VARLIK YILLIĞI • 1978

VARLIK YILLIĞI 1978

VARLIK YILLIĞI 1978

VARLIK YILLIĞI 1978

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI : 19

Yılın düşünceleri bölümü dışında bu ciltteki bütün yazıların hiçbir yerde çıkmamış olması esastır.

Varlık Yayınları, Sayı : 1898
İstanbul'da Serbest Matbaası'nda
dizilip basılmıştır.
Ocak, 1978

1977'YE TOPLU BİR BAKIŞ

1977'YE TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar Nabi NAYIR

DIŞARDA

Amerika Birleşik Devletleri, günümüzde ,dünyamızı kimi sağa, kimi sola sürüklemeye çalışan ve o yüzden de durmadan birbirleriyle çekişen irili ufaklı devletler arasında dengeyi sağlayarak barışı korumak için epey terlemekte devam ediyor. Ne var ki, aynı yolda büyük çaba gösteren bir başka süper devlet daha var: Sovyetler Birliği. Böyle olunca da dünyamızın barış içinde yaşaması şöyle dursun, büsbütün karışıyor dense yeridir.

Amerika aslında tutucu bir devlettir. Tutucu devlettir ya, tutucu devletler arasında da türlü anlaşmazlıklar sürüp gidiyor yıllardan beri.

Amerika'nın bugünki sorunları ve beş kıtadaki çeşitli ülkelerle ilişkileri üzerinde en yetkili kişisi kuşkusuz Cumhurbaşkanı Carter'dır. Bir Amerikan dergisi, dünyamızın politik görünüşü hakkında kendisine birçok sorular yöneltmiş, o da kısa kısa da olsa bu konulardaki görüşlerini açıklamış. Birleşik Devletler'in dünya politikası üzerindeki görüş açısını belirten yanıtlarına bir göz atmakta yarar var.

İlkin Avrupa komünizmi konusunu ele almış gazeteci. Çeşitli Avrupa ülkelerinin halkları arasında yapılan sondajlara göre gelecek yıl Fransa'da yapılacak seçimlerde, geçen yıl İtalya'da olduğu gibi, komünist partisinin başarı kazanması, böylece de hükümete katılması olanağı bulunduğunu, bu durumda Avrupa'da komünizmin yayılması konusunda kaygı duyup duymadığı sorusuna Başkan Fransız seçimleri üzerinde bir tahminde bulunamayacağını, İspanya'da ve Portekiz'de de komünistlerin ilerlemekte olduğunu, Avrupa komünizminin gerçek bir korku yarattığını, ama Avrupa'da böyle bir komünizm görülse de bunun ancak demokratik yoldan elde edilebilmesi de

bir kazanç sayılmak gerektiğini söylüyor. İleride başa geçebilecek komünist liderler oyunun kurallarına uyarlar ve halkın güvenini kazanırlarsa, kimsenin bir şey diyemeyeceğini, seçmenlerin kanılarını etkilemeye kalkışmayacaklarını ileri sürerek diyor ki: «Komünistler bazı Avrupa Devletlerinin hükümetlerine katılmak fırsatını bulurlarsa NATO konusunda bazı kaygılar duyabiliriz. Gerçi bu devletlerin NATO'dan çekilmeleri gerekmez belki. Yalnız askeri sırlar, özellikle bazı silâh türleri üzerinde, kaygılarımız olabilir.

Gazetecinin, NATO'nun Sovyetlere en yakın sınırlarında araştırmalar yapan bir senatörün Sovyetlerin silâhlarını durmadan ve büyük ölçüde arttırdığına tanık olduğunu, bunun da batı Avrupa için ağır bir tehlike olabileceğini ileri sürmesine karşı, Carter, şöyle diyor: Sovyetlerin kendi sınırlariyle Varşova Paktı ortaklarının sınırlarında klasik silâhlarını arttırmasından ben de kaygı duymaktayım, ama son NATO toplantısında hemen bütün ilgili ülkelerin bu durum karşısında daha da kararlı göründüklerini söylüyor. Kesin olarak inanıyoruz ki Sovyetler de silâhlanmanın karşılıklı olarak azaltılması görüşüne katılacaktır. Birkaç yıldan beri atom silâhlarında bir denkleşme oluşmuştur. Şimdi Sovyetlerle eşit bir güçteyiz. Bu da klasik kuvvetler arasındaki dengenin eskisinden de önemli olduğunu gösterir. NATO'ya verdiğimiz garantiler bugün de geçerli durumdadır.

Gazeteci önemli bir konuya dokunuyor şu soruyla: «Sizden cesaret alan Araplar Filistinlilere bir yurt sağlanmasını istiyorlar. Oysa bugünkü İsrail başkanı Begin, 1967 savaşında kazandıkları Arap topraklarını elden bırakmak niyetinde değil. Nasıl çözülecek bu dava?»

Carter şöyle karşılıyor bu soruyu: Yakın - Doğu sorunlarına kesin bir çözüm koşulları önermekte değiliz. Hatta bu koşulları gerçekleştirecek durumda bile olsam tarafları anlaşmaya ve uzlaştırmaya zorlayacak olanaklarımız yok. Zaten Filistin sorununa bir çıkar yol bulmak gerek aslında. Ama bir Filistin devletine kesin sınırlar sağlamak güç bir iş. İki tarafın iyi niyetle bir anlaşma yolu bulmaları gerekir. Begin'in de böyle bir çare bulmak istediğine eminim. Asıl önemli olan sürekli bir barış kuru-

labilmesi. Sınırların açılması, ticaret serbestliği, öğrenci değiş - tokuşu... Begin böyle gerçek bir barışla Yakın - Doğu sorununu çözümlemek isteğindedir.

Gazetecinin bir sorusu da şu: «Dünya sorunlarını izleyen birçok kimseler Sovyetler Birliği ile Küba birliklerinin Afrika'da bir karışıklık nedeni olduğu kanısında. NATO'da Amerika Büyük elçisi onbeş bin Küba'lı askerin Afrika'da karışıklıkları önlediğini ve bundan kaygı duymak gerekmediğini söyleyerek şöyle diyor:

Mozambik ve Etyopya gibi, Kübalıların Angola'daki kuvvetlerini yakında geri çekeceklerini ve bunların sayısıyla birlikte başka Afrika ülkelerindeki askeri uzmanlarının sayısını artırmayacakları umudundayım. Bu kuvvetlerin Afrika'da yeni çatışmaları önlediği kanısına katılıyorum. Sovyetleri Afrika dışında kalmaya inandırmak için elimizden geleni yapıyoruz. Bu kuvvetler o ülkelere yerleşmeye kalkarlarsa onların bağımsızlığına gölge düşürmüş olurlar.

Gazeteci: «Amerikan kuvvetlerini Güney Kore'den çekme kararından Japonya ile Tayvan (Formoza) nın kaygı duyduklarını söyleyerek bu konuda başkanın ne düşündüğünü sorunca Carter şöyle cevap veriyor: «Batı Pasifik gibi güneyde de garantilerimiz değişmemiştir. Güney Kore ile bir savunma anlaşmamız var. Oradaki kuvvetlerimizin çekilmesi kararı kesindir. Ama bu yüzden ülkenin bağımsızlığı zarar görmeyecektir. Askerlerimizin tümüyle çekilmesi dört - beş yıl sürer. Bu süre içinde güney Kore Cumhuriyeti kuvvetlerinin gücünü artırmak için elimizden geleni yapacağız. Ama Güney Kore'nin hava, deniz savunması her zaman garantimiz altında kalacaktır. Güney Kore dinamik bir ekonomiye sahiptir. Nüfusu da Kuzey Kore'den çok daha kalabalık, teknik bakımdan da üstündür.»

Gazetecinin Amerika'nın Çin ile ilişkileri üzerindeki sorusuna da Başkan Carter Tayvan'ın bağımsızlığını korumak için bu ülkeyle anlaşmaları bulunduğunu, iki Çin'in barışçı bir yoldan birleşebileceklerini umduğunu söyleyerek bu gerçekleşmezse neler gerçekleşir bilemem diyor.

Ne yazık ki gazeteci Carter'a Kıbrıs sorunu, Türk - Yunan gerginliği ve Türkiye'ye konulan silâh ambargosu

konusunda bir soru yöneltmemiş. Ama nedense dünya basınında Pasifik Okyanusundaki bir adadan ibaret olan Milliyetçi Çin sorunu önemle izlenir de Türkiye'nin durumu, sorunları pek de önemsenmez. Türkiyemize karşı bu genel ilgisizlikte acaba gelmiş geçmiş hükümetlerimizin dünya kamuoyunda sempati ve ilgi yaratacak girişimlerde bulunmayı becerememiş olmaları da etken olmamış mıdır?

Pek kısaltarak verdiğimiz Carter'ın görüşleri dünyamızın önemli sorunlarından bazılarına ışık tutuyor. Onun için bu bölümün başına almayı yararlı gördük.

ISRAİL - FİLİSTİN SORUNU

Lübnan'da İsrail - Filistin gerginliği sürüp gitti geçen yıl da. Aslında Lübnan'ın şimdi en önemli sorunu içindeki çekişmeler, çatışmalar... Hristiyan ve Müslüman Lübnanlılar arasında kanlı çarpışmalara son vermek sözde - nedeniyle Suriye'nin silâhlı kuvvetlerini Lübnan'a sürmesi ikili çatışmaların üçlü bir boyuta dönüşmesinden başka tutarlı bir sonuç vermedi. Buna Filistinli komandoları da eklersek dörtlü bir boyut da diyebiliriz. Bütün yıl boyunca kimi yatışır gibi görünürken bir süre sonra daha ağır, daha tehlikeli çatışmalar birbirini kovaladı. Yeniden onbinlerce ölü ve yaralı kurban verildi çeşitli taraflarda. Böylece Suriye'nin Lübnan kavgasına burnunu sokması sönmeye yüz tutmuş bir ateşi yeniden körüklemekten başka bir sonuç vermedi. Bizim gazeteler fazla üstünde durmadılar bu olayların. Yabancı gazetelerde gördüğümüz haberler, fotoğraflar gerçekten insanı dehşetten ürperten boyutlardaydı. Derken İsrail kuvvetleri de, Filistinli komandaların kendi topraklarına saldırdıklarını bahane ederek tanklarını Lübnan topraklarına sürerek ateş püskürdüler.

Aslında Filistinden kovulduktan sonra Lübnan'a yerleşmiş olan Filistinliler yüzünden Lübnan'ın ölçüsüz zararlara uğradığı bir gerçektir. Bu yüzden Filistin komandoları yavaş yavaş Arapların da gözünden düşmekteler. Filistinliler gerçekten bir haksızlığa uğramışlardır. Yüzlerce yıllık topraklarından sürülüp atılmaları dolayısıyle

Bu acıklı bir serüvendir. Ama bu hareketin cezasının Araplar içindeki en sakin ve sessizleri olan Lübnanlıların çekmeleri de büyük bir haksızlıktır.

Filistinlilerin elindeki Sovyet silâhları ve uçaklarıyla İsraillilerin elindeki Amerikan silâh ve uçaklarına bir deneme alanı olmaya yarasa bile bugünkü görünümüyle iki tarafın da haklı sayılabileceği bir trajedinin dünyanın gözleri önünde böyle sürüp gitmesi bütün insanlık için çok acıklı bir trajedi yaratıyor. Son savaşlarda Arap ülkelerini bozguna uğrattığına güvenerek yenilgiye uğrattığı Arap ülkeleri zararına edindiği topraklardan Filistinlilere küçük de olsa bir yurt sağlamaya yanaşmamakla İsrail, ilerisi için kendi aleyhine çevrilecek bir kin ve garazın tohumlarını attığının farkında mı?

FRANSA'DA

Fransa'da olağanüstü birşey görülmedi 1977 yılı içinde. Olayların en önemlisi üç solcu partinin ortak bir siyasal plan üzerinde anlaşmak için yüksek düzeyle yaptıkları toplantı oldu. Günlerce uzun görüşmeler yapıldı ama olumlu bir sonuca varılamadı. Üç parti: Önem sırasıyla, Sosyalist parti, Komünist partisi, bir de Sosyal Demokrat Parti, bu toplantıda görüşlerini ortaya koydular, bir sonuca varmak için epey çaba gösterdiler, ama komünist partisinin katılığı, sosyalist partinin ileri sürdüğü olumlu önerileri de kabule yanaşmaması bir anlaşmaya engel oldu. Böylece bu üç partinin, yeni seçimlerde sağcı ve orta partilerin karşısına ortak bir program ve ortak liste ile çıkması önerisi temel sorunlarda anlaşmazlık yüzünden gerçekleşemedi. Bu anlaşma gerçekleşmiş olsaydı çoğunluğu tutucu olan Fransız seçmenleri belki komünizm heyülasını bir yana iterek ortak sol partilere oy vermeye yanaşırdı. Ünlü bir Fransız yazarı «Komünist parti Sovyetler Birliğinin etkisi altında kalırsa böyle sertleşir» diye belirtti bu tutumu.

İspanya ile Portekiz halkı da, yeni kavuştukları siyasal hakların etkisi altında, sol - sağ kavgasını sürdürüyorlar kesin bir sonuca varamadan.

GÜNEY AMERİKA

Güney Amerika ülkelerinin en güçlüleri: Arjantin, Brezilya ve Şili'de de demokrasi bir yana itilmiş, solcu avı yıllardan beri sürdürülmekte.

Arjantin diktatörü Martinez de Hoz'un görevinden alındı - alınacak diye haberler çıktığı halde bu haberlerin aslı çıkmamakta. Oysa Arjantin, Amerikan Fransız yada Alman bankalarının kapılarını çalsa istediği kadar krediyi bulmakta hiç güçlük çekmiyor. Bir Arjantin gazetecisi, Rodolfo Walsh Batı Avrupa ülkelerinde başkana gösterilen bu ilginin nedenini şöyle açıklıyor: «Arjantin'de işçi ücretleri % 40 indirildi. Günlük çalışma saatleri 6 dan 8 e çıkarıldı. Sömürgelerde bile raslanmayan koşullar içinde çalışmakta Arjantin işçileri. Üstelik hükümete karşı çıkanlar işkenceyle paramparça edilerek öldürülmekte.» Amerika'nın arka çıkacağına güvenerek bu cesareti gösteren Walsh bir süre sonra ortadan yok oldu. Ne olduğunu kimse bilmiyor. Kayıp çocuklarını aramak için içişleri bakanlığı önünde kuyruğa giren halkın sayısı gitgide çoğalıyor.

HİNDİSTAN - PAKİSTAN

Bir ülkenin dilinmiş iki bölümünden oluşan Hindistanla Pakistan geçen yıl içinde hayli sarsıntılı günler geçirdiler. Hindistan'ın başında geleneksel İndra Gandhi Pakistan'da ise Butto, demokrasi görünüşü altında, üstü oldukça kapalı seçimlerle başa geçerek bir tür diktatörlük sürdürüyorlardı. Ama zamanla halkların gözleri açıldı. Askerler de işe karışınca İndra ile Butto üstüste darbelerle başkanlıktan alındılar. Askeri yönetimin bu iki ülkede kısa zamanda seçimlere giderek gerçek demokrasiyi kuracakları umutları ise boşa çıktı. Bu iki sabık başkan hapse atıldılar, serbest bırakıldılar, gene içeri alındılar, ama yerlerine yenileri de seçilmedi. Kargaşalık süregeldi. Şu satırları yazdığımız sırada da henüz bu ülkelerde askeri yönetime son verecek, hile karıştırılmamış seçimler yapılmış değildir.

Bu arada Tayland'da 22 ekimde başarısız bir darbe

girişimi ile karşılaştık .Ne var ki bu işleme girişenler başaramadılar. Tayland, uzak doğuda güney yarımadasının komünist olmayan tek devleti durumunu sürdürüyor şimdilik.

MISIR - LİBYA

Mısır'ın Nasır'ı ile Libya'nın değişmez diktatörü Kaddafi nedense durup dururken kızdılar birbirlerine ve Mısır - Libya sınırında bir sabah birdenbire savaş başladığı haberi şaşırttı herkesi. Şaşırttı, çünkü aralarında bir anlaşmazlık konusu bulunduğundan kimsenin haberi yoktu. Üstelik bir savaş için uzun görüşmelerden sonra bir anlaşmaya varılamayacağı kesinlikle ortaya çıkmış olması da gerekirdi. İşte günün birinde sınır boyunca Mısır ve Libya birlikleri uçaklar ve tankların da katılmasıyla gerçek bir savaşa giriştiler. Bereket versin uzun sürmedi bu eşi görülmemiş, nedensiz savaş. İki taraf da ilk ateşi açıp sınırı aşanların karşı tarafın kıtaları olduğunu ileri sürüyorlardı. Birkaç gün sonra ortalık yatıştı. Kesin olarak bilinmiyor ama bu kendine özgü savaş da birkaç yüz mü, birkaç bin mi kayıpla sona eriverdi. İşte günümüzde, ciddilikten uzak diktatörler yönetimindeki ülkelerde olacak tuhaflıklara şaşmamaya alışmamız gerektiğini gösterdi bu örnek.

SOVYETLER BİRLİĞİNDE

Sovyet Rusya'da önemli, meraklı olaylar çıkmazdı genellikle. Resmi makamların verdiği, yada yayınlanmasına izin verdiği haberler yazılır ancak. Bunların dışındaki haberler ancak Sovyetler Birliğindeki yabancı gazeteciler aracılığıyla yansıtılır dünyamıza. Yalnız son yıllarda bir yenilik oldu. Kendi ülkelerini en sert biçimde eleştirmiş, hapislere girmiş, toplama kamplarına yada tımarhanelere kapatılmış aydın ve tanınmış kişilerin Rusya'dan çıkmalarına izin verilmeye başlandı.

Ne var ki böyle bir izinle Avrupa yada Amerika'ya giden bu tür uslanmaz kişiler gittikleri yerlerde demeçler vererek, televizyonlarda konuşarak, kitaplar yazarak Sov-

yetler Birliği hakkında, gerçekse pek korkunç haberler vermektedir. Özellikle bu ülkede güdülen politika ve halka yapılan zulümler hakkında verilen bilgilerin tüyler ürpertici bir niteliği var. Yakın zamanlara kadar muhalifler, kesin olarak çıkamazlardı Sovyetler Birliği dışına. Şimdi bu tür kişilerin ülke içinde tutulmalarındaki sakıncaların dışarıda yapacakları ters propagandadan daha tehlikeli olacağına mı karar verilmiştir? Yoksa, yavaş da olsa, Sovyet Rusya'da özgürlüğe doğru adımlar atma denemesi mi yapılıyor?

★

Dünyamızın bir yıllık siyasal toplumsal olaylarını beş - on sayfa içinde özetlemek kolay şey değil. Ancak bu bölüme ayırabildiğimiz yer ölçüsünde, kısaca hatta pek kısaca dokunmakla yetinmek zorunda kalıyoruz olaylara, yıllığımızın pek çeşitli konuları arasında. Bu olanak kıtlığının zorladığı kısıtlamayı okurlarımıza, her zamanki gibi, hoş görmelerini dileriz.

Dünyamız olayları açısından 1977 yılı da daha öncekilerden pek farklı bir görünüşte olmadı. Bu kadarına da şükretmemiz gerekir. Ama yurdumuz açısından ardımızda kalan yılın üzerimizde bıraktığı etki öncekilerden de korkulu bir düş görüntüsüne büründü. Ne var ki dünyamızın en ileri ülkelerinde olduğu gibi en geri kalmışlarında da iç çatışmalar, karışıklıklar, tedhiş hareketleri, baskılar, insan kaçırmalar, uçak kaçırmalar, daha da artarak sürdü yıl boyunca.

İÇERDE

Geçen yıllığımızın bu sayfalarında. 1976 yılında Türkiyemizin içinde bulunduğu durum ve koşulların kısa bir bilançosunu çıkarırken hayli karanlık bir tablo çizmek zorunda kalmıştık. Gerçekten de Milliyetçi Cephe Hükümetinin güdümünde yurdumuz adım adım bir korkulu çıkmaza doğru sürükleniyor, birbirleriyle bile anlaşamayan bakanlar, kendi görüş ve tutumlarına göre ve ulustan çok

kendi partilerinin çıkarları açısından bir yol tutturarak şaşırtıcı kararlar ve hareketlerde bulunmaktan sakınmıyorlardı.

Gerçekleri derinliğine kavrayacak tarafsız aydınlar yurdumuzun bu tutarsız politika ile bir uçuruma sürüklendiği kanısı içinde umutlarını 5 haziran seçimlerine bağlamışlardı. Hükûmetçe tutulan yanlış yol ve bunun ortaya serdiği olumsuz sonuçlar yüzünden Halk Partisinin büyük farkla seçimleri kazanarak tek başına iktidar olacağını tahmin edenler yanında halkımızın henüz görgü ve bilgi açısından yeterince aydınlatılamamış olması yüzünden, küçük farkla da olsa, üçüz tutucuların seçimleri kazanabileceklerini, böylece yurdumuzun dört yıllık yeni bir karanlık dönemin içine düşeceğinden korkuyorlardı.

5 haziran seçimleri büyük bir heyecan dalgası içinde yapıldı ve sonuçlandı. İlk yayılan aceleci haberlerin yarattığı sevinç dalgası uzun sürmedi ve halk partisinin topladığı oyların yüksek sayıda olmasına karşın, üçlü tutucu partinin toplam oylarının altında kaldığı görüldü.

Uzun pazarlıklardan sonra kurulan yeni milliyetçi cephe hükümeti önceki hükümetin tutumunu bile aratacak bir olumsuz yola girdi. Daha doğrusu, Adalet partisiyle Selamet partisi ve Milliyetçi Hareket partisi sanki ayrı birer hükümetmişler gibi kendi görüş ve çıkarlarına uyan yollarda sürdürdüler çalışmalarını. Böylece, demokrasiyle yönetilen ülkelerde eşine pek seyrek raslanan bir başıboşlukla, hükümet içinde her partinin bakanları çok esnek olan hükümet programını da bir yana iterek kendi bildiklerince yönettiler devleti. O yüzden büyük bir enflasyon tehlikesiyle karşı karşıya olan ülkemizin en önemli ekonomik ve toplumsal sorunlarına el uzatılamadı; durmadan artan emisyon boyutları paramızın gerçek değerini sürekli düşürerek pahalılığı şimdiye kadar görülmemiş bir düzeye eriştirirken yoksul halkla büyük sayıdaki aylıkçı yurttaşlarımızın her gün biraz daha aşağı bir yaşam düzeyine düşmelerine yol açtı. Özellikle ev kiralarında ortaya çıkan bir tür patlama, dar gelirli kiracıları korkunç bir sorunla karşı karşıya getirdi. Normal zamanlara göre ayarlanmış emeklilik aylıkları, işçi sigorta-

ları, Bağ-Kur gibi yaşlıları koruyacak aylıklar bir haftalık masraflara bile yetişmeyecek bir düzeyde kaldı.

Bunun yanında halkımızı tedirgin eden, birkaç yıldır süregelen gençler arası vuruşmalar, çatışmalar bütün çabalara karşın sona ermek şöyle dursun daha korkunç aşamalara tırmandı. Birçok analar babalar, okullarına, yüksek okullarına okumaya giden çocuklarının akşama sapasağlam dönmeleri konusunda büyük bir korku içinde yaşamaktadır. Yaratılan bu tedhiş havası içinde birçok üniversiteler, liseler normal öğretimlerini yapamadılar .

Komünizmi kökünden kurutmak amacıyla kurulan komando birlikleri, komünizmi kurutmak şöyle dursun aşırı sola kayan gençlerin sayısını arttırmaktan başka bir sonuç vermedi. Gerçekten de toplumsal açıdan, sola karşı alınacak vurucu önlemler, dünyamızın her yerinde aşırı sol taraflılarının artmasına yol açmaktan başka bir şeye yaramamıştır. Bu olumsuz denemelerden habersiz olmak yada onları görmemezlikten gelmenin yarattığı ve daha da yaratacağı karşılıklı vuruşmalar bugün sokak savaşları ölçüsüne erişen ve herkesi ürküten ağır ve korkulu bir hava yaratmış bulunuyor. Hemen her gün gazetelerde sütun sütun verilen vuruşma yaralılarının ve ölülerinin listeleri gözler önüne serildi durdu.

Bu yüzden milli eğitim çalışmalarımız da çok aksadı şu bir iki yıldır. Öğretmenler yaka silker çocuklar derslerine boş verir, çocuk ana babaları da günlerini korkuyla geçirmekteyken bir de ders kitapları sorunu çıktı ortaya. Geçen yıl okul kitaplarının tümüyle Talim Terbiyenin kontrolu dışında bir çırpıda değiştirilmesi bir tür skandal niteliğine erişmişti. Aceleye getirilen kitaplarda bir sürü yanlışlar bulunduğu ortaya serildi, üstelik bu bol yanlışlı kitapların çoğu da ders yılı başına yetiştirilememeleri yüzünden kitapçı dükkanlarının önünde uzun kuyruklar görüldü. Bir kısım kitaplar bu yanlışlarıyla okutulamayacağı için, yanlışlı sayfaları yırtılarak okutulması buyurulmuştu bakanlıkca. Bu gerçekten üzücü kötü örnek ortada durup dururken bu yıl da aşağı yukarı aynı durumla karşılaşmamız bir talihsizlik oldu. Okullar açıldıktan bir ay sonra da birçok kitaplar bulunamadığı için çocuklar ve

ana babalar bir kez daha tedirgin edildi.

Öğrenciler yanında öğretmenler de rahat yüzü görmedi şu son iki yıl içinde. Birçok öğretmenler bin zahmetle daha yeni yerleştikleri kentlerden apar topar alınarak uzak illere sürüldüler. Bu sürgüne uğrayanların kısa bir süre sonra bir başka yere tayin edilmeleri gibi gariplikler de eksik olmadı.

Kent yaşamımızı tedirgin eden bir önemli sorun da güvenlik bozukluğu oldu. Geçen yılı da aşan bir düzensizlik ve umursamazlık ortamında soygunlar, sahtekarlıklar, vurgunlar, otobüs ve banka soygunları birbirini kovaladı. Bu güvensiz ortam böyle uzayıp giderken gümrükten geçmemiş yığınla yabancı mal açık pazarlarda görevli ilgililerin gözleri önünde satılmaya devam etti. Gümrükler bakanımız, seyrek raslanan bir açık sözlülükle, bütün çabalara karşın rüşvetin önüne geçilemediğini açıkca söyledi. Galiba tarihimizde ilk kez görülüyordu hükümetin önemli bir konuda aczini açık açık belirtmesi. Ne var ki ceza korkusunu yüreklerinde duyanları daha da yüreklendiren bu sözler gerçekten MC düzeninin şaşırtıcı tutumuna bir doruk nokta gibi anılacak tarihimizde.

★

Bu dönem içinde Atatürk saygısı ve korkusu bir yana atıldı. Anayasamızın laiklik kuralı kapı dışarı edildi. İslâmi kongreler toplandı ülkemizde ilk defa olarak. Devrimler hiçe sayıldı. Atatürk'ün adını anmamayı bir yiğitlik sayan başbakan yardımcıları görüldü.

Bir başka doruk nokta da 5 haziranda seçilmiş olan millet vekillerinden kurulu Büyük Millet Meclisimiz, şu satırları yazdığımız sırada yani kasım ortasında Büyük Millet Meclisinin hâlâ başkanını seçememiş, çalışmalara başlayamamış olmasıdır. CHP ye ve halka karşı birlik gibi görünürken kendi aralarında durmadan çekişen iktidardaki üç partinin bütün işi her şeyden önce gelecek seçimlere yatırım yapmak oldu. Aslında anlaşma yoktu aralarında ama ele güne karşı öyle görünmek gerekiyordu.

Bir yığın yasa tasarısı Büyük Millet Meclisinin onayını beklerken Mecliste çoğunluk bile sağlanamadığından hiçbir konuya el konulamıyordu. Demokratik yönetim

tarihimizde, hatta belki de dünya demokrasi geleneğinde eşi görülmemiş bir olayı şaşkınlıkla seyretti halkımız ağzı bir karış açık kalarak.

Yalnız bol bol söylevler atıldı başbakan, yardımcıları ve bakanlar tarafından. Kalkınma dediler, endüstri dediler, halkın refahı için çalıştıklarını söylediler, gene bol bol temeller attılar. Hatta beş on yıl sonra en ileri endüstri ülkeleriyle başa baş bir düzene erişeceğimizi söyleyenler de çıktı, ne falına baktılarsa...

Manevi değerler sözü de ağzından düşmedi MSP li büyüklerimizin. Ama manevi değerlerin en başında ahlak gelir. Oysa, ahlak, halkı aldatmayı, gerçeklerin tam tersini söylemeyi, oy alıp başa geçmek için her yola baş vurmayı olağan görmeyi, asla gerçekleşemeyecek uzak düşleri hemen oluşacak diye halka yutturmaya kalkışmayı büyük günah sayar.

Başbakanımız, geçen yıl Van depreminin yerle bir ettiği evlerin yerlerinde birkaç ay içinde yepyeni ve modern binaların yükseltileceğine söz vermişti depremzedelere. Oysa, şimdi görüyoruz ki, ikinci kışa girerken bu yapıların ancak küçük bir kısmının temelleri atılmıştır, büyük bir bölümüne ise henüz sıra bile gelmemiştir. Gazetelerin bu konuda verdiği acı haberler karşısında ilgili makamlardan «yetişti yetişiyor» dan öteye olumlu bir açıklama duyamadık.

Özetle geçen yıl tanık olduğumuz görüntüler gözlerimizin önünde hemen hemen tıpatıp bir benzerlikle sergilendi, önemli değişmelere gerek kalmadan.

Geçen yıl gazetelerimizi uzun zaman ilgilendiren Lockheed rüşvet olayları, Yahya Demirel'in sunta çıkan mobilya ihracı ve yasalar bakımından cezalandırılmaları gereken daha başka konular aşına aşına yıl sonuna kadar unutulup gittiler nice benzerleri gibi. Böylece Menderes'in ünlü «Hafızayı beşer nisyan ile malûldur» yani kısaca insan herşeyi unutur gider kuralı da bir bakıma doğru çıktı denilebilir.

MC nin bütün bu olaylarla dolu girişimleri yanında Halk partisi ne yaptı, ne yapıyor? diye sorulursa yanıtlamak biraz zor olacaktır. Gerçi böylesine kenetlenmiş sağcı partiler hükümetinin CHP ye ciddi girişimler için şans

tanımayacağı apaçık ortadayken ne yapabilirdiler Ecevit ve yanındakiler? Gene de Halk Partisinde hareketsizlikten yakınanların ileri sürdükleri nedenler pek de geçerli sayılmaz. Ne var ki ilerici basının hemen tümüyle desteklediği, halkın tek umudu olan Halk partisinden gene de MC'nin usa sığmaz davranışlarını halka duyurmak için daha sıkı çalışmalara girmesi, her çareye başvurularak kendi sesini halka duyurması olanağı yok değildir büsbütün. Gerek televizyon aracılığıyla, gerek gazetelerle, gerekse düzenleyeceği halk yürüyüşleriyle olsun daha çok çaba gösterdiğini görmek onu tutan, seven ve ona güvenenleri sevindirecektir.

1977'DE SANAT VE KÜLTÜR OLAYLARI

1977'DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Rauf MUTLUAY

● Her yıl kasım başından kasım başına yüklendiğim, ama gittikçe olanak dışına düştüğünü gördüğüm, bir yılın hikâye - roman dökümünü tek yazıda sergilemek işine, geçen yılın halkasına tutunarak girişiyorum: «...Biliyorum ki Kasım - Aralık 1976'da yayın hayatı birden zenginleşecek; bu yazının teslimini izleyen günlerde birçok hikâye roman kitabiyle karşılaşıp toplamının notlandırılması için gelecek yılı bekliyeceğiz. Bakalım kim yapar, yapabilir bu işi? Çünkü elli altmış kitabı geçen yıllık yazılarını hep aynı boyutlarda tutmak sıkıntısı, kolay kolay göze alınır iş değil... 1976, gerek yeni katılışlar, gerek bilinen sanatçıların emek birikimleriyle zengin bir yayın yılı oldu. Hoşnutluk veren, umutlar getiren, başarılı eserlerin birbiriyle yarıştığı verimli bir yıl. Sanırım yalnız hikâye - romanda değil, öteki türlerde de bir emek zenginlenişi var. Her zaman tekrarladığım bir atasözünü yine anayım: «'İyi günün vakti geçmez'». (Varlık Yıllığı 1977, 44 - 46)

● Ne var ki önümüzdeki zaman dilimi için daha iyimser bir olasılığı kolay kolay düşünemiyeceğiz. Örnek olarak tek bir tanıtla yetineyim: 1972'de basılmış bir kitabım 384 sayfa (8 punto), 20 liraydı. İki forma kısaltılmış biçimi, aynı puntoda, bu yıl elli liraya sürülmüş olacak. Kazanç sağlayıp sağlıyamıyacağı, hızla satılıp yatırımını çıkarıp çıkaramıyacağı da kuşkulu. Kâğıda yapılan büyük zam, dizgi - baskı giderlerinin hızla artışı, dağıtım örgütlerinin pay yükseltmeleri, doğal geçim yolları için daha fazla oran isteyen satıcılar.. bundan sonra kitap sanayiinin duraklamasına yol açabilir, sanırım. Adı duyulmamış bir yazarın yeni eserini sürmek, satışı tehlikeli kitapları basmak.. gittikçe korkulan duraksamalar yaratacak. Belki alışılacak zamanla; alışılıncaya kadar da kitap dünyasında belli bir yoksulluk yaratacak.

● Burada orta öğretimde uygulamaya konulan yeni müfredat programları, yeni kuşakları gittikçe güncelden geçmişe, yerine getirilmesi zorunlu görevler sorumluluğuyla, eskiye doğru çekecek. Çağdaş edebiyatımıza hemen hiç yer vermeyen YMC programları, bir yandan sağcı - tutucu dergileri destekleyip çoğaltırken, çağcıl düşünüşün, beğeninin yeni ürünlerine kapıları kapatacak. Sürüp gitmiyecek bu, değişecek ama; edebiyatımız da bir duraklamanın yarasını alacak. Geçen yıl, «Bütün bilinçli sanatçıların adandığı dilde özleşme ülküsü, gelip geçici Talim ve Terbiye Kurullarının öznel buyruklarıyla durdurulacak şey değil. Edebiyat kaleminin başarısı karşısında siyasal güncellikler direnemezler» demişim (V. Y. 23). Ama bu yıl gündeme getirilmiş yeni dergilerle (Maverâ, Kriter, Kelâm, Diriliş, Kıyâm...) etkileri engellenmiş sağ beğenili eskilerinin susturulmuş oluşu; beklemediğimiz ters bir gelişimin açık adımlarını belirlemektedir. Karamsar olmanın gereği yoksa da, en güçlü yayınevlerinin bile, edebiyat eserlerinden vazgeçerek ansiklopedik eserlere, sözlüklere yönelmeleri bile.. yayın piyasasının özel korkularını yansıtmaya yeter sanırım.

● Benden önce Varlık Yıllığı'nın bu bölümdeki görevini yürüten rahmetli Tahir Alangu, ne rahatmış. Yılın sekiz on romanını anma sorumluluğuyla bazan bir kitaba dört - beş sayfa ayırabiliyormuş. Daha olanak içindeymiş eleştiri, tanıtma, özetleme hakkı; boyuna da yılın verimsizliğinden yakınır dururdu, hatırlıyorum. Oysa daha başka bir ölçünün birimlerine yaslanıyorum ben. Geçmiş, yaşanmış, yayın günlerinde haklarında eleştiriler - tanıtmalar yazılıp yayımlanmış bir yılın son toplamını değerlendirirken, tek tek eleştirilerden çok yılın genel görünümü verilmelidir diyorum. Nasılsa Cumhuriyet'in bazı sütunlarında günü gününe ilginç başarıları gösterme olanağım var şimdilik. Birçok yazı ile desteklenmiş bir eseri bir de yılın son günlerinde ayrıca irdelemek, sanırım çok gerekli değil. Bütün yarışmalar, ödüller, değerlendirmeler belli bir takvim yılının süresi içinde yapıldığına göre, bu yıllıktaki yazı, yıl içindeki eleştiri ve tanıtma ölçülerinin boyutlarını kullanamaz doğallıkla. Olanak içindeki bütün kısaltmalarla toplama, son on iki ayın getirdiği sanat bi-

rikimine bakmak gerekir. Adı geçen kitaplar üzerine yazılmış başka tanıklıkları anışım da bundan.

● Ülkemizdeki kesin cepheleşme; insanın, yayın-dağıtım örgütlerinin her kademesinde de açıkça beliriyor. Kitap satın aldığım, vitrinlerine bakmak gereğini duyduğum kurumlarla yeni yayınları sayfalarındaki özetlerde izlediğim dergiler... bana bildiğim, duyduğum, tanıdığım ögeleri taşıyor. Ama varlıklarından bile haberli olmadığım yayın organları, yayınevleri, dergi ve gazeteler, onların örgütlediği ödül ve değerlendirme kuruluşları... bambaşka bir birikimden haber taşıyorlar. Ankara'nın Bulvar Palas salonlarında dağıtılan Töre-Devlet ödüllerinden, İstanbul'un Sheraton salonlarında düzenlenen Millî Kültür Vakfı armağan törenlerinden, otuz bin lira sermayeli Peyami Safa roman yarışmasından... ancak neden sonra ve dolaylılıkla haberli olabilirim. İçinde yer aldığım bir dünya değil ki bu. Örneğin **Türk Edebiyatı** dergisiyle **Edebiyat**'ın ve şimdi elime geçmiş **Mâverâ** dergisinin son sayılarında aziz bir ölünün anılarından, Fethi Gehumluoğlu'ndan söz ediliyor. Basının bir kolu, adına ve anısına sütunlar doldurmuş. Genel sekreteri bulunduğu Türk Petrol Vakfı da pek çok genci «alınları secdeli» yapmış. Nerden bilebilirim bunları? «Ondan Kalan Birkaç Söz» diye anılanlara bakın: «Avradın perçemi hep ıslak kalacak», «Kadının okumuşu da okumamışı da aynıdır», «Hazreti Fatma gibi olmak..», «El işte gönül oynaşta olmalı»... Doğallıkla başka güzel sözleri de var ama, hepsi doğu-islâm hikmetleri. Düşünün dünya görüşü olarak bunlara sıkıca bağlanmış yeni kuşaklar var şimdi. Cumhuriyetin elli beşinci yılında, yirmi birinci yüzyıla doğru. Devleti İslâmla kalkındıracaklar; bütün bu cephelerin hepsi izlenebilir mi?

● Geçen yıl bugünlerde Yeni Ufuklar kapanmıştı. Soyut da, 13. yaşının 107. sayısında yayınına son verdi. 1977 içinde Türkiye Yazıları doğdu (1. sayı Nisan 1977); Oluşum ve Dönemeç, daha inandırıcı birer kılığa girdiler. Bu yazının hazırlanışı sırasında Varlık, Türk Dili, Milliyet Sanat Dergisi, Hisar, Özgür İnsan, Türk Edebiyatı, Edebiyat, Maverâ, Türkiye Yazıları, Oluşum, Hakimiyet Sanat, Dönemeç, Pınar... Koleksiyonları ve bazı gazete

sayfaları tarandı. Ama öyle bir kalabalıkla karşı karşıyayız ki şimdi, hiç kimse yılın bütün hikâye-roman ürünlerini -değil okuduğunu- adlarını tam bilebildiğini bile söyleyemez. İlkem belli: «Herkes elinden geleni yapar; kusur vardır, kasıt yok».

HİKÂYE VE ROMAN OLAYLARIYLA 1977

● Hisar'ın 157. sayısı (Ocak 1977), Töre-Devlet yayınevinin açtığı Dündar Taşer Armağanı yarışmasının roman sonuçlarını bildiriyordu. 22 eserin katıldığı yarışmayı **Zor** adlı romanıyla Sevinç Çokum kazanmış; ikinci ödül Hasan Kayıhan'ın **Uyanmak,** üçüncü ödül Alper Aksoy'un **Kutlu Töre** adlı eserlerine verilmiş. Ötekilerin belki müsvedde halinde kaldığını sanıyorum; ama Çokum'un romanı basıldığı halde (Töre-Devlet Y. 221 s. 15 L.) görme, bulma olanağım olmadı. Yazarının konuşma özeti Hisar'ın 161. sayısında (Mayıs 1977); Yahya Akengin'in kısa eleştirisi ise 162. sayıda (Haziran 1977). Armağan töreninin resimli röportajı Türk Edebiyatı dergisinin 43. sayısında (Mayıs 1977); Mustafa Kutlu'nun televizyon ekranından sunulan konuşması da aynı derginin Ağustos 1977 tarihli 46. sayfasında (Çokum'a ve Sepetçioğlu'na sorular) Düşünün Sedat Simavi Vakfı için Hürriyet gazetesi bile bulamadı piyasada romanı (10.11. 1977'de).

● Madaralı Roman Ödülünün Ömer Polat'ın **Dilan** romanına verildiğini Türk Dili'nin 308. sayısından öğrendik (Mayıs 1977). İki oynundan başka üçüncü romanında gördüğü bu ilgi, Ömer Polata ne kazandıracak bakalım? Genellikle Doğu Anadolu insanının ırgat-ağa çekişmesini konu edinmede direniyor. İlk romanı Mahmudo ile Hezel'deki gerçekçi yerelliğini ise henüz aşamadı öteki eserleriyle.

● Millî Kültür Vakfı armağanlarının 19 Mayıs 1977'de, Sheraton otelinde veriliş törenini de Hisar'ın 163. sayısında okuduk (Temmuz 1977). Bir önceki yılın başarılıları olarak edebiyat dalında (?) Yılmaz Gürbüz **«Balkan Acısı»** eseriyle jüri özel armağanını kazanmış; **Kaybolmuş Günler**'iyle Mustafa Miyaslıoğlu ile **Göç Zamanı**

eseriyle Bahaeddin Özkişi mansiyon kazanmışlar. Toplumda herhangi bir ilgi yarattıklarını sanmıyorum, bu arpalıkların. Söz geçiren güçlerin şimdiki arkalamaları.

● Otuz bin lira ödüllü Peyami Safa Roman Armağanı bakalım bu yıl ne getirecek? 1977 eserleri için açıklanacak değerlendirme, ilk kez 15 Haziran 1978'de duyurulacak. Otüken Yayınevince desteklenen yarışma, tutucu cephenin değer ölçülerine uygun eserlere verilecektir şüphesiz; sanırım hiç bir aklı başında yazarımız da katılmayacak bu yarışmaya. O halde yeni adlar duyacağız. Duymakla kalacağız. Yeni bir okuma hazzını yaşamadan.

● Gazete sayfalarından dergi birikimlerine, radyo proğramlarından televizyon ekranına kadar her yerde roman konuşuldu bu yıl; herkes kendi söylediğini dinledi, diyalog kuramadan. Dikkatimi çeken birkaçyazı Selim İleri'nin «Günümüz Romanında Büyük Kent» (Türkiye Yazıları 3), Yaşar Kemal'in Erdal Öz'le konuşması (Türkiye Yazıları, Eylül 1977), Adnan Binyazar'ın «Romanımızın Sorunları» (Varlık 835, Nisan 1977), Türk Dili dergisinin «Roman Çalışmaları»na ayrı bir bölüm ayıran sayısı oldu (306, Mart 1977). Muzaffer Uyguner, Hilmi Yavuz'la Durali Yılmaz'ın «Romanımız üstüne iki kitap»ını tanıttı (Türk Dili 313, Ekim 1977). Burhan Günel «Romanda Otobiyografi »sorununa kendi kitapları açısından el attı (Varlık 832, Ocak 1977). Selim İleri, Ataç'ın «Roman Anlayışı»nı ortaya koydu (Türk Dili 308, Mayıs 1977). Özgür İnsan dergisinin roman soruşturmasının Oktay Akbal'da ve bende yarattığı kuşkular ise, Kasım sayısının bazı sayfalarını doldurdu (49, Hasan Bülent Kahraman); cevap göndermiş birkaç kişinin metinleri de orda.

● Darüşşafaka Cemiyetince yürütülen ve her yıl Sait Faik'in ölüm yıldönümünde (11 Mayıs) açıklanan Abasıyanık Hikâye Armağanını, ikinci kez olmak üzere Necati Cumalı kazandı: **Makedonya 1900.** Geçen yıllıkta, içten izlenimlerimi yazmıştım, bekliyordum bu sonucu (V. Y. 42). Gerçekten de çok toplu bir kabul kazandı bu yargı. Hele ikinci aday Hulki Aktunç'un eserinin de Türk Dil Kurumunun ödülünü kazanışı, hiç kimsede bir yerinme dilimi bırakmadı (Kkz. V. Y. 1977 s. 42). (Bkz. R. M.

Cumhuriyet, 19 Mayıs 1977).

● 1977 yıllığında söz edemediğim iki hikâye kitabı ise, Mustafa Miyasoğlu'nun **Geçmiş Zaman Aynası** (Nakışlar Y. 1976), Haydar Koyunoğlu'nun **«Dilşo ile Dilşe»** siydi (Okar Y). İlki için Hisar'da (159, Necmettin Turinay; 160, Şevket Bulut) ve Türk Edebiyatı'nda (42, Nisan 77; Musa Bozlak) yandaş yazılar çıktı. İkincisinin, bir ilk kitabın sağlam gözlemlerini getirdiğini, ne var ki olaya dayalı öykülerinde pek de yeni bir konu bulamadığını Attilâ Özkırımlı yazdı Cumhuriyet'teki kısa notunda. Başka da hiç bir yankı uyanmadı.

● Her sanat dergisinde gene hikâyeler yayımlandı. İlerde kitaplaşacak ürün dağılımı. Ama gittikçe zorlaşacaktır sanırım hikâye kitaplarının yayını. Sait Faik'le Türk Dil Kurumu hikâye ödülleri dışında yazarını gönendirecek bir okur ilgisi yok çünkü. Kendi göbek bağını koparıp, kendi satışıyla geçinemiyor hikâye türü. Makedonya 1900. için - ödülü kazandıktan sonra - Adnan Binyazar'ın bir değerlendirme yazısını gördüm Özgür İnsan'da (44). Bu arada televizyon ekranı bize Sait Faik'in, Rasim Özdenören'in birer hikâyesini film olarak sundu. İkincisi bir dış ödül bile kazandı. Kim bilir belki bu yol ve bunun gibiler, hikâye kapısının daha canlı bir işlerlik kazanmasını sağlayabilir.

● Orhan Kemal Roman Armağanı ise, son ciltleri 1976'da çıkmış birikimiyle Hasan İzzettin Dinamo'ya verildi : **Kutsal Barış (7 cilt)**. «Nice yargılanmalar, hapishane köşeleri, Islâhiye sürgünleri, işkenceli kaçaklıklardan sonra H. İ. Dinamo'nun emeğinin neler getirdiğine bakınca gerçek bir hayranlık saygısı duymadan rahat edemeyiz» demiştim (Cumhuriyet, 11 Kasım 1976). Lozan barış andlaşmasından başlayarak Atatürk'ün ölüm anında sonuçlanan bu on beş yıllık Türkiye, bütün anılar - belgeler - izlenimler toplamıyla roman gibi okunmak üzere şimdi elimizde. Tek tük hatalarını hoş gösterecek büyük kapsamlı bir çalışma bu. Bir emeğe saygı duymayı öğrenenler, en çok bu on beş cildin (Kutsal İsyan'la birlikte) karşısında saygı duruşuna geçmeyi gerekli görmeliler». Bu arada Asım Bezirci ile Hikmet Altınkaynak'ın ortak emekleri bir Orhan Kemal kitabı daha kazandırdı

bize (Cem Yayınları, 1977). Unutulmuş yazarlığını Fikret Ürgüp'ün, cenaze günlerinde yalnızca Behçet Necatigil hatırladı: «Bir Doktor Öldü; hikâyeciydi» (Varlık 835, Nisan 1977).

● Aralık 1976 tarihini taşıdığı için katılma hakkı olan Selim İleri'nin **«Her Gece Bodrum»**u da Türk Dil Kurumu roman ödülünü kazandı (Bilgi Y. 336 s. 25 L.) gecikmiş okuyuculuğum gene de bana iki yazı yazdırmıştı (Cumhuriyet 14 Ağustos 1977; Herkes Ateşini Bile Götürür. 25 Ağustos 1977, Kitaplar). Haklı bir yargının kabuliyle değerlendirilmişti Selim'in eseri. İç konuşmalardaki büyük başarısıyla bir tatil haftasındaki yalnız bilinçleri, karşılıksız sevgilerin sapmalarını veriyordu ustalıkla. Özgür İnsan'da kısa bir not çıktı. (42, Nisan 77); Türk Dili'nde Hasan Bülent Kahraman söz etti ondan (309, Haziran 1977). İyi bir yolda Selim İleri; bir de mariz duyarlığını yenebilse. Ama belki o zaman asıl tadının birazını yitirebilir.

● Şimdi basım - yayım tarihi olarak 1976'yı taşıdıkları için aslında geçen yıllığın konusu olması gereken eserlere geldi sıra; yılın son aylarında ortaya çıktıkları için Varlık Yıllığının vakitli (ve ağır) basımına yetişemezler. Demirbaş Ceyhun'un ilk romanı **Yağmur Sıcağı** (Cem Y. 408 s. 30 L.), yazarının yüklü umutlarıyla gelmişti. Ne var ki çok uzatılmış bölümlerinin okuma sıkıntısını yarattı herkeste. O kadar ki benim eleştiri nezaketimi (!) bile hoş karşılamayanlar çıktı. Örneğin Durali Yılmaz, Hisar'ın 166. sayısında bazı hoşgörülerimi yersiz saydığını belirtiyordu (Ekim 1977). Burhan Günel kitabın okunma güçlüğüne değindi (Soyut 107, Eylül 1977). Necati Güngör'ün, romanı üzerine yazarıyla konuşması da Soyut'un 106. sayısında çıktı (Ağustos 1977). Bir hikâye ustasının ilk roman denemesindeki tökezlemesiydi söz konusu; birimleriyle boyutlarını yitirmişti Demirtaş Ceyhun. «O kadar çok sevdiğim bol sesli ve gür kahkahalı bu Çukurova'lı neşenin» diye dostluk gönlüyle yaklaşmıştım esere (Cumhuriyet, 10 Mart 1977). Ne var ki biraz az beğenilmek bile nice kapanmaz yaralar açar sanatçı yüreklerinde. Özgür İnsan'ın soruşturmasına Vatan'da yazdığı karşılıkta, Demirtaş Ceyhun'un işte bu gönül kırgınlıkları ya-

tıyor açıkça (5 Eylül 1977). Nankördür eleştiri, bilirsiniz; her zaman hafifsenme, yok sayılma eğiliminin yanında durur. Demirtaş Ceyhun'un başarısız roman temposu, nedense kendisinin kabul edebildiği bir kusur değil. Oysa her yazının ilk erdemi okunurluk ve inandırıcı olmalıdır. Bunda o eksikti (Bkz. Oktay Akbal, Cumhuriyet 30 Ocak 1977 Ayrıca Romanda Klişeleşme; tarihi unutulmuş gazete kesiği)

● Yılların şair ve oyun yazarı Oktay Rifat'ın bir ilk romanla gelişi ise benim için çok güzel bir okuma iştahı olmuştur: **Bir Kadının Penceresinden** (Bilgi Yayınevi, Aralık 1976, 280 s. 25 L.) Az gelişmiş bir ülkenin özelliklerini genelleştiren ve pek de gerekli olmayan önsözden sonra az gelişmiş bir Filiz'in mutsuz evliliğine doğan küçük aşk güneşi anlatılıyordu şiirsellikle. Önce «Bir Özgürlük Günü» adlı yazımda (Cumhuriyet, 13 Şubat 1977), sonra kitabın adını taşıyan tanıtma köşesinde (17 Şubat 1977, Cumhuriyet) bu sevdiğim romandan söz açtım sevinçle. Muzaffer Uyguner'in olumlu yaklaşımı Türk Dili'nin 310. sayısında (Temmuz 1977). Selim İleri de iki kez, ilgilendiren konu kapsamı içinde severek yaklaştı romana (Soyut 102, Nisan 1977, Ayrık Otları Gibi; Türkiye Yazıları 3, Günümüz Romanında Büyük Kent). Çok ölçülü bir başarıydı Oktay Rifat'ın çizgisi. Oktay Akbal'ın «Romanda Klişeleşme» yargılarına onun için karşı çıkmak, açıklamak gereğini duymuştum yargılarımı: Cumhuriyet, 13 Mart 1977, «12 Mart Dönümünde Beş Roman Yılı.»

● Aralık 1976'nın kitaplarından biri de Mehmet Kemal'in **Pulsuz Tavla**'sıydı. (Koza Yayınları, 170 s. 15 L.) Yarına bir belge niteliği taşıdığını, iştahla okuduğunu söylediği eser için Oktay Akbal'ın kısa notları fıkrasının 30 Ocak 1977 tarihlisinde. Ben de kitabı elimden bırakamadığımı söylemiştim aynı izlenimle (Cumhuriyet, 17 Mart 1977) .Değiştirilmeden ve abartılmadan, içine düş gücü katılmadan anlatılan anıların roman diye sürülmesinden yana olmadığımı tekrarlamak gereğini duyarım. Bir kitabın hızla, istekle, sevilerek izlenmesi başka şeydir; roman nitelikleri taşıması başka. Kalem meyhanesinin serüveni, Mehmet Kemal'in kaleminde ustaca anlatılmıştı; ama roman biçiminde değil. Bunda gücenecek bir

şey yok ki. Hakkında yazılmış başka yazıya rastlamadım.

● Mustafa Gökşan'ın **Zibilotu** çalışmasını Ercüment Karacan (1972) yarışmasında müsveddesinden okumuştum. Mardin'in sınır köylerindeki keskin gözlemlere dayalı bu ilk çalışma da belli kusurları taşıyordu; içindeki fişe şöyle yazmışım: Bol benzetmeli özentili anlatım, kaçakçılık sorunu; gübrede yetişip gelişen sonra çabucak solan zibilotu alegorisine dayanan, tekrarlı, genellemeli bir hikâyeleştirme tekniği. Bekir Yıldız'ın, Osman Şahin'in, Yaşar Kemal'le Fikret Otyam'ın en sancılı dilimlerine edebiyatlarının damgasını bastıkları yörelerden bir amatörce ses. Kendi yayını, 156 s. 15 L. Bir örgütçe dağıtılmamış her kitap gibi tam bir sessizlikle karşılandı bu hevesli emek. Yayın dünyasının şimdiki gerekleri böyle. Ve o kadar çok ki okunmayı bekleyen kitap...

● Piyasaya sürülmesi gecikmiş bir 1976 kitabı da (basımı ekim 1976; dağıtımı ocak 1977), Güney Dal'ın **«İş Sürgünleri»**ydi (Milliyet Y. 168 s. 15 L.) Kimsenin birincilik, ikincilik alamadığı ikinci yıl roman yarışmasında, benim de içinde bulunduğum seçiciler kurulunun basılmasını önerdiği eserlerden biri. Almanya'daki iş göçünün getirdiği yeni bir konu. Çalışanlar, onları sömüren aracılar, uyarlanma güçlükleri, yurt dışında yavaş yavaş oluşan yeni bir aile dramı, belki yüz binlerce insanın dram bileşkelerinden doğacak yeni bir trajedi başlangıcı. Bazı kalem denemeleri olan Güney Dal'ın edebiyata yatkın bir yeteneği var. Olanla yetinmemesini, emeğini geliştirmesini dilerim.

● Lütfi Kaleli'nin «Haşhaş» başarısını görmek zevkini tatmıştım; hızlı bir gelişimdi gösterdiği (1974). **Kardeşlerin Kini**'nde, vaktiyle Ümit Kaftancıoğlu ile Yusuf Ziya Bahadınlı'nın dokundukları konuya, Anadolu'da yeni koşulların yeniden canlandırmaya çalıştığı Alevî - Sünnî çatışmasına yaklaşıyor. Lâtif Coşkun'un kişiliğinde sanırım kendi yazgısı yatmaktadır (Suda Yayınları, Aralık 1976, 336 s. 25 L.) Ne var ki bu romanın içinde, yazarının yaşadığı gerçek olaylar ve sorunlar iyice romanlaşmamış; ileri geri söylenen ve suçlayan bir aydının yaşamı olarak göze batıyor. Bana acele bir çalışma gibi göründü.

● Yusuf Ziya Bahadınlı'nın üçüncü romanı **«Gemileri Yakmak»** da başarılı bir sanat bileşimi gibi görünmedi bana: İnandırma gücü yetersiz, Mehmet H. Doğan'ın da değindiği gibi (Milliyet Sanat Dergisi 221, 4 Mart 1977) yapay ve kurgusal. Kurtuluş Savaşı olgusu içinde hiç kimse Memo gibi bilinçlenmedi; işte Cumhuriyetin elli beşinci yılındayız nerdeyse. Neden bu hızlı çözüm isteği? Niye hep kuramdan yola çıkarak yalancı roman kahramanlarına yaslanma dileği? Mehmet H. Doğan'ın, benden önce yargıya varmış gözlemini doğru bulduğum için, birkaç eleştiri cümlesini alıyorum buraya: «..Sonuçta roman, son elli yıllık toplumsal - siyasal tarihin, daha önce belli bir dünya görüşüne varılan sentezinin, rollerini iyi ezberlemiş ama gerçekte yaşamayan kişilerce anlatımı, oynanması haline dönüşmüş». (Yeni Dünya Y. Ar. 1976, 244 s. 20 L.)

● 1976 tarihini taşıdıkları halde geçen yıl görme okuma olanağını bulamadığım birkaç kitabı da yalnızca adlarıyla anıyorum; bana iyi bir değer düzeyi getirmediler (kabahat bende olabilir, yüklenirim onu): **Ankara'da Ölüm** (Durali Yılmaz, Çığır Romanları), **Köyümüzün İnsanları** (Ahmet Şentürk Çığır Y.) **Kafkaslı** (Ahmet Şentürk, Çığır Y.), **Cinnet** (Mustafa Özdamar, Çığır Y.), **Mum ve Çöl** (Edip Günenç, Çığır Y.), Aziz Sofi (Durali Yılmaz, Çığır Y.), Arayış(Hakkı Gümüştaş, Atlas Y.)...

● 1976'nın - anılması bugüne kalmış - ilginç başarısı ise Yaşar Kemal'in **«Al Gözüm Seyreyle Salih»** romanıydı (Aralık 1976, Cem Y. 474 s. 40 L.). Hikâyelerinin birkaçı bir yana, hep Çukurova coğrafyasının ekonomik yapısındaki düğümleri kurcalıyan Yaşar Kemal, bu kez hem zaman olarak yakına gelmiş (1970'ler), hem küçük bir çocuğun dünyayı seven hayranlığında kendi coşkusunun anlatımına denk düşen biçime tutunmuştu. Hem iş emeğine (demircilik), hem deniz avantasına (balıkçılık) yakın eğilimleriyle küçük Salih, bir Karadeniz kasabasındaki çeşitli yumakların içinde yer alıyordu. Üçüncü kişi anlatımının rahatlığında Yaşar Kemal, her şeyi Salih'in dünya hayranlığında gösterirken belli bir tutarlılık içindedir artık. Gününün sorunlarına daha yakın tutumuyla da eski birimlerini, bir tutkuya sarılmış insanlarının sıcak kişili-

ğini daha inandırıcı biçimde sergileyebiliyordu. Bir martıya, bir oyuncağa, bir gömleğe, bir insana (Metin) tutunmaya çalışan Salih, dünyaya açılan yeni bir insan penceresinin bütün coşkunlarını, Yaşar Kemal'le birlikte yaşar. Onun, çocuklara özel bir ilgi duyduğunu Cumhuriyet'teki röportaj dizisinden biliyoruz. Yan kişilerin en azla yetinilmiş çizgileri başarılı olsa da, Salih'in gözüyle dünyaya bakmakta özel bir coşkunun sahibiydi Yaşar Kemal. Bu konuda gördüğüm ilk tanıtma yazısı Alpay Kabacalı'mn vakitli okumasıydı (Milliyet Sanat Dergisi 216, 28 Ocak 1977). Sonra Onat Kutlar'ın Y. Kemal'le ilgili çeviri özeti çıktı aynı dergide (250, 7 Kasım 1977). En son, Mehmet Ergün'ün yazısını gördüm şu günlerde: «Mit Yaratan Mahlûk» (Türk Dili 314, Kasım 1977).

1977'NİN ROMANLARI

● Televizyonda oynarken, filminin ne kadar ilgi çektiğini hepimiz biliyoruz; ama bu merak genişliğinin Yaşar Yaşamaz'ın romanına da aynı düzeyde çevrik olduğunu sanırım ileri süremeyiz. Nedeni, Aziz Nesin'in güç eksikliği değil halkımızın kolay seyirlere yatkınlığı, okurluk zahmetinden kaçış eğilimidir. **«Yaşar ne yaşar ne yaşamaz»** romanının oluşum serüveni uzun; önsöz diye Meral Çelen yazmış tatlı bir içtenlikle. Hapishane anıları, günlük gözlemlerle birleşip Aziz Nesin'in büyük hikâyeler birikimine yaslanınca, önce on iki dizilik bir radyo oyunu, sonra bir sahne temsili, daha sonra bir senaryo, bir çizgi roman, en sonunda da her bölümü bir hapishane akşamında anlatılan olaylar zinciriyle kitap biçimini almış oluyor (Tekin Y. Ocak 1977, 438 s. 35 L.) Toplumumuzun imparatorluk kırtasiyeciliğinden birikerek gelen bütün ciddiyetsizliği, nüfus kâğıdı çıkaramamış bir işçinin serüven dizisi olarak karşımızda. Başka kim anlatsa böylesini başaramazdı. Ancak Aziz Nesin'in keskin mizahıyla abartı gücü. Kitapla ilgili tek yazıyı Milliyet Sanat dergisinde görmüştüm: 220, 25 Şubat 1977.

● «İlk okuyanlardan biri oldum. Şaşkına döndüm. Yaşar Kemal, sayısız kitap yazmış bir ulu yazar. Derim ki **Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca**, Yaşar

Kemal'in yazarlık çizgisi içinde doruk noktasıdır. İşin asıl ilginç yanı da Yaşar Kemal bu romanını çocuklar için yazdı» diyen Erdal Öz'ın coşkusuna doğallıkla katılamam. Ne bir doruk noktası söz konusu, ne de bir çocuk romanı olgusu; ikisi de yanlış. Anlatımının kıvraklığına, Anadolu dilinin zenginliğine yaslanan Yaşar Kemal, basit bir alegoriyi fazlasıyla abartarak «suyun buhara dönüşeceği» bir zamanda (hatırlayın Nâzım'ın Tebahhur sûresini) «yeryüzünün bütün karıncalarının birleşeceği» düşüncesini aşılamak istiyor. Hepsi bu. Gerisi çocukların da, büyüklerin de kolayca dayanamıyacakları bir uzatma, kalabalıklaştırma. Kırmızı sakallı demirci hikâyesinin aslı belki de bir İran mitosu olan Gâve isyanına kadar dayanabilir (Şemsettin Sami bundan bir oyun çıkarmıştır). «Topal demirci kırmızı önlüğünü bayrak yapıp güvercinin kanadına dikmişti. Ve kırmızı önlük dünyanın en görkemli ,sıcak, büzel bir umut bayrağı gibi dalgalanıyordu» (284). Gâve de böyle yapmıştı. Cumhuriyet'te tefrika edilen metin, Ömür Balcıoğlu'nun güzel resimleriyle özenli bir biçimde basıldı Arkadaş Kitaplar arasında (300 s. 30 L.) Şimdi gerçekten ucuz. Mehmet Güler'in ilgi yazısı Türkiye Yazıları'nın 6. sayısında çıktı (Eylül 1977). Bir Yaşar Kemal özel sayısı niteliğindeki bu sunudan sonra yeni romanından bir parça yayımlandı 7. nüshada: Deniz Küstü Selim'den. Bir balıkçının bir yunus balığıyla sağladığı tutkusal dostluk. Elimde olmadan Sait Faik'in hikâyesini hatırladım: Ermeni balıkçıyla topal martı. Sait, Sivriada gecelerinde bile bu ilişkiyi anlatarak avunacaktır ölüm düşüncesine karşı. Bu kez Yaşar Kemal, daha derinliğine bir yakınlığı kendine özgü büyütmelerle, coşku betimlemeleriyle anlatıyor. Bakalım ne gelecek ardından...

● Fahri Erdinç'in **«Acı Lokma»**sı Güney yayınları içinde çıktı (250 s. 20 L.) Bulgar sınırını geçmeye çalışan üç arkadaşın gerçekliği olmayan gece gevezelikleriyle başlıyor. Onca korku arasında, o bekleyişte bu konuşmalar yapılabilir mi ki? Bir köpek havlamasından bile kuşku duyarak sigara içemeden, gürültü çıkarmadan saklandıkları köşedeki şu diyaloğa bakın: «..Şiir okusan daha iyi», «Bütün vatan şiirlerini unuttum şu anda», «Namık Kemal'den hatırla bir şey. Fikret'ten, Akif'den, Nâzım'dan,

Yahya Kemal'den de olur. Vatancısı da, hümanisti de, ümmetçisi de, komünisti de, hepsi büyük şair..» (22). Tam bir otobiyografi bu. Öyle ki bazı sayfalarını izlerken daha önce okumuştum bunu diye düşündüm. Düşündüm ve buldum. Örneğin romanın 197. sayfasından başlayan yirmi birinci bölümü, Fahri Erdinç'i de portreleştiren Mehmet Kemal'in «Acılı Kuşak» (1967) eserinin kelime kelime aynısı (Keçiören'de Bir Puvantör, 29 - 45). 1949'da yurt dışına kaçışının gerekçelerini açıklıyor Fahri Erdinç, kendi yaşamını anlatarak, İlgiyle okunuyor okunmasına da, Türkçesinin pürüzleriyle anlatım tekniğindeki özensizliği, kabalığı da hemen göze çarpıyor. Sınır soruşturmasının yazılı cevapları biçiminde sunulan kitabı, bir dönemdeki aydınların hiç yüzünden kırılmalarını, küsmelerini, damgalanmalarını öğrenmek için de okuyabilirsiniz. Ama her kaçışta belli bir kolaylık vardır. İşte onun biraz pişman, biraz geveze hikâyesi. Kitabın hiç bir yankısını, sohbet konusu edilişini bile duymadım.

● Kendini bir yaştan sonra yazarlığa adamış olan Mehmet Selâhattin'in dördüncü romanı **Samyeli** (Değer Y. Mayıs 1977, 342 s, 30 L.), hemen hemen Cumhuriyet yıllarından başlayarak Fahri'nin ölümüne kadar gelen bir aile tarihi gibi. Evlenişi, memurluğu, çocuklarının yazgıları, ihtiyarlığı, son günleri. Bol konuşturmalı, başlangıçta sevişme betimlemeleri cömert, üçüncü kişi ağzından klâsik bir hayat hikâyesi; hiç değilse okuyanı yormuyor. Hakkındaki tek olumlu eleştiriyi bu ayın Varlık dergisinde gördüm (Muzaffer Uyguner, Varlık 842, Kasım 1977).

● Dinçer Sümer'in **«Bozuk Bir Şey»** romanını umutla almıştım elime; çünkü yıllar önce bana başarılı gelen Kâtip Çıkmazı oyununu hatırlıyordum (Ocak 1977, Koza Yayınları, 152 s. 15 L.). Daha ilk sayfalarda yazarının komikliğe düşkün mizacı çıktı ortaya. Karşılıklı iki evin sözümona dramlarını verirken hep sahne yapısıyla anlatıyordu hikâyesini. «Milliyet yarışmasında hiç derece almaması, yazara eserini düzeltme düşüncesini neden vermedi acaba?» demişim (Cumhuriyet, 2 Ocak 1977, Kitaplar). Kırk yaşında cinselliği unutmuş pasaklı bir kadının karşısında bir resim yüzünden bir geceliğine iştaha gelen kocasının zorlama dramı diye düşünmüşüm. Yaşam

böyle değil ki. Çürük bir yapı, birkaç gülünç durum; ama adı doğru eserin kendini niteliyerek: Bozuk Bir Şey.

● Peride Celâl'in güzel ve olgun romanının basım tarihi şubat 1977 (Milliyet Yayınları, 400 s. 35 L.) Sonunda gerçeği bulmuş bir annenin yargılarıyla «Kendini beğenmiş, terbiyesiz, hayal gücü ile kendini aştığını sanan, uygar, kentli kız. Kurumlu ve gerçekte ne olduğunu, ne yaptığını bilmez. Özgürlüğü içinde her yandan kapalı ,dost, sevgili, her şeyden kopmuş, bencilliklerinin duvarları içinde hapis, üstelik tembel ve girgirci... (395) Fatma. Ölümün gölge saldığı bir hastanın başı ucunda **Üç Yirmidört Saat** yaşayacaktır. Sanıları, umutları, değişimi ve gerçeğe adım adım yaklaşımıyla. Kıskanç ve sorumsuz yüreğinin kuruluğunu acaba Ahmet'in aşkı ısıtabilecek mi? Kendi annesinden öc almak, yaşanmamış özgürlüğünü kızına kazandırmak için ona gereğinden çok rahatlık sağlamış olan anne, ölüm olasılığının eşiğinde neler duyacak? Bütün gerçeği öğrendikten sonra bile içinde hâlâ inat, korku, öfke, belki de kendini beğenmişliği tutmakta direnen Fatma, iyi yapılmamış bir evlilik denemesinden sonra erkeğinin aşkına lâyık olabilecek mi? Bir konak kızının serüvenine dayalı bu burjuva yaşamında, şimdi içinde bulunduğumuz bütün sorunların yansıması var. Zaman bakımından kısalık da, ayrıntıların ve konuşmaların uzamasına neden oluyor. Çok akıcı bir anlatım, usta bir diyalog gücü, günümüzün küçük burjuva hastalıklarına ışık tutan bir romancılık yorumu. Yılın en başarılı kitaplarından biri. Yazık ki ben bile vaktinde yetişemedim değerini onaylamaya. Hakkında hiç bir yazı da çıkmadı. Bazı imzalar, geçmişteki pişmanlık verici yanlış başlangıçların günahlarını çekerler boyuna; sonradan ne kadar ustalaşsalar da. Öyle oldu. Romanın bana çok yakın gelen yanlarından biri küçük Ayşe'nin teyze kucağından başlayıp hastane yatağında kalfa Dilber olarak sonuçlanan evlâtlık yazgısıydı; bu konudaki örnekleri bir yazımda derlemiştim; eksik kaldığını şimdi anlıyorum. Ölüm döşeğinde bütün bir yaşamın anıları.

● Fakir Baykurt'un iki romanından ilki, **Kara Ahmet Destanı**, İlk eserini üçleyerek tamamlayan bir çeşit otobiyografi boşalımı oldu. Karataş köyünden Kara Bayram'-

ın oğlu Ahmet'in ilkokul sonrasından üniversite devrimciliğine, tutuklu olarak içerde yatarken işçi eylemlerinden duyduğu coşkuya kadar... her şey. Gençlerimizin nasıl yetişip nasıl yönlendirildiklerini incelemek isteyenler için başarılı bir sergileme. Baykurt'un doğal ve hızlı anlatımıyla arada yardımcı ögeler, ayrıntılar. (Remzi Kitabevi, 428 s. 30 L.) Ne var ki Ahmet ne kadar gerçek olursa olsun, olay örgüsünün içine çok hızla atıldığı için inandırıcılığı biraz eksikti bu üçüncü cildin. Irazca, Bayram, Haççа... belki de daha canlı.

● «Yarın, Yarın»ın yarattığı umut kanatlarında geldi Pınar Kür ,Bilgi Yayınevi, Nisan 1977, 296 s. 25 L.) **Küçük Oyuncu,** bir çeşit düş kırıklığı ve yazarının eserinin başına eklemek gereğini duyduğu önsözün soğukluğuyla suskunlukla karşılandı bir süre. Mehmet H. Doğan'ın Milliyet Sanat Dergisindeki yazısı 24 Haziran 1977'de çıktı (237). Cemal Süreyya olumsuz bir yargıyla şöyle bir değinip geçti (Oluşum 38, Haziran 1977). Her eleştirinin kapadığı bir kapı vardır. Bu yüzden öğrenim yılının yorgunlukları, kitabı eylül ayının yazısına kadar uzak tuttu benden (Cumhuriyet, 8 Eylül 1977). «Yarın.. Yarın'dan sonra Küçük Oyuncu, umut kırıcı bir düşüş değil doğallıkla. Çünkü bu ikinci kitabın, ilk basılandan daha önce yeşerip dallandığına inanırım ben. Belki sonradan yeniden işlenmiştir. Ama gerçekten Yarın Yarın'dan sonra doğmuşsa durup düşünmek gerek: Bu dil yumuşaklığını, diyalog kolaylığını, anlatım rahatlığını, gözlem zenginliğini, ayrıntılar doğruluğunu.. neden bu konu darlığı içinde harcar insan?» demişim. Hem beğenmiş, hem içerlemişim esere. Şimdi duygularımı yokluyorum da, yazarının uyguladığı sunuş yönteminden doğuyor bu. 12 Mart dolaylarında bir tiyatronun dar dünyasında yaşayan insanların yalancı ilişkileri. Yer yer çok sağlam saptamalar, yer yer inandırıcılığını azaltan buluş zorlukları. Gene de bir düzey düşüşü değil, yanlış bir adım bence.

● Kemal Tahir'in eski defterlerinden biri daha kitaplaştı bu yıl: **Damağası** (Nisan 1977, Bilgi Yayınevi, 356 s 30 L.). Cemal Süreyya'nın birkaç satırlık saptamasından başka okurluk ilgisi uyandırmadı (Oluşum 38, Haziran 1977). «Notlar - Müsveddeler» alt başlığını taşıyan kitap,

tamamlanmamış bir roman çalışmasının üç ayrı aşamasını verdiği için çok ilginç bir belge. 1948 tarihli ilk çalışma notları yazık ki hiç bir zaman son biçimine ulaştırılamamış. Çorum cezaevine gelişi üç ayrı yazış biçiminden okumak, Kemal Tahir romancılığını incelemek isteyenler için - kelime kelime değerlendirmek koşuluyla - bulunmaz bir fırsat. Cezaevi yıllarındaki yakın gözlemlerle, ölümüne yakın günlerdeki romancılık değiştirileri iyi değerlendirilirse, bazı gerçekler çok aydınlıkla açığa çıkarılabilir. Yapılacaktır bu çalışma, yapılmalıdır.

● Abbas Sayar'ın başarılı romanı **Dik Bayır** nisanlarda çıkmış olmalı ki eleştiri yazım mayıs başlarında yayımlanmış (Cumhuriyet, 5 Mayıs 1977). Önce John Berger'in bilimsel gözlemlerle tanımladığı köyün niteliklerinin,Sayar'ın konusuna ne kadar uygun düştüğüne değinmişim: «Köylüler, sert, kurnaz, çoğu zaman da iki yüzlü insanlardır. Bir adam, görünmekten korktuğu için karanlıkta - sabırla, inatla - öç almayı kurar.. Köy kin güder çünkü. Zayıflar alaya alınır, güçlüler övülür. Köyü yüceltmenin gereği yoktur..» (Yedinci Adam, 91). Asker kaçağı Celâl'in - sözümona - namus paklamak için anasına babasına bile rol yaparak hazırlanışını da Abbas Sayar anlatır bize. Ve anlarız ki Almanya iş göçleri, Avrupa ufuklarının aydınlığı bile yüzyıllarca kökleşmiş gelenek ölçülerini öyle kolayca çözümliyemez. Beydiyar köyünün «Büyük Kaçgun» sırasındaki kuruluş hikâyesinden başlayarak bugünlerine geliş, kolay bir yolculuk değil. Abbas Sayar ustalıkla üstesinden gelmiş bunun. Yılın en ilginç, değişik ve başarılı romanlarının başlarında gelebilir Diç Bayır. Yozgat gözlemlerinin böylece iyi bir bileşime götürülmesi ise Sayar'ın hep ödül kazanmış eserlerinin hiç bir rastlantıya dayanmadığını gösterir (Cem Yayınları, 306 s. 25 L.)

● Hâkkâri'nin Pirkanis köyü yedek subay öğretmenliği, Ferit Edgü'ye bir kitap daha kazandırmış oldu: **O** (Ada Yayınları, Nisan 1977, 234 s.). Bir yıl önce çıkmış **Kimse**'nin konu çizgisindeydi bu da; ama güçlü ve etkili. Büyük bir yazış ustalığı, insan yalnızlığının derinliği, çaresizliklerin sonsuz acısı, kişinin kendi içinde sürdürdüğü bilinç yolculuğu. Türk Dili'nin Eylül sayısında Füsun Altıok iki eseri bilgiyle karşılaştırdı (312). Oluşum'da Cemal

Süreya olumlulukla sözünü etti. Ferit Edgü de, Soyut'un 104. sayısında «Ders Notları»nı yayımlayarak çalışmasının sanat anahtarlarını verdi (Haziran 1977). Pınar Kür'ün kendi bulduğunu sandığı bir sonucu ilk satırlarında söyleyerek: «Sanat eseri gerçekliği/değişikliğe uğratarak verir. Bu nedenle bir sanat yapıtında/türü ne olursa olsun/ gerçekliği değil/sanat yapıtının gerçeğini buluruz..» diye başlıyordu. Güzel bir ustalık.

● Sözünü edebileceğim son roman Fakir Baykurt'un **Yayla**'sı (Remzi Kitabevi, Eylül 1977, 292 s. 25 L.). Bu Kez tam bir roman çıkarmıştı Baykurt, fazla söylev çekmeden. Morsay yaylasında güzel bir karşılaşma ilişkisi hazırlamış, işe yaramaz aydınlarımızın sorumsuz davranışlarını iyi sergilemiş, halkımızın geleneksel özelliklerini çok iyi anlatmıştı. Kentle köyü, yüksek zümre temsilcileriyle köküne bağlı kır insanlarımızı güzel ve inandırıcı bir dokumada veriyordu. Konu ağır ağır bir drama dönüşüyor, kişi - devlet ilişkilerini irdeliyor, gerekli eleştiri ölçüsünü abartmadan insanımızın yazgısına yöneliyordu. Yayla'yı büyük bir keyifle, beğenerek, inanarak, etkilenerek okudum. Devletin Hastası yazık ki ölüm yazgısındadır, çaresizlikle. Öbür yanda her göreve sırt çevirmiş pısırık aydınlarımızın keyifleri yerinde. Çözülmeli bu aymazlık, bitmeli bu çelişki. Fakir Baykurt yeni bir roman başarısında (Kkz .Rauf Mutluay, Cumhuriyet, 13 Ekim 1977). Başka da ses çıkmadı önyargılar yüzünden. Belki de Baykurt çalışkanlığının okurlarını biraz yoran ürün çokluğu yüzünden.

● Yıl içinde izliyebildiklerim, okuyup yazabildiklerim bunlar. Şimdi son günlerin verimlerine geliyoruz. Erol Toy'un uzun hikâyesi **Iğrıp** (May y. Haziran 1977, 144 s. 20 L.) okumak üzre götürdüğüm yazlık evde kaldı. Başlamış, yorulunca yarım bırakmıştım; şimdi elimde yok. Gazete duyurularında adına rastladığım **«Doruktaki Öfke»** nin daha kapağını bile görmedim. Yazlıktaki kitaplığın raflarında unuttuğum bir kitap da Yıldız İncesu'nun **«Süt Güğümündeki Kurbağalar»** adlı küçük romanı. Ona da başlamıştım, fişini çıkarmışım, elimde bazı notlar da var; ama okuyup bitiremedim (Yeni Ankara Y. Eylül 1977, 200 s. 25 L.) Ne var ki ne TRT ödülünü kazanan «Saygıları-

mı Sunarım» hikâyesiyle, ne Cumhuriyet'te tefrika edilmiş Dr. Cemal çalışmasıyla aynı düzeyde görünmedi bana ilk sayfalarıyla; bir acemilik döneminin ürünü gibiydi, belki de onun için erteledim okunuşunu. Yaz keyfine koşut giden bir başarı rahatlığını getirmediği için.

● Şimdi adlarını anacağım 1977 romanlarının bazıları gönderildi bana (borcum teşekkürdür inceliklerine); bazılarının çıkmış olduğunu dergilerin sayfalarında izlemişim. Ama hiç birini okuyamadığım için, bir yıllık için gerekli saydığım, künye sıralamasından başka şey yapamıyorum burada: **Belâsavan** (Kemal Çalıkoparan, Çığır Y. 230 s. 20 L.); **Yeşeren Umutlar** Mücahit Tepe, kendi yayım, 176 s. 15 L.); **Yürüyen Merdiven** (Yunus Yiğitoğulları, Doğuş Y. 30 L.); **Yolbaşı** (Yavuz Bahadıroğlu, Yeni Asya Yayınları); **Deprem** (Aclan Sayılgan, Tur Yayınları - Ankara, 485 s. 35 L.);**Kara Af** (Asaf Kavrar, Doğa Y. 68 s. 10 L.); **Bu Atlı Geçide Gider** (Mustafa Necati Sepetçioğlu, İrfan Y. 20 L.) Düşünün, «Türk tarihini 26 ciltte romanlaştırma çabasında olduğu» yazılan Sepetçioğlu'nun bu dizide şimdiye değin daha altı romanı çıkmış: Kilit, Anahtar, Kapı, Konak, Çatı, Üçler Yediler Kırklar..; ve ben, hiç birini hiç bir kitapçı vitrininde bile göremedim. Ne kadar ayrı yerlerde, yollarda geziyoruz..) **İçyüzü** (Semih Altan, Umut Y. 230 s. 25 L.); **Meydan Dayağı** (Tahir Kutsi, Ötüken Y. 1976 Peyami Safa Armağanı İ. mansiyonu», 180 s. 12.5 L.): **Alınteri Taciri** (Refik Sönmezsoy, Kervan Kitapçılık, 316 s. 25 L.); **Yeğen** (Zeria Karadeniz, Ötüken Y. Peyami Safa yarışmasında 3. ödül», 238 s. 17.5 L.); **Ebemkuşağı** (Osman Necmi Gürmen'in Fransızca yazdığı eserini çeviren Ali Şan, **«L'écharp D'İris»**, Hürriyet Y. 160 s. 20 L.); **Cevahir ile Sadık Çavuşun Buğday Kamyonu** (Mustafa Necati Sepetçioğlu,); **Padişah Anaları** (Ali Kemal Meram), **Güle Güle Mercimekburun** (Ayhan Büyükünal), **Size Bir Anadolu Çalayım** (Şahin Doğan), **Kör Oldum Veysel Oldum** (Erdoğan Alkan). Şu son saydıklarımın varlığını, Sedat Simavi vakfına baş vurma listelerinden anlıyorum; daha görmedim. Belkide müsveddedirler.

● Dizi hikâyeler yapısıyla 1968 Sait Faik Hikâye Armağınını kazanışında oyum bulunan Muzaffer Buyrukçu'nun «yeniden yazdım» diye incelikle gönderdiği **Kavga**

da biraz ilgi uzağımda kaldı; iş yoğunluğu yüzünden (Okar Y. 348 s. 25 L.) İç kapağında insan yazdığı halde - küçük puntoyla 604 sayfa olduğu için herhalde - basımı kasım başlarına kadar uzamış Afet Ilgaz'ın yeni romanı **Aşamalar**'ın ise paket kâğıdını yeni açtım. Varlık Yıllığı, bu yazının en geç Kasımın on, on birinci gününde teslimini koşul saydığı için, okunuşu - anılışı gelecek yıla kalacak doğallıkla.

● Şöyle bir dönüp bakalım geriye: 1976 Kasım ortalarından 1977 kasım ortalarına doğru uzanan on iki aylık bir zaman diliminde elime ulaşmış, benim arayıp bulduğum, bana istemediğim halde gönderilmiş, işitip de edinmek fırsatını bulamadığım kaç romandan söz ettik bu özet dökümünde: Adlarını anıp geçiverdiklerimizle birlikte tam **kırk dokuz eser.** Bu çoğalış, hem roman türünün güncel etkisini yansıtmaya, hem yayın yaşamımızdaki yerli esere dönük ilginin geniş açısını göstermeye yaramalı. Ne var ki gazeteler - dergiler taraması da romanları izleme merakındaki ilgilerin bu çoğalış oranında etkili olmadığını gösteriyor. Okuyucu pek iştahlı değil.

● Bir de yayınevleri açısından bakalım. İki kez uyguladığı roman yarışmasının getirdiği birikim tükendiği, yenileri de gelmediği için Milliyet Yayınlarının sayı öncülüğü yok şimdi; yalnız iki yerli kitabı var. Başta yedi kitapla Çığır yayınları (hiç biri kalitece çağırıcı, okumaya zorlayıcı değil; O bir piyasa dizisinin kolaylığı); iki kitapla Ötüken, bir ürünle Töre - Devlet, bir örnekle Kervan, aynı sayıda Tur, Doğa, İrfan.. Sağcı - tutucu kalemlere açık. En değerli romanlar bilgi ile Cem yayınevlerinin ürünü; ilki dört, ikincisi üç eser sahibi. Eserlerini kendi bastıran birkaç kişi bir yana, sayacağım yayınevlerinin birer eserleri var; yalnız Remzi'nin Baykurt'tan iki örneği: Okar Yayınlarının iki yayını: Hürriyet, Umut, Yeni Asya, Yeni Ankara, May, Ada, Değer, Güney, Arkadaş, Tekin, Yeni dünya, Suda.. Bir de Koza'dan iki roman. Bu, tam bir dağınıklıktır ve roman yayınını iş edinmiş düzenli bir merkez olmadığını gösterir.

● Geçen yıllıktaki paragrafı, yerli yerine değişik adlar koyarak, yeniden yazmak zorundayım şimdi: İlginç başarıları az (**Yazla, O, Dik Bayır, Üç Yirmidört Saat, Al**

Gözüm Seyreyle Salih, Bir Kadının Penceresinden, Her Gece Bodrum, Küçük Oyuncu), sıradan ürünlerle kalabalık, romana gittikçe açılan bir yıl yaşadık. Bir yazış ve yaratış biçimi olarak herkesin erkence el attığı bir tür şimdi roman. Ekonomik bakımdan gelişen, kapitalist düzenin tuzakları içinde de olsa yaşama paylarına kavuşma direnişinde sorunlaşan Türkiye'nin, roman yolunu genişletip çeşitlendireceği belli. Bu ürünlerin hepsini kim, niçin, nasıl, ne zaman, günü gününe izleyebilir? Şüphesiz bazı görevlerin iş bölümleri, birilerine bu sorumluluğu vermiş gibidir. Bazı kişilerin bilânço diye küçümseme eğiliminde bulunduğu bu yazıların, nasıl bir emek ve dikkat birikimiyle sağlanabildiğini iyi bilenlerden biriyim. Yararına inandığım için yaptım şimdiye dek; hem işime, hem kendime gereksiz gördüğüm an yapmamam doğaldır. Ama en çok sağlık, doğruluk ve tutarlılıkla sonuçlandırılması gereken toplamlar da bilânçolardır sanırım. 1977 de, romana giden büyük bir kapının açıldığını gösterdi bize; usta profesyonellerin, bu türün satışıyla geçinebildiklerini de. Yeni bir durum bu. fiyat piyasasının dönekliğine kurban edilmezse eğer, özel ve önemli bir durum.

YILIN HİKÂYE KİTAPLARI

● İlk romanıyla (Gurbet Yavrum) yumuşak bir kabul gören Aysel Özakın, Sait Faik Hikâye Armağanına aday olabilmek için kitabını 1976'nın son aylarına yetiştirmişti (Yönetmeliğe göre ocak sonuna kadar vardır başvurma hakkı). E Yayınları arasmda çıkan**Sessiz Bir Dayanışma,** yer yer çok ayrıntılı gözlemlerin, görülüp gösterilmesi gereken inceliklerin değerini getirirken, yazarın kurtulamadığı yanlış önyargılarla, zamanının modası olan toplumcu tavırların kesinliğini de taşıyordu birlikte. Örneğin «Kazaya Uğrayan Mutluluk» hikâyesinde, bir köylü çocuğunu çiğneyen otomobil çifti, konforlu bir otobüsün yolcularınca kurtarıldığı için dışardakilerle içerdekileri kesin bir çıkar sınıflaşması içinde gösterirken bütün abartıların yanlışlığına düşüyordu. Mehmet H. Doğan'ın uyarıcı ve doğru eleştirisi Milliyet Sanat Dergisinin 217. sayısında çıktı (4 Şubat 1977). Bu gibi ön yanlışlar bir ya-

zara pek çok şeyler kaybettirebilir. Özgür olmalı yazar, kalıplaşmış düşüncelerin tutsağı değil.

● Yurt dışına çıkmadan önce burada yayımlanmış eski örneklerini derleyen **Türkiye Hikâyeleri,** Fahri Erdinçin edebiyat başlangıcındaki çizgisini veriyordu. Gerçekçi, yer yer de zorlama gerçekçi, biraz kaba bir gözlemcilik, arada gençlik fantezileri. Kitabın bu bilinen düzeyine Mehmet H. Doğan, Milliyet Sanat dergisinde (213, 7 Ocak 1977), Muzaffer Uyguner Türk Dili'nde değindiler (303, Aralık 1976).

● Leylâ Erbil'in **«Eski Sevgili»** kitabında beş hikâye var (Cem Y. 206 s. 20 L.) İlk iki uzun hikâye (Eski Sevgili, Bunak) iyi başarıların örneği; hem özgün, hem olgun örnekler. Gerçi okunuşları o kadar kolay değil, bilinç değişiklikleri yüzünden. Ne var ki öfkesine kapılıp yazar, bir de o erkek eleştirmenler hikâyesini de yazmış. Sanat, duygularla kızgınlıklara feda edilir, bu kadar küçük oyunlara araç yapılır mı hiç? Hadi yazmış bulundun, boşaldın, bir kitap içine konur mu böyleleri. (Özgür İnsan'da kısa değini: 42, Nisan, A. B.

● Roman başarılarının yanına bir hikâyecilik olgunluğunu koyamadı Abbas Sayar.**Yorganımı Sıkı Sar** (Cem Yayınevi, 4 hikâye, 96 s. 10 L.), bir değer düşüşü görünümünü verir Sayar için. Sanırım eskiden kalmış yazı çalışmalarıdır; olanak bulunca kitaplaştırılmıştır. Birinin altında ya yazılış, ya yayım tarihi bulunan hikâyeler, Ragıp Gelencik'e dostça bir sitem de yazdırdı Türkiye Yazıları'nda (2, Mayıs). Ben o kadar beğendiğim Dik Bayır'dan sonra söz konusu etmemek yolunu seçmiştim. Şimdi sırası. Bazı eserlerin pişmanlığından kurtulma yolları bulunmalıdır. Yalnız yer yer göze çarpan anlatım özellikleriyle dikkat çeken kitap üzerine Atillâ Özkırımlı da kısa ama haklı bir eleştiri yayımlamıştı (Cumhuriyet, 11 Haziran 1977).

● Öldürülen delikanlılarının öcünü yeni çocuklar doğurarak almak inadındaki yaşlı anaların direnişini anlatan ilk hikâyesi ile, geçen yıl Antalya festivalinde dereceye giren Mehmet Güler, ilk kitabını çıkardı: **Ak Badanalı Ev** (Koza Yayınları, Nisan 1977, 160 s. 15 L.) Başlangıç için fena bir başarı çizgisi değil. Doğal bir gençlik

romantizmiyle birlikte, dış dünyaya daha çok çelişkilerin duygularıyla bakan tutumu önde geliyor. Küçük insanların yaşam kavgalarına çevrik dikkatiyle aldatılan kadınları, hakları gereğince verilmeyen emekçilerin gönül kırgınlıklarını konu ediniyor. Ben bir yetenek gösterisiyle karşılaştığıma inanıyorum; bilgi, görgü, çalışma, çabayla desteklenmesini bekliyeceğim.

● Hemen her yıl olduğu gibi Bekir Yıldız, gene küçük bir kitapla gündemdeydi: **Demir Bebek** (Cem Y. 10 hikâye, 90 s. 10 L.) Kardeşini avutmak için onu çamaşır makinesine kurban veren küçük Narin'in Alman tekniğine kapılan görgüsüzlüğü; sınır mayınlarına kurban gitmiş babanın mezarını bulabilmek için direnen çocuğun serüveni.. Görüyorsunuz Almanya'dan ve güney doğudan esintiler. Arada «Amele» gibi inandırıcılığı tartışmalı katı gözlemler.. Her zaman ilginç konular bulunur Bekir Yıldız'da; onun için de kusurlarını bağışlatan bir güçlülükte görünür. Çünkü hep trajik ve çözümsüz durumda tutar aldığı olayı; etkisi burdan gelmektedir. Sanırım. Bu kitapla ilgili kuşku ve görüşleri Yüksel Pazarkayanın, Varlık'ın 838. Temmuz sayısında çıktı: Doğru Okumak. Söylediklerini bir kez daha düşünmeğe değer. (Atillâ Özkırımlı'nın kısa eleştirisi Cumhuriyet'te; 12 Mart 1977).

● Mizah yazılarına ilgi duymam pek. Satışı ve sürümü oranında okunması da kolay olan bu gibi yazılar, bana eleştirinin ölçülerini bozduğu çarpık bir gerçek olarak görünür. Doğrusu ve güzeli dururken de, daha az insancıl, daha çok karikatür bozuntusu olan yazılara niçin yaklaşayım. Şüphesiz bu kişisel bir tutumdur; belki de hiç savunulamaz. Ama benim gerçeğimdir; sanat eseri dururken mizah abartısıyla kolayca uğraşamam. Aslında kolayca gülemem de bu gibi yazılara. Aklım hep yanıbaşımda durur da, yılların - yılların getirdiği eleştirici tutumun çatlaklar mı görür anlatılarda. Belki öyle; ama her şeyden önce gülmeye kolayca kapılmayan bir mizaç ciddiyetinin kuruluğu olmalıdır bu. O yüzden Muzaffer İzgü'nün **Donumdaki Para** (Bilgi Y. 27 hikâye, 234 s. 25 L.) kitabıyla bir hikâyesi Altın Kirpi ve Sviştov kenti özel ödülünü kazanmış Mehmet Semih'in eserini **(Dünyanın En Haksız Yere Dayak Yiyen Adamı Selâhattin Bey**; Tekin y. 122 s.

20 L.) yakından inceliyemedim. Bir şey söylemeye hakkım yok; sevip okuyamıyorum sonuna kadar. Ne var ki mizah pek saygın bir tür. Şimdilerde Milliyet Sanat Dergisi de bir gülmece öyküleri yarışmasını yürürlüğe koydu.

● Mehmet Emin Bozarslan'ın **«Anarşistler»** hikâyesi, mizah da değil. Tek hikâyeden oluşan bu küçük, belli ki acılar çektirilmiş bir kişinin kalemiyle öc almak için uydurduğu, bütün dünyayı budala yerine koyan kasıtlı bir yazı (üçüncü Dünya Yayınları, Eylül 1977, 43 s. 6 L.) Bir zavallı «sayın muhbir vatandaş»ın, bekçi Selim'in biraz para kazanmak hırsıyla, açılmayan ev kapısını anarşistlerin işgaline bağlayan baş vurusu, inanılmaz - inandırıcı olmayınca komik de olamıyor doğallıkla - karışıklıklara yol açıyor. Bir cezaevi hevesi olmalı..

● Rasim Özdenören'in **Çarpılmışlar**'ını okuyana aşkolsun. (Akabe Y. 138 s. 20 L.) Noksansız, virgülsüz, konuşma çizgisiz, satırbaşısız.. bir dizgi özelliği. Soğuk mu soğuk kitap sayfaları. Uzatmalar, uzatmalar.. Trajik bir sonuca gitmesi için zorlanan garip konular. Baştaki uzun hikâyeye başladım.. ve birkaç sayfa sonra bırakmak zorunda kaldım doğallıkla. Birbirini kollayan kümelerin şimdi ayrı ayrı dergileeri de olduğu için Maverâ'nın 6. sayısında (Mayıs) Mehmet Maraşlıoğlu'nun dost incelemesi. Batı ürünlerinin en yeni anlatım tekniklerine özenen, ama özünü dinsel inançlara muhakkak yaslandırmak isteyen dengesiz bir karışıklık. İsteyen okur.

● Şimdiye değin kitaplaşmamış anlatılarını **İlkyaz Devrimi**'nde toplayan Oktay Akbal - eğer eski bir okuruysanız - bildiğiniz boyutların yapısında belli kısalıktaki 29 yazı, 144 sayfa içinde (Milliyet Y. Nisan 1977, 150 s. 15 L.) Anılar, izlenimler, düşler, gözlemler, sanılar içiçe; kısacık cümleciklerin hızlı akışı; kendini çabucak okutan bir sanatçı bakışı. Bakın ne diyor ilk yazıda: «Yaşamadığımla yaşadığım içiçedir. Nerde başlar yaşadıklarım, nerde biter yaşamadıklarım. Lorelei'ler uydurdum kendime. Var etmek istedim onları zorla. Elle tutulmayan güzellikler, tadlar. Yaşamadığım yerlerde yaşadığım sanısıyla.. Yaşadığım yerlerde de duymadım, anlamadım yaşadığımı. Hep, hep bir devrimi bekledim. Kendi ilkyaz devrimimi..» (9). Doğru ve güzel şeyler. Belli bir yazı ustalığı hemen

göze çarpıyor, daha çok kendine dönük bu anlatılarda. Seversiniz.

● Köye yakın bir öğretmenin gözlemleri, röportajımsı hikâye çalışmaları **Onlar**'da (Dönemeç Yayınları, Mart 1977, 12 hikâye, 96 s. 12,5 L.) Yerel ağız özellikleriyle köylülerimizin yaşamlarından tablolar. Bir iyi niyet başlangıcı. Ama arka kapak nitelemelerine inanmamalı bir yazar çabucak. Hikâye kolay bir tür değildir. Ustaları okuya okuya gelmeli kendi çizgisine kişi; kolay çıkış yollarına sapmamalı hemen. «Bilinen yol en kısa yoldur»; bu da büyük edebiyat eserlerinin eğitimidir. Sabri Kuru meslekdaşıma o yolu salık verir mi.

● Genel bir aldanış tavrı olduğu için küçük bir örnek vereceğim. İlk kitabını gönderen bir lise son sınıf öğrencisi (Hatice Özüilerigiden). **«Yaşamın Gerçek Yüzü»** adıyla ve kendi parasıyla bastırıp okul arkadaşlarına dağıttığı eserinin muhakkak değerlendirilmesini istiyor. Mektubundan kilçük bir parça: «..Eğer vakit ve olanak bulabilirseniz benim de kitabımın değerlendirilmesini yapabilir misiniz? (Buraya kadar mantıkî: Hiç olmazsa yeterlik fiili ve vakit, olanak koşulu var.) Ama ben kitabımın bir değerlendirilmesinin yapılmasını istiyorum..». Hiç bir yazar, eline geçen her kitabı konu edinecek kadar özgür, bağımsız, keyifçi değildir; gazeteyi okuyorsa bilmesi gerek bunu. Ama gençlik. Belki de en umutsuz yerlerden çıkar yetenekler; ne ki çalışma eksikliği ve erken başlangıçlar yüzünden pişmanlıklarla birlikte yürürler.

● Eski Meclis başkanlarından Ferruh Bozbeyli de bazı gözlemlerini **Birinci Cemre** adıyla bir kitapçıkta toplamıştı bu yıl (Siyasî hikâyeler, Selçuklu Yayınları, 20 L.) Özellikle insan davranışlarını kendine göre anlamlandıran boş zaman notları. Hikâye olarak yapıları yok; gözlem anlatıları, sohbet konuları.

● Hayli zamandır Almanya'da okuyan, orada çalışan, yerleşen Yüksel Pazarkaya, edebiyatla ilgisini hiç bir zaman kesmedi. Batı Alman Radyolar Birliğinin Türkçe programlarında yayımlanan hikâyeciklerinden 18'ini Varlık'ta çıkmış birkaç yazılı benzeriyle birlikte Derinlik yayınlarında kitaplaşmış gördük: **Oturma İzni** (Ekim 1977, 142 s. 25 L.) Necati Tosuner'in kurduğu bu yeni yayınevi

bir çocuk kitapları dizisiyle işe başladıktan sonra hikâyeye yönelmiş görünüyor şimdilerde. Ne var ki bu küçücük kitapların yüksek fiyatlar taşıması da - yeni günlerin zamları yüzünden - birer satış prangası olabilir. Gerçi Kitapçılar artık ucuz kitap satmak istemiyorlar ama gene de ağır görünebilir bu rakamlar edebiyat meraklılarına. Pazarkaya, belli ki bir anlatı sesiyle mikrofona okuduğu örneklerinde duygusal tekrarların etkisini sağlamaya çalışmış. Kısa kısa cümleler, devrikler, bol sıfat kullanımı, betimlemede keskinlikler, Almanya işçisi Türklerin yaşadıkları dar zamanları, sorunları ilgiyle okutuyor. İkinci bölüm zayıf.

● Derinlik Yayınlarının ikinci hikâye kitabı Necati Tosuner'in **Sisli**'si; bu kez 118 sayfalık küçük bir kitap gene 25 lira. Zordur satımı. Benim Tosuner'le tanışmamı sağlamış olan, TRT yarışmasındaki o güzel «İki Uzun Gün» gibi aşk yoksunlukluğunu anlatmakla başlamış işe. Bu kez kısacık anlatılar, bol satırbaşılı, kısa cümleli, duygusal durumlar, kırılışlar, hep aynı dileğin tekrarı, hep aynı konular hemen hemen.. Biraz da Almanya gözlemleri. Sevimli bir okunuşu var, rahatlıkla; ama getirdikleri önemli değil.

● Derinlik Yayınlarının üçüncü kitabı Hulki Aktunç'un :**Kurtarılmış Haziran** (gittikçe ufalıyor kitaplar, bu kez 104 s. gene 25 L.; Kasım 1977). «Gidenler Dönmeyenler»le dil dikkati ve ayrıntı incelikleri okuru çekmişti. Bu yüzden değerlendirildi Türk Dil Kurumunca. Korkarım erken ödüllerden; bazen bütün verimi keser. Neyse ki «yeni bir selamla» çabuk geldi Aktunç. Şu var ki 15 - 16 Haziran işçi eylemlerini hikâyeleştirmede belli bir özenti akımına kaptırmış kendini. Sanki doğal anlatırsa büyü bozulur, etki azalırmış gibi, hep dolaylı yollardan büyük büyük sorunlara uzanıyor. Doğrusu ısınamadım; sondaki yedi askıya da. Tehlikeli bir kendine güven duygusu içinde Aktunç. Hikâye yapmak için insanlara bakışı sevgiyle değil. Onun için de insan derinliklerini göremiyorpek; dil dikkatini de azalmış gördüm. Belki de elinde birikmişleri kısa yoldan kitaplaştırma eğiliminden doğmuştur bu acelecilik kusurları. Doyurmadı beni bu kez.

● Çeşitli tanıtma notları, anış künyelerinden şu hi-

kâye kitaplarının çıkmış olduğunu gördüm, duydum, bulup okuyamadım, edinemedim. Bir yıllık yazısının bibliyografya yararı açısından adlarını anıyorum: **Makine** (Sevinç Çokum, Töre - Devlet Y. Hakkında Hisar ve Türk Edebiyatında yazılar var); **Uzun Çarşının Uluları** (Mitat Enç, İnkılâp ve Aka Y.); **Eyfel'de Karnaval** (**M. Akif Ak**, Otağ Y. 3 hikâye, 200 s. Türk Edebiyatı'nda Musa Bozlak'ın tanıtma notları). **Şen Olasın Layiklik** (Hüsnü Aktaş, 192 s. 15 L. kendi yayını); **Yeni Bir Dünya** (Necmettin Hacıeminoğlu, Töre - Devlet Y. 13 yazı, daha çok anı türüne yakın olduğu belirtiliyor Musa Bozlak'ın notlarında; Türk Edebiyatı 41, Mart 77.); **Geceyle Gelen** (Sabahat Emir'in 21 hikâyesi, Emir Y. 240 s. 20 L.; Hisar ve Türk Edebiyatında övücü yazılarla karşılandı; ben görmedim kitabı).

● Çok zayıf bir hikâye yılı; bu türdeki ürünler belli bir azalış içinde. Yayınevleri ilgi göstermiyorlar. İyi dergilerin sayfaları da yetişmiyor bütün ürünleri almaya; sıra gözetiyorlar. Satışı ve sürümü yetersiz hikâye kitaplarının masraflarını çıkarmak kolay değil. Bundan sonra daha da güçleşecek işler. Kâğıt, dizgi, baskı, kapak, cilt, dağıtım.. daha pahalı olacak. Hikâye, genellikle bizde bir edebiyat emeğinin başlangıç çalışması olduğu için kitaplaşması gittikçe güçleşecek. Ortada merakları, ilgileri ardından sürükleyen büyük bir usta da yok; çok özendirici armağan ve yarışmalar da. Örneğin Sedat Simavi vakfının edebiyat ödülü için hiç bir hikâyecinin baş vurusu yoktu. Komite üyelerinin önerileri arasında da hiç bir hikâye kitabı gelmedi hatıra.

● Gerçi bütün dergilerde hikâyeye ayrılmış özel sayfalar var; ama çabuk yazılır bir tür sayılması; bu tutum, iyi hikâyelerin çıkmasını zorlaştırıyor. Dergi hikâyeleri belli bir birikime ulaşınca kitaplaşabilir şüphesiz; onun için de destekleyici okur ilgisi gerekli. Yayınevlerinin de saptadıkları gibi bu alanda bir yozlaşma, bir merak eksilişi var. Hikâye güç durumda, belli adların dışında şimdi. Sanırım daha da azalacak. Nasıl sinemaya eklenen ev televizyonunun etkisi tiyatro salonlarını boşaltmışsa, görsel tembelliğe alışan okurlar da uzaklaşacaklar gittikçe edebiyatın bu yan türünden. İşaretler böyle. Asıl yazarların romana erken geçişleri, hikâyeye olgun emeklerin

adanmayışı, onu gittikçe amatörlerin eğlence çalışması biçimine dönüştürecek. Bir güne kadar...

● Edebiyatın zorlandığı, dar köşelere sıkıştırıldığı bir yıl oldu 1977. Siyasal bunalım, erken seçim sevinci, büyük umut kanatlarından karamsar şüpheciliklere dönüş, televizyonun yanlış kullanımı, yurt yönetimindeki aksaklıklar, düğümler, pahalılık ve yokluklar, siyasal bölünmelerin çokluğu, duvarlarda vuruşanların gerçek eylemlere dönüşmüş kıyıcılığı, öğretim kurumlarının işlemeyen suskunluğu, kapanan dergiler, bazılarının yalmzca siyasal cepheye adanışları... ortalıkta edebiyatla oyalanan pek küçük bir küme bıraktı. Bir dönemeçteyiz şimdi. Sanatın büyük tutkuları hiç bir zaman eksik olmaz; en elverişsiz ortamlarda bile. Ama her zaman umut gerekli... İyiliklere.

1977'DE DENEME, ELEŞTİRİ, İNCELEME — ARAŞTIRMA

Adnan BİNYAZAR

Toplumsal yönden bunalımlı günlerle geçti 1977. Çağdışı anlayış kendi insanını da yarattı. İlerici düşüncelere kuşkuyla bakan, gericiliği erdemlilik sayan bir insandı bu. Elli yıldır çağdaş tırmanışlar içinde olan bir ülkede bu kara düşünce, gücünü nereden alıyordu? Görünüşte kolayca bulunuyordu bunun yanıtı. Ama sorunu derinliğine irdeleyince bu sorun'un öyle kolayca çözümlenemeyeceği de anlaşılıyordu. Tarih yanılmıyorsa, Cumhuriyet döneminde böyle bir noktaya gelinmemesi gerekirdi. Ülkenin tarihinde gericilik engellemeleri olmuştu, ama bu güçler hiçbir zaman devleti ele geçirememişti. Oysa 1977 Türkiyesi tam bir «işgal» Türkiyesi oldu. Toplum da, içinden çıkılmaz bunalımlı dönemlere sürüklendi.

Her bunalımlı dönemin bir değerlendirme, bir özelleştiri ortamı yarattığı bir gerçektir. Özellikle ilerici güçler daha yoğun biçimde dururlar sorunlar üzerinde. Ne ki bu «işgal» döneminde toplum tam bir «dağınıklık» görünümü içine girdi. Kuşkusuz bu, umutsuzluğa benzer bir duyguya da sürükledi toplumu. Bu nedenle kavramların daha yoğun biçimde tartışıldığı, sorunların derinliğine irdelendiği bir döneme girdik. Yazınsal alanlarda da bunun etkisi görüldü.

● Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da toplu değerlendirmelere özel bir ağırlık verildi. Yılın başında çıkan **Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı** genellikle bir yıl içinde yayımlanan yazıların bir araya getirilmesine ağırlık veriyordu. Bunun yanında, yılın yazınsal açıdan değerlendirilmesine de önem verilmişti. Yazarların yapıp ettiklerini saptaması, yaş dönümlerinde yazarlarla yapılan konuşmaları yansıtması, bu yıllığın en özgün yanarından biri olarak adlandırılabilir. Bu tür çabalara dergi ve gazeteler de giriştiler. Özellikle **Milliyet Sanat Dergisi** bu tür değerlendirmeleri

daha geniş açıdan ele aldı. Yazınsal alanların dışında bütün sanat dallarını da kapsıyor bu derginin değerlendirmeleri. Dergi bu yönüyle özellikle güncel olmaya çalıştı. Bu güncelliğe, Ağustos sayısıyla **Özgür İnsan** da katıldı. **Özgür İnsan**, gerek düzenlediği özel bölümler, gerekse toplu değerlendirmelerle yazınsal konulara sorunsallık katmaya çalıştı. Özellikle Kemal Tahir'le ilgili toplu değerlendirmede bunu amaçlıyordu. **Cumhuriyet, Vatan, Politika** vb. gazeteler de toplu değerlendirmelere özel yerler ayırdılar. Bu tür gazeteler, yılın ilk günlerinde daha çok bu konulara yer verdiler. Gazetelerin böyle bir yol izlemeleri de, soruna hem güncellik katmak, hem de topluca değerlendirme yapmak isteğinden ileri geliyordu.

● 1977'nin ilk günlerinde **Milliyet Sanat Dergisi**'nin düzenlediği bir soruşturma, yazınımıza aydınlık getirdiği gibi, toplumsal sorunlarımıza da ışık tuttu. Gerçekte bu soruşturma, son beş altı yıldır tartışılan genel bir konunun yönlerinden biriydi. Bilindiği gibi, son yıllarda »ulusal kültür», «ulusal sanat», «sanatın toplumsallığı» gibi sorunlar çok irdelendi. Özellike, gerek bilim kesimi, gerekse sanatçılar «kültür» kavramı üzerinde çok durdular. Kavramların toplumsal açıdan yeni bir değerlendirmeden geçirildiği bir dönemde sorunu aydınlatma yönünden «kültür» önemli bir kavram olarak beliriyor.

Sanat Dergisi'nin düzenlediği soruşturmanın konusu, «Yazınımızın en önemli sorunu» idi. Soruşturmaya katılanlardan Sabahattin Kudret Aksal, Batı'yı biraz erken bıraktığımızı ve yerliliğe, yerelliğe aceleyle yöneldiğimizi ileri sürdü. Fazıl Hüsnü Dağlarca, yazınımızın kişilik bulduğunu savunurken, Azra Erhat, yazınımızda kökensizlik ve kolaya kaçma sorunlarının önemli olduğunu belirtti. Konur Ertop da birçok alanlardaki yenileşmelerin ekonomik tabana oturmadığını ve değişmelerin halk kitlesine tam olarak aktarılmadığını ele aldı. Yaşar Nabi Nayır ise, yazınımızın en önemli sorununu, sanatçının moda akımlara teslim olmadan, kendi yaratıcı yapısına uygun bir yolu seçmesi açısından değerlendirdi.

● **Birikim** dergisi. Atilla Özkırımlı ve Mehmet H. Doğan'ın yazılarını yayımlayarak, yazınımız için gerekli olan bir açık eleştiriyi de ortaya koydu. Bu yöntem, dar

sınırlı tek bakışlı bir değerlendirme anlayışının ne denli geçersiz olduğunu, bu tür değerlendirmelerin bir tartışmayı zorunlu kıldığını da gösterdi. **Birikim**, bunun yanında, toplumsal içerikli yazılar yayımlayarak yazınımızın kaynaklandığı ekonomik yapıyı ortaya koymaya çalıştı. Özellikle Berna Moran'ın incelemeleri, Murat Belge'nin saptamaları bu türdendi.

● 1976 yılında önemli birkaç dergi kapanmak durumunda kalmıştı. Aydın kesimin dergisi **Yeni Ufuklar**, gençlere öncülük görevini başarılı biçimde yerine getiren **Militan** kapanan dergiler arasındaydı. Yazınımızda, her kapanan dergiden sonra yenilerinin gelmesi bir gelenektir. Ne var ki, 1977 yılında bu olmadı. Tersine, dergilerde bir gerileme oldu denebilir. Buna karşın, 1977'nin Nisan ayında **Türkiye Yazıları** çıkmaya başladı. **Türkiye Yazıları**, daha ilk sayılarından başlamak üzere, geniş bir dergicilik deneyiminin izlerini taşıyordu. Cemal Süreyya, Ali Püsküllüoğlu gibi, bu konuda deniyimi olanların arasına Vecihi Timuroğlu, Ahmet Say ve Ragıp Gelencik de katılmıştı. Yazınımızın çeşitli kesimlerinden gelen bu yazarların katkılarıyla **Türkiye Yazıları**, özellikle genç kesimin aradığı bir dergi oldu. Derginin ilginç yanlarından biri de, değişik alanlara kayması ve bu konuda çeşitlilik kazanmış olması idi.

Savaşım dergisi de bu yıl ancak iki sayı çıkıp kapanan dergilerden biri oldu. Dergi, Atatürkçülük konusunda aydınlatıcı bir görevi yükleniyordu. Kavramlar üzerinde yoğun biçimde duran, Atatürkçülük konusuna çağdaş bir yorum getiren bir dergi görünümündeydi **Savaşım**. Ne ki, çıkışıyla kapanışı bir oldu. Kuşkusuz, Türkiye için böyle bir dergi çok gerekliydi. Ama çıkan sayılarıyla, **Savaşım**, üzerinde az çalışılmış gibi bir kanı yaratıyordu.

Bu yılın başında çıkmaya başlayan **Dilbilim** dergisi, dil sorunlarını incelemeyi amaçlıyordu. Dergide dil ve yazın sorunlarının birlikte yer aldığı özellikle ilgiyi çekti. Yerli ve yabancı yazarların yer aldığı dergi, bilimsel ağırlık yönünden ilgiyi çekti. Yazınımızın bilimsel temellendirilmesi, rastlantısal değerlendirmelerden kurtulması ve dilsel olguların daha nesnel açıdan ele alınması yönünden **Dilbilim**, büyük etki yaratacaktır. Süheyla Bayrav, Berke

Vardar, Tahsin Yücel... gibi adlar, derginin etkili olacağı kanısını daha da çoğaltmaktadır.

● Dergiler özel sayı düzenlemekten çok, bir konuya ağırlık vermeyi yeğlediler. **Türk Dili** 1977'nin başından beri bunu sürdürüyor. Bir yazarın ardından yazılanlar, romancıların romanlarını oluşturmak için yaptıkları işler, çocuk yazını, yargı dili... gibi konular bu tür ağırlık verilen konulardandı. Özellikle **Sanat Dergisi**'nin başlattığı bu gelenek başka dergilerle de sürdürüldü. **Özgür İnsan** da dergiyi güncelleştirmek ve derginin ele aldığı konuları halk kesimlerine de yöneltmek amacıyla bu özel bölümlere önem verdi. Dergi, bu amaçla genel değerlendirmeler de yaptı. **Türkiye Yazıları**'nın «Kendileri» bölümü de özel bir anlam taşıyordu. Bu derginin «İnceleme», «Görüşme», «Kendileri» bölümleri bir özel bölüm niteliğindeydi.

Sanat Dergisi'nde yayımlanan dizi incelemeler ve üzerinde özellikle durulan konular ise, kültürel ve toplumsal niteliğini hiçbir zaman yitirmedi. Dergi, daha da geliştirerek bu düzeni kurdu. Örneğin her sayıda bir konuya ağırlık veren **Sanat Dergisi** özellikle şu sorunlara değindi 1977'de :

«Dünü ve Bugünüyle Halk Edebiyatı ve Folklor» Bu bölümde halk şiirini İlhan Başgöz; atasözleri ve bilmeceleri, halk hikâyelerini, destanları Konur Ertop; halk oyunları ve el sanatlarımızı Vedat Nedim Tör; masalı Pertev N. Boratav, tekerlemeyi K. Ekim; halk şiirimizde insan ve kişiyi Azra Erhat ele aldılar.

Gülmece Sanatımızda Toplum Sorunları», «Günümüz Türk Romanı», «Politika Liderlerinin Sanat Düşünceleri» ve «Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri» de bu derginin dizi olarak yayımladığı özel bölümlerdir.

Böyle bir yöntem, sorunu enine boyuna tanıma yönünden yararlı oluyor. Ayrıca, bu durum, dergiciliğimizde de yeni bir uygulamayı yansıtıyor. Dergicilik, yazı derlemelerinden çok, yazıları yöneltme yolunda bir gelişme gösteriyor.

● **Sanat Dergisi**'nin her hafta ek olarak verdiği «Yazarlar Ansiklopedisi» bu yıl bitti. Behçet Necatigil'in **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** ve Şükran Yurdakul'un **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**'nden sonra bu ansiklopedi, ala-

nı biraz daha geniş tutarak, kapsamına yabancı yazarları da aldı. Seyit Kemal Karaalioğlu'nun **Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü,** Oktay Akbal'ın **Çağdaş Edebiyatçılar Sözlüğü** ile bu alan oldukça zengindir. Yabancı yazarları ve Türk yazarlarını birlikte veren bu ansiklopedi de bir gereksinimi karşılamıştır. Ama, bütün bunlara karşın, Behçet Necatigil'in **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** kaynak yapıtlığını sürdürmektedir. Bu tür yayınlara, söz konusu bu sözlüğün kaynaklık ettiğini belirtmek gerekir.

● Bu yıl Türk Dil Kurumu «Deneme» ödülünü Nusret Hızır, **Felsefe Yazıları** adlı yapıtıyla aldı. Hızır bu yapaıtında yıllardır yazdığı felsefeyle ilgili denemelerini toplamıştı. Ödül, Hızır'ın yöntemindeki tutarlılık ve dilde sağladığı yalınlık nedeniyle verilmiş olmalıdır. Hızır'ın denemeleri, zaman zaman araştırma ile çatışıyor. Belki bu denemelere, «araştırıcı deneme» demek daha uygun olacak. Hızır, bulgularını da bu yöntemle gerçekleştiriyor.

● Türk Dil Kurumu «Gezi» ödülünü de Mahmut Makal **Bizim Köy 1975** adlı yapıtıyla kazandı. Makal. **Bizim Köy**'le gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında büyük yankılar uyandırdı. Türk toplumcu gerçekçi yazının gelişmesinde bu yapıtın büyük etkisi olmuştur. Aslında **Bizim Köy** bir «notlar» yapıtıdır. Ama genel çizgileriyle de olsa, insanımızın gerçeğini yalınlıkla yansıtıyordu. Bu nedenle toplumun gözü köylere yönelmişti. Makal, **Bizim Köy 1975**'te, yirmi beş yıl sonra gittiği köyündeki değişimleri saptıyor. Siyasal, ekonomik ve kültürel yönlerden ne gibi değişiklik olmuştur köyünde, bunları belirtmeye çalışıyor. Kendi köyünü örnek göstererek Türk toplumundaki değişimleri de vurgulamak istiyor. Bu yapıtına gezi ödülü verilerek, Mahmut Makal'ın **Bizim Köy**'ü de değerlendirilmiş oldu.

● Dergilerdeki aylık değerlendirmeler de genelikle toplumsal içerikli yorumlardı. Özellikle **Varlık**'ta Emin Özdemir, daha çok denemeye kayan bu değerlendirmelerinde sanatsal değer ve toplumsal öz açısından baktı yazınımıza. Alpay Kabacalı da **Sanat Dergisi**'nde sürdürdü bu tür değerlendirmeleri. Kabacalı, titiz izlemesi, sorunu toplumsal temele oturması yönünden özellikle ilgi çekti. Mustafa Şerif Onaran, **Türk Dili**'nde kısa kısa ve özgü

değinmelerle yazınımızı değerlendirmeye çalıştı. Onaran'ın değerlendirmelerinde «anı» önemli bir yer tutuyordu. **Özgür İnsan**'da Hasan Bülent Kahraman, **Yeni Toplum**'da Mehmet Bayrak da toplu değerlendirmeler yaptılar.

KİTAPLAR

1977'de deneme, eleştiri, inceleme - araştırma türlerinde çıkan kitapların saptayıcı ve değerlendirici olduğu özellikle görüldü. Deneme dalında, yazı derlemeleri ilgiyi çekti. Eleştiride de durum aynı idi. Bu yıl en özgün yapıtların inceleme - araştırma dalında verildiğini görüyoruz. 1977'de de tanıtıcı kitaplar oldukça yoğun.

Aşağıda bir bir ele alacağımız kitaplar sayı yönünden oldukça kabarık. Ama özgünlük yönünden elimizde ancak birkaç kitap kalıyor. Bunlar üzerinde daha ayrıntılı durmaya çalışacağız.

Deneme, Eleştiri

● Bu yıl Oktay Akbal'ın iki deneme kitabı çıktı: **Zaman Sensin, Yaşasın Edebiyat.** Bu iki kitapta da Akbal son yıllarda yazdığı, daha çok yazınla ilgili yazılarını toplamış. Adından da anlaşıldığı gibi, **Yaşasın Edebiyat**'ta yazın yazıları daha çok yer alıyor. **Zaman Sensin**'de ise genellikle düşünsel denemeleri yer alıyor. Yazarlarla ilgili anılar, değerlendirmeler, duygusal yaklaşımlar bu kitabın içeriğini oluşturuyor. Parça parça yazılar olmasına karşın Akbal'ın denemeleri bir bütünlük taşıyor. Bu iki kitapta toplanan denemeler, Oktay Akbal'ın denemeciliğinin en başarılı ürünleridir.

● Sırrı Akıncı **Cumhuriyet**'teki yazılarında genellikle tarihsel sorunlara eğiliyor. Yazıları tek tek çıktığında da ilgi yaratmıştır. Kitaba dönüştüğünde, bu yazıların bilimsel düşüncenin özümlenmesi sonucu ortaya çıkan yorumlar ve değinmeler olduğu daha iyi anlaşıldı. Akıncı, **İnançtan Bilime** adını verdiği kitabında inanç gerçeğiyle bilim gerçeğini irdeleyen yaklaşımlarda bulunuyor. Olayları çağdaş bir anlayışla yorumlaması ise Akıncı'nın en özgün yanı.

● Çetin Altan son yıllarda yazdığı yazılarını **Kahrol-**

sun **Komünizm Diye Diye**'de topladı. Altan bu kitabında sanatsal ve yazınsal konulara daha çok yer vermiş. Çeşitli siyasal konuların da yer aldığı bu yazılarda Çetin Altan'ın izlenimlerinden, gözlemlerinden yoğun etkiler var. Bunalımlı bir dönem atlatmış bir toplumun, bu dönemi bilinçle yaşamış bir yazarın ağzından toplumsal bir değerlendirmesi gibi görülüyor bu yazılar.

● Toplumsal sorunlarımız tartışıldıkça, Sabahattin Eyuboğlu'nun **Mavi** ve **Kara**'da değindiği konular daha da güncellik kazanıyor. Türk toplumunu kültürü, sanatı, insanı ve yarattıklarıyla tanıyıp yorumlayan Eyuboğlu'nun **Mavi ve Kara**'sı, bu yıl, yeni eklemlerle bir kez daha basıldı. **Mavi ve Kara**'da yer alan yazılar toplumsal gelişmemiz açısından ele alınınca, Eyuboğlu'nun çok öncelerden neleri somut öğelerle gördüğü çok iyi anlaşılıyor. Eyuboğlu'nun denemeleri bugün de etkisini duyuruyor.

● Vedat Günyol da **Çalakalem**'de yazın konularıyle ilgili denemelerini topladı. Günyol bu yazılarında yazın kuşakları, yazın kavramları, yazınımızın gelişimi gibi sorunlar üzerinde duruyor. Bu yönüyle Günyol'un bu kitapta yer alan yazılarına «eleştirel deneme» demek daha uygun olacaktır. **Çalakalem**'e, **Dile Gelseler**'in ikinci cildi gözüyle bakılabilir. **Dile Gelseler**'de yer almayan yazılar bu kitapta yer almıştır. Günyol son yıllarda yazdığı eleştirileri de almış **Çalakalem**'e. Ayrıca kitapta birtakım hesaplaşmaları da var. Kitabın en yoğun yönü, yazarlar üzerinde bir bir durması. Eyuboğlu, Bekir Yıldız, Dağlarca, Cansever Sevgi Soysal, Sılay, Ahmet Muhip Dıranas, Metin Eloğlu, Göktulga... bir kez daha Günyol'un eleştirel süzgecinden geçiyorlar. Yazınımızın son on yıllık dönemi yeni bir yorum kazanıyor Günyol'un eleştirilerinde.

● Uluğ İğdemir Kurtuluş Savaşımız ve Cumhuriyet dönemine ilişkin araştırmalarıyla tanınır daha çok. 1972'lerde yazdığı **Biga Ayaklanması,** İğdemir'in günlüklerinden oluşuyordu. Denebilir ki, bu günlükler, tarihimizin en canlı bir dönemini yalın bir anlatımla yansıtıyordu. Gerek tarihsel, gerekse yazınsal açıdan önem taşıyan bu günlüklerin yazarı İğdemir, bu yıl da, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana yazdığı yazıları **Yılların İçinden** adı altında topladı. Kimi yerde siyasal, kimi yerde ekonomik, kimi

yerde toplumsal konuları kapsayan bu yazılar, devrim yapmış bir ulusun yapısını yansıtıyor. Bu açıdan **Yılların İçinden**'de toplanan yazılar tarihsel bir hesaplaşmayı da yapısında taşıyor.

● Seha L. Meray'ın **Cumhuriyet**'te yayımlanan yazıları **Su Başlarını Devlet Tutmuş** adlı kitapta toplandı. Seçkin bir bilim adamı olan Meray'ın denemeleri de son yıllarda çok ilgi çekti. Geçen yıl yayımlanan **İnsanca Yaşamak**'a bu kitap da katılmış oldu. Çağdaş insanı konu alan, bunun yanında çağdaş insanı ilkelliğe sürüklemeye çalışan gerilikleri yeren Meray, denemelerini bu doğrultuda geliştiriyor. Dilinin yalınlığı, görüşlerindeki tutarlılık, Meray'ın denemelerine yoğun bir ilgi yaratmıştır. Bu denemeler, düşünsel bir özümlemenin sonuçlarıdır. Toplumsal sorunlarımızın en nesnel yorumuna bu denemelerde rastlanabilir.

● Rauf Mutluay, yazarlar ve kitaplarla ilgili yazılarını **Bende Yaşayanlar**'da topladı. Yazınımızı gerçek bir ilgiyle izleyen Mutluay'ın zaman zaman söyleyişe, zaman zaman eleştiriye dönüşen bu yazıları, yazınımız konusunda içtenlikli bir saptamadır. Mutluay'ın **Cumhuriyet**'te haftada bir yayımlanan bu değinmeleri bir araya gelince, yazınımızın genel görünümünü de yansıtır bir nitelik kazanmış. **Bende Yaşayanlar**'a, bundan ötürü «deneme» demek en yakışır olanıdır. Bu denemelerin yoğunlaştığı duygu ise ,sonsuz bir sanat sevgisine, insan sevgisine yönelik.

● Özdemir Nutku, gazete ve dergilerde çıkan yazılarına **Yaşayan Tiyatro** adlı kitabında topladı. Tiyatroyu halkın yararı açısından ele alan Nutku, bu konudaki saptamalarını böylece bir araya getirmiş oldu. Türk şenlik geleneğini inceleyerek toplumsal tiyatromuzun kurulmasının koşullarını arayan Özdemir Nutku, bu sorunlara birtakım kurallarla değil, yaşam gerçeğiyle yaklaşmaktadır. Bu açıdan, tiyatroyu halkın gelişimi için bir araç sayar Nutku. **Yaşayan Tiyatro**'da toplanan yazılarında bu sorunları nasıl derinliğine incelediği de görülür.

● Nuri Pakdil, son yıllarda yazdığı denemelerini **Biat II** adlı yapıtında topladı. Bu yıl, özellikle **Edebiyat** dergisinde yayımladığı günlüklerle ilgiyi çeken Pakdil, **Biat II**'de düşünsel bir yoğunluk ve yalın bir dil yaratıyor. Ba-

tıcılık, İslâmcılık, milliyetçilik gibi kavramların yoğun biçimde tartışıldığı bir dönemde, Nuri Pakdil'in denemeleri, bir düşünceyi biçimlendirme yönünden önem taşır. **Ama**, Pakdil'i başarılı denemeci yapan, onun anlatımındaki yoğunluk ve yalınlıktır.

● Sait Faik'in, kitaplarına girmeyen öyküleri, yazıları bir araya getirilerek **Balıkçının Ölümü/Yaşasın Edebiyat** adı altında toplandı. Birinci kitabı oluşturan bölümde öyküleri yer almış Sait Faik'in. «Balıkçının Ölümü» bölümü bu öykülerden oluşuyor. İkinci Kitap'ta da «Yaşasın Edebiyat» adı altında yazı, konuşma ve şiirler yer alıyor. «Yaşasın Edebiyat» adı altında toplanan yazılar öykü - deneme arası bir nitelik taşıyor. Hatta kimine «mensur şiir» bile denebilir. Kitabı baskıya hazırlayan Muzaffer Uyguner, iyi bir düzenleme yaparak Sait Faik'i bütünleyici bir derleme yapmış. Yazınımızda bu tür yapıtların çoğalması, yazarları değerlendirmede daha etkili olacaktır.

● **Haldun Taner'in Devekuşu'na Mektuplar**'ı da bu yıl yayımlandı. Taner, bu yazıların çoğunda eleştirici ve biraz da iğneleyicidir. Sorunları sanatsal bir tabana oturtarak politika da yapmaktadır. Gezilerini, izlenimlerini, anılarını vurucu düşüncelerle değerlendiriyor Taner bu yazılarında. En çok üzerinde durduğu konu da, sanatsal düzeye erişmiş insanla, ilkellik içindeki insanın durumudur. Bu yönden Taner'in yazılarına sanatsal bir eleştiri, dost yaklaşımlı bir deneme gözüyle de bakabiliriz.

● Berke Bardar **Dil Devrimi Üstüne** adlı yapıtında topladığı denemelerinde, Atatürk devrimciliğinin öngördüğü dilsel olguları ele alıyor. Vardar, bu yazılarında inceleme yönteminden çok deneme ölçütlerini kullanıyor. Ayrıca Vardar, ulaştığımız dilsel aşamayı vurguladığı gibi, sözcükler açısından da birtakım saptamalar yapıyor. Bu denemeler, dil devrimi gerçeğini, buna karşı çıkanların varsayımlarını ve bu devrimin sürekliliğini de ortaya koyuyor. Dil devriminin çağdaş bir akım olduğunu somut örneklerle belirlemesi ise, Vardar'ın denemelerine nesnellik kazandırıyor.

● Hilmi Yavuz, son yıllarda roman kavramı üzerinde duran yazarların başında geliyor. Yavuz, bir «temellendir-

me» çabası içinde. Bu nedenle burjuva romanının kökenini arıyor, Batı romanı dediğimiz türün gelişim sürecini saptamaya çalışıyor. Bunun Türk romanında yankımasını gözlemlediği gibi, Türk romanının kaynaklandığı birikimleri de söz konusu ediyor. Nitekim Hilmi Yavuz'un bu denemeleri de **Roman Kavramı ve Türk Romanı** adı altında toplanmış. Yavuz, bir yandan roman kavramını irdelerken, bir yandan da Türk romanını temellendirmeye çalışıyor. Roman kavramı üzerine kuramsal denemeleri, bizdeki gelişmelere de ışık tutuyor. Kavram olarak, «doğalcılık», «gerçekçilik», «burjuva romanı», «romanda nesnel tarihsel zaman», «romanda tip sorunu» gibi kavramlar Hilmi Yavuz'un denemelerinde aydınlığa kavuşuyor. Bu arada, kimi romancıları tek tek ele alarak Türk romanının durumunu da saptamaya çalışıyor Yavuz.

Gezi, Günlük, Anı, Röportaj

● Ahmet Rasim'in **İki Hatırat Üç Şahsiyet** adlı yapıtı da bu yıl yayımlandı. Ahmet Rasim. Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminde iki sadrazamı anlatıyor. Kâmil ve Sait Paşaların anılarını değerlendiren Ahmet Rasim, dönemin olaylarını da canlı gözlemlerle yorumluyor. Ama bu anıların asıl önemi, II. Abdülhamit'in kuşkucu, kuruntulu kişiliğinin çizilmesinden geliyor. Anıları sadeleştiren İbrahim Olgun, Ahmet Rasim'in etkili üslubunu canlı biçimde koruyor. Özellikle Fars dili ve yazını konusunda yetkeliği bilinen Olgun'un, bu yapıtı günümüze aktarması, tarihsel olguları ve çağdaş çelişkileri yorumlama yönünden çok yararlı olmuştur.

● Bu yıl, önemli bir yapıtın, Ahmet Şerif'in **Anadolu'da Tanin** adı altında topladığı izlenimlerinin ikinci baskısı yapıldı. Kitap ilk kez 1910'da basılmış. Ahmet Şerif, Anadolu gerçeklerini yalın bir dille yansıtıyor **Anadolu'da Tanin**'de. Anadolu gerçeklerini de «idealize» etmeden, ilk kez Ahmet Şerif anlatıyor olmalı. Hiç abartmadan anlatıyor olayları. Halkın ekonomik durumu, eğitim düzeyi, insanımızın ezilmişliği... Ahmet Şerif'in nesnel ölçütler içinde ele aldığı konulardan. İzlenimler, gözü kapalı Osmanlı aydınının hiçbir zaman göremeyeceği gerçeklerle dolu. O

döneme göre, geriliğimizin nedenlerini saptıyor, ilerleme konusunda önerilerde bulunuyor. Özellikle eğitimin tek etken olduğunu öne sürüyor. Ama bütün bunların üstünde, Ahmet Şerif'in yazılarının önemi, bir «Anadolu insan manzarası» çizmesinden geliyor. Yirminci yüzyılın toplumsal yapısını çizmek isteyecekler için Ahmet Şerif'in izlenimleri (mektupları) en nesnel dayanak olacaktır. Niteliği çok değişmemiş aydınların da ibret alacakları yönler vardır Ahmet Şerif'ten. Kitabı baskıya hazırlayan Çetin Börekçi, böyle bir kitabı (tümleyerek) topluma kazandırmakla, gerçek bir toplum görevi yapmıştır. Eski gazetelerin taranıp, toplumsal içerikli kimi yazıların bir araya getirilmesi, bir dönemin yapısını kavramak yönünden de gereklidir kuşkusuz.

● Melih Cevdet Anday, Anadolu'da (Kaya Çukuru, Urla Yarımadasında) ve sosyalist ülkelerde (Sovyet Rusya, Azerbaycan, Özbekistan, Bulgaristan, Macaristan) yaptığı gezilerle ilgili gözlemlerini, izlenimlerini **Anadoluda ve Sosyalist Ülkelerde** adlı kitabında topladı. Bu gezi izlenimleri, yaşanmışı ve yaşananı tarihsel bir mantık içinde birleştiriyor. Neyi, niçin gördüğünü çok iyi bilen ve bunu canlı gözlemlerle yansıtan Anday, bu izlenimlerle bir Anadolu değerlendirmesi yapıyor. Sosyalist ülkeleri anlatırken de, gene, oranın insanını özümlemeye çalışıyor, oralarda sanatı, kültürü, özellikle de tarihi arıyor Anday.

● Burhan Arpad, anılarını **Hesaplaşma** adlı yapıtında anlatıyor. Adından da anlaşıldığı gibi, Arpad'ın amacı salt anı anlatmak değil. Yaşamının, sanatsal ilişkilerinin, dünya görüşünün hesaplaşmasını yapıyor. Bu hesaplaşmayı kişilerle, çelişkileriyle, dostluklarıyla, kimi zaman uyumlu, kimi zaman uyumsuz **zaman**'la yapıyor. Arpad'ın hesaplaşması yalnızca kendi yaşamını yansıtmıyor, Cumhuriyet döneminin yaşamına, insanına, kültürel kuruluşlarına da ışık tutuyor. Kuşkusuz bu hesaplaşmanın en yoğun olduğu yön basındır. Yıllarını basın dünyasında geçiren bir insanın hesaplaşması doğal olarak kendiyle olduğu ölçüde, yaşadığı dönemle, yaşadığı dönemin çelişkileriyle de olacaktır. Yazarlığı iş edinmiş bir kişinin hesaplaşması çok önemlidir. Burhan Arpad. **Hesaplaşma** adlı yapıtıyla böy-

le bir önemli işin üstesinden geliyor.

● **Asya Mektupları**'nda toplanan yazılar, Niyazi Berkes'in gezi izlenimleridir. Bu izlenimler Pakistan'dan Japonya'ya uzanan bir geniş bölgeyi kapsıyor. Berkes, tüm yazılarında olduğu gibi, bu gezi izlenimlerinde de eleştirici, değerlendirici tavrını koyuyor ortaya. Bir inceleme oylumunda olan kimi mektuplarında, insanın neden geri kaldığını, bu ilkelliğin nedenlerini bulmaya çalışıyor. Gelişim yönünden önemli çelişkileri yansıtan bu bölgeyi anlatırken, Berkes, kimi yerde okuru bir öykünün akıcılığına kaptırıyor. Az gelişmiş ülke insanının geriliğini, bir toplumsal tarihçi gözüyle yansıtıyor bu mektuplar.

● Kemal Bayram gezi notlarını **Lenin'in Ülkesi** (SSCBGezi Notları) ve **Mezopotamya** (Irak Gezi Notları) adlı kitaplarında topladı. Kemal Bayram bu kitaplarında izlenimlerini bir öykü anlatımı içinde geliştiriyor, gezip gördüğü yerlerin durumu konusunda bilgi vermeyi özellikle amaçlıyor. Bunun yanında, gördüklerinin güncel yönlerini de yansıtmaya çalışıyor. SSCB'yi anlatırken, oranın eğitim ve kültür düzeyini vurgulamaya önem veriyor. Irak'ı anlatırken de, oranın ekonomik kanı olan petrol üzerinde duruyor. Yazarlığından ve gazeteciliğinden gelen deneyimleriyle Bayram, Türk toplumu olarak bizi neyin ilgilendireceğini de çok iyi saptıyor.

● Füruzan, Almanya gezilerinden **Yeni Konuklar**'ı çıkardı. İnsan ancak bir roman, bir öykü yazarken bunca emek verebilir yazdıklarına. Röportaj yanı ağır basan bu izlenimler, Füruzanı'n bir romanı, öyküsü gibi. Almanyalarda yaşam savaşımı veren, çile dolduran insanımızın gerçek dramı Füruzan'ın anlatımında sürekli bir sorunsallık kazanıyor. Kuşkusuz bu, Füruzan'ın, insanı kavramakta gösterdiği duyarlıktan geliyor.

● M. Emin Lebe, Hakkâri izlenimlerini **Can Meydanı**'nda bir araya getirdi. Dergilerde parça parça yayımlandığında da ilgi uyandırmıştı Lebe'nin yazdıkları. Selâhattin Şimşek'in **Hakkâri Dedikleri**'nden sonra Lebe'nin kitabı yayımlandı. Lebe de Hakkâri'ye ve gördüğü yerlere başka açılardan bakıyor. Öğretmenliğin verdiği geniş deneyimlerle, ezilmiş, sömürülmüş insanımızın yazgısındaki ekonomik gerçeklere de değiniyor bu izlenimsel yazılarında.

● Aziz Nesin **Dünya Kazan Ben Kepçe** ile kitaplarında yeni bir diziye başlıyor. Aziz Nesin, gezi izlenimlerini bu genel ad altında toplayacak. Dizinin ilkinde Irak ve Mısır izlenimlerini anlatıyor. Bu izlenimler ilgiyle okunursa, Nesin'in, Türk insanını olduğu gibi, başka ülke insanını da gerçek yönleriyle kavramak istediği görülür. Ülkeler arasındaki gerçek dostluğu, o ülkelerin halkları arasındaki sevgiye bağlayan Nesin, içinde yaşadığı çelişkilerle vermeyi amaçlıyor gezi yazılarında. Ayrıca, Nesin'in gezi yazılarının politik ağırlığı da özellikle ilgiyi çekiyor.

● Fikret Otyam'ın röportajlarını, gezi izlenimlerini topladığı kitaplarının genel adı «Gide Gide»dir. Otyam, **Mayınlı Topraklar Üzerinde**'yle «Gide Gide 15»e ulaştı. Eski ve yeni röportajlarından oluşan bu kitabında da Otyam, çileli halkımızın sorunlarını dile getiriyor. Uzayan bereketli ovalar, bu ovalarda bir pula satılan insanlar, kir pas içinde bebeler, sömürülen emekçiler... bu röportajların da konusu. Bakıyorsunuz, ülkede büyük değişiklikler oluyor, ama insanımızın yazgısı değişmiyor. Otyam, «Gide Gide»lerin on beşinde de hep bunu anlatmıştır. **Mayınlı Topraklar Üzerinde** toplanan yazılarda da bunu anlatıyor. Toplumsal savaşımını bu yazılarda da sürdürüyor Otyam.

● Erdal Öz, **Allı Turnam**'da Sovyetler Birliği gezisini anlatıyor. Yurt özlemini bir türkü gibi yaşayan Öz, daha çok kültür ve eğitim sorunlarına değiniyor bu izlenimlerinde. Çocukların eğitimi Erdal Öz'ün ele aldığı temel konulardan biri. Kolhozların, Sovhozların ne olduğunu anlatıyor. Ora insanlarıyla arasında doğan sevgiyi vurguluyor. Bir gezi kitabı olarak Allı Turnam'ın en özgün yanı, yoğun olmasıdır. Erdal Öz herkesin görebileceği şeyleri değil, bir ülkede görülmesi gerekli olayları, olguları, insanları anlatıyor. Gezi yazınımız, Erdal Öz'ün bu yapıtıyla biraz daha gelişmiştir. Kanımca bu dalda yılın en ilginç yapıtıdır Allı Turnam. Erdal Öz'ün alıp götüren anlatımı, gözlemi insanları en dost biçimde yaklaştırıyor birbirlerine.

● Birkaç yıldır Tomris Uyar, günlüklerini «Gündökümü» genel başlığı altında yayımlıyor. Bu günlüklerden bir bölüğü bu yıl kitaba dönüştü: **Gündökümü 75. Kitap**,

1975 yılının günlüklerini kapsıyor olmalı. Uyar'ın günlükleri ilgiyle okunuyor. Bu ilgi iki nedenden doğuyor; Birincisi, Uyar'ın içtenliği, ikincisi ilginçliği. Günlükte bu iki niteliğin uyuşumu iyi sonuç doğuruyor. Bunun kanıtı da Uyar'ın yazdıkları. Yazın konularından çok, yaşamsal «durum»larla besleniyor bu günlükler. Günlüklere özgü özgünlük de Uyar'ın ele aldığı her «durum»da var. İnsanı sarsan bir tümce, yaşamı derinliğine kavratmayı sağlayan bir yaklaşım, Uyar'ın günlüklerinin temel niteliği. Ayrıca, daha önce yazılanlardan daha başka bir yöne çekiyor okurun ilgisini. Bayatlamış «durumlar»dan da hiç söz etmiyor Uyar.

Araştırma, İnceleme

● Yılın önemli araştırmalarından biri bu yıl yayımlandı. Metin And gölge oyununun dünyadaki ve bizdeki durumunu saptamaya çalışıyor bu araştırmasında. **Dünyada** ve **Bizde Gölge Oyunu** adlı araştırmasında And, gölge oyununun kökenini, Asya, Akdeniz ve Avrupa'daki durumunu ele alarak, bu ülke insanlarıyla gölge oyunu arasındaki bağlantılara da değiniyor. Gölge oyununun malzemesine, tekniğine de yer veren And, bu oyunlardaki birikimlerle insanın kültür yaşamına ışık tutuyor. Sorunları hep kökenindeki bulgularla ortaya çıkaran Metin And'ın bu araştırması, bir bakıma Türk tiyatrosunun çağdaş bir biçimlemeye uğramasında etkili olacaktır. **Geleneksel Türk Tiyatrosu, Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu, Tanzimat** ve **İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu, 50 Yılın Türk Tiyatrosu** gibi yapıtlarıyla Türk tiyatrosu konusundaki araştırmalarını bütünleyen Metin And, **Oyun** ve **Büğü** ile başlattığı tiyatro açısından bir kültür tarihi yazma girişimini **Dünyada** ve **Bizde Gölge Oyunu** ile sürdürüyor. And'ın bu araştırması, uluslararası düzeyde, geniş oylumlu bir kültür tarihidir.

● Hikmet Altınkaynak **1940 Kuşağı**'nda bir yazın kuşağının yapısını anlatıyor. Bu kuşağı oluşturan temel etkenler, bu etkenlerin kaynaklandığı toplumsal gerçekler, Altınkaynak'ın ele aldığı önemli sorunlardan. Ancak bu kuşağa kimler girer, kimler girmez, bu kuşağın sanatsal

açıdan etkileri ne ölçüde Türk yazınını etkilemiştir, bu sorunların tartışma yaratacağı kanısındayım. Ama Hikmet Altınkaynak böyle bir incelemeyle, Türk yazını için çok gerekli olan toplu bir değerlendirmeye girişmiştir. Bu değerlendirme bu yönüyle yazınımızın önemli bir dönemine ışık tutuyor.

● İsmet Kemal Karadayı denemecilerle ilgili ilk derlemesini 1971'de yayımlamıştı. Bu kitapta denemecilerin ve onlardan seçilen örneklerin alanı çok dar tutulmuştu. Bu nedenle yapıt pek yankı da uyandırmadı. Bu yıl çıkan derlemesinde ise Karadayı, gerek dünya, gerekse Türk denemecilerinden çok ilginç örnekler seçmiş. Denemeciler konusunda yazılanlar pek yeterli sayılmaz, ama Karadayı'nın seçmeleri düzeyli bir beğeni ürünü. Her alanın antolojisi olduğu gibi, Karadayı'nın bu çalışmasıyla deneme alanı da bir antolojiye kavuşmuştur. İsmet Kemal Karadayı'nın **Denemeler - Denemeciler Antolojisi,** deneme türü konusunda başvurulacak en güvenilir derlemedir.

● Bu yılın ilginç araştırmalarından biri de Cevdet Kudret'in **Abdülhamit Devrinde Sansür** adlı yapıtıdır. Ele aldığı her konuda bilinmeyeni yetkiyle ortaya çıkaran Kudret, bu araştırmasında da Abdülhamit döneminin kültürel ortamını yansıtıyor. Abdülhamit'in siyasal bir dayanak yapılarak abartılı biçimde yüceltildiği görülüyor günümüzde. Kudret, belgelerle Abdülhamit'in ve döneminin gerçeğini dile getiriyor. Cevdet Kudret'in bu araştırması, tarihini bilmeyen, yakın tarihini bile yorumlama gücünden yoksun olan bir toplumun ne gibi çelişkiler içinde olduğunu çok iyi gösteriyor. Cevdet Kudret'in yapıtı, neye inandığını kestiremeyen bir kesimi aydınlatma yönünden de büyük önem taşımaktadır. Çünkü Kudret, varsayımlara, dedikodulara dayanmıyor, gerçeklere, belgelere dayanıyor görüşlerini öne sürerken.

● Yılın çok önemli incelemelerinden biri de Şükran Kurdakul'un **Çağdaş Türk Edebiyatı**'dır. Yapıtın önemi en başta şuradan geliyor. Kurdakul, toplayıcı, derleyici olmaktan çok yorumcu bir edebiyat tarihi anlayışını getiriyor yazınımıza. Bununla birlikte, yazınımız, toplumsal açıdan bu yapıtta değerlendiriliyor. Toplumdaki değişmeler, Batı etkilerinin yolu yordamı, bunun toplumda ya-

rattığı oluşum... Kurdakul'un ele aldığı önemli sorunlar arasındadır. Kurdakul, bu incelemesiyle, toplumun değişimini, toplumun değişimine koşut olarak yazın'ın değişimini belirlemeye çalışıyor. Hangi alan olursa olsun, önemli olan, yazar, ele aldığı konuyla, toplumun kültürel tarihini izlemesidir. Kurdakul'un incelemesinde bunu görüyoruz. Mustafa Nihat Özön, Cevdet Kudret gibi yazarların edebiyat tarihi anlayışına kazandırdıkları nesnellik, Kurdakul'la toplumsallık da kazanıyor. Kurdakul, yazarlardan seçtiği metinlerde, bunların, yazarı çok iyi yansıtmasına özellikle önem veriyor. Yazınımız için çok kaçınılmaz olan yorumcu edebiyat tarihi böylece ilk ürününü vermiş oluyor.

● Özdemir Nutku da, **Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri** adlı yapıtıyla önemli araştırmalarına, birini daha kattı bu yıl. Özdemir Nutku, tiyatromuzun köklü kaynaklara dayanmasını isteyen bilim adamlarımızın başında gelir. Bunu gerçekleştirmek için de yoğun araştırmalara girişir. Nitekim daha önce yazdığı **IV. Mehmet'in Edirne Şenliği** adlı yapıtı bu türdendi. Toplumun eğlence kaynaklarını bulmak, toplumun yapısını da yansıtmak demek olduğuna göre, Nutku'nun bu yöntemi çok tutarlıdır. Yazdıklarında bunu göstermiştir. Meddahlığı özellikle ele almasında da bu toplum eleştirisini saptama amacının yattığını ileri sürebiliriz. Bilindiği gibi, meddahlık, belki de toplumda eleştiri yaratan ilk tiyatro türüdür. Bu amaçla Nutku, meddahlığın tarihçesini, olgusunu, meddah öykülerini inceliyor, sonra da 22 meddah öyküsü ile 10 meddah taklidini yayımlıyor. Tarihin amacı, toplumu aramaktır. Toplumunu bulmamış toplumların tarihini de bulmamış oldukları ne denli açıktır. Özdemir Nutku bu yapıtında toplumunu, toplumunun kültürle yarattığı tarihi arıyor. Nesnel saptamalarla bunu buluyor da.

● Halkın yartımlarına ilgi çok geç başlamıştır bizde. Yüzyılın başındaki girişimleri de nesnel girişimleri de yüzyılın başındaki girişimleri de nesnel açıdan bakarsak pek önemseme olanağı yoktur. Çünkü bir şeye heves etme başka, o şeyi kökeninden kavrama başka şeydir. Günümüzde bu konuya bilimsel yöntemlerle eğiliniyor. Bunun birçok somut örneği arasında üzerinde önemle durulması ge-

reken araştırmalardan birini bu yıl Sedat Veyis Örnek yayımladı: **Türk Halkbilimi.** Sedat Veyis Örnek'in bu araştırmasını görünce, halka yönelmenin, halkı kavramanın ne demek olduğunu daha iyi anlıyor insan. Ayrıca nesnel anlamda halkçılığın ne olduğunu da kavrıyor. Halka yönelmenin, halk için çalışmak olduğu da görülüyor bu araştırmada. Sedat Veyis Örnek, hem halk birikimlerinin ne olduğunu ortaya koyarak, hem de bunları ortaya koymanın yöntemlerini göstererek yapıyor bunu. İnsanı doğuşundan alıp bütün dönemlerindeki kültür birikimleriyle değerlendiren Örnek, yaşam törenleri üzerinde de duruyor. Bu yönüyle Örnek'in araştırması, Türk yaşam kültürünün somut bir örneği oluyor.

● Bu yıl, Cahit Öztelli'nin **Belgelerle Yunus Emre** adlı yapıtı ikinci baskı yaptı. Bu yapıtında Öztelli, Yunus'un asıl yerini belirleme çabasında görülüyor. Yunus'un Karaman'dan olduğunu kanıtlamak için yazmalara, belgelere başvuruyor. Kemal Sülker'in hazırladığı **Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı** adlı kitabın ikinci cildi de çıktı. **75. Doğum Yılında Nâzım Hikmet** de bu yıl yayımlandı. Bu derlemede, Nâzım Hikmet'le ilgili yazılar bir araya getirilmiş. Böylece Nâzım Hikmet konusunda toplu bir değerlendirme olanağı sağlanmış oluyor. Asım Bezirci de, Nâzım Hikmet'in «Tüm Eserleri» dizisini sürdürüyor. Açıklayıcı bilgiler ve önemli notlarla, Bezirci, Nâzım Hikmet'in «Tüm Eserleri»nin eleştirel bir baskısını yapmış oluyor.

● Prens Lütfullah Dosyası'nı da Cavit Orhan Tütengil ve Vedat Günyol birlikte sundular. Son çağ düşünsel tarihimizde yeri olan Prens Sabahattin'in kardeşi olan Prens Lütfullah'ın tanıtılması, «aydın» kavramının tarihi ve kapsamı yönünden çok yararlı olmuştur. Böylece, Türk kültür tarihinde yeri olan kişilerin Prens Lütfullah'ı ele almaları, çelişkili değerlendirmeleri aydınlığa çıkarma yönünden de önemlidir. Tütengil'in **Sanat Dergisi**'nde yayımlanan, çok satan yazar ve ozanlarla ilgili incelemesi de, toplumun yönelimlerini belirlemesi yönünden önem taşıyor.

● Tanıtma amacı güden «Eğitim Dizisi»nde de bu yıl İlhan Başgöz'ün **Karac'oğlan**'ı, Asım Bezirci'yle Hikmet

Altınkaynak'ın **Orhan Kemal**'i, Azra Erhat'ın **Homeros**'u, Sabahattin Eyuboğlu'nun **Pir Sultan Abdal**'ı, Şükran Kurdakul'un **Namık Kemal**'i, Turan Oflazoğlu'nun **Shakespeare**'i, Cavit Orhan Tütengil'in **Montesqieu**'sü yayımlandı. «Eğitim Dizisi», çok yararlı bir dizi. İlginç yazarlar üzerinde de duruluyor. Ne var ki, dizideki (her kitabın) yöntem ayrılığı bir uyumsuzluk yaratıyor. Kitaplardan kimileri derinliğine incelemeler oluyor, kimileri de derleme toplama.

● Yazarları, ozanları tanıtma amacını güden bir diziyi de, «Yardımcı Edebiyat Kitapları» olarak Memet Fuat başlattı. Bu dizide bugüne dek **Yunus Emre, Pir Sultan, Karacaoğlan, Şinasi** ve **Ahmet Haşim** çıktı. Dizinin her kitabı, kısa bir tanıtma ve örneklerden oluşuyor.

● Haldun Dormen'in **Sürç-i Lisan Ettikse,** Atillâ Dorsay'ın **Mitos ve Kuşku** adlı yapıtları da, alanlarında ilginç denemelerden, anılardan, değerlendirmelerden oluşuyor.

★

NOT : Bu yılın genel değerlendirmesini yapan yazı bitmek üzere iken birtakım yeni gelişmeler oldu. Onlara da kısaca değinmek istiyorum :

● Ortaya, **Soyut**'un çıkmayacağı söylentisi yayıldı. Yazınımız için çok acıdır böyle bir sonuç. **Soyut,** nitelikli yazı yayımlama yönünden önemli bir dergidir. Ayrıca, genç kuşakların beğeni yönünden gelişmesinde ve onların ürünlerini değerlendirmede de öncü olmuştur. Yenilikçiliğinin yanında, düzeyli bir dergi idi. Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş gibi yazarlarla **Soyut,** yazınımızın önde gelen dergilerinden biri olmuştur hep. Umarız ki, söylentilerin tersi çıkar, **Soyut,** yayımını her zamanki düzeniyle sürdürür.

● Dergilerin bir bir kapandığı bir ortamda **Felsefe Dergisi**'nin yeniden çıkması çok sevindirici. Toplumu düşünce yönünden geliştirmek için böyle dergiler çok gereklidir. Daha kavramlar konusunda bile kafasında aydınlanmalar olmayan bir kesim nasıl yetişecek? Aydın olarak herkes bu konuda sorumludur. **Felsefe Dergisi**'nin özellikle kavramlar üzerinde duran bir yönü var. Derginin ikinci bölümü «Sanat ve Edebiyat»a ayrılmış. Öykü ve şiirlerden oluşan bu bölümde kısa tanıtılar da yer alıyor. Bu

durumuyla, derginin bu bölümü pek doyurucu görülmüyor.

● **Oluşum** dergisi de biçim değişikliğine uğradı. Bu biçim değişikliğinin bir içerik değişikliği olduğunu da özellikle belirtmek gerek. Bizde nedense büyük yapraklı sanat dergileri pek etkili olamıyor. Dergi deyince gözde biraz da kitap canlanıyor. **Oluşum, Dost**'u, **Köken**'i andıran bir görünüm kazanmış. Dergide Cemal Süreya'nın etkin görev aldığı söyleniyor. Bilindiği gibi, Türkiye'de dergicilikle «Cemal Süreya» arasında bir «düzey» ilişkisi vardır.

● **Türk Dili** dergisi Kasım sayısını «Okunuşunun 50. Yılında Söylev Özel Sayısı» olarak çıkardı. Türk siyasal ve askeri tarihinin baş yapıtı olan **Söylev**'in bir özel sayı ayrılarak değerlendirilmesi çok yararlı olmuştur. Böylece, aynı zamanda bir Kurtuluş Savaşı anısı olan **Söylev** bütün yönleriyle ele alınmıştır. Bu özel sayıda Enis Batur söylev kavramını «Söz'ün Belleği» açısından ele almıştır. Adnan Binyazar «Söylev Türü ve Atatürk'ün **Söylev**'i» üzerinde durmuştur. Afet İnan 50. yılında «Büyük Nutku» değerlendiriyor. Cavit Orhan Tütengil «Söylev'in Öğretisi»ni belirliyor. Emre Kongar, Söylev'in hangi koşullar altında söylendiğini araştırıyor. Emin Özdemir'in konusu: «Söylev'in Anlatım Örüntüsü». Bedia Akarsu, «Batılılaşma Aşamasında Söylev»i ele alıyor. Ceyhun Atuf Kansu, **Söylev** konusunda yazılmış çok ilginç ve geniş oylumlu yazısında «Dram Kaynağı Olarak Söylev»i değerlendiriyor. Daha önce Söylev'i oyunlaştıran Özdemir Atatürk'ün Arkadaşları» doğrultusunda geliştiriyor yazısını. Samim Kocagöz, **Söylev**'deki «Halk Adamları»nı tanıtıyor. Tuncer Uçarol, **Söylev**'de Mustafa Kemal'in karşısında görünen kişileri saptıyor. «Söylev'in Toplumbilimsel İçeriği»ni de Özer Ozankaya belirliyor. İnal Cem Aşkun, «Söylev'deki Kişiliğiyle Atatürk» üzerinde duruyor. Mustafa Şerif Onaran'ın konusu: «Atatürk'ün Söylevci Kişiliği, Anlatım Gücü». Cahit Öztelli, «Söylev'in Sadeleştirilmesinde Tutulan Yol»u anlatıyor. «Nutuk'ta Dizin Sorunu»na Sami N. Özerdim değiniyor. «Söylev'in Zamandizini»ni de Muzaffer Uyguner yapıyor. «Söylev Kaynakçası»nı Türker Acaroğlu hazırladı.

1977'DE ŞİİRİMİZE BAKIŞ

Muzaffer UYGUNER

1977 yılındaki şiirimizin durumunu ve gelişmesini incelerken, bunun 1976 yılından tümüyle değişik, ondan kopuk olmadığını ve olamayacağını kabul etmemiz gerekiyor. 1977 yılı içindeki şiire bakarken, dergilerle kitaplar üzerinde durulacağını da belirtmek isteriz. Kitaplarda yer alan şiirlerin daha önceki yılların birikimini ortaya koyduğu bir gerçektir. Bu nedene, asıl oluşumun dergilerdeki şiirlerle izlenebileceği söylenebilir. Fakat, unutulmamalıdır ki,bazı ozanlar, kitaplarına girmiş bir çok şiiri yıl içinde çıkan dergilerde de yayımlamışlardır. Bu olgu da gösteriyor ki, dergilerle kitaplardaki şiirleri de tam bir ayrıma bağlı tutamayız.

Şiirimizde görülen aşırı sağ ve sol kutuplaşmanın kökeni eski yıllara kadar uzanmaktadır. Bu kutuplaşma 1977 yılı içinde de sürmüştür. Çok aşırı uçlarda görülen ve bir takım savsözlerle sözcüklere yaslanan, bu nedenle yinelene yinelene sanat yönü kalmayan bazı ürünler yanında gerçek sanatçıların ortaya koyduğu başarılı ürünler de görülmüştür. Bazı dergilerde, niçin yazıldığı ve niçin yayımlandığı bilinemeyen ve üstelik de **şiir** adı altında yayımlanan, **«manzum»** bile sayılamayacak bazı parçalar karşısında söylenecek hiçbir sözümüz olamaz. Bu arada, bir Bakanlık tarafından yayımlanan dergide de aynı tür ürünlere rastlanması, şiirimizin çok acı yönlerinden biri olarak belirtilmelidir burada. Geçen yıl, «Oğuzdan, Attilâdan, Cengizden/Alpaslana Fatihe Yavuza kadar» gibi dizelerin yer aldığı pek çok ürün bulunduğunu belirtmiştir. Bu yıl da, «Ey Türk, konayım ayak tozuna/ Beni de düşmana tekmele yiğit!/Al götür obana, as çadırına/Koynunda yılanı besleme yiğit» gibi, ne dediği, niçin söylendiği anlaşılamayan, «Türk» sözünü kullanmaktan başka bir değeri olmayan bir ürünle «Toprağıyla, taşıyla bir başkadır havası/Benliğinde Türklük var tekmil Anadolu'nun/Burada geçerlidir yalnız Türk'ün yasası/

Kızanında erlik var tekmil Anadolu'nun» gibi halk ozanlarını taklit eden; ama o şiirin ruhunu kavrayamamış bir heveslinin dizeleri ve şiir ritminden bile yoksun «Bu kışın son dalgaları oynaşırken sahilde/Güneş son ışıklarıyle ufka yaklaşır/Ölümü hisseden son dalgalar/İnce kumlarla sahilde kucaklaşır» dizeleri «şiir» olarak resmî dergide yayımlanmıştır. Halk şiiri yolunda söyleyişlere önem vermek elbette doğru olabilir; ama, onun adına ortaya ucubeler çıkarmanın nedeni anlaşılamaz. Vaktiyle Ülkü dergisinde denenen bu yol bazı çıkmazlarına karşın, iyi bir yola girmişti. Üne kavuşmak ve para alabilmek için kötü örnekler ortaya koymak ve onları da yayımlatabilmek kimseye ozanlık ününü getirmez. Dergiyi yönetenler de böylece, Türkü doğru yola, doğal akışına değil çıkmazlara ve sonunda da yeni bir batağa sürükler. Şiir, belirli savsözlerin dışında, kendi kurallarına göre yazıldıkçaşiirdir. Manzumeler dönemini çoktan aşmış Türk şiirinin önüne gereksiz molozların yığılması övünülecek bir davranış, övülecek bir hareket olamaz. Bu gibi şiirden yoksun ürünler, soldaki amatörlerin dergilerinde de görülmektedir. Bunlar, üzerinde durulacak ürünler değildir ve olamaz da. Bu davranış, ne sağ ve ne sol için bir militanlıktır. Çünkü, Attilâ İlhan'ın dediği gibi, «militan, evrene, doğaya, topluma ve insana ve bütün bunların çeşitli ilişkilerine, belirli bir diyalektik yöntemle yanaşmasını bilen, açıklamalarını ve çözümlemelerini bu yöntemin koşulları uygulanmasıyla bulup çıkaran, çevresindekilere de duyurmaya çalışan kimsedir». Yazın dergileri ise, bunların kavşağı, buluşma yeri olamaz. Çocukca yazılmış ürünlerin yayım yeri hiç olmamalıdır. Sanatçı, sanatın düzenini bilen, iç örüntü olarak estetik yaratıcılığın ne demek olduğunu hemen açıklayabilen, sonra da imge kuramlarının şiirde ve sanatta oynadığı rolü iyi kavrayan ve bunları yapıtında yansıtırken öznelliğin sınırlarını çok iyi düzenleyebilen kişidir. Bir takım kalıpları alıp onların arasını sözcüklerle doldurmak sanatçı olmak için yeterli değildir. Halk ozanlarının kalıplarını herkes kullanabilir; ama, bunları çok iyi bağdaştıranlar sanatçı olur. Karacaoğlan, Yunus Emre, Âşık Şenlik, Pir Sultan ve daha başkaları elbette böyle büyük kişilerdir. Aydın kesimden bu yolda başarılı

olanlar ise pek azdır. Şiirin kendi kurallarına, estetiğine uygun anlayış içinde yazılıp sağcı ya da solcu dergilerde yayımlanan şiirlerin içinde gerçekten başarılı olanlar ve belki de yarına kalacaklar vardır. Bunlarda, ne kalıp bağnazlığı vardır ne de öz biçimden ayrılış. Özel biçim, birbirinden ayrılamaz bir bütün durumundadır.

Devrimci sanat, insanı ve toplumu değiştirmeye dönük olmalıdır. Sağ ve solda yazılan ve bu nitelikte olan her şiir bir yerde devrimci sayılmalıdır. İdeolojik soyutlamaların sanata bir şey katmayacağını, bir takım savsözlerle ünlü kişilerin adlarının anılmasının da şiiri yüceltmeyeceği ve değerlendirmeyeceği bilinmelidir. Bu yazımızda, estetik bilinçten uzak uçların şiirlerine elbette eğilmek olanağımız olmayacaktır. Kendi ölçülerimiz içinde, izleyebildiğimiz ve edinebildiğimiz dergilerle kitaplar üzerinde durulacak, böylece topluca bir değerlendirmeye gidilecektir. Görüşlerimiz, değerlendirmelerimiz başkalarına ters düşebilir elbette; onların değerlendirmelerinin de bize ters düşme olasılığının bulunduğu gibi. Bu durum, elbette doğal bir durumdur. Herkesin ayrı bir düşüncesi, zevki ve anlayışı, kavrama yeteneği vardır. Ama unutulmamalıdır ki, herkesin düşüncesi, Fecr-i Âti topluluğunun bildirgesindeki gibi söylersek, «şahsî ve muhteremdir».

1977 Şiir Olayları

1977 yılında şiir olayları derken, şiirle ya da ozanlarla ilgili bazı olayları belirtmek istiyoruz.

1977 yılında da dergiler ve bazı gazeteler şiir yayımını eski yıllardaki bolluk anlayışı içinde sürdürmüştür. Yılın son döneminde yayıma başlayan **Felsefe** adlı dergi bile şiire önemlice bir yer ayırmıştır. Yıl içinde yayıma başlayan bu dergi yanında Kültür Bakanlığı'nca da **Millî Kültür** adıyla bir dergi yayımlanmağa başlanmıştır. Şiir yayımlayan, yayımladığı şiirler gerçekten başarılı olan **Dönemeç** dergisi ise yıl içinde boyut ve biçim değiştirmiştir. Gene bu yıl içinde yayıma başlayan **Türkiye Yazıları** da şiire önem vermektedir.

1977 yılında, bazı gazetelerin yazın sayfaları sürmüş

ve bunlarda şiirlere de yer verilmiştir. **Cumhuriyet** gazetesinin yazın sayfası, bunların en niteliklisi ve güzel şiirler yayımlayanı olmuştur. Öbür gazetelerin sayfaları daha çok heveslilerin toplandığı bir buluşma yeri olarak deyimlenebilir. Bu arada, Kayseri'de yayımlanan **Hakimiyet** gazetesinin sanat eki de gerek düzenlenişi ve gerekse içeriği bakımından sözü edilmesi gereken bir çabanın ürünüdür.

Yıl içinde bazı sanatçıların toplu yapıtları da yayımlanmıştır. Sözgelişi, Kültür Bakanlığı yayını olarak **Kadı Burhaneddin Divanı'ndan** seçmeler bu arada anılabilir. Bu arada, sanatçıları tanıtan bazı diziler de bir çok sanatçımızı tanıtmaya başlamıştır. Cem Yayınları ile Memet Fuat'ın girişimleri burada anımsanmalıdır. Cahit Külebi'nin **Türk Mavisi** dışında kalan ve daha önceleri **Varlık** yayınları arasında **Şiirler** adı ile yayımlanan kitabı da yıl içinde **Sıkıntı ve Umut** adı ile yeniden basılmıştır. Külebi'nin **Türk Mavisi**'ndeki şiirleri ile kitaplarına girmemiş eski ve yeni şiirlerini bir kitapta toplama hazırlığı içine girdiği bilinmektedir. Toplu yapıtlar arasında Ümit Yaşar Oğuzcan'ın **Acılar Denizi** adlı yapıtı da burada anılmalıdır. 35 yıllık ürünlerini kapsayan kitaplarından yaptığı seçmelerden oluşan bu kitabı ile Oğuzcan, taşlamaları ve rübaileri dışında, bir şiir hesaplaşması yapmıştır denilebilir. Hürriyet yayınlarının, geçen yıl içinde başlattığı bu girişimin sürmesi temenni olunur. Behçet Necatigil'in **Sevgilerde** adlı seçmelerinden sonra yayımlanan bu ikinci örnek bu umudu da vermektedir diyebiliriz. Mehmet Başaran'ın, ilk baskısı çok eski yıllarda yapılan **Ahlat Ağacı** adlı kitabının da yeni ve değişik bir baskısı yıl içinde yapılmıştır.

Bu yıl Türk Dil Kurumu şiir ödülünü, **Ben Ruhi Bey Nasılım** adlı kitabı ile Edip Cansever kazanmıştır. Geçen yılki yazımızda ele aldığımız bu kitap, değişen bir toplum içinde eskilerden kalan Ruhi Beyin günlük yaşamı odağında toplum üzerinde durulduğu gibi Ruhi Beyin kendisi ve çevresiyle hesaplaşması, içsel ve dışsal ögelerle oluşturulmuştur. Böylece, bir kişinin destanı yazılırken toplumun da destanı yazılmıştır.

Yeditepe Şiir Armağanı'nı ise, **Ağıtlar ve Türküler** ad-

lı kitabı ile Gülten Akın Cankoçak kazanmıştır. Üzerinde olumlu ve olumsuz bir çok yazı yazılan bu kitap, yazımızın şiir kitapları bölümünde ele alınacaktır.

Bu yılın Nobel Ödülü'nü ise İspanyol ozanlarından Vicente Aleixandre kazanmıştır. 26 Nisan 1898 tarihinde İspanya'nın Sevilla kentinde doğan ozan, Madrid'de hukuk ve ekonomi eğitimi gördükten sonra öğretmenlik yapmıştır. İlk şiirlerinde saf şiir üzerinde durmuş ve bu anlayışa uygun örnekler vermiştir. Kendi ülkesinde de bazı ödüller kazanmıştır. Onun şiirlerinde yeryüzü canlı ve cansız tüm ögeleri ile ve bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilir; insanla doğa bütünleşir. Ona göre, insan, sevebildiği ölçüde insan olarak vardır. Bazı şiirleri dilimize çevrilmiştir.

Halide Nusret Zorlutuna, 22 Kasım 1976 tarihinde 75 inci yaşını bir törenle kutladı.

Talât Sait Halman, dördüncü kez Amerikan PEN Club yönetim kurulu üyeliğine seçildi.

Şiir olayları arasında belirtmek istediğimiz bir durum da, yıl içinde bazı ozanlarımızın ressamlar ve ozanlar üzerine şiirler yazmalarıdır. Halim Yağcıoğlu, **Kemalist Ülkü** dergisinde ressamlarımız ile ilgili üç şiir yayımladığı gibi Turgay Gönenç de **Türk Dili** dergisinde bir (Orhan Peker) ve **Türkiye Yazıları**'nda iki (Nedim Güngör, Neşet Günal) şiir yayımlamıştır. Birbirinden ayrı anlayış ve şiir düzeni içinde yapılan bu girişimde her iki sanatçı da çok başarılı şiirler vermişlerdir. Sanatçılara bakış açılarının değişik olması, şiirlerin de değişik bir hava yaratmasını sağlamıştır. Yılmaz Gruda ise **Soyut** dergisinde, «kuyumcular» genel başlığı altında ozanlarımızın üzerine şiirleştirmeler yapmıştır.

Önemli bir olay da Ziya Gökalp'in bütün eserleri dizisinde bütün şiirlerinin de Kültür Bakanlığınca yayımlanmasıdır. Kitaplarına girmemiş şiirleri de bu dizide yer almıştır.

Ölümler

Şiiri kendilerine uğraş kabul eden sanatçılardan bazıları yıl içinde yaşama gözlerini yummuştur. Bunlardan

saptayabildiklerimiz Ahmet Nadir Caner, Nevzat Uçkan ve Basri İmece'dir.

19 Şubat 1977 tarihinde ölen Ahmet Nadir Caner gazeteci ve ozandır. 1976 yılında, gazetecilikten emekli olmuştu. 1925 yılında Tarsus'da doğan Caner, 1955 - 1957 yıllarında 24 sayı yayımlanan **Özgürü** dergisinin sahipliğini ve yöneticiliğini yapmıştır. Şiirlerinde kişisel bir açıdan olaylara bakan Caner, bir kitap yayımlama isteğini gerçekleştirememişti.

Şiirleri **Varlık** başta olmak üzere **Türk Dili** ve daha başka dergilerde yayımlanan Nevzat Uçkan da 6 Temmuz 1977 günü bir kamyonun çarpması sonucu dünyamızdan göçüp gitmiştir. Kişisel duygulanımları yanında toplumsal öze de açık bir şiir anlayışı içinde görülen Uçkan da şiirlerini kitaplaştıramamıştı. Son yayımlanan şiiri «Serçeler» adını taşıyordu (Türk Dili).

1. 10. 1977 tarihinde ölen Basri İmece Kastamonu'da doğmuştu. Ziraat Bankası'nda çalışan ve bu nedenle kooperatifciliğe de yönelen İmece'nin bu alandaki kitapları yanında Saçma Sapan (1961), Derme Çatma (1970), KomşuKızı (1971) ve Zaman Ağacı (1975) adlı şiir kitapları da bulunmaktadır. Şiirlerinin daha çok usa dayanan bir alaya dönük olduğu söylenebilir.

1977 yılının başlarında, **Ziya Osman Saba,** 20 nci ölüm yıldönümü nedeniyle anılmıştır.

Yeniler

1977 yılı, başarılı bazı yeni imzaların göründüğü ya da yerleştiği bir yıl olmuştur. Önceki yıl içinde görülen Yaşar Miraç, Mahmut Turgut, Turan Koç, Mevlut Ceylan, Cahit Yeşilyurt, Şevki Altuğ, Alâettin Soykan, Beşir Ayvazoğlu, Arif Ay gibi adların yanında bu yıl da Niyazi Özsan, Gül Işık, Nuran Harirî, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Mustafa Bülbül, Adnan Fırat, Satılmış Aydın, Adnan Azer, Ali Cengizkan, Sezai Uğurlu, Kâmil Aydoğan, Ali Göçer, İbrahim Demirci, Mehmet Dursun gibi adlar katılmıştır. Çeşitli eğilimdeki dergilerde rastladığımız bu adların, ilerideki yıllarda nasıl bir gelişme içine girecekleri elbette bilinemez. Çeşitli etkenlerin etkileri (daha çok da baskı-

ları) altında şiiri sürdürüp sürdüremeyecekleri, hangi çizgide sürdürecekleri hususunda bir kestirimde bulunulması da olanak dışıdır. Ancak, 1977 yılı içinde yayımladıkları şiirleri ile dikkatimizi çekmişlerdir.

DERGİLERDE ŞİİR

Dergilerimizin şiire genişçe yer vermesi yolundaki eğilimleri bu dönemde de sürmüştür. Yukarıda belirttiğimiz gibi, **Felsefe** adlı dergi bile şiire yer vermiştir. Bu arada, şiirlerini yayımlamak üzere dergiler çıkaran hevesliler bile görülmüştür. Yıl içinde yayıma geçen **Mavera** dergisi ise şiir en baş sayfaları ayırmakla yeni bir anlayış getirmiştir. Türk Dili ise, birbiri ardına şiir yayımlama geleneğine son vermiş ve şiirleri sayfa aralarına serpiştirme düzenine girmiştir.

Yayımlanan dergilerde yer alan şiirlerin, her ay aynı düzeyi tutturduğu ya da bir derginin belirli bir düzeyin altındaki şiirleri yayımlamadığı söylenemez. Bir derginin bir sayısında okunacak şiir bulunamaz iken başka bir sayısında hemen hemen bütün şiirlerin okunabilir olduğu görülmektedir. Bu arada, dergilerin şiir anlayışları arasında da farkların bulunduğu anımsanmalıdır. Bu da doğal bir durumdur. Dergilerimiz, belirli bir düzeyin altında şiir yayımlamama yoluna bir türlü girememiştir. Çok değişik etkenlerle şiir yayımlama geleneği sürüp gitmektedir.

Bu yazının sınırları, dergilerde yayımlanan şiirleri teker teker ele alıp değerlendirmeye yetmemektedir. Ayrıca, ozanları da ayrı ayrı ele alıp değerlendirme olanağımız olamamaktadır. Bu yüzden, bazı ozanların bazı şiirlerini belirtmekle yetineceğiz. Belirteceğimiz şiirleri güzel bulmayanlar, başka şiirlerin de bunlara katılması gerektiğini söyleyenler bulunacaktır elbette.

1977 dönemi içinde fazlaca şiir yayımlayanlar arasında SabahattinKudret Aksal, Behçet Necatigil, Melih Cevdet Anday, Ceyhun Atuf Kansu, Hüseyin Yurttaş, Ali Yüce, Mehmet Salihoğlu, Metin Eloğlu anılabilir. Dağlarca'nın bu dönemde dergilerde yayımlanan şiirlerinde bir azalma olduğu görülmüştür.

Cahit Külebi, yorucu yönetim işlerinin yanında bu yıl yalnızca iki şiir yayımlamıştır. Bunlardan biri, **Özgür İnsan** dergisinin Ocak 19 sayısında yer alan «Doğu» adlı ve Doğu Anadolu insanının alınyazısını vurgulayan şiir; öbürü de Oluşum dergisinde Eylül sayısında görülen «Bir Küçük Pembe Bulut» adlı ve insan üzerine yazılmış bir şiirdir. Emin Özdemir, **Varlık**'ın Ekim sayısında bu şiir üzerinde durmuştur.

Sabahattin Kudret Aksal ise bir çok dergide bir çok şiir yayımlamıştır. Bazılarının kitabında da yer aldığı ve yayımı gecikmiş olan şiirler olduğu saptanan bu şiirlerinden insanla doğa bütünleşmesine önem verdiği ve insanın ölümü bir sona boyun eğmesi gerektiğini, alın yazısının bu olduğunu seziyoruz. Aksal, son yıllardaki şiirlerinde bu sona yaklaşmanın bezginliği ve huzursuzluğu içinde görülmektedir. Yayımlanan şiirleri arasında Soyut'tan «Gündöndü» (Kasım 76), «Kuyu» (Aralık) anılabilir.

Gene fazlaca şiir yayımlayanlardan Melih Cevdet Anday, Soyut dergisinde görünmüştür. Soyut'un Aralık sayısında yayımlanan «Taş» ile Ocak sayısındaki «Açık Pencere», Haziran sayısındaki «Zamanlar» ve Ağustos sayısındaki «Şaşırtıcı Karşılaşma» adlı şiirlerini burada anmak istiyoruz. Anday, özellikle geçmişe dönük bir düzen içinde yalın bir şiir diline varmıştır.

Yıl boyunca Soyut ve Varlık dergilerinde şiir yayımlayan Behçet Necatigil de doğadan uzaklaşan, yeşillikten ve temiz havadan yoksun bırakılan kentlerdeki insanı boğan, sıkan ve bunalıma iten yaşamı şiirlerinde dile getirmiş ve o da Aksal gibi bir ölüm düşüncesinin baskısı altında görülmüştür. Soyut'daki «Duyuru» (Şubat), Varlık'daki «Kent Sürgünü Bir Ana» (Haziran), «Çökelek» ve «Akşam Şiiri» (Temmuz), «Dalar» (Eylül) ve «Bağdat» (Ekim) adlı şiirleri anılabilir. Varlık'ın Ekim sayısında yayımlanan «Filigran» adlı şiirindeki şu üçlük ise şiirin nasıl olması gerektiğine kısa bir değinide bulunmaktadır: «Kimi şiirler/Okunur arkasında/Kendi ateşiniz varsa».

Ceyhun Atuf Kansu, bir başlık altında topladığı küçük şiirlerinde belirli bir zamanın duygulanımlarını vermiştir. Sözgelişi, Soyut'daki «Eylül Alıştırmaları» (Ocak) ile Varlık'daki «Mayıs Ağacı» (Mayıs) böyledir.

Bu başlıklar altındaki üçer, dörder dizelik şiirler imbikten süzülmüşcesine saf ve yoğundu. Önce bir konuşmasında sunduğu sonra da Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan «Babalar ve Çocuklar» (30. 4. 1977) adlı şiiri ise son yıllardaki öldürmeleri insanı duygulandıran bir ölçü içinde veriyordu. Cumhuriyet Gazetesi'nin 1. 1. 1977 tarihli sayısında yayımlanan «Ortam» adlı şiiri ile Necatigil de aynı konuya değinmişti. Bir çok kişiyi tedirgin eden bu ortam konusunda bir çok ozanımızın bir çok şiiri yayımlanmıştır. Necatigil, «Tozkoparan fırtınası/Kaç koldan kıvrılır/Vurur camlara yukarı/Yaprak, kâğıt ve çöp/Aralık kapı/Çeker içeri sokakları/Eski yapı, sarsılır evler/Dayan, geçer/Azgınlık zamanı/Akşam nasıl dönecekler/Bekleye bekleye korkularda/Biz her gün bu çocukları» derken, Kansu da altı dörtlükten oluşan şiirinin son iki dörtlüğünde «Bakıyorum da sabah gazetelerine/Biriniz daha ölmüşsünüz/İlk cemre suya inerken/Kanınıza erken bir gülle düşmüş ölüm/Ölüm bizden önce çıkıyorsa sokağa/Çiçek sevişmeden dökülüyorsa/Yaşam bir gömüttür öyleyse/Bir yanlışlık var bu düzende» demişti.

Gülten Akın Cankoçak, büyük kentlere yönelik büyük göçün destanını yazmağı sürdürdüğü gibi bunun bazı bölümlerini de yayımlamıştır. Özgür İnsan'ın Ocak sayısında «Vandan Gelirik» ve Türkiye Yazıları'nın Haziran sayısında da «Kırşehirden Gelirik» bölümleri dikkat çekicidir. Akın, Türk Dili'nin Ekim sayısında yayımlanan «İğneli Dost» adlı şiiri ile insanlar arasındaki çekememezlik ve iki yüzlülük konusuna eğilmiştir. Fakat, bütün ağırlığı, yukarıda iki bölümünü andığımız «Seyran» adlı destana verdiğini belirtmeliyiz. Büyük bir toplumsal ve ekonomik olay, böylece onun şiiriyle destanlaşmaktadır.

Nahit Ulvi Akgün de son yıl içinde çok başarılı şiirler yayımlamıştır. Özellikle Türk Dili'nin Ocak sayısında yayımlanan «Akdınlık Satıcıları» bu övmek isteriz. Bunun yanında, aynı derginin Mart sayısında yayımlanan «Ölüme Övgü» de anılması gereken bir şiirdir.

Türk Dili'nin Mart sayısında yayımlanan şiiri ile Metin Eloğlu'nun kendine özgü ve sözcüklere pek fazla önem veren şiirini belirtmeliyiz. «Hey Hey» adlı bu şiiri yanında Ankara Sanat dergisinin Aralık 76 sayısındaki «Do-

ğacıl» adlı şiirini de anmak istiyoruz.

Türk Dili dergisinin Mart sayısından Özel Arabul'un «Bir Açımlık», Nisan sayısından Turgay Gönenç'in «Orhan Peker», Abdülkadir Bulut'un «Kalemözü», Haziran sayısından İlhan Berk'in «Ses», Ali Püsküllüoğlu'nun «Yol Verin Dağlar» ve Özdemir İnce'nin «Ben Mersin'e Gittiğim Zaman», Nisan sayısından Mehmet Salihoğlu'nun «Ne Zaman Bir Gül Görsem», Ağustos sayısından Ali Yüce'nin «Sözcükleri Evlendirmek», Metin Altıok'un da «Bilinmedik Bir Aşk» adlı şiirini, Eylül sayısından Ataol Behramoğlu'nun «Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Bir Şey Var» adlı şiirini anmak istiyoruz. Derginin Ekim sayısındaki şiirlerden anacaklarımız oldukça fazla: Gülten Akın'ın yukarıda belirttiğimiz şiirinden başka Ali Yüce'nin Karaca Oğlan'ın Karası adlı ve halk şiirini biçim ve öz yönünden çok güzel biçimlendiren şiiri ile Berin Taşan'ın «Tanık»ı ve Ali Cengizhan'ın «Taş Da Çürür» adlı şiiri.

Zamanzaman şiire de yer veren Özgür İnsan'ın Ocak sayısındaki Külebi ve Akın İmzalı şiirleri yukarıda anmıştık. Bunların yanında Kasım 76 sayısındaki Attila İlhan'ın, sonradan çıkan kitabında da yer alan «İlk Kelepçe»si ile Mahmut Turgut'un «Mustafa Kemal'e Yürüyorum»u anılmalıdır.

Ankara'da yayımlanan ve daha çok plastik sanatlara ağırlık veren Ankara Sanat'tan da, yukarıda belirttiğimiz Eloğlu'nun şiirinin yanı sıra Kasım 76 sayısında yayımlanan Mehmet Salihoğlu'nun «Güz» adlı şiirini belirtmeliyiz.

Hisar'da yayımlanan şiirlerden ise Ocak sayısından Abdullah Çaltılılar'ın «Güneşin Düğünü», Mart sayısından Bahattin Karakoç'un «Kasaplar Çarşısında Bir Yıldız Çorabı» ile Nisan sayısından Yavuz Bülent Bakiler'in «Çocuklar adlı şiirlerini başarılı bulduk.

Varlık'daki şiirlerden ise Aralık sayısındaki Attila İlhan'ın «İhtiyarlık Balladı», Mart sayısından Mehmet Başaran'ın «Dağ Yunağı», Nisan sayısından Feriha Aktan'ın «Direnç», Mayıs sayısından Dağlarca'nın «Ölüsünü Gören» ve Haziran sayısından da Tahsin Saraç'ın «Dar Sular» adlı şiirleri anılmalıdır.

Çok değişik bir özü başarılı olarak biçimlendiren güzel şiirlerin yayımlandığı Edebiyat dergisinden de Ca-

hit Yeşilyurt'un «Bahçeler» (Şubat), Mevlut Ceylan'ın «Geçit» (Şubat) ve Turan Koç'un «Saranın Suçları» (Mart) adlı şiirlerini özellikle anmak istiyoruz. Bilindiği üzere, Edebiyat, İslâmiyetin ilk yıllarındaki dönemdeki toplumsal çizginin önemli olduğuna inanan, toplumsal adaletin sağlanması gerektiğine ağırlık veren, insana ve topluma karşı çıkanları eleştiren ve insanın mutluluğu için harcanan çabaları kutsayan bir anlayış içindedir. Anamalcılığa, faşizme ve sömürgeciliğe karşı oluşu bundandır; bu karşı çıkışları nedeniyle devrimci Arap sanatını ele alıp değerlendirmesini de bunun için yapmaktadır. Böylebir davranış yanında çok arı bir dil derginin ana yoludur. Şiirlerde de bu çizgiler görülmektedir.

Yıl içinde yayıma başlayan ve Edebiyat'dan ayrılan bazı ozanlarla yazarlar tarafından kurulan Mavera dergisinde yayımlanan şiirler arasından da Cahit Zarifoğlu'nun «Özgürlüğe Doğru (Aralık), «İkinci Ayna» (Mart) ve «Nacar» (Ağustos) ile Alaâddin Özdenören'in «Kalanlar» (Ocak), Akif İnan'ın «Barış» ve «Akşamın Kılıçları (Şubat), Osman Sarı'nın Tükenir Heybetli Duruşları» (Haziran) ile Sedat Umran'ın «Bayramlık Giysi» (Ekim) adlı şiirleri üzerinde durulmalıdır. Gazel ve Kaside biçimini değişik bir anlayış içinde çağdaşlaştıran örneklerin bulunduğu Mavera'nın şiirimize bazı katkılarda bulunacağını söyleyebiliriz.

Ağustos'dan sonraki sayılarını göremediğimiz Saçak dergisinde ise Hasan İzzettin Dinamo'nun başarılı bazı rübaileri yanında Yaşar Miraç'ın Karadeniz halk türkülerinin havasını getiren uzun bir şiiri «Çan Deresi Türküleri» (Mayıs) ile Ali Yüce'nin aynı sayıdaki «Karanlıkçı şiiri başarılı şiirler arasındadır.

Toplumsal şiir vadisinde başarılı şiirlerin yayımlandığı Dönemeç dergisinin şiirleri arasında da Hüseyin Yurttaş'ın «Gelincik Günleri» (Kasım 76) ve «Sular Da Üşür» (Eylül) ile Ahmet Günbaş'ın «Amansız» (Ekim), Mehmet Mümtaz Tuzcu'nun «Bir Tarlayı Sürer Gibi» (Kasım 76) şiirlerini belirtiyoruz.

Soyut'taki şiirlerden de Refik Durbaş'ın «Beyaz Kehribar» (Aralık), Halil Uysal'ın «Uzakta Kayınağaçlarının

Orda» (Mayıs), İlhan Berk «Sesler» (Şubat), Güven Turan'ın «Gecikmiş Bir Başlangıç» (Ocak) adlı şiirleri üzerinde durulmalıdır.

Türkiye Yazıları'ndaki şiirlerden de anacaklarımız şunlardır: Hilmi Yavuz'un «Doğunun Sevdaları» (Nisan), Cemal Süreya'nın «Uçurumda Açan» (Nisan), Hüseyin Atabaş'ın «Umutlar Kapı Dışarı» (Eylül) - Necati Zekeriya «Lorka ve İspanya» (Eylül), Ali Cengizkan'ın «Senlere» (Ekim) ile Turgay Gönenç'in «Nedim Günsür» (Mayıs) ile «Neşet Günal» (Temmuz şiirleri.

Dergilerde çeviri şiirler

Dergilerimizde çeşitli ülkelerin şiirlerinden örnekler yayımlanmaktadır. En çok şiir yayımlayan dergiler arasında Varlık, Edebiyat, Soyut ve Hisar gelmektedir. Türk Dili, daha çok yerli ozanlara yer vermekte olduğu halde bu yıl içinde Azerbaycanlı ozan Samed Vurgun'un 2 şiirine sayfalarını ayırmıştır. Çevrilen ozanlar arasında eski çağlarda yaşamış olanlar kadar günümüzde yaşamakta olanlar da görülmektedir. Şiirler çok çeşitli ülkeler ozanlarından çevrilmiştir: Fransa, Almanya, Yunan, İngiliz, Fas, Cezayir, Bulgar, Yugoslavya, İspanya, Portekiz, Dahomey, Fildişi Kıyısı, Kamerun, Irak, İsveç, Polonya, Şili, İsrael.

Eski yıllarda çevirilerini okuduğumuz çevirmenlerin bu yıl içinde de çeviriler yaptığını görüyoruz. Çevrilen şiirleri yazanların kendi ulusal şiirleri içindeki yerinin ne olduğunu elbette tartışılabilir. Ayrıca, çevrilen şiirlerin de o ozanların şiir çizgisindeki yerleri tam olarak bilinememektedir. Yabancı antolojilerde yer alanların bir denetimden geçmesi nedeniyle üzerinde belki tartışma yapılamaz. Ama, dergilerden çevrilenler için böyle bir kuşku her zaman sözkonusu olavilmelidir.

Çevrilen şiirlerin asılları her zaman el altında bulunmadığından, bunların çeviri durumları da söz söylemeğe elverişli değildir.

Şiirleri çevrilenler arasında Yannis Ritsos, Cesar Villejo, José Maria Héredia, Philippe Soupault, Goethe, T.S. Eliot, H. Auden, Augusto Neto, Ronsard, Victor Hugo,

N. Lenau, Charles Baudelaire, Jacques Prevert, Aço Şopov, Bertolt Brecht, Günter Grass, Lorca gibi Türk şiirseverleri için bilinen ozanlar da bulunmaktadır.

Şiir Kitapları

-Kimi şiirler
Okunur arkaşında
Kendi ateşiniz varse-
Behçet Necatigil

1977 döneminde (1 Kasım 1976-31 Ekim 1977) yayımlanan şiir kitaplarının sayısal durumunu bilemediğimiz gibi eski dönemlerdekileri de bilemiyoruz. Bu yüzden de bu dönemdeki kitap sayısının eski yıla ya da yıllara göre karşılaştırmalı bir tablosunu veremiyoruz. Bizim burada yaptığımız da bu tabloyu çıkarmak değil de kitaplara göre Türk şiirinin bazı özelliklerini belirtmektir. Bunu yaparken de kitapları ana çizgileri ile belirtmeyi yeğ tutuyoruz. Bu yıl içinde, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Külebi'nin eski kitapları olduğu gibi bir tek cilt de (Sıkıntı ve Umut) toplanmış; Ümit Yaşar Oğuzcan'ın kitaplarından seçmeleri de bir kitap olarak yayımlanmıştır. Yıl içinde, Nazım Hikmet'in yeni bir düzen içinde yayımlanan kitaplarının altıncısı **Herkes Kendi Payına Ölür** de Bilgi Yayını olarak yayımlandı. Ece Ayhan'ın şiirleri de **Yort Savul adlı** bir kitapta toplandı.

Bu arada ikinci baskısı yapılan kitaplar da vardır. Mehmet Başaran'ın **Ahlat Ağacı** (Koza Yayını) bunlar arasındadır. Mao Zedung'un Eray Canberk tarafından yapılan şiirlerini kapsayan ve ilk basımı 1966 yılında yapılan **Şiirler** adlı kitabının da ikinci basımı yapılmıştır bu yıl içinde (Cem yayını). Bu arada, Yahya Kemal Beyatlı'nın yarım kalmış bazı şiirleri ile bazı beyitleri ve dizeleri de **Bitmemiş Şiirler** adlı bir kitapta toplanmıştır.

İnceleme dönemimiz içinde yayımlanan kitaplara da kısaca değinmek istiyoruz.

Gülten Akın'ın **Ağıtlar ve Türküler** (Cem yayını) adlı kitabı, 1976 yılı sonlarında yayımlanmıştır. Çevre-

mizde türlü olayların geçtiği, bu olaylarda bir çok canın kurşunlanıp öldürüldüğü bir gerçektir. Bu acı ölümler karşısında, Akın, bir Anadolu kadını ve bir ana olarak bu ağıtları yakmıştır' Kullanılan sözcükler de halk dilindeki söylenişleri ile girmiştir şiirine. Halkın bazı benzetileri, bazı söyleyiş biçimleri de yabancı değildir ona ve bunları da ustalıkla şiirine yerleştirmiştir. Türkülerin havası da ustaca yansıtılmıştır. Halk türkülerinin özümsenen lirizmi de bu türkülerde yepyeni bir söyleyiş içinde verilmiştir. Güncel olayları öz olarak alan ağıtlar ve türküler, Akın'ın ileri bir şiir tekniği ile yeniden kimlik kazanmıştır. Yaşadığımız günlerdeki olayların acılarından kurulmuş köprülerle folklor ürünlerine ve Pir Sultan'a uzanıyoruz böylece. Folklordan yararlanmanın ve böylece usta işi şiirler ortaya koymanın en özgün örnekleri şimdilik bu kitapta bulunmaktadır diyebiliriz.

Sabahattin Kudret Aksal da **Çizgi** (Cem yayını) adlı kitabında doğa ve uzay, belki de ikisini kapsayan bir deyimle evren ve insanın şiirini vermiştir diyebiliriz. Yeryüzünün herhangi bir yerindeki bir insan, durup doğaya, uzaya ve çevresine bakmakta, gözleri kamaşmış, içi de gördükleri ile dopdolu ve duygulanmış olarak söylemektedir sanki bu şiirleri. «Bin duruşu vardır insanın /Gülüşü, oturuşu, kalkışı/ Mevsimlerde artar ve eksilir/ Aydınlığı, bin kapıdan geçer/Bakar bin pencereden, sayısız/ Göklere, bin gündüz ve bin gece». İşte, bu kitapta, insanın bu bin pencereden bin türlü bakışı ve bin türlü algılanışı görülür. Bu bin görünüş, bin kar ve bin güneş, bin ses ve bin sokak içinde insan yaşar ve sonra da yokolup gider. Yaşam, bu karmaşa ve kargaşa içinde geçip gider. Aksal, işte bu karmaşayı, bu kargaşayı şiirleştirmiştir. Aksal'ın şiirinde, insan ve tanrı kavramı da solgun bir fon gibi kendini sezdirir .**Çizgi,** kendine özgü yalın bir dille, sessizliğin içinde sesleri ve asıl müziği duyabilen, insanın doğa ve uzay içindeki durumunu şiirleştiren, insanın mutlu olmasını ve gene de büyük bir gecenin gündüzünde yaşadığını algılayan bir özü ustaca şiirleştiren ürünlerin toplandığı bir kitaptır.

Oktay Rıfat, **Çobanıl Şiirler**'de (Koza yayını), kırsal

alanda, doğa ile insanın iç içe yaşayışının şiirini vermiştir. Garip şiirinin bütün süslerden ve yapmacıklardan arınma yolundaki deneyimleri, uzun bir şiir yaşamının edintileri sonunda gerçek yalınlık ve arılık bu şiilrlerde gerçekleşmiştir. Oktay Rıfat, «mekân» olarak Anadolu'yu almış ve bu topraklar üzerinde yaşayan, kentlerin kirli havasından, bouzuk düzeninden uzakta bir yaşamı sürdüren insanın şiirini yazmıştır. İlkel evleri içinde geçen yaşayışları ne olursa olsun, insanları doğa ile başbaşadır, doğanın içinde ve onunla savaşım halindedir. Ölçü ve uyak bir yana bırakılmıştır çoğu şiirlerde. Bazı şiirlerinde ise, uyak görülür ve bunlarda, Oktay Rıfat, kendi gönlünce seslerden yararlanır. Doğa içindeki insanı vermek üzere bazan da eski efsanelerden yararlanmıştır. Bu şiirler, Türk doğası içinde insanı veren, incelmiş ve arınmış bir dille şiirin kurulduğunu gösteren, şiir dışı herşeyden arınmış görünen şiirlerdir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun önceki kitaplarına ve bunların bir toplamı olan **Dol Karabakır Dol**'a girmeyen şiirlerinden oluşan **Yaşadım** (Ada yayını) adlı kitaptaki şiirlerden bazılarının gene de önceki kitaplardaki şiirlerle büyük yakınlığı olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, kuvvetli bir göbekbağı da vardır aralarında. Bu kitapta, yaşımımn son günlerindeki bazı duygulanımlarını buluyoruz. Bunlarda, geçmişe bakarak içindeki boşluğu sezmenin acısı görülmektedir.

Hasan Hüseyin, 1977 yılının ilk ayı içinde yayımlanan **Haziranda Ölmek Zor** (Bilgi yayını) adlı kitabında, daha önce yayımlanan **Kızıl Kuğu**'daki şiirlerinin yeni biçimlerini ve ayrıca son şiirlerini bir araya getirmiştir. Bu son şiirler, 1971 yılından sonraki dönemin bazı toplumsal olaylarının odağında yapılan bir şiirleştirme çalışmasıdır. Halk deyimlerinin, halk sözlerinin ustaca yerleştirildiğini ve böylece halka yakın bir şiirleştirmeyi görüyoruz. Bir çok şiirinde bir yoğunlaştırma görülmesine karşın, bazı şiirlerinde bir yayılım ve yinelemelere dönük bir genişleme görülmektedir. Bütün süslerden arınmışlık ve söz sanatlarından bilerek uzak durma anlayışı bu şiirlerde de egemendir. Daha çok kalın sesli, değişik bir söyleyişle, toplumun ortak ve ince duyarlı-

ğını yansıtan, ustaca söylenmiş bir çok şiirden oluşan **Haziranda Ölmek Zor**, Hasan Hüseyin'in şiir çizgisini sürdürmektedir.

Böyle Bir Sevmek'de (Bilgi yayını), Attila İlhan, son yıllardaki şiirlerini bir araya getirmiştir. Değişik özleri değişik biçimler içinde veren şiirlerden oluşan bu kitapta, yaşadığımız günlerin olayları şiirin kendi kuralları içinde şiirleştirilmiştir. Uzun bir yaşamın edintilerinden kaynaklanan bir çok yoğun şiirin bulunduğu kitapta onun vazgeçemediği erotizm kadar proletarya sevgisi de görülür. Ballad ve varsağı gibi eski biçimlerin de yeni bir anlayışla kullanıldığını da görüyoruz. Doğa insan, toplum birey ilişkilerinin ustaca şiirleştirildiği; kişisel duygulanımların, içlenmelerin, hüzünlenmelerin ve karamsarlığın her zaman toplumsala dönük olduğu, toplumsal ve siyasal eleştirinin eritilip özümsendiği şiirlerdir bu kitapta okuduklarımız.

Türk Dil Kurumu şiir ödülünü alan Edip Cansever, bu yıl da yeni ürünlerini **Sevda İle Sevgi** (Koza yayını), adlı kitabında topladı. Bu kitaptaki şiirlerde, gücel yaşantımız, kişisel ve toplumsal bir bütün olarak, ustaca verilmiştir. Kişinin yalnızlığı, hüznü, zaman zaman bir kurtuluş sığınağı olarak içkiye ve içkievlerine düşkünlüğünü görürüz. Bütün bu kişiselliği içinde, insan, çevresindeki yaşama ve doğaya da yönelir; bunların varlığını içinde duyar. Toplum içinde ve doğanın ortasında yaşayan insanın elbette kişisel sorunları olacaktır ve elbette bir takım sevgi bağları ile çevresine bakınacak ve sonra da sevdalanacaktır. Sevda, değişik boyutlar gösterir bu şiirlerde; gizemciliğe uzandığı oranda güncel bir anlam da kazanır. Sevgisizliğin sonunda yalnızlık ve ölüm görülmektedir. Yalın bir söyleyiş içinde, insancıl ve toplumsal sevginin şiirleştirilmesine bu kitaptaki şiirler güzel bir örnektir.

Şiirimizin ihmal edilmiş adlarından olan Mustafa Necati Karaer de bu yıl içinde **Güvercin Uçurmak** (Hisar yayını) adlı kitabında topladı şiirlerini. Bu kitabındaki şiirlerinde, geçmişle bugün, tarihselle güncel arasında gidip gelmekte ve bir sona yaklaşmanın duyumsarlığı içinde, çocukluğunun özgür ve tasasız günlerini de zaman za-

man düşleyerek, kentlerin sıkıcı havasında boğulmakta, kalabalık içinde bile kendini duyuran yalnızlık duygusu içinde görülmektedir. Toplumun içindeki insanın karmaşık duygulanımları şiirinde yansımakta ve bir sarkaç zıtlıklar arasında gidip gelmektedir. Zaman zaman görülen bir kaçış anlayışı da bu zıtlıklardan kurtuluşa dönüktür diyebiliriz. Değişik bir şiir dili var. Belirli kalıpların içinde, bilinen özleri kendine özgü bir söyleyiş içinde şiirleştirmektedir; söyleyişinde, sıfatların değişik istifi yanında yepyeni imgelerin de payı büyüktür. **Güvercin Uçurmak,** şiirimizde yeri olan bir kitaptır.

Halim Yağcıoğlu'nun **Altın Günlerin Eşiğinde** (Yeditepe yayını) adlı kitabı ise, insanı seven bir ozanın bugünkü ortamda beliren uçurumlar karşısındaki umutlarını, üzüntülerini, konuya sevgiyle yaklaşımını ortaya koyan şiirlerden oluşmakta ve zaman zaman da içine düştüğü umutsuzluğu ve kırgınlığı yansıtan şiirlerini içermektedir.

Sennur Sezer'in **Direnç** (Cem yayını) adlı kitabında, dize ustalığının bir yana itildiği görülmektedir. Dize ustalığından çok özü bir bütün olarak vermeğe yönelik bir çalışma görüyoruz. Bazı şiirlerde de düzyazı şiire kadar uzanan bir kalıp kırma çabası bulunmakta ve bunlarda tekerlemenin ses uyumundan yararlanıp yeni bir denemeye girişilmektedir. İnsana düşman güçlere karşı direncin şiirini yazarken şiirin etkileme aracı olduğu da düşünülmelidir.

Tekin Sönmezde **Şili'nin ve Jara'nın Destanı** (May yayını) adlı kitabında yer alan bu adı taşıyan destanında dirençin şiirini vermiştir. Sönmez, klasik trajedilerde görülen korodan da yararlanmış ve yinelemelerle özü kuruluktan kurtarmıştır. Özgün ve değişik imgeler yanında yepyeni simgeler de görülmektedir. Destan, faşizme karşı bir direnişin ve mutlu bir sonu muştulayan anlayışın destanıdır.

Ataol Behramoğlu, **Ne Yağmur... Ne Şiirler** (Cem yayını) adlı kitabında, öz olarak önceki iki kitabın yanındadır. Ancak, onun şiiri öyküye dönük bir söyleyiş içinde, dağınık bir örgüde görülmektedir. Ayrıntılara fazlaca önem vermesi nedeniyle ülkenin doğası, insanları, her şeyi bir ayrıntılar ummanı oluşturmaktadır.

Şükran Kurdakul'un **Acılar Dönemi** (Cem yayım) de bir direncin şiirlerini içermektedir. Topluca girişilen bir direnişin mutlu bir yarını getireceği umudu içinde, yaşanılan acı günlerin acı deneylerinden örülen dizelerde emekçilerin başarısına güvenle bakılmaktadır. Kurdakul, ayrıntıları ustaca temizlemekte ve şiirini daha canlı kılmaktadır.

Enver Gökçe de, birer sözcükten oluşturduğu dizelerle kurduğu şiirlerini topladığı **Panzerler Üstümüze Kalkar** (Doğrultu yayını) adlı kitabında, güncel olaylar içinden şiirseli bu değişik biçim içinde yakalamaktadır. Bu yeni biçim anlayışı, Gökçe'nin şiirni, bazan başarılı kılmakta; bazan da başarıyı gölgelemektedir. Bu şiirleri okurken vurgulamada çok dikkatli olmak ve şiirin ağırlığını iyi belirlemek gerekmektedir. Biçimselliğinin tartışmasına karşın, özünün faşizme karşı oduğu kesindir. Bu biçimsel deneyiş, belki de bazı ozanları kendine çekecektir.

Dize anlayışına değişik bir yöntem uygulayan, dizeleri kırıp bükerek yeni bir sese ulaşmak isteyen ve zaman zaman da bir tür iç konuşmalar gibi ayraçlar içinde bazı şeyleri belirtmeğe yönelen Egemen Berköz, **Yalnızlar Yalnızlar** (Cem yayını) adlı kitabında bu tür çalışmalarından oluşan şiirlerini topladı. Mekânı geniş olarak tutan Berköz, içinde yaşadığı günlerin olaylarını ve sorunlarını uzun soluklu şiirlerle, gene de yoğunluğundan bir şey yitirmeden, önümüze sermektedir. Bu dize anlayışı içinde yeni bazı sözcükler ve imgeler de onun şiirinin değişik bir anlam boyutuna ulaştırmaktadır. Bu boyutlar, bize yeni bir dünyanın sınırları olarak görünmektedir.

Dağlarca'nın yıl içinde yayımlanan kitaplarından biri **Hollandalı Dörtlükler** (Cem yayını) adını taşımaktadır. Dağlarca, bu ülkenin doğası ve insanını odak alarak insanlığın şiirini, insancıl bir söyleyişle vermiştir. Talat S. Halman tarafından yapılan ingilizce çevirileri ile yayımlanan dörtlüklerin gücü, yalın bir söyleyiş içindeki bu insancıl özde bulunmaktadır.

İslâmın insancıl düşüncesine yaslanan Cahit Zarifoğlu, **Menziller** (Akabe yayını) adlı kitabında, islâmın insan sevgisini ve toplumsal mutluluk görüşünü başarılı olarak şiirleştiren ürünlerini toplamıştır. Zaman zaman gazel

kalıbını ya da eski şiirimizin başka kalıplarını kullanan Zarifoğlu, çok zaman şiirinin getirdiği biçimler içinde görünür. «Yaradana giden yoldadır her ruh/Çocuklar gibi sevmese de kalpler/..Aşabilsem boğulmalarını ömrümün/ Bir çocuk havliyle geçsem sevgisiz ıssızları» diyerek sevgiye dönük olan Zarifoğlu toplumsal adaleti ve mutluluğu da özler. Şiirinde islâm görüşünün özel imge ve simgeleri görülen Zarifoğlu, zaman zaman batı kaynaklı yabancı sözcüklere yer vermekte ve hatta bazan böylece dizeler kurmaktadır. **Menzil**ler'deki şiirler, başka bir anlayış içinde insanın mutluluğuna, toplumsal adalete ve mutluluğa dönük bir özü, ustaca belirten ürünlerdir.

Topluma dönük şiirin yeni adlarından olan Hüseyin Yurttaş da, sözcükleri ustaca kullanıp yepyeni imgeler yaratarak, yeni bir sese ulaşmakta ve dikkati çekmektedir. İlk kitabı olan **Gelincik Günleri**'nde bu titiz ve başarılı çalışmasının ürünlerini buluyoruz. Bazı şiirlerinde, bazı konuları ya da sorunları güncelliği içinde vermek kaygısı ile zaman zaman bir sığlığa düşse de kitabındaki şiirlerini genellikle başarılı sayıyoruz.

Hasan İzzettin Dinamo ise **Karacaahmet Senfonisi** (May yayını) adlı kitabında, 1960 döneminden önceki «baskının ve zulmün yoğunlaştığı bir dönemde, Karacaahmet Mezarlığı'nda saklandığı sırada kaleme aldığı şiirlerini» toplamıştır. Mezarlık içinde geçen yapayalnız günlerin daha çok kişisel sızlanmalarından ve topluma dönük düşüncelerden oluşan şiirlerde, Dinamo'nun sesi varsa da kendisi pek görünmektedir.

Çağ Sürgünü'nde (Hisar yayını) Yahya Akengin, insanlık ve derin bir yurt sevgisini şiirleştirmiştir. Bugünkü toplumun hızlı yaşamı içinde kendini zaman zaman yalnız hisseden Akengin, insanlara sevgisiyle bu yalnızlıktan sıyrılmaktadır. İlk kitabından bu yana, şiirlerindeki dize kurgusu ve bütünlüğü daha sağlam bir görüntü içinde görünmektedir.

Nevzat Yalçın ise, **Güneş ve Adam** (Hisar yayını) adlı kitabında doğa görüntülerini şiirleştirmekte olduğu gibi insancıl bir duyguyu da dile getirmektedir. Sone kalıbını değişik bir uygulayım içinde de veren Yalçın, bazı bazı gazeli de kullanmıştır.

İlhan Geçer'in, Kültür Bakanlığı Halk yayınları arasında yer alan **Yeşil Çağ** adlı küçük oylumlu kitabında ise bu diziye uygun bir seçme sözkonusudur. Ayhan Kırdar, **Geceye Çizilen Güneş** adlı kitabında usta bir söyleyişle karşımızdadır; o, nedense bu kitabında, toplum içinde bir yalnız insan ve bundan dolayı karamsar olarak göründü bize. Bazı şiirlerinde ise bu havadan sıyrılışın muştularını görüyoruz. Halbuki, Selâmi Üney, **Aydınlık Şarkılar Söyleyelim** adlı kitabında, yaşamdan haz duyan ve gelecekten de umutlu bir söyleyiş içinde görülmektedir. Barış içinde bir dünyanın insanları mutlu edeceği inancı dizelerinde kendini göstermektedir.

Kaya Öztaş, **Hititya'da Devirim** adlı uzun şiirinde, gülmece havası içinde ve eski Hitit Krallığı'ndaki durumu günümüzde herhangi bir devlet yaşamına benzeterek bir atılımdan sözetmektedir. Öztaş'ın bu yoldaki denemesi elbette ilginçtir.

Çeşitli duygulanımları dile getiren Süreyya Hâmi Şehidoğlu'nun **Avuçlarında Ne Var** adlı kitabı ile aynı türdeki kişisel anılardan oluşan Kemal Bayram'ın **Erken Öten Horoz**'u, Ulufer Şahin'in zaman zaman toplumsala dönük duygulanımlara da açık şiirlerinden oluşan **Çığlık Çığlığa** adlı kitabı, Muammer Hacıoğlu'nun toplumsal bazı sorunları şiirleştiren **Kelepçe** ve **Uğultu** adlı kitapları da anılabilir.

Çıktığı çok önceleri duyurulduğu halde bu yazının yazıldığı sırada Ankara kitapçılarından satın alınabilen Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın **Horoz** (Cem yayını) adlı kitabı üzerinde de durmak gerekiyor elbette. Dağlarca'nın bu kitabı 9 ayrı bölümden oluşmakta ve her bölüm ayrı bir kitap olarak adlandırılmakta ve kabul edilmektedir. Bunlardan ilk dördü daha önce ayrı kitaplar olarak yayımlanmıştı : **Türk Olmak** (1963), **Dışardan Gazel** (1965), **Kazmalama** (1965), **Yeryağ** (1965). Karşı Duvar dergileri genel başlığı altındaki kitaplardan başka bu kez yayımlananlar ise **Ağrıdağı Bildirisi, Almanya'larda Çöpçülerimiz, İkili Anlaşma Anıtı, Pir Sultan Abdal Günleri, Horoz** adını taşımaktadır. Dağlarca, bu kitaplarında toplanan şiirlerinde Türk toplumunun içinde bulunduğu durumu, duygulanmalardan uzak, ama konuların ve sorunların kendisinde

bulunan duyguluk içinde şiirleştirmiştir. Zaman zaman sert eleştiriler görülmektedir. Dağlarca'nın bu toplu yapıtı, böylece, toplumsal şiirimizin önemli bir kesitini ortaya koymaktadır. Bu kitabında, özellikle de **Pir Sultan Abdal Günleri**'nde halk şiirinin bazı kalıplarını kullanmıştır. Böyece, hem içerik, hem de kalıp bakımından halk şiirine dönük bir hava getirmiştir. Dağlarca'nın şiirlerine topluca, Pir Sultan Abdal'ın başkaldırısının egemen olduğunu belirtmek isteriz.

1976 yılının son aylarında ve 1977 yılının ilk on ayında yayımlanan şiir kitaplarını topluca değerlendirmek gerektiğinde, bunların içeriğinin insan - doğa, insan - toplum olduğunu ve özellikle de ikinci ilişkinin ağır bastığını; kişisel duygulanımların oldukça geri planda kaldığını, ozanlarımızın genellikle toplumsala yöneldiğini söyleyebiliriz.

ÇEVİRİ ŞİİR KİTAPLARI

Bu dönem çeviri şiir kitapları bakımından kısır bir dönem olmuştur. 1976 yılının son aylarında Paul Eluard'ın Yeni Ankara yayınlarında çıkan kitabından başka, 1977 yılında Lütfi Sami Akalın'ın Hind şiirinden yaptığı çevirilerden oluşan **Hind Şiiri** adlı bir kitabın çıktığını da belirtmekle yetiniyoruz. Çünkü, bu kitabı, bütün çabalarımıza karşın sağlayabilmiş değiliz. Son günlerde, Sabahattin Eyüboğlu'nun Hayyam'dan çevirdiği rübailer de Cem yayınları arasında **Bütün Dörtlükler** adı ile yayımlanmıştır. Bütün dünya dillerine çevrildiği sanılan rübailerin daha önce çeşitli kişilerce çevrildiği bilinmektedir. Bunların arasında S. Eyüboğlu da vardır. Kitap, daha önceleri yayımlanan bu çevirilerin hepsini bir araya getirmektedir. Varlık Yayınları arasında «günümüz Dünya Şiiri» adı altında Yaşar Nabi'nin seçip düzenlediği çağdaş dünya şiirinden seçmeler sergileniyor.

HALK ŞAİRİ

Halk şiirimizi yürüten âşıklar, bu yıl içinde önemli bir kitap yayınında bulunmamıştır. Konya Âşıklar Bayramı bu yıl da alışılagelen havası içinde yapılmış ve bazı

sanatçılar değerlendirilmiştir. Tahir Kutsi Makal'ın öncülüğünde İstanbul'da da önemli bir Bayram yapılmıştır. Âşıklar, yıl içinde daha çok radyo ve televizyon programlarında yer almış ve kendi geleneksel toplantılarını sürdürmüştür .Bu arada plaklar düzenleme çalışmaları yıl içinde de yapılmıştır. Geleneksel konuların işlenmesi yanında toplumsal konulara yönelen Âşıkların da çoğunluk kazandığı görülmektedir.

1977'DE TİYATROMUZ

Selmi ANDAK

DEVLET TİYATROLARI

1976 - 1977 dönemiyle Devlet Tiyatroları yirmi sekiz'-inci çalışma yılına girmiş oldu. Dile kolay gelen, ama ülkemizde sanat açısından kutlanması gereken kıvanç verici bir durum sayılan 28 yıl içinde, Devlet Tiyatroları gerek akademik bünye içinde, gerek klâsik repertuara önem veren sahne oluşturma açısından Türk Tiyatrosu'na sadece yabancı yapıtları tanıtmakla kalmadı, özellikle birkaç yıldanberi yoğunlaştırdığı bir çaba gereğince Türk oyun yazarlarının klâsik olsun, çağdaş olsun oyunlarına öncelik tanımakla sanat hayatımıza ve sanatçılarımızın yaratıcılık güçlerine yarar sağlamaya çalışıyor.

Ekim 1976'dan başlıyarak 1977 yılını kapsayan geçen mevsim süresince Devlet Tiyatroları ilk turda beşi yerli, beşi yabancı, iki de çocuk oyunu olmak üzere 12 oyun sahneledi. Bunlara ayrıca Bursa'da, İzmir'de ve Kayseri'de sahnelenen beş yerli oyunu da eklersek Türk yazarlarının ilk turda on oyunu repertuara alınmış oldu. Şimdi sırasıyla bu oyunları kısaca izleyelim: Türk oyunları içinde Ali Yürük'ün yazdığı ve İsmail Bekir Ağlagül'ün sahneye koyduğu «Türkmen Düğünü» önce Küçük Tiyatro'da perdesini açtı; Dinçer Sümer'in yazdığı ve sahneye koyduğu «Eski Fotoğraflar» Yeni Sahne'de yer aldı; Fazıl Hayati Çorbacıoğlu'nun yazdığı ve Raik Alnıaçık'ın sahneye koyduğu «Erkek Satı» Altındağ Tiyatrosu'nda oynandı; Ahmet Kutsi Tecer'in yazdığı ve Bozkurt Kuruç'un sahneye koyduğu «Koçyiğit Köroğlu» Altındağ Tiyatrosunda yer aldı; Nazım Kurşunlu'nun yazdığı ve Nihat Akçan'ın sahneye koyduğu «Merdiven» önce geçen yıl açılan Erzurum, Kayseri, Trabzon ve Adana Devlet Tiyatroları sahnelerinde oynandı. Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunda Feraizci-zade Mehmet Şakir'in yazdığı, Cevdet Kudret Aksal'ın yeniden düzenlediği ve

Ali Cengiz Çelenk tarafından sahneye konulan «İcabı Gurur, yahut İnkilab-ı Muhabbet» (Gurur ve Aşk) adıyla oynandı. İzmir Devlet Tiyatrosu'nda Recep Bilginer'in yazdığı ve Sönmez Atasoy'un sahnelediği «Parkta Bir Sonbahar Günüydü» adlı piyesiyle, Nazım Kurşunlu'nun yazdığı ve Erol Amaç'ın sahneye koyduğu «Gecikenler» oynandı. Fazıl Hayati Çorbacıoğlu'nun «Koca Sinan»ı Kayseri de ve Erzurumda oynandı.

Devlet Tiyatroları ikinci tur oyunları arasında da yerli oyunlara hız verdi. Beş yeni oyundan ikisini Türk oyun yazarlarına ve üçünü yabancı yapıtlara ayırdı. Bu yerli oyunlar şunlardı: Haldun Taner'in yazdığı ve Haldun Marlalı'nın sahneye koyduğu «Fazilet Eczanesi» 15 Şubat 1977'den itibaren Küçük Tiyatro'da oynanmağa başladı. Ayni geceden itibaren Yeni Sahne'de Necati Cumalı'nın yazdığı ve İsmail Bekir Ağlagül'ün sahneye koyduğu «Ahmetlerim» adlı oyun repertuara girdi.

Yabancı oyunlar:

Devlet Tiyatroları'nın geçen mevsim oynadığı yabancı oyunlara gelince:

Büyük Tiyatro'da Molière'in «Le Misanthrope» komedisi «İnsandan Kaçan»adı altında oynanmağa başlandı. Bedrettin Tuncel'in Türkçeye çevirdiği bu oyunu konuk Fransız rejisör Jean Pierre Miquel sahneye koydu. Önceki dönem Ankara, İstanbul ve İzmir seyircisinin beğenisini kazanmış olan Ephraim Kishon'un yazdığı ve Hale Kuntay'ın dilimize çevirdiği, Cüneyt Gökçer'in sahneye koyduğu «Tarla Kuşuydu, Jüliet» adlı müzikli Neşeli tragedya Büyük Tiyatro'da tekrar yer aldı. Anton Çehov'un öykülerinden Neil Simon'un oyunlaştırdığı «Sevgili Doktor» adlı oyun Asuman Korad tarafından sahneye konarak Yeni Sahne'de ve ayni zamanda İstanbul'da Venüs sahnesinde ve İzmir Devlet Tiyatrosunda oynandı. Peter Shaffer'in yazdığı ve geçen dönemde tutulmuş olan «Küheylan» Büyük Tiyatro'da tekrarlandı. İstvan Örkeny'nin yazdığı «Kedi Oyunu» Yeni Sahne'de oynandı. Altındağ Tiyatrosunda Carlo Goldoni'nin iki bölümlük komedisi **«Yalancı» Tarık Levendoğlu'nun di-**

limize çevirisiyle ve Muazzez Kurtoğlu'nun sahneye koyuşuyla oynandı. Yılların müzikali «My Fair Lady» gene Todd Bolender'in sahneye koyuşuyla Büyük Tiyatro'da tekrarlandı. Arthur Miller'in ünlü piyesi «Köprüden Görünüş» Galip Kardam'ın dilimize çevirisiyle, Bozkurt Kuruç'un sahneye koyuşuyla Büyük Tiyatro'da ve İstanbul Venüs sahnesinde oynandı. Ephraim Kishon'un yazdığı, Cahit Okurer'in dilimize çevirdiği ve Kenan Işık'ın sahneye koyduğu «Bir Tavsiye Mektubu »adlı komedi Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunda, Trabzon Tiyatrosu'nda ve Adana Hacı Ömer Sabancı Kültür Sitesi) tiyatrosunda oynandı. Marcel Pagnol'un «Marius» oyunu Ali Süha Delilbaşı'nın dilimize çevirisiyle ve Raik Alnıaçık'ın sahneye koyuşuyla Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosunda oynandlı.

Çocuk oyunları :

Devlet Tiyatroları titizlikle üzerinde durduğu Çocuk Oyunları répertuarında geçen dönem iki yeni oyunu sahneledi. Birincisi Ülker A. Köksal'ın yazdığı, İsmail Bekir Ağlagül'ün sahneye koyduğu, dekor-kostümlerini Sertal Çetiner'in hazırladığı ve danslarının koreografisini Sait Sökmen'in yaptığı iki bölümlük «Barış Gezegeni» Altındağ sahnesinde yer aldı. İkincisi Küçük Tiyatro'da oynanan Cevdet Yavuzdoğan'ın yazdığı, müziğini Babür Tongur'un hazırladığı, Ferdi Merter'in sahneye koyduğu, dekorlarını Refik Eren'in ve kostümlerini Hale Eren'in hazırladıkları, danslarının koreografisini Sait Sökmen'ın yaptığı «Aman Bana Bir Eğlence» adlı iki bölümlü müzikli oyun idi. «Barış Gezegeni» oyunu Bursa'da da Ali Cengiz Çelenk'in yönetiminde oynandı.

Ayrıca İzmir Devlet Tiyatrosunda Karl Heinz Gies'in «Sihirli Kemer» adlı iki bölümlük çocuk oyunu Hale Kuntay'ın dilimize çevirisiyle ve Cengiz Yılmaz'ın sahneye koyuşuyla, Sertel Çetinel'in dekor-kostüm'leriyle oynandı.

Halk Oyunları:

Devlet Tiyatroları geçen dönem ilginç bir girişimle,

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile işbirliği yaparak, halkın geniş ilgisini çeken ve uluslararası yarışmalarda ödül kazanan «Halk Oyunları Topluluğu»nun gösterilerine Büyük Tiyatro'da yer verdi.

Sonuç olarak: Geçtiğimiz 1976-1977 döneminde Devlet Tiyatroları repertuar açısından yerli oyunlara ağırlık vermekle olumlu bir çizgide göründü. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa sahneleriyle birlikte geçen yıl açılan Adana Tiyatrosu'ndan sonra Erzurum, Trabzon ve Kayseri tiyatrolarını harekete geçirdi. «Repertuar tiyatrosu »sistemi içinde bir yandan yeni oyunlar, öte yandan önce halkın beğenisini kazanmış oyunlar sahneye konulurken, yaz aylarında İstanbul Festivali, İzmir Fuarı, Anadolu turneleri, Kıbrıs turneleri, Batı sanat merkezlerine olanak nispetinde sanat gezileri gibi ilişkilerde varlığını gösterdi. Öte yandan Oda Tiyatrosu'nu bir «laboratuar tiyatrosu» bir «deneme sahnesi» niteliğinde tekrar çalışmaya başlatmak çabasına girişti. Atölye çalışmalarına da hız vererek teknik gücü çoğaltmaya yöneldi.

En önemlisi, Devlet Tiyatroları'nın bir kazanç kurumu değil, bir eğitim ve kültür kuruluşu olduğu gözönünde tutularak «fiat politikası» saptanırken bilet bedellerinin eskiden olduğu gibi sabit tutulmasına karar verildi. Bu pahalılık, zam (!) ve enflasyon durumunda herhalde, halkın tiyatroya ucuz gitmesini sağlamak ancak Devlet'in mutlak zorunlu bir ödevidir.

ŞEHİR TİYATROLARI

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarında yeni yönetmelikle geçen dönemden bu yana uygulanmakta olan «yerinden yönetim» sistemi, her yeni şeyin ilk tepkileri, bazı aksalıkları ve olumlu-olumsuz eleştiriler ne olursa olsun, birkaç temel açıdan yararlı görünüyor. Herşeyden önce Şehir Tiyatroları bundan önceki yıllarda gitgide statik bir hale gelen ve yozlaşmaya sürüklenen «çalışma düzeni» bakımından, tüm elemanlarına sanatçılarına ve özellikle birşeyler yaratmak isteyenlere «kişilik kazandırabilen» bir ortam ve olanak hazırlamış oluyor. Böylece «cansız» ve hatta «ölü» noktaya gelmiş bulunan

Şehir Tiyatroları çalışma açısından «canlılık», yeni birşeyler koyma isteğini kazanmış oluyor. «Yerinden yönetim» sistemiyle her bölümün kendi yönetmeninden tüm ekibine kadar herkes değişik türde oyunlar sahneye koymak, halkı daha fazla kendine çekmek ve yereysel çalışmalara önem vermek açılarından adeta birbiriyle yarış edercesine yoğun bir çabaya girmiş bulunuyor. Bu arada bazı çelişkilerin, anlamazlıkların veya hataların doğması da her gelişmekte olan düzen için doğal sayılması ve atlatılması için önlemler alınması gereken durumlardan öteye geçmemeli...

Şehir Tiyatrolarında yeni sistemin uygulanışından sonra geçen dönem başında yayınlanan resmî bültende yayınlanan bir istatistiğe göre: Sadece Ekim 1976 ile Ekim 1975 karşılaştırıldığında, yeni dönemde 4 tiyatroda oynanan 9 oyuna 22851 seyirci gelerek, bir aylık gişe hasılatı 195153 lira olmuştur. Halbuki önceki yıllarda eski merkezi sistemle olan uygulamada her tiyatroda bir veya iki ay bir oyun oynanır ve sonra bu oyunlar diğer tiyatrolarda da oynanmak üzere yer değiştirirlerdi. Şimdi ise bir haftada en az iki en çok üç oyun birden oynanmakta ve geniş seyirci kitlesi değişik oyun seyretme olanağını bulmaktadır. Seyirci adedinde geçen yıllara kıyasla yüzde otuz bir artış görülmüştür.

Geçen 1976-1977 dönemi içinde en fazla beğenilen ve uzun süre devam eden oyunlar başta Harbiye Tiyatrosu'nda «Demokrasi Gemisi», «Kalkınma Planı», ve «Sacide»; Fatih Tiyatrosu'nda «Hadi Öldürsene Canikom», «Kendini Yazan Şarkı», «Sırtımızdakiler», «Kısasa Kısas», Üsküdar Tiyatrosunda «Ferhat İle Şirin», «Şvayk Hitler'e Karşı» ve «Sular Aydınlanıyordu»; Kadıköy Tiyatrosunda «Islıkçı» ve «Suçsuzlar» idi. Buna Tepebaşındaki «Deneme Sahnesi»nde ilginç gösterileri de katabiliriz.

Şehir Tiyatrolarında en önemli girişimlerin başında «Kültürel Çalışmalar»ın yer aldığını, bu yolda tüm sanatseverlerin ve aydınların gereken değeri vererek katkıda bulunmaları dileğini de içererek belirtiriz.

Gerek repertuara, gerek kültürel çalışmalara ayrı ayrı bir göz atalım:

Şehir Tiyatrolarının repertuar açısından «yerinden

yönetim» sistemiyle belirgin bir hale gelen en olumlu özelliği «toplumsal içeriği olan oyunlar» seçiminde her bölüm yönetiminde (Harbiye, Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Tepebaşı) gösterilen titiz ve cesur çabanın ilk semeresini vermiş olması ve halka yakın oyunlar oynanmasına dikkat edilmesi olmuştur.

Harbiye bölümünde:

Sanat yönetmeni Burçin Oraloğlu'nun ve yardımcısı Engin Gürmen'in çabalarıyla, Harbiye Tiyatrosu geçen mevsimi Brian Friel'in «Kalkınma Plânı» adlı politik taşlamasıyla açtı. Nüvit Özdoğru'nun çevirdiği ve sahneye koyduğu bu oyun Aydoğmuş'un dekorları ve Türkân Kafadar'ın kostümleriyle oynandı, belirli bir ilgiyi görmekle beraber uzun süreli olamadı.

İkinci oyun olarak Aziz Nesin'in daha önceki yıllarda «Barbarosun Torunu (Karagöz'ün Kaptanlığı)» adı altında Üner İlsever'in Kadıköy İl Tiyatrosunda oynanmış ve tutulmuş olan müzikli-güldürüsü, bu kez «Demokrasi Oyunu» adıyla sahneye kondu. Orijinal müziğini Selmi Andak'ın bestelediği bu oyunu Rauf Altıntak sahneye koydu, dekorları Aydoğmuş, kostümleri Türkân Kafadar ve müzik yönetmenliğini Mehmet Abut yaptı. Dansları Nazif Şen hazırladı. «Demokrasi Gemisi» gişe rekoru denecek kadar geniş ilgi gördü ve ayrıca Yaz Temsillerinde Rumelihisarı'nda tekrarlandı.

Üçüncü oyun Turan Oflazoğlu'nun yazdığı, Burçin Oraloğlu'nun sahneye koyduğu, müziğini Timur Selçuk'un hazırladığı, dekor ve kostümü Aydoğmuş'un yaptığı «Gardiyan» idi.

Diğer iki oyun; Ülker A. Köksal'ın yazdığı «Sacide»yi Engin Gürmen yönetti, dekorlarını Aydoğmuş, kostümlerini Türkân Kafadar hazırladı; Eric Bentley'in yazdığı ve Nüvit Özdoğru'nun dilimize çevirerek sahneye koyduğu, dekorlarını Aydoğmuş ve kostümlerini Türkân Kafadar'ın hazırladıkları «Hollywood Dosyası» seyircinin ilgisini çekti.

Fatih bölümünde:

Perdesini geleneğe uyarak Shakespeare'in bir yapıtı

ile açmayı öngören Hamit Akın'lının yönetimindeki Fatih Şehir Tiyatrosu, bu yazarın bir tragedyası yerine, bir komedisi olan «Kısasa Kısas»ı repertuarına aldı. Ali Taygun'un dilimize çevirdiği bu komedide dekorları Ersin Satgan ve kostümleri Feyza Zeybek hazırladılar. Adalet Ağaoğlu'nun yazdığı «Kendini Yazan Şarkı» oyunun Engin Uludağ'ın rejisi ve Ersin Satgan'ın dekor-kostümü ile oynandı. Haşmet Zeybek'in yazdığı «Düğün Ya Da Davul» adlı türkülü ve halk dansları kapsamlı oyunu Hamit Akınlı sahneye koydu ve Vecdi Sayar-Ersin Satgan'ın yer ve giysi hazırlamasıyla oynandı. Aziz Nesin'in «Hadi Öldürsene Canikom» adlı oyununu Ersin Satgan'ın dekor-kostüm hazırlamasıyla Engin Uludağ sahneye koydu. Nazım Hikmet'in «Sabahat»ını Ali Taygun yönetti, dekorlarını Ersin Satgan hazırladı. Taner Barlas'ın yazdığı ve yönettiği «Sırtımızdakiler adlı sözsüz oyun İsa Çelik'in gürültülemesi, Hitay Daycan'ın seslendirmesi, Kuzgun Acar'ın maskeler'i ve Sadık Gürbüz'ün türküleri ile Nilgün Barlas, Sezai Alptekin ve Taner Barlas tarafından oynandı.

Ayrıca Nazım Hikmet'in «Memleketimden İnsan Manzaraları-I», Albert Camus'den «Sıkı Yönetim» repertuara alındı.

Kadıköy bölümünde:

Zihni Küçümen'in yönetimindeki Kadıköy Tiyatrosu, geçen mevsim perdesini Orhan İyiler'in yazdığı, Ersan Uysal'ın sahneye koyduğu «Yitik Köpek» oyunuyla açtı. Bunu Çetin Altan'ın yazdığı, Zihni Küçümen'in sahneye koyduğu, dekorunu Nilgün Gürkan'ın hazırladığı «Islıkçı» oyunu izledi. Mino Roli-Luciano Vincensoni ikilisinin Howard Fast'ın romanından oyunlaştırdığı ve dilimize Seçkin Cılızoğlu'nun çevirdiği «Suçsuzlar» (Sacco ile Vanzetti) Savaş Dinçel'in yönetiminde ve Nilgün Gürkan'ın dekor ve kostümleriyle sahneye kondu. Güner Sümer'in yazdığı ve sahneye koyduğu, Bora Ayanoğlu'nun müziğini hazırladığı, Nilgün Gürkan'ın dekor-kostüm'ünü hazırladığı «Bozuk Düzen» repertuora alındı.

Üsküdar bölümünde:

Başar Sabuncu'nun yönetimindeki Üsküdar Tiyatrosu, mevsime Nazım Hikmet'in «Ferhat İle Şirin» (Bir Aşk Masalı) oyunu ile girdi. Başar Sabuncu'nun sahneye koyduğu oyunun müziğini Cenan Akın, dekorunu Atıl Yalkut, takı-kostüm'ünü Candan hazırladılar. Bertolt Brecht'in «Şvayk Hitler'e Karşı» piyesini, Can Yücel'in çevirisiyle, Sarper Özsan'ın müzik ve Vecdi Sayar'ın dekor- kostüm hazırlamasıyla Ergin Orbey sahneye koydu. Nezihe Meriç'in yazdığı ve Devlet Tiyatrosunda tek kadın tarafından daha önce oynanmış olan «Sular Aydınlanıyordu »adlı oyunu bu kez sekiz kadın tarafından oynanarak Ayşın Candan tarafından sahneye kondu. Ayrıca Orhan Kemal'in Başar Sabuncu tarafından sahneye konulan ve dekor, kostümü Candan'ın hazırladığı «Kardeş Papı» ile Sean O'Casey'den Cevat Çapan'ın dilimize çevirdiği ve Cüneyt Türel'in yönettiği «Kırmızı Güller» repertuara alındılar.

Tepebaşı Deneme Sahnesi:

Beklan Algan'ın yönetimindeki Tepebaşı Deneme Sahnesi üstlendiği sanat-kültür gö.revi atılımında bilim ve teknoloji'nin ilerleyişine paralel «laboratuar tiyatrosu» biçiminde deneysel oyunlar getirme amacına devam etti. Bu yolda geçen mevsim bir Triloji (Üçleme) hazırlamaya yöneldi: Eski Çağ, Orta ve Yakın Çağ ile Çağımız diye belirlenen bu seçmede Shakespeare'in «Troilus ve Kressida» tragedyası, Bertolt Brecht'in «Cesaret Ana ve Çocukları» piyesi ve Peter Weiss'dan Can Yücel'in uyguladığı «Salozun Mavalı» oyunu bu üçlemeyi tamamladı.

Bayrampaşa Tiyatrosu:

Yeni yönetmeliğe göre Fatih Tiyatrosuna bağlanan Bayrampaşa Belediyesi Tiyatrosu geçen yıl çok beğeni-

len Ülker A. Köksal'ın yazdığı ve Engin Uludağ'ın sahneye koyduğu «Beslenme» piyesini repertuarına aldı.

Çocuk Oyunları:

Şehir Tiyatroları çocuk oyunları olarak: Mies Bouhuys'den Hale Kuntay'ın dilimize çevirdiği «Fırıncı ile Zürafa» ve İranlı yazar Samet Behrengi'nin yazdığı «Bir Şeftali Bin Şeftali» sahneye kondular. Ayrıca «Küçük Prens» ve «Dünyayı Tanıyorum» oynandı.

Yaz Oyunları

Şehir Tiyatroları Rumelihisarı'nda yaz temsilleri olarak kurduğu düzeni bu yıl da sürdürdü. Temmuz ayının ortasından itibaren başlayan yaz oyunları geçen mevsim Rumelihisarı dışında Açıkhava Tiyatrosu, Yedikule ve Gülhane Parkı'nı da kapsadı. Gülhane Parkı'nda «Halk Şenliği» düzenlendi.

Geçen dönem en çok ilgiyi uyandıran Brecht'in «Şvayk Hitler'e Karşı» ve Aziz Nesin'in yazdığı, Selmi Andak'ın müziğini bestelediği «Demokresi Gemisi» Rumelihisarı'nda oynandılar. Haşmet Zeybek'in üç mevsimden beri İstanbulda oynanan ve Antalya Festivali'ne de katılan «Düğün Ya Da Davul» adlı türkülü oyunu Gülhane Parkı'nda sergilendi. Bunu Ergin Orbey'in derleyip yönettiği «Belgelerle Kurtuluş Savaşı» adlı yapıt izledi.

Gülhane Parkı'ndaki oyunlar seyirciye ücretsiz oynandı.

Kültürel Çalışmalâr:

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın geçen mevsimdenberi yeni yönetimle sağladığı en önemli ve yararlı girişimlerinden biri «Kültürel Çalışmalar» programı içinde uyguladığı gösteriler, açık oturumlar, konserler, söyleşiler ve matineler oldu.

ÖZEL TİYATROLAR

Ülkemizde kendi yağıyla kavrulmak zorunda kalan özel tiyatrolarımızın hali gene geçtiğimiz mevsim gibi iç açıcı olmadığı gibi, 1976-1977 döneminde özellikle İstanbul'da ayakta kalabilen özel tiyatro sayısı nerede ise parmakla sayılacak kadar azaldı ve azalmıya devam ediyor! Bunun nedenleri o kadar derin ve o kadar çeşitli ve çelişkili ki, ötedenberi değindiğimiz bu noktaya tekrar burada eğilmek bu Yıllığın amacı ve kapsamı dışına çıkmak olur. Ne var ki en can alıcı noktaya parmak basmak gerekirse, denebilir ki tüm sanat hayatımızın ister Devlet desteğiyle olsun ,ister özel girişimle olsun, evrensel kuramlar ve koşullar içinde istenilen noktaya varamamasının ve özellikle kendini yaşatmak ve geçindirmek zorunda kalan sanat topluluklarından destek görememesinin temel nedeni: Devletin belirli bir Sanat Politikası'na sahip olmayışıdır.

Şimdi geçen dönem, ayakta kalabilen ve sahnelerini sürdürebilen Özel Tiyatrolara kısaca göz atalım:

Ali Poyrazoğlu T.

Beşinci yılına giren Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu geçen mevsime Ferhan Şensoy'un yazdığı, Ali Poyrazoğlu'nun yönettiği, Rupen Özer'in müziklerini hazırladığı, dekorları Savaş Dinçer, mask'ları Peyman'ın uyguladığı «Dur Konuşma Sus Söyleme» komedisiyle girdi. Repertuarda yer alan diğer oyunlar: John Herbert'in «Düşenin Dostu», Aziz Nesin'in «Kiracıya Maşallah ve Başarılarımı Karıma Borçluyum», Haldun Taner'in «Vatan Kurtaran Şaban», Ferhan Şensoy'un «Bizim Sınıf»iydi.

Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu Küçük Sahne'de sezonu kapadıktan sonra Mayıs'm ilk haftasından itibaren Ankara'da Nergis sinemalarında temsillerine başladı ve Aziz Nesin'in «Deliler Boşandı» adlı kabare oyununu oynadı. Sonra İzmir Kültür Park'taki Fuar Çamlık Senar Tiyatrosunda yaz temsillerine girdi.

Anya Manya Kumpanya

İstanbulda Taksimdeki Sinematek salonunda 25 Eylül 1976 gününden itibaren «Türk Çadır Tiyatrosu'nun epik bir boyuta oturtulma çabası» olarak kuruluş amacını saptayarak perdesini açan Mete İnselel'in kurduğu «Anya Manya Kumpanya» adlı güldürü tiyatrosu ilk oyun olarak Ferhan Şensoy'un yazdığı, Altan İrtel'in müziklediği ve Ömer Garip'in dekorunu hazırladığı «İdi Amin Avantadan Lavanta» adlı müzikli güldürüyü oynadı. Bu oyunu Suavi Sualp'ın yazdığı ve Bülent Kayabaş'ın yeni versiyon olarak sahneye koyduğu «Aç Koynunu Ben Geldim» adlı kabare oyunu izledi.

Ayfer Feray T.

Yeni kurduğu toplulukla tekrar tiyatro hayatına dönen Ayfer Feray, ilk olarak Melih Vassaf'ın «Bulunmaz Hizmetçi» adlı komedisiyle önce Karadeniz sahillerinde (Ordu'da, Samsun'da) turneye çıkarak perdesini açtı. Kadrosunda Ayfer Feray, Ayten Güvenç, Tulu Çizgen, Nejat Varbel gibi tanınmış sanatçılar yer aldılar.

Bakırköy T.

Mevsime Ekrem Dümer'in bir adaptasyonu olan «Zühtü» güldürüsüyle başlayan Bakırköy Tiyatrosu, sonra Rıfat Ilgaz'ın ün salan ve filme'de çekilen «Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı» adlı komedisini oynadı. Oyunu Erten Üçgözen sahneye koydu.

Birlik Sahnesi

Harbiye'de bu sezon perdelerini açan Birlik Sahnesi Nisan'ın ilk haftasından itibaren Bertolt Brecht'in «Sezuan'ın İyi İnsanı» oyununu müzikli olarak oynadı. Vasıf Öngören'in sahneye koyduğu oyunda müzikleri Sami Altındağ, dekor-kostümleri Yunus Saltuk, mask'ları Özer Kabaş hazırladılar. Bunu Vasıf Öngören'in «Zengin Mutbağı» adlı toplumsal oyun izledi.

Çatı T.

Kadıköy'de yeni kurulan Çatı Tiyatrosu ilk oyun olarak Sadık Şendil'in yeniden düzenleyip yazdığı «Kanlı Nigâr 76 adlı müzikli güldürü ile perdesini açtı. Bülent Ark'ın sahneye koyduğu oyunun müziklerini Feridun Darbaz, dekor ve kostümlerini Neşe Erçetin hazırladılar. İkinci oyun Israilli yazar Ephraim Kishon'dan Oral'ın dilimize çevirdiği, Hakan Altıner'in sahneye koyduğu Neşe Erçetin'in dekor-kostumlerini hazırladığı «Meclisteki Arkadaşım» adlı politik güldürü idi. Melih Vassaf'ın yazdığı ve Yılmaz Gruda'nın sahneye koyduğu «Birazcık Katil Olurmusunuz?» adlı polisiye - komedi repertuara girdi. Bunu «Ayranı Yok İçmeye» adlı komedi izledi. Mevsimi Mayıs ayında da sürdüren Çatı Tiyatrosu Türkler Tekin'in konuk rejisör olarak sahneye koyduğu «Aile Fotoğrafı» adlı komediyi repertuarına aldı. Çatı Tiyatrosu ayrıca kültürel çalışmalara da yer verdi.

Çevre T.

Altan Erbulak-Metin Serezli'nin yönetimindeki Çevre Tiyatrosu İstanbul'un Kocamustafapaşa semtinde seyirciyle dolup boşalan sezonlar geçirmeye devam ediyor. Geçen sezon «kapandı-kapanıyor» gibi asılsız söylentiler çıkan Çevre Tiyatrosu ilk oyun olarak Necati Cumalı'nın tanınmış «Nalınlar» oyunu ile sezonu açtı. Sahneye Metin Serezli'nin koyduğu bu oyunun dekorlarını Arto Berberyan hazırladı. Geçen yılın son oyunu Kandemir Konduk'un yazdığı, Kerem Yılmazer'in müziklerini, Arto Berberyan'ın dekorları, Sema Bilir'in kostümleri hazırladığı «Işıklar Neden Karardı» adlı komedi idi.

Devekuşu Kabare

Her yıl geniş ilgi gören ve seyirci sayısını asla düşürmeyen Devekuşu Kabare Tiyatrosu geçen mevsim önce turnede, sonra da İstanbul'da oynanmak üzere «Yalan Dünya» adlı oyunu sahneye koydu.

Devekuşu Kabare Tiyatrosu 1977-1978 mevsimiyle birlikte kuruluşunun Onuncu yılını kutladığı için, yerinde bir düşünceyle bugüne kadar oynadığı tüm oyunların en beğenilen bölümlerinden oluşan karma bir oyun hazırladı. Adı «Çıktık Açık Alınla» olan bu oyun yaz bitiminde Ankara'da oynadıktan sonra şimdi 1977-1978 dönemini açmak üzere İstanbulda oynanmaya başlandı.

Dostlar Tiyatrosu

İstanbulun en güçlü tiyatro topluluklarından sayılan ve gerek belgesel gerek toplumsal oyunlar ile birlikte sanatsal ve kültürel çalışmalara yer veren Dostlar Tiyatrosu geçen mevsim de başarılı bir repertuar uyguladı. Önce mevsimi Ankara'da «Ortak», «Sabotaj Oyunu», «Kerem Gibi» adlı oyunlar ve «Ezenler-Ezilenler-Başkaldıranlar» adlı müzikli güldürü ile açan Dostlar Tiyatrosu sonra İstanbul'da Ümit Tiyatrosu'nda oyunlarına başladı. 1976-1977 dönemi Dostlar Tiyatrosu repertuarı: 1 - Bitmeyen Kavga (John Steinbeck'ten Genco Erkal'ın uyarlaması), 2 Gün Dönerken (Yavuz Çetinkaya'nın Dimitrof üzerine yazdığı bir oyun), 3 - Şeyh Bedrettin (Mehmet Akan'ın yazdığı oyun), 4 - Ölü Kentin Nabzı (Orhan Asena'nın Şili'de Av'ın devamı olan oyunu), 5 - Karagöz (Macit Koper'in önemli bir çalışması), 6 - Sabotaj Oyunu Macit Koper'in güncelbir oyunu), 7 - Kerem Gibi (Nazım Hikmet'in şiirlerinden Genco Erkal'ın sahneye uyguladığı oyun), 8 - Ezenler- Ezilenler-Başkaldıranlar (Mehmet Akan'ın laboratuar türünde bir çalışması).

Dostlar Tiyatrosu geçen mevsim de «Abone sistemi»ni sürdürdü, Özel gösteriler düzenledi. Röportaj Tiyatro denemeleri'ne girişti. Konser programlarında Ruhi Su, Timur Selçuk, Zeliha Berksoy, Sümeyra Çakır, Tülin Nutku, Rahmi Saltuk yer aldılar. Yan kuruluşlar olarak Koro, Halk Oyunları kolu, Tiyatro Okulu çalışmalarını sürdürdü. Sınavla seçilen oyuncu adayları tiyatro eğitimi görerek Dostlar Tiyatrosu sahnesine kazandırılıyorlar.

Gönül Ülkü-Gazanfer Özcan

Türk Tiyatrosu'nun günümüzde en büyük komedyeni Özcan, sahne hayatının en parlak doruğuna varmış Gönül Ülkü ile birlikte sürdürdükleri Tiyatrolarını her mevsim en geniş ilgiyi çekecek biçimde bilgili bir yönetimle İstanbulun en güçlü tiyatrosu olarak başarıya ulaştırıyorlar. «Kime Niyet» komedisiyle geçen mevsim perdeyi açan ve bu oyunu 200. üncü temsile vardıran Gönül Ülkü-Gazanfer Özcan Tiyatrosu bu oyundan sonra Franz Arnold'un «Yalancının Mumu» komedisini Gazanfer Özcan'ın sahneye koyuşuyla seyirciye sundu ve gene parlak başarı kazandı.

Kent Oyuncuları

Geçtiğimiz dönemlerde İstanbul'un en güçlü tiyatro kuruluşlarından biri olarak parlak oyunlarım izlediğimiz Kent Oyuncuları, sonra bazı iç sorunlar yüzünden ufak bir duraklama devresi geçirmiş ve nihayet geçen mevsimdenberi gene seyircinin karşısına bütün gücüyle çıkmıştı.1976-1977 döneminde Kent Oyuncuları iki ilginç oyunla repertuarını sundu: Biri Barillet ve Gredy'nin yazdığı, Güncay Gürün'ün dilimize çevirdiği Turgut Atalay'ın dekorlarını hazırladığı ve Müşfik Kenter'in sahneye koyduğu «Katırtırnağı» adlı komedi, diğeri Arthur Miller'in geniş yankı uyandırmış olan «The Creation of the World and Other Business» adlı ve dilimize Aligül Ayverdi'nin çevirerek «Yasak Elma» adı altında oynanan piyesi. Yıldız Kenter'in yönettiği bu oyunun dekor-kostümlerini Turgut Atalay ve koreografisini Gönül Gülyüz hazırladılar.

Kent Oyuncuları İzmir turnesinde Cevat Fehmi Başkut'un «Buzlar Çözülmeden» ve Bernard Slade'in «Seneye Bugün» adlı oyunları sahnelediler.

Nejat Uygur T.

Seyircileri kahkahadan kırıp geçiren ve neşeli vakit

geçirterek geniş kitleye oynayan Nejat Uygur Tiyatrosu, geçen mevsim Nejat Uygur'un derlediği üç perdelik komedi «Muzdarip» ile gene havasını yaşattı.

Nejat Uygur 1977-1978 mevsimine şimdi «Zam Para» adlı güldürü ile girmiş oluyor.

Nisa Serezli-T. Aşkıner

Şişli Ümit Tiyatrosu'nda çevrenin en büyük ilgisini gören Nisa Serezli-Tolga Aşkıner Tiyatrosu geçen mevsim Ankara'da perdesini «Paşaların Paşası» ile açtı ve Kasım'ın ilk haftasından itibaren İstanbulda John Patrick'in «Başbakan Oluyorum» komedisini sahneye koydu. Bu oyunu William Douglas Home'dan Orhan Aydınbaş'ın çevirdiği ve Tolga Aşkıner'in sahneye koyduğu «Pazartesi Şenlik Var» adlı komedi izledi. Ayni oyun Ankara Sanat Tiyatrosu sahnesinde «Hesapta Bu Yoktu» adıyla oynandı.

Oraloğlu T.

İki yıl sora tekrar sahneye dönen Lâle Oraloğlu Şişli'de Ümit tiyatrosunda ilk olarak «Beşik Sözlüsü» adlı oyunla tekrar seyircisinin karşısına çıktı. Bu oyunda kızı Alev Oraloğlu da rol aldı. Sonra «Vatan Yahut Silistre» oynandı. Bu oyunu mevsim sonunda Kadınlar Koğuşu» adıyla Lâle Oraloğlu'nun yazdığı ve sahneye koyduğu oyun izledi. Bu oyun İzmir ve Anadolu turnesinde de oynandı.

Tevfik Gelenbe T.

Kadıköyde eski İl Tiyatrosunda perdesini açan Tevfik Gelenbe Tiyatrosu «Genç Bakkallar», güldürüsü. Feydeau'nun «Hanımlar Terzihanesi» oyunundan Mahmut Yesari'nin «Kilidi Bozuk» adıyla adapte ettiği komedi başarıyla oynandı ve bu topluluk çevrede ilgiyle karşılandı. Gelenbe 1977-78 mevsimine «Şaşkın »adlı komediyle giriyor.

Ankara Sanat Tiyatrosu

Geçen mevsime İzmir'de Fuar Açıkhava Tiyatrosu'nda «Aladağlı Miho» oyunu ile girdi. Ancak Ankara'da ayni sahnede Nisa Serezli-Tolga Aşkıner tiyatrosunun yerleşmesi üzerine salonsuz kalan AST, yaz turnesinden sonra Ankaralılara Menekşe sinemasında oynamayı kararlaştırdı.

Ankara Çağdaş Sahne

Kavaklıdere Tunus caddesinde çalışmalarını sürdüren «Çağdaş Sahne Kültür Merkezi» repertuar düzeni içinde tiyatro, sinema, çocuk tiyatrosu gösterileri yapmaktadır. «Çimento» oyunu yanısıra, çocuk tiyatrosunun «Kutsal Hazine» oyunu yer aldı. O.D.T.Ü. tiyatrosunun «Gelin Canlar, Bir olalım» piyesi de gösterildi. İstanbul'da Dünya sinemasında «Yusuf ile Menofis» ve «Grev» oyunlarını sahneledi.

Ankara Halk Oyunları

Topluluk Ankara'dan başka İstanbulda Küçük Sahne (Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu)nda da «Şantiye» adlı oyunu gösterdi.

Devrimci Ankara Sanat

Ankara Sanat Tiyatrosundan ayrılarak Erkan Yücel ve arkadaşlarının kurduğu Devrimci Ankara Sanat Tiyatrosu (DAST), Küçük Sahne'de «Toprak» ve Orhan Kemal'in «72. Koğuş» oyunlarını sundu.

İ. Ü. Halk Tiyatrosu

Bayrampaşa Belediye Tiyatrosu'nda geçen mevsim İstanbul Üniversitesi Halk Tiyatrosu çalışmalarını sürdürdü. Mehmet Türkkan'ın «Güneşin Katli» adlı oyunu Ali Kırgız ve Sedat Küçükay tarafından sahneye kondu.

Kıbrıs Türk Devlet T.

Önce Lefkoşe'deki Atatürk ilkokulunda, geçen mevsim Lefkoşe'de Kısılbaş semtinde modern yapıda çalışmalar yapan Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu Musahipzade Celâl'in «Yedekçi adlı müzikli oyunuyla perdesini açmıştır. Hilmi Özen'in sahneye koyduğu piyesin müziğini Yılmaz Taner, dansları Deniz Özen hazırlamıştır. İkinci oyun olarak Robert Thomas'dan Yalçın Akçay'ın çevirdiği «İkinci Oyun» sahnelenmiştir.

Orhan Aydınbaş

Harbiye Şehir Tiyatrosunda tatil geceleri, kendi özel grubu ile Orhan Aydınbaş, François Campeaux'dan çevirdiği ve sahneye koyduğu Arabadaki Timsah»ı oynamıştır.

İSTANBUL FESTİVALİ

20 Haziran-17 Temmuz arasında yer alan Uluslararası 5. İstanbul Festivali'nde Devlet Tiyatroları Moliere'den «İnsandan Kaçan», Yedikule-Rumelihisar ve Gülhane parkında ücretsiz olarak Orta Oyunu «Kiralık Konak»; Yedikulede Ahmet Kutsi Tecer'in piyesi «Koçyiğit Köroğlu» yapıtlarını repertuara almıştır.

Festivalde konuk Fransız «Biotheatre Opera» topluluğu Claudel'in «La Jeune Fille Violaine» oyununu sunmuştur. İsveç'in Marionetteatern-Dramaten grubu Sophocles'in «Antigone»unu dünya prömiyeri olarak sunmuştur. İngiliz «The Prospect Theatre Company «topluluğu «Hamlet»i ve «War Music» (Savaş Müziği) yapıtlarını oynamıştır.

İLGİNÇ OLAYLAR

Ulvi Uraz Ödülü

Büyük komedi sanatçısı Ulvi Uraz'ın anısını yaşat-

mak için değerli eşi Selçuk Uraz tarafından en başarılı yerli oyun yönetmenine, 2 - En başarılı oyuncuya verilmek üzere «Ulvi Uraz Ödülü» kondu. Ödül her yıl Ulvi Uraz'ın ölüm günü olan 25 Mayıs'ta veriliyor.

Asaf Çiyiltepe anıldı

Öncü tiyatro kurucularından ve ilerici tiyatroya tüm emeğini vermiş bulunan Asaf Çiyiltepe'nin ölümünün 10. yıldönümü, sadece onun kurduğu Ankara Sanat Tiyatrosu'nun kadirbilir sanatçıları tarafından anıldı. Sanat çevrelerinin bu konuda suskunluğu üzücü oldu.

Tiyatroda Direniş

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları, DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın başlatmış oldukları 21 günlük direnişe katılarak perdelerini kapattılar ve sonra tekrar açtılar.

Dünya Tiyatro Günü

27 Martta her yıl olduğu gibi Dünya Tiyatro Günü yurdumuzda da kutlandı .Tiyatrolar ücretsiz oyunlar gösterdiler. Şehir Tiyatroları on oyunla katıldı bugüne. Ancak 16 yıldır ilk kez Dünya Tiyatrolar Günü'nde okunan evrensel Bildiri'nin bu kez yetkililerin sorumsuzca gecikmesi yüzünden okunamaması oldukça garip olay sayıldı.

1977'NİN MÜZİK BİLANÇOSU

Faruk GÜVENÇ

1977 yılı Türkiye'nin müzik yaşamına ,bu yaşamı plânlı ve programlı olarak Atatürk doğrultusunda ileriye götürme konusunda, en ufak bir umut pırıltısı getirmemiştir. İyi-kötü konserler verilmiş, operalar temsil edilmiş, festivaller düzenlenmiştir ama ana kaynağın, devlet konservatuarlarının üzerine ,1977 yılında da akıcı bir tutumla eğilen bir yetkili çıkmamıştır. Aksine Ankara Devlet Konservatuarı Müdürlüğüne nitelikleri ve yetenekleri pek sınırlı bir tiyatro oyuncusu, politik baskılarla vekâleten atanmış ve bu kurumda çarklar tersine doğru dönmeye başlamıştır bile. Öte yandan TRT dağınık, bilinçsiz ve bilgisiz müzik yayınlarıyla çoksesli müziğe zararlı olmaya, ulusa çalgılı gazino zevkini aşılamaya devam etmektedir. Hafif müzik büyük ölçüde kaldırılmıştır yayınlardan, üçüncü program amacından iyice saptırılıp birinci ve ikinci programlardan farksız hale getirilmiştir. Şimdi bu karamsar tabloya biraz daha yakından bakmıya çalışalım.

ö l e n l e r

1977 yılında Türk müzik dünyası beklenmedik bir zamanda değerli bestecilerinden birini, **Ferit Tüzün**'ü yitirdi (21 ekim cuma). Sanat yaşamının doruğunda olan Tüzün, ölümünden altı gün önce Midas'ın Kulakları adlı operasıyla olağanüstü bir başarı kazanmış, besteci ve yönetici olarak alkışların en sıcağını, en içtenini derlemişti. Değerli sanatçımız bu dünyayı en mutlu günlerinde bırakıp gitti ve hem besteci, hem opera genel müdürü olarak kendisinden daha çok şey beklediğimiz için sadece bir dostu yitirmenin verdiği acının ötesinde onulmaz eleme, boğdu müzik dünyasını.

1977 yılında dört müzikçiyi daha kaybettik. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının emektar kemancıla-

rından **Hidayet Demirkuşak** 7 ocak cuma günü İstanbul'da, müzik öğretmeni ve yazar **Veysel Arseven** 9 ağustos salı günü Alanya'da, Türkiye'nin gerçek anlamda ilk Show programcısı ve viyolonist **Erdoğan Çaplı** 6 kasım pazar günü Birleşik Amerika'da, Cumhurbaşkanlığı S. Orkestrasının kornocularından, konservatuarın en eski, en verimli korno öğretmeni **Burhan Tepedoğanlı** 12 kasım cumartesi günü Ankara'da öldüler. Batı dünyası ise iki büyük solistini yitirdi: piyanist **Witold Malkuzinski** ile soprano **Maria Callas.**

y e n i e s e r l e r

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası uzun yıllar çağdaş eserlere, dolayısiyle Türk bestecilerinin folklordan pek esinlenmiyen eserlerine uzak durmuştur. Aslında dünyanın her yerinde çağdaş kompozisyonlar üvey evlât gibi biraz horlanır. İki nedeni vardır bunun; herşeyden önce dinleyiciler alıştıkları, bildikleri, sevdikleri eserlerin rahatından sıyrılıp yeni bir gramerle yazılmış yeni yapıtları çözmeye, anlamaya zorlamaz kendini. Orkestralar, topluluklar da klâsik dağarcığın konforunda mutludurlar, yüz defa çaldıkları programları üç prova ile, beş prova ile yüzbirinci defa tekrarlamayı ek provalarla yeni bir eseri çıkarmaya yeğ tutarlar. Bu nedenle bestecilerimizin pek çok eseri ya bir defa çalınıp unutulmuştur, ya hiç çalınmadan raflarda tozlanmıya bırakılmıştır. Sevinerek görüyoruz **ki** Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası son yıllarda bu tutumunu bırakmış gibi. Nitekim 1977 yılı içinde yirmibeş yıl önce bestelenip de hiç çalınmamış olan bir eserle dört yeni eser ilk defa seslendirildi. 11 şubat gecesi Devlet Konser Salonunda **İlhan Usmanbaş**'ın «Salvador Dali'den Üç Resim »adlı kompozisyonu çalındı. C.S. Orkestrasını bu konserde Gürer Aykal yönetiyordu. Ben Usmanbaş'ın bu eseri yazdığı günleri dün gibi hatırlarım. Hepimiz genç delikanlılardık o zaman, Helikon Derneğinde yanyana gelip plâklarla, notalarla çağdaş müzik akımlarına sokulmaya, Batıda olup bitenleri izlemeye çalışırdık. Sadece müzik mi? Dernekte Cemal Bingöl ile resim yapar, kitapçılar-

dan röprodüksiyon albümleri toplardık. Helikon Dörtlüsüyle Webern'in, Helikon Orkestrasıyla Bülent Arel'in dizi tekniğiyle yazılmış bagatellerini çaldığımız güzel günlerdi onlar. Arkadaşlarımızın çoğunda eserleriyle tablolar ya da şairler arasında bağ kurma, esin kaynağını müziğin dışındaki kültür hazinelerinde arama çabası almış yürümüştü .Bu heves şimdilerde de sürmüyor mu sanki... Bülent, Rilke ile İlhan Berk'e ve Klee'ye sokulmuştu o yıllarda, İlhan, Ertuğrul Oğuz Fırat ile Salvador Dali'ye. İcra güçlükleri yönünden bizim düzeyimizin üstünde durduğu için Dali'nin Resimlerini seslenedirmeye davranmadık, heveslenmedik bile. Senfonik orkestralar da ilgilenmeyince Usmanbaş'ın bu kompozisyonu 1977 yılına kadar tozlar arasında yattı. Neredeyse yirmibeş yıl! Usmanbaş, yirmibeş yıl içinde hem Webern etkisinden, hem dizi tekniğinin bağlarından kurtardı kendini ve büyük bir gelişme gösterdi. Bale Müziği, Senfonik Bölüm gibi şaheserler veren bir kompozitörün günün birinde gençlik çalışmalarından biriyle yüzyüze gelmekten ürküntü duyuyor insan ya hayal kırıklığına uğrarsam diye. 11 şubat konserine bu duygularla gittim; hemen söylemeliyim ki Dali Resimleri namuslu bir oniki ses çalışması. İyi bir işçilik, akıllıca bir kuruluş. Sadece biraz uzun. İkinci tablonun başındaki o dahiyane polifonik yazıda bugünün Usmanbaş'ını da buluyorsunuz ama bütünüyle «genç Usmanbaş» çıkıyor karşınıza; yani sadece bir beyin!

Çalışacak yer bulamadıkları için Ankara Devlet Balesi 1976-77 mevsimini birbuçuk ay gecikerek 20 ocak perşembe gecesi açtı. Temsil edilen eser **Oytun Turfanda**'nın Hurrem Sultan'ıydı. İki perdeaik «gece dolduran» ilk Türk balesi Hurrem Sultan. Ne yazık ki **Nevit Kodallı**'nın bu eser için yazdığı müzik basit bir tiyatro müziği olmaktan öteye geçemiyor, hattâ tekseslilliğin sınırını bile pek aşamıyor ve evrensel plânda sesini duyuracağa hiç benzemiyor. Türk tarihinin bir sayfasını işlerken nasıl bir müzik yazmalı? Hurrem Sultan bu sorunun cevabını vermemiştir ama hiç olmazsa nasıl bir müzik yazmamak gerektiği konusunda aydınlatmıştır bizi: mehter havasını hortlatarak, teksesli köçekçeler kaleme

alarak hiçbir yere ulaşmak mümkün değildir.' Hurem Sultan'ı bir cümle ile özetliyebilirim: aksiyonsuz, heyecansız bir öykü, renksiz ve soluksuz bir müzik, meramını atlatamıyan «falso-oryantal» bir koregrafi.

Hikmet Şimşek'in yönetimindeki C.S. Orkestrası 25 mart cuma gecesi **Adnan Saygun**'un «Ayin Raksı» adlı yeni bir eserini seslendirdi ilk defa. Mistik atmosferinden ve ritmik deviniminden anladığımıza göre 1975 yılında tamamlanmış esere mevlevî âyinleri esin kaynağı olmuş. Kendi içinde tutarlı, son derece etkili ve heyecan verici bir kompozisyon «Ayin Raksı». «Bu eseriyle Adnan Saygun yeniden bir orkestralama virtüozu olarak çıkmıştır dinleyicilerin karşısına.

C.S. Orkestrası, bu konserden tam bir hafta sonra, 25 mart cuma gecesi bir başka Türk eserini seslendirdi. Bu defa orkestrayı çekoslavakyalı Otokar Trhlik yönetiyordu, çalınan eser **Akses**'in orkestra konçertosuydu. Ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının 150. kuruluş yıldönümü için bestelenen konçerto 28 şubat 1977 tarihinde tamamlanmıştı. Türkiye'de tamamlanışından bir ay sonra çalınan ilk eser bu oluyor sanırım. Orkestra konçertosu herşeyden önce kurgusuyla ilgimi çekti benim; partisyona bakıp da işçiliğe, tezgâhlanıştaki ustalığa hayranlık duymamıya imkân yok. Ama bütün heybetine rağmen benim içimde birşeyler oynatmadı konçerto. Akses kalemi yüreğiyle değil de aklıyla tutmuş.

Ankara Balesi 1977-78 mevsimine 27 ekim perşembe gecesi yeni bir eserle girdi. Koreograf **Duygu Aykal** ile besteci **İlhan Usmanbaş**'ın ortak yapımı olan yirmi dakikalık bu bale «Bulutlar nereye gider» adını taşıyordu. Bir yanda Birleşmiş Milletlerin iri lâflı «çocuk hakları bildirisi», öbür yanda çocukların çocuksu sözleri ve resimleri. Besteci ile koregraf bu zıtlıktan esinlenmiş. Gerçek dünya, çocukları koşullandıran katı dünya bütün eserde davullarla canlandırılmış. Çocuğun dünyasına ise bizi zaman zaman iki obuanın yumuşak, uzun ya da naiv çizgileri götürüyor. Ortak çalışma, sahne ile müzik ilişkisinde inanılmayacak bir uyum sağlamış. Çeşitli ritmlerdeki, çeşitli sertlikteki veya yumuşaklıktaki davul vuruşları sahneyi besliyor ve etkiyi soluk kesici bo-

yutlara ulaştırıyordu. Duygu Aykal'ın estetik ölçüler içinde gelişen akıllıca ve zevkli koreografisi hem mesajın halka kolaylıkla ulaşmasını sağlıyordu, hem görüntüdeki şiirle heyecan veriyordu. Ben «Bulutlar»ı evrensel değer taşıyan ilk Türk balesi olarak iki kat alkışladım.

o r k e s t r a l a r

1977 yılının en önemli müzik olaylarından biri veya birkaçı da **Ankara Oda Orkestrası**'nın konserleri oldu. Yılın ilk haftasında kurulan ve onyedi müzikçiden oluşan bu topluluk müzikseverlerin karşısına 21 şubat pazartesi gecesi çıktı, İstanbul'da ilk konserini ise Festival çerçevesi içinde ve Aya İrini kilisesinde 10 temmuz pazar günü verdi. Bütün eleştiriciler, Ankara Oda Orkestrasının Avrupa'daki benzerleri ayarında olduğunu yazdılar. Daha sonra Bulgaristan'a giden ve 17 eylül cumartesi günü Filibe'deki uluslararası Oda Müziği Festivalinde çalan topluluk orada da büyük başarı kazandı, yüceltici övgüler aldı. Ankara Oda Orkestrasının şefi Gürer Aykal'dır, başkemancılığını ve solistliğini Suna Kan yapmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ise ekim sonunda ve kasımın ilk yarısında Romanya, Macaristan, Avusturya ve Bulgaristan'da başarılı konserler verdi. Bu konserlere şef olarak Hikmet Şimşek ile Gürer Aykal, solist olarak İdil Biret, Aylâ Erduran ve Verda Ermen katıldı. Tabii gezi dolayısiyle Ankaralı müzikseverler mevsim başında üç hafta konserlerden yoksun kaldı. 1976-77 mevsiminin genel müzik direktörü Jena Perisson 6 şubat cumartesi günü bu sıfatla Ankara'da son defa sahneye çıkıyordu. 16 aralık cuma günü ise bir Polonyalı sanatçı, Tadeusz Strugala 1977-78 mevsiminin genel müzik direktörü olarak ilk konserini yönetti. 1977 yılı içinde C.S. Orkestrası ile söyleyen, çalan ünlü sanatçılardan Soprano Vasary ile Pierre Fournier ise yılın unutulmayacak konserlerini verdi.

Bir süreden beri Mircea Basarab ile çalışan **İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası**'nın grafiğindeki yükselme 30 nisan cumartesi günü doruğuna ulaşmıştı. Bulgar sanat-

çısı Konstantin İliev'in yönettiği César Franck hani neredeyse bir plâk temizliğindeydi ve heyecan verici bir yorum düzeyine ulaşmıştı. İDSO, Atatürk Kültür Merkezinin hizmete geç açılışını öne sürerek 1977-78 mevsimine aralık başında girdi ama bu kusurunu Saygun'un 70 doğum yıldönümü için özel bir konser yaparak bağışlattı.

İzmir Devlet Senfoni Orkestrası ise hâlâ devamlı bir şef atanmadığı için 1977 yılında da düzenli bir çalışma temposuna kavuşamamıştı, kadrolarını tamamlıyamamıştı. Buna rağmen orkestranın Hikmet Şimşek ile gerçekleştirdiği Kıbrıs turnesi başarılı oldu.

festivaller

20 haziran ile 17 temmuz arasında yapılan Uluslarası 5. **İstanbul Festivali** bu defa ayrı bir önem taşıyordu. Bilindiği gibi Avrupa Müzik Festivalleri Birliği beş yaşını sağlıklı bir biçimde doldurmayan festivalleri üyeliğe kabul etmez. 5. İstanbul Festivali bu yıl bu sınavı başarıyla verdi ve üyeliğe kabul edildi. 1977 İstanbul Festivaline İDS Orkestrası, Prag Senfoni Orkestrası, Ankara Oda Orkestrası, İ Musici, Moskova Oda Korosu ve solist olarak kemancı Tretiakov ile Hudecek, piyanist Christian Zacharias, gitaracı Turibio Santos katılmıştı. Festivalin bütün konserleri halkın olağanüstü ilgisini gördü.

1977 YILINDA TÜRK SİNEMASINA GENEL BAKIŞ

Atillâ DORSAY

1977 yılında Türk sinemasına toplu bir bakış için, 1976 yılının sonunda yine bu yıllık için yazdığımız yazıya bir göz atınca, geçen yıldan bu yana ne denli az şeyin değişmiş olduğunu ayrımsadık. Toplumsal gelişmelerin kuşkusuz kendine özgü bir hızı var. Bu hız, çokluk beklendiği ve umulduğu ölçüde değil; tersine toplumsal gelişmeler çokluk sabır taşıracak denli yavaş olabiliyor. 1976 yılında, birinci MC iktidarının toplumumuza vurduğu ve her alanda olumsuzluk biçiminde belirlenen damga, 1977 yılında da bu iktidarın son günleri ve seçim sonrası yinelenen ikinci MC koalisyonu ile sürüp gitmekte... Sanatın her alanında kesinkes bir bağnazlık ve tutuculuk biçiminde belirlenen MC damgası, bu iktidarın olumsuz gidişinin artan ivmesi içinde, tam anlamıyla faşist bir uygulamaya dönüştü. Geçen yıl bu sayfalarda onca yakındığımız ağır sansür uygulaması, 1977 yılının son yarısında görülmemiş biçimde ağırlaştırıldı. Toplumumuzdaki faşizan gidiş sözkonusu ediledursun, sinemaya tam anlamıyla faşist bir uygulama getirip yerleştirildi. Sinemamız, hiç bir dönemde hiç bir ülkede görülmedik biçimde ağır ve ezici bir sansür mekanizmasının kıskacına alındı. Yeni bir sansür tüzüğü çıkarılmasığ, sansürün, bu tüzün yönetmeliğinin hazırlanması bahanesiyle aylar boyu fiilen çalıştırılmaması ve sonunda yeni bir kurulla başlatılan yeni uygulama, sinemamız üstündeki emellerin ve bu emellerin, sonunda, iktidardaki tutucu ve gerici azınlık partilerinin eliyle uygulamaya sokulmasının açık kanıtlarıydı. Sansür, sinemamızda bir yılın daha boş, verimsiz, kısır çabalar yılı olarak geçmesi sonucunu doğurdu. Ne var ki, tüm bu baskılar, yıl sonlarında kaçınılmaz tepkilere yol açtı, olumsuzluklar bağırlarındaki olumlulukları dışarı vurdular, bu korkulu, baskılı günlerin karanlığından yeni filizlerin fışkırması umutları belirdi. Bu konudaki yorumları, bu derlemenin sonu-

na bırakarak, her yıl olduğu gibi geçen yılın içindeki başlıca sinema verimlerimize bir göz atalım.

Eskilerin Olumsz Çabaları.

Sinemamızın «eski kuşağı», geçtiğimiz yıl içinde olumlu şeyler veremediler. Lütfi Akad, sinemadan uzak kalmayı sürdürdü. Halit Refik, Amerika'dan döndü, TV ve Sinema Enstitüsünün çekeceği bir Mimar Sinan belgeselinin hazırlıklarına girişti. Metin Erksan, 1976 içinde çektiği bir Hamlet uyarlamasının, «İntikam Meleği» (Kadın Hamlet)'in gösterime girmesiyle kendinden sözettirdi. Hamlet'e çağdaş ve güncel bir yorum getirmekten uzak, Erksan'ın son filmlerinde saplantı haline getirdiği biçimsel denemelerin soyutlaştırdığı bir filmdi bu... Sinemamızın bunalımlı bir döneminde girişilmiş cüretli bir deneme olmanın ötesinde de, ilgiye değer bir yanı yoktu.

Atıf Yılmaz,bir yıl önceki olumlu çıkışına karşın, sinemamızdaki bunalıma teslim olmaktan başka çare bulamadı ve çalışmak amacıyla ticari filmleri imzaladı. «Baş Belası», İtalyan'larla gerçekleştirilmiş bir ortak-yapım, kişiliksiz bir serüven filmiydi, «Yangın», teknik açıdan bir ölçüde çğzümlenmiş bir üstün-yapım denemesi... «Baskın», sansüre verilmek zorunda kalınan ödünler yüzünden anlamını yitirmiş bir Cüneyt Arkın filmiydi. Şu günlerde Emel Sayın'lı bir Türk-İran ortak-yapımını, «Acı Hatıralar»ı çekmek için İran'da bulunan Atıf Yılmaz açısından 1977, olumsuz bir yıl olarak kalacak.

Bir diğer 'eski kuşak' yönetmeni, Osman Seden ise çalışkan bir yönetmen olmayı sürdürdü. «Meryem ve Oğulları», ilginç çıkış noktaları olan bir melodramdı, ancak Seden, bu çıkış noktalarını sonuna dek işleyemiyordu. «Devlerin Aşkı», Türkân Şoray'ın sinemaya dönüş filmlerinden biri olarak yapılmış bir 'salon kurdelası' gerçek-dışı bir aşk filmiydi. «Her Gönülde Bir Aslan Yatar» ise Metin Akpınar/Zeki Alasya çiftini oldukça başarıyla kullanan bir güldürü...

Arzu Film güldürüleri.

Güldürü deyince akla gelen diğer bir isim olan Ertem Eğilmez, ticari başarısı artık güvence altında olan Hababam sınıfının bir diğer serüvenini sundu: «Hababam Sınıfı Uyanıyor».. Eğilmez'in imzasını taşıyan bir diğer güldürü ise, Münir Ozkul Adile Naşit gibi eski kuşak oyuncularını bir kez daha kullanan «Gülen Gözler»-di... Eğilmez ekolu bir popüler güldürüyü sürdürmekte olan Ergin Orbey, Kemal Sunal'lı güldürüsü «Meraklı Köfteci» ile toplumsal çağrışımları da olan ve belli bir düzeyin altına düşmeyen bir film imzalamıştı. TV'de üstüste gösterilen filmleriyle bir dönemin en başarısız yönetmeni olduğunu kanıtlayan Türker İnanoğlu'nun yapımcılığında bir parantez açarak yönetmenliğe döndüğü «Bizim Kız» filmi ise, zengin kadrosuna ve yenileşen tekniğine karşın, İnanoğlu'nun sinema anlayışında hiç bir değişiklik olmadığını müjdeliyordu.

Orhan Aksoy'un dramları.

Sinemamızda yönetmenler de belli türlerin adamı olarak nitelemiş, sanki etiketlenmişlerdir. Romantik film, aşk filmi deyince akla gelen ilk isim olan Orhan Aksoy, bu konuda ödün vermeden sinema anlayışını sürdürdü. Yılın en çalışkan yönetmeniydi Aksoy: «Aile Şerefi», «Kader Bağlayınca» gibi duygusal güldürülerden, Orhan Gencebay'lı melodrmalara dek («Şoför») çeşitli filmler imzaladı. «Baraj», Safa Önal'ın ilginç bir senaryosunun, kısmen sansürün askısı, kısmen de prodüksiyon olanakları nedeniyle sınırlanmış bir çevrimiydi, bir yarım-başarıydı. Bir zamanlar Zeki Müren'i üne kavuşturan «Beklenen Şarkı» filminin Bülent Ersoy'la yeni çevrimi olan «Ölmeyen Şarkı», mevsim başından beri gösterildiği Anadolu'da görülmemiş hasılat yaparak yeni rekorlar kırıyor; İstanbul'da şu satırları yazdığım anda gösterilmemiş olan bu film, Aksoy'un ticari yönetmen niteliğini pekiştiriyordu. Şugünlerde Necati Cumalı'nın öyküsünden uyarlanan «Dila Hanım» isimli filmi çekmekte olan Aksoy için,

1977, bilinen çizgisini inatla ve bilinçle sürdürdüğü bir yıl olacak...

Daha yeniler.

Bilinen sinema anlayışını yine inatla sürdüren ve belli türlerde çalışan yönetmenler vardı yine... Örneğin bir Natuk Baytan, yine «Kara Murat» ve benzeri filmler imzalamağı sürdürdü. Bu arada, biraz daha ilginç yapımlar, daha yeni kuşaktan geldi. Zeki Ökten, yıl boyunca tek bir film imzalayabildi: «Kapıcılar Kıral», Kemal Sunal'ı ve popülist ögeleri bir kez daha kullanmasına karşın, belli bir anlatım bütünlüğüne, çok yerli güldürü motiflerini başarıyla kullanılmasına ve belli bir toplumsal eleştiriye yönelen bir yapımdı. Özcan Arca'nın ilk filmi olan ve önceki yıldan kalan «Merhaba», sansür nedeniyle ancak geçen yıl gösterilebildi. Arca'nın sinemaya (ve dünyaya) naif ve iyimser bir bakışını içeren, belli teknik aksakıklar gösteren iyi niyetli bir ilk filmdi bu ,o kadar...

Şerif Gören ise geçen mevsimin dikkat çekici yönetmenlerinin başında geliyordu. Yılmaz Güney'in asistanlığından sinemaya geçen ve «Endişe» filmiyle çıkışını yapan genç yönetmen, geçen mevsim, belli bir sinema duygusuyla başarılı iş filmlerini bileştiren bir sinamacı olarak önplana çıktı. «Deprem», karmakarışık senaryosu nedeniyle gülünçlüğe düşen, ancak belli bir anlatım düzeyine ulaşan bir filmdi. «İstasyon» ve «Nehir» de daha ilginç bazı senaryolarla Gören'in sinema diline egemenliğinin kanıtını getiriyorlardı. «Nehir», yabancı bir filmin kopyası olması dışında kendi türünde (serüven filmi) başarılı bir çalışma sayılabilirdi. Gören'in olgunlaştırdığı sinemasının, kuşkusuz daha özgür bir ortamda, daha başarılı senaryolarla sinemamız için önemli yapıtlar verebileceği söylenebilirdi.

Oyunculuktan gelenler.

Oyunculuktan yönetmenliğe geçen bir dizi yönetmen de çabalarını gösterdiler. Fikret Hakan'ın, yine sansürle

uzun süre takıştıktan sonra ancak Danıştay kararıyla gösterilebilen filmi «En Büyük Patron», belli bir siyasal mesaj verme çabasının, Türk sinemasının bilinen tiklerine ve kalıplarına çarpıp parça parça olduğu bir denemeydi. Cüneyt Arkın, yönetmenliğe geçti, «Tek Başına» ve «Şahin» filmlerini yönetti. Arkın'ın bu ilk denemeleri, piyasadaki tipik 'Cüneyt Arkın filmi' kalıplarını yineleyen, başarısız denemelerdi. Arkın da yapmak istediği sinema yolunda elini-kolunu bağlayanın sansür olduğunu belirtiyordu. Kartal Tibet, Arzu Film'de başladığı yönetmenlik denemesinde, bu şirketin tipik güldürü anlayışını sürdüren «Tosun Paşa»yı, sonra da bir Romeo-Julyet uyarlaması olan «Cennetin Çocukları»m verdi. Tibet'in belli bir yönetmenlik düzeyine ulaştığı, ancak kişilik taşımayan ve önemli sayılamıyacak filmlerdi bunlar... Güldürü alanında bir diğer tanınmış isim olan Zeki Alasya da, geçen mevsim sonunda gösterilen «Aslan Bacanak» filmiyle yönetmenliğe başlamış oldu.

Güneşli Bataklık.

İşte hemen hemen hepsi bu kadar... Görüldüğü gibi, bir mevsim için hiç de göğüs kabartmayacak bir toplamdır, elde kalan... Çeşitli nedenlerle ve özellikle ağır bir sansür uygulaması nedeniyle nefes alması olanaksız hale getirilmiş bir alanda bukadarına bile şaşılabilir. Kaldı ki onurlu ve bilinçli Türk sinemacısı, bu ağır koşullar altında bile zaman zaman yürekliliğini gösterebilmiştir. Bunun en önemli örneği, geçtiğimiz yıl içinde Vedat Türkali'nin senaryosuna dayanarak Süreyya Duru'nun çektiği «Güneşli Bataklık» filmiydi. Toplumumuza özellikle sanayi işçisi kesimindeki güncel örgütlenme sorunlarını, ilerici/gerici çatışmasını, faşist komploları işleyen bu filmin böyle bir ortamda yapılmış olması başlıbaşına bir yüreklilikiir. Özel bir gösteride izlediğimiz bu politik sinema örneğinin bugünkü sansür anlayışı çerçevesinde gösterim izni alması beklenemez, ancak bu alanda şükürler olsun ki açık olan Danıştay yolu, filmin gösterimini sağlayabilir.

1977 içindeki Olaylar:

● Geçtiğimiz yıl sinema alanındaki en önemli olay, sansürün bilinçli biçimde daha da ağırlaştırılması ve buna karşı olarak sinemamızın içinde meydana gelen ve suyüzüne çıkan tepkiler oldu. Bir önceki dönemde, ilk MC iktidarı döneminde zamanın içişleri bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulan ve o zamandan beri bekletilen yeni Sansür Tüzüğü, Eylül ayı ortalarında aniden imzalanarak resmi gazetede yayımlanıverdi. Yeni tüzük, sinemamıza eskisinden de ağır ve açıkça anti-demokratik koşullar getiriyordu. Filmlerin yasaklanmasını gerektiren maddeler çoğaltılıyor ve ağırlaştırılıyor, sansür kurulunun oluşumu değiştirilerek kurula getirilen 3 İçişleri bakanlığı memuruyla, sansür olayının polis sansürü olma niteliği pekiştiriliyor, sansürden geçmiş filmlerin bile bakanlığın isteğiyle yeniden el konarak sansüre gönderilmesi koşulu getiriliyor, film çekiminde bakanlığın polis memuru bulundurma yetkisi yaratılıyordu. Ayrıca sansürün Ankara'ya alınması, filmlerden birer kopyanın bakanlıkta bırakılması, sansüre her filmden 10 kopya birden gönderilmesi gibi, filmcilerin belini bükecek maddi değişimler de vardı. Bu yeni tüzük ve uygulama, film yapımını değil, film yapımının durmasını ve olabildiğince az film yapılmasını ve az film ithal edilmesini öngörüyordu sanki... Sinema, uzun süren bir baskı döneminden sonra, neredeyse tümüyle durdurulmak, yokedilmek isteniyordu.

● Bu yeni ve ağır sansür uygulaması, ilgili çevrelerde büyük yankılara ve tepkilere yol açtı. Bir şaşkınlık döneminden sonra, önce ilgili kuruluşlar, sonra basın ve TV konuya geniş ölçüde eğildiler. Basında, sinema yazarlarından başyazarlara dek uzanan geniş bir kesim, basında ve hiç bir sanat alanında olmayan benzeri görülmemiş bir sansürün sinema alanında uygulanmasını eleştirdiler. Genellikle sinemanın en büyük rakibi sayılan TV, bir geçiş döneminin yönetim kararsızlığı içinde bulunmanın koşullarından da yararlanarak, bu konuda kampanyaya girişti. Bir açık oturumda, Mahmut Tali Öngören'in yönetimi altında, İşiçleri Bakanı Korkut Özal, yö-

netmen Halit Refiğ ve Yücel Çakmaklı, yapımcı İrfan Ünal ve Ümit Utku, hukukçu Atilla Sav ve bir bakanlık memuru, tüzüğü, tartıştılar. Konunun uyandırdığı yankı üzerine TV, birçok sinemacının ve hukukçunun katıldığı bir Forum düzenledi. Ancak, sansür uygulamasının ve bu uygulamayı getiren iktidarın geniş biçimde eleştirildiği Forum'un yayımlanması yasaklandı.

● Kamuoyunun konuya böylesine geniş biçimde eğilmesi süreci içinde, sinemanın kendi içinde de kaynadığı ve mesleksel kurluşların konuya sahip çıkmaya başladığı görüldü. Hele, yeni tüzüğün uygulamasını sağlayacak olan yönetmeliğin hazırlanması bahanesiyle sansürün fiilen kapatılması, uygulamanın durması, bu durumun haftaları aşarak 2 aylık bir süreye yaklaşması üzerine, Yeşilçam'da görülmemiş bir durgunluk ve işsizlik döneminin başgöstermesi, yıllardır sorunlarına bilinçli bir biçimde sahip çıkamamış, çeşitli saptırmalar sonucu politika dışı kalmayı yeğlemiş olan Yeşilçam'ın fikir ve beden emekçilerinin bir araya gelmesi ve eyleme geçmesi sonucunu doğurdu. Bu alanda uzun zamandır tasarlanan bir «Ankara'ya yürüyüş», umulmadık biçimde ve hızla hazırlandı, kotarıldı, düşünceden eylem planına geçirildi. 5 Kasım 1977 günü, Beşiktaş'ta toplanan ve aralarında yalnız Türk sinemasının değil, ayni zamanda ona desteğini sunmaya gelmiş olan Türk basınının, edebiyatının ve tiyatrosunun da ünlü isimlerinin bulunduğu 400 kişiyi aşan bir topluluk, Taksim'e yürüdü Yürüyüş, daha sonra otobüslerle ve Üsküdar, Gebze, İzmit, Kızılcahamam gibi merkezlerde yürümek suretiyle Ankara'ya dek sürdürüldü. Türk sinemasının her kesimini temsil eden 300 kişi, Ankara'da görkemli bir yürüyüş yaptılar, dövizler taşıdılar, demokratik haklarını, özgürlüğü, 60 yıldır kavuşamadıkları sosyal güvenceyi istediler. Yürüyüş, halktan ve görevlilerden büyük ilgi ve destek gördü. Anıt Kabir'e çelenk konmasıyla ve Millet Meclisi ve Senato başkanlarına yapılan ziyaretle son buldu. Somut sonuçları ne olursa olsun, Türk sinemasında ilk kez hakların alınması için böylesine bir işbirliğini, bilinçlenmeyi ve eyleme geçmeyi sağlayan bu hareket, son derece önemliydi. Hareket, üstelik, kamuoyundan, toplumun

diğer sanat örgütlerinden ve hukuksal kuruluşlarından da büyük destek bulmuştu. Böylece, bu görkemli eylem, 1977 yılını sinemamız için bir dönüm noktası haline getirecek denli önem taşıyordu. 5 Kasım, sinemamız için bir bayram olarak saptanıyor, sendikalaşma çabası için kararlar alınıyor, sinemamız ilk kez birleşmiş, güçlenmiş, kamuoyunu yanına almış olarak sorunlarına sahip çıkıyordu. Etki/tepki yasası bir kez daha işlemiş, sinemamız üstündeki ağır baskılar, bu güzel eyleme giden yolları açmıştı.

● Sinemamızın 1977 içindeki diğer iginç olaylarına gelince, 1977 yılı, tüm kısırlığına karşılık, kısa-film için kendi çapında verimli bir yıl oldu. Değişik kuruluşlar bu alanda bazı çabalara zemin hazırladılar. Öylesine ki 14. Antalya film şenliğinde kısa-film dalında karşısında tam 8 film bulan yargıcılar kurulu, bu konudaki şaşkınlığını ve sevincini gizlemedi .Turing-Otomobil Kurumunun yaptırdığı, Süha Arın'ın Çelik Gülersoy'un metni üstüne çektiği «Safranbolu'da Zaman», bu alandaki en olumlu çaba olarak dikkatleri çekti. Ayni kurumun yine Arın'a yaptırdığı «Urartu'nun 2 mevsimi», TV'de gösterilerek ilgi çekti. Ali Ulvi/Levent Dönmez'in «Piri Reis'in Haritaları», Feyzi Tuna'nın İstanbul Belediyesi namına çektiği «Çöp», TİP propaganda bölümünün hazırladığı «Şili Dayanışma Gecesi» gibi filmler, bu alandaki ilginç çalışmalardı

● Antalya film şenliğinin bu yıl 14.sü yapıldı. Şenlik, sinema ortamının kısırlığına koşut olarak pek görkemli geçmedi, diğer alanlara daha çok ilgi gösterildi. Yine de Antalya, bir kez daha ciddiye dürüst bir şenlik olmanın örneğini verdi. Katılan az sayıda filmin içinde, ilk 3 derece, Kara Çarşaflı Gelin, Kapıcılar Kıralı ve Merhaba arasında paylaşıldı. Zeki Ökten'in en iyi yönetmen seçildiği şenlikte, Semra Özdamar ve Kemel Sunal da en iyi oyuncular, Gönül Hancı ve Hüseyin Payda en iyi yardımcı oyuncular seçildiler. En iyi senaryo ödülünü Vedat Türkali alırken, müzikdalında ödül verilmedi; Çetin Gürtop en iyi kamera yönetmeni seçildi.

● Bir diğer geleneksel şenlik olan BÜSK kısa film şenliğinin 4. sü yapıldı. Konulu film dalında Nora Şe-

ni'nin 'Ya Pazarları', H. Mısırlıoğlu'nun 'Çözümleme' filmlerine birer teşvik ödülü verildi. Belgesel dalda, H. Tulgar/K. Ömürbek'in 'Gecekondu Kader Değildir' ve 'Analar Geliyor' filmlerine yine birer teşvik ödülü verildi. Canlandırmada ise Emre Senan'ın, «Eğri Çizgiyi Keşfeden Adam»ı birinci, Selçuk Aşkın'ın «Birgün»ü ikinci seçildiler.

● Dış ülkelerde Türk sineması sınırlı biçimde de olsa adını duyurdu. Bir Türk'ün, İsveç'te yerleşmiş olan Tunç Okan'ın yaptığı «Otobüs» filmi, çeşitli ülkelerde gösterilmeyi ve ilgi kazanmayı sürdürdü. Bir Alman yönetmeninin, Helma Sanders'in Alman TV'si için yaptığı «Şirin'in Düğünü» filmi de ayni biçimde geçen yıl içinde çeşitli ülkelerde ve şenliklerde gösterilen ve ilgi gören filmlerden biriydi.

● Türk sineması dış şenliklere katıldı, bazı ödüller bile aldı. San Remo sanat filmleri şenliğindeki 2 retrsopektifden biri bu yıl Yılmaz Güney'e ayrılmıştı. Güney'in filmlerinden önemli bir bölümü şenlikte gösterildi ve büyük ilgi topladı. «Endişe» filmi de baş oyuncusu Erkan Yücel'e «En iyi erkek oyuncu» ödülünü kazandırdı. Krakow kısa-filmler şenliğine katılan Ali Habib Özgentürk'ün «Yasaf» isimli orta-metraj filmi derece alamadı; ancak ayni film, daha sonra Moskova şenliğinde kendi dalında Türkiye'ye değerli bir ikincilik kazandırdı. Ayni şenliğe resmen katılan Metin Erksan'ın «İntikam Meleği» filmiyse dereceye giremedi. Türk sinemacılarından ve sinema yazarlarından oluşan kalabalık bir topluluk ise Moskova şenliğini baştan sona izledi.

● Sinemamızın geçen yılki başka kayıpları, değerli sinema yazarı, gazeteci ve çevirmen Semih Tuğrul ile emektar yönetmen Nuri Akıncı oldular.

● Sinema yayınları, az da olsa sürdü. Güney yayımları, Yılmaz Güney'in bazı senaryolarını kitaplaşmayı sürdürdü. Yeni kurulan ve yalnızca sinema/TV üstüne yayımlar yapacağını bildiren Görsel Yayınlar ise, ilk 2 kitabı olarak Bertolt Brecht'in «Sinema Yazıları»nın çevirisiyle Atilla Dorsay'ın Amerikan sineması üstüne yazılarından oluşan «Mitos ve Kuşku»yu sundu.

● Sinema/TV arasında önceki yıl görülen ve genel-

likle olumlu sonuçlara yolaçan işbirliği, birhayli azaldı ve ancak bir kaç örnekle sürdü. Ülkü Erakalın'ın Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan uyarladığı «Şıpsevdi» dizisi ile, Yücel Çakmaklı'nın Necip Fazıl Kısakürek'in oyunundan bir TV oyunu haline getirdiği «Bir Adam Yaratmak», bu alandaki çabaların ilk akla gelenleriydi. Her 2 çabanın da, tam bir başarıya ulaşmasa da, ele aldıkları eserlere bağlılığı ve eriştikleri belli sinemasal nitelikler dikkati çekti.

● Geçen yılki yazımızın sonunda, Kasım-Aralık başında İstanbul'da yapılacak olan Birinci İstanbul Sinema Şenliği üstündeki tahminlerimiz, olduğu gibi gerçekleşti ve yeteneksiz ve bilgisiz ellere bırakılan bu şenlik, kamuoyunu birhayli üzen bir skandallar dizisi halinde başladı ve bitti. Geçen yıldan alınan dersler, hele içinde bulunduğumuz zor dönemde bu şenliğin yinelenmesini olanaksız hale getirmiş olmalı ki, Kasım'ın sonuna yaklaştığımız şu günlerde bu şenliğin sözü bile edilmiyor.

PLASTİK SANATLAR

Adnan TURANİ

Ülkemizde plastik sanatlar alanında yapılan çalışmaların, olumsuz etkenlere rağmen belirli bir biçimde olumlu yönde geliştiği söylenebilir. Ancak bu olumluluğu, özellikle toplum gereksinmesine yanıt verme çabası olarak özetlemek yanlış olmaz. Güzel sanatlar, toplumun benimseyebileceği bir havaya girerse, sanatın oturacağı taban elbette genişleyecektir. Bu yoldaki gelişim belirtisi, özellikle galerilerimizin çoğalmasından anlaşılmaktadır. Öyle ki, eskiden yalnız bir Beyoğlu'nun dar çerçevesi içinde yer alan galeriler, bugün İstanbul'un çeşitli semtlerinde tutunabilmektedir. Hatta Tarabya'da bile yeni bir galerinin yaşamına başladığına bu yıl tanık olduk. Demek ki, plastik sanat yapıtlarına istek, henüz büyük kentlerde de olsa, yavaş yavaş artmaktadır ve bu isteğin kokusunu alan pazarlamacılar da, bu alanda yatırım yapmayı göze alabilmektedirler.

Yukarıda değinilen olumlu gelişimi doğrulayan başka girişimler de vardır. Örneğin, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi geçen yıl aldığı çok olumlu bir kararla Bursa, Erzurum gibi kentlerimizde birer akademi açılmasını gerçekleştirdi. Henüz ilgili kentlerimizde öğrenime başlanmadı ama, kısa zamanda bu kurumlar yaşamlarına başlayacaklar. Övülmeğe değer durum. Kuşkusuz kıvanç duyduk. Ancak İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin daha önemli sayılması gereken bir diğer kararı var: Ankara'da bir Güzel Sanatlar Akademisi. Vaktiyle, **«Akademisiz Bir Başkent»** başlığı altında günlük bir gazetede bir yazı yaşmıştım. Yazıda, kurulacak bir güzel sanatlar akademisinin, Atatürk Ankarasına yapılacak en güzel kadirşinaslık armağanı olacağına değinmiştim. O büyük yaratıcımız, Ankaramızı üniversite ve yüksek okullarla donatmış, konservatuvarı kurmuş, fakat yarattığı başkenti bir akademi ile taçlandırmaya ömrü yet-

memişti. Sonra, yıllar yılı beklendi, ancak olmadı bir türlü. Demek ki, kısmet bugünlere imiş. Bu önemli işi gerçekleştiren İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ni, Atatürk Ankarasına yaptığı bu kadirşinaslığı nedeniyle kutluyoruz. 45 Milyonu aşan bir ülkede elbette birkaç güzel sanatlar akademisinin olması doğaldır. Bu girişimler dolaylı olarak çok büyük toplum gereksinmesini karşılayacak ve biçim dünyamızın oluşmasında katkıları olacak.

Ankara için sevinilmesi gereken bir başka olay daha var: Bu da, başkentimizde bir Resim ve Heykel Müzesi'nin kurulması ile ilgili. Bu gereksinmeyi görenleri ve bu işi başaranları da kutluyoruz. Halkın eğitilmesi yanında sanat çevresinin ve araştırıcıların böyle devamlı sergi yerlerine gereksinme duyduğu açıktır. Zamanla kendine özgü bir yapıya da kavuşunca, bu kurumun çok yararlı olacağı kuşkusuzdur.

Bu girişimler yanında İzmir'de kurulması gerçekleştirilen Güzel Sanatlar Fakültesi'nin gelecek bir iki yıl içinde resim, heykel ve grafik gibi bölümler açacağını da öğrendik. Demek ki, plastik sanatlara olan isteği kanıtlayan önemli girişimler, toplum yaşamımızda yavaş yavaş kurumlaşmaktadır. Toplum gereksinmesini karşılamak için kamu kuruluşları kadar özel kuruluşların da çaba harcadıklarını görmek kuşkusuz ayrıca sevindiricidir. Örneğin, İş Bankası da geçen mevsim İstanbul'da açtığı bir galeriyi sanatçıların, dolaylı olarak toplumun hizmetine sundu. Anımsanacağı gibi, önceki yıllar Akbank ve Yapı Kredi Bankaları da böyle birer galeriyi İstanbul'da açmışlardı. Bunlar yanında özel galeriler de giderek İstanbul'da açmışlardı. Bunlar yanında özel galeriler de giderek çoğalmaktadır. Örneğin İstanbul'da Tiglat, Oya ve Trabya galerileri gibi. Ancak özel galeriler, sergilenen sanat ürünlerini pazarlamada, resmi ve yarı resmi galerilerde daha başarılı.

Özel büyük firmalardan da sanata ilgi gösterenler var. Bu ilgiye sanatçılar da katılınca, yankı uyandıran sanat olayları meydana geliyor. Örneğin İzmir'deki DYO firmasının çalışmaları gibi. Bu kuruluş her yıl ödüllü bir sergi düzenliyor ve seçici kurulların denetiminden geçen yapıtları ayrıca İstanbul ve Ankara'da da sergiliyor. Beş

eşit ödül ve on da mansiyon dağıtıyor. Bu yıl sergiye sanatçıların beşyüze yakın çalışma göndermeleri, ilginin ölçüsünü yansıtmaya yetmektedir. Doğrusu diğer büyük özel kurumlar için güzel bir örnek.

Ödül sözü geçince hemen akla geliyor. Kültür Bakanlığı her yıl Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ni düzenliyor ve sanatçıları ödüllendiriyor. Ancak, verilen ödül mü, yoksa sanat yapıtının bedeli mi anlaşılamıyor. Çünkü, ödül ve sanat yapıtının bedeli bir tek düşük meblağ içinde toparlanmıştır. Bu nedenle, bunun onurlandırıcı ve özendiri bir etken olduğunu savunmak, günümüzde kolay olmasa gerektir. Elbette sanatçının seçilmesi ve övülmesi güzel bir değerlendirmedir. Ancak bu, bir başka örnek ile karşılaştırılınca sanatçı olmak önemini yitirmekte ve hatta tatsızlaşmaktadır. Örneğin geçen yıl Emlak ve Kredi Bankası ilk ve orta öğrenim öğrencileri için açtığı bir resim yarışmasında, her dönem için ayrı olmak üzere büyük ödülleri 25.000.- lira olarak saptamıştır. Hatta üçüncülükler için verdiği ödüller bile devlet ödülünden daha yüksektir. Böyle olunca, Kültür Bakanlığı tarafından yetişkin sanatçıya lâyık görülen yapıt ve ödül karşılığının bu çocuklarınkinin yanında küçük düşürücü olduğunu kabullenmek gerekir. Bu, elbette bir çelişkidir ve sanatçıyı kırıcı ve soğutucudur. Bu nedenle bu durumların gerçekçi bir gözle düzeltilmesinde gecikilmemesi gerekir.

Kuşkusuz bunların hepsi zamanla rayına oturacaktır. Yalnız raya oturacak başka durumlar daha var. Örneğin telif hakları gibi. Geçen yıl da bu soruna değinilmişti bu yıllıkda. Ancak sonuç alınmayınca, sanatçı çırpınışına burada bir kez daha değinmemek olanaksızdır. Telif hakları değişmediği için, sanatçıya etkisi de giderek ezici olmaktadır. Bugün halen vergiden kurtulan 10.000 liralık telif tavanı, sanatçı için önemini yitirmiştir. Bu tavan anımsanacağı üzre on yıl önce yasalaştırılmıştı. İnsaf etmek gerek, bundan on yıl öncesinin 10.000 lirası ile bugünün 10.000 lirası aynı mıdır? Sanatçı bir de bir yerde memuriyet yapıyorsa, telif tavanı aşılır aşılmaz, maaşı ve kazancı yeniden vergiye girmektedir. Dolaylı olarak bu durumda olan sanatçıların çoğu yapıtlarını sergilemekten bile kaçınmaktadırlar. Hatta birçok yarışmalara bile gir-

memektedirler. Demek ki, telif hakları tavanının yetersiz düzeyde olması, devletin sanata özendiriciliği ile ters düşmektedir. Sorunun çözümlenmesinin gerektiği açıktır ve ilgililerin de durumdan habersiz olmadığı bilinmektedir. Geçenlerde sanatla ilgili bir profesör, belki bilirsin, diyordu ama bilmediğim bir şeyden sözediyordu. İrlanda, yerli olsun yabancı olsun sanatçıların yapıt satışlarından vergi almıyormuş. Sanırım iyi bir satış yeri. Dolaylı olarak çok iyi bir örnek doğrusu. Önermeye değer. Ama kime? Elbette sanatçılarımıza değil, yasa çıkarıcılarımıza. Kaldı ki, yasa çıkaranlarımıza çok önemli bir savunma nedeni de var. Çünkü araştırıldığında görülecek durum şudur: Bizde sanatçılarımızdan sağlanan vergi geliri incir çekirdeğini değil, onun molekülünü bile doldurmaz. Partilerimizden iki büyüğünün, telif tavanını yükselteceklerine ilişkin sözleri var. Umarız sözlerini anımsarlar.

Burada bir soruna daha değinmek istiyorum. Geçen yıl, iki sanatçımız daha Batı'da öğrenim gördükten sonra hizmet için yurda döndüler. Ancak daha bir yıl geçmeden bunlardan biri Fransa'ya, diğeri Almanya'ya gidip yerleştiler. Anımsanırsa, bunlar gibi başka sanatçılarımız da yabancı ülkelere gidip yerleşmişlerdi vaktiyle. Örneğin, **Abidin Dino, Nejat Devrim, Selim Turan, Avni Arbaş** ve çok yetenekli öğrenciler faslından Hasan Kaptan gibi. Son giden Osman Dinç ve Mehmet Güler benim öğrencim de oldular. Doğal olarak burada sorun, gitmelerinin nedenidir.

Acaba Batı'daki özendirici ortam mı onları oralara çekti? Yoksa dışardaki ortamın daha cesur atılımlara olanak vermesi mi? Bizde plastik sanatlar alanı ile ilgili olarak toplumun kültür düzeyi, öyle cüretli atılımlara pek olanak vermiyor. Biz, ancak Batıda olan bir anlayış sahneye çıkınca sesimizi çıkaramıyoruz. Batı bu alanda bir ölçü tahtası olmuş. Son zamanlarda bizde yeni görülen kimi çalışmaların, daha 1965 Paris Gençler Biennalinde yer aldığı düşünülürse, bu atılımların ne olduğu ortaya çıkar. Atılımı köstekliyen bir neden daha var. Örneğin yer yer sanatçılarımız hangi tür çalışmaların satış şansı olduğunu düşünmek zorunda kalıyorlar Geçenlerde bana uğrayan tanınmış bir sanatçımız, karanlık renkli, kasvetli

görüntüsü olan iyi çalışmaların bile satılma şansı olmadığını; resim alanların, zarif görüntülü, neşeli havası olan açık renkli tuvalleri benimsediklerini söylüyordu. Bu nedenledir ki, bizde, sanatçının kendi dramını yansıtan, çağa ve yaşama olan sanatsal tepkileri, gerçek, cesur anlatım denemeleriortaya pek çıkmıyor. Böyle olunca, sanatsal atılımlar daha doğuştan yaşama şansına sahip olmuyor. Sanırım bu durum, bugünkü sanat kültürü düzeyinin hazımlı bir ortam yaratmaya yeterli olmamasından ötürüdür ve dolaylı olarak da yapıtların belli bir anlayış düzeyinde olmasını ve sergilenmesini zorlamaktadır. Buna bağlı olarak da, sanatçının gerçek yaşam dramını yansıtan yapıtlar pek az gün ışığına çıkmaktadır.

Sanatın bir ülkenin yaşamında yaşatıcı bir role sahip olması, onunla ilgili çalışmaların izlenmesini, değerlendirilmesini gerektirmektedir. Böyle olunca, görülen çalışmaların kimi nitelikleri üzerinde durmanın yararı ve gereği vardır. Geçen mevsim sergilenen kimi yapıtlardan edinilen izlenimler, Batının akımlar zincirinden kopma hevesini yansıtmıyor değil. Özellikle genç kuşaklarla kimi orta yaştaki sanatçılarımızın çalışmalarında bu isteği ya da özlemi duymak olanaksız değil. Bu elbette çok olumlu bir tutum. Ancak sonuç, genel olarak bir çeşit naiv primitiflikle ilgili. Bu bakımdan istek ile sonuç pek uyumlu değil. Bir diğer gözlem soyut çalışmaların 1960 - 1970 arasındaki hızını yitirmesi .Ancak soyutla ilgili olarak yapılmış deneylerin getirdiği yüzeyde anlatım, figürlü ya da figürsüz tüm çalışmalarda kendini gösteriyor. Örneğin optik görüntüye bağlı olarak yapılan geleneksel perspektife az ya da çok ilişkin derinlik yerine, hacim etkisi yaratan renkli ya da siyah beyaz anlatım, âdeta bir yöntem gibi tüm çalışmalarda yer alıyor. Böylece non-figüratif resim biçimciliğinin figüratif resim çalışmalarında yer almakta devam ettiği anlaşılabiliyor. Elbette op ve pop anlayışı da bizde yeni olması nedeniyle henüz etkisini sürdürüyor. Ancak, op ve pop'un gördüğü ilginin sıcak olduğu pek söylenemez. Yalnız sergilerde boy gösterme olanağını bulabiliyor bu çalışmalar, o kadar. Ayrıca pek başarılı oldukları da söylenemez. Benim pop olarak en cüretli olduğunu gördüğüm bir **Osman Dinç**'ti, o da Fransa'ya gidip yerleşenler-

den. Mondrian ile pop karışımı bir çalışmaya yönelen Halil Akdeniz'in çalışmaları da disiplinli ve cüretli. **Veysel Günay** ise, ısırıcı bir renk karşıtlığı içinde, doğup büyüdüğü Karadeniz yaylalarının görünümlerini sevdirmeğe çalışıyor. Çalışmalarında az da olsa bir çeşit hüperrealizma edası yok değil. Doğal olarak çalışmalarının gelişmesini beklemek gerek. Kişisel bir sonuç alacağını ummak yersiz olmaz, sanırım.

Bir başka gözlemim daha var. Örneğin naiv anlatımın giderek yaygınlaşması ve toplumcu bir davranış olarak değerlendirilmesi. Ancak resimsel bir kişilik ve gözlemi getirmeyip bir de üretici bir tutum içinde olununca, bu çalışmaların yaratıcılık yönünden savunulması doğrusu olanaksız. Bu koşullar içinde naiv konu seçiminin giderek anlatım özgürlüğünü kısıtladığı düşüncesi bile insanda doğabiliyor. Sanatçının kendi anlatımı olmadıktan sonra, naiv ilkelliği orjinalite olarak benimsemenin doğrusu anlamı kalmıyor. Naivlik sınırı içinde bile, kişisel anlatım elbette söz konusu. Bu bakımdan sanatçının kendi resimsel, heykelsel ya da grafiksel anlatımını yakalamasının baş koşul olduğu her durumda ortaya çıkabiliyor. Bu anlatımın kendine özgü bir boya strüktürü, bir oluşumu vardır ve mutlaka yaratma olayını yansıtır. Bu olmadıktan sonra, belirli bir biçimleme yöntemi yansıtan konusal hikâye neye yarar. Çünkü resimsel anlatımın kendine özgü ve kendi kurallarına uyan strüktüral bir gelişimi, değişimi var. Biz bu strüktüral bünyeden sanatçının kişiliğini çıkarıyoruz. Sanatçının kişiliği burada ortaya çıkıyor. Bunları elbette biliyoruz, ancak genç de anımsanmasında yarar olduğundan şöyle bir değinilmesi gerekiyor.

Plastik sanatlar sınırı içinde, bu satırlar arasında fotoğrafa da yer veriliyor. Fotoğrafla ilgili olarak aklıma Kassel'deki **Documenta 77** geldi. Elbette yalnız Kassel Documenta'sı değil, başka uluslararası Biennallerde de fotağrafa önem vermede durum benzerliği görülüyor. Ancak Kassel'deki gösteri bu alanda en cüretlisi olarak beliriyor. Anlaşılan bu sergi, bir plastik sanatlar değil, bir film festivali olmuş. Kataloğu bile bunun en güzel bir yanıtı. Boya - resim hemen hemen yok gibi. İlgili eleştiriler de hiç iç acıcı değil. Katalogda verilen bilgilere göre, bırakın fo-

tağrafları, gösterilen filmler 70 seansı dolduran bollukta. Deneysel filmler de ayrı. Demek ki, 1955 lerin ilk ve en ilginç sayılan Kassel Documanta'sı, giderek başka alanda bir grafik çizmekte. Aslında diğer biennallerde de fotoğraf çalışmaları yer almıyor değil. Anlaşılan, fotoğraf ve film makinesi, artık ressamın aleti olmuş. Bunun için biz de, fotoğraf sergilerini plastik sanatlar faslı içinde belirtir olduk. Gerçekten, fotoğraf giderek itibarını arttırmıştır. Örneğin bir hayli yetenekli fotoğrafçı, çalışmalarını birkaç yıldır sergilerhalinde sunuyorlar ve bankalarımız da ödüllü sergiler, yarışmalar düzenliyorlar, fotoğrafçılarımız da kendilerine sanatçı dedirtiyorlar. Zaten herkes sanatçı oldu ya! Artık terzi de, ayakkabı tamircisi de kendini sanatçı addediyor. Milli Eğitim Bakanımız bile meslek okulu öğrencileri için sanatçı terimini kullandı. Neyse konu fotoğraf ve makinayı her eline alan da bu işi doğrusu beceremiyor. Ancak fotoğrafı plastik sanatlar içinde kim saydıysa büyük hata etmiş gibi. Anlaşılan,Batıdaki biennallere fotoğraf girince, elbette bizde yapılacak birşey kalmıyor.

İlgili olarak bir düşüncemi belirtmekten kendimi alamayacağım. Bu da, fotoğrafın sanat yapıtlarını yansıtmadaki katkısı, hizmeti. Özellikle baskı sanatında, yeni matbaacılıkta, fotoğrafçılığın yeri büyük. Yalnız, bu işte birbirinden farklı disiplinlere gereksinme olduğu açık. Örneğin bir mimarlık yapıtına ait renkli fotoğrafta yapının beyaz olan bir yüzeyi, bakıyorsunuz mavi, gri ya da değişik yansımalara göre pembe vb. olabiliyor. Ancak eğer çekilen renkli fotoğraf, içinde beyaz yüzeyleri olan bir resme ait ise, bu kez beyazların mavi, gri ya da pembe olması ya da buna paralel olarak diğer renklerin farklı olarak değişmesi, fotoğrafçının resme yapacağı azizliği ortaya kor. Bu nedenle de resimsel anlatım ortadan kalkar. Dolaylı olarak kimi resim kitaplarındaki baskıların asıllarını ne derece yansıtabildikleri de anlaşılabilir. İşte bu durumda resim yapıtlarının fotoğraflarını doğru olarak renkli çekebilecek ve sergileyecek babayiğit fotoğrafçıların gerektiği ortaya çıkıyor. Burada bir öneri akla geliyor hemen. O da, fotoğraf çeken ve çektiklerini sergileyen ve sanatçı titrini kendilerine lâyik gören fotoğrafçılarımızın,

önemli resim yapıtlarımızı renkli olarak çekip sergilemeleri. Elbette bu iş, bir yapı, heykel ya da manzara çekmeğe pek benzemiyor. Umulur ki, bu öneriye uyup bileğine, gözüne ve bilgisine güvenen sanatçı fotoğrafçılarımız çıkar ve katkıları da gerçekten çok büyük olur.

Kassel Documentasındaki fotoğraflardan, bakınız bizdeki gereksinmelere nasıl atlanıveriyor ve bir anda, kazanılmasının önemli olduğu disiplinlerin bulunduğu ortaya çıkıveriyor. Disiplinin sanat için gerektiği açık. Ancak göreli çalışmalarda disiplin azalıyor. Örneğin göreli biçimlemeler, özellikle ezbere doğa görüntülerini saptamada fazla kullanılıyor. Günümüzde yinelenmesi çoğalan gecekondu resimlerinde, bunların doğal görüntüsünden tek bir izlenim notu alınmıyor. Oysa bu yapıların yapısal özellikleri, optik görüntülerinin gözlemi ile daha ilginç olarak saptanabilir ve karakterleştirilebilir .Ne var ki, genel olarak böyle resimlerde, bir gecekondu biçimi için, yatay ya da dikey duran beyaz bir dikdörtgen içine göreli bir pencere ve kapı çizimi ile yetiniliyor. Bu nedenle, bu tür resimlerde bir gözlem diriliği ya da buluşuna rastlanmıyor. Sonunda da şematik bir biçimcilik tekrar edilip duruyor ve daha ilginci, sanatçının yaşantısına ilişkin bir dramdan ya da onu harekete geçiren buluştan söz etme olanağı ortadan kalkıyor. Bu nokta ile ilgili tuttuğum bir de not elimde. Geçen ders yılı Almanya'da bir akademinin bir atölyesi ile ilgili tüm öğrenciler, okulu terkedip müzelere ve dışarı çalışmağa gidiyorlar. Yaptıkları açıklamada da, doğa ve müze resimlerine ilişkin bilgilerin kendilerine verilmediği yer alıyor. Sanırım, doğa görüntüsü ile sanatçı biçiminin ilişkileri ve ayrıldıkları noktalar. Birbirlerinden fazla uzaklaşınca, aradaki bağlantının eksikliği yer yer kimi patlamalaba bile neden olabiliyor. Kuşkusuz, sanatsal anlatımda, biçimin soyut aşamasına gelmek için, aradaki çalışma sürecinin sağlam bir sanatçı yaşantısına dayanması, galiba gözden uzak tutulmaması gereken bir husus oluyor. Eğitimde üzerinde durulması gerekli bir durum sanırım.

Sanatçının toplumdan kopma sorununu da bu noktaya bağlamak daha kolay oluyor. Buna bağlı olarak bir başka açıdan, toplumcu resim, figüratif bir biçimcilik olarak

benimseniyor. Aslına bakılacak olursa, toplumcu olmayan sanat görmek zor değil olanaksız. Sanatçının toplum için çalıştığı kuşkusuz. Öyle ki, kübist anlatımdan tutun en soyut anlatıma kadar tüm buluşlar, bakıyorsunuz halıya, her tür dokumaya, dekorasyona ve hatta endüstrinin her koluna biçimleme örneği oluveriyor. Bu bakımdan, sanatçının toplumcu olan ve olmayan diye ayrılması biraz zorlama oluyor ve kimi sanatçı, haksız bir itham altında kalıyor. Üzerinde durulması gereken esas sorun, sanatçının varlığını kanıtlayan belirli bir kişisel anlatım. Bu anlatım sorunu üzerine çok yazıldı. Will Baumeister, Stuttgart'taki atölyesinin duvarına öğrencileri için, «biz sanatı öğreniyoruz, sanat yapmıyoruz» diye yazdırmıştı. Buna değinmenin nedeni, geçen mevsim görülen bu tür konulu resimlerden bir çoğunun beylik bir anlatım düzeyinde olmalarından. Böyle olunca, topluma ne verilebilir? Yazı disiplini olmayan roman yazabilir mi? Verilecek bir şey olmayınca, toplumdan kopma endişesi neye yarar. Sanatçı yetkin bir anlatım gücüne ulaşınca, onun topluma verdiği ne olursa olsun, toplum kendi yetişmiş insanları aracılığıyla onun kadrini, değerini anlamakta sıkıntı çekmez. Bu nedenle sanatçının vereceği topluma aittir ve onun kültürü içinde yer alır. Yeter ki, sanatçı, yaptığı ile çağdaş kültürde atılım sayılacak yapıt ortaya koysun.

Anlatımda yetkinlik söz konusu olunca, bildiğimiz, gördüğümüz bir şey de olsa, zaman zaman önemi olan bir sanatçının yapıtlarını arayıp görmek istiyoruz. Gerçekten uzun yıllarını sanata vermiş kişilerimizin çalışmaları inandırıcı oluyor. Geçen yıl görülen kimi sergiler böyle kişilere ait. Örneğin **Eşref Üren, İhsan Cemal Karaburçak, Abidin Dino, Ali Çelebi, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nurullah Berk** gibi. Bu sanatçılarımız tüm yaşamlarını kişisel anlatımları için harcamışlardır. Bir hafiflik yapmaktan özellikle kaçındıkları yapıtlarındaki titiz çalışmadan anlaşılabilmektedir. Onlarda herşey, bir sanat yapıtının onuruna yakısacak bir dikkatle ele alınmıştır. Sanat yapıtı belirli bir incelik, bir sunuş inceliği, ayrı bir dikkat istiyor. Çünkü sunuş biçimi ile bile, yapıt onur kazanıyor. Son zamanlarda Batı'daki öğrenimlerinden dönen kimi gençlerimiz, bu noktaya büyük itina gösteriyorlar. İnsan mutlu oluyor

onların bu sunuş titizliklerinden.

Yitirdiğimiz birçok sanatçımızın yapıtları geçen mevsim sergilendi. **Hüseyin Avni Lifij, Ercüment Kalmık, Şeref Akdik, İbrahim Çallı, Nazmi Ziya Güran, Hikmet Onat, Aliye Berger** ve heykelcimiz **Kuzgun** gibi. Yaşamını sanata vermiş bu rahmetli sanatçılarımızın yapıtları böylece bir kez daha ilgiyi çekti ve onları böylece anma olanağı da bulmuş olduk.

Heykel çalışmaları geçen yıla oranla daha az sergilendi. Seramik sergileri de öyle. Ancak seramikte, atılımdan çok bilinenler çerçevesi içinde çoğaltma özellikle beliriyor. Bununla birlikte yetkin bir biçim düzeyi de yer yer ağırlığını korumakta ve heykel anıtsallığına varan çalışmalar görülmekte. İlginç olan, seramik endüstrisinin bu çalışmalardan çok akıllıca yararlanması. Öyle ki, mutbak eşyalarından yapı giyimine değin bir çok kaplamada bu çalışmalar üretim örneği oluyor. Heykel alanında ise kimi cesur girişimlerin olduğu az da olsa dikkati çekti.

Geçen mevsim yitirilen önemli bir Alman sanatçısına da burada değinmek gerek: Ressam **Karl Schmidt Rottluff.** Sanatçı Die Brücke ekspressiyonizminin önemli bir temsilcisi idi. Ben Almanya'da öğrenimde iken Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör idi. Ölünceye dek saygınlığını yitirmeyen bir sanatçı olarak dünya resmindeki yerini özellikle güçlü renkçiliği ile almıştı.

Kişisel resim ve grafik sergileri :

Hüseyin Avni Lifij, Aralık 1976, (Tiglat Sa. Ga. İst.); **Aliye Berger** (gravür), Aralık/Ocak 1976 - 77, (Maçka Sa. Ga. İst.): **Ercüment Kalmık,** Ocak 1977, (Vakko Sa. Ga. Ank.); **Nuri Abaç,** Ocak 1977, (Dev. Gü. Sa. Ga. Ank.); **Mehmet Güler,** Ocak 1977, (Re. Hey. Müzesi, İz.); **Avni Arbaş,** Şubat 1977, (Vakko Sa. Ga. Ank.); **Mehmet Pesen,** Şubat 1977, (Cumalı Sa. Ga. İst.); **Hamza İnanç,** Şubat 1977, (Dev. Gü. Sa. Ank.); **İbrahim Balaban,** Şubat 1977, (Tak. Sa. Ga. İst.); **Orhan Peker,** Şubat 1977, (Tiglat Sa. Ga. İst.); **Nuri İyem,** Şubat/Mart 1977, (Oyo Sa. Ga. İst.); **Nurullah Berk.** Şubat/Mart 1977, (Dev. Gü Sa. Aka. İst); **Altan Gürman,** Mart 1977, (Maçka Sa. Ga. İst.); **Mustafa Aslıer** (gravür), Mart 1977, Artizan Ga. Ank.); **Nazlı Ece-**

vit, Nisan 1977, (Dev. Gü. Sa. Ga. Ank.); **Eren Eyüboğlu,** Nisan 1977, (Vakko Sa. Ga. Ank.); **Burhan Uygur,** Nisan 1977, (Artizan Ga. Ank.); **Abidin Dino,** Mayıs 1977, (Vakko Sa. Ga. Ank.); **Turan Erol,** Mayıs 1977, (Maçka Sa. Ga. İst.); **Ali Çelebi,** Mayıs/Haziran 1977, (Cumalı Sa. Ga. İst.); **Ramiz Aydın,** Haziran 1977, (Ta. Sa. Ga. İst.).

Toplu resim sergileri :

Güzel Sa. Derneği, «Yılın Genç Sanatçıları Yarışması Sergisi,» Aralık 1976, İst.; Birleşik Ressamlar ve Heykeltraşlar Sergisi, Aralık 1976, (Tak. Sa. Ga. İst.); «On Genç Sanatçı» : **Halil Akdeniz, Hüseyin Bilgin, Seyyit Bozdoğan, İbrahim Bozkuş, Behiye** ve **Zahit Büyükişleyen, Bekir Sami Çimen, Mehmet Güler, Erol Kınalı, Hayati Misman,** Ocak 1977, (Alman Kitaplığı Ga. Ank.); **Şeref Akdik, Vecih Bereketoğlu, İbrahim Çallı, Feyhaman Duran, Nazmi Ziya Güran, Hikmet Onat,** Ocak 1977, (Cumalı Sa. Ga. İst.).

Heykel Sergileri

Hakkı Karayiğitoğlu, Ocak 1977 İst.); **Kuzgun,** Şubat 1977, (Maçka Sa. Ga. İst.); **Haluk Tezonar,** Nisan 1977, (Dev. Gü. Sa. Ga. Ank.).

Yabancı Sergiler

«Freie Gruppe» (resim), Ocak 1977, (Tak. Sa. Ga. İst.); «Çağdaş Fransız Litografileri», Ocak 1977, (Fransız Kül. Mer. Ank.).

Fotoğraf Sergileri :

Fotoğraf Yarışması Sonuçları Sergisi, Ocak 1977, (Akbank Konak Sa. Ga. İz.); **Şemsi Güner,** «Sihirli Türkiye», Şubat 1977, (Ya. Kre. Bank. Ga. İst.); **Nusret Nurdan,** Şubat 1977, (İnterkontinental Oteli İst.); **İsa Çelik,** Şubat 1977, (Ta. Sa. Ga. İst.); **Ozan Sağdıç,** Nisan 1977, Alman Kül. Mer. Ank.); Fotoğraf Sanatçıları Sergisi, Haziran 1977, Galeri İsosem, İst.).

Sanat Yayınları :

Suut Kemal Yetkin, Barek Sanat, Cem Yayınevi, İst.

1977; **Bedri Rahmi Eyüboğlu,** Resme Başlarken, Cem Yayınevi, İstanbul 1977; **Adnan Turani,** Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı, Türkiye İş Bankası yayınları, Ankara 1977; **Güncel Renda,** Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977; **Bedrettin Cömert,** Giotto'nun Sanatı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977.

Ülkemizde güzel sanatlar alanındaki ilk kitapların yazarından olan ve özellikle deneme alanında en güzel yazı örneklerini veren Suut Kemal yetkin'in «Barok Sanat» adlı kitabı, Avrupa barokunun resim, heykel ve mimarlık yapıtlarını bilimsel bir sınıflama içinde değerlendirmektedir. Barok sanat alanında, benim bilgime göre ,yurdumuzda ilk kez yazılıp yayınlanmış bir çalışmadır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun «Resme Başlarken» adlı kitabı ise, sanatçının yaşamı boyunca resim hakkında yazdığı, tuttuğu notları içermektedir. Onun sohbet eder gibi yazışı ile sürüp giden kitabı, oğlu Mehmet Eyüboğlu tarafından toparlanmış ve bir de önsöz eklenmiş. Güncel Renda'nın «Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı» adlı kitabı bir üniversite yayınıdır ve yazarın doçentlik tezidir. Kitaptaki ana konu, Batıdan aktarılmak istenen bilimsel perspektifin ülkemiz resminde yansıyan serüvenidir. Bedrettin Cömert'in «Giotto'nun Sanatı» adlı çalışması ise, sanırım bizde bu İtalyan ressamı üzerine yazılmış ilk derli toplu kitaptır. Umarım ki bu üniversite yayınlarının kitapçılara dağıtımı için bir yol bulunmuştur ve depolarda unutulmaması için artık önlemler alınmaktadır.

YOLUNU ARAYAN TÜRKİYE ve 1978 DÖNEMECİ

Prof. Dr. Cavit Orhan TÜTENGİL

Ünlü Fransız ressamı Paul Gauguin'in 1897 yılında yaptığı bir tablonun adı 1977 Türkiye'sinde hepimizi derinden düşündüren bir sorular dizisi olmuştur: **«Nereden geliyoruz? Biz neyiz? Nereye gidiyoruz?»**

Geçen yıl **«Varlık Yıllığı 1977»** için hazırladığım yazının ilk tümceleri de bir soruyla sona ermekteydi: «1977 yılına girmeyi, 1976 yılında yoğunluk kazanan bunalımlardan kurtulmanın bir dönemeci gibi büyük umutlarla bekleyen Türkiye, bu umudunu genel seçimlere bağlamış görünmektedir. İçinde bulunduğumuz Gordium düğümü seçimlerle çözülecek midir, yoksa düğüm üstüne yeni bir düğüm mü vurulacaktır?» (159)

«Seçim yılı» olarak adlandırdığımız 1977 geride kalmıştır. Genel seçimleri izleyen yerel seçimlerin hangi eğilimleri güçlendirdiğini birlikte göreceğiz. Günümüzün somut gerçeği odur ki 1. MC Hükümeti gitmiş, fakat 2. MC Hükümeti, bazılarının adlandırması ile Ye-Me-Ce gelmiştir. Böylece, bize ve bizim gibi düşünenlere göre düğüm çözülmemiş, üstelik düğüm üstüne yeni bir düğüm vurulmuştur.

5 Haziran 1977 seçimlerinden bir gün önce «Yarın» adlı şiirinde Şükran Kurdakul şöyle diyordu:

Ölümün adamlarına
Dur diyoruz yarın...
Ölümün adamlarını
Durduruyoruz yarın.[1]

Seçim sonuçları alınınca Oktay Akbal «Genel Bir Değerlendirme» adlı yazısında şu noktalara değinecekti:

● 1973'te 185 sandalye elde eden CHP 28 milletvekili daha çok çıkarmayı başarmıştır. Bu, bir ilerlemedir. CHP oy oranı da yüzde 33.3'ten yüzde 41.4'e ulaşmıştır. Türkiye ölçüsünde elde ettiği oy sayısı ise 3 milyon 570

binden 6 milyon 117 bine çıkmıştır. Özellike büyük yerleşim merkezlerinde CHP geniş ölçüde oy kazanmıştır.

● TBP'nin ve TİP'in seçimlere katılmaları, CHP'ye sürekli saldırılarda bulunmaları, pek önemli olmasa da yine de sonuçları etkileyecek oylar almaları, CHP'ye İstanbul'da bir, belki de iki sandalye kaybettirmiştir. Anadolu'nun Güneydoğu illerinde de bu oy parçalanmaları AP'ye yarar sağlamıştır.

● AP kendi açısından başarılı olmuştur. Başlıca düşmanı Demokratik Partiyi, onun önemli kişilerini, başta Bozbeyli, Korkmazcan olmak üzere, hepsini Meclis dışında bıraktırmayı başarmıştır, kısacası DP'yi eritmiş, yok etmiştir... AP'nin ikinci başarısı da MSP'nin elinden en az 20 sandalyeyi almak olmuştur. 1973'te 48 sandalyeyle Meclis'e girerek önce CHP, sonra AP, CGP ve MHP ile hükümet kurabilecek güç gösterenMSP, şimdi 24 kişilik bir gruba sahiptir.

● Bay Demirel bu iki başarısına karşın CPH, daha doğrusu Ecevit önünde, tam bir bozguna uğramıştır. 1973'te 149 sandalye kazanmıştır, bunu şimdi 189'a çıkarmıştır, ama CHP'ye yine de yetişememiş, tek başına iktidar olmak şöyle dursun, Türkeş'e, hatta Erbakan'a «muhtaç» duruma düşmüştür.

● 1977 seçiminin bir bakıma beklenen, bir bakıma da şaşırtıcı olayı, Bay Türkeş'in MHP'sinin Meclis'teki sandalyelerini 3'ten 16'ya çıkarabilmiş olmasıdır. MHP bugün bir gruba sahiptir, bir gruba sahip olmanın yararlarını, olanaklarını elde etmiştir... MC iktidarında «devleti ele geçirmek» hesapları ardında koşan MHP'nin 16 kişilik grubuyla nasıl bir tehlike olduğunu herkes şimdiden görebilir, anlayabilir,[2]

Oktay Akbal'ın bu gerçekçi çözümlemesinin ardından «umut» günleri gelmiş, Bülent Ecevit yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmişti. Meray'ın «On Güzel Gün»ünü güvensizlik oyu izledi. Ecevit Hükümetinin güvenoyu almasına destek olunmalı görüşündeydik :

«Türkiye, bir dönemeçte bulunmaktadır. Bu nedenle, Millet Meclisinde yapılacak güven oylaması, yalnız Ecevit hükümetinin kaderini değil, ülkemizin yakın geleceğini de çok yakından ilgilendirmektedir. Ya demokratikleşme yo-

lundaki gelişme sürecek, ya da tırmanan faşizm, doruk noktasına erişecektir. Herhalde, sorumluluk bilinci taşıyan bazı milletvekilleri, küçük parti hesaplarını bir yana bırakarak, Ecevit hükümetinin güvenoyu almasına destek olmalıdırlar. Tarihin çağrısı budur».[3]

«Tarihin çağrısı» dediğimiz «azınlık hükümeti» formülü işlerlik kazanamadı. 1973 yılından 1977 Nisan'ına kadar gerçi 91 parlamenter parti değiştirmiş, transfer rekoru 21 milletvekili ile AP tarafından kırılmıştır :[4]

Dört Yıllık Parlamento Transferleri

	1973	1977	Sonuç
CHP	185	189	+ 4
AP	149	170	+21
MSP	48	47	— 1
DP	45	17	—28
MHP	3	4	+ 1
TBP	1	1	

Fakat bu değişmeler dört yıla varan bir süre içinde olmuştu. 1977 seçimlerinin hemen ardından büyük transferler bekleyenler, yeni bir iktidar seçeneğinin bu yolla oluşacağını umanlar hayal kırıklığına uğramakta ve uğratmakta gecikmediler. Yeni bir seçim yakın bir gelecekte sözkonusu olmadığına göre, CHP + AP ortaklığı dışında akla gelen tek çözüm, zamanın kozasını örmekte olduğu «transferler»dir diyebiliriz.

5 Haziran 1977 seçimlerinden «simgesel» olarak arda kalan, seçim sonu gelişmeleriyle organ nakline «şimdilik» hak kazanan kızgın bir AP'linin dramı olmuştur: «Trabzon'un Of ilçesine bağlı Hayrat Bucağının Dereyurt köyünde, Yüksel Ersin adlı bir işçi, seçim öncesinde CHP'lilerle girdiği bahsi kaybetmiş ve erkeklik organını kesmiştir.

5 Haziran seçimleri öncesi köydeki CHP'lilerle **«AP, CHP'den az sandalye kazanırsa erkeklik organımı keserim»** diye bahse tutuşan 44 yaşındaki Ersin, 6 Haziran sabahı CHP'nin daha fazla oy aldığını öğrenince sözünü tutmuş,

sabah namazını kıldıktan sonra jiletle erkeklik organını kesmiştir. Evli ve 5 çocuk babası olan Ersin, 10 yıldır Of Çay Fabrikasına bağlı Tatvancık köyündeki Çay Alım Merkezinde çalışmaktadır».[5]

11 Aralık 1977 tarihinde yapılacak yurt ölçüsünde yerel seçimler Ye-Me-Ce'nin son karar ve eylemlerinin onaylanması açısından büyük önem taşımaktadır. «Zamanın kozasını örmekte olduğu»nu söylediğimiz partiler arası transterler için seçim sonuçlarını bekleyenlerin bulunması doğaldır.

Son 10 yılın iller açısından belediye başkanlığı seçimleri kazanç ve kayıpları aşağıdaki çizilgeyi oluşturmaktadır :[6]

Seçim yılı	AP	CHP	MSP	DP	CGP	Bağımsızlar	Toplam
1963	42	24	—	—	—	1	67
1968	38	19	—	—	3	7	67
1973	22	33	2	2	—	8	67

Büyük kentlerimizin de içinde yer aldığı il merkezleri belediye başkanlıkları **kentleşme süreci** ve **sanayileşme**'nin belirginlik kazandırdığı yeni toplumun siyasal tercihlerini yansıtmaktadır. 11 Aralık 1977 günü, 67 ilin yanı sıra 554 ilçe ve 1088 bucak ve beldede seçilecek olan belediye başkanları, kentsel Türkiye'nin 1709 yerleşme birimindeki nabız atışını ortaya koyacaktır.

MAYIS KESİTİ

77'ler Türkiye'sinin hangi ayından ya da gününden bir kesit alınsa, toplumumuzun ortak çizgilerini yansıtan olayları ve özellikleri bir arada bulmak olanaklıdır. Bunalım tünelinde bulunan ülkemizin belirgin nitelikleri arasında şunları sayabiliriz :

- Kutuplaşma ve parçalanma
- Hoşgörü yerine çatışma
- Fanatizme varan «tek yol» anlayışları
- Zora başvuran «sulta kurma» çabaları

● Can ve mal güvenliğini ortadan kaldıran anarşi ve terör.

Bu genel çerçeveden 1977 Mayıs'ına geçerek iki gösteri üzerinde durabiliriz. Bunlardan ilki, «Kanlı 1 Mayıs»a dönüşen «Şanlı 1 Mayıs» gösterileridir. Olayın iki yüzünü, bir kaynaktan yararlanarak şöyle belirleyebiliriz :[7]

● 1 mayıs 1976. İşçi sınıfının barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık, toplumsal ilerleme ve sosyalizm için uluslararası birlik, dayanışma ve savaşım günü. O gün İstanbul'da Taksim Alanı'nda Türkiye işçi sınıfı, burjuvazinin 51 yıllık yasak duvarını deldi geçti... Ve 1 Mayıs 1977. O gün Türkiye'nin kalbi yine İstanbul'da atıyordu...

1977 1 Mayıs'ı, tüm demokratik güçlerin eylem birliğinin canlı bir örneği oldu.

● Ne var ki, iktidarın ayaklarının altından kaydığını açıkça farkeden egemen güçler, böylesi görkemli bir görüntüye daha fazla tahammül edemezlerdi. Emperyalizm ve onun yurdumuzdaki politik karargâhı MC, CIA'sıyla, kontr- gerillasıyla, gizli - açık ajanlarıyla çok önceden hazırladıkları kanlı planı uygulamaya geçtiler. Maoculları bir naşa gibi kullandılar ve bu görkemli günü kana buladılar.

Toplumsal tarihimize «Kanlı Pazar» olarak geçen Taksim'de, 34 yurttaşımız hayatlarını kaybetti. 1 Mayıs ölülerinin sosyo - ekonomik nitelikleri şöyle özetlenebilir: öğrenci, hemşire, toplum polisi, öğretmen, işçi, inşaat ustası, bekci, ev kadını, tezgâhtar, seyyar satıcı, müstahdem...

Kan, gözyaşı ve 34 mezarın yanı sıra bize kalanlardan biri de Mehmet Karabulut'un, ancak birkaç dizesini aktarabildiğim «Tanısız Ölü» başlıklı şiiri oldu :[8]

Ve işte ben morgta yatıyorum üç gündür
Şimdi Çamlıca eteklerinde leylaklar açıyordur
Bu gün üç mayıs
Bir yanımda bir işçi yatıyor, bir yanımda bir genç kız
İşçinin yumrukları sımsıkı sıkılmış açılmıyor
Genç kızın gözleri ceylan gözü kapanmıyor,
Biz üçümüz kaldık burada, tanısız
Gayri bütün 1 MAYIS'larda biz de varız.

Üzerinde duracağımız ikinci gösteri, 29 Mayıs günü düzenlenen «Fetih mitingi»dir :

«Milli Türk Talebe Birliği'nin düzenlediği gösteride, özellikle Ayasofya'nın ibadete açılması istenerek Müslümanlar «cihad»a çağırılmış, konuşmacılar, «Nefislerde şeriat ilanını» istemişlerdir. Bu arada gösteriye katılanların taşıdıkları döviz ve pankartlarda artık Türk toplum yaşamının dışında kalmış olan Arapça yazılara bol bol rastlanmıştır. Bu arada MTTB yöneticilerinden Kasım Yapıcı, İslâmiyet uğruna kan akıtılacak günlerin yaklaştığını belirterek «bu uğurda ölenlerin şehit sayılacağını» söylemiştir».[9] Eyüp Camisinde kılınan «toplu» sabah namazıyla başlayan gösterilerin Sultan Ahmet Camisinde kılınan ikindi namazıyla sona erdiği, Ayasofya'nın ibadete açılması için edilen dualardan sonra topluca MSP'nin Taksim mitingine gidildiği anlaşılmaktadır.

BİZİ KİMLER YÖNETİYOR?

TBMM'inde grubu bulunan, iktidarda ya da muhalefette ülke yönetimine ağırlığını koyan dört siyasal partinin lideri geçen Ramazan Bayramı vesilesiyle kaleme aldıkları yazılarda Türkiye'nin portresini şöyle çizmekte idiler :

Demirel/ «Kalkınma kervanı yürüyecek ve Türkiye, ırmaklarını, ovalarını, madenlerini, ormanlarını, denizlerini, tabii kaynaklarının tümünü milletin refah ve saadeti için geliştirmeye devam edecektir.

Ülkenin hayat damarlarında kudret dolaşacak, kalkınmadan ülkenin her köşesi nasibini mutlaka alacaktır.

Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu ve ileri sanayi toplumlarının yaptığı herşey yapılacak, üzerinde Türk zekâsının ve el emeğinin damgası olacaktır.

Kuraklığı, karanlığı, hastalığı, hürriyetçi demokrasiyi ayakta tutarak yeneceğiz.

Türkiye kalkınmasının hedefi budur, Türkiye kalkınmasını başarmak bizim ecdadımıza olan şeref borcumuzdur.

Türk milletini dilediğini söyleyebilen, dilediği işi tu-

tabilen, dilediği yere gidebilen, başı dik, alnı açık, karnı tok, sırtı pek insanlar varlığı olarak yüceltmeye kararlıyız».

Ecevit/«Türkiye'de yıllardır izlenen yanlış ekonomi politikası artık iflas etmiştir.

Türkiye'nin çağdışı kalmış ekonomik ve toplumsal düzenini zorla sürdürmek isteyenler, o düzenin ve kendi tutumlarının çelişkilerinde ve çıkmazında şimdi ülke ekonomisini batağa sürüklemekte, halkın omuzlarına dayanılmaz yükler getirmektedir. Hâlâ da özveriyi, tasarrufu kolay kazanç sağlayanlardan, varlıklardan değil, yoksul halk çoğunluğundan beklemektedirler.

Halkın buna rızası olamaz, olmayacaktır.

Çağdaş düzenin tüm olanakları artık tükenmiştir, bu düzenin sınırına varılmıştır.

O sınırın ötesinde, çok geçmeden, ülkemize, çağdaş insanlığa yaraşır bir düzenin, verimli ve hakça bir düzenin güneşi doğacaktır».

Erbakan/«Bu yıl mübarak Ramazan Bayramını, yeni bir milli hamleyi, «İhracat Seferberliği Hamlesi»ni başlatmış olarak kutluyoruz. Geçen yıl aynı bayramı «Büyük Tarihi Ağır Sanayi Hamlesi»ni başlatmış olarak kutlamıştık. Milletimiz artık geçtiğimiz devirde yer yer görülen batı taklitçiliğini bırakmıştır. Faizci, sömürücü, materyalist kapitalizmin ve insan tab'ına aykırı materyalist tahakkümcü sosyalizm ve komünizmden insanlara saadet ve selamet gelmeyeceğini müdriktir. «MİLLİ GÖRÜŞ»e sımsıkı sarılmıştır. Hamle üzerine hamle yapıyor ve «YENİDAN BÜYÜK TÜRKİYE»yi kuruyor.

«YENİDEN BÜYÜK TÜRKİYE»yi kurarken en büyük hamle hiç şüphesiz «MANEVİ KALKINMA» hamlemizdir. «MANEVİ KALKINMA» hamlesi bütün hamlelerin temelidir. Saadet ve selamete erişmenin, mesut olabilmenin, güçlü olabilmenin tek yoludur».

Türkeş/«Milletimiz tarihi boyunca üç kıta üzerinde yayılan cihan imparatorlukları kurarken, kendi öz kültüründen ilham almıştır. Ancak, birkaç yüz yıldır milletimi-

zin devlet ve yaşama felsefemiz bazı zaaflara uğramıştır. Bunun sebebi, kendi milli kültür ve devlet felsefemizden uzaklaşmamız, yabancı kültür ve akımların istilasına uğramamızdır. Türk milleti bugün az gelişmiş bir ülke haline gelmiştir. Milli ülküsünden uzaklaşmış, milli kültürüne yabancılaşmış bir milletin geri kamış olması tabiidir. Son yıllarda ülkemizde görülen anarşist komünizmin bölücülüğünün, mezhep kışkırtıcılığının milli serveti imhaya kalkışan sabotajcıların kundakçılığının sebepleri milli ülkü ve milli kültüre yabancı nesiller yetiştirilmesidir. Vatan ve millet bütünlüğünü parçalayıp, bağımsız son Türk devletini yıkmak, komünist emperyalizme bağlamak isteyen zihniyet yıllardır yetiştirilmek istenen köksüz, ruhsuz felsefenin bir sonucudur.

Türk milletinin büyük güçlü ve kalkınmış devletini yeniden kurabilmesi, onun kendi kültür ve devlet felsefesine yeniden dönmesine bağlıdır. Türk milleti yabancı akımların tasallutundan kurtulup kendi öz devlet felsefesine yeniden döndüğü gün, büyük devlet vasfını tekrar kazanacak, dünya milletleri arasındaki üstün yerini alacaktır».[10]

Politikacılarımızın çizdikleri Türkiye portresi karşısında, 1 Ekim 1977 günü altmış yaşına giren Sami N. Özerdim içtenlik dolu bir tepkiyi dile getiriyor: «Doğrusu, yetmişe varmayı ummuyor, istemiyorum da... Politikacıların yönetiminde yaşamak ağırıma gidiyor. Bilgisiz, görgüsüz, yavan, «maddî» adamlar (durmadan da maneviyattan, dinden, imandan söz ederler, özdenliksiz adamlar!); politikanın bir oyunbazlık ,kandırmaca, halkı uyutmaca olduğunu kurallaştırıyor, yasallaştırıyorar yıllardır.

1946'dan bu yana, şu «demokrasi» denilen ne idüğü belirsiz düzeni savunur görünerek yaşamımızı zehir ettiler; yaşantımızın rengini sildiler. Faust gibi, «dur geçme!» diyeceğimiz bir an'dan yoksun ettiler bizi!

...

Bu demokrasi midir? Ve, demokrasi nedir? Seçmenin yarısından biraz çoğunun yarısından biraz eksiğine egemen olması, onu ezmesi midir? Sövemiyorum, sövebilsem «Böyle demokrasinin...» diye başlayacağım. Bu nasıl demokrasi ki, yasal yollardan sapmadı diye Ecevit'e veryan-

sın ediyorlar her Tanrının günü...

Altmışıma bu duygular içinde giriyorum. Bu politikacıların yönetiminde yaşamak istemiyerek...».[11]

ANLAMLI ANMA TOPLANTILARI

10'dan 80'e kadar uzanan anlamlı anma toplantıları sadece 1977 yılının bir göstergesi olarak kalmamakta, bir «dönemeç»e yaklaşan Türkiye'nin de işaretlerini vermektedir.

● 13 Şubat 1977'de 10. yıldönümü törenle kutlanan DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ülkemizde «sınıf sendikacılığı» yapan bir işçi kuruluşudur. CHP Genel Başkanının «İşçi hakları uğrunda insanca ve hakça bir düzen yolunda ve işçi haklarının güvencesi olan özgürlükçü demokrasiyi koruyucu» uğraşlarda gördüğü DİSK, TSİP Genel Başkanına göre ise «en önemli demokrasi kalelerinden biri»dir.

● Okunuşunun 50. yılında bir simpozyuma ve çeşitli yayınlara konu olan **NUTUK**, çok uzaklardan gelen anlamlı bir uyarı niteliğinde kalmış, geniş kamuoyu ve gençlik kesimi konuya beklenen ilgiyi esirgemiştir.

● Ölümünün 60. yılında Sultan II. Abdülhamit'in anılması, 33 yıllık hükümdarlığına övgülerin dile getirilmesine vesile olmuş, türbesinin duvarlarının temizlenmesiyle başlayan törenler konuşmalar ve sergilerle sürdürülmüştür. Nazım Hikmet'in 75. doğum yıldönümü toplantısına bir «misilleme» niteliği taşıyan Abdülhamit töreni MTTB'nin hangi akımların oda knoktası olduğunu kanıtlamaktadır.

● Sovyet Devriminin 60. yılı da Türkiye İşçi Partisi tarafından düzenlenen «Ekim Devrimi ve Türkiye Toplantısı»nda ele alınmıştır.

● «Hoyrat ve sevgiden yoksun kuşaklar»ın yetiştiğinden yakınan Vedat Nedim Tör'ün 80. yaş gününde anılması, «Kadro hareketi, yalnız Türklerin değil, bütün milli kurtuluş hareketlerinin sembolü olan Kemalizmin, ideolojik bir fikir sistemi halinde düzenlenmesi denemesi idi» diyen yaratıcı bir insanımızın ödüllendirilmesi olmuştur.

Tabanda yer alan ve siyasal bunalıma dönüşen ekonomik sorunları bazı sayılarla gözler önüne sermeye hazırlanırken bugünkü gazetelerde (10 Kasım 1977) Demirel'in «hacı»larla ilgili bir eleştiriye verdiği yanıt çıktı. «Gerisini siz anlayın» kabilinden sadece bu yanıtı aktarmakla yetiniyoruz: «70 sente muhtaç olduğumuz bir devirde biz hacılarımıza 70 milyon dolar ayırdık. Daha ne yapalım?»

1976 yılı sona ererken Ali Sirmen «Yılın Sporcusu» adlı yazısında «RODEO» dalında Süleyman Demirel'in büyük ustalığını ortaya koymuştu. Bir kovboy sporu olan, huysuz ve eğersiz bir at üzerinde fırladığı arenada atın üzerinde kalmaya çalışan «rodeo yarışmacısı»nı, «Bu kez düştü» diye haykıran seyirciler kalabalığı karşısında yazar şöyle anlatıyor :

«Süleyman Bey düşmüyor, başından geniş kenarlı şapka fırladığı, kendisi büyük cüssesiyle atın üzerinde görülmemiş şekilde hopladığı halde düşmüyor. Her sıçrayışta heybetli gövde atın beline bir gülle gibi yeniden yerleşirken, biçarenin belkemiğini çatırdatıyor. Süleyman Bey yan yatıyor, arenanın kumlanmış, pislenmiş toprağını yüzüne yakın görür gibi olurken toplanıyor. Gömlek pantalonun içinden taşıyor, göbek gömlekten fırlıyor «düştü düşecek» derken usta binici yeniden kendini topluyor. At birader oyunu yapıyor, Süleyman Bey «komünizmle mücadele paradını» alıyor, at yeğen numarası yapıyor, Süleyman Bey bölücüler geliyor gardını geçiyor. At sağarısını çalkalıyor, Süleyman Bey gerdanını kıvırıyor. At havayı çiftelîyor, Süleyman Bey kafasını eğiyor.

Ve böylece sürüyor rodeo tarihinin belki de en büyük yarışması».[12]

«Yılın Sporcusu» 1976 yılındaki başarısını 1977'de de sürdürmüştür. Bugün de «atın üzerindeki adam» görünüşündedir. Ya 1978'de? Bize öyle geliyor ki, Süleyman Demirel 1978'de de «yılın adamı» olmakta devam edecek, fakat ya «at»ın ya da «jekey»in birbirinden ayrı düşmesi sonucu oyun sona erecektir. Türkiye büyük bir hızla «dönemec»e yaklaşmaktadır.

Paul Gauguin'in bir tablosundan yola çıkarak «potpourri» düzeninde uyguladığımız geçişlerle, sorularla yanıtlarını birbirine ulamaya çalıştık: «Nereden geliyoruz? Biz neyiz? Nereye gidiyoruz?» öyle görünüyor ki Türkiye tablosunun da adıdır.

Notlar

1 Bk. **Cumhuriyet,** 4 Haziran 1977, s. 9.
2 **Cumhuriyet,** 9 Haziran 1977, s. 2.
3 Bk. **Milliyet,** 29 Haziran 1977, s. 9.
4 **Cumhuriyet,** 13 Nisan 1977, s.5. 1973 yılından bu yana 91 parlamenter parti değiştirdi.
5 Bk.**Milliyet,** 12 Haziran 1977, s. 7.
6 **Bayram Gazetesi** (İstanbul), 17 Eylül 1977, s. 6. «1709 Belediye Başkanı Seçeceğiz» adlı yazı.
7 Bk. **Şanlı 1 Mayıs,** İstanbul 1977, s. 5 - 6. (Konuk Yayınları).
8 Şiirin bütünü için bk. **Cumhuriyet,** 30 Temmuz 1977, s. 7.
9 «Fetih Mitingi»ne ilişkin ayrıntılı bilgiler için bk. **Cumhuriyet,** 30 Mayıs 1977, s. 5.
10 Parti liderlerinin yazılarından yaptığımız alıntılar için bk. **Bayram Gazetesi** (İstanbul), 16 Eylül 1977, s. 8-9.
11 Sami N. Özerdim, **Varlık,** sayı 841, Ekim 1977, s. 3 - 4. Aykırı Düşünceler.
12 Bk. **Cumhuriyet,** 27 Aralık 1976, s. 3.

1977'DE TOPLUMSAL SORUNLARIMIZ

Emin ÖZDEMİR

Giriş

Toplumbilimciler, genellemeci bir yaklaşımla «toplumsal sorun» terimini şöyle açıklar: «Topluma gerçek anlamda korku ve yılgı altında bulunduran ya da toplumu oluşturan bireylerin büyük bir kesiminin duygularını, istemlerini, özlemlerini engelleyen, özellikle insan ilişkileri alanında gözlemlenen durumlar.» Bu tür sorunların ya da durumların ortaya çıkmasını da kimi koşullara bağlarlar: «Örgütlenmiş toplumda kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi işinde başarısızlığa uğranılması; toplum kurumlarının işlemez oluşu, düzenleyici yasalarına uyulmayışı; bir kuşaktan ötekine değerler aktarımının kesilişi; umut ve beklentilerin yitirilişi»... (1) gibi.

Toplumsal sorun ve onu doğuran koşullar açısından 1977, her yönüyle acılı, tedirgin, beklentili bir yıl olmuştur ülkemiz için. Daha doğrusu «sorunsal bir yıl» olmuştur 1977. İnsanın soluğunu kesen olaylar, olgular, durumlar birbirini kovalamıştır. Bunlardan sıyrılmanın yolu sorulup durulmuştur boyuna. Gelgelelim sorunlar her geçen günle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Yığışan ve yoğunlaşan bu toplumsal sorunların ağırlığı altında halkımızın büyük bir kesimi acının, korkunun, ürkü ve yılgının ateşten gömleği içinde kavrulmuş kıvranmıştır. Bu kavruluş ve kıvranışı yansıtan bir yazısında Oktay Akbal, 1977'nin genel görünümünü şöyle çizer:

«Kolera, yangın, soygun, cinayet, yoksulluk, zam, pahalılık, kaçakçılık, yönetim bozukluğu, cephecilik; Ağustos 1977'den geleceğe bu sözcükler kalacak birer simge gibi... Açıyorsun sabah sabah gazeteni, en acı, en tatsız, en umutsuz, en korkunç haberler yakıyor gözlerini. De-

(1) T. B. Bottomore, **Toplumbilim**, çev. Dr. Ünsal Oskay, Ankara 1977.

necek ki, sen en karamsar, en karanlık yanlarını görüyorsun toplumun! Bir de renkli yanı var, gökkuşağı renkleri arasında yaşayan mutlu kişiler de var! Evet, var, ama onları görmek büsbütün yakıp bitiriyor kişiyi... Dört yandan alevlerle kuşatılmış bir köşecikte gözlerini gerçeklere yummuş paralı kimseler kendi aralarında düğün bayram ediyorlar, o alevlerin eninde sonunda kendilerini de kül edeceğini düşünmeden...»

Bu görünüm hangi temel sorunlardan kaynaklanmaktedır? 1977'nin sorunsal bir yol oluşu nereden gelmektedır? Ayrıntılara inmeden bu soruların yanıtını saptamayı deneyecem. Bunu gerçekleştirmek için, bir yandan gazetelere yansıyan toplumsal boyutlu olay ve olguları adlandırmaya, bunları belirli sorunlara yaslandırmaya çalıştım; bir yandan da bu konuda küçük bir sormaca (anket) düzenledim. Ülkemizin toplumsal sorunları üzerine düşünen kimi bilim adamlarımıza bir soru, «1977'de ülkemizin en önemli toplumsal sorunları nedir?» sorusunu yönelttim. Gerektikçe küçük alıntılamlarla bu sormacanın yanıtlarına da yer verdim.

Toplumsal sorunların, çok yönlü ve karmaşık bir yapısı vardır. Önce süregenliklerinden söz etmek gerekir. Sözgelimi 1977'e özgü olarak adlandırdığımız kimi sorunlar daha önceki yıllardan sürüp gelmektedir. 1977'de ortaya çıkmış değildir. Böyleyken toplum yaşamındaki yerini korumakta ya da daha yaygın bir nitelik kazanmış olmaktadır. Kimi sorunlar da gündeme 1977'de gelmiştir. Bu yönden betimleyici bir yaklaşımla ele aldım konuyu. Sorunların geçmişine, gelişim serüvenine değinmekten kaçındım.

Toplumsal sorunlar konusu böyle saptayımcı ve betimleyici bir yaklaşımla ele alındığı gibi nedenleyici bir açıdan da ele alınabilir. Nitekim sorumuzu yanıtlayan bir toplumbilimcimiz, Doç. Dr. Özer Ozankaya bu noktaya değinirken şöyle diyor: «Günümüzde toplum yaşamının bütün bellibaşı kesimlerinde varlığını duyuran türlü bunalımların, bozuklukların ve çarpıklıkların kanımca ortak bir nedeni vardır. Bu yüzdendir ki bence «Türkiye'nin en önemli toplumsal sorunları» araştırmasında bu ortaklaşa temel nedenin açık seçik ortaya konulması, doğru bilinç-

lenme bakımından zorunludur. Çünkü söz konusu bunalımlar, bozukluklar ve çarpıklıklar geri kalmışlık denilen durumun, toplumsal, ekonomik, ekinsel, ruhsal niteliklerdeki belirtileridir. Bütün bu gelirtilerin ise ortaklaşa bir temel etkeni vardır ve bu etken kendi başına bir toplumsal sorundur. Bunalımların, çarpıklıkların üstesinden gelinebilmesi için asıl aşılması gereken engel odur. Bu sorunun adı «bilimsel düşünüş ölçü ve kurallarının toplum yaşamında egemen yeri tutulmaması» sorunudur... Ülkemizdeki türlü konut, eğitim, işsizlik, çevre kirlenmesi, işçi - işveren anlaşmazlığı, memur - halk güvenmezliği, beyin göçü, işçi göçü, topraksızlık, düşük yaşam düzeyi, tefecilik, fırsat eşitsizliği... sorunları, aslında geri kalmışlık denilen toplumsal dizgenin birer görüntüsüdür.»

Betimleyici ve saptayımcı bir yönelimle 1977'nin ülkemiz açısından belli başlı sorunlarını ele almak gerekirse nelerin üzerinde durulabilir? Şöylece yanıtlanabilir bu soru

● Yaşama Hakkının Hiçe Sayılışı

İnsanoğlunun en kutsal, en yüce hakkı, yaşama hakkıdır. Bir toplumda yaşama hakkı hiçe sayılırsa, yok olursa o toplumda düzeni sağlayacak yasalardan da, devlet gücünden ve erkinden de söz edilemez. Sallantısızca söylenebilir ki 1977'de ülkemizin en önemli sorunu yaşama hakkını hiçe sayan bir yönelimin güçlenmiş olmasıdır. Yıl boyunca okullarda, sokaklarda, alanlarda ölüm kol gezmiştir. Kan ve zorbalık, simgesi olmuştur 1977'nin. Öldürülenlerin sayısı üç yüzün üstüne varmıştır. Tek tek ya da toplu öldürümlerin, kıyaların adı «karşıt görüşlü iki grubun çatışması» olmuş; yaşama hakkını hiçe sayan, kan döken, cana kıyan ellerin pek azı yakalanabilmiştir.

Toplumsal bir varlıktır kişi. Mutluluğunun ilk koşulu da güvence altında bulunmasıdır. Güvenceden yoksun bir kişi mutlu olamaz. Hele can güvencesi yoksa mutluluğun yerini ürkü, yılgı, korku alır. 1977 için böyle olmuştur bu. Analar okula giden oğullarının, kızlarının dönüşünü elleri yüreklerinde beklemişlerdir. Öldürülen gençlerin gazetelerde yayımlanan fotoğraflarına hep kendi yav-

rularını düşünerek, «ya sıra bir gün benimkine de gelirse» kaygısı içlerini kemirerek bakmışlardır. Böylece sokaktaki mutsuzluk evlerden içeri de akmıştır.

Yaşama hakkının hiçe sayıldığı bir ortamda yaratıcı etkinlikler kabuklaşır. Her şeyin önüne geçer can kaygısı. Üniversitelerimizin suskunluğu, sanat ve yazın ortamımızın tedirginliği de bir ölçüde bu soruna bağlanabilir Nitekim bıçaklanarak yaşama hakkı elinden alınan Erzurum Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Orhan Yavuz'un öldürülmesinden sonra gazetelerde yayımlanan bir arkadaşına yazdığı mektubun şu bölümü değindiğimiz bu gerçeği somutlar :

«Bir baskı rejimi ve dağ yasalarının hüküm sürdüğü bir ortamda can güvenliğimizi gücümüzün yettiğince kendi olanaklarımızla sürdürüyoruz. Artık ne polis, ne adliye, ne de hükümetten hiç bir şey beklemiyoruz. Her an öldürülme tehlikesiyle karşı karşıyayız...»

Yaşama hakkının hiçe sayılışının kökeninde, bu hakkı hiçe sayanların yakalanmayışı, yargılanmayışı yatıyor genellikle. Zorbalık devlet erkinin yokluğundan güç alıyor. Acılı, sancılı günler sürüp gidiyor bu yüzden. Ölen öldüğü, öldüren de öldürdüğüyle kalıyor. Bunu 1977'nin en önemli toplumsal sorunu sayan Dr. Yahya Kemal Kaya şöyle diyor sorumuzu yanıtlarken: «..Bugün ülkemizde can güvenliği ciddi olarak sarsılmış, vatandaşların devletin güvenlik kuvvetlerinden etkili ve yansız davrandıkları konusundaki inançları zayıflamıştır. Başta öğretim kurumları olmak üzere sokaklar da kamu düzeni de devletten çok, anarşinin kontrolüne girmiştir.»

Can güvenliğinin hiçe sayılışı, değişik düşünce kalıpların bunları birbirlerine zorla benimsetme yönsemesinden doğuyor genellike. Bu yönsemenin ardında da Anayasal düzeni içine sindirememiş güçler yatıyor; onların gizli oyunları yatıyor. Kafaları «parsellenmiş», koşullanmış, belirli savsözlerin (sloganların) tutsağı olmuş kişiler insanın en yüce hakkını hiçe sayıyorlar. Bu hiçe sayış, salt 1977'ye mi özgüdür? Daha önceki yıllarda da yok mudur? Vardır elbette. Ancak 1977'de doruk noktasına ulaşmıştır. Büyük kentlerimizin alanları, sokak araları, okul kapıları ölümün kol gezdiği yerler olmuştur.

● Faşizmin Yuvalanışı

Değindiğimiz gibi toplumsal sorunlar yer yer birbiriyle kesişen özelliker gösterir. Birbirleriyle etkileşim içindedir kimi sorunlar. Öyle ki biri ötekinin nedeni olduğu gibi sonucu da olabilir. Yaşama hakkının hiçe sayılışıyla faşizmin toplum düzenimiz içinde yuvalanışı arasında böyle bir etkileşimin varlığından söz edilebilir. Nitekim sorumuzu yanıtlayan bilim adamlarımızın kimileri, yaşama hakkının hiçe sayılışını yuvalanan ya da tırmanan faşizmin kazandığı etkinliğe bağlıyor. Bunlardan Doç. Dr. Korkut Boratav sorunu bu açıdan ele alarak şöyle diyor :

«1977 yılında Türkiye'nin en önemli sorunu bence faşizmin devlet mekanizmasına ve toplum yaşantısına giderek yayılması ve artan bir etkinlikle egemen olmaya girişmesidir.»

Kuşkusuz 1977'nin acılı ve sancılı bir yıl oluşunda faşizmin hem toplumsal yaşantımıza hem de devlet çarkları içine akmış olmasının payı büyüktür. Toplumda beliren, ayrı bir sorun olarak değineceğimiz tüm kutuplaşma ve yakalaşmalar bu ağışın, bu tırmanışın sonucu olarak gösterilebilir. Örneğin 1977'nin en önemli toplumsal sorunları üzerinde düşünürken Doç. Dr. Metin Kazancı bu olgunun altını çiziyor. Şöyle diyor bu konuda :

«Hemen belirtelim ki 1977'nin kendi başına yaratmış olduğu önemli bir sorun yoktur. 1977 yılında önemli toplumsal sorun olarak niteleyeceğimiz olgu kaynağını çok eskilerden almaktadır. Geçmiş yılların birikimidir. Ancak son yıllar içinde iyiden iyiye belirginleşip açık duruma gelmiştir. Bu sorun kanımca: Ülkemizde faşizmin bir tehlike olarak ortaya çıkmasıdır. Ortaya çıkmasıdır diyoruz; çünkü bir yandan devlet gücünü arkasına alma, öte yandan yığınlara çekici simgeler, iletiler yollama, yandaşlar bulma olanağına kavuşmuştur. Biliyoruz ki Cumhuriyetten bu yana en önemli sorun olarak görülen gericilik olayı teknolojik gelişme ve toplumsal değişme (kentleşme ve atomize olma) sonucu oldukça zayıflamıştır. Bu akımın ayakta durması için çok büyük çabalar harcanmaktadır. Ancak artık eski korkulacak bir güç durumuna gelmesi

olağan değildir. Oysa faşizm kullandığı simgelerin çekiciliği, oldukça esnek olan içeriğini farklı biçimde açıklayabilme olanağı yüzünden **akıldışılığını** ustaca unutturabilmektedir.»

Dr. Kazancı'nın bu gözlem ve sanptayımını türlü olay ve olgular somutlamaktadır. Çoğulcu düşünüş düzenine saygı duymayan, bu düzenin yerine «milliyetçi bir baskı düzeni» kurmayı amaçlayanların örgütledikleri gençlik kampları bu olguların başında gelir. Kendi düşüncelerini topluma zorla benimsetme ereğiyle bu kamplarda silâhlı bir eğitimden geçirilerek yetiştirilen komandoların devlet güvenlik güçlerine, yardımcı güçler olduğunun «resmi ağız»larca söylenebilmesi faşizmin nerelere değin tırmandığını kanıtlar. Öte yandan bir tırmanış ve yuvalanış asıl yıkımını eğitim ve öğretim kurumlarımızda, özellikle de öğretmen okullarıyla eğitim enstitülerinde kendini göstermiştir. Bu kurumlara öğrenci almak için uygulanan yollar ve yöntemler değiştirilmiş, bunun yerine buraları «komando fideliği» durumuna getirerek yeni sınav biçimleri konmuştur. Yüksek yargı organlarınca yasadışı sayılmasına karşın sürüp gitmiştir bu yeni sınav biçimleriyle öğrenci seçme işi. Böylece ilk ve orta öğretime öğretmen yetiştiren kuruluşlar en büyük yarayı almıştır.

Çoğulcu düşünüşe dayanmayan her öğreti gerçekte eğitimi bir amaç olarak değil bir araç olarak kullanmaya yönelir. Kendi egemenliğini sağlayacak bir içerikle donatır eğitimi. Bunun için de eğitme işinde görev almış olanların tekilci düşünüşe yüzde yüz inanmış, bu düşünüş çizgisinden hiç bir zaman sapmayacak, beyinleri koşullandırılmış kimseler olması istenir. Nitekim bu istek 1977 yılı içinde bütün boyutlarıyla uygulanmaya konmuştur. Atatürkçü eğitim anlayışına bağlı, özgür düşünceye saygılı, bilimin verilerine inanmış, usçu öğretmenler, öğretmen yetiştiren kurumlardan uzaklaştırılmıştır. Bunları yerine yetişecek gençleri belirli kalıplar içinde donduran, siyasal dogmaların tutsağı kılan kişiler getirilmiştir.

Faşizmin değişik imge ve simgeler kullandığı tartışma götürmez bir gerçektir. Yoksul halk çocukları, bu imge ve simgelerin albenisine kapılarak kolayca komandolaşıyorlar. Komandolaşma süreci içine girince de gözlerine

albenisine kapıldıkları imge ve simgelerin perdesi geriliyor. Artık ölüm de öldürüm de onlar için bir buyuruk işi oluyor. Buyruk verilince de hiçbir sallantı, hiçbir duraksama göstermeden tam bir dinsel «İtaat»la uyuyorlar ona...

Faşist yönelim ve yönsemeler, bir silah olarak kullanır zorbalığı. Toplumun her kesimine korku, yılgı, ürkü salmak ister. Daha doğrusu korkunun, ürkü ve yılgının egemen olduğu bir ortamda kolayca güçlenip gelişi. Faşizmin tarihsel serüvenine baktığımızda açıkça görebiliriz bunu. Son zamanlarda özellikle 1977'de komando örgütlerinin böyle bir yönseme içinde bulunduklarına tanık olduk. «Milliyetçi amaç»lar için para topluyorlar. İşyerlerini, tecimevlerini dolaşıyor, para istiyorlar .Para vermeyenleri ya da istenilen ölçüde vermeyenleri korkutuyorlar, suçluyorlar. Herkesin gözü önünde yapıyorlar bunu. Korkmadan, ürkmeden. Haraç alıyorlar açıkçası. Gazetelere bu haraç almaların, göz dağı vermelerin, büyük büyük laflarla para toplamaların haberi yansıdı durdu.

Haraç almanın yanı sıra yol kesmeler, belirli gazeteleri okuyanları dövmeler de içinde bulunduğumuz zorbalık ortamının bir başka göstergesi olmuştur. Faşizim yönelim ve yönsemesi de bu ortamda palazlanmış, bu ortamda yuvalanmıştır. 1977'nin en önemli toplumsal sorunu da bu yönelim ve yönsemenin giderek ağını genişletmiş olmasıdır.

Kutuplaşma ve Yakalaşmalar

Çoğulcu düşünüşü yaşama biçimi olarak benimsemiş demokratik toplumlarda değişik düşünce akımlarının varlığı doğal bir olgudur. Özgürlükçü demokrasilerin belirleyici niteliği de bu birbirine karşıt görüş ve düşüncelerin birlikte varolabilmesi, birlikte güvence altında bulunabilmesidir. Böyle olmaz da bu düşünce akımlarından biri ötekileri egemenliği altına almak için onları boğmaya, o akımlara bağlı kişileri susturmaya yönelirse o toplumda düşünce ve ruh sağlığı yaralanmış olur. Düşünce ve ruh sağlığı bozulmuş bir toplumda birbirine düşman kutuplar, yakalar oluşur kendiliğinden. Çünkü her yaka kendi düşüncesini, kendi savını değişmez doğru saydığından öteki

yakaları zorla kendine inandırmaya, kendi sav ve düşüncesinden caydırmaya çalışır. Bu inandırma ve caydırma her zaman için düşünsel düzlemde kalmaz. Eyleme, çatışmaya dönüştüğü de olur.

Diyebiliriz ki 1977'de toplumumuzun başta gelen sorunlarından biri de yakalaşma ve kutuplaşmalardır. Birbirinin varlığına katlanamayan, birbirini düşman sayan değişik yakalar, değişik kutuplar açıktan açığa bir savaşıma girişmiş gibidirler. Öyle ki her yaka ya da eski deyimle cephenin kendine özgü savları, düşünceleri, ekonomik ve dünya görüşleri vardır. Bunları belirli savsözlerle (sloganlarla) etiketlendirmiş, toplum yaşamına sürmüşlerdir. Savsözlerin yöresinde öbeklenmiş, yakalanmışlardır bunlar. Sol için de, sağ için de böyle olmuştur bu. Çünkü kendi öz değerlerimizden kopma, kuşaklar arasındaki değer aktarımını ve düşünsel bağlantıyı kesme, uşçu değerler düzenini yadsıma, bireyleri gerçekçi ve bilimsel bir yaklaşımla ortak bir ruh ve ekinsel birlik içinde eritememe bu sonucu doğurmuştur. Birbirini düşman sayan, birbirinin dilinden anlamayan yakalaşmanın özünde kabaca bu nedenler yatar.

Savsözleri değişmez doğru sayanlar bir yerde us gücünü işletemeyen, eleştirel düşünüşten yoksun kişilerdir. Sözgelimi Atatürkçülüğün ilkelerini yadsıyan, bu ilkelerin yerine «Hedefimiz Turan, rehberimiz Kur'an» savsözünü yadsıyan, bir kafa, us gücünü kullanamayan, eleştirel düşünüşten yoksun biridir .Böyle bir savın düşünceden eyleme ağma olanağı var mıdır? Böyle bir savın ulusçulukla bağdaşırlığı var mıdır? Düşünmez, düşünemez bunları. Ama «milliyetçi» sözcüğünü her yerde yinelemekten özel bir tad alır. Bir kez olsun bu sözcüğün gerçek anlamı üzerinde durup düşünmemiştir. Ulusçuluğun, eski karşılığıyla milliyetçiliğin, «her türlü yabancı baskısı ve sömürüsünden kurtulma, kendi ulusunu sevip onu yüceltme amacı'nı içerdiğinin ayrımına varmamıştır. Bilincinden yoksundur bunun.

Sağda da solda da sürüp giden yakalaşmaların temelde birtakım ekonomik nedenleri vardır. Ama yoksul halk çocuklarının bu yakalar içinde yer almasının görünür nedenlerinden biri değindiğimiz gibi onların duygu

ve özlemlerini sömüren birtakım «yaldızlı sözler», soyut kavramlardır. Bu kavramların ağına düşerler. Bir kez de düştüler mi isteseler de kurtulamazlar. Çünkü beyinleri yıkanır süreklice. Düşünmeden inanmaya, yargılamadan yapmaya başlarlar. Sağdaki yakalaşmaların hemen tümünde, ister kendilerini «milliyetçi toplumcu» diye adlandırsınlar, ister «Müslüman Milliyetçi» ya da «ırkçı milliyetçi» desinler; **ülkücü** ya da **akıncı** adını benimsesinler bu yönleri değişmez, ortaktır. Prof. Dr. Muammer Aksoy, bir yazısında bunların bu ortak özelliğine değinirken şunları söyler :

«Gerçekten, düşünceler «kalıplar» haline getirildi mi, kafada artık hür düşünce ve akıl için yer kalmaz; kişiler, giderek robotlaşırlar, «düğmelerine basılan robotlar» gibi, her melaneti pervasızca işleyebilirler. Kırmızı bezi gören boğanın öldürmek ya da ölmek için şuursuzca saldırışı gibi, kırmızı rengin ya da belli bir biçimin yanlısı olarak ilân edilen kişilere, «robotlaşanlar»ın öldürmek ya da ölmek için silâhlı saldırmaları sağlanır. Böylece neden, niçin sorularını bir yana bırakıp, liderden gelen emirleri Tanrı buyruğu gibi körü körüne yerine getiren «köle ruhlar» yaratılmaktadır.» (**Cumhuriyet**, 7. 9. 1977)

Sağ kesimindeki bu «robotlaştırma», «köle ruhlar yaratma» yönelimini bir ölçüde sol kesimde de görmekteyiz. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil de toplumsal «soldaki bölünmüşlüğü» gösteriyor. Sağdaki komandolar gibi solda da «terör»ü kendilerine yöntem olarak seçen, «goşistler», «Maoistler», «Stalinciler türünden adlarla adlandırılan gruplar, grupçuklar oluşmuştur. Öte yandan ilerici ve devrimci kuruluşların içinde de (Disk, Türk - İş, Töb - Der... vb) öbekleşmeler, yakalaşmalar her geçen günle birlikte yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşma suçlamalara, içe dönük kavgalara yol açmaktadır. Öyle ki bu grupçuklara bakıyorsunuz değişik savsözlerin ardına takılmışlardır. Bu savsözlere dayanarak en amansız biçimde birbirlerini suçlamaktadırlar. Bir yazısında bu görünümü değerlendirirken şöyle diyor Uğur Mumcu :

«Sol kesimde adlarına Fraksiyon denilen ayrı sol görüşlü gruplar ve grupçuklar arasındaki amansız kavga, giderek bir kör döğüşüne dönüşmüştür. Bu «Fraksiyon»-

lara bağlı yayın organlarında, birbirlerini savcılara ihbar eden «Sol anarşistler», sınırsız bir «Teriminoloji şehveti» içinde oyalanıp durmaktadırlar.»

Adına ister «teriminoloji şehveti» diyelim, ister kavram kargaşası, sol, sözcüğün gerçek anlamıyla bir tedirginlik, bir bölünmüşlük içindedir. Aralarındaki düşmanlık tohumları gün güne boy atıp gelişiyor. Örneğin, «Faşizme geçit yok!» diye bağıran ağızlar, kolayca «Faşizme ölüm!» diye bağıranlara saldırabiliyorlar. Yıldırmak, sindirmek istiyorlar birbirlerini.

Soldaki yakalaşmaları keskinleştiren etkenler nelerdir? Kavram kargaşası, ilke ve kuram tartışması, sosyalist devinime öncü olma isteği... gibi nedenlere bağlanabilir. Nedenleri ne olursa olsun 1977'de tehlikeli boyutlara ulaşmıştır bu yakalaşma. Bu yüzden toplu kıyımlar olmuş, acılı günler yaşanmıştır. 1 Mayıs Olay'ı somut bir örneğidir bunun. Olayı yaratanlar ister «teriminoloji şehveti»ne kapılan kudurganlar olsun, ister onların bu şehvetini sömüren kışkırtıcı ajanlar olsun, kökeni bir yerde bu yakalaşmaya dayandırılabilir.

Kalın çizgileriyle belirtmeyi denediğimiz bu yakalaşma bu yakalaşma ve kutuplaşmaya şunu da ekleyebiliriz: Toplumsal sorunlara çözüm arama isteği toplumun her kesiminde yaygınlık kazanıyor .Daha çok siyasal düzlemde kalıyor bu aranış. Bu da toplumun değişik kesim ve katmanlarının «politize» olmasına yol açmıştır bu olgu. Öyle ki değindiğimiz kutuplaşma ve yakalaşma yönetici kadrolar arasında da ortaya çıkmıştır. Sorumuzu yanıtlarken Doç. Dr. Metin Kazancı bunu da vurgulayarak şöyle diyor :

«Bu olayın devlet içinde destek bulması ve bunun gerçekleştirilmiş olması toplum kadar devlet görevlilerini de kesin olarak ikiye bölmüştür. Devletin siyasallaşmış olan eylem ve işlemine kutuplaşmış kamu görevlilerinin katkıları da eklenince ortaya gerçekten yanlı olan devlet eylem ve işlemleri çıkmaktadır. Bir başka anlatımla eskiden kutuplaşmaya içinde yer vermemiş olan devletin şimdi faşist güçlerin devlet içine girmesiyle bizzatihi kendisi topluma karşı bir kutup görünümünü almıştır.»

● Seçimle Gelen

5 Haziran 1977 seçimi, ülkemizin ve toplumumuzun içinde bulunduğu karanlık ortamdan sıyrılmayı, aydınlığa çıkmayı sağlayacak tek güvenceli yoldu. Seçim kampanyası süresince eğitim düzeyi oldukça düşük geniş halk yığınlarını etkilemek için değişik yaymaca (propaganda) yollarına başvurulmuştur. Özellikle duygusal boyutlu somut savsözler (sloganlar) yaygın bir biçimde kullanılmıştır bu seçimlerde: «MSP solun koltuk değneğidir.», «Komünizmi CHP besler, AP seyreder, MSP affeder, MHP ezer.», «Artık at yok, kurt atı yedi» AP, Tuborg ve Coca Coladır.»... gibi. Kullanılan bu savsözler, öte yandan ülkede estirilen korku, yılgı ve sindirme girişimleri geniş yığınların seçimlere olan ilgisini oldukça kamçılamıştır. Seçim konuşmalarının yapıldığı meydanlar dolup taşmıştır. Siyasal devinim ve gerilim artmıştır. Örneğin daha önceki seçimlerde görülmeyen bir olguyla karşılaşılmıştır bu seçimler de: Etkin bir biçimde sahneye çıkmıştır kadınlar. Bunda ana olarak kadınların çocuklarının öldürülme olasılığını düşünmelerinin büyük payı olmuştur.

Seçimler olaysız geçmiştir. Katılma oranı oldukça yüksek olmuştur. Seçimlerin sonucu yönünden seçimlere katılan 8 siyasal partiden en kazançlısı Cumhuriyet Halk Partisi çıkmıştır. Türkiye'deki toplam oyların % 42'ye yakın bölümünü almıştır. Toplam milletvekillerininse % 47,3 çıkarmış, 50 senatörlüğün de 28'ini kazanmıştır. Bu, CHP'nin ve CHP'ye oy verenlerin beklentisine yakın bir sonuç olmuştur. Ne ki beklenen tam gerçekleşmediği, CHP bir başına ikdidar olabilme olanağını kazanmadığıiçin acılara, baskılara umutla katlanan kesimler umutsuzluğa düşmüştür.

Gerçekti bir yaklaşımla bu sonuç değerlendirilirse durumun pek de umut kırıcı olmadığı görülür. Oyların büyük ölçüde yönelimi, düşünce özgürlüğüne yönelik, düzen değişikliğini vurgulayan demokratik sol doğrultuda toplanmıştır. Bu kesin ve somut bir yargıdır. Öte yandan sağdaki tutucu oylarda ise 1973 seçimlerine oranla bir gerileme olmuştur. Bu da kesin ve somut bir yargıdır. Şöy-

le ki 1973 seçimlerinde AP — MSP — DP — CGP — MHP'nin oy yüzdeleri toplamı % 61,2'deyken, bu oran 1977 seçimlerinde % 55,6'ya düşmüştür. Bu genel düzlemde sağın zayıflaması demektir.

Seçimlerin ortaya koyduğu bir başka toplumsal gerçek de şu olmuştur. Sağ kesim büyük kentlerde, toplumsal ve ekonomik yönden gelişmiş yörelerde gerileme sürecine girmiştir. Bunun gibi sol kesim de geri kalmış yörelerde oy yitirmiştir. Bu da bu yörelerin toplumsal yapısıyla ilgili bir özelliktir. Bu yörelerde geleneksel bağımlılık egemendir. «Yığınlar, kendi çıkarları doğrultusunda değil, tam tersine, bağımlı oldukları, kendilerini sömüren çıkar çevrelerinin isteği doğrultusunda oy vermektedir. Bugün feodal doğu bölgelerinin bazı kesimlerinde hâlâ görülen «mobilize siyasal katılma» buna örnektir. Bu tür davranışta, ekonomik toplumsal yapı ile bütünleşen geleneksel kültür ve kişilik yapısının, eğitim eksikliğinin ve kitle haberleşmesine kapalı dar bir dünya görüşünün etkisi büyüktür.» gerçeği ile açıklayabiliriz bunu.

Partiler açısından bu değişkenliğe karşın meclisin yapısı yönünden, başka bir deyişle seçilenler yönünden köklü bir değişiklik getirmemiştir 1977 seçimleri. Uzmanların, seçilenlerin meslekleri üzerine yaptığı bir araştırma şunu gösteriyor: «Seçilenler arasında en kalabalık grubun avukatlar (% 24) ve onları mimar ve mühendislerin izledikleri (% 13.34) görülmektedir. Daha sonra ise tüccar ve sanayicilerin (% 9.56); çiftçilerin (% 7.55); iktisatçı ve maliyeci grubunun (% 6.88) geldiklerine tanık oluyoruz. En düşük oranda temsil edilen meslek gruplarının ise sırasıyla işçi (% 0.23); ev kadını (% 0.23); teknisyen % 1.12); esnaf ve zenaatkâr (% 1.55); savcı ve yargıç (% 1.55) ve sendikacı (% 2.23) dan oluştukları belirlenmektedir.» (Artun Ünsal - M. Derya Fıratoğlu; «Millet Meclisi 1977», **Cumhuriyet** Gazetesi)

1977'nin acılı, tedirgin ama beklentili bir yıl olduğunu söylemiştim. Seçimlerin sonucuna yönelik bir beklentiydi bu. Seçimlerin sonucunda MC (Millî Cephe) ikdidardan düşecek; ülkede can güvenliğini sağlayacak, baştanımazcılığı (anarşiyi) önleyecek, aydınların rahatça soluk alıp verebileceği özgürce bir ortam oluşacaktı. Toplumu oluş-

turan büyük yığınların istem, özlem, beklentileri bu yoldaydı. Oylar da bu doğrultuda kullanılmıştı. Oysa ikdidarlaşamadı bu oylar. İkinci MC ya da yeni MC kuruldu.

Aydınlar kesiminde bir düş kırıklığı yaratmıştır yeni MC'nin kuruluşu. Yığışan ya da yoğunlaşan toplum sorunlarının çözümleneceği şöyle dursun, bu sorunların daha da artacağı inancı yaygınlaşmıştır. Seçimlerin ardından gelen olaylar açıkça doğrulamış, pekiştirmiştir bu inancı. Sözgelimi Meclis işlevsiz kalmıştır. Başkanını seçemez, toplanamaz duruma düşmüştür. Bu da seçimlerin getirdiği toplumsal sorunlardan biri olmuştur. Sorunun üzerinde düşünürken Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya şunları söylüyor:

«5 Haziran 1977 genel seçimlerinden bu yana, Türkiye Cumhuriyeti, sanki Meclissiz bir rejimle yönetilmekte, Anayasanın düzenlediği hükümet şekli yanında, «fiili» (Anayasada yazılı olmayan) bir rejim oluşturuluyor... 1920'den elliyedi yıl sonra, T.B.M.M. beş aydır toplanamıyor. Toplansa da çalışamıyor. Başkanını seçemiyor. Bakanlar Kurulu sıralarının beş aydır boş kaldığı günlük haberler arasında. Oysa, meclisler lüks eşyalar değildir. Eğer meclis varsa, hareketsiz ve işlevsiz bırakılamaz. Onu işlemezliğe terk etmek, Anayasayı yok farzetmektir.» **Cumhuriyet**, 25. 10. 1977)

Birinci MC hangi yolu izlediyse, ikincisi de onun izinden gitmektedir. İzlenen yol iktidara ortak olan partilerin Cumhuriyet Hükümetini parselleyip ele geçirmedir. Bunu, 1977 seçimlerinin ikdidara yansıyışını, daha doğrusu seçimlerin sonunda varılan noktayı şöyle değerlendiriyor İlhan Selçuk: «Demokrasiyi idam etmek için ülkemizde üç ayaklı bir darağacı kurulmuştur. Darağacının bir ayağı kökü dışarda kapitalizme, bir ayağı ırkçı faşizme, bir ayağı Suud Şeriatçılığına dayanıyor...»

Demokrasiyi idam etmeye yelteneceklerin 1977 seçimlerinden alacağı dersler de vardır. Sorumuzu, Türkiye'nin 1977'de en önemli toplumsal sorunu nedir? sorusunu yanıtlarken sözü bu noktaya getiriyor Doç. Dr. Sina Akşin: «... 27 Mayıs 15/16 Haziran, 12 Mart patlamaları... Toplumumuz bu patlamaları iyi kötü sindirdi, atlattı. Bundan sonraki patlamalar ise ülkeye çok çok pahalıya, mal

olabilir. Çok büyük acılara, çok büyük pişmanlıklara yol açabilir; seçmenin ağır da olsa kesin bir biçimde CHP'ye yöneldiği iyice ortaya çıkmıştır. Sanırım seçmenin isteklerinden ve CHP'den beklediklerinden biri de demokratik gelişmelere dah iyi ayak uydurabilen, daha macerasız, daha az patlamalı bir iktidar dönemi. AP'nin, yani burjuvazinin sorumluluğunu bilerek uzun vâdeli düşünmesi, toplumun sindiremeyeceğini bir patlamayı önlemek için çok çaba harcaması gerekir.» Görünense bunun tam tersidir. Amaç için her aracı «meşru» sayan Makyavelist bır politika izlenmektedir

● Halka Giydirilen Ateşten Gömlek

Siyasal amacına ulaşmak için her aracı «meşru» sayan bir anlayış, 1977'de ülkemizi sözcüğün gerçek anlamıyla bir fiyat ve piyasa anarşisi içine düşürmüştür. Seçim ekonomisinin gerektirdiği tüm olumsuz koşulları gözü kapalı yerine getiren MC hükümeti, bu plansız kitapsız tutumunun, bu har vurup harman savuruşunun cezasını yoksul yığınlara çektirmiştir. Salt bütçe açıklarını kapama kaygısıyla fiyatlar gelişigüzel bir biçimde artırılmış; artan fiyatlar, varlıksız ve yoksul kesimlerin sırtına giydirilen ateşten gömlek olmuştur.

Uzmanlar kimi maddelere zammı, birtakım önlemlerin alınmasını zorunlu görüyorlardı. Döviz üretme gücü tükenmiş, dış ticaret açığı alabildiğine büyümüş, yatırımları duraklamış hasta bir ekonomiyi canlandırma kimi önlemleri gerektirmiştir. Sözgelimi petrol ya da petrol ürünleri gibi döviz ödenerek getirilen ve alış fiyatının çok altında satılan maddelere zam doğal sayılabilir. Ne ki yapılan zamların piyasaya yansıyış biçimi denetim altında tutulmamıştır. Demir, çimento, saç gibi maddelere yapılan zamlar bir yerde vurgunların yapılmasına, sermayenin belirli ellerde toplanmasına olanak sağlarken, dolaylı olarak da tüketim mallarına sıçramıştır. Bu sıçrama İkinci MC'nin getirdiği fiyat artışlarından ve paranın değer düşümünden en çok etkilenenlerin varlıksız, yoksul kesimlerin olmasına yol açmıştır.

Halkın sırtına giydirilen ateşten gömlek ülkenin ge-

leceğini kurtarma, sağlıklı bir ekonomik ortama kavuşma amacına yönelik olmamıştır. Bu, konu uzmanlarının somut ve kesin bir yargısıdır. Örneğin 25 Eylül 1977 günlü **Milliyet'te** Türk ekonomistleri konuyu tartışırken bu yargıya ulaşmışlardır. Tartışmaya katılanlardan Dr. Uras şunları söylüyor bir yerde :

«Alınan önlemlerin yükü farklı gelir gruplarına farklı ölçülerde yansımıştır. En fazla zarar görenler, memurladır. İkinci sırada beyaz yakalı işçiler, üçüncü sırada mavi gömlekli işçiler vardır. Daha sonraki sıraları da serbest meslek erbabı ve esnaf kesimi oluşturmaktadır. Öteki gruplara ise bu yük ciddî ölçülerde yansımamıştır. Çünkü... Türkiye'de vergi sistemi öylesine bozuktur ki vergi vermeyen kişiler ya da verdiği vergiyi yansıtabilenler yeni önlemlerden hiç zarar görmeyeceklerdir...»

Alınan önlemlerden etkilenenler dar gelirlilerle yoksul halk kesimidir. Ne yapacağını şaşırmış durumdadır bu kesim. Bir türlü zam yağmuru durmuyor. Fiyat yükselişleri birbirini izliyor.

Fiyat yükselişlerini durdurma olanağı var mıdır? Bu sorunun yamtını da yine bir bilim adamımız, Doç. Dr. Toktamış Ateş şöyle veriyor: «Devlet; eğer gerçekten isterse, bu pahalılığı durdurabilir mi? Evet, durdurabilir. Bunun için gerekli ve yeterli bir önlem de vardır: Fatura zorunluğu ve bunun denetimi. Ekonominin temel üretimi zaten devletin kontrolunda olduğuna göre, fiyat denetimini üretimden tüketiciye kadar fatura yardımıyla sürdürmek aslında hiç de zor bir sorun değildir... Günümüzde gerek sanayi ürünleri ve gerekse tarım ürünleri üretim aşamasından tüketim aşamasına gidene kadar çok önemli fiyat değişikliklerine uğramaktadırlar ve bu değişim başıboş bir pahalılık olarak enflasyonu körüklemektedir. Dahası, enflasyonun körüklenmesi üretim giderlerini de yükseltmekte ve pahalılık zincirleme bir biçimde artmaktadır.» **(Cumhuriyet,** 6 Ekim 1977)

Ülkemiz, gerçek anlamda ekonomik darboğazların içine girmiştir. Ne ki onu bu darboğazdan sağlıklı bir biçimde, acısız ve sancısız bir biçimde çıkarmak için gerekli önlemler zamanında alınmamıştır. Bu yüzden 1977'de bu ekonomik bunalım doruk noktasına ulaşmıştır. Bunun

üzerine belirli iç ve dış çevrelerin baskısıyla birtakım önlemler alınmıştır. Ancak alınan bu önlemlerin faturasını dar gelirliler, yoksul halk yığınları ödemektedir.

Bir kez daha yineleyelim toplumsal sorunlar arasında bir etkileşim vardır. Şöyle de söylenebilir: Doğurgan bir nitelik gösterir toplumsal sorunlar. Bir sorun, daha başka sorunların doğmasına ya doğrudan ya da dolaylı yoldan etkili olabilir. Çünkü toplumsal sorunların nedeni doğal değil, toplumsaldır. Örneğin deprem toplumsal bir sorun değildir, temelde insana bağlı bir olgu değildir de ondan. Ancak depremin sonucu olan konutsuzluk ya da açlık ve yoksulluk birer toplumsal sorun diye adlandırılabilir İşte bu açıdan pahalılığa, fiyatların dengesiz bir biçimde alabildiğine artışına bakarak toplumumuzdaki sağtöresel (ahlâkî) çözülüşleri de algılayabiliriz. Pahalılık, sağtöresel değerlerin yıkılışına yol açıyor. «Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar.» atasözü bir geçerlik kazanıyor bu ortam içinde. Rüşvet ve türlü yolsuzlukların, kaçakçılığın, uyuşturucu madde kullanışın, fuhuşun genişleyici bir nitelik kazanmasında değindiğimiz sorunun büyük payı vardır.

● İnsanca Yaşama Özlemi

Son yıllarda ortaya çıkan, hızla gelişen sorunlarımızdan biri de «Kentleşme ve kentlileşme» sorunudur. Prof. Dr. Cavit Tütengil, 1977'nin en önemli sorunlarını sıralarken bu olguya birinci sırayı veriyor. Gerçekten de kentleşme ve kentlileşme sürerliğini koruyan sorunlarımızdan biridir. Kırsal kesimlerden kentlere sürekli bir akın vardır. Toplumbilimcilerin köy boşalımı diye adlandırdığı bu temel sorunun altında türlü nedenler vardır. Bunların başında ise insanca yaşama özlemi gelmektedir. Öyle ki kırsal kesimde yaşayanlar kentlerin çekiciliğinden çok, içinde bulundukları yoksulluktan, ilkel koşullardan sıyrılmak istemekte, bu istekle köylerinden kopmaktadırlar. Bu kopuşun nedenleri üzerinde düşünürken bir bilim adamımız Prof. Dr. Ali Balaban şunları öne sürüyor:

«Kırsal toplumun bugün altyapıdan toprak düzenine, tarımsal üretimden üretilen ürünlerin tüketiciye ile-

tilmesine, eğitimden sağlık koşullarına dek çözüm bekleyen önemli sorunların bulunduğu bilinen bir durumdur. Örneğin çağdaş anlamda en küçük yerleşme birimine bile yol, su, elektrik vb. altyapı hizmetlerinin götürülmesi devletin en doğal göreviyken; ülkemizde bugün kırsal nüfusun % 49'u sağlıklı içme ve kullanma suyundan, % 47'si yoldan yoksun bulunmaktadır. Köy kalkınmasından ulaşılan düzeyin ölçütü olarak kullanılan elektrik enerjisi tüketimi ise olması gereken değerin % 2'si çevresindedir. Kırsal yerleşme birimlerinin % 1'inde sağlık hizmeti, % 1'inde PTT hizmeti, % 1'inde ise ortaokul bulunmaktadır. Kırsal alandaki gizli işsizliğinse son yıllarda milyonu aştığı bilinen bir gerçektir. Kırsal alanda büyük yığınlar için gerileyen sosyo-ekonomik koşullar, köyden olan göçe dayalı kentleşme hızını 1965-1976 döneminde % 6,2'ye yükseltmiştir. DPT'ca yapılan bir araştırmaya göre: Köyden kente olan bu göçlerin % 57'sini nedeni yoksulluk ve topraksızlık, % 19'unun kentte iş bulma, % 5'inin ise çocuklarına öğrenim olanağı sağlama umudu olmuştur. Ancak, köyden kente gelenlere istenilen nitelik ve düzeyde çalışma olanakları sağlanamamış, ülke düzeyindeki işsizlik oranı giderek artmış ve 1976 yılında % 13 gibi daha önce görülmemiş bir değere ulaşmış bulunmaktadır.» **(Cumhuriyet,** 5. 5. 1977)

1977 yılında daha da artmıştır bu durum. Köylerden kentlere göç eden köylülerin sayısında açıkça gözlemlenebilir bu. Nedenlerdeyse temelde bir değişme yoktur. Köylülerimiz yoksulluğun kendileri için bir yazgı olmadığının bilincine varıyorlar. Bu yazgıyı kırmak, değiştirmek kısaca daha iyi yaşama koşullarına kavuşma umuduyla kentlere göçüyorlar. Böylece köyden gelen göçe dayalı hızlı bir kentleşme olayı çıkmış oluyor ortaya. Bu da işsizlikten konut sorununa değin bir dizi sorunlar salkımı yaratıyor. Kentlerin çevresi gecekondularla kuşatılıyor. Gecekondulaşma olgusu da, gecekonduların yığışık olduğu bölgelerde aile ilişkilerinin bozulması, boşanmanmaların artması, geçimsizliklerin çoğalması gibi çok yönlü sorunların doğmasına yol açıyor. Bundan da öte kişilerin iyeliğinde bulunan ya da kamu malı olan yerlere kurulu gecekonduların zaman zaman yıktırılma işi son Ümraniye ola-

yında olduğu gibi devletin kolluk güçleriyle halkın çatışmasına, kan dökümüne yol açıyor.

Kentlere göçün temelinde insanca yaşama özlemi yatmaktadır. Bu özlem öylesine güçlüdür ki yurt içinden yurt dışına sürüklüyor insanımızı. Arabistan çöllerinden Baltık ülkelerine, Avusturalya'ya değin sürüp giden iş ve beyin göçünün de bu özlemden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu olgu da azgelişmişlik çemberini kırmaya çalışan ülkemizin toplumsal sorunlarının başında gelmektedir.

İçinde bulunduğu ilkel yaşama koşullarından sıyrılma ve kurtulma isteği toplumumuzun büyük bir diliminde oldukça güçlüdür. Bu isteği değişik açılardan değerlendirmek, bütünleştirmek, toplumumuzun «sosyo-ekonomik yapısı»nı değiştirici bir doğrultuda yönlendirmek gerekir. Bu sorun üzerinde düşünen Dr. Ünsal Oskay da bu yönlendirimi vurgulayarak şöyle diyor: «... önemli sorunlarımızdan biri yaşadığımız toplumsal değişim süreci içinde uygulayım bilimsel (teknolojik) değişmenin toplumsal, kültürel ve çevrebilimsel (ekolojik) etkileşimleri düşünülmeden uygulanmasına seyirci kalınması olmuştur... Böylece gelişmeyi amaçlayan bir toplumsal değişme yerine, insanın ve toplumun bir bütün olarak eskisinden daha yaban, eskisinden daha düzeysiz, eskisinden daha ele güne muhtaç bir duruma sürüklenmesine yol açılıyor.»

İnsanca yaşama özleminin ardından koşan insanımızın mutluluğunu ararken daha mutsuz bir duruma düşmesi üzerinde durulması gereken bir olaydır. Kuşkusuz kentlere akan köy nüfusunu engellemeyle çözümlenemez bu sorun. Önemli olan engelleme değil, kentleşmeyi sağlıklı ve düzenli bir yapıya kavuşturmaktır. Kente gelen köylülerin kentle bütünleşmelerini sağlamadır. Öte yandan ulusal sınırlar dışına akan iş ve beyin göçünü ise önlemek gerekir. Bu da büyük ölçüde işsizliği yenme, emeği ve niteliği en iyi bir biçimde değerlendirmeyle olur.

Bu mutlu olma özlemi, daha iyi koşullarda yaşama isteği insanımızda ve toplumumuzda tümüyle olmasa da bir başka özelliğin doğmasına yol açmıştır. Yetingensizliktir bu da. Daha çok kazanma tutkusuna kendini kap-

tırmış olmasıdır. Tüketim toplumu olmaya yönelişimizin bir belirtisi sayabiliriz bunu.

● Çevresel Bunaltı

Toplumsal sorunlar, toplumun büyük bir kesimini ilgilendiren, ortaya çıkışı da, çözümlenip giderilişi de insana bağlı olan sorunlardır. Çevre sorunları da bu bağlam içinde düşünülebilir. Çünkü çevrebilimciler (ekolojistler) çevre sorunlarının hava, su ve toprak gibi öğelerle ilgili olabileceğini, bu öğelere yönelik sorunların da kaynağında insanın bulunduğunu öne sürerler.

Çevre sorunları yönünden ülkemiz tam bir bunalım içindedir. Hızlı nüfus artışı, yerleşim düzensizlikleri, büyük kentlerdeki insan yığışımı bu sorunların başında gelen «kirlenme» olayını yaratmıştır. Hava kirlenmesi, su kirlenmesi büyük kentlerde yaşayanları bunaltan bir düzeye ulaşmıştır bugün. Yığınların sağlığını etkilemekte olduğu, hava kirliliğinin yol açtığı sayrılıklar uzmanlarca ortaya konuyor.

Gerçekte hava kirlenmesi işleyim (endüstri) devriminin bir ürünüdür. Bu yönden işleyimsel etkinlerin yoğun olduğu İstanbul, İzmir, Adana, İzmit... gibi illerimizde hava kirlenmesi bir ölçüde doğaldır. Ancak kirlilik ölçüsü bu etkinliklerin çok üstündedir. Öte yandan bu tür etkinliklerin bulunmadığı bir ilimizde Ankara'da da özellikle kış süreminde (mevsiminde) halkın sağlığını korkunç bir biçimde etkileyecek oranda kirlenmektedir hava.

Hava kirlenmesinin türlü nedenleri vardır. Nüfus yığışması, sayıları her geçen günle birlikte artan motorlu taşıtlar, hiçbir kural ve ölçü tanımayan apartımancılık, yeşil alan ve kuşakların tükenişi bunlar arasında sayılabilir. Saydığımız bu etkenler bir yerde su kirlenmesinin de nedenleridir.

Büyük kentlerde yaşayanlar için hızla daralmaktadır çevre. Yeşil, kentlerden başını alıp kaçmıştır. Güzelduyusal (estetik) kaygılardan uzak, aşırı kazanç ürünü olan beton yığını, dev apartımanlar soluğunu tıkamaktadır kentlerin. Yerleşim dengesizliği, sefalet mahalleleri olan gecekondu kesimleri daha da artırmakta bu bunalımı. Bu-

na bir de trafik düzensizliğini, gürültü ve partırtıyı eklersek insanımızın büyük bir bölümü, ruhsal bir gerilim ve tedirginlik içindedir, diyebiliriz. Ruhsal gerilim ve tedirginlik içinde bulunanlar arasında da insan ilişkilerinin sağlıklı olabileceği söylenemez. Yalan dolan, çarpma çırpma, aldatmaca kandırmaca... bu ilişkilerde sık sık ortaya çıkar.

Sonuç

1977 ülkemiz açısından sorunsal biryıl olmuştur. Başlıcalarını sergilemeye,kalın çizgilerle belirlemeye çalıştım. Bunların tümü 1977'de ortaya çıktığı söylenemez. 1977'den sonra da toplumsal sorunlarımız olarak varlığını koruyacaktır. Bir başka bilim adamımız Doç. Dr. Alpaslan Işıklı da «1977'de en önemlitoplumsal sorunlarımız nelerdir?» sorusu üzerinde düşünürken bu sorunların süregenliğine değiniyor, sonra da şunları söylüyor :

«...Büyüyen sorunlar, keskinleşen çelişkiler eski çözümleri geçersizleştirmektedir. Buna karşılık, yeni bir çözüme yönelik arayışlar kamçılamaktadır. ...1977'nin ülkemiz açısından en önemli toplumsal olgusunu oluşturan da budur ve anahatları şöyle belirlenebilir: Evrensel kapitalist düzen içinde yer alan mevcut toplumsal düzenin kitlelere yeni bir şey sağlamadaki güçlükleri artmakta buna karşılık geniş halk kesimlerinin sorunları her geçen gün biraz daha artmaktadır. Artan sorunlar ve çelişkiler karşısında yetersizlikleri belirgenleşen mevcut düzenin sahiplerinin hizmetindeki siyasal partiler ve kadrolar hızla itibarsızlaşmakta, demokratik işleyişin bütün eksikliklerine rağmen, bu işleyiş çerçevesinde, halka karşı çözümlerin geçerliğini kaybetmeye başladıkları görülmektedir...

İnsanlığın yaşadığı deneyler ortaya koymaktadır ki hiçbir egemen güç vaktinin dolduğunun bilinci içinde tarih sahnesini kendiliğinden ve sessiz sedasız terketmiş değildir. Yıkılıp giderken içinde yer aldığı ortamda pek çok şeyi çiğneyip ezebilir. Bu nedenledir ki faşizm gündemdedir ve zihinleri kurcalayan başlıca sorunlar arasındadır. Elbette ki faşizmi değişmez bir yazgı gibi göremeyiz. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da tarihin

akış doğrultusunu belirleyecek olan güç, halkın gücü olacaktır.»

Toplumsal sorunlarımızın çözümü de yine halkın istemiyle, halkın bu sorunların bilincine varmasıyla çözümlenecektir.

1977'DE TELEVİZYONUMUZA KISA BİR BAKIŞ

Sami BULAK

Yazıma başlarken bir göz attım bu konuda geçen yılın Yıllık'ında neler yazmış olduğuma. 1976 Televizyon çalışmaları ve stratejisi üzerine saptadığım görüşler ardımızda bırakmak üzere bulunduğumuz bu yıl için de geçerli oldu diyebiliriz. Pek değişik bir tutum karşısında kalmadık. Görgülü, konuyu iyi bilen, ilerici ve aydın kişilerden kurulu bir seçkin yönetim kurulunun kontrolü altında, gerçekten bağımsız bir sağlam yapıya kavuşmadıkça, televizyonumuzdan daha yararlı çalışmalar beklemek boş bir umut olacaktır.

Bugünkü yapısıyla TV'nin bize bu yıl verebildiğine de şükretmek ve 1978 de bu seviyenin altına düşmezse onunla yetinmekten başka ne gelir elimizden.

«Bizim çocuk bina okur, döner, döner yine okur» diye bir söz var ya, biz de «yazar yazar yine yazar» durumuna düşüyoruz ister istemez. Gelecek yılın da başka bir şey getireceğine pek güvenemiyerek.

İstanbul ve İzmir televizyonlarının kendi başlarına bağımsız yayın yapacak bir düzeye getirilmesini hâlâ bekliyoruz. Aynı saatlerde üçlü yayın yapılabilse herkes kendi zevk ve görüşüne en uygununu seçer ve şikâyetler de azalır.

Gelişmiş, görgülü bir seyircinin Televizyondan bekledikleri elbette köyünde ya hiç okul yüzü görmemiş yada üç sınıflı bir okulu bitirmiş, büyük kentlerde yaşamamış kişinin beklediklerinin çok farklı olacaktır. Diyeceksiniz ki TV nin masrafları çok artar böyle bir tutumda. Elbette, artar. TV seyircilerinin ödentileri de durmadan artmakta; üçlü bir yayım umarım ki seyircilerin sayısını da artırmakta büyük rol oynayabilir.

★ Ardımızda bıraktığımız yıl da Ankara TV si pek değişik bir tutum içinde bulunmadı. Az çok yararlı programlara tanık olduk. Bunların en başında Peter Ustinov'un «Foto Finiş»ini analım. Büyük sanatçımız Yıldırım Önal,

bu dizi oyunda kendi başarılarını da aşan bir doruğa eriştirdi sanatını. Gerçekten büyük bir sanat ziyafeti oldu kültürlü seyircilere.

Bunlar yanında öğretici filimler için bunları seçmiş olanları alkışlamak isteriz. Son dünya savaşını canlandıran ve zamanında kameramanların kendilerini tehlikeye atarak gerçekleştirdikleri korkunç görüntüler insanı ürpertecek bir ibret sahnesi oldu. Bu savaşın en korkunç sahnelerinden biri olan «Leningrad kuşatması» savaşların artık bundan böyle bir daha tekrarlanmaması gerektiğini ispat eden bir örnek sayılabilir. Filmin adı olan «kahraman Leningrad» deyiminin eserin sonunda türçesinde de aynen tekrarlanması bir cesaret örneği oldu denilebilir.

★ Çizgi filim bolluğu bir ölçüde usanç verdi denebilir. Bunlar arasında Pinokyo ile Heidi (Haydi) hem başarısı hem de izlenmesi kolay olduğu ölçüde beğenildi. Bu başarıyı her ikisinin de Japon yapısı olmasına mı borçluyuz dersiniz.

Buna karşılık gerçekten başarılı bir dizi filim olan Uzay Yolu'nun beceriksiz bir kopyası olan Uzay 1999'u pek çok kimse hiç seyretmemeyi tercih etti.

Dizi filimler arasında en çok sevilmiş olanı «Bonanza» yanında «Küçük Ev» aynı başarı düzeyine erişti, sevimli küçük sanatçılarıyla.

Ama çizgi dizi filimlerinde daha çok pek zayıflarını seçmek neden? Polonya, Çekoslovakya bu tür filimlerde çok ustalaşmış ülkelerdir sanırım. Aranınca daha başka kaynaklar da bulunur.

★ Filimlerde neden tiyatrolarımızın kendi potansiyellerinden yararlanmayı ön plâna almıyoruz. Televizyon tiyatrolarımızı ve onları ayakta tutan sahne sanatçılarımızı büyük ölçüde sarstı. Şimdi böylesine bir darbesine uğrattığı sanatçılarımızı neden öncelikle ele almıyor televizyonumuz. Kısa bazı denemeler çok başarılı olmuştur. Neden bu yolda daha hızlı adımlarla yürümek yürekliliği gösterilemiyor. Başarısız ve işe yaramaz programların yerine her zaman daha iyilerini, daha öğretici ve sanat yaşamamıza daha yardımcı olacak nitelikteki programları sunmuyor. Denebilir ki kültür ve sanat programları her zaman her yurttaşı ilgilendirmez, onlar daha hafif, daha

eğlendirici görüntüler ve sesler arar Televizyonda. Doğrudur. Ama öğreterek eğlendirmek de pekâlâ olanaklıdır. Örneğin daha önce de birkaç kez ekrana çıkarılmıştı Bal Mahmut. Ama geçen akşamki uzun konuşmasında başka, tadına doyulmaz bir Bal Mahmut'la karşılaştık. Neden mi? Çünkü onu konuşturan Jülide Gülizar oldu. Bu çok seviyeli ve yaratıcı konuşmacıyı neden uzun zaman bir kenara itti Televizyon yöneticileri. En güçlü, en işe yarar elemanların zaman zaman ekrandan uzaklaştırılmasına kaç kez tanık olduk. Bu da başköşeye oturtulan yönetmenlerin beceriksizliğinden başka bir nedene dayanmıyor sanırız.

★ Daha önceki yazılarımızda üstünde durduk. Önemli bir halk müziğimiz sorunu var ortada. Halk türkülerimiz ve onlara eşlik eden sazları yadırgıyor kent halkımız. Neden? Çünkü pek ilkel âletler üzerinde pek görgüsüz kişilerin eline bırakılıyor da ondan, diyoruz. Uzağa gitmeye neden yok. Şu yanımızdaki Balkan ülkeleri halk müziğinin, değil yalnız halkı ve köylüleri, kentlileri de coşturduğu bir gerçek. Çünkü bir davulla bir zurnadan ibaret değil çalgıları. Onlara keman gibi, akordeon gibi daha canlı sazlar ekleniyor. Böylece en basit nağmelerle dahi kulağı tırmalamıyan, coşturucu bir ahenk yaratılabiliyor. Bu sazları çalan kişilerin müzik kültür ve anlayışı da daha yüksek. Romanyadayken tanık olmuştum. Halk türkülerini söyleyen ve halk sazlarını çalan kişiler de konservatuar eğitiminden geçiriliyor. Hiç değilse konservatuvarlarımızdan birinde bir halk müziği şubesi açılıp bir deneme eğitimine geçilse ne yitiririz? Uygar kulakların katlanamıyacağı ilkellik ve monotonlukta çalgı ve türküleri sürekli olarak aydın kişilere sunacak yerde daha kaliteli bir halk müziği sunmak bir hata mı olur?

●

★ Gerek haberlerde, gerekse filim çevirilerinde yabancı sözcüklerin yanlış söylenişi kulağa hiç de hoş gelmiyor. Özellikle üzerinde durması gereken bir eksiği bu, Televizyonumuzun. Bir yığın eleman çalışıyor TV de. Bunlar arasında, hiç değilse fransızca, ingilizce, almanca gibi baş-

lıca dilleri iyi bilenler elbette vardır. Haberlerle filim açıklama ve konuşmalarını gözden geçirerek yanlışları düzeltmekle görevlendirilseler dil bilenlere ve yabancılara karşı mahçup olmaktan kolayca kurtarabilir kendini Televizyonumuz.

★ 1977 de Televizyonumuz edebiyatla da ilgilenerek toplu konuşmalara yer verdi. Ama nedense bu konuşmalarda en tanınmış yazar ve şairlerimizi göremedik. Neden acaba Dağlarca, Cumalı, Akbal, Necatigil, Apaydın, Başaran, Cumalı, Baykurt, Kocagöz ve o çapta yazarlara yer verilmemiş. Bu önemli bir eksiği oldu bu iki programın. İnşallah, bundan sonra devam edecekse, bu ünlüler unutulmak cezasına çarpılmazlar.

★ Bir konu bir konuk programlarında ilginç konuşmalar izledik. Bu tür ikili, üçlü, beşli yada forum biçiminde konuşmalar da her zaman ilginç oluyor, iyi hazırlanır, sorular iyi düzenlenirse.

★ Şimdi çalışma saatleri kısıtlandı TV nin. Bu durumda hazırlanışı güçleşecek. Hazırlanmış programların hangileri feda edilecek, hangileri ekrana yansıtılacak? Gerçekten büyük bir sorun bu. Şu satırları aralık başında yazdığım için, henüz yeni çalışma saatlerinden ne biçimde yararlanacağını merakla bekliyoruz. İnşallah en sıkıcı ve gereksiz yanı bırakılır bir kenara programların...

TOPLU SORUŞTURMAMIZ

S O R U L A R I M I Z:

1. Gençliğimizin Atatürkçü Çağdaş bir ortak ülküye yöneltilecek yerde kasten karşıt görüşlere bölünerek tarihimizde eşi görülmemiş korkunçlukta bir kardeş savaşına sürüklenişiyle; bu yüzden tümüyle aksayan eğitimiyle; Mecliste yıllardır görüşülemeyen trafik yasasının bir türlü çıkarılamayışı yüzünden inanılmaz oranlara ulaşan trafik kazalarının kanlı görüntüsüyle,; işçisi, memuru, dar gelirlisi, köylüsüyle halkımızı, içinden zor çıkılır bir duruma düşüren kontrolsuz bir ortamın vurdum duymazlığıyla; üsüste soyulan bankaları ve devlet daireleriyle; bütün bu birbirinden ağır ve tehlikeli çıkmazlara çareler bulması, önleyici yasaları çıkarması gereken T. B. M. M.'nin grevde olduğu izlenimini veren hareketsizliğiyle; açık gözlerin, mafiaların halk ve devlet servetleri üzerinden el çabukluğuyla yağma etmeleriyle; doruk ölçüsüne erişmiş bir enerji yetersizliğiyle; ve bütün ulusu uçuruma sürükleyen gidişe karşı en kesin önlemleri almaları gerekenler hükümetin, yalnız muhalefet partisiyle değil kendi aralarında da durmadan çekişen ve tam bir umursamazlık içinde bulunan bakanları ve başkanlariyle, yurdumuzun yakın geleceğini nasıl görüyor ve bu koşullar içinde bir kurtuluş yolu bulunabileceğine inanıyor musunuz? rektiğini kısaca açıklar mısınız?

2. Birinci sorumuzda pek kısa bir özetini verebildiğimiz olumsuz koşullar içinde ve baştan başa böylesine acıklı bir ortamda geçen 1977 yılının edebiyatımızı, güzel sanatlarımızı, kültür çalışmalarımızı ne biçimde etkilediğini ve bu yolda harcanan çabaların olumlu sonuçlara eriştiği kanısında mısınız? Değilseniz daha neler yapılabileceği ve kültür çalışmalarımızın nasıl bir yolda gelişmesi gerektiğini kısaca açıklar mısınız?

YANITLAR

ASNA, Alâeddin

Sorunuzun birinci bölümünde Türkiye için çizdiğiniz çerçeve, ülkenin geleceği için hiçbir umut ışığı bırakmayacak kadar katı ve acımasız. Keşke yanlış bir çerçeve çizmiş olsaydınız, keşke ülkenin içinde bulunduğu duruma bakışınızda yanılmış olsaydınız. Ne yazık ki söylediklerinizi gerçek, çizilen resim aslının ta kendisi.

Ülkenin adını bilmeden bu resmi gören bir insan, biraz aklı varsa, söz konusu ülkenin yarın batacağını kolayca ileri sürebilir. Ama aynı insana Türkiye'nin resmini on yıl önce de gösterseydik alacağımız yanıt aynı olacaktı. Yirmi yıl önceki Türkiye'nin resmi de görende aynı kanıyı uyandıracaktı. Ne zaman gazete arşivlerini karıştırsam bugünkü gazeteleri okuduğum sanısına kapılırım. Pahalılık haberleri/irtica haberleri/politikacıların birbirleriyle boğuşmasını, halkın geçim sıkıntısını, ülkenin yüzlerce sorununu bir yana bırakıp maaşlarını arttırmaya çalışan parlamenterleri; başkan seçemiyen, komisyon oluşturamıyan, devamsızlık yüzünden çalışamıyan meclisi yansıtan haberler/soygun haberleri/kaçakçılık haberleri/vergi eşitsizliğini belirten haberler/beslenme, konut, trafik, karaborsa, rüşvet, sağlık sorunları... Türkiye'nin 1950'deki görünümü buydu. Bir iktidar değişikliği olmuş, umutlar bağlanan yeni iktidar hiçbir sorunu çözemeden on yıl geçmiştir.

Türkiye'nin 1960'daki görünümü buydu. Bir ihtilal olmuş, umutlar bağlanan yeni iktidarlar hiçbirşeyi değiştirmemiştir.

Türkiye'nin 1970'deki görünümü de buydu. Bir askeri muhtıra ile AP iktidarı değişmiş, tarafsız kabineler kurulmuş, seçimler yapılmış, koalisyonlar oluştutulup koalisyonlar bozulmuş ve 1977'ye gelinmiştir Türkiye 1980'e de hiçbir sorunu çözülmeden, daha ağır koşulların içinde girecektir.

Ama Türkiye ne 1950'lerde, ne 60'larda, ne de 70'ler'-

de batmıştır. 80'lerde de batmayacaktır. Bitkisel yaşamdaki hastanın haline yaşamak denirse biz de yaşamamızı sürdüreceğiz Akdeniz'le Karadeniz arasında.

Eskiden herkes birbirine Türkiye'nin nasıl batmadığını sorardı. Artık batmamağa da alıştık. Kodaman devletlerin dünya dengesi içinde Türkiye'nin Batı'nın da Doğu'nun da işine geldiğini hepimiz biliyoruz. Batmıyacağımızı bilmenin uyuşukluğu içinde, bizi uluslararası patronların koltuk değneklerinden kurtaracak bir büyük liderin çıkmasını bekliyoruz.

Bu kadar umutsuz ve karanlık bir ortamdaki Türkiye'nin edebiyatta, güzel sanatlarda ve tüm kültürel çalışmalarda da bu karamsarlığın etkisi altında bulunması olağandır.

Zaten, yüzyılların ezikliğini üstünden atamamış Anadolu insanının şiirinde, müziğinde bu acının izlerini görmeğe alışmışız. Bugünün Türkiye'sinde Anadolu halkının sırtındaki acılar artacak tüm toplumu kıskacına aldığı için artık kimsenin kaleminden, çekicinden ,fırçasından bal akmıyor.

«Sanatta estetik gerekli değildir, önemli olan toplumun acılarını yansıtmak» diyenler de bu koşullarda haklı görünüyorlar. Bunun sonucu da, özellikle edebiyatımızda slogan sanatının yaygınlaşması. Bu gelişme, sanat ve kültür yaşamımızı olumlu yönde etkiler mi? Evet demek güç.

Ne yapmalı?

Toplumdaki sanat ve kültür gelişiminden hem Devlet, hem de toplumun kendisi sorumludur. Öyleyse Türk sanat ve kültür çalışmaları yeterli değilse toplumun bundan salt Devleti sorumlu tutması, Devlet'in de gelişmeyi toplumdan beklemesi soruna çözüm getiremez.

Devlet, toplum, sanatçı.. Bu sacayağının uçları arasında görev bölümü olmalıdır beklenen gelişmenin sağlanması için.

Şu soruyu sormalıyız: Türkiye'de bu uçların herbiri kendilerine düşen görevleri yerine getiriyorlar mı?

Toplum için sorunun yanıtı «evet» olmalıdır. Türkiye'de son yıllarda kitap satışı büyük artışlar göstermiştir. Yayınevleri çoğalmakta, yeni baskılar yapan kitap ve

yazar sayısı hızla artmaktadır. Resim fiatları yükselmekte, büyük kentlerde yeni yeni resim galerileri açılmaktadır. Yapıtlarının gelirleriyle yaşayan pek çok yazarımız, pekçok ressamımız vardır. İmza günleri ilgi toplamaktadır. Televizyonun zararlı etkisine karşın iyi tiyatrolar boş kalmaktadır. Sanat olayları ilgi uyandırmaktadır. Örneğin Uluslararası İstanbul Festivali yılda 50.000kişi tarafından izlenmektedir. Ülkedeki okuma yazma oranı ve kültür düzeyi dikkate alındığında 50.000 küçümsenecek bir sayı değildir. Sacayağının ikinci ucu olan sanatçı için de olumlu yanıt verilebilir. Edebiyatta ve güzel sanatların türlü dallarında daha iyi yapıtlar verebilmek için var gücü ile çalışmaktadır sanatçı. Her yıl ortaya pekçok isim çıkmakta, kötüler elenmekte, kalıcılar ünlerini artırarak çalışmalarını sürdürmektedir. Plastik sanatçılar başka ülkelerde sergilere katılarak, özgün sergiler açarak, yazarlar yapıtlarını başka dillerde yayınlatmaya çalışarak, kimsenin yardımı olmadan yoğun bir savaş vermektedirler. Toplum da içeride bu savaşta ilgisi ile destek olmaktadır.

Ya üçüncü ayak ne yapmaktadır? Devlet son kırk yıldır ne ilgi göstermiştir sanat ve kültür yaşamına? 1940'ların hevesli atılımları zamanla tavsamış, bir daha da bu konuya elini uzatan olmamıştır. Son on ytılda Devletin sanata ilgisi, iki gösteriden ibaret kalmıştır: Kabineye kadın kültür bakanları alınarak kültür sözcüğü konuşma konusu edilmiş, Devlet Sanatçısı ünvanı konularak üç - beş sanatçı için tören düzenlenmiştir.

Bugün hâlâ Türkiye, yılda iki takım giysi bedeli olan 10.000 lirayı bir sanatçının geçimi için yeterli bularak vergi dışı bırakan bir ortamda yaşamaktadır. Okulların çoğunda sanat ve edebiyat dersleri kamu kuruluşlarındaki memurlara ek görev yükletilerek okutulmaktadır. Kitap yasaklanmaktadır. Plaktan gümrük vergisi alınmaktadır. Sanatçının yurt dışına çıkışı engellenmekte, yazarların örgütlenmesinden ürkülmektedir. Örneğin İçişleri Bakanlığı Pen Yazarlar Derneğinin Uluslararası Pen Kulüp'e üyeliğini durdurmuştur. Müzik sanatçılarının televizyon programlarına alınmalarında bile solcu - sağcı ayırımı yapılmaktadır.

Oysa edebiyatçı oldukları söylenilen pekçok devlet adamımız var. Bunların bazılarım Başbakanlık koltuklarında gördük. Hiçbirinin demeç vermekten öte Sanat ve Kültür yaşamımıza ilgileri olmadı. Belki de insanlar Devlet koltuğuna oturulunca Sanat'la uğraşmanın «makamın ağırlığı» ile bağdaşmadığını düşünüyorlardır.

★

M. BAŞARAN

1 — Bizi hemen rahatlatıcı, sorunlarımızı şıp diye çözüme kavuşturucu «hap» niteliğinde, «penisilin» niteliğinde yanıtlar yok kuşkusuz; geri bırakılmış ulusların, sürüklendikleri çıkmazlardan bir neşter vuruşuyla kurtulmaları olanaksız. Kimi genel doğruları düşünerek harç karmağa çalışmak, bilinçlenmenin, kurtuluşa yönelmenin büyük örgütlenmesine, savaşımına harç taşımak belki bizimki...

Vurgulamakta yarar var: Kendimiz ettik kendimize, kimden edek şikâyet? Egemenlerimize «kendimiz» demek, nc değin yerindeyse yani..

Bağımsızlık Savaşımızla kurtuluşun yolunu açmışız ezilen, sömürülen uluslara. «İktisadi, askeri, kültürel.. «her alanda tam bağımsızlık» demiş Mustafa Kemal, «bilimi»de kılavuz bellemeliyiz demiş. Dediğini tutmuşuz bir süre. İkinci Dünya Savaşı bitiminde «demokrasi»ye akmış içimiz. masaldaki kurt gibi sesini incelterek, pençelerini unlayarak kapımızı çalmış sömürgen dünya. Bilimin kılavuzluğunu çoktan unuttuğumuzdan aralayıvermişiz kapımızı yabancı sermayeye. Oysa: «Halkın egemenliği ve genel oy ile, kapitalist ekonomi arasında çelişme vardır: Halk egemenliği ve genel oy, milletin kaderini bütün yurttaşların eline bırakırken; kapitalist ekonomi işçinin emeğini, ücretini, dolayısiyle hayatını üretim araçlarına sahip olan kimselerin eline bırakıyor. (Kapitalizm G. Lefevbre Çev. V. Günyol) diyor bilim.

Hak bayram belleyip kapitalizm kurdunun dümen suyuna girmişiz... 1950 den bu yana Amerikalı uzmanlar, kalkınma nutukları, demokrasi... Sömürgen dünya, ince oyunlarla denetimine alıvermiş ekonomik yaşamımı-

zı. Tüm kaynaklarımız, yabancı sermaye ile ortaklarının yağmasına açılmış. Doğasındaki sayrılıkları, kendi bunalımlarını da bize yansıtmış Kapitalizm.. Çıkmazlara saplandıkça, gelsin konsorsyumlar İ. M. Fler, devalüasyonlar... Televizyonca düzenlenen açık oturumda ne güzel belirtti Prof. Mümtaz Soysal: vur kırlı, dan dunlu, tozduman içinde bir Teksas... Oysa, düşünenlerin belirttikleri gibi: «Yeryüzünde yalnız tüketime dönük, emperyalizmle ekonomik bütünleşmeye dayanan karma şirketler eliyle kalkınabilmiş, ürettiğini kendi halkına satarak büyüyebilmiş bir ülke» yoktur. «Rejimi kurtarmak», «Demokrasiye işlerlik kazandırmak» gibi numaralarla da sürdürülemez bu iş.

İşte bugünkü bunalımın kökeninde bu sakat kalkınma anlayışı var. Kurt dumanlı havayı sevdiği için, (Yerli yabancı gizli örgütlerin akıl hocalığiyle) akılalmaz biçimde bulandırılmaktadır yaşam. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetince düzenlenen: «Gelişmekte olan Ülkelerde Demokrasi Sorunları» konulu panelde, Carter'in danışmanı Prof Rostow: «Türk demokrasisi ilerde de çok olağanüstü durumlarla, hatta ciddi tehlikelerle karşı karşıya gelecektir. Fakat Türk demokrasisini güçlendirecek ve sağlayacak kuvvetler durdurulamaz gibi görünüyor (4. 8. 977 Cumhuriyet) diyebilmektedir.

Kurtuluşumuz, kendimize gelmemize, bilimin yol göstericiliğiyle sömürü çemberini kırmamıza, sömürüye yataklık eden iç odakları ortadan kaldırmamıza bağlı elbet. Dökme suyla, kökü dışarda enerjiyle değirmen döndürmeğe çalışma yerine, kendi kaynaklarımıza, emeğimize dayalı sağlıklı bir ekonomi. Ve çalışanların ekonomiye katkıları oranında ulusal gelirden pay almalarını sağlayıcı hakça bir düzen...

Hep bilinen şeyler kuşkusuz, ama yaratılan toz duman, yürürlük kazanan orman yasaları, gün ışığınca aydınlık gerçekleri gözlerden saklamak için. Eli ayağı tutan, gözü gören herkesin «Yaşamı savunmaya katılması» gereken günlerdeyiz. Dökülen kanlar, düzenlenen kıyımlar önünde kimse: «Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın» diyemez. İşçi sınıfımızın, halk yığınlarının, gençliğin, aydınların ,tüm insanlarımızın güçlü bir dayanışmayla zul-

me dur! demesi, ilk iş... Genel grevde mi olur, kitle gösterileriyle mi, oyuna gelinmeden, onun aracı olan çark zınk! diye durdurulmalıdır. En azından Mısırdaki, İspanya'daki kadar uyanıklık, direnç gösterilmesi... Düşman kapıya dayandığında ne yapılıyorsa, öyle davranılması...

Ne diyor bir şiirinde Aragon :

Tarlayı kırağı kapladığı zaman
Delidir incelik taslayan
Delidir kendi kavgasını güden

Herkesin, her çeşit deliliği bir yana itip, kendine düşeni yapması...

2 — Yukarıda çizilen yaşama ortamında «yazınımız, güzel sanatlarımız, kültür çalışmalarımız...» Düşüncemizin, duyarlığımızın çağdaşlaşması, ekinimizin zenginleşerek toplumsal yaşama ivme kazandırıcı boyutlara, yaygınlığa ulaşması...

Bu değil egemen güçlerin kaygısı. «Geçmiş kültürümüz», «manevi değerler» deyip, çağdışı bir dünya görüşüne, ahlak anlayışına «tutuculuğa» sarılıyor onlar. Devletin tüm olanaklariyle canlılığı, yaratıcılığı köreltmeğe çalışıyorlar. Bilimyurtlarını çalışamaz duruma getirerek, ısmarlama kitaplarla okulları «koşullandırma» ocağına dönüştürerek, T.R.T.'yi aptallaştırma kutusuna çevirmeğe çalışarak yapıyorlar bunu... Sömürgen dünyanın yozlaştırıcılığını da ardlarına alarak...

Toplumsal emek gibi, yaratıcılarımızın emeği de, özgürlüğü amaçlamakta. Tüm sanatlarımız, gelişme durumundaki insanın özbilinci olmağa yönelik.. Ozanımız, yazarımız, oyuncumuz, baskılara yasaklara, engellemelere karşın (Hele son kâğıt zamlarının ekinsel yaşamı çölleştirici boyutlara ulaştığı dönemde) varolma savaşımını sürdürmektedir.

Dillerine, tellerine, kalemlerine kuvvet...

BİNYAZAR, Adnan

1. Bu soruda saydığımız durumlar tam anlamıyla bir kargaşa ortamını anlatıyor. Türkiye gele gele buraya geldi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında girişilen ulusalcı çabanın böyle bir kör noktada düğümlenmesi ne acı! Çağdaş uygarlık düzeyi nerede kaldı, biz nerede kaldık... Bakıyorum da, bu kargaşa ortamını yaratarak bizi uzaklaştırmak istedikleri, çağdaşlıkla özdeşleşmiş olan Atatürkçülüktür. Atatürkçülük neyi gerektiriyorsa, tam onun tersi yapılıyor. Örneğin Atatürk, yurdu, bütün demokratik kuruluşlarıyla gençliğe bırakılmıştır. Ama ortada öyle bir gençlik kaldı mı? Bölünmüş bir gençlik, yurdu nasıl korur? Bu çağda, çalışmaz bir parlamentonun varlığı ne anlama gelir? Ayrıca, parlamenterler, bir memurun, işçinin aldığının yedi sekiz katını alıp da, iş yapmaz duruma gelirlerse, bu yönetimin adına ne denir? Türkiye'de sanki bir «üst kat» yaratıldı. Orada yer alanlar tüm güçlerini belirli ellere bırakıyorlar. Onların dümen suyunda bir sömürgen oluyorlar.

Devlet yağmaya uğruyor her gün. Benden olanlar benden olmayanlar ikiliği, hemen her gün, insan haklarını zedeleyerek uygulanıyor. Haksız kazanç sağlayanların başı, yönetim erkini elinde bulunduranlara dayanıyor. Başbakanların yeğenlerinin, başbakan yardımcılarının kardeşlerinin bu tür suçlardan tutuklanmaları ne demektir? Bunun karşısında, yasaların işletilmemesi ne demektir? Kuşkusuz, Meclis çalışmaz olursa yasalarda da doğal olarak bir uygulama tembelliği doğar.

Sorunuzda kısaca tanımını yaptığınız bu kör ortamdan, benim üzerinde durduğum keşmekeşikten nasıl kurtulabiliriz?

Açıkçası, umut ışıklarının üstünü bile kara kara çamurlar kaplamış. Son dört beş yıldır Türk halkını ayakta tutan umut da yitirildi. Bir toplum, soyut bir rahatlık yaratan umudunu da yitirirse, sonu nasıl gelir bu gidişin? Kötümser olduğum için çok üzgünüm. Ama bir kurtuluş yolunu düşünemiyorum. Bu böyle gitmeyecek

belki, ama nasıl çıkılacak işin içinden? Özlenen bir yönetim gelse bile, temeli atılan bu düşmanlık nasıl dostluğa dönüştürülebilir?

Shakespeare'in «Sözcükler... Sözcükler... Sözcükler...» dediği, «Sorunlar... Sorunlar... Sorunlar»a dönüşmüştür. Gerçekte bana bu sorunlar bir tek «sorun» gibi görünüyor. Türkiye'de, atom çağının tam ortasında, ancak ortaçağda bir sorun olarak gün yüzüne çıkan ilkellikle aydınlık çarpışıyor. Aydınlığa varmak isteyenlerin önüne ilkel yöntemler çıkarılıyor. Çağdaş değer yargısı olarak, ortaçağın karanlık dönemlerinin dar anlayışları çıkarılıyor ortaya. İlkellik, çağdaşlık, Atatürkçülüğün yenmek istediği en büyük engel değil miydi? İşte onlar diriltilmek isteniyor. Açıkça belirtmek gerekir, Atatürk'ten öc alınmak isteniyor. Atatürk adı öyle ağızlara düşmüştür ki, nerdeyse toplum, «Atatürk»ü sık sık ananlardan korkar olmuştur. Bu çelişkiyi gidermek Türkiye'ye çok pahalıya patlayacaktır. Kuşkusuz, tarihi boyunca her darlıktan kurtulmayı bilen Türk ulusu, bu bunalımdan kurtulmanın bir yolunu da bulacaktır. Ama Türkiye bu emeğin bedelini nasıl ödeyecektir? Sanırım Türkiye, tarihinin hiçbir döneminde böylesine kör bir noktada takılıp kalmamıştır.

2. Yurtta gittikçe kötüleşen yaşam ortamının sanatçının yaratım gücünü de etkileyeceğini belirtmek isterim. Sanatçı, sürekli bir umutla oluşturur yapıtlarını. Böyle dönemlerde sanatçının duruk gibi görünen bir oluşum sürecini yaşadığı bir gerçektir. Olaylar en çok sanatçıyı etkiler. Nitekim bu tür olaylara, kör ortamlara baş kaldıran da gene sanatçıdır. Üç dört yıldır sanatçının sorunları kavrama yönünden bir suskunluğa gömüldüğü bile öne sürülebilir. 1977'ye gelince, toplumun bir sanat ortamından uzaklaşması için her türlü yola başvurulduğu güncel olaylardan sayılıyor. En başta, sanat konusunda bir değer yargısı karmaşası yaratılıyor. Toplum nasıl bir yönetimsel, yasal karmaşa içinde ise, sanat da böyle bir karmaşaya sürüklendiriliyor. Devlet denetiminde olan kuruluşlar, daha duruk, daha çağı geçmiş işlerle uğraşıyor. Tiyatrolar tam bir karmaşa içindedir. Tiyatroyla ilgisi olmayan kişilerin oyunlarına bile yer verili-

yor. Kültür Bakanlığı, çağdaş yazarlardan öylesine korkuyor ki, ne yaptığını bilemeyecek duruma geliyor. Bir Necip Fazıl bellenmiş gidiyor. Çıkardığı dergiler ise, Atatürk'ün dil devrimiyle varılan aşamanın tam tersi bir yol izliyor. Bu dergilerde, ünü yurt sınırlarını aşmış yazarlardan kimse yok. Devletin olanakları ancak bir kesimin çıkarına işletiliyor. Toplumla sanatçı arasındaki kopukluk da buradan doğuyor. Karmaşanın temelinde de bu çelişki yatıyor kuşkusuz.

Kültür çalışmalarımızın da bir bütünlük taşıdığını söyleyemeyeceğim ben. Tam bir dağınıklık içindeyiz. Birtakım girişimler yok değil. Ama bunlar, genel politika içinde bireyselliğin sınırlarını aşamıyor .Kâğıda yapılan %185'lik zam ise, kültür çalışmalarını tam bir durukluğa itecek gibi görünüyor. Daha şimdiden bir takım yayınevleri kitap yayımlama konusunda duraksamalar geçiriyorlar. Kültür çalışmalarımızda etkin olan yayınevlerinin bu olumsuzluğa düşmesi kötü sonuçlar doğuracaktır. Kâğıda yapılan bu olağanüstü zammı, tam bir kültür düşmanlığı sayıyorum. Ayrıca, tuvalet kâğıdına yapılan zammın ancak % 25 olduğu düşünülürse, toplumu kültürce geliştiren kitaplara ne gözle bakıldığı daha iyi anlaşılır.

Böyle bir ortamda önerilerim ne olabilir? Az, ama çok iyi kitaplar basmak. Gerçekleştirilebilir mi bu? Hiç sanmam. Parasal sorumluluklar yaynevlerini fazla yöneltiyor. Birkaç yıl öncelerine dek Türk kültürünün en önemli yapıtlarını basan bir yayınevinin çalışmalarını hafif sex kitaplarına kaydırmasını gördükçe insanın içine sızı düşüyor.

Ne yazık ki, bu konuda da somut önerilerde bulunmak çok güç. Ortam kötü. Biz de mi kötümserliğe düştük?

★

APAYDIN, Talip

1 — Ülkemiz her bakımdan bir çöküntü içindedir. Aklı başında insanların yıllar yılı söyledikleri yazdıkları tehlikeler 1977 Türkiyesinde artık gözlerden saklanamaz

şekilde ortaya çıkmıştır .Yazık olmuştur ülkeye. Türk sağı, Türk Kapilazmi kendi çıkarlarına uygun bulduğu için Türkiyeyi yabancı sömürünün eline teslim etmiştir. Yabancı sömürgeci bugün en ileri yöntemlerle gelmektedir sömürdüğü ülkeye. Her bakımdan kıskıvrak bağlanmaktadır. Yakın geçmişimizi unutup son otuz yıldır biz bu gerçeği gözden kaçırdık. Yönetimden maliyeye, Eğitimden savunmaya... her alanda yabancının güdümüne girdik. Ve sonuç ortada bugün. Küçük bir azınlığın gösterişli kalkınması yanında, büyük çoğunluğumuz kapkara bir yokluğun, çağdışı bir geriliğin pençesinde. Şanlı Kurtuluş Savaşımızın ve bugün sağ olsaydı kesinlikle üçüncü dünyanın lideri Atatürkün arkasından girdiğimiz bu bataklık büsbütün acı, yürek yakıcı. Benim kuşağım otuz yıldır gün gün, yıl yıl yaşadı bu acıyı, bu geriye gidişi. 1977 yılı tuz biber ekti. Artık en kaba şekilde oynuyor oyununu dışa bağımlı kapitalizm. Göz göre göre öldürüyor, kırıyor, yoksullaştırıyor. Faşizmin tüm hünerlerini kullanıyor halkı ezmek için. Çalışan insan emeğinin karşılığını alamıyor. Öbür yandan sırtını politikaya dayamış bir avuç asalak her çeşit yasa içi, yana dışı yollarla devlet olanaklarını zorluyor, avantadan paralar kazanıyor. Yüzyılların biriktirdiği ahlâk ilkeleri ayaklar altına alınıyor. Yasalar çiğneniyor. Mahkeme kararları dinlenmiyor. Sokakta okulda fabrikada kaba güç kol geziyor. Çok kere Devlet düzeni diye birşey kalmıyor ortada. Milliyetçilik ülkücülük diyerek okullarda üniversitelerde yürütülen yozlaşma, çöküntü, bilim düşmanlığı her türlü ölçünün insafın dışında. Herkesin gözü önünde yapılıyor bu işler ve kimse engel olamıyor.

Bir karabasandır son yıllarda yaşanan olaylar Türkiye'de. Kökeninde yabancı çıkarları vardır, yerli işbirlikçilerin yararı vardır. Bunlar sağı solu parçalayıp, ulusal bütünlüğü bozup sömürüyü sürdürmek istemektedirler. Ve buna gözü kapalı yatmaktadır Türk halkı. Hiçbir dönemde bu kadar karanlık, kırışık değildi Türkiye. Nereye kadar gidecek, ne olacak, bir çıkar yol nasıl bulunacak? İş işten geçmeden bulunmalı bu yol. Bu sömü-

rü düzeni değiştirilmeli. Değilse bu günleri de arıyacağız ilerde.

Umut bitmez. Kurtuluş olanakları hâlâ var. Bütün ilerici demokrat güçler, bilinçli aydınlar derlenip toplanmalı, aynı doğrultuda birleşmeliyiz. Geleceğe yönelik tartışmaları bir yana bırakıp bugün içinde bulunduğumuz çöküntüden kurtulmanın yollarını aramalıyız.

Elbet genel istekler bunlar. Ayrıntıya inince hemen tartışmalar, karşılıklı suçlamalar başlıyor. Solcu solcuyle konuşamaz, anlaşamaz hale geliyor. Bundan kim yararlanıyor? Yıllar yılı kurtulamadığımız, ülkeyi bu günkü noktaya getiren gerici yönetimler yararlanıyor. Gerçeği görmeliyiz artık, aklımızı başımıza almalıyız.

2 — Sanat, edebiyat bunalımlı dönemlerde en sorumlu ve bilinçli taşıyıcı olur her zaman. Çöküntüyü ve çıkmazı gösterir. Kitleleri bilinçlendirmeye çalışır. Bugün Türk yazını, Türk sanatı büyük yanı ile bu görevi yüklenmiştir. Yaşadığımız çelişkileri, bunalımları yansıtmak için uğraşmaktadır. Gerçekçi ve devrimci kişiliği ağır basmaktadır. Yayınlanan dergiler, kitaplar yurt sorunları ve insan dramı ile yüklüdür. Türkiyenin geçirmekte olduğu bunalımlı dönem geniş oranda sanatımıza, yazınımıza yansımaktadır. Gerici yönetimler doğal olarak karşılarına almaktadırlar bu sanatı. Türlü engellerle kösteklemek istemektedirler. Devlet olanaklarından yararlandırmamaktadırlar. Rahat çalışıp yaratma, basıp yayma, dışarıya sunma tamamiyle kişisel uğraşlara kalmaktadır.

Öbür yandan sanatçılarımızın bir bölüğü asıl işlerini bırakıp birbirleriyle didişmekte, kendilerinden başka kimsede bir değer görmemektedirler. Günlerini kavga ile geçirmektedirler. Solcu aydınların düştüğü yanlışlık, bir başka biçimde sanatçılar ve yazarlar arasında sürmektedir. Bırakalım kavgayı gürültüyü, bundan hiçbir sonuç çıkmaz. Oturup şiirimizi öykümüzü romanımızı yazalım. Türkiyede yazılacak o kadar çok şey var ki, hele bu dönemde... İnsanlarımız sıkıntıdan boğuluyor, büyük bunalımlar yaşanıyor günümüzde. Ve apaydınlık görünüyor ufuklar. Tam sanat çağıdır.

★

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü

1 — Varlık Yıllığı'mn soruları kaç yıldır birbirine benziyor. Ülkenin durumu değişmiyor da ondan bu. Daha geniş bir anlatımla yurdu kaplayan kökü dışarda ölüm ağacı, gittikçe dal budak salmakta, kara yapraklarıyla gazi Mustafa Kemal Atatürk Aydınlığını yemektedir.

Baştakiler mi diyorsunuz? «Gaflet, Delalet, İhanet içinde» değil, bütün varlıklarla «Gaflet, Delalet, İhanettirler. Faşizm, savaş arkasına saklanır. Bizimkiler toplumu bir lokma ekmek bulma tasasına düşürerek sömürülerinin gizlenebileceğini sanmaktadırlar. Devletin yasal güçleri dışında oluşturdukları faşolarını gözden kaçırmak istemektedirler.

Kurtuluş yolu mu? Bileklerimizdeki saattedir. Süre dolunca, Türkiye bardağı son damlayla taşınca devrim gerçekleşecektir.

2 — 1977 yılı yazınımız, görsel sanatlarımız, eğitsel çalışmalarımız yukarda anılan olumsuz yönetimin olumsuz etkisinden kurtulamamıştır. Daha doğrusu kökü dışarda olan yönetim bu alanları da amaçlarına uygun biçimde kullanmıştır. TRT, ders kitapları, gerici basın ellerindeyken Atatürkcü kesimin susmaması bile bir başarıdır. Sürdürmemiz gereken ilk eylem dayanmak, bölünmeden, birlik içinde dayanmakta.

★

EFE, Suat

Yanıt - 1: Birinci soruda çizilen tablo, çok partili demokratik düzenimizin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Partiler ve partililer kendi çıkarlarını ülke çıkarlarından üstün tutabilmektedirler. Bu, bir yandan bizzat parti kavramının içinde bulunmakta, bir yandan da demokratik hayattaki denemelerimizin azlığından ileri gelmektedir. İsviçrede demokrasinin 55 yılda oturduğu ve sorunlardan arındığı söylenir. Bizde çok partili hayata geçişi 1950 den

başlatırsak henüz 27 yıllık bir demokrasi geçmişimiz var demektir. Üstelik bugünkü anayasa düzenimiz ülkede otorite kavramını ortadan kaldırmaktadır. Geçmiş yıllarda cephelerden gelmiş liderler ulus gözünde büyük kahraranlar olarak söz ve görüş sahibiydiler ve ağırlıkları vardı. Günümüzde ise bu tür kahramanlarımız yok ve ortaya çıkmaları da ancak sivil hayatta çok başarılı atılımlar yapmalarına bağlı bulunmaktadır. Ülke çıkarlarını ön plânda tutan bu tür fedakâr ve başarılı büyük adamların ortaya çıkması ise, dün de bugün de, koalisyonlar nedeniyle engellenmektedir. Koalisyon çok başlı bir canavar; uzanan bir başı diğeri yemeğe çalışıyor. Gerek muhalefetteki, gerekse iktidardaki partilerin hiçbirinde tutarlı bir ekonomik politika göremiyoruz. Bitik bir Almanyayı ekonomik yönden en iyi bir şekilde kalkındırmayı plânlayıp bunu en kısa zamanda uygulayabilen bir Erhardt'ın rolünü gözden uzak tutamayız. Bizde hiçbir dönemde iyi iktisatçılar yetişmemiştir. En büyük eksiklerimizden biri budur. Hesaplı, kitaplı bir yönetimin ülkeyi zengin ve ekonomik yönden bağımsız hale getirmesini, cumhuriyetin kuruluşundan 54 yıl sonra, bugün dahi beklemekteyiz. Artık her düzende en önemli etkenin ekonomik kalkınma olduğunu bilmeyen kalmadı. Bunu da bilgili ve plânlı bir şekilde yürütmek için, ülke çıkarlarını parti ve kişi çıkarlarından üstün saymak koşulu yer alıyor. Parti yöneticileri de bunu söylüyor ama uygulayamıyorlar .İçinde bulunduğumuz kaosun ne zaman durulacağı bilinmez.

Ancak her türlü iktidara karşı ulusça biraz acımasız davrandığımız da bir gerçektir. Basında iç açıcı haberler görülmüyor. Ülkede yapılmakta olan iyi ve başarılı işler de yok değil. Sanayileşme ve sosyal adalet konularında gerçekten övülecek gelişmeler vardır. Gerek büyük şehirlerde gerekse küçük kasabalarda artık hırpanî giyimli kimse kalmamıştır. Herkesin eline, eskiye bakarak, daha iyi para geçmektedir. İşçilerimizin refah düzeyleri oldukça iyi olduğu halde, dar gelirlilerin durumları içi açıcı değildir. Bir evde tek kişinin değil de herkesin çalışır duruma gelmesi ve tüketici sayısının gitgide azalması konusu desteklendikçe dar gelirlilerin de sıkıntıları azalacaktır. Gündüzleri memur, akşamları taksi şoförü, büfeci

veya tiyatroda bilet kontrolcüsü olarak çalışan ve gelirini artırma çabasında olanları övmeli ve boş zamanlarını gelir getirici işlere ayırmak gerektiğini herkese öğretmeliyiz. Neden herşeyi devletten beklemeli?

Basınımızda her olay kötü ve iç karartıcı haber haline getiriliyor. Bu da fena bir alışkanlık oldu. Böylece ulusumuzun morali çökertiliyor. Oysa mbrale de gereksinmemiz vardır. TRT haber bültenleri köylerdeki ufak trafik kazalarını dahi vermek çabası içinde «Gece Postası» gazetesini aratmıyacak haberler peşindedir. Almanyada büyük şehirlerde sabahları 1 veya en çok 2, akşamları da 1 gazetenin çıktığını bilenimiz azdır. Biz ise büyük şehirlerimizde çıkan gazetelerin sayısını bilemiyecek durumdayız; İstanbulda belki de her sabah 30 gazete çıkıyor. Bu da bugünkü kaosun etkenlerinden biri ve bir çeşit gazete anarşisidir. Üstelik kara haberlerin, olumsuz ve yapıcı olmayan eleştirilerin bol bol yer aldığı bu gazetelerin halkımıza kötümserlik ve yönetime karşı, her dönemde, güvensizlik aşılamaktan başka yararı yoktur. Gazetelerimizden iktidarı övücü anlamsız yazılar beklemiyoruz, olayları tarafsız gözle ele almaları yeter. Atatürk döneminin o güzel heyecanını yaşamış ve onu içinde sürdürmekte olan bir kişiyim. O zamandan bu zamana ülkemizin ulaştığı düzeyi de görmezlikten gelemem. Hele düşünce özgürlüğü yönünden ulaştığımız düzey her türlü övgüye değer. Zaten demokratik düzenden vazgeçemeyişimizin asıl nedeni de bu değil mi?

Özetliyecek olursam, 1) Ülkenin şu sıralarda içinde bulunduğu umursamaz yönetim durumu geçicidir. 2) Gençlerin iki kampa bölünmüş olması yürekler acısıdır. Kısa zamanda bu durumun olumlu bir senteze ulaşması umulur. 3) Hoşgörü rejimi diye tanımlanan demokrasinin bazı parlamenter düzensizliklerini de sabırla karşılamak doğru olur.

Yanıt - 2 : Bu ortamın içinde edebiyatımızın ve tiyatromuzun olumsuz değil, olumlu yönde etkilendiğini sanıyorum. San'atın her kolunun her dönemde halkın duygu ve düşüncesini yüceltmeyi amaç edindiğini kabul ettiğim içindir ki, bu aksamaların san'atımızda yansımalar yapacağına inanıyorum. Bu böyle olmaktadır da. Ancak kö-

tüyü olduğu gibi veya daha kötü yansıtmanın hiçbir yararı yoktur ve bu san'at değildir. Bugün birçokları bunu yapmaktadırlar; bence yanlıştır, güdümlüdür. San'atçı olayları incelemeli, üstünde kafa yormalı, nedenlerine inmeli ve olumlu bir etki - tepki yöntemiyle, halka ulaşabilen bir sentez yapabilmelidir. Bu sentezi her san'atçı kendi dalı içinde «güzel» kavramı ile bağdaştırarak sunmayı bilmelidir. Sabahattin Ali'nin «Sulfato» öyküsüyle, Sait Faik'in «Kestaneci dostum» öyküsünü ve aralarındaki derin ayrıcalığı bilenler ne demek istediğimi anlamışlardır. Birincisinde abartılmış acı gerçeği, ikincisinde ise insancıl ve sevgiyle yoğrulmuş buruk bir gerçeği bulmaktayız. Bugünün düz yazısında daha çok. S. Âli stili egemen görünüyor. Oysa insan gerçek san'atın okuyucuyu kafasından değil, yüreğinden sarsan, yani güzellikle yoğrulmuş olmasını istiyor. Gitgide yitirilen işte budur. Kasıtlı ve bilinçli sol edebiyatı bu yönden olumlu bulmuyorum. San'at olmuyor bu, propaganda oluyor. Yazarlarımız kendilerini harcıyorlar ve yarına kalma şanslarını büsbütün yitiriyorlar. Propaganda da gerekli olabilir, fakat bunu politikacılara bırakmalıdır.

★

GİRGİNSOY, Naci

1. Tevfik Fikret'in öğrencilik yaptığı Galatasaray Lisesine sonradan Müdür olması bir olay olmuş, olumsuz yankılar bırakmıştır. Zamanın kötü yönetimi yara almıştır. Küsüp Âşiyan'a çekilmesi, susması; sert, acımasız yergilerle dolu karamsar şiirler yazıp yayınlaması gençler, aydınlar arasında geniş ilgi uyandırmış, çağının önünde giden aydın şaire ayrı saygınlık kazandırmıştır. Toplum, toplumun etkili bir kesimi batı özgürlüğünü, uygarlığını savunan şairine sahip çıkmıştır. Sağlığında, ölümünden sonra sahip çıkmıştır. Oğlu Halûk'un İngiltere'de okuması, Amerika'da yerleşmesi uzun süre tartışılmış, yurda dönmesi beklenmiştir. Bugün bu duyarlık toplumda, kamu oyunda, aydın kesimde, gençlikte var mı? Umursamaz olduk artık. Değerlerimizi çabuk unutuyoruz, daha yaşarken! Ölümlerinde -çoğu kez paralı- bir

duyuru gazetelerde, dost kaleminden çıkmış birkaç parlak sözcük dergilerde, sonra sonsuz suskunluk. Bir yaşam boyu Atatürkçülüğe gönül verenlere, bu uğurda çileli savaş verenlere de yaptığımız bu. Kaç babayiğit çıkar, kaçı diretir, kaçı kalır bu ortamda!

Epey oluyor, Amerika'da öğrenim görmüş, genç yaşta üniversitede öğretim görevlisi olmuş uçak yüksek mühendisi dostumuz geldi yurda. Askerlik görevini yapacaktı. Birliğinden izinli olduğu günlerdeki söyleşilerimizde, «bu ülkenin sizlere gereksinmesi var, kal, burada görev al!» dedik. Daha yedek subaylığında verdirdik dilekçesini. Askerliği bitince bu kez birlikte kovaladık işini. Sonunda Millî Eğitim Bakanlığı'ndan beklenen yanıt geldi: «Ankara Ulus Akşam Sanat Ortaokulu Matematik Öğretmenliğine atanması uygun görülmüş olup...» Şapkasını alıp gitti Amerika'ya. Profesör oldu, evlendi, yerleşti. TUSAŞ (Türk Uçak Sanayii) kurulduğunda yazdık, yanıt vermedi.

Bir milyon işçimiz çalışıyor yurt dışında, kuyrukta bekleyenler ayrı. Üç milyon da işsiz var. Binlerce uzmanımız çalışıyor yurt dışında, kuyrukta bekleyenler ayrı. Gereksinmemiz olan beyinlerin küsmesi, göçü. İşsiz aydınlar, işlerinden ettiklerimiz, uzmanlık dallarında kullanmadıklarımız yine ayrı. En verimli çağında tu kaka ettiğimiz, yabancılara kaptırdığımız değerlerimiz yurt özlemi içinde, yurtlarına yararlı olamamanın kırıklığını taşıyor. Bir ünlü seçkinimizin yanlışa, yozlaşmaya karşı durduğu nedeniyle işinden, ekmeğinden olması kaç kişiyi ilgilendiriyor, tedirgin ediyor? Bir Nurullah Ataç, «bu yönetimle çalışmam!» deyip emekliliğini istemişti de, o coşkulu dönemde, olay olmuş, olumlu karşılanmıştı. Bir Sabahattin Eyüboğlu'nun tutuklanması, aylarca içeride yatması, salıverildikten sonra tek satır yazmaması kamu oyunda tepki uyandırmamıştı. Ölmesi de. Bir çeyrek yüzyıl içinde ne büyük aşama!

Ekim 1977 de bir yetkiliyle görüşüyorduk. Yöremizin plânsız endüstrileşme sonucu doğa kirlenmesinde, bırakın denizi - balığı, insan yaşamı yönünden tehlikeli boyutlara tırmandığını, bir önlem alınmasını istediğimizde, güldü: «biz, dedi, boşuna mı denize yukarıdan bakan temiz yay-

lâda yer aldık? bahara yapımına girişiyoruz bahçeli, yüzme havuzlu, çocuk bahçesi de olan evlerimizin.» At binenin, kılıç kuşananın. Gemisini kurtaran kaptan. Her koyun kendi bacağından asılır. Dümenine bak sen. Dumanı doğru çıksın. Yörede bugün 200 bin, yarın 500 bin kişi; bronşitmiş, astımmış, kansermiş, sinirli, tedirgin, mutsuzmuş. N'apalım? Onlar da bir yolunu bulsun.

«Gençliğimizin Atatürkçü Çağdaş bir ortak ülküye yöneltilecek yerde» politikacıların çıkarı, hırsı, inadı, saplantısı uğruna kardeş kavgasına düşmeleri; bireysel çabalarla kendilerini tüketmeleri, yada yasa dışı yollarda yitip gitmeleri, bir bölüğünün umarsız, umutsuz, tarafsız kalmaları PARA'ya tapanların tuzağı, sevinci. İkili, üçlü, dörtlü, üstelik çağdışı öğretim onları ırgalamıyor. Gençlerin, öğrencilerin birbirlerine girmeleri de. Para babalarının çocukları olaysız özel okullarda okuyor, yüksek öğrenimlerini yurt dışında tamamlıyor. Yağlı kurşun düştüğü yeri, sivri bıçak saplandığı canı yakıyor, ocaklar sönüyor, burada, Para, baş köşede. Para, politika her kapıyı açıyor. İki yılda milyoner olan gömleksizlere şapka çıkarılıyor. Sanki, «okuyup, çalışıp, çabalayıp nideceksiniz? politika yap, ticaret yap, zengin ol, saygınlık kazan toplumda!» deniliyor, örneklerle. Atatürkçüler birleşemiyor, çoğalamıyor; dayanışma yok. Bu kargaşada yetenekli, dürüst gençlerden bir bölüğü yılgın, «dışarıda okumalı, dışarıda iş tutmalı, dışarıda yerleşmeli!» diyebiliyor.

Kurtuluş yolu var elbet. Aydın olmak. Atatürkçü olmak kolay değil. Bedelini ödeyeceksiniz. Atatürk de, Atatürkçüler de ödedi dün. Çağdaş uygarlık yolunda sapmadan, bıkmadan, ürkmeden yürüyecek, koşacak, toplumu uyaracak, uyandıracaksınız. «Gemisini kurtaran kaptan»mış! Gemi, tek. Batarsa lüks kamaradaki de boğulacak güvertedeki, ambardaki çoğunlukla. Giderek sandıktan daha çok oy çıkacak Atatürk'e, Atatürkçülere, yönetime ulaşacak kadar çok oy. Atatürkçüler kopmazsa, dağılmazsa, ürkmezse, sapmazsa. Atatürk'ün Nutuk'unu, Atatürk'ün Türk Gençliğine Hitabı'nı başucu kitabı, bildirisi yapmanın sırası. Görev yine gönül - kafa zengini, yurdunu, ulusunu içtenlikle seven cüzdan yoksulu çağdaş aydınların.

Yozlaşma, aldırmazlık, bencillik, çıkarcılık kol gezi-

yor. Kurallara uymamayı kural yaptık .Bu yeni düzene uymayan, doğru yolunda yürümekte direnen; çeşitli güçlükler pahasına dürüst, yasalara, insanlara saygılı kişiler enayi. Sözgelimi bir trafik yasasının Meclisten çıkması çözümleyecek mi sorunu, ölümcül kazaları? Ne çok yasa var, gereğince uygulanmayan, kimi kez unutulan. Şu sıra en çok uygulanan, belki de orman yasası! «Bu koşullar içinde bir kurtuluş yolu bulunabileceğine inanıyor musunuz?» Umutsuz yaşanır mı? Nice dar geçitlerden, karanlık dönemlerden geçtik biz. Varsın enerji kısıtlaması uygulansın. Kafaları, gönülleri aydınlatalım, önemli olan bu. Kafaları, gönülleri aydınık, bu aydınlığı yayma çabasındaki Atatürkçüler birleşsin, çoğalsın, dayanışma içinde olsun; oy sandığına yansısın çetin savaşımlarının olumlu sonuçları. Çoğulcu demokraside çözüm yolu bu.

2. Görülmemiş pahalılıkta aydın, orta sınıf hızla aşağılara itiliyor. Tencereyi kaynatabilme, çoluk çocuğunu ayakta tutabilme çabasında. Kitaptı, dergiydi; edebiyat, güzel sanatlar, kültür çalışmalarıydı aştı boyunu fukara aydının, erişemiyor. Yazarı, okuyucusu, izleyicisi de öyle; sanatçısı, yaratıcısı da. Dergiler kapanıyor, tıss. Tiyatrolar kapanıyor tıss. Galeriler kapanıyor, tıss. Tv var, geceleri oyalayacak. Yeni zenginlerin dergiyle, kitapla ilişkileri devede kulak. Amerikan barı yanında - göstermelik - kitaplık, şık kapaklı şişko kitaplar raflarda, açılmamış. Var mı? var işte. Yönetim, sanatın, sanatçının yanında değil; karşısında. Bilinmez kaç yapıt okurun karşısına, kitapçı vitrinlerine çıkmayı bekliyor, ekmek parası uğraşı saatleri dışında uykusuz geceler boyu yaratılan.

Yaşamı, doğruca yaşamı; insanı, doğruca günümüz insanını, sorunlarıyla, acı yaşam gerçekleriyle, özlemleriyle veren yapıtlar sergilenebilir, ilgi çekebilir ancak. 1977 de sanırız öyle oldu. 78 için daha da geçerli olacak. Özel yayınevlerinin üstesinden gelemeyeceği az satışlı, pahalı ama yararlı yapıtları bankalar, holdingler, bir kültür hizmeti olarak yapabilir. Gazetelere uygulanan indirimli kâğıt alma olanağı, değerleri saptanmış yayınevlerinin dergilerine, kitaplarına; giderek tüm dergilere, kitaplara sağlanabilir. Yararlı kitaplar Devletçe satın alınıp genel kitaplıklara, okul kitaplıklarına dağıtılabilir. Yazarlar, sa-

natçılar, özgürlüklerine ilişilmeden korunabilir. Yapıt verme, yaratma soluğuna kavuşturulur. Eskiler «marifet, iltifata tâbidir» demişler. Alıcısız satıcı olur mu? Ortama, koşullara bakıyoruz da usumuza takılıp kalan sözcükleri de silkip atamıyoruz: «Gölge etme başka ihsan istemem!»

★

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

1/Ne yandan bakılırsa bakılsın memleketimiz tam bir kargaşa içindedir.

a - Halkyönetimini, özellikle «Özgürlükçü Parlamenter Rejim» diye bas bas bağıran parti liderleri, milletvekilleri yozlaştırmaktadırlar. Seçimler sonrasında Kamutay doğru dürüst bir toplantı dahi yapamamıştır. İşlemesi için gerekli olan başkanını seçememiştir. Sıralı sırasız Ulusal İstemden söz edenler Kamutay karşısına çıkmaktan, Kamutayı çalıştırmaktan korkmaktadırlar. Onların deyimiyle parlamenter rejimin işlemesi için önce saylavların Kamutaya düzgün olarak gelmeleri sağlanmalıdır; bu da bulundukları oturumlar için para verilmesiyle sağlanır. Bir devlet memuru iki gün işine gelmese günlüğünden kesilir. Onların deyimiyle bir milletvekili Millet Meclisine istediği zaman gelir, istediği zaman oturur, istediği zaman gider;» Özgürlükçü Parlamenter Rejim» bunu gerektiriyorsa, ulusun beklediği yasaların çıkması için daha çok bekleriz. Halk gözünde Halk - yönetimi saygınlığını yitirmektedir.

b - Gençler arasında Düşün ayrılıkları olması doğaldır. Bu dünyanın her yanında vardır. Ancak bizde parti liderleri bir yandan ulusal birlikten söz ederken bir yandan gençleri birbiri üzerine kışkırtmaktadır. Düşün düzeyinde ayrılıklar, tartışmalar halk - yönetiminin özgür ortamında gereklidir; işi kavgaya, silahlı eyleme vardırmamak koşuluyla. İç İşleri Bakanları kolluk güçlerine yalnız sol düşünce sahibi gençleri izlemek görevini vermiştir, vermektedir. Oysa Anayasa'nın Layiklik ilkesi önce yönetimce, sonra sağcı bilinen güçlerle her gün biraz daha çiğnenmektedir. Önce yönetimin başında bulunanların

Anayasa'ya, yasalara, insan haklarına, özgürlüğe saygılı olmaları gerekir.

c - Bu yönetim iş başında bulundukça Türkiye ekonomik bağımlılıktan kurtulamaz. Neden ki bir sayın bakan artık «Tam bağımsızlık»tan söz edilemeyeceğini açıkladı bir demecinde. Oysa Atatürk tam bağımsızlıktan yanaydı. Bu günki yönetimden tam bağımsızlıktan yana olmak beklenilemez; kendilerinin iş başına gelmesini gerçekleştirmek için büyük çaba harcayan anamalcı ve kentsoylu çevreler dışa bağımlıdır. Bir Başbakan Yardımcısı kalkıyor, «Türkiye Lider ülkedir, kendi kararlarını kendisi alır, biz başkasının etkisiyle hareket etmeyiz, devalüasyon yoktur» diyor, arkasından yönetim IMF nın baskısıyla devalüasyon kararı alıyor; nerde kaldı lider ülke. «Borç yiğidin kamçısıdır.» diyen bir Başbakan iş başında bulundukca bu memleket Osmanlı İmparatorluğunun düştüğü durumdan daha da ağırına sürüklenir. Eğemen güçler için iş dönsün de nasıl dönerse dönsün düşüncesi ağır basmaktadır. Borcu ödeyecek olan ulusun çoğunluğudur; ödemeye başlamıştır da...

Kurtuluş yoluna gelince, tek yol bu yönetimin bir an önce iş basından uzaklaşmasıdır. «On aklı başında adam» diyor İlhan Selçuk; ılımlı da olsa bir sosyal demokrat yönetim, özgür düşüncenin, yaşam güvenliğinin, ekonominin, öğrenim özgürlüğünün, dış saygınlığın sağlanması bakımından yararlı olur kanısındayım.

2/Yazarlar, sanatçılar 1977 nin zor koşulları içinde yine de ellerinden geldiğince çalışıp bir şeyler ortaya koyınaya çalışmışlardır. Devletin kültür ve sanat yaşamımıza hiç bir katkısı olmadığı gibi köstekleyiciliği, yozlaştırıcılığıyla Türk kültür ve sanatına elinden gelen kötülüğü yaptığı ortadadır

★

KAFTANCIOĞLU, Ümit

Okuyucuları uyarmak istiyorum, önce VARLIK'ımızın bizlere yönelttiği soruyu okusunlar. Görecekler ki, ülkemizin, ulusumuzun içinde bulunduğu durum, Osmanlı

İmparatorluğunun çöküşünü ve işgal yıllarını, emperyalizmin Anadoluda ayak tapırtılarının bir daha duyulduğunu vurgulamaktadır. Şunu da unutmuyorum, bilmezlikten gelmiyorum; Varlık okuyucusu, ülkemizin ve ulusumuzun durumunu candamarında, yüreğinde duyuyor, en sağlıklı gözle görüyor. Dahasını mı istiyorsunuz, Türkiyedeki durumu, yıkımı, çöküntüyü sağır sultanlar da biliyor. Böylesine tanınan, çerçeve içine herkesçe alınmış bir görünümü yeniden saptamak gereksiz bizim için. Önemli olan, ülkedeki çatırtıyı, yıkımı, elele vermiş çıkar ortaklarının «çıfıt döğüşü» niteliğindeki tutumlarıyla yürütmek istedikleri sömürüyü nasıl önleriz? Nasıl bir başlangıç yapmalıyız, nasıl bir sürdürme, süreç yaratmalıyız, nasıl bir sonuca gitmeliyiz ki, bir daha hortlamasın yobaz taslağı, bir daha belini doğrultmasın faşist bozuntuları, teksas karalamaları?..

Menderes'e karşı yarattığımız 27 Mayıs gözlerimizin önünde, kulaklarımızda «Oy Atatürk ooyyy» diye diye söndü gitti. Okul çocuklarının, Atatürk çığırtkanlarının yaygarasıyla sönüp gitti, sonsuz, sonuçsuz, yararsız... Duygusal bir ulusçuluk ağır bastı, ozan taslaklarının ağzında çürüyen sakız gibi tükürüldü aslında büyük devrim. Hiç kuşku yok ki ülkemizdeki devrim birikimini yok etti. Bir başka 27 Mayıs kimsenin düşüne bile girmesin. Artık «Oy Atatürk Oy» diyen devrimin bize gereği yok, yararı yok, yıkımı var...

Bir ülkeyi, bir ulusu çıkmazlardan hangi güçler kurtarır? Ordu bizde hemen dilimize dolaşan ilk güçlerdendir. İyi bilinmeli ki bizim ordumuz, göklere füze atamaz, denizlerin altını üstünü bir araya getiremez, ağır sanatyi yaratımından onur duyamaz durumdadır. Çünki bunlar yoktur bizde. Bizim ordumuzun temel kaynağı duygusal bir yurt sevgisi, Atatürk sevgisidir. Dayanacağı bir başka temel kaynak yoktur. Bu açıdan ordumuzu suçlamak yerinde bir tutum olamaz. Ne var ki böylesine duygusal kaynaklardan büyük devrimler beklemek olası değil.

Sayılmayacak güçlükler içindeki eğitim ordusu da kendi başına, tek başına bir güç olarak ortaya çıkamaz. Belki bir oluşuma katkıda bulunabilir. Aslında ülkemizde bir eğitimden söz etmek olanağı yoktur. Eğitimin olmadı-

ğı yerde eğitim ordusu da olamaz. Öğretmen arkadaşlarım kızsa da, gücense de gerçek böyle. Kimseyi küçümsemek, yermek amacında değilim. Dinsel bir eğitimin öngörüldüğü bir ortam herkesi etkiler. Bilimsel eğitimden çok, dinsel eğitim önem kazanmakta ve sağ kesimden de olsa «öğretmen» adı taşıyanlarca uygulanmaktadır. Öğretmen ordusu bir potada erimemiştir. Biribirini itici tutum içine girmişlerdir. Böylece en büyük güçlerden birinin de ağır yaralar almış olduğunu belirtmiş olalım.

Halk!.. Kendini tanımamış, değerini öğrenmemiş, omuzlarında yükselttiği kimselerce aşağılanmış, çiğnenmiş, horlanmış halk. Yasalar onlara, yasaklar onlara, suç onlara, yıkım, kırım, kıtlık, açlık, yokluk, yoksulluk, yolsuzluk, askerlik, vergi onlara. Ve Tanrı yalnız onların! Hepsinin alın yazısını Tanrı yazmıştır. Bu yazgı kırmızı kalemle gözlerinin içine işlenmiştir. «Er rızku alallah» «ve bil kaderini hayrihi ve şerrihi...» âyetleri onlar için inmiştir.

Halk! Çalışan, didinen, çıplak gezen, papuç alamayan halk Tanrıyla susturulmuştur. Kasabalarda dolandırıcılıkla geçinenleri, kendi sırtından kene gibi emenleri oylamış, meclise yollamış, sonra da karşısına geçip «beyim, beğim...» diye iki büklüm olmuştur. Seçtiği ve adam ettiği insanların karşısında erimiş bir halk!

Sıra işçimizde. Onlar için ne söylemeli? Ne demeli? Bir kaç sendika başkanının çıkışları aslında açık yorumdan kaçındığımız tutum içindedir. Bu işçi, bizim işçimiz günde sekiz on saat ayakta dayanılmaz kokular içinde çalışır. Ölümcül bir işin başında üç beş kuruşla, ayakları direk, gövdesi direk, kolları, elleri demir kıskaç, alnından kızıldeniz akar. Sonra bu halk, bu işçi kentlerin sokaklarında üç saat, beş saat dolmuş bekler, araba bekler, araç bekler. Önünden geçen bütün araçlara kızgınlıkla değil, saygıyla bakar. Karda, kışda, soğukta yağmurda önlerinden gelip geçen araçların, özel araçların sıçrattığı sularla, çamurla ıslanır. Ve ne ters olaydır, ne bilinçsizce bir olaydır, bu araçlar yolda kalırsa bekleyenlerin arasından oluşan bir ekipçe itilir, yürütülür. Bu halk bu işçi, üç beş saat ekmek kuyruğunda bekler, üstelik oruçtur.

Tabanın, çatıdan üstün olduğu inancını taşımıyorum.

Bizde devrimsel güç çatıdan gelecektir. Tek umudumuz çatıdır. Halkımızın, işçimizin, ordumuzun engin bir devrim gücü olduğunu benimsemiyorum. Bilme ters olsa bile...

Peki kim kaldı? Kime güveneceğiz? Umudumuz neresi? TBMM devrimsel bir oluşumu mu taşıyor? Yasalara aykırı olmasa, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir yardım kapısı olmaktan çok, engel kapısı olduğunu belirtmek isterdim. Yarım yüzyıllık yaşamı içinde bir kuş kafası ölçüsünde olduğunu kanıtlalayamayanların kapısından girer girmez her şeyi bilen kimse kesilmeleri, milyonları biriktirmeleri kimin gölgesinde? Elbette Büyük Türkiye'nin büyük meclisine girmeleriyle. Ben Türkiye'de aslında «tabu» dokunulmazlık» diye bir perdenin varlığını benimsemem. Güçsüz kuruluşlar böyle bir yasağa arka vermek isterler. Bu açıdan Atatürk bile yasaların gölgesinden çıkmalı diyorum, ordu bile...

Evet kim kaldı? «Tellallar ülkemin her köşesini dolaşsın, kızıma en iyi kocayı bulacağım» diyen masal padişahları gibiyim şimdi? Bu ülkeyi(, buulusu kim kurtaracak?... Her türlü karışımın yer aldığı BÜYÜK KENT kaldı. Siz ne derseniz deyiniz ülkemizin kurtuluş bayrağını büyük kentler çekecektir, İstanbul! Ben umudumu türlü yolsuzlukların, yasalara aykırılıkların oluştuğu, geliştiği, anadolunun dört bir ucunun buluştuğu İstanbul'a bağlıyorum umudumu.

Büyük kent toplumu çıra gibi kıvılcım çıkaracak, büyük toplulukları da tutuşturacaktır, ormana atılan sigara olacaktır büyük kent. Büyük sel çok yakında gürleyecektir. Ülkemizdeki bütün değerleri alt üst edecek, yep yeni değerler çevresinde birlik doğacaktır.

Elbette bu ülke böyle gitmeyecektir, gidemiyecektir. Üç ortaklar değil, kırk haramiler bile götüremez, yürütemez. Çağ en büyük gerçek; herkesi ezer.

2. - (Bu soruya karşılık vermek istemiyoruz. Bir yazar için yerici eleştirileri, bir başka yazar için övücü nitelikte kullanan «böyyük eleştirmenimiz(!)» yanıtlasın diyorum.)

★

KANSU, Ceyhun Atuf

1 — Sorunuzda çizilen görünüme göre yurdumuz şu son yıllarda gerçekten tarihinin en karmaşık, en çelişkili dönemini yaşıyor. Bağımsızlık - dışa bağımlılık, halk yönetimi - zorbalık, emek - anamal, kalkınma - vurgun, soygun, laiklik - bağnazlık, çağdaşlık - geri kalmışlık çelişiyor. Bu karmaşa, karanlık ortasında, genel olarak, aydın olalım, halk olalım, en belirgin yanımız bu çelişkili düzeni, olumsuz yönleriyle onamış olmamız. (Bilginden, dolmuş şoförüne). Bu düzenden yakınıyoruz, ama karşı çıkamıyoruz, yad sayamıyoruz. Bir yerde, bu bozuk düzenden yararlanmaya bile çalışıyor, bu düzene katılarak, kötülüklerin ,sömürülerin, karanlıkların, zorbalıkların, yağmaların, vurgunların, haksızlıkların sürmesine destek oluyoruz. Direnme, dayanma, karşı çıkma gücümüzü yitirmişiz, ya da, toplum olarak böyle bir yeteneğimiz yok, ikiyüzlüyüz, hem düzenden yakınıyoruz, hem bu düzenin sürgit yaşamasını istiyoruz. Öyleyse hepimizin bir küçük hesabı var diyesim geliyor bu bozuk düzen içinde. Çelişki, ancak yad sayma, karşı çıkma, direnme ile çözülebilir. Örneğin, dışa bağımlılık yerine bağımsızlığı, zorbalığın yerine halk yönetimi getirmenin yolu başkaldırıdan, bozuk düzenle savaştan geçer. Oysa biz düzenin tüm kötülüklerini, aksaklıklarını onamış durumdayız. (kanserle savaşıyoruz da neden bozuk düzenle savaşmıyoruz?). Ölümü kanıksamışız, cinayetleri olağan görüyoruz, sanki hepimiz sorunuzda geçen mafianın içindeyiz, üyeleriyiz; korkumuzdan yada işimize öyle geldiğinden, çıkarlarımızla uyuştuğundan. Bize de bey düşmesini beklediğimizden, bir pay düşebileceğini umduğumuzdan. Yad saymanın, karşı çıkmanın yolu ise, özeleştiridir, özgürce tartışmadır, topluma, olaylara bilimsel, çağdaş bir kafa aydınlığıyla bakabilmektir. Bir durum alabilmektir. Karşı çıkmanın örgütlenmesini sağlamaktır.

Geçenlerde T.V.'de konut sorunu üzerine bir programı izledim. Genç kuşaklar konuyu açık seçik tartışıyorlar. (Karşı çıkmanın, yad saymanın kaynağı bulundu demek-

tir bu Genç kuşaklar.). Bu tartışmadan öğrendim, düzenin adamı devlet toprağını, gecekondu yapmaları için kent göçmeni köylülere, yoksullara para ile satıyor. Bunun böyle olduğunu herkes biliyor. Bu, yağmadır, vurgundur, sömürüdür, sahteciliktir herkes biliyor. Alan biliyor, satan biliyor, yönetimciler, denetimciler biliyor. Ama bu düzene kimse karşı çıkmıyor, böyle sürüp gidiyor: Çarpık bir kentleşme oluyor, çoğunlukla gerici - gelenekçi etkilere açık akışkan bir yoksullar nüfusu durmadan artıyor. («Akışkanı» sınıf açısından kullandım, bu nüfusun üretici bir belirgenliği yoktur, orda burda olabilir, o yanda bu yanda olabilir). İşte bunlar tartışılınca, toplumun çarpık büyümesine karşı çıkılınca yöneticiler kızıyor, gerçekler tartışılmasın, halk bir şey öğrenmesin, aman kimse uyanmasın, diyorlar. Bozuk düzenin bilimsel eleştirisi yasak. Sözü Atatürkçülükten açıyorsunuz (ben «kemalizmi», tarihsel bakımdan olsun, bilimsel açıdan olsun daha doğru, daha açık bir deyim olarak tutuyorum. «Atatürkçü» olup, kemalist olmayan var. Bir denek taşıdır, bu. Oysa tüm kemalistler, Atatürkçüdürler.) Son zamanlarda Söylev (Nutuk) ile ilgilendim. Bir düşüncesi - birçok düşüncesi gibi - Atatürk'ün, güncel bir güç taşıyor: «Zorbalık düşüncesini öldürmek». Herşeyin üzerinde bir zorbalık gölgesi, kasabasını dolaşıyor: özgürlüğün, öğrencinin, öğretmenin, yönetimin, kişinin, işçinin, emeğin üzerinde... «Şunu söylemeliyim ki» diyor Atatürk, «Biz, her araçtan, yalnız ve ancak bir ülkü için yararlanırız, o ülkü şudur: Türk ulusunu, uygar toplumlar içinde yaraştığı yere yükseltmek ve Türk Cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde hergün daha çok güçlendirmek, bunun içinde, zorbalık düşüncesini öldürmek.» kemalist devrimin getirdiği düzenin belli ilkeleri vardı, bu ilkeler bu gün de, yurt toprağını sürmüş kemalist devrimin tarla çizgileri olarak, örtük yaşarlar: Bağımsızlık çağdaşlık, laiklik, emeğimize, kaynaklarımıza dayalı devletçi üretim ekonomisi gibi = ulusal bağımsızlık ekonomisi. Örtük ilkelerdir bunlar diyorum, kemalist düzenin ilkeleri örtülmüş, çığırı yitirilmiş yerine eğri anamalcılığın, dışa bağımlı bir açılışın, para mal işlerinde özgür, çok özgür, düşünce işlerinde zorba bir gecikmiş, gecikmiş olduğu için bilgisiz, yapma bir kent

soyluluğun beslendiği bir bozuk düzen gelmiş.

Kurtuluşu soruyorsunuz. Bilime inanan kurtuluşa da inanır, ben inanıyorum. Kendimi «vatan kurtarıcılığın» bilgiçliğinden, tepeden bakışından ve tekelciliğinden yalıtarak, alçak gönüllülükle bir şeyler söylemek isterim: Kurtuluş, temel ilkelerin (bağımsızlık, çağdaşlık, laiklik, halk devletçiliği) işlediği bir halk yönetimindedir. Evet bu bir demokrasidir, ama para babalarının değil, tüm halkın, ulusun yararlandığı bir devrimci demokrasidir. Halkın katılığı, denetlediği, gözetlediği, özlemleriyle, istekleriyle emeğiyle (kuşkusuzyeni üretim biçimleriyle ve yeni üretim ilişkileriyle) biçimlediği devrimci bir halk yönetmi. Halk, uyanan bilinçli oylarıyla yurt yönetimine sahip çıkmadıkça, bozuk düzenden, düştüğümüz çelişkiler kargaşasından kolay kurtulamayız. Neki bu güreşte sabırlı olmak, uyanmak uyandırmak, öğrenmek öğretmek, halkın içinde yaşayıp, halktan uzaklaşmayıp ona öncülük etmek gerekir. Yığınların birikimi vardır, bu birikimi öncü insanların, uyanıklıkla yönlendirmesi, bu birikimi devrime ivdirmesi gerekir. Bu ivdirmenin ölçüsü bile sabır ister, toplumsal uyanış bu yüzden, çelişkili engellerden geçer. Bu arada, ulusal kurtuluş tarihimizden, devrimci pratikten gelme ve çağdaş sorunlarımızın içinden çıkma halkçı sol bir öğretiyi, yerli bir sol kuramı, yavaş yavaş, halkın ana damarını tuta tuta kurmak, yaymak gerekir.

Halkın doğan çocuklarına verdiği adlara bakınız: Umut, Özgür, Devrim, Eşit... Bu adlar köylere değin yayılıyor Mustafa Kemal'in «Amasya Genelge»sindeki - ulusal kurtuluş devriminin bildirisidir bu genelge - bir maddeyi çok severim: «Ulusun bağımsızlığını yine ulusun kesin kararı ve direnişi kurtaracaktır.» Bozuk düzenle savaşın başına ulusal kurtuluş devrimimizin ilkelerini koymadıkça, bağımsızlık, laiklik, çağdaşlık, toplumsal devrim gibi ulusal kurtuluşumuzun değerlerini yeniden halkın bilincine, gençliğin uyanık yurtseverliğine aşılamadıkça, en önemlisi, düzeni eleştiren, düzenle uyuşmayan bir devrimci anlayışa varmadıkça kolay çıkılmaz bu çelişkiler çıkmazından. Halk kararını verecektir., o zaman önderlerini bulacak, örgütleriyle, yurtsever gençler, uyanmış köylü ve işçiler, çalışkan, namuslu yurttaşlar, çağımızın

doğrultusunda - hem toplumsal demokrasiyi, hem özgürlüğü içerir bu doğrultu - yepyeni bir Türkiye kuracaklardır. Yakın tarihinde ulusal kurtuluş savaşı yaşamış ve bir devrim dönemi geçirmiş Türkiye, ulusal savaşı ansır ve devrim deneyini unutmazsa, kurtulmamış olamaz. Mustafa Kemal'in öğretisine kulak vermeli, Söylev'de söyler, öğretir, başta genç kuşaklara: Bozulmuş yozlaşmış bir düzene başkaldırınız. çağdaş uygarlığın yöntemlerini uygulayınız ve toplumu değiştiriniz, diyor. Mustafa Kemal'den geldiğini bilmese de. bu öğretiyi bu gün ayırd eden ilk toplum kesimi gençliktir. Gençlik devrimci ateşi yayacaktır.

2 - İlk gözlem şu : Güzel sanat dallarında, şiirde, yazında kuşkusuz atılımlar, çabalar, doruklar var, 1977'de. Ressamlar, öykücüler, ozanlar, halk şarkıcıları, oyuncular bireysel olağandışılık taşıyorlar bu bozuk düzende. Odalarımıza değin girmiş köksüz bir müziğin, çoğunlukla sulu sepken duygusal bir sinemanın bozuk düzenin ürünleri olduğunu belirtmekte yarar var. Sanatı ve kültürü, siyasal erkin toplumsal yapısından ayıramazsınız.

Bireysel başkaldırılar olabilir, ama kültür halkında katıldığı, halkında birşeyler kattığı ortak bir sofradır. Türkiye kültür bakımından işlenmemiş bir ülkedir. Buğday üretimini arttırmak için topraklarımızı işliyor, tohumlarımızı arıtıyoruz; ama, halkımızın kütltür toprağı çoraklaşıyor, ortak kültür ürünleri yozlaşıyor, kültüre yabancılaşıyor. Bozuk düzenin kültürü olamaz. Bir yanılgı var, sanılıyorki, halk yönetimiyle özgürlük gelmişte, «sağcı ve milliyetçi» siyasal erkler, iktidarlar, «milletin» geçmişine, bu arada kültür değerlerine eğilmişler. Böylece ulusal kültürümüzün kaynaklarına inmisiz. Tüm yanlıştır bu düşünce. Kültürümüz yeni bir üst yapı kurmaya çalışan, hem devrimci, hem ulusal yöntemlerle bu konuya ilk eğilen Türk devrimiyle araştırılmaya başlanmıştır, yayılmaya başlamıştır. Türk devriminin kültürle derinden ilgili üç dönüşümü, müzik dönüşümü, dil dönüşümü, alfabe dönüşümü, sonradan halktan oy almaktan başka birşey düşünmeyenlerce durdurulmuş, geriletilmiştir. Kendi halk dilinden, müziğin halkçı ölçüsünden, halkın okuma yazmasından yana olmayan bir «demokrasi» düşünülebilir mi? Sartre'ın kültür üzerine yazdıklarını şimdilerde daha iyi

anlıyorum; Sartre, «yığınların gide gide özgürlüğüne kavuşmalarını sağlıyacak olan yalnız teknik kültür değildir» diyorki, demokrasi dolmuş şoförlüğünden çok oy almış, ama ne dolmuşçunun özgürlük payını arttırmış, ne de dolmuştaki müziği değiştirebilmiştir. Sartre sürdürüyor: «Bir kelime ile kültürdür aynı zamanda Yığınların hakkettikleri kültür de budur. Unutulmaya başladığımız şeyi bize öğretecek olan odur. Çünkü hiç kimse bizim yerimize düşünemez ve kimsenin yararına kendi düşüncemizden vazgeçmemeliyiz. Ama bu iş bizim gücümüzü aştığına göre, hangi hükümet olursa olsun, ondan yığınların kültürü için eksiksiz bir tasarı hazırlamasını istemeliyiz. Bununla istediğimiz yalnız ilk okul programlarında öğretmenlerin dilekleriyle yapılacak değişiklikler değil, bundan başka bir de yetişkinlerin aynı kültür çabasına katılmalarına yardım edecek geniş bir düzenin kurulmasıdır. Unutmıyalım ki, her türlü bilgisizlik baskının bir sonucudur ve yeni baskıları hazırlar. (İsmet Kemal Karadayı - denemeciler ve denemlerden seçmeler, İstanbul 1977). Bozuk düzen baskıyı sevdiği için, aslında baskıdan doğduğu için böyle bir kültürü kuramaz, kendisinin belirli bir kültürü yoktur. Bozuk düzenin tabanında belli bir sınıf da yoktur, her sınıf bu düzenin akar yağı içinde yüzer durur. Öyleyse, öneri? Önerin diyeceksiniz. Önerim genel kurtuluş için önerdiklerimden doğuyor. Bozuk düzenin çoraklaştırıcı etkisine, kültürü bir devrim sorunu, bir halk sorunu olarak almayan anlayışa karşı durmak. Bireysel sanat ve kültür çabalarında, ulusal kültür değerlerini halkın değerlerini araştırmak. Yaratıyı özgürleştirmek, özgürlüğü yaratmak. O zaman yine devrimci deneye dönüş derim. Türkiye'nin kültür sorunu bir devrim sorunudur.

★

KANDAŞ, Kemal

1 — Kötümser bir yaklaşımla, günümüz Türkiye'sinde, Atatürk eliyle bir süre durdurulan Osmanlı çöküşün yeniden yaşanmakta olduğu umutsuz bir sürece girildiği

sonucuna varmak zor değildir.

Yakın geçmişimizde olup bitenleri anımsatan ekonomik, sosyal ve siyasal açmazlar, dışta ve içte, ulus ve yurt bütünlüğümüze yönelik kaygı verici tutum önerilerine koşut, halk yığınlarına indirgenmesi olanaksız kuramsal ve düşcü siyasal düşünce akımları... Ve en önemlisi, aradan bir Atatürk geçmiş olmasına karşılık, bir türlü yakamızı bırakmıyan Osmanlı kokuşmuşluktan kaynaklanan, değer yargıları altüst olmuş, yeterli kültür birikiminden yoksun, sağlıksız bir toplumsal yapı...

«Yakın gelecekte» bir düzen değişikliği sözkonusu olsa bile, - özellikle, dünyamıza egemen güçlerin olumsuz etkinlikleri karşısında - değer yargıları böylesine allak bullak olmuş bir toplum yapısından, sağlam değer yargıları ve temel ögeler üstüne oturtulmuş, sağlıklı bir toplumsal işlerliğe uzanabilmenin, kısa sürede ve büyük acılara katlanmak zorunda kalınmaksızın gerçekleşebileceğini ummak oldukça güç görünmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan uluslararası siyasal güç dengesi, kurtuluş çabalarının karşısına, aşılması zor yeni engeller çıkarmıştır. Osmanlı döneminde, örneğin bir Abdülhamit, sömürgeci güçler arasındaki bitip tükenmez çıkar çatışmalarından yararlanarak, yaşarlılığını çoktan yitirmiş bir imparatorluk kadavrası üstünde, tam otuz üç yıl saltanat sürmeyi başarabiliyordu. Çok daha güç koşullar altında gerçekleştirilen Kurtuluş Savaşımızın başarıya ulaşmasında da, Büyük Atatürk'ün, sömürgeci güçler arası çıkar çatışmalarından, ulusu adına en iyi biçimde yararlanabilmiş olmasının önemli katkısı vardır.

Yeryüzünü çıkar bölgelerine ayırmış ve birbirlerinin sömürü alanlarına ilişmeme konusunda uzlaşmaya varmış görünen süper güçlerle, çok uluslu sömürü ortaklıklarının egemen olduğu günümüz dünyasında, bu çeşit çelişkilerden yararlanarak, az gelişmişlik engellerini aşabilme olanakları, büyük ölçüde ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Ancak, iki bin yılına uzanık bir dünyada, pek çok şeyi gözden çıkarmadan, toplumları sonuna dek dize getirebilme olanağı yoktur.

Türk ulusu, - uzun sürede de olsa, - yüzyıllar boyu sömürüsü altında yaşadığı Osmanlı'dan devraldığı açmaz-

lardan kurtularak, çağdaş uygarlık dünyasındaki onurlu yerini alacaktır.

2 — Toplumsal yapının bir yüzü, bir yönden görünüşü demek olan edebiyat ta, yeterli kültür birikiminden yoksun, değer yargıları altüst olmuş sağlıksız bir sosyal ve politik ortamda, öncelikle bu sosyal ve politik ortamın edebiyatı olacak, gerek edebiyat ürünlerinde, gerek bu ürünlerin sürülmüş ve değerlendirilişinde, ortamın tüm sağlamlık ve çürüklükleri yansıyacaktır.

Umut verici gelişmelere karşılık, 1977 yılı içinde de, edebiyat yaşamımızın genel görüntüsü budur. Öteki güzel sanatlar ve kültür çalışmaları konusunda da aşağı yukarı aynı şeyler söylenebilir.

★

KURUCA, Zeki

1. 1978 Varlık Yıllığı için düzenlediğiniz toplu soruşturmanın ilk sorusu, tam bir kargaşalık içinde yüzen bir toplumun karanlık tablosunu çizmektedir. Sorunun içinde vurguladığınız «kardeş savaşları», «tümüyle aksayan eğitim», «trafik kazalarının kanlı görüntüsü», «kontrolsuz bir ortamın vurdum duymazlığı», «banka ve devlet soygunları», «T. B. M. M.'nin grevde olduğu izlenimlerini veren hareketsizliği», «halk ve devlet servetlerinin yağma edilmesi», «enerji yetersizliği» ve nihayet «Bakanlar ve Başkanlarıyla Hükümetin kendi aralarında durmadan çekişmeleri» ana ögeler olarak bu kargaşalığın çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçeve ortasında, ülkesi ve halkıyla, Türk toplumu kaynayıp durmakta, kişisel kuruluş aşama uğrunda ümitsiz çırpınışlarını sürdürmektedir. Bu kişisel kurtuluş arama çabaları, kargaşalığı büsbütün artırmakta ve şiddetlendirmektedir.

Yukarıda kısaca değindiğim, sizin de konu içinde biraz daha ayrıntılı biçimde ortaya koyduğunuz bu kargaşa ortamının yatay görünümü altındaki sorun, dikey açıdan ele alınırsa bu savaşının daha netleştiğini görürüz. Gerici tutucularla, ilerici devrimciler arasında, işçi ile işveren ara-

sında, vatandaşla devlet yöneticileri arasında, üreticilerle tüketiciler arasında, şehirli ile köylü arasında ve nihayet başkaları ile başkaları arasında diyalektik dinamizmin itici gücü altında keskin bir savaşım tarih boyunca sürüp gitmektedir. Toplumun yapısında ve çeşitli katları içinde ve arasında yatay ve dikey biçimlerde oluşması ters ve paralel yönlerde etkileşmesi ve tepkiler yaratması, bu savaşımı bir kargaşalık görünümüne dönüştürmektedir.

Böyle bir bunalımı yaşayan toplumun insan katları, bu kargaşalığın nedenlerini anlamakta, bunun bilincine varmakta hangi aşama bulunuyorsa, toplumun bir senteze ulaşması, çözümler bulması, ona göre değişik olacaktır.

Buraya kadar yaptığımız genel açıklamalar açısından bakılırsa Türk toplumu, bu kargaşalık ortamının nedenleri konusunda çoğunluğu bilinçsiz bireylerden oluşmuş görünmektedir. Geniş halk tyabanının, uzun tarihsel deneyinde, bu kargaşalığa alışmış olması, gerçek nedenlerin bilincine varmamış olsa bile bir sentezi yaşamamış olması, böyle sorumsuz bir kargaşalığı doğal sayması sonucunu doğurmuştur. Etkin sosyal güçler bilinçlenmeyi hızlandırmadıkça, daha ağır bunalımlar altında kalmadıkça, geniş halk tabanının kendiliğinden bu kargaşalığa çözümler bulması olanaksız sayılabilir. Toplumun bu günkü koşulları altında yakın tarihli bir kurtuluş umuduna kapılmak kişi ölçüsüyle erken olur, fakat toplum ölçüsüyle yakındır denebilir.

2. Birinci soruya verdiğimiz yanıtta açıkladığımız olumsuz koşullar içinde, toplumun en bilinçli kesidini sanatçılar oluşturmaktadır. 1977 yılında toplumumuzu en acımasız biçimde kuşatan bu olumsuz koşullar, edebiyatımızı, güzel sanatlarımızı ve bütün çalışmalarımızı çoğunlukla olumlu yönde etkilemiştir, diyebiliriz. Şu anlardaki toplumun yaşadığı bunalımın nedenlerini bilinçli olarak izdelemekte ve bu savaşımın olağan sonuçlarını çözüm olarak ortaya koymakta, bütün sanat dalları başarılı yapıtlar vermiştir.

Bütün sanat ürünleri, bu başarılı çalışmalarına rağmen halkın bilinçlenmesinde sınırlı sonuçlar vermiştir. Bunun nedenlerinin başında, geniş halk kütlesinin sanat ürünlerine karşı ilgisizliği ve sanatçılarımızın dal halka

yeterince yakınlaşmamız olması gelir, diye düşünüyorum. Halkımızın yarısından çoğunun okur yazar olmaması, okur yazar olanlarının da pek çoğunun kitap ve dergi ve sergilere ilgisizliği karşısında, sanatçıların geniş halk kütlesine canlı sesleriyle yaklaşması, şiiri, küçük hikâyeyi ve romanı ve resim sanatını kütle sanatına dönüştürmemiz zorunludur. Bunun yollarının başında, radyolarda ve televizyonda sanat yayınlarına daha geniş bir yer verilmesi gelir. Bu olmadığı takdirde, veya onunla birlikte, müzikle süslenmiş band ve plâk yayınlarıyla sanatı halka yakınlaştırmak olanağı vardır. Hatta çeşitli sanatçıların katıldığı tertipli gezilerle sanatı sesle halka götürmek düşünülebilir. Böyle bir eylem, sanatı pasiflikten kurtarıp ona aktif bir nitelik kazandıracaktır.

★

ÖZDEMİR, Emin

1 — Ülkemizin bugün içinde bulunduğu ortam, soruda çizilenden daha da korkunçtur. Bu ortamı yönlendiren çıkarcıl kesimler dışında, sokaktaki adamdan, okumuş yazmışlara; çizerlere yazarlara değin hemen herkes şu soruyu sormakta: «Ne olacak böyle? Bu gidişin sonu nereye varacak?» Yaşanılmış olaylarla, yaşanılmakta olanları düşününce bir umutsuzluk, bir karamsarlık alıyor bu soruyu soranları. Sokaktaki adamın, aydınların, yazarların çizerlerin umutsuzluğu da ülkenin içinde bulunduğu bu karanlık ortamı daha da karartıyor. Doğal olarak çıkarcıl güçlerin ekmeğine yağ sürüyor bu durum.

Ne yapmalı öyleyse? Bu karanlık, bu kokuşmuş ortamdan nasıl sıyrılmalı? Hemen belirteyim ki ilk iş umutsuzluğun edilgenleştiriciliğinden sıyrılmaktaır. Yaşanılmış olanı, yaşanılmakta olanı düşünüp tartarken bunun toplumumuz için değişmez bir yazgı olduğu vargısını bir yana atmak gerek. Dahası gelecek için uzun bir zaman dilimi içinde düşünülürse bunun, yaşanılan bu soluk kesici ortamın da yararlı bir yanı olduğu söylenebilir. Çünkü hiç bir söz, hiç bir kuram ya da hiç bir kural yaşanılanın

yerini tutmaz. Böyle olunca halkın yaşadığı, içinden geçip geldiği somut olgular onun gözündeki perdeyi yırtacaktır. Algılama ve yargılama gücünü uyandıracaktır. Bu gerçekleştiği gün sorunuzda sayıp döktüğünüz tüm olumsuz koşullar değişecektir. Çünkü oyunun yönünü bilerek kullanacak, kendinden yana olanları yönetim kadrolarına getirecektir. Diyesim şu : Gelecek açısından karamsar değilim ben. Çünkü halkın gözündeki perdenin yırtılacağına inanıyorum. Halkın bu gidişe er geç **dur** diyeceğine inanıyorum. Bu aşamada yapılacak olan halkın uyanışını ivdirmektir. Yaşanılmış olanlarla, yaşanılmakta olanların anlamını olanaklar ölçüsünde anlatmaktır. Ama kolay değil bu. Özellikle CHP'ye, halkın umut bağlayarak seçip gönderdiği kişilere büyük sorumluluk düşmektedir. Halkın katılamadığı hiç bir çözüm bu ortamı değiştirmez. «Kurtuluş yolu» onun uyanışındadır. Halksa geç uyanır ama uyanır...

2 — Bir toplumun edebiyatını, kültür ve sanatını onun toplumsal yaşamından somutlayamayız. Böyle olunca içinde bulunduğumuz ortamı oluşturan olumsuz koşulların sanatımızı, edebiyat ve kültürümüzü olumsuz yönde etkilediğini söyleyebilirim. Bir kez sanatçı ister ozan olsun, ister öykücü ve romancı, toplumsal kaygıyı öne alıyor. Daha doğrusu yapıt ve yaratılarıyla toplumsal sorunlarımıza çözüm getirmek istiyor. Bu da yaratıların belli düşünce kalıpları içinde donup kalmasına, yaşam gerçeğine dönüşmesine engel oluyor. İnsanın iç dünyasını bütünüyle algılama, onu doğal ve toplumsal çevresinden soymadan anlatma işi savsaklanıyor. Şu da var toplusal erinçten yoksun oldumu sanatçı bu erinci aramaya yönelecektir ister istemez. Sanatını da bu arayışta bir araç olarak kullanacaktır. Öyleyse insana araç olarak bakan bir yaklaşımdan sıyrılmalı kimi sanatçılarımız. İnsanı anlatmanın da, değiştirmenin de yolu onu yaşadığı somut koşullar içinde vermektir. Bunu unutmuşa benziyoruz.

Kültür çalışmalarımızın halkçı bir doğrultuda gelişmesi gerekir. Bugünkü ortamda ise halk sözcüğünden ürkülüyor, nerede kaldı ki bu doğrultuda çaba gösterilsin, emek harcansın. Emek ve çaba harcama şöyle dursun düşünsel ve sanatsal ürünlerin halka inmemesi için ne ge-

rekse o yapılıyor. Son kâğıt zamları bunun canlı bir örneği değil mi?

★

ÖZDENOĞLU, Şinasi

1. Türk toplumu, gerçekten tarihinin belki de en ağır ve ezici bunalımını yaşamaktadır bugün.

Önümüzde duran katı gerçek şudur:

— Türk Parlâmentosu, bugün çalışamaz durumdadır. Hükûmet, her türlü denetimin dışındadır.

— Türkiye, yıllardır süregelen ilkel ve duygusal bir sağ - sol kavgasıyla, tarihinde görülmemiş ölçüde bölünmüştür. Mezhep kavgalarıyla birlikte, etnik ayrılıklar da su üstüne çıkmış; yer yer bir «içsavaş»ın provaları başlamıştır.

— Başta Anayasa olmak üzere, yasalar gereğince uygulanmamaktadır. Her kesimde tam bir sorumsuzluk hâkimdir. Devlet, lâçkadır.

Sözün başında hemen şunu belirtmek isterim:

Yıllarca olayları yaşamış, özellikle 1960 Devrimi'nden önceki olaylarla birlikte, Kurucu Meclis'i ve ondan sonraki dönemi yaşamış bir kişi olarak, elbette ki soruna yaklaşım biçimimiz daha gerçekçi olacaktır. Hükümlere varırken, duygusallıktan uzak kalmak, fikir nâmusunun bir gereğidir.

Yine bir katı gerçeği saptayarak soruna girelim:

Uğrunda büyük özverilere Ulusca katlandığımız demokratik sistem, bugünkü şekliyle ülkemizde işlememekte, 1961 Anayasası'nın uygulanmasına engel olunmaktadır.

Yine hemen ifade edelim ki:

Gerçek bir demokrasi için, nâmuslu bir demokrasi için, yâni 1961 Anayasası'nın işlerliği için, ülkeyi seven insanların iyiniyetlerle yaptığı eleştiriler; bazı siyasal partilerin militan güçlerince olumlu karşılanmamakta, bu yapıcı düşün adamları «demokrasi düşmanı» ilân edilmektedir.

«Demokrasi»nin adeta bir dokunulmazlığı vardır ve

demokrasi üzerine her çeşit yapıcı eleştiri, bağnaz çevrelerce adeta mahkûm edilmektedir.

Bizce dram, işte buradan başlamaktadır.

Oysa demokrasiyi sevmenin, onu güçlendirip korumanın yolu; parlâmentoya itibar kazandırmakdan geçer. Parlâmento'nun saygınlığı ise; onun verimli ve yapıcı çalışmasına bağlıdır.

Türk Parlâmentosu'nun bugün muhtaç olduğu şey; «Köklü bir Parlâmento Reformu»dur. Bugün, toplum özlemleri çizgisinin çok gerisinde kalan Parlâmento'yu; ülkemiz için tartışılmayacak kadar zorunlu sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirebilecek yapıcı ve dinamik bir düzeye getirebilmek için; hiç duraksamadan, Anayasa'dan İçtüzüklere; seçim ve önseçim sisteminden Siyasal Partiler Yasasına kadar tüm sistemlerde köklü değişikliklere gitmek şarttır.

Bu görev, siyasal partilerin tarih önünde benimseyecekleri kutsal bir görev olmuştur bugün. Bunun sorumluluğu benimsenmediği, Parlâmento «grevini sürdürdüğü», bu kuruluşun yoksul halka yük olan gereksiz bir kuruluş olduğu yolundaki kanılar, halk vicdanında daha da güçlendiği takdirde; doğabilecek sonuçların sorumluları, herhalde bizzat politikacılar olacaktır.

Yinelemek isterim: Her demokratik çözüm; Parlâmento içindeki gücün bilincine ve kararlılığına bağlıdır. Bu güç isterse, Parlâmento'yu verimli ve yapıcı bir hâle getirebilir. Bu takdirde Anayasa işlerlik kazanmış; rejim ve yönetimdeki yoğun bunalım - en azından - hafiflemiş olacaktır.

Anayasa'ya ve Parlâmento'ya işlerlik kazandıracak bu çözüm yanında, geleceğe dönük en önemli sorunumuz; gençliğin çağdaş Atatürkçü bir felsefe ile eğitilmesidir. Bu, ulusal bir eğitim programı olarak derhal ele alınmalıdır.

Türkiye'nin yaşadığı pek çok acı deney göstermiştir ki; Kemalist dünya görüşünden saptığımız oranda batağa saplanmışızdır. Dış kopyacılıkla ve dış sloganlarla Türkiye'nin hiç bir sorunu çözümlenemez. Türkiye'nin kurtuluşu, - kendine özgü bir modelde - çağdaş Kemalist bir felsefededir.

Öyleyse yarından tezi yok; Atatürkçü diyalektikle bağları koparılmış olan gençlik kesiminin, çağdaş yorumları ve pratikleri saptanmış Atatürkçü - Devrimci bir dünya görüşüyle eğitilmesi için «ulusal bir eğitim politikası» saptanmalıdır, vakit geçirilmeden uygulanmalıdır.

Ancak bu çözümledir ki, Lâik Cumhuriyeti; ulusal konularda duyarlı, ulusal birliğe gönülden bağlı, hümanist, barışçı bir kuşağın ellerinde, geleceğe güvenle devredebiliriz.

Birinci sorunun yanıtını şöylece özetleyebiliriz :

Bugünkü perspektifle, her şey, Cumhurbaşkanından siyasal partilere kadar, anayasal organların tavır koyuşuna bağlıdır. Bu tavır koyuşta, toplumun uygar reaksiyonlarının etkisi büyük olacaktır.

Eğer bugün, Türkiye'yi küçük parti çıkarlarının çok üstünde tutacak kadar yurtsever ve haysiyetli politikacılar, paylarına düşen nâmuslu kavgayı vermekte gecikirlerse, çökecek olan çatının altında, önce kendilerinin ezileceğinden kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

2. Üzüntüyle söyleyelim ki; halk katlarındaki bu büyük bunalım ve ıstırap; 1977 nin edebiyat ürünlerine yeterince yansımamıştır.

Türkiye'de aklın almayacağı işler olmaktadır ve bana öyle geliyor ki; her yurttaş gibi sanat adamı da (şoke) olmaktadır. Bir başka deyimle insanlarımız, «koma»dan çıkıp tekrar «koma»ya giren hasta gibi, bilinç zinciri kopmuş hâldedir. Edebiyat adamı da; işçisiyle, memuruyla, öğrencisiyle ve aydın kesimiyle toplumun bu şaşkınlığını paylaşmaktadır.

Örneğin; bugün tüm toplumlarda (Afrika da dâhil), amaç: kendi insanını daha mutlu hâle getirmek iken, yalnız Türkiye'de hedef; insanını daha mutsuz edebilmek, dünyasını yıkmaktır. Çünkü bu düzen içinde her şey, (işkence) hâline getirilmiştir: Otobüse binmekten, alışveriş etmeye, Devlet'e yasal olarak başvurmaktan, kitabınızı yayınlamaya kadar her şey..

Aslında bir edebiyat adamının işlevi, böylesine bir işkence düzenini yansıtmak olmalıdır. Ancak, 1977 nin ekonomik, siyasal ve sosyal ortamı, sanatçıyı böylesine (şoke) etmişse, bundan sanatçının kendisini değil; toplu-

mumuzu bu çizgiye getiren politika adamlarını sorumlu tutmalıyız.

Öyle anlaşılıyor ki, sanatçının bu sendeleyişin etkisinden kurtulması için biraz zaman geçecektir.

İkinci sorunun (Kültür çalışmalarımızın nasıl bir yolda gelişeceği) bölümüne gelince, diyebiliriz ki:

Türkiye gibi geri bırakılmış bir toplumda, her şey gibi, sanat ve kültürün gelişmesi, Devlet'in «tavır koyuşu»na bağlıdır. Devlet bir zamanlar bu görevi yapıyor, kültürü ve sanatı ciddî ölçülerde koruyor, destekliyordu. Şimdi yapmıyor. Özel bir yasayla üstün yetenekli çocuklarımız yurt dışında eğitilmeselerdi; bugün bir İdil Biret, bir Suna Kan, ulusumuza övünç veren uluslararası ünlerine sahip olamayacaklardı. Resim sanatımız için de aynı şey söylenebilir. Edebiyatçılarımıza ve yazarlarımıza gelince: «Düşün ve sanat haklarının korunması»nda bile bir-araya gelemedikleri bir gerçek. İdeolojik farklılaşmanın yarattığı ilkel odaklaşmalar ise, daha acı bir gerçek. Duygusal ve tek yönlü eleştiri ise; edebiyat arenamızı birbirine selâm vermeyen «hizip»ler hâline dönüştürmüştür. Dostluklardan ve «hoşgörü»den uzaklaşan sanat, aslında «insan»dan uzaklaşmıştır. O zaman sanat tıpkı bugünkü gibi, kuru ve katı bir «ideoloji» oluyor, günlük politika oluyor. Güzelliğini, insancıllığını yitirince de etkinliğini ve saygınlığını yitiriyor. Ve böylece insanlığa hiç bir yeni, hiç bir ölümsüz mesaj götüremiyor.

Bence, edebiyat ve kültür hayatımızın bugün her şeyden önce gereksinme duyduğu şey; dostluk, hoşgörü ve anlayıştır.

★

ÖZERDİM, Sami N.

1. Türkiye içeride iflâsa sürüklenmiş, dışarıda ise saygınlığını yitirmiştir. Bu durumda, Eşref'in, kimbilir belki seksen yıl önce söylediği gibi:

Bozulmuştur esasından, düzelmez gelse de Mehdî,
Bu mülkün emr-i ıslahı Cenab-ı Hakka kalmıştır

demekten başka yol kalmıyor. Ne var ki, Eşref'in bu yakınmasından yıllarca sonra bir Atatürk gelmiştir. Atatürk, her çağırışta boy gösteren masal dev'i değildir. Geçenlerde bir solcu dostumuz, bugünkü düzenden Atatürk'ü sorumlu gördüğünü söylüyordu. Kısacası, elimizi kolumuzu bağlayacak, Atatürk neden bugün bir çoklarının istediği bir düzen kurmadı diye, konuşup ya da yazıp duracağız. Türkiye de böylelikle kurtulacak! Buna bir ad vermek gerekir, ama burada anmayalım.

İşimiz Allaha kaldı diye, boş verecek değiliz. Aydın elinden geleni yapmaya çalışıyor ,genç öğrenci ölümü göze alıyor. Büyük kalabalıklar ise ,radyoda- televizyonda haccın her müslümana farz olduğunu söyleyen Diyanet İşleri Başkanı'nın, ardından, kolera salgını nedeniyle önlem almak isteyen, ama dinsiz derler diye ödü koptuğu için, kekeleyen bakanların, kara cahil hocalarının önünde diz çökmüş, âhiretten medet umuyor. (Solcu dostlarımıza sorarsanız bu da Atatürk'ün suçu!)

Halkın uyanması çözecektir düğümü... Ama, Türk halkının uyanışı ağır oluyor. Aydınları, bu arada sol cephe paramparça... Her biri, görevini kendi başına sürdürmeye çalışıyor. Demek oluyor ki, aydın kendine düşeni yapmaktan geri kalmıyor, ama, dağılmış olarak! 27 Mayıs sabahını hazırlayanlar ise, her yönden gelip Kızlay'da, ya da Bayazıt alanında birleşen «zinde güçler»di. Irkçı-dinci-fırsatçı cephe -aralarında ne denli bölük pörçük olsalar da- birleşik durabiliyor, Türkiye'nin kaderine egemen olabiliyor. Sol ise, bu hali ile şimdilik bir fantezi'dir, Bizans türü bölünmelerin tadını çıkarıyor. Güçlü bir el tutup kaldırabilir Türkiye'yi desek, düş olur bu! Günümüzün el'i beş parmak değil, yüz parmak...

2. Yazın da öyle... Gazete tartışması ne ise, yazın türleri de o. Hele birbirlerini ya da yakın geçmişi suçlamaya kansınlar; ondan sonra ne yapabilirlerse yapmaya girişeceklerdir elbette...

Ne mi yapmak gerek? Hem de kültür alanında?.. Önce şu NUTUK'u doğru dürüst basalım. Atatürk'ün parasıyla yaşayan kurumlar bir araya gelip bu işi başarsın. Evlerinde NUTUK bulundurmaktan utanan yozlaşmış aydınlar bu kitabı iyice bir okusunlar; bir insan neler

yapmış, neler öğütlemiş öğrensinler; ondan sonra yola düşsünler... Türkiye'nin gerçekleri, başka ülkelerin önderlerinden önce bizimkinden öğrenilebilir.

★

SALİHOĞLU, Mehmet

1. İçerisine düştüğümüz toplumsal bunalım, 1961 Anayasasının getirdiği özgürlüklerle, o özgürlüklerin sonucu olarak ayırdına varılan kimi önemli gerçeklerin bir bedeli olarak değerlendirilirse, sanırım ki gelecek için umutsuzluğa düşmeğe pek yer kalmayacaktır. Beliren türlü ikilemler, çelişkiler, her şeyden önce, ilerleme aşamasından sıçrama aşamasına geçmekte olan toplumumuzun arayışına, özleyişlerine uygun bir kadrodan yoksun oluşunun bir sonucudur. Ve bunalımın çekirdeğinde de bu çelişkiler yatmaktadır.

Gerçekten, geniş tarih deneyleriyle, insan, doğa kaynaklarıyla bu toplum, içerisine düşürüldüğü tehlikeli dönemeçten geçerken, bize devrilecek gibi geliyorsa, bu olumsuz duygu, herşeyden önce direksiyonu tutan ellerin düşüncesiz karşıt zorlamalarından doğmakta, o direksiyon ise bir türlü kendisini sağlıkla yönetecek güvenilir ellere kavuşamamaktadır. Bunun nedenleri olarak iç, dış sayısız etken sıralanabilir. Yapılacak şey, bir geçiş dönemi için olsun, ara çözümlere katlanmak, başka bir deyişle en iyiye kavuşayım derken iyilere arka çevirmemektir. Çünkü her şeyden önce devletimizin çağdaş,lâyik, cumhuriyetçi öz yapısını, özgürlükçü niteliğini korumak, kurtarmak zorunda bulunuyoruz. Öyleyse Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmanın ne anlamı var, ne de gereği! «Ya hep ya hiç» politikası, en azından, bugünkü koşullar içinde bir sonuç vermemekte, dahası, bizi gün günden daha kötü durumara itmektedir. Devlet gücü geniş ölçüde Atatürk ilkelerine bağlı güçlerin eline geçmedikçe ve bu, demokratik yöntemlerle, sabırlarla başarılamadıkça, bugünkü çıkmazdan kurtulmamız olası değildir.

İyi ama, bu nasıl olacak? Çağdışı siyasal güçleri, politika arenasının, hiç değilse yönetimin dışında tutarak... Parlamento dışında başarılamayan şeyi, yurtsever birleşmelerle içinde başarmaya çalışarak.

Atılacak ilk adım, bence, budur. Bugünün aydını, muhalefeti de, iktidarı da beğenmiyor. Birinin yaparken, öbürünün eleştirirken, kusurlu, eksik görünüşü; özleyişlerin, isteklerin siyasal kadroları çabuk aşması ve eskitmesinden doğmaktadır. Bozulmuş görünen ahlâk ise, bu dalgalı deniz ortasında batıp batıp çıkan bir tekneyi andırmaktadır. Bence liman yakındır ama acaba hangi burnun ardında? Birikimlere, özleyişlere, beğenmeyişlere güvenelim.

2. Bugünkü koşulların bizi bir karamsarlığa itmesi, sanırım biraz da ivecenliğimizden, iyiye, güzele, yetkin olana duyduğumuz tutkudan ileri gelmektedir. Böyle özleyişlerle dolu bir ortamda ise ,sanatın soylusu, iyisi yapılır. Şiir, öykü, deneme, roman ve öteki sanat dallarımız, bu yüzdendir ki, yüzümüzü ağartan yapıtlarla her gün biraz daha ileriye gitmektedir .Artık her dalda bir ustalaşma yarışı başlamış, akım rüzgârlarının sağladığı genç kolaylıklar, geride kalmıştır. Ancak bir gerçeği de sorgulamak zorundayım. Olmakta olan güzel, iyi şeyler, siyasal iktidarlara karşın olmaktadır.Onlarsız olmaktadır.

Kültür değerlerimizdeki çelişkiler ise, tutucu, gerici siyasal güçlerin çağdışı zorlamalarından doğmakta, gerçek uluscu, uygar, kişilikli sayısız insanımız halk kesiminde olsun, aydınlar hesiminde olsun yinede yüzümüzü ağartan güzel sonuçlar elde etmektedirler. Bugünkü çelişkilerimizin ana kaynağı, devleti yönetmesi gereken halkçı, insancı, özgürlükçü, akılcı güçlerin; siyasal yönetimi demokratik yollar ele geçirememesinden, ve her şeye karşın da, demokrasiye inanmalarından doğmaktadır. Sanatçılarımız, aydınlarımız, bu açmazdan nasıl kurtulmamız gerektiği konusuna, sanırım daha çok zaman ayırmak zorundadırlar.

★

SELİMOĞLU, Zeyyat

1. — Toplumca içinde bulunduğumuz durum, soru-

nuza yeterli bir karşılık vermek olanağını kaldırıyor. Ülserli nasıl ülseriyle yaşamayı öğrenise, başımızdaki yöneticiler de bizleri, toplumsal bir ülser niteliğindeki bunalımlar içinde yaşatmayı ve buna bizleri alıştırmayı amaç edinmişler gibi. Herhangi bir ülkenin sıradan vatandaşını çileden çıkaracak, nice yöneticinin istifasını gerektirecek türden olaylar çok olağan karşılanır oldu. Her türlü kural ve saygınlığa yançizmenin hüner sayıldığı bir ortam içinde -yasaları uygulayacak hükûmet bile yasalara başkaldırırken- insan değeri gözönünde tutulmaksızın yürütülecek tüm işlerin başarısızlıkla sonuçlanacağı kesindir. Türkiyemiz insanları, değer hükümleri konusunda sağlıklı bir yola giremedikçe ,toplumsal çelişkilerin ardı kesilmeyecektir kanısındayım. İş dönüp dolaşıp, bu konuların candamarı eğitim ve eğitilme sorunu olarak karşımıza dikiliyor.

2. — 1977 nin ruhsal sağlığı tehdit eden ve edebiyat, güzel sanat ve kültür çalışmalarında heves kırıcı koşullara karşın, bu alanlarda gine de birşeyler yapılabildiyse, bunu sanat ve kültür adamlarımızın olağanüstü çabasına bağlamalıyız. Okur yazar oranının böylesine düşük kaldığı bir ülkede ve her ilerici görüşü engellemek çabasındaki bir hükûmet yönetiminde sanat ve kültürün ,anasız babasız bir yetimden ayrıcalığı olamaz. Her fırsatta sanatçılarımız ve yazarlarımızca ortaya konmuş önerileri burada tekrarlamakta bir yarar görmüyorum. Bir yanda, önlerine koydukları kâğıtta yazılı olanları okumakta bile güçlük çeken bakanlar ve bileğine kelepçe vurulan yazarlar ,öte yanda, kültür ve sanat üzerine önerilerimiz...

★

TÖR, Vedat Nedim

1978 Varlık yıllığı için hazırladığın ankette sıralanan memleket dertlerinin ana kaynağı, bence, 29.Mayıs.1950'de, Büyük Millet Mecisinde Başbakanın okuduğu programda Atatürk devrimlerinin «millete malolmuş ve olmamış»

biçiminde bir ayırıma tabî tutulması, arkasından Türkçe ezanın Arapçalaştırılması, Halkevlerinin kapatılması, yine Mecliste «Siz isterseniz hilâfeti de getirebilirsiniz» demesi, üniversite profesörlerine «kara cübbeliler» diye saldırması gibi sözler ve eylemlerle oy avcılığı çığrının pervasızca açılması ve Kore'ye asker göndermeye varıncaya kadar Amerikan uyduluğuna teslim olmasıdır.

Büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen bir memlekette ve ille Atatürk devrimlerine sahne olan Türkiye'de batı modeli demokrasinin talihi hep böyle demagojik soysuzlaşma oluyor.

Atatürk'ün hayatında, en yakın arkadaşları tarafından kurulan Mustakil ve Serbest fırkalar bile aynı nedenle derhal anti-Kemâlist serüvenlere sürüklenmişlerdi. İşte, anket sorusunda yana yakıla sayıp döktüğün bugünkü olaylar da bence ,hep bu ana hatanın doğal sonuçlarıdır. Baksana, yasal ödevi anayasamızı korumak olan Yüksek Mahkeme bile, dinci ve ırkçı partilere karşı kılını bile kıpırdatmıyor.

Bir zamanlar, bizim «Kadro» dergisi ile yapmak istediğimizi, yani bir yarı-koloninin özgür millet olma olayını tarihe armağan eden Kemâlizmi ideolojik bir sistem halinde derleyip, toparlıyamadığımız için bugün gençlik Mao'dan Ebbussuut'a kadar bölüm pörçük bir dağınıklık ve şaşkınlık içinde bunalıyor.

Bu korkunç ve acıklı gerçekler karşısında, ben 80 yaşını aşmış ve Atatürk'ün altın çağında birtakım ödevler almak mutluluğuna erişmiş bir pirî-fânî olarak, Atatürk gibi bir üstün insanın çıkmasını beklemekten başka bir kurtuluş yolu göremiyorum. Ört ki, ölem..

2 — Sanatımız da, çok kıymetli istisnalar dışında, çokluk, batı modeli anlamsız ve insansız akımlara yönelerek toplumdan uzaklaşıyor.

Bakalım bu konuda daha yetkili arkadaşlar neler diyecekler? merakla bekliyorum.

Sen, yıllardır bıkmadan usanmadan sürdüre geldiğin çok başarılı çalışmalarınla bu milletin kültür ve sanat hayatına en yararlı hizmeti yapan bir aydın olarak yaşa, varol..

★

UYSAL, Sermet Sami

1 — Toplumdaki türlü yolsuzluklar, düzensizlikler, ardı arkası kesilmeyen can kıyımları, üstelik güngünü artan hayat pahalılığı o toplumdaki bireyleri ayrı ayrı, olumsuz yolda etkiler. Hatta Amerika'da ünlü «baba» Rocfeller'i, ileri yaşlarda, toplumun bu olumsuz etkilerinden kurtarıp daha uzun süre yaşatmak için, hayatı güllük gülistanlık gösteren «düzmece haberler»le dolu özel bir gazete yayınlanmıştır:

Bizim toplumumuzda ise, Millî Cephe adını verdikleri ortaklıklarını sürdürebilmek için üç «lider», her, gün, Rockfeller'inkini anımsatan bir «sözlü gazete» yayımlamaktadırlar. Fakat lâfla peynir gemisi yürümediğinden, halk, artık kırk yılda bir söylenen «doğru» sözlere bile «eğri» sözüyle bakmaktadır. Onların bu tutumu da, kendilerine güven duyup oy veren seçmenleri, her geçen gün biraz daha vicdan azabına sürüklemektedir. Ayrıca, gittikçe artan hayat pahalılığı karşısında çektikleri sıkıntı da, işledikleri büyük hatanın «cereme»si olarak yanlarına kâr kalmaktadır.

Elbette ki bu bozuk düzen sürüp gidemez. Elbette ki Türkiye, dünya devletlerinden soyutlanıp bir köşeye itilmiş olarak kalamaz. Ve elbette ki «vicdan»lı yurttaşlar gibi, bir gün «vicdan»lı parlamenterler de çıkıp bu gidişe artık «dur» diyeceklerdir. Ne zaman mı? Şâirin dediği gibi: «Belki yarın, belki yarından da yakın.» Çünkü «sabah-ı haşre» kadar devam edemez «geceler».

2 — Böylesine kokuşmuş bir ortamda, gerek edebiyatımız, gerekse güzel sanatlarımızın diğer kollarında bir «şaheser» aramak, çöplükte «inci» aramaya benzer... Çünkü toplumu oluşturan bireyler: can güvenliğinden, mal güvenliğinden, iş güvenliğinden yoksun iseler, ülkelerindeki her kuruluşun gün günü daha da kötüye gittiğini görüyorlarsa; bir de üstelik çeşitli nedenlerle dünyanın, ülkelerini bir köşeye itip yalnız bıraktığını «hayret ve ibret»le gözlemliyorlarsa ve bütün bunlar yetmi-

yormuş gibi satılmış yabancı gazetelerin, koleranın Türkiye'nin dünyaya yayıldığı iftirası karşısında, gerek Sağlık ve gerekse Dışişleri Bakanlıklarının kılını bile kıpırdatmadığını görüyorsa; komşumuz Arap ülkelerinde koleranın kol gezdiğini iç ve dış basında okudukları halde, yetkililerin «oy» avcılığı yüzünden hacca gitmeye izin verip halkın sağlığı ile oynandığım düşünüyorsa, sıkı sıkıya yapıştıkları sandalyelerinde kalabilmek için her türlü ödünü veren liderlerin, ülke yönetimini her gün biraz daha uçurumun kenarına doğru getirdiklerini farkediyorsa, evet o toplumu oluşturan bireyler artık «et»ten «kemik»ten değil, daha çok «sinir»den oluşurlar.

Türlü kollardaki sanatçılarda, diğer bireylerden soyutlanamıyacaklarına göre elbette onlar da git gide «sinir»li olmaktadırlar. Sinirli sanatçı ise, bir «şaheser» yaratamaz ama, onun gibilerin oluşturduğu bir ortam, hemen her zaman olumlu, sağlıklı yapıtların yaratılmasına öncülük eder: Bu da, bugünün değilse bile, geleceğin güzel sanatlar yönünden de umutlarla dolu olduğunu muştulamaktadır.

YILIN DÜŞÜNCELERİ

Bülent ECEVİT

BİTMEYEN SÖYLEV

Atatürk'ün bir özelliği, tarih yapan bir önder olduğu kadar tarih bilinciyle düşünüp davranan bir önder oluşudur.

O nedenle Kurtuluş Savaşından ancak dört yıl sonra daha savaş duygularının küllenmesine yetecek zaman bile geçmeden, Atatürk, taraf olarak içinde yer aldığı bir savaşın tarihini, bir tarihçi serinkanlılığıyla yazabilmiştir. Yaşadığı ve büyük ölçüde yön verdiği olaylara, dışardan da bakabileceğini göstermiştir.

Yalnız dışardan değil, geçmişten bakmıştır. Kurtuluş Savaşına, gelecekten bakmıştır ve yaşanan dönemin toplumsal koşulları açısından bakmıştır.

Söylev, böyle bir kimsenin yazdığı bir büyük tarih kitabıdır. Ama yalnız geçmişi değerlendiren ve yaşanan günleri anlatan değil, geleceği de gösteren bir tarih kitabı...

Bir siyasal parti toplantısına sunulmak üzere hazırlanmış olmasına karşın polemik üslûbundan kaçınan, olayların sıcaklığı sona ermeden yazılmış olmasına karşın elli yıl sonra da değerini ve geçerliğini koruyan ve koruyacak olan bir tarih kitabı...

Türk Kurtuluş Savaşı, bir ulusun bağımsızlığını korumak üzere verdiği bir savaş olmanın ötesinde, bütün ezilen ve sömürülen uluslara da bağımsızlık veya kurtuluş yolunu açan ve gösteren bir savaşçı. Tarihsel gelişim sürecinde tüm insanlığın katkısıyla oluşan çağdaş uygarlığı tekellerine almak ve sömürü aracı gibi kullanmak isteyen emperyalist güçlere karşı, çağdaş uygarlığı tüm insanlığın yararına açan, çağdaş uygarlığı evrenselleştiren bir savaş...

Bağımsızlığı koruma hareketi olarak Türk Kurtuluş Savaşı, Anadolunun değişik yerlerinde, birbirlerinden kopuk davranışlar olarak kendiliğinden başlamıştı. Atatürk bunun kanıtlarını Söylevinde verir. Atatürk'ün bu harekete en büyük katkısı, o birbirinden kopuk davranışları

birleştirerek etkinleştirmesi ve belli bir amaca yöneltmesidir. Bu amaçsa, bağımsızlığı aşan bir amaçtır. Bağımsızlığın ötesinde ve bağımsızlığı güvence altına alabilmenin ve sürekli kılabilmenin de koşulu olarak, çağdaş bir toplum ve devlet yapısı oluşturmaktır bu amaç... Yalnız çağdaş da değil, ilerdeki çağ değişimlerine de uyabilecek ve katkıda bulunabilecek kadar dinamik bir toplum ve devlet yapısı oluşturmak... Bu anlamda, hiçbir zaman sonuçlanmayacak bir sürekli amaçtı Atatürk'ün belirlediği amaç...

Süresini doldurmuş ve geçerliliğini yitirmiş bir toplum ve devlet yapısını ve dünya görüşünü değiştirmeğe de yönelmedikçe, bir kurtuluş savaşını kalıcı bir başarıya ulaştırmanın olanaksızlığını daha başından biliyordu Atatürk...

Oysa, dış güçlere karşı bu savaşa katılanlardan veya katkıda bulunanlardan kiminin böyle bir değişiklik eğilimleri yoktu ve Atatürk'ün benimsediği asıl amaca doğru adımlar atıldıkça saf dışı kalmaları, hatta engellemeye kalkışmaları kaçınılmazdı.

Bunun kaçınılmazlığını daha başlangıçta bilen ve içine sindiren Atatürk, Kurtuluş Savaşını, yalnız dış güçlere karşı değil, kimi iç güçlere karşı da sürdürmeyi, ve belli aşamalara kadar yanında yer alanları da, belli aşamalardan geçtikçe karşısında bulmayı veya, en azından, öylelerinin de desteklerinden, katkılarından yoksun kalmayı göze almıştı.

Atatürk'ün «Söylev»deki anlatışıyla, «Millî mücadeleye beraber başlıyan yolculardan bazıları... Kendi fikriyat ve ruhiyatının ihatası hududu bittikçe... Mukavemet ve muhalefet»e geçiyordu.

Atatürk, o yolcuları, yüreğinde büyük kırgınlık da duymaksızın aşıp veya etkisiz duruma getirip yoluna devam ediyordu. Çünkü, «Milletin vicdanında ve istikbalinde» sezdiği büyük gelişme eğilimini, kendi vicdanında «bir millî sır» gibi taşıyarak, adım adım gerçekleştirmekle yükümlü sayıyordu kendini...

O, «milli sır»ın belli aşamalara kadar örtülü kalan her yaprağı açıldıkça, kimi yolcular, «fikriyat ve ruhiyat»larının kavrayış sınırına vararak dökülüyordu...» Ama onlar

döküldükçe halkın desteği ve katkısı büyüyordu.

Kurtuluş Savaşını sürdürürken, çağdaş bir toplum ve adalet ve devlet yapısı oluşturma yolundaki iç ve dış engelleri aştıkça, Atatürk, çağdaş uygarlığı emperyalist güçlerin tekelinden ve sömürü aracı olmaktan kurtararak tüm insanlığın yararına sunma yolunda da ilerlemiş oluyordu.

Bu süreci anlatan yönüyle, «Söylev», bir ulusun kurtuluş savaşının öyküsü olmaktan öte, çağdaş uygarlığı tüm insanlığa açıp kazandırma ve insanlığın büyük bölümüne çağ değiştirme savaşının da öyküsüdür.

Çağ değişimi ve uygarlık bir noktaya varıp kalamıyacağına, sürekli olduğuna göre, bu anlamdaki ve boyuttaki bir kurtuluş savaşının da sürekli olması gerekirdi.

Onun için, «Söylev», Kurtuluş Savaşının sürekliliğini vurgulayarak sona erer.

Daha doğrusu, sona ermiş gibi görünür. Çünkü «Söylev»in «son»unda, uygarlık, bağımsızlık ve özgürlük uğruna sonsuza dek sürecek uğraşların ve savaşların tükenmez buyruğu yer alır. Bu açıdan, bir bitmeyen söylevdir Atatürk'ün elli yıl önce verdiği büyük Söylev...

Atatürk için «son» yoktur, çünkü her aşama bir yeni başlangıca geçiştir.

O nedenledir ki Atatürk, Kurtuluş Savaşını askeri alanda sonuçlandıracak hedefe «son hedef» dememiş, «ilk hedef» demiştir. O ilk hedefe ulaştıktan sonra da, meydan savaşlarında kazandığı asker üniformasını çıkararak bir yeni devlet kurucusunun giysilerini giyinmiş, ödevlerini üstlenmiştir. Hem de uygarlığı tekellerine almak ve sömürü aracı gibi kullanmak isteyen ülkelerden kiminde, bir takım sivil serüvencilerin, devlet başına geçer geçmez mareşal üniforması giyindikleri bir dönemde...

(Cumhuriyet)

Bülent ECEVİT

TÜRKİYE İÇİN GECİKEN YIL: 1977

1977 geciken bir yıl Türkiye için... Tam üç yıl geciken bir seçim yılı... Çünkü Türkiye'de milletvekili genel

seçimlerinin 1974 güzünde yapılması —yasal bir zorunluk olmasa da— siyasal, toplumsal ve ekonomik bir zorunluktu.

1973 güzünde bir rejim bunalımından ve iç kavgalar döneminden yeni çıkmıştı Türkiye... İç kavgalarının ve rejim bunalımının olumsuz etkilerini gidermek için bir huzur dönemine ve huzur getirebilecek bir hükümete gerek vardı.

1973 yılı sona ererken dünya ağır bir ekonomik bunalım dönemine de girmişti. Bu ekonomik bunalımdan en çok zarar görenler, petrol zengini olmayan gelişmiş sürecindeki ülkelerdi: Türkiye gibi ülkeler... Türkiye'de uzun süreli ekonomik önlemleri, atılımları ve temele inen yapısal değişiklikleri cesaretle gerçekleştirmeye girişebilecek: Ekonomi alanında günü geçiştirmeye değil, günü kurtarırken geleceği de güvence altına almaya çalışacak, halkın güvenini kazanmış, çağın gerçekleklerine uyabilen etkin bir hükümete gerek vardı.

Bütün bunların üstüne 1974'de Türkiye uluslararası alanda büyük adımlar atmıştı. Kıbrıs Barış Harekâtı ile bütün dünyayı etkileyen ve dünyada kendi yerini yeniden belirleme olanağını sağlayan bir atılımda bulunmuştu, Türkiye... Ege'de yıllardır savsaklanan ulusal haklarını almak üzere harekete geçmişti. Bu adımların, bu girişimlerin sonunu getirmek gerekiyordu. Dünyadaki büyük değişiklikler nedeniyle ulusal savunma kavramımızda ve düzenlememizde önemli değişikliklerin de zamanı gelmişti. Öte yandan, Ortak Pazar'la ilişkilerin bir an önce yeniden düzenlenmesi zorunluydu.

Bu nedenlerle de yurtta güvenilen, dünyada sayılan tutarlı ve kararlı bir hükümete gerek vardı ülkemizde.

1974 güzünde seçim yapılsaydı, bütün bu gereksinmeleri karşılayabilecek, kendi içinde tutarlı bir çoğunluk iktidarımn ve hükümetinin ortaya çıkacağını da herkes biliyordu.

Fakat ülkeden önce partilerini, ulusdan önce kendilerini düşünenler, 1974 güzünde de 1975 yazında da seçime gidilmesini önlediler. Öyleyse de Türkiye'yi bugünkü bunalıma sürüklediler. Tutarlı ve kararlı bir hükümete en çok gerek duyulan bir dönemde, birbirinin kuyusunu ka-

zan dört partiden oluşmuş, tutarsız uyumsuz ve hiç bir önemli konuda hiç bir karar alamayan, halka değil silahlı zorbalara dayanan bir sözde hükümet oluşturdular.

1974 güzünde seçim yapılmış olsaydı, bugüne kadar ekonomik, toplumsal ve siyasal —iç ve dış anlamda siyasal— birçok sorunlarımız çözüm yoluna girmiş, Türkiye içerde ve dışarda her bakımdan güçlü bir ülke durumuna gelmiş olacaktı. Ülkede barış olacaktı. Okul ve sokak saldırıları yüzünden sayısız yurttaşımız genç yaşında, çocukluk yaşında yaşamlarını yitirmemiş, öğrenimlerini yarım bırakılmamış olacaklardı. Kıbrıs sorunu çoktan dünya gündeminden çıkmış, Ege'de haklarımız sağlanmış, Ortak Pazar'la sorunlarımız belki de büyük ölçüde çözülmüş, ulusal güvenliğimiz sağlam temellere dayandırılmış olacaktı. 1974'ün alabildiğine elverişsiz koşullarında bile gelir dağılımımızda sağlanabilen düzelme ilerlemiş, köylümüzün gelir düzeyinde o yıl gerçekleştirilen büyük yükselme süreklilik kazanmış, ekonomide büyük atılımlar yapılmış olacaktı.

Oysa şimdi, üç yıllık bir gecikmeyle seçimlere yaklaşırken, tüm sorunlarımız, üç yıl öncesiyle oranlanamayacak kadar ağırlaşmış durumda... Üç yıl boyunca Türk ulusuna büyük acılar ,sıkıntılar çektirildi. Ekonomimize, geleceği de ağır biçimde etkileyecek yükler getirildi. Dövizlerimiz tüketildiği gibi, Türkiye, ağır ödünler karşılığı sağlanabilen ödünç dövizlere muhtaç duruma sürüklendi. Projesiz, kaynaksız, kredisiz, boş temeller atılırken, yatırımlar yavaşladı. Üretim düşmeye, fabrikalar kapanmaya, işsizlik alabildiğine artmaya başladı. Yaşam pahalılığı dar ve orta gelirli halk için dayanılmaz ölçülere vardı.

Irk ayrımı, mezhep kavgası, sınıf çatışması kışkırtıldı ülkemizde. 1974 yılında —demokrasi gereği olan düşünce özgürlüğü ve ayrılıkları içinde— bütün dünyayı imrendirecek ölçüde birliğe erişen Türk ulusu, 1974 sonlarından —«cephe» hareketinin oluşturulduğu günlerden— başlayarak kendi içinde cephelere bölünmeye kalkışıldı. Sayısız genç öldürüldü. Çocuklar öldürüldü. Öğretim büyük ölçüde aksadı. Silahlı saldırılar ortaokullara kadar yaygınlaştırıldı.

Ve Kıbrıs sorunu, Ege sorunu. Ortak Pazar sorunu,

ulusal güvenlik sorunu, hepsi iki yılı aşkın süredir askıda... Seçime kadar da öyle kalacak...

Fakat acılarla, bunalımlarla gelmiş olsa da umut yılıdır 1977... Üç yıl gecikmiş de olsa seçim yılıdır çünkü bu yıl...

Türk ulusunun tükenmez ve ölçülmez gücünü harekete geçirebilen bir yönetim kurulabilecektir, bu yıl sona ermeden... Ne kadar ağırlaşmış olursa olsun tüm sorunlar çözülebilir, en çetin engeller aşılabilir o güçle... Ulusun güvenini kazanan ve ayrım gözetmeksizin her türlü saldırganlığın, zorbalığın karşısına dikilen bir hükümetle barış ve birlik sağlanabilir ülkemizde... O birlikle ve kararlı bir hükümetle en az 1974'deki kadar ve kısa sürede ondan da saygın ve güçlü bir Türkiye dünyada yeniden varlığını duyurabilir ve tüm dış sorunlarını ve güvenlik sorunlarını çözmeye başlayabilir. Boş temellerde gerçek fabrikalar yükselebilir. Kurulu fabrikaların duran ya da duralayan çarkları tam hızla işlemeye başlayabilir. Köylü toprağına şevkle sarılabilir.

Gecikmiş de olsa seçim yılıdır bu yıl... Silahların ve zorbalığın karşısına oylarla çıkılacak yıl... Başlangıcı karanlık da olsa sonlarına doğru ufkun ağardığı yıldır bu yıl...

Geciken, üç yıldır özlenen ve gencecik canlar yitirilerek, acılar sineye çekilerek erişilen yıldır bu yıl...

Halkımızın daha birkaç aylık çilesi kalmış olsa da, umut yılıdır, kurtuluş yılıdır bu yıl...

(Milliyet 5. 1. 77)

★

İsmail CEM

LOCKHEED OLAYI VE BİR YALNIZ SAVAŞÇI

Lockheed olayının gerçek yüzü bir gün mutlaka ortaya çıkarılacaktır. Gizlikli perdesi, yer yer aralanmaya başlamıştır zaten, «Skandal» deyiminin bile hafif kaldığı gelişmeler, birbirini izlemektedir. Belgeler de sayfalar

«arayerde» kayboluvermekte, Bakanlıklar birbirini suçlamaktadır. MSP Genel İdare Kurulunun kimi üyesi, ısrarla MSP'li Adalet Bakanının «isimleri bildiğini ve açıklayacağını» söylemekte, Bakan ise, «isimler belgelerde var» diyemediği gibi, «bendeki belgelerde isimler yok» açıklamasını da yapamamaktadır.

Bu keşmekeş içinde, olayı araştırmakla yükümlü Meclis Komisyonu'nun Başkanı Yılmaz Alpaslan, adeta geçit vermez duvarları aşmaya çabalamaktadır. Alpaslan'ın görevi, ipuçlarını ve belgeleri değerlendirmek, sonucu Meclis'e sunmaktır. Ne var ki, her söylevlerinin başında «Milli İradenin tecelligâhı Yüce Meclis»ten sözedenler, her kurumun üzerinde Meclisin bulunduğunu vurgulayanlar, şu Lockheed konusunu Meclis araştırmasından uzak tutabilmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Soruşturma Komisyonunun oluşumu bile aylarca sürmüştür. Ardından olmadık engeller yaratılmıştır. Belgeler'in Meclis Komisyonuna ulaşmaması için, ulaşırsa da eksik ulaşması için kimi «görünmeyen güç» oyun üzerine oyun düzenlemiştir.

Yılmaz Alpaslan, Komisyon Başkanı olarak hangi ipucuna ve olaya el atsa, oyunların dozu da yükselivermiştir: Komisyonun AP'li üyelerinden engellemeler gelmiştir, AP'nin yayın organı Alpaslan hakkında olmadık hikayeler düzenleyip sonradan tekzip edilen onur kırıcı yayınlara girişmiştir, bir takım eller, Alpaslan'ın seçim çevresine kadar uzanmayı bile denemiştir.

Bu kargaşa arasında, Alpaslan'ın adeta kişisel bir inatla ve çabayla sürdürdüğü mücadele, gizlilik perdesinin her gün biraz daha aralanmasına imkân tanımıştır. Nitekim, Komisyon Başkanı'mn zorlamaları başka çevreleri de harekete geçmek durumuna getirmiştir. Zincirleme oluşumlarla, hiç değilse şimdi bir takım belgelerin «kaybolduğu» ortaya çıkarılmış, bunun ötesindeki yeni ipuçları belirmiştilr.

Lockheed olayı, bir toplumsal düzenin kirli çarklarını açığa çıkarması bakımından önemlidir. Hangi güçlü çevrelerin halkın vergileriyle oluşmuş kaynakları rüşvet yollarından paylaştığını sergilemektedir Lockheed olayı. Anlam olarak, olay zaten ortadadır. Bunun somutlaşması

ve kişiselleştirilmesi ise, Yılmaz Alpaslan gibi bütün engellere ve yalnızlığına rağmen mücadeleyi sürdürenler tarafından gerçekleştirilecektir.

(Politika 7. 1. 77)

★

Behzat AY

ATATÜRK'TEN SONRA TÜRKİYE

Atatürk öldükten sonra Türkiye'nin tekerlekleri hep geriye doğru kaydırıldı. Yalnız ve yalnız, kimi yaz yağmuru gibi bitiveren üç ileri hareket oldu: Köy Enstitülerinin kurulması, şeflik yönetiminden çok partili yönetime geçiş, 1961 Anayasası.

Çok partili yönetimi gericiliğin hortlatılması anlamına alan partitokratlar yüzünden Köy Enstitüleri çok yaşatılmadı; kapatıldı. 1950'de işbaşına gelenlerin sakat tutumu yüzünden zorunlu olarak 27 Mayıs 1960 hareketi oldu. İleriye dönük olan bu hareketin en olumlu yapıtı olan 1961 Anayasası da; yine partitokratların tutumu sonucunda, asıl amacından saptırılarak gelen 12 Mart 1971'deki gerici hareketçe budandı. Yani Atatürk'ten sonra denenen Köy Enstitüleri kurutuldu; 1961 Anayasası halk oyundan geçtiği öz ve biçimde korunamadı. Herkesçe istenen çok partili yönetim de, asıl amaç unutturularak, sömürücüler tarafından sakat bir araç durumuna hâlâ sokulmaya çalışılmakta; önceki sakat tutumlardan ders alınamamak pahasına... Sürüp gelen, otuz yıldır sürüp gelen bu sakat anlayış yüzündendir ki, Atatürk'ün bütün ilkeleri ya durduruldu, ya budandı, ya ortadan kaldırıldı.

Önce, Atatürk'ün «tam bağımsızlık» ilkesi, Türkiye Amerikan emperyalizminin güdümüne sokularak çiğnendi. Kore'ye Mehmetçikler gönderilerek, Atatürk'ün yanlarında olduğu «mazlum ülkeler» küstürüldü sonra. Böylece Atatürk'ün «yurtta barış, dünyada barış» ilkesine de karşı çıkılmış olundu. Bir kez Amerikan emperyalizminin güdümüne Türkiye sokuldu ya, gerisinin yumak ipliği gibi çö-

zülmesi kolaylaştı «Halkçılık» ilkesinin üzerini, «her mahallede bir milyoner», «Türkiye'yi Küçük Amerika yapacağız» ilkeleri aldı. «Devrimcilik», hatta Atatürk'ün «arasız devrimler» dediği ilke, insanlarımıza övgü gibi gösterilmeye başlandı. Bu ilkeyi benimseyenler cezalandırıldı. «Devrimcilik» kasıtlı olarak işlemez duruma sokuldu. Eğitimde birlik bozuldu. Özgürlükler kısıldıkça kısıldı vb.

Bütün bu ters gidişler yüzünden, özellikle İkinci Dünya Savaşından bu yana, Türkiye her yıl biraz daha geri giderek, bugün çok geri bırakılmış bir ülke oldu. Bugün bu yüzden, B. Kemal Çağlar'ın son yazdığı şiirlerinden birindeki; **«Şimdi ise uyuşuk, az gelişmiş/Kızartıyor yüzümü kahrolası utancı...»** dizelerinde belirttiğinden çok daha beter bir utanç içindeyiz. Yaban ülkelere el açmaktan, yardım almaktan, elektrik enerjisi sipariş etmekten biz çok utanıyoruz.

Bu ters gidişler yüzünden yalnız geri kalmadık. Bir kargaşa ortamına da sürüklendik. Kimse kimseyi sevemiyor, sevmiyor. Hele hele can ve gelecek güvenliği diye hiç birşey kalmadı. Bugün yüksek okul ve üniversiteye öğrenci göndermenin savaşa asker yollamadan bir ayırımı var mı? Birkaç yıl içinde öldürülen öğrenci, öğretmen ve işçi sayısını yüzümüz kızarmadan düşünebiliyor muyuz? Öldürülen gençlerin, öğretmenlerin, işçilerin yakınları kan ağlıyorlar; öldürenler bulnuuyorlar mı? Kışkırtıcılardan hesap soruluyor mu? Bu karanlık, kuşkulu korkulu, güvenliksiz, kanlı günlerde, geri kalmışlığımızı da düşünerek, Namık Kemal'in yıllarca önce yazdığı bir şiirindeki; **«... Vatan mahzun ben mahzun»** sözünü sık sık yinelemeyen kaç aydın kaldı, söyliyebiliyor musunuz?

Devlet Planlama Teşkilâtı Sosyal Planlama Araştırma Şubesince yapılan araştırmada, «Türkiye, uluslararası ölçekte eşitlikten en uzak ülkeler arasında yer almaktadır» deniliyor ve nüfusun yüzde 15'inin gelirin yüzde 50'sini aldığı belirtiliyor. Bu gerçeklerin üzerine gidilmiyor da «türlü çeşitli» oyunlar oynanıyor. Bu oyunlar o kadar yaygın ve yoğun ki... Gerçekler bilinmesin de, gerçeklerin üzerine gidilmesin de, ne olursa olsun havası yurdu sardı. Gelir dağılımı böylesine dengesiz bir ülkenin okullarında, sözgelimi Ziya Gökalp'in birçok şiirleri okunur da, **«Zen-**

ginlerin servetinde yoksulların da payı var» dizesiyle biten şiiri okutulmaz; okutan öğretmen olursa da gereğine bakılır.

26 Ekim 1975'te yapılan 10. genel nüfus sayımının sonuçları Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlandı. Gerçekçi gazetelerde de okurlara yansıtıldı. Altı yaş yukarısı nüfusumuzun yüzde 40'ı okur - yazar değilmiş, 5,7 milyonluk nüfusun da aslında okul bitirmediği halde okur - yazar olduğunu belirttiği açıklandı. Konutlarında su, tuvalet, banyo, elektrik olmayanlar da çoğunluktaymış. 80 bin hanenin de mağaralarda oturduğu belirtiliyor. Yirminci yüzyılın son çeyreğindeki bu kara tabloyu görmemezlikten gelerek «medeniyetçilik» (her ne ise) söylevi çekmek, hem de ipe sapa gelmez sözlerle, neyi değiştirir ki?!

(Cumhuriyet 11. 1. 77

★

Muhittin TAYLAN

ÖRNEKLER

Büyük Atatürk bir gerçeği şu tümce ile vurgulamıştır: «Memleketi temelinden yıkan, ulusu tutsak ettiren iç cephenin düşmesidir.» Kuşkusuz içinde bulunduğumuz durum açısından da geçerlidir bu sözler.. Bir bakalım bu duruma. Yüksek öğretim kurumlarından orta öğretime, işçi kesiminden halk topluluklarına varıncayadek cepheleşmeye, bölünmeye zorlanmaktadır ülkemiz. Sorumluluk sol düşünceyi savunanların sırtına yüklenedursun, halkı, kimlerin cephelere böldüğünü, saldırıların hangi odaklarda planlandığını, gençlerin nasıl kışkırtıldığını yazılanlardan ve söylenenlerden öğrenmeyen kalmadı. Desteksiz olan, saldırılara uğrayan, güvenlik güçlerinin baskısı altında tutulan soldur. Her Tanrının günü TRT mikrofon ve ekranlarından körüklenen sol düşmanlığıdır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi bir zamanlar yoğun öğrenci olaylarına sahne olmuştu. Rektörünün akılcı yönetimiyle öğretim düzenli biçimde sürüp gidiyordu. Erincin

(huzurun) sağlanmış olmasından tedirgin olanların değil de rektörün çekilmek zorunda bırakılmasına ne diyelim? Üniversitelerimizden biri kapalıdır. Öteki yüksek öğretim kurumlarında sürekli ve düzenli öğretim yapılamıyor. Saldırılar düzenleniyor, suçlar işleniyor, suçlular toplum içinde kollarını sallayarak dolaşıyor, olaylar önlenemeyecek düzeye gelince de üniversitelere el koymaktan, sıkıyönetimden söz ediliyor.

Üniversitelere el koyma yetkisi, el koyma koşullarını düzenleyen bir özel yasanın yürürlüğe girmesiyle geçerlilik kazanacak bir yetkidir. (Anayasa değişik madde: 120) Üniversiteler yasası ile bir düzenleme yapılmıştır, ama Anayasa Mahkemesince iptâl edilmiştir. Yeni bir yasa çıkmadığı için el koyma yetkisinin kullanılması olanaksızdır. Siyasal iktidar hangi yasanın, hangi kuralına dayanarak üniversitelerin yönetimine el koyacaktır? Sayın Başbakan hukuksal dayanağı olduğuna gerçekten inandığı için mi, yoksa göz dağı vermek için mi söylüyor bunları bilinmez. Akademiler kimi yüksek okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır. Bugün en yoğun öğrenci eylemlerinin sergilendiği yerler bu kurumlardır. Orta öğretim kurumları tümüyle yürütme organının buyruğundadır. İktidar kendisine bağlı, ya da kendi buyruğu altında bulunan kurumlarda öğretim ve öğrenim özgürlüğünü sağladı da sıra üniversitelerin yönetimine el koymaya mı geldi? Kim inanır buna! Sıkıyönetim tehditlerinin de geçerli bir yanı yoktur. Hiç bir iktidarın siyasal amaçlarına ulaşmak için Türk Silâhlı Kuvvetlerini kullanmaya yetkisi yoktur. Beceriksizliği ve yeteneksizliği kanıtlanmış bir iktidar için tek yol vardır, iktidardan çekilmek.

TRT Genel Müdürlüğünün işgalcisi olduğu Danıştay ve mahkeme kararıyla kesinlik kazanan Karataş'ın atama işleminin Danıştayca iptal edildiği bir kaç gün önce açıklandı. Bir süre önce de yürütmenin durdurulmasına karar verilmişti. Hukuksal durum daha İsmail Cem'in görevden alınması, Prof. Yalçıntaş'ın genel müdürlüğe atanması kararlarının iptaliyle açıklığa kavuşmuştu. İktidar Karataş'ı genel müdürlüğe atamakla Danıştay kararlarını ve Anayasanın 132. maddesini çiğneyip geçmişti. Çiğnenenler dışındaki kuralları da uygulanmayarak askıya alınmıştı Ana-

yasanın... Bu durum ve tutum karşısında, hukukçuların çoğunluğu iktidarın Anayasa suçu işlediğinde birleşiyorlar. Karataş'ın biçimsel açıdan Türk Ceza Yasasının 252. maddesindeki suçu işlemiş sayılacağı belirtilmekle birlikte 146. maddedeki suçun işlenmesine de katıldığı söylenmektedir.

Şaban Karataş'ın atama işleminin iptaline ilişkin son Danıştay kararı için basın mensuplarının sorularına sayın Başbakamn verdiği yanıt şudur :

«... Görevini yapmayacağına dair mahkeme kararı yok ortada...»

Bir kimsenin atama işlemi yüksek mahkeme kararıyla ortadan kalkarda o kimse, istediği yerde kalabilir mi? Sayın Başbakanın sözlerini ne hukuk, ne de genel mantık kurallarıyle bağdaştırmak olasıdır.

İktidarın tutumu, Karataş'ın çekilmeyerek yazgısını iktidar ortaklarının ya da onlardan birinin geleceğine bağlaması TRT'nin yansızlığını da etkilemekte, bu durum içinde bulunan bir TRT ile yapılacak genel seçimlerin geçerli olup olmayacağı tartışılmaktadır. Bu kanı kamuoyunda bir kez yerleşir ve TRT yayınları «vatan cephesi» radyosunun yayınlarına dönüşürse saygınlığının yeniden sağlanması için çok zaman ve emek harcamak gerekecektir.

MC'nin iktidara gelmesiyle tartışılması sürüp giden bir konu da belediyelerin karşılaştığı sorunlardır. Belediyeler Anayasamızın 116. maddesinde yer alan yerel yönetim «mahalli idare» kavramına giren kurumlarımızdan biridir. Hızlı kentleşme olayları, özellike kırsal alanlardan büyük kentlere yönelen göç hareketleri ve zamanla değişen koşullar başta büyük kent belediyeleri olmak üzere tüm belediyeleri yasa sınırlarını da aşan yeni hizmet alanlarına götürmekte yeni sorunları çözmeye zorlamaktadır. Günün koşullarına göre düzenlenmiş bir belediyeler yasasının çıkarılması kaçınılmaz bir sorumluluktur. Gelir kaynakları kurumuş ya da yetersiz duruma gelmiş olan belediyelere yeni gelir kaynakları bulan yasaların çıkarılması, belediyelerle bakanlıklararası ilişkilerin, katı vesayet kurallarından arındırılması bu zorunluluğun dışında tutulamaz. Anayasamızın 116. maddesinde yerel yönetim

kurumlarına görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanması buyruğu verilmiştir. Bu buyruğu yerine getirmek siyasal iktidarın ödevidir. Bugün hizmetlerinden yararlandığı halde belediye gelirlerine katkısı olmayan (Ülkemiz dışında) bir kent halkı gösterilebileceğini sanmıyorum. Bu ödevlerin hiç biri yerine getirilmez, belediyelere ne yasal yollardan ne genel bütçeden yardım sağlanır, aylıklarını alamayan temizlik işçileri direnişe geçince belediye başkanları grev kışkırtmacılığıyla suçlanır. Bu davranışın amacı bir siyasal partiyi destekleyen büyük kentlerin halkını cezalandırmak değilse nedir?

Orta öğretim kurumları için yazdırılan ders kitaplarında kapitalist düzeni savunan, şovenizm duygularını besleyen, mezhep ve sınıf kavgalarını kışkırtan yazılara yer verildiği, arı Türkçe yerine Osmanlıcanın kullanıldığı, basından ve açık oturumdan sonra yasama meclislerinde de tartışılmaya başlanmıştır. Atatürk devrimlerine yönelen bu saldırılara iktidarın kesin bir karşı çıkma tutumu içinde bulunduğu söylenemez. (Felsefeye başlangıç) adlı kitaba geçen ve alevi yurttaşlarımızı yüreklerinden yaralayan sözleri burada yinelemek istemiyorum. Bir başka ders kitabında onur kavramını sınıflar arası bir sıralamaya bağlayan sözlere yer verilmiş olması da işçi sınıfını gücendirmiştir. İş işten geçtikten sonra bu kitapların toplattırılması açılan yaraları kolay kolay kapatamaz.

Ekonomimiz dar boğazlar içinde bocalıyor. Yokları ortadan kaldırdık diyenler, yurttaşlara hangi satınalma gücünü verebildiler? Sorun, yoksul halka yiyecekleri ve giyecekleri vitrinlerde seyrettirmekle çözülemez. Pahalılık yoksul yurttaşların belini büküyor. Devletin yıllık bütçesi bir yıl öncesini aratacak açıklarla kapanıyor. Dış ödeme dengesi bozulurken, bütçe açığı kabarırken iktidar ortakları sandıktan çıkabilmek için kredisiz, projesiz bir yatırım yarışına çıkmışlardır. AET toplantısında önerilerimizin çoğu reddedildi. Köklü önlemler alınmadığı için AET ile ekonomik ilişkilerimiz önümüzdeki yıllarda aleyhimizde gelişecektir.

Petrol üreten ülkeler geçen yılı yeni bir zamla kapattılar. Fiat farklarını MC tüketiciden almayacağını açıklamış bulunuyor. (İstikrar fonu) adı verilen fon, vergi yü-

kümlülülerinin ödediği paralardan oluşmaktadır. Fiat farklarını tüketiciye yüklememek varlıklı fabrika ve araç sahiplerini yoksul vergi yükümlüleri aleyhine korumaktır. Eğer bir kesimi kollamak ve korumak gerekiyorsa bunlar köylü ve yoksul halk kesimi olmalıdır. Belli ki, bu konuda da bir seçim yatırımı yapmaktadır iktidar.

Size güncelliğini koruyan olaylardan bir kaç örnek verdim. Bunlara daha başkalarını da siz ekleyebilirsiniz. Bu iktidar, sorunlarımızı çözebilecek, kalkınmamızı gerçekleştirebilecek, ulusal birliği sağlayacak güçten yoksundur. Erinci (huzuru) getireceğiz, fukaralığı kaldıracağız, fiatları arttırmayacağız bulunmadığı yerde erinç, sömürünün kol gezdiği yerde sosyal adalet, seçim yatırımlarıyla kalkınma olamaz. Gerçek birlik ve erinç, hakların ve özgürlüklerin saldırıya uğramadığı, gerçek kalkınma, sömürü yerine sosyal adaletin geçerli olduğu bir düzen içinde sağlanabilir. Bu da, açıkça söylenecek olursa CHP'nin tek başına iktidar olmasıyla gerçeklik kazanabilir. Söylemeye gerek yok ki, daha soldakilerin yaşamlarını sürdürmeleri de buna bağlıdır. Güçlerimizi bu sonuca ulaşmak için birleştirelim.

(Cumhuriyet 12. 1. 1977)

★

Selçuk C. BENGÜ — Sahir YÖRÜK

SİRET KONFERANSI VE ANAYASA

Bir memlekette Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı gericiliğe karşı Cumhuriyet Savcılarını uyarır, bu memlekette şeriatçılık üzerine konferans toplamaya kalkışılır ve bu memleket Atatürk Türkiyesi olup aydınlar ve hukukçular sus pus olursa artık o memleketin geleceğine ümitle bakılamaz.

30 aralık 1976 tarihli bir İstanbul gazetesinde «Şeriatçılık Konferansı Türkiye'de yapılacak» başlığını taşıyan akıl almaz bir haber yayımlandı. Toplanacak konferansın konusu şu şekilde sıralanıyor :

«Şeriatın tüm Müslüman ülkelerde derhal yürürlüğe girmesini ve Arapçanın da bu ülkelerde resmi dil olmasını kararlaştıran Siret Konferansı Türk Hükümeti'nin davetlisi olarak İstanbul'da toplanacaktır.»

Geçen mart ayında Pakistan'da toplanan bu konferansa Türkiye'den bir Devlet Bakanı katılmış ve bir süre konferansın konuk başkanlığını da yapmıştır. Konferansta oybirliği ile alınan ve dünya kamuoyuna da açıklanan kararların bazıları şöyledir:

— Bütün Müslüman ülkelerde derhal şeriatın uygulanmasına geçilmesi ve ülkeler mevzuatını şeriata göre yeniden düzenlemelidir.

— Müslüman ülkelerde Arapça öğrenim geliştirilmeli ve Kur'an dili İslâm ülkelerde evrensel bir dil durumuna getirilmelidir.

— Hazreti Peygamberi son Peygamber olarak tanımayanları «Kâfir» ilân etmek şarttır.

— Konferans, Siret-i Nebi-yi bütün okul ve kolejlerde zorunlu ders olarak okutmayı kabul ve tavsiye eder.

— Bütün İslâm ülkelerinde cuma günü resmi tatil günü olmalıdır.

— Kadınlar daha dikkatli olmalı ve Müslümanlığın şartlarına riayet etmelidir.»

Haberde, İstanbul'da toplanacak olan bu konferansa Türk hükümeti adına katılacak olan bir Hükümet üyesinin başkanlık yapacağı da belirtiliyor.

TBMM'de de tartışma konusu olduğu bildirilen bu konferansı toplayan kim olursa olsun, ister Hükümet, ister dernek, isterse bir kişi, sonuç, hukuksal yönden hiç değişmez. Onun için Anayasa'nın şu maddelerini hatırlatmakta yarar görüyoruz:

— Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir (m. 1).

— Türkiye Cumhuriyeti, layik bir hukuk devletidir (m. 2).

— Resmî dili Türkçedir (m. 3/2).

— Bu Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kastı

ile kullanılamaz (m. 11/3).

— Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de yasal temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, tutumsal (iktisadi), siyasal veya hukuksal temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyle her ne suretle olursa olsun sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüyle kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkalarını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesi'nce temelli kapatılır. (m. 19/1,2,3,4,5).

Anayasa'nın öngördüğü layik, demokratik hukuk devletini yıkmaya hiç kimsenin gücü yetemez. Anayasa'nın yukarıda açıkladığımız hükümleri karşısında başkaca hiçbir açıklama yapmaya gerek görmüyoruz.

Cumhuriyeti, layik ve demokratik hukuk devletini yıkmayı, din ve vicdan hürriyetini ortadan kaldırmayı ve şeriat esasına dayalı teokratik bir düzen getirmeyi amaçlayan «Siret Konferansı» Anayasa'ya aykırıdır, Anayasa'yı ihlâl suçudur, ayrıca Türk Ceza Yasası'nın 163. maddesi kapsamına da giren bir suçtur.

Bir Hakimile Cumhuriyet Savcısının birlikte kaleme aldıkları bu yazıda sembolik bir anlam vardır.

Şeriat hükümleri ile Anayasa hükümlerini karıştıranlara ve Kur'an ile Anayasa'nın yerlerinin ayrı olduğunu bilmeyip her gün hukukun üstünlüğünden bahsedenlere artık «YETER» demenin zamanının gelip geçtiğini hatırlatmak istiyor ve tüm yetkilileri göreve çağırıyoruz.

(Cumhuriyet 17. 1. 1977)

★

Fakir BAYKURT

BOYUT

Çok çabuk, hem de kolay koşullandırıyorlar toplumu, Kitle haberleşme araçları aşırı derecede etkili. Geniş geniş açılmış kollarıyle kaba kuşluk Elâzığ'da konuşan iri gövdeli politikacıyı akşam yemeğinde radyodan sesiyle, televizyondan hem sesi, hem görüntüsüyle izleyebiliyor kitleler.

«Biiiz istiyoruz ki... Biiiz istiyoruz ki...»

Namık Kemal'in «Vatan» oyununda geçen ünlü tirada benzer bir söz sıralaması, sabah akşam yineleniyor: «Biiiz istiyoruz ki, memleketimizin her yanı, her yanı fabrikalarla dolsun... Biiz istiyoruz ki, daha çok elektriğimiz olsun...»

Geri bırakılmış ülkelerde aydınların da, yöneticilerin de geri kaldığı söylenir, ne doğrudur! Geri aydın da, geri yönetici de tek boyutlu düşünürler. Yalınkatlıdırlar. İki kez düşünmeğe dayanacakları yoktur, üşenirler. Körün fil tutması gibi, sadece bir yanından bakarlar önlerindeki konuya. Gözlerinin «retina»sına düşen görüntüler parlak, tatlı ve «böyük» ise, tamam; susturabilirsen sustur efendileri. Bir de yarış var ki aralarında Ali bırakıyor, Veli alıyor. Kafası tokmakla vurulmuşa dönüyor insan. Bir, iki, üç; kabullenmeğe başlıyor tek boyutlu tiradları. Elindeyse kabullenmesin. Ertesi gün yeniden başlıyorlar, çen çen çen...

Haydin biraz duralım şu endüstrileşmenin, şu daha bol elektriğin üzerinde. Kör olası dünya attan indi, jete bindi. Geçip giden kervana boz eşekle yetişmeğe çalışmanın acısı ne derindedir değil mi? Avrupa, Amerika, Japonya, Çin; endüstrileştikleri için başı çekiyorlar. İğden iğneye, binek otomobilinden traktöre, ilâca, kimyaya kadar her şeyi onlardan alanların vay haline! Dağları gümüş, tepeleri altın olsa yetmez dövizleri. Ayrıca, nüfuslarının yarıdan çoğu da kırsal iş olanakları içinde. Tarı-

ma makine girince, sıra sıra fabrikaların olmazsa, hepsi birer seçmen olan işsizlerini nasıl işlendirebilirsin? Tarıma takılıp kalmak geriliktir. Köy ekonomisi, köy kültürü, köy romanı kurtarmaz toplumları. Son derece feodal olur bunları sürdürmeğe çalışmak. Ne yapıp edip endüstrileşmelidir. Yabana kaptırmak yetmelidir dövizleri. Bebek başı kadarcık bir motor ya da dinamo almak için kamyonlar dolusu hammadde vermeye son. Endüstrileşip gerilikten, tüm acılardan ve mahçupluktan kurtulmak gerekir. Şehirleşmek, kültürü değiştirmek gerekir. Tıpkı Avrupa'daki Amerika'daki gibi alafranga anlatımlı, «flash - back»li, bilinç akımlı romanların olmalıdır. İssizlerin iş bulmalı, ekonomin büyümelidir. Feodalite iyice kırılmalı, oylar bilinçlenmeli, demokrasin daha da «cici» olmalıdır...

Tmam; tıpı tıpına böyle olacak diyelim. Ama bu bir yanıdır işin. Öteki yanında neler vardır endüstrileşmenin?

Ufacık bir çinko-kurşun işletmesine başlarsın. Diyelim Akdağmadeni Özersuyu'nun çevresindeki ondan fazla köyün yaşamı kül olur. Sinekler, kurbağalar yok olur. Koyunlar, inekler, öküzler başlar ölmeğe. Sırtı, kodaman Ankara'ya dayalı işletmeci, dağdan kazdırıp derenin başında siyanürle ayrıştırdığı madenin artığını dağa götürmeyi düşünmez bile. Dağın yolu yokuş. Hem de yok öyle bir yasa, tasa! Atıverir dereye... Babasının deresi mi? Kış, kar, bahar, sel. Dediğim gibi tüm kırılır suyun çevresindeki irili ufaklı canlılar. Bir tür böcek yok olmuşsa, beş on tür başka böcek çoğalır. Meyve, sebze, ekin dikin almak zorlaşır. Bozulur doğanın dengesi.

Bir asitborik fabrikası açtım diyelim Bandırma yanlarında. Çıkan duman çalı dumanı değil ki! Çöktü mü yere; marul, lâhana, ıspanak, yeşil soğan, ne varsa kirlenir. Çil çil, benekli beneklidir ondan sonra Bursa'ya, İstanbul'a gelen yapraklar. Varsıl alıcılar bakmaz yüzüne, fiyatlar düşer, yoksullar alır. Sadece vitamin değil, başka şeyler de yüklüdür artık sebzeler. O yörede toprağı olan çiftçiler, ne ilçede, ne ilde dert anlayacak ilgili bulabilir. Ankara'dan da sonuç alamazlar. Yıkılır mı koskoca fabrika? Endüstrileşmeye engel olmak, çağ-

daş gelişme (!) yi yavaşlatmak, usunun ucundan geçmez büyüklerin.

Ufacık bir petro - kimya kuruluşunun İzmit'te, Yarımca'da açtığı işleri gazetelerden okumuştuk. Zehirlenip yataklara düşmüştü millet.

Hailç'in halini soran yok. Bizans gününde pırıl pırıl. Fatih; yağmur suları bulanık seller indirmesin diye iki yönündeki topraklara saban sokturmuyor, çapa vurdurmuyor. Yerleşmeyi bile yasak ediyor hatta. Haliç o zaman gerçekten Haliç. Balığı gümüş, pulu mercan... Bugünse, sadece evsel artıklar ve lâğımlar dökülmüyor, 200.000 ton zehirli su akıyor o kadim, o güzelim suyun içine. Ne kadar sürede? Sadece bir tek günde! Sudaki balığın besi oranını bozan, yumurta yaşamını yok eden, bin tür zehir, bin tür kirletici artık Haliç'e veriliyor. Mineral maddeler, boya maddeleri, tuzlar, asitlerin her türlüsü, mezbaha artıkları, artık yağlar, cüruf... Yirmi kadar orta çaplı fabrika, bir sürü atölye, bir de tersane; o eskilerin güzelliği dillere destan «altın boynuz»unu günümüzde pis kokulu bir bataklığa çeviriyor. Bugünü böyle, yarınının ne olacağı belirsiz. Sırtını partizan hükümetlere dayamış özel girişim, kârını sağlasın da, hava, doğa ne olursa olsun! İsterse bir sonbahar süresinde kırılıp gitsin bütün halk...

Demirel, Erbakan; İsa'nın havarileri gibi âdeta dinsel birer coşkuyla, fabrika, fabrika derken aynı zamanda, havayı, doğayı kirleten ,ortalığı gürültüye boğan, yarınlardan önce bugünü yaşanmaz hale getiren bir girişimde bulunduklarını acaba hiç düşünüyorlar mı? Düşünmüyorlarsa, düşünemiyorlarsa, soruyorlar mı plancılara, uzmanlara? Çünkü fabrika, çünkü endüstrileşme; insana, insanın çevresine, suya, havaya, toprağa, tüm doğayı zarar vermeyecek biçimde planlanmazsa, bir toplumun ölümü demektir. Endüstrileşmenin sadece yararlarını düşünüp zararlarını hesaba almamak bir türlü körlük ve tek boyutlu düşünme örneğidir.

İleri kapitalist ülkeler bu tek boyutlu gelişmenin acısını çekiyorlar şimdi.

İsveç'te yeni bir elektrik barajı için açılan dinamit kovuklarına geceden insanların doluştuğunu, «Hepimizi

öldürmeden bu barajı yapamazsınız!..» diye kitlelerin direnişe geçtiğini Nevzat Üstün'ün «Çağdaki Sancı» adlı yazı dizisinde okumuştum.

Bu gelişkin batı şimdi bilmediğimiz daha ne acılar ve tepkiler içinde kimbilir? Onun her yanı bizim Haliç kadar kirli değildir üstelik; ama ekolojik sorunlar çıldırtacak hale getirmiştir insanları. Tekiler başlamıştır. Biraz da bu yüzden, kapitalist ülkelerin yöneticileri, şimdilerde Türkiye gibi az ve seyrek endüstrili ülkelere kaydırıyorlar fabrikalarını. Her zaman boz bulutlarla kaplı gökyüzü görmekten bıkmıştır, mavi görmek istiyorlar biraz. Bizimkilerin kredi, yardım, şu bu diye şişinmeleri, çen çen çen etmeleri körlüklerinden. Batı sermayesinin sadece parasal ve siyasal nedenlerle, bir de ucuz iş gücünün çekimiyle geldiğini sanıyorlar. Kendi doğasını kirletmek yerine Türkiye'nin doğasını kirletmek durumlarına daha uygun geliyor, görmüyor bizimkiler bunu.

Plânlı ve sağlıklı bir endüstrileşmedir özlenen ve beklenen! Taşım ve ulaşım bunca olanaklı hale geldi. Uygun yerlere dağıtılmış ya da toplulaştırılmış bir endüstri düzenlemesidir gerekli olan...

Ama mahkeme kararlarını dinlemeyen, bütçe taslaklarını plancıların «karşıoy» yazılarıyla çizik çizik ettiren iktidarlardan beklenemez bu.

(Cumhuriyet 20. 1. 77)

★

Abdi İPEKÇİ

KARAMSARLIK

Okullarda, sokaklarda gençler birbirlerini öldürür, kimse engel olamaz... Trafiğe çıkanlar, hiç bir disipline uymak gereği duymaz, kuralları ve birbirlerini çiğner, kimse karışamaz...

Sigaradan fabrikaya kadar her şey kaçak olarak serbestçe getirilir, satılır kimse bir şey yapmaz.

Evler, işyerleri, insanlar gece ve gündüz soyulur, hiç

bir soyguncu yakalanmaz...

Özel kişilerin, kamunun mülküne, kutsal ve tarihî sayılması gereken yapılara isteyen istediğini kara kara yazılarla yazar, kimse dokunmaz...

Böylesine özgürlük dünyanın neresinde var?...

★

Su akmaz, elektrik yanmaz, telefon işlemez...

Sokaklar karda kışta kazılır, açılan çukurlar bırakılır...

Havaalanının radarı gündüz çalışır, gece çalışmaz...

Yükseköğretim kurumlarında ders yapılmaz...

Böylesine bozukluk dünyanın neresinde var?

★

Rüşvet vermek ve almak doğal...

Vergi kaçırmamak enayilik...

Haraca kesmek yaygın...

Böylesine kokuşmuşluk dünyanın neresinde var?

★

Başbakanın ak dediğine Başbakan Yardımcısı kara der...

Temel atılır, üzerinde taş bitmez...

Bakan, müsteşarını döver...

Danıştayından mahmelerine kadar yargı organının tüm kuruluşlarınca gayrimeşru sayılan Genel Müdür görevine devam eder...

Böylesine ciddîyetsizlik dünyanın neresinde var?

★

İlkel kavim düzenine mi dönüyoruz, Bizansın son günlerini mi yaşıyoruz?

(Milliyet 26. 1. 77)

★

Zeki KURUCA

MALİ CURCUNA

Başbakan ve Başbakan Yardımcısı olarak MC İktidarının iki büyük başı ve onların arkasında Bakanlar karşı

karşıya geçmişler. İktisadî Kamu kuruluşlarında ikramiye konusunu günlerdenberi tartışıyorlar: «İkramiye verdim, verilmelidir.» «İkramiye verilmez kanunsuzdur.» «İkramiye sadece memurlara verilmelidir. İşçilere verilmez.» «Hayır, işçilere de verilmelidir.» «İkramiye kanunsuzdur, zimmet çıkaracağım.» «Verenlere kaçakçılık cezası uygulayacağım. Haciz koyduracağım.» Böylece her kafadan bir ses çıkıyor. Daha makro seviyesine ise her resmî kuruluş öbürlerine meydan okuyor:

— Bu işe plânlama ne karışıyor.
— Bu işe Maliye neden burnunu sokuyor.
— Bu iş, Sanayi Bakanlığının işi.
— Bu işe Danıştay, Sayıştay ne karışıyor.
— Bu işe Meclis ne karışıyor.

Yani her kuruluş «Devlet içinde Devlet» olmuş ve aralarında kıran kırana bir savaşıma girmişler. Tozdan dumandan gözgözü görmüyor. Bu kargaşa arasında Devleti de göremiyorsunuz. Çünkü Devlet kavramı, kanunların ve yerleşmiş kuralların eğemenliği demektir. Kanunların unutulduğu, kuralların çiğnendiği böyle dönemlerde, herkesin ve her kuruluşun kendi başına buyruk olduğu ve daha kötüsü birbirine saldırdığı ve nihayet Adalet Bakanlığı gibi temel bir Bakanlıkta Bakanla Müsteşarının yumruklaştığı çok kötü dönemlerde devletin varlığından söz edilmesi çok zordur.

Bu kargaşa, şimdilerde yeni bir aşamaya ulaşmış görünüyor. Ötedenberi az veya çok dozda süregelen bu curcuna havası, mali alanlara pek bulaşmaş, her kuruluş ve onun başındaki her yönetici, malî sorumluluk duygusuyla devletin on parasını kanunsuz ve usülsüz harcamamaya özen gösterirdi. Şimdi bu alanda da bir umursamazlık ve hatta bir şövalyelik başını almış gidiyor. Bu yol daha önceleri, Devlet Memurları Kanununun malî hükümlerinin dejenere edilmesiyle açılmıştır. Kadro maaşları yanında «İş riski» ve «Temininde güçlük» zammı adı altında istisnaî olması gereken yan ödemelerin genelleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Buna rağmen maaşların, gittikçe hızlanan geçim zorluğu ve fiyat yükselişleri karşısında yetersiz kalması, memur ve işçilerin haklı isteklerinin ikramiye yoluyla karşılanması; bazılarında ödenip,

bazı kuruluşlarında ise ikramiye ödenmemesi ve nihayet son olarak parlamenterlerin beklenmedik bir anda maaşlarını arttırmaları, bu malî kargaşalığı çığırından çıkarmış ve hertürlü zam ve ikramiye isteklerine haklılık kazandırmıştır.

Bir curcunaya dönüşen bu kargaşa, bir yönüyle de memur-işçi ayırımından ve bu ayırımda yapılan hatalardan kaynaklanmıştır. Böyle bir ayırımın zaman zaman kavgaya dönüşmesinin elbette bir nedeni vardır; o da, memurun aldığı maaşın, işçiye nazaran düşük olması, memurun ağırlık ve pazarlık gücünün hemen hemen hiç bulunmaması ve bunun maaş ve ücretlere olumsuz biçimde yansımasıdır. MC Hükümetinin MSP kanadınca bu olumsuz farkı, kanun yoluyla olmasa bile, bir oldu-bitti yöntemiyle ikramiye vererek karşılamak gibi sakıncalı bir yola sapılmıştır. Bir de bu ödemeleri, bir nevi teşvik ikramiyesi gibi gösterip vergiden muaf tutunca iş, içinden çıkılmaz bir hâl almıştır. Şimdi MC Hükümetinin AP'li Maliye Bakanı, bu ödemeleri kanunsuz ilân edip, İta amirlerine zimmet çıkartmakta ve bu ödemeler üzerinden kesilmemiş vergiler dolayısiyle bu kamu yöneticilerini vergi kaçakçısı olarak sorumlu göstermekte ve haciz yoluna gideceğini bildirmektedir.

Bu mali curcunanın bir de bugünkü MC koalisyon hükümeti açısından başka ilginç bir yönü daha vardır. Daha başlangıçta, hükümetin her kanadı, kendi adamlarını devletin önemli noktalarına tayin etmişler ve arkasından onbinlerce yeni kadrolar ihdas ederek kendi taraftar ve militanlarından oluşan geniş bir kütleyi işçi ve memur olarak tabana yerleştirmişlerdir. Şimdi bunların yüksek maaş, ücretlerle ve ikramiyelerle tatmini gerekmektedir. Bu nedenle, kendilerine bağlı İktisadî Devlet Kuruluşlarındaki bu memur ve işçilere, Maliye Bakanlığının görüşünü almadan MSP'li Bakan tarafından ikramiye ödeme yoluna gidilmiştir. Hükümetin AP kanadı ise MSP'li bakanı suçlamakta ve bu suretle başlayan siyasal çatışma, ikramiye alamamış memur ve işçilerin böyle bir haksız ayırıma karşı çıkmalarıyla yeni bir aşamaya varmış olmaktadır. Bu gelişme, yarın İktisadî Devlet Kuruluşları dışındaki devlet memurlarını da içi-

ne alacak, bunlar da yeni ve haklı taleplerle ortaya çıkacaklardır. Görülüyorki, haklı talepler karşılanmadıkça istekler ağırlığını arttırmakta, ya da kısmen karşılanınca, istekleri karşılanmıyan kesimin bu ayrıcalıklı işleme karşı daha şiddetle karşı çıkmaları durumu ağırlaştırmaktadır.

Böylece malî kargaşa içinden çıkılmaz duruma geldiği bir sırada, Başbakan yardımcısı MSP lideri sayın Erbakan, bütün işçi ve memurlara ikramiye verilsin diyerek işin içinden çıkmak istemiştir. Böyle bir yol açıldığı takdirde, İktisadî Devlet Kuruluşları dışındaki Devlet Memurları da haklı olarak maaş kat sayılarının arttırılmasını, iş riski ve teminindeki güçlük zamlarının yükseltilmesini istiyecekler. Bütün bunları karşılamak için gerekli ek gelir, Devletin sağlam gelir kaynaklarından sağlanamadığı takdirde, karşılıksız para basma yoluna gidilecektir ki diğer etkenlerle birlikte bunun neden olacağı fiyat artışları, kısır döngü yoluyla yeniden daha yüksek oranlarda maaş, ücret ve ikramiye istemlerine yol açacaktır.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, haklı işçi ve memur isteklerini geçici önlemlerle karşılamak çıkar yol değildir. Fakat şu da başka bir gerçektir ki, bu MC Hükümeti, bu kargaşa ve dağınıklık içinde ve seçim meyiline girildiği şu sırada, köklü önlemler alacak güçte ve yetenekte de değildir. Ne olacaksa seçimlerden sonra olsun diye, işi, idare-yi maslahat'çılıkla geçiştirmeye çalışmaktadır. Aslında, seçim faktörü olmasa bile, bugünkü iktidar kanatları, sosyal ve ekonomik sorunlara köklü önlemler alacak yapıda da değillerdir. Herşeyi oluruna bırakmak ve olduğu kadarıyla yetinmek bu partilerin genel karakteridir. Dünyanın bu hızlı gelişme döneminde, tutucu partiler, uygulayabilecekleri sosyal ve ekonomik politikalarıyla daima yetersiz ve geride kalmaya mahkûmdurlar. Bunun sonucu olarak herzaman başlarından büyük dertleri olacak, birinin çaresini bulsalar, en az iki yeni dert sorunla karşılaşacaklardır. Tutucu partileri yapıları ve amaçları ile toplumun içinde bulunduğu sosyal gerçekler arasındaki çelişkiler, bu partilerin iktidar

oldukları dönemlerde, malî olduğu kadar sosyal ve ekonomik kargaşalara neden olmıya devam edecektir.

(Cumhuriyet 27. 1. 77)

★

Şinasi ÖZDENOĞLU

OKUMAK VE ÖTESİ

Kitap satınalmak; kitap sevmek, kitap okumak gibi bir eğitim ve kültür işidir. «Ekonomiktir» diyemiyorum; çünkü, ülkemizde zenginlerden daha çok, dar gelirliler satınalır kitabı, hatta dergiyi, gazeteyi.

Şurası acı bir gerçektir ki: Türkiye'de parasıyle kitap almayı, aydın kişi, kendisine en büyük bir işkence saymaktadır.

Diyelim ki bir kitabınız yayımlanmıştır; yolunuzu keser bir dostunuz ve suçlar sizi: «Kitap çıkarırsın da bana yollamazsın, gözlerim hâlâ postada... Böyle arkadaşlık olur mu?»

Bir genç ozan şöyle yazar: «Daha önceki yapıtlarınızdan imzalayarak armağan etmiştiniz. Bu son eserinizi de acele...»

Derken, bir sınıf arkadaşınız gönül koyar: «Arkadaşlarla birlikte seni andık. Hiç birimize göndermemişsin kitabını... Birlikte protesto kararı aldık. Senin kitabına d para mı verip alacağız birader?»

Eğlence yerlerinde yüzlerce lira bahşiş bırakan, ya da at yarışlarında binlerce liralık bileti rahatlıkla yırtan yurttaş; kitaba ya da dergiye bir kaç lira vermek zorunda kaldığı zaman, adetâ bunalıma girmektedir.

TV'nin «okumayı önlemek» yönünden, Türkiye için bir felâket döneminin başlangıcı olduğu artık yadsınamaz. Gerçekten Türkiye insanının en değerli arkadaşıyle, kitabıyle, sarsılmaz ve sürekli dostluğunu kuracağı bir dönemde, TV'nin Türk toplumunu şartlandırma yarışına girmesi, kitap satışını olumsuz yönde etkilediği gibi, kültür atılımımıza en büyük kötülüğü yapmıştır.

Aydın geçinen kitlelerin, hemen tüm boş vakitlerini, TV ekranları önünde büyülenmiş ve aydın kişinin bu garip TV tutkusunu bağışlamak mümkün değildir.

Kırk milyonluk ülkemizde, 5000 satan kitap halâ iyi sattı deniyor. Arkasında büyük rotatiflerin renkli reklâmlar saçtığı yayınlar bile... Oysa, bir şair - ressam dost, geçenlerde, küçücük Vietnam'da herhangi bir şiir kitabının 50.000'in altında basmadığını söylüyordu.

Halkın okuyan bir halk yapamamak, sürüp giden kadersizliğidir Türkiye'mizin... Bir sürü palavra sıkılır: okur-yazar oranımız yüzde 40'a yükseldi diye. Politikacı yalanıdır bunlar .Okur-yazar oranı, nasıl olur da yüzde 40'a yükselir bilir misiniz? Yalnızca imzasını atabilen kapıcı Ahmet ya da işçi Mehmet; böylece okur-yazar vatandaş olarak; nüfus sayımında Devlet kayıtlarına geçti diye!

Gazeteyi eline aldığı zaman, bir haberi okuyup anlamadıkça, Türkiye ve dünya sorunları üzerinde en basitinden bilgi sahibi olmadıkça, bir yurttaşa okur-yazar diyebilir misiniz?

Gerçek uyanış; kitap okuma tutkusunun tabana yayılmasıyle başlar. Okumayan bir ülkede halkın uyanması ve yönetimde söz sahibi olması beklenemez.

Ülkemizde halkın uyanışından tedirgin olanların, bu uyanışa giden yolları tıkadıklarını biliyoruz artık: Halkevleri ve Köy Enstitüleri atılımlarını çelmeleyen zihniyeti; ibretle dolu sayfalar halinde tarih elbette yazacaktır.

Cumhuriyet yönetiminin bugünkü okutma ve eğitme temposu; Atatürk devrimlerinin başlangıçtaki hızının çok gerisinde kalmıştır.

Haksızlıklarla direnen, dürüst, erdemli, görevini nâmus bilen insanların canına okumaktan, kitap okumaya vakit ayıramıyorsak; sıra «hâl-i pür melâlimiz» üstüne gazel okumaya geldi demektir. Yine de dar gelirlinin, öğrencinin, öğretmenin nafakasından kesip -karınca kararınca- birşeyler okumaya çalıştığı Türkiye'de, «dolçe-vita» yaşayan ve aydın geçinen mutlu azınlık, neden kitaba para verip okumaz? Bunca zenginlikleri içinde yoksul yaşamaktan utanmalıdırlar.

(Cumhuriyet 6. 2. 77)

Abbas GÖKÇE
(Danıştay Üyesi)

DANIŞTAY KARARLARININ UYGULANMASI NASIL SAĞLANABİLİR?

Bir ülkede idarenin hiç bir eylem ve işlemi hiç bir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılmıyorsa, o ülkede hukuk devletinin varlığından söz edilebilir.

Yürütme erki olan idarenin her türlü eylem ve işleminin hukuka uygunluğu birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de daha çok üst aşamada Danıştay eliyle denetlenir.

Bu nedenle Türkiye Cumhuriyet Anayasasının 140 ve Danıştay Kanununun 1'inci maddesinde açıkça Danıştay'ın, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

Yine Anayasanın 132'inci maddesi, «Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır, bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiç bir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.» hükmünü taşımaktadır.

Danıştay'ca verilen kararların uygulanmaması halinde ne yapılacağı konusunda 521 sayılı Danıştay Kanununda bir hüküm bulunmadığı gibi, bununla uğraşacak bir kurula da yer verilmemiştir. Oysa, Fransız Danıştayının organik yapısı içinde, Danıştay kararlarının uygulanmasını sağlamakla görevli bir komisyon vardır (1).

Fransa'da, Danıştay'ca verilen bir karar altı ay içinde uygulanmazsa, ilgili, bu sürenin bitiminden sonra Rapor Komisyonu adı verilen kurula başvurarak durumu bildirir. Bu komisyon derhal kararın uygulanmasını görevli bakandan ister. Genellikle bakan kararı uygulamak için acele eder ve özen gösterir .Seyrek de olsa bakan kararı uygulamadan çekinir, ya da güçlük çıkarırsa, bu gibi hallerde komisyon durumu başbakana bildirip, nü-

fuzunu kullanmasını ister, çünkü Fransız Başbakanı aynı zamanda Danıştayın da başkanıdır.

Fransa'da, genellikle idare hiç bir güçlük çıkarmadan Danıştay kararlarını uygulamaktadır. Çok ender olmakla birlikte bir kararın, ya bir hata sonucu istenmeden yanlış olarak uygulanması, ya da uygulanmamış bulunması da görülmüştür. Bu takdirde kararın uygulanmasını reddeden idarî işlem bir iptal davası konusu yapılabileceği gibi, idare aleyhine tazminat talebi ile tam kaza davası da açılabilir. Uygulama göstermiştir ki, Fransa'da bir kararın uygulanmaması, daha çok idarenin güçlüklere düştüğü, ya da düşeceği nedenine dayandırılmıştır. Bu nedenle olsa gerek. 30 temmuz 1963 günlü kararnemenin 58'inci maddesinde Danıştayın bir iptal kararı üzerine, yahut tam kaza davası sırasında idarenin savunması reddedildiği zaman ilgili bakanlıklarca kararın uygulama biçimi konusunda Danıştaydan bilgi alınacağı hükme bağlanmıştır (2).

Türkiye'de az, ya da çok olsun, Danıştay kararlarının uygulanmadığı bir gerçektir. Yurttaşın hukukçulara sık sık sorduğu bir soru vardır: «Danıştay kararları uygulanmazsa ne olur?...» Bu sorunun cevabını önce Anayasa ve yasalar, sonra uygulama açısından vermek gerekir. Bir yargı kararının uygulanmamasının cezaî ve hukî olmak üzere iki yanlı bir sorumluluk doğurduğu açıktır.

Danıştay, yüksek bir idare mahkemesidir. Danıştay kararları da Anayasada belirtilen ve uyulması zorunlu olan makeme kararlarındandır. Bu nedenle Danıştay kararını uygulamayan yaşama ve yürütme organları ile idare, Anayasanın 132'inci maddesinin son fıkrasına uymamış olacaklardır. Çünkü bunların Danıştay kararlarına uymaları, bunları değiştirip geciktiremeyecekleri Anayasa'nın sözü geçen maddesinde açıkça emredilmiştir.

Danıştay kararlarını uygulamamak eyleminin Türk Ceza Kanununun 146'ıncı maddesine uygun bulunup bulunmadığı tartışılabilir. Ancak Danıştay İkinci Dairesi eylemin niteliğine göre Danıştay kararını uygulamayan, ya da geciktiren yetkililer hakkında görevi kötüye kullanmak ve savsaklamak suçlarından Türk Ceza Kanununun

240 ya da 230'uncu maddeleri uyarınca yargılanmaları için «lüzumu muhakeme» kararları vermiştir (3).

Hukukî sorumluluğa gelince, Danıştay kararının uygulanmasına ilişkin idarî işleme karşı Danıştayda iptal davası açılacağı gibi, bu kararı uygulamayan makam, ya da yetkili aleyhine maddî ve manevî tazminat davası da açılabilir. Kararı uygulamayan yetkili makama karşı açılan tazminat davaları Danıştayda, bu makamın başı olup da kararı uygulamamakta direnen kişi aleyhine açılan davalar da adliye mahkemelerinde görülür.

Genellikle lehine verilen Danıştay kararının uygulanmamasından mağdur olan davacılar tazminat davasını kararı bizzat uygulamayan yetkili kişiye karşı değil, onun işgal ettiği makam aleyhine açmaktadırlar.

Danıştay ve adliye mahkemeleri bu tür davaları kabul ederek, Danıştay kararını uygulamayan ilgili idare, ya da kişi aleyhine tazminata hükmetmektedirler.

Zorunlu durumlar dışında her zaman kararı uygulamayan, davalı idarenin başında bulunan yetkili kişi olmasına karşın, tazminatı ödeyen davalı idare olmakta ve bundan devlet (Hazine) büyük kayıplara uğramaktadır. Hazine'yi keyfi tutumu sonucu bu tür zararlara uğratan yetkili kişilere Hazine'nin rücu ettiği duyulmamıştır.

Kendi tutumu sonucu Hazine'yi büyük zararlara uğrattığı halde, ne cezaî, ne de malî sorunluluğu söz konusu olmayan yetkililer, bu uygulama karşısında daha çok cüretkâr olmakta ve bu durum yargı kararlarına saygınlık duygusunu incitmektedir. Oysa tazminat davaları Danıştay kararını uygulamayan idarî makam yerine, kendisine yazılı ihtar yapıldığı halde bu kararı uygulamaktan kaçının ve davalı idarenin başı olan yetkili kişiye karşı açılırsa, durum çok farklı olacaktır. Bu konuda şikâyet hakkının kullanılmasının da Danıştay kararının uygulanmasını olumlu yönde etkileyeceği kuşkusuzdur. Şöyle ki, Danıştay kararına uygulamamanın sonunda bireysel cezaî sorumluluk yanında, büyük meblağlara ulaşan malî sorumluluğun da kaçınılmaz olduğunu anlayan yetkililer, elbette kararı uygulamakta güçlük çıkaramayacaklardır. İlgili ve uygulayıcılar tazminat davası açarken bu yolu seçtikleri takdirde Türkiye'de uygulanmamış Danıştay

kararları asgarîye inmiş olacaktır. Aksi halde bir gün Anayasa Mahkemesi ile adliye mahkemelerinin de kararlarının uygulanmamasından korkulur.

---

(1) La Commission du Raport du Conseil d'Etat. Bak: Gökçe Abbas, «Fransız Danıştayının Yargı Bölümleri», İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 49 Sayı :5 - 6 Sahife: 457.

(2) M. Letourner, J. Bauchet, J. Meric - Le Conselil d'Etat et Les Tribunaux Administratifs. Page: 198.

(3) Danıştay İkinci Dairesinin 26. 2. 1969 gün ve 1969/357 - 645, 19. 3. 1975 gün ve 1975/153 - 421, 15. 11. 1976 gün ve 1976/965 - 1458 sayılı kararları.

(Milliyet 3. 3. 77)

★

Dursun AKÇAM

G İ R İ Ş

1977-1978 öğretim yılı Üniversite Giriş Sınavları hazırlıklarına şimdiden başlandı. İlgililer açıklama yaptılar. «Kontenjan» durumu, alınacak öğrenci sayısı açıklandı. Adaylara giriş formları yollandı. Ancak öğrencilerde eski teczanlılık yok, sınavtoto'yu tuttürma çabası da yok! Bir aday elindeki «üniversiteye giriş formuna baktı, «yanlış» dedi, «lüme giriş yazılmalıydı!..»

Gerçekten geçen yıl sınav kazananlar, üniversitelere girmiş sayılmazlar. Askeri birliklerin desteğinde girenleri katmazsak!.. Silahsız saldırısız öğretim yapan üniversite ODTÜ idi. Şimdi orası da kapalı, ders yapılmıyor. Üniversite öğrencisi, öğretim üyesi, işçi sendikasıyla biz bu rektörü istemiyoruz dediler. MC'nin rektörü yandım allahayrılmıyor!.. Tek güvence Danıştay!..

İki yıldan bu yana öğrenciler üniversitelere giremediler, ders yapamadılar ama iki yüze yakını kara toprağa girdiler boy boy... Ve cinayetler zinciri uzayıp gidiyor. Kan gövdeyi götürür oldu ne zamandır! Kimsenin aldırdığı yok, kimsenin kılı kıpırdamıyor. Demirel yeni bir

üniversite açtı Malatya'da törenle. İstanbul, Ankara, Erzurum, Diyarbakır, İzmir, Trabzon Üniversitelerini ihya etti, açılmadık bir Malatya Üniversitesi kalmıştı... Buna üniversite açmak denmez. Dense dense MC'nin açtığı yeni bir cinayet kurumu denir!

İşler şirazesinden çıkmasın bir yol. Bilimin yerini safsata, sağ duyunun yerini demagoji alır. Onur, onursuzluğa; utanma, utanmazlığa dönüşür. Ve sorumluluk kavramı da sorumsuzluğa... Nerede bunca gencin katili diye kime soracaksınız? Hükümet kim sorumlu kim? Milletvekili olanlar bunun kolayını bulmuşlar. Dertlendikleri konularda hemen bir önerge hazırlıyorlar.

«Meclis Araştırması» istiyorlar! Bu istekleri Şabanvizyondan okunur ve orada biter. Hiç bir önerge işleme konmuyor hiç biri için araştırma-soruşturma açılmıyor. Bir tepkisi de görülmüyor Taşta ses var, Meclis'te yok! «Meclis Araştırması» istemek, çaresizlerin ellerini açarak, şikayetimi Allaha havale ettim!» Demeleri gibi bir şey. Eğer bu önergeleri milletvekili olmayanlar vermiş olsalardı, TB MM'nin manevi sahsiyetini «tezyif»ten dolayı TCK'nin 159. maddesine göre haklarında kovuşturma açılırdı!

Uğur Mumcu'nun yaza yaza kaleminde tüy bitti. Bu yoksul halkın sırtından alınan vergilerden 13 milyon dolar uçak rüşveti yiyenler bir türlü ortaya çıkarılmıyor. Üniversiteli bir öğrenciyi öldürmekten 24 yıla hükümlü kişi Genel Aftan yararlanarak sabıkalı bir örgütün genel başkanlığını yapıyor. Yine mahkeme kararı ile cinayetten hükümlü bir başkası bilmem hangi partinin gençlik kolları başkanlığında! Ve bu cinayetlerin birinde kullanılan tabancanın sahibi üniformalı kişiden nicedir hesap sorulmuyor!.. Bir de TRT'nin Şaban'ı var. Yargı organları çeşitli davalarda ayrı ayrı karar verdiler, bu adam Genel Müdür değildir dediler. Yargıtay da onayladı. Bu kanunsuz adam görevinin başında. Türkiye Barolar Birliğinin bu amaçlar başlattığı bir günlük «Kınama Günü»nde bu adam avukatların dayanışmasını kırmak amacı ile eteklerini cemredi. Piyasadan derlediği gerici unsurlardan demeçler (!) aldı uzun uzun yayınlattı!..

Yasalar böylesine çiğnenir, katilden, vurguncudan, soyguncudan rüşvetçiden böylesine hesap sorulmazken, her

türlü melanet devrimci gençliğin başında tezgâhlanır. Ölümler için, 141, 142 faşist yasalar onlar için!.. Sonra da olanın bitenin üstüne bir sünger! Falanca parti başkanı demiş ki... Filanca bakan demiş ki. Grup Başkanvekilleri demiş ki... Onların ne dedikleri, ne diyecekleri belli. İki yıldan bu yana genç ölülerin kanlı kefenleri üstünde yürüye yürüye geldiler! Arkada bıraktıkları hayat pahalılığı, yoksulluk, işsizlik, ağıt ve gözyaşları!..

Öğrenciler üniversite sınavlarına gireceklermiş!.. Hangi umutla, hangi güvence ile? Savaş alanına döner, felç eğitim kurumlarının hangisinde bilimi sanatı öğrenecekler, hangisinde geleceğin uzmanı, teknik insanı olacaklar? O öğrenciler ki, tamtakır üniversitelerde diledikleri fakültelere bile yazılamamışlardı!.. Gençliğin başına örülen çoraplar gerçekte ülkenin başına örülmektedir!..

MC yalnız yüksek öğrenim kurumlarını değil, ilki, ortası, lisesi ile tüm eğitim kurumlarını tahrip etmiştir. Öğretmen düşmanlığı, kitap düşmanlığı, çağdaş sanat, çağdaş bilim, çağdaş düşünce düşmanlığı bir kasırga gibi bu okulların altını üstüne getirmiştir. Çağ dışı ders kitapları tuzu biberi olmuştur bu kasırganın!..

Bu kasırga MC ile birlikte gidecektir bir daha gelmemek üzere! Gerçek öğretime, gerçek üniversiteye giriş, gerçek bir düzende, yani halkın demokratik iktidarının kurulduğu düzende olacaktır. Bu çarpık, bu kapkaççı düzende değil...

(Vatan 7. 3. 77)

★

Vedat Nedim TÖR

SAFRANBOLU'DAKİ EVLERİN DERSLERİ

İstanbul'da bir süre önce «Safranbolu Evleri» konulu bir fotoğraf sergisi açıldı. Fotoğrafları Yüksek Mimar Reha Güney çekmişti. Belli ki, Safranbolu evlerinin, mahallelerinin o, kendilerine özgü eşsiz güzelliklerine bir mimar gözüyle vurulmuş da öyle çekmiş...

Yalnız evlerin, mahallelerin genel görünüşleri değil, ev içlerindeki ocaklar, dolaplar, nişler, tavanlar, kapılar da tokmak, kilit, parmaklık, yazı, resim gibi çeşitli dekoratif orijinallikleriyle bu sergide yaşıyordu.

Şehrin genel görünüşünü canlandıran panoda, evler biribirinden ayrı cepheleriyle öyle ahenkli dizilmiş, öyle ustaca yerleştirilmiş ki, hiç biri ötekinin manzarasını kapatmıyor. Günümüzün standardize apartmanlarının sıkıcı biteviyeliği yanında, bunlar, her biri ayrı bir kilim güzelliği taşıyan evlerdi. Kenti korumak yolunda, İstanbul Teknik Üniversite'sinin Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'yle Safranbolu'nun uyanık belediyesinin anlayışlı işbirliği ile bir savaş açıldığını büyük sevinçle öğreniyoruz. Bu örnek girişimin Türkiye'de bütün tarihsel kentlerdeki son kalıntıları korumak ve kurtarmak hareketi halinde gelişip yayılmasını bir uygarlık ve kültür ödevi saymalıyız.

Türkiyemiz, çok zengin bir tarih geçmişi olan eşsiz ülkelerden biri olduğu için, onun bütün yersel özelliklerini korumak, yalnız kültürel değil, ekonomik bakımdan da doğru bir davranış olacaktır. Çünkü dünyada, gittikçe gelişen turizm hareketinin yöneldiği ülkeler, çokluk, böyle tarihsel damgalar taşıyanlardır. Fakat, ne yazık ki, şehirlerimiz ve kasabalarımız tarihsel yüzlerini gittikçe yitiriyorlar. Sözgelişi, İstanbul'un en eski tarihsel semtleri beton yığınları halinde soysuzlaşıyor. Boğaziçi'nin yalıları bir bir çürüyor ve yakılıyor. Göztepe'nin, Erenköy'ün o güzelim köşklerinin yerinde beton mahalleler türüyor. Bu değer bilmez hovardalık böyle sürüp giderse, İstanbul'un hiç bir mimarî özelliği kalmayacak, sıradan çirkin bir kent derekesine düşecektir.

Oysa Almanlar ve Polonyalılar, İkinci Dünya Savaşı'nda, bombardımanlarla yıkılıp yerle bir olan birçok eski Ortaçağ kentlerini bütün mimarî özelliklerini titizlikle koruyarak yeniden kurdular. İşte, bunlar ileri ve kültürlü bir şehircilik anlayışının parlak örnekleridir.

Macaristan'da, Romanya'da, Yugoslavya ve Bulgaristan'da Osmanlı İmparatorluğu çağından kalma mimarî yapıtlar, mahalleler bile sürekli bir koruma ve onarım disiplini altına alınmışlardır. Bütün uygar ülkelerde «mimarî mirası koruma» konusu devletlerin ve belediyelerin

başlıca derdi olmuştur.

Turizm Bakanlığı'nın, İstanbul'da eski yalıları ve semtleri koruma yolunda hayırlı bir girişimde bulunduğunu sevinçle öğrenmiş bulunuyoruz. Umulur ki, bu adım sistemli bir politikanın başlangıcı olur.

Korunması gereken evlerin, köşklerin, yalıların Emlâk Vergisi'nden muaf tutulması, düşük faizli onarım kredileri açılması, içinde oturulmayanların kira ile tutularak çeşitli amaçlarla değerlendirilmeleri gibi önlemlerle onları yok olmadan kurtarmak yolları araştırılmalıdır. İçinde oturulmayan köşkler ve yalılar ayrı ayrı birer giysi, işleme, oya, çorap, heybe, çuval, halı, kilim, kumaş, cam ve seramik işleri gibi çeşitli halk sânatları için müze olarak kullanılabilir. Bu gibi ,müze - yalılar, müze - köşkler, Türkiyemizin turistik çekiciliğini de artırırlar. Bu müzelere, kendi orijinal koleksiyonlarını, adlarının konulması koşulu ile, hibe edebilecek meraklılar da bulunabilir. Türkiye'de birçok özel koleksiyoncular var ki, bin bir emekle topladıkları eserlerin öldükleri zaman değer bilmez mirasçılar elinde çarçur edilmesi kaygısı içindedirler. Bunlar, kendi adlarına kurulacak müzelere, koleksiyonlarını seve seve armağan edebilirler. Örneğin, Kenan Özbel, bütün ömrü boyunca topladığı oya, kese, çorap, çevre, kumaş gibi çok değerli koleksiyonlarını Topkapı Sarayı Müzesi'nin Alay Köşkü'nde, Kenan Özbel adına açtığı özel müzeye daha hayatta iken bağışlamıştır.

Sözün Kısası, Safranbolu evlerinin, mahallelerinin korunması yolunda atılan adım, Türkiye ölçüsünde değerlendirilmesi gereken bir ders olmalıdır.

(Milliyet 13. 3. 77)

★

Emil Galip SANDALCI

«DEVRİM ŞURUBU»

Sıkıyönetim Savcılığından çıkışta, ellerim kelepçeli, tutukevi arabasına doğru götürülürken birden yolun so-

lunda, bir metre ötemde fark etmiştim dazlak kafasını, sivri göbeğini Ali Elverdi'nin. Oğlak yutmuş kalın bir boğa gibiydi. O tür bir keyifliydi sanki. Sonraları, ne zaman adı geçse, hep o sivri göbek gözlerimin önüne geldi. Çirkin.

12 Martın yıldönümünde VATAN'ın Ankara Bürosundaki arkadaşlar, 12 Martın generali şimdiki AP Bursa Milletvekili, Ali Elverdi'ye de sorular yöneltmişler. «12 Mart hedefine varamamıştır... Bugünkü olaylar sıkıyönetimi gerektirmektedir... Genel Af yerinde olmamıştır.» gibisinden yanıtlar vermiş.

Doğaldır. Bu kafa ve anlayıştan başka ne beklenebilirdi ki?

Ali Elverdi'nin, 12 Mart döneminde Ankara 1 Numaralı Askeri Mahkeme Başkanı olarak verdiği idam kararlarını —AP'den milletvekili seçilmek amacıyla— hiç çekinmeden bir siyasi yatırıma dönüştürdüğü ufak bir kitabı var. 10 - 15 baskı yapmıştır... Sığ görüşlülüğünü, politik çıkarcılığını, «vatan kurtaran aslan»lığını yansıtan bir ayna. Üç gencin idamından bir milletvekilliği çıkarmanın kurnazlığını sergileyen ibret verici bir örnek.

11 Mart günü gazetemizi ziyaret eden Zekeriya Sertel gazetedeki 12 Mart ilânında adını Ali Elverdi ile birlikte görünce kızdı. «Böylesine adamlarla benim adımı nasıl biraraya yazarsınız?» diye hepimizi azarladı. Haklıydı.

Öyle kimseler vardı ki insan değil kendileriyle, adlarıyla bile birlikte görünmek istemezdi.

★

Ne yazık ki, 12 Mart salt biçim yönünden geride kaldı. İçerik açısından eskisini bile aşarak yaşamakta:

«... Biliyorsunuz bu yıl bütün Eğitim Enstitülerine Merkezi Sistem puanlarına göre değil, mülâkatla komando, ülkücü, miliyetçi denilen (gerçekte MHP'nin kendi tabanını genişletebilmek için) faşist unsurlar alınmışlardır. Her Eğitim Enstitüsünde olduğu gibi okul açıldığından beri Adana Eğitim Enstitüsünde de forumlar yapıldı, gazeteler-dergiler satıldı, zorla marşlar söyletildi, yüzümüze sövüldü. Bütün bunlara, insanlık dışı hareketlere sadece ve sadece okuyabilmek, devre kaybetmemek için katlanmaya çalıştık. Bize bunu bile çok gördüler. Ve şu-

bat öncesinden başlayarak şu güne kadar tek tek devrimci ve devrimci olmayıp da onların eylemlerine katılmayanları dövmeye başladılar. En az 8 günlük rapor alabilecek şekilde. Kaç gündür arkadaşlardan zor yürüyenler bile var. Bu işi okuldan çıkarken kapı önünde herkesin içinde ve polislerin gözü önündè yapmaktan çekinmemektedirler. Zaten okulda her türlü hakaret ve tehditlerini savuranlarla ders yapmanın zorluğu yanında okuldan çıkarken ne olacağını düşünen bir kişi nasıl ders yapar, nasıl ders anlayabilir?

Okul kapısında polisler bulunmakta, olaydan sonra, olaydan çok dövülmeden sonra, bunlar gelmekte güya güvenliği sağlamaktadırlar. Sağlayamazlar çünkü onlar da ya canlarından ya da sürülmekten korkmaktadırlar. Bunun en güzel örneğini biz gördük.

Bu olyların olduğu günlerde (şubattan önce) bir polis memuru bahçede dolaşmaktadır. Bu, sorumluluğunu kabullenmiş Emniyet memuruna tahammülü olmayan bir faşist gelerek bahçede durmamasnıı, kapıda yerinde beklemesini, dolaşmamasını bağırarak söylemiştir. Memur, bunu orada amiri olan komiser muavinine duyurmuş, amir de (kimsenin kölesi olmak istemeyen halkının yanında sorumluluk sahibi bir memur) o kişiyi çağırtmış, bir daha böyle bir şey yaptığı takdirde ,tehdit ederek bir Emniyet görevlisine emir vermek istemesi halinde onu tutuklayacağını söylemiştir. Bunun üzerine o komiser muavini ve polis memuru ertesi gün. bir daha gelmemek üzere, okuldan uzaklaştırılmışlardır...»

Bu satırlar bir Adana Eğitim Enstitüsü öğrencisinin. Gene de, «umutluyuz. Yaşıyacak ve yaşatacağız. Sevgi insanlık dolu bir düzen mutluluk dolu bir dünya için» diye bitirmiş sözlerini.

★

Birkaç günden beri arkadaşımız Hüseyin Özkan'ın gazetemizde yayınlanmakta olan «İşkence 77» adlı dizisinde Türkiye de hâlâ ne tür işkencelerin uygulandığı örnekleriyle verilmekte ve zaman zaman işkencecilerin kurbanlarına «iç, iç bu devrim şurubudur» diye zorla içirdikleri acı, tuzlu, kusturucu bir sıvıdan sözedilmekte.

Demirel'in «2000 yılında Türkiye» düşü ile Ecevit'in

yeni CHP Programı arasında Türkiye'nin gerçeği: «Şimdiki devrim şurubu»

Vatan 16. 3. 77

★

Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU

DİNAMİT

Herkesin bildiği gibi, dinamit yüksek patlayıcı nitelik taşıyan bir maddedir. Basit kimya. bildigimize göre, temel ögesi nitrogliserindir. Bunun bazı karışım ve yöntemlerle deniz derinliklerinde bile patlayıcı nitelik kazandığını ünlü kimyacı, İsveçli **Alfred Nobel** (1833-1896) bulmuş ve bu yüzden büyük bir servet (31 milyon İsveç kuronu) kazanmıştır. Ölümünden bir yıl önce düzenlediği vasiyetname ile, bu servetin faizinin her yıl fizik, kimya, tıp ve edebiyat dallarında en üstün yapıtları meydana getiren veya keşifte bulunan ve dünya barışı alanında en büyük hizmeti yapan kişiler arasında ödül olarak paylaştırılmasını vasiyet etmiştir. Eğer yanılmıyorsam, ilk ödüller 1901'de dağıtılmış ve o yıl fizik ödülünü, röntgen ışınlarını bulan Alman W.C. Röntgen, edebiyat ödülünü ünlü Fransız ozanı Sully Prudhomme, barış ödülünü de, Kızılhaç Derneği'ni kuran İsviçreli Henri Dunant kazanmışlardır. Dinamitin bulucusu Nobel'in bu ödülerle özellikle barış ödülünü kurmasının nedenini; bu patlayıcı maddenin, insanlığın yararından çok, zararına kullanılabileceği düşüncesinden doğan vicdan azabına bağlayanlar vardır.

Sert kayaları atıp parçalamak için kullanılan dinamitler lokum biçiminde olduğundan, bizde bunlara «dinamit lokumu» denilir. Oldukça acı bir lokum!. O kadar acı ki, Nobel'in bu dünyada duyduğu vicdan azabını, öte dünyada kabir azabı olarak sürdürüyordur belki de bu lokumlar ...Şimdi atom ve hidrojen bombalarının patlama gücünün ölçü birimi, bir ton dinamitin patlama şiddetidir: Şu kadar kiloton, şu kadar megaton gibi.

Bu ayrıntılara niçin daldım? Son günlerde gazete sütunlarında şöyle haberler sık sık yer almaya başladı da ondan: «Kimlikleri bilinmeyen kişiler filan yerdeki depoyu basarak şu kadar bin dinamit lokumu alarak kaçtı». Birkaç gün önce de Çankırı'daki orman idaresinin bekçisini etkisiz duruma getirerek depodan binlerce dinamit lokumu alıp kaçmışlar.

Kimler yapıyor, niçin yapıyor bu işleri? Nerelere götürüp saklıyorlar bu dinamitleri? En önemlisi, ne yapacaklar on binlerce dinamit lokumu ile?... Erciyes Dağına mı atacaklar, yoksa bütün vatana atmayı mı tasarlıyorlar?

Büyük kentlerimizde kimi zaman bazı ilerici öğretim üyelerinin ve yüksek rütbeli kimi subayların evlerine dinamit atılmadı değil, bu memlekette... O dönem, 12 Mart faşizmi dönemiydi. Demokrasi adı altında yürütülmek istenen şimdiki örtülü faşizm döneminde de — bir eski Cumhurbaşkanının evi de içinde olmak üzere — birtakım yerlere, bürolara, bankalara dinamit atılıyor. Çok şükür bu yüzden pek can kaybı olmadı ama vücut tamlığına ve mala zararlar oldu. En önemlisi, patlama olan yerlerde korku doğdu. Dinamitçilerin asıl amacı da toplum içinde korku salarak tedhiş havası yaratmak. Ne elde edecekler bununla? Belli değil. Belki de bu dinamit patlamaları türlü merkezlerden yönetiliyordur. Amaçları birbirinden ayrı olabilir.

Dinamitçi merkezleri bulmak için ille de yeni bir 12 Mart dönemi mi bekleniyor?

Gerçi bugün ülkemizde bir iç savaş havası estiren ölüm saçıcı silâhlı çetelerin eylemleri yanında, dinamitçilik çok masum kalıyor. Bize denilebilir ki: «Bu silâhlı çetelerin yurtları yuvaları ve kurtları, ağaları belli iken onlara bir şey yapılamıyor da, dinamitçilere mi yapılacak? Memleket bu, devlet bu.»

Bence hayır. «Memleket bu, devlet bu değil». «Bozuk düzen»dir bu. «Kanun» diye diye kanunun, «namus» diye diye namusun, «ahlâk» diye diye ahlâkın tepelendiği laçka bir düzendir bu. Yoksa bu güzel memleket ve bu temiz halk, tedhiş eylemleri ile tedirgin edilmeğe lâyık değildir. Bugünkü tedhiş havasının tek nedeni, bulanık

sudaki balık avlarını rahatça sürdürmek isteyen yabancı mafya ve casusluk örgütleriyle uzak yakın türlü yollardan işbirliği halinde bulundukları anlaşılan kapkaççı karanlık merkezler ve bu merkezlerdeki kara ruhlu Türk düşmanlarının zehirli bir sürüngen sinsiliği içinde sürdürdükleri yıkıcı faaliyetlerdir. Mütareke döneminde İngilizlerle birlik olan hainlerin maddi ve manevi mirasçıları, gerek politika sahnesinde, gerek basın ve yayın alanında bu Türk düşmanlarının melun amaçlarına, kimi zaman bile bile, kimi zaman korkunç bir aymazlık içinde alet olmaktadırlar.

Bu tedhiş ortamında, bir de, kendilerinin körüklediği tedhişe güya kendileri engel olarak vatanı kurtaracaklarını sanan bazı kişilerin otoriter bir dikta yönetimi kurma özlemi yuvalanmış yatıyor. Bu gibiler, bir takım haydutların yanında bir kısım temiz gençlerin din ve milliyet gibi kutsal duygularını sömürerek iktidara gelebilmek için ortamın daha da karışmasını ve bu sürgüt karışıklıklardan bezginlik getirecek halkın bir «kurtarıcı arama» psikolojisine kapılmasını beklemektedirler.

Yıllardan beri bir çok uyarı yazılarımda belirttiğim gibi, böyle bir uygulamaya 1931 - 1933 Almanya'sında aşama aşama tanık olduğum ve cahil bir meczuptan başka birşey olmadığı, başta Almanlar olmak üzere, Batı'nın bütün tarafsız araştırıcılarınca saptanan ve sonunda Almanya'nın parçalanmasına neden olan Hitler'in iktidara tırmanma yöntemini yakından, bildiğim için, Atatürk Türkiyesi'nin bugünkü görümüne baktıkça ürperiyorum.

Günümüzün yöneticileri sadece demokrasinin değil, Cumhuriyet Türkiyesinin temeline dinamit yerleştirildiğini nasıl görmüyorlar? Başta sözünü ettiğim karanlık odaklar, meşum ışınlarını oralara kadar da mı sızdırdılar yoksa? Hükümet nerede, parlamento nerede?

Şimdiye kadarki yazılarımda sakındığım bir soruyu da ekleyeyim: Türk devletine yönelecek her türlü tehlikeye karşı koyma andını içmiş olan Cumhurbaşkanı nerede?

Tehlike yalnız dışarıdan gelmez, içeriden de gelir. Bunu çok iyi bilen Atatürk, vatana yönelebilecek tehlike olasılıklarını büyük nutkunun sonunda birer birer

göstermiş ve kurduğu Cumhuriyeti bu nedenle Türk gençliğine emanet etmiştir. Şimdi, bu Nutuk'tan elli yıl sonra, Atatürk düşmanları — şiddetli kışta aç kalmış kurt sürüleri gibi — ülkenin her yanında kol geziyor, kimi zaman TV ekranlarında bile boy gösteriyor.

Demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ayrılmayacağına ant içmiş olan Cumhurbaşkanı böyle bir ortamda çok şey yapabilirdi. «Anayasaya göre **hiç bir yetkim** yoktur» demekle iş bitmez. Örneğin, her kararnameyi ille imzalamak zorunda değildir bir **Cumhurbaşkanı. A**nayasaya dayalı yüksek mahkeme kararlarını hiçe sayan Karataş'lar bürüdü ortalığı bu yüzden.. Baksanız a, **koca** rektörler bile atamadı, Karataş'ı kanunsuz oturduğu TRT'nin başından. Kim var bu kanunsuzluğun arkasında? Sadece komisyon başkanı ve eski MİT yüksek görevlisi bir orgeneral mi, Ege Üniversitesi'nin, bu generalin paralelinde oy kullanan, Teknik Üniversite'nin de pasif kalan rektörleri mi? Elbette değil. Kaldı ki bu karar hukukça geçerli değil. TRT Seçim Kurulu, kamusal bir kuruluş olup özel bir dernek değildir. Başkanın oyu, iki oy sayılamaz.

Demek seçimlere TRT'de bu Karataş yönetimi ile gidilmek isteniyor. Bir yanda hak, hukuk, Anayasa, demokrasi, hukuk devleti, ahlâk, maneviyat lafları, öte yanda bu kavramlara taban tabana ters düşen alicengiz oyunları...

Türk halkı elbet kendini kurtaracaktır bu karışık ortamdan. Ama bunun tehlikeli etkilerini ve korkunç izlerini yok edip silmek için uzun süre çaba harcamak gerekecektir. Yazık değil mi kaybolan zamanlara.

(Cumhuriyet, 20. 3. 77)

★

Vedat GÜNYOL

ACI İLE SAVAŞMAK!

Yunanistan Savunma Bakanı, gazetelere bakılırsa (eylül 1976) şöyle demiş: «Türkiye'de uluslararası çapta po-

litikacılar işbaşına geçmezse, bu bir felâket olur.»

İsa'dan çok önceleri, bir başka Yunanlı (Aklım sağduyunun belli başlı temsilcisi, bir başka Yunanlı: Aristoteles) kendi ülkesini de düşünerek, devlet başkanlarında şu üç değerin bulunmasını, toplum yönetiminin başlıca kazanılmış en büyük ustalık, bir de, rejimin gerektirdiği bir çeşit erdem ve doğruluk.»

Bu sözlerin ışığında Türkiye'ye gözlerimizi çevirirsek görürüz ki, Atatürk dışında, elli yılı aşkın bir süre içinde, üzerinde Atatürk'ün gölgesi düşmüş İnönü'yü bir de Boran'ı, Aybar'ı, Ecevit'i hesaba katmazsak, uluslararası çapta politikacılardan yoksun olduğunu görürüz yanıp yakılarak. Bu ne talihsizlik, bu ne acınası alınyazısıdır ki, Türkiye, yalnız Türkiye mi, bütün dünya, çapı düşük, insanca bir eğitimden geçmemiş, ortanın altında bir düzeyde, hatta bu düzeye ulaşmamış kişilerin yönetimi altına girmiş ve girmektedir.

Çehov şöyle demiş bir eserinde: «İnsanın gerçek bir düşün hayatı olmadı mı, onun yerine serap yaratır.»

Türkiye'de hangi yönetici var ki, özel düşün hayatı olmuş olsun? Demirel'in, para pul kaygısı, giyim kuşam, yeğen kardeş kayırma kaygısı dışında, kafaca, akılca, bilimce bilgice, duyarlıkça, severlikçe örnek olacak bir yaşantısı var mı? Türkeş'in ilkel bir dünya görüşü dışında, olmayacak bir düş saplantısı ve tutku yanılgısı dışında bir yaşamı var mı? Demirel'in serabı, bir içi geçmiş burjuva toplumu yaratmak; Erbakan'ınki çaresiz, yitik bir şeriatçılık düşünü hortlatmak.

Fransız yazarı Chateaubriand (1768 - 1848), şöyle bir tanı ile, devlet adamlığının ana kuralını koymuş ortaya: «Genel olarak, devlet işlerinin başına geçmek için orta malı değerler elverir. Ama, orada uzun süre kalabilmek için üstün değerler gerekir. Bu karşıt değerlerin bir araya gelmesi binde bir olur. Gerçek devlet adamlarının azlığı da bundandır.»

Türkiye'de ve bütün dünyada, gerçek devlet adamlarının azlığı konusunda bundan daha aydınlatıcı bir söz söylenemez.

Aristoteles'e dayanarak devlet hayatımıza bakarsak ne görürüz? Devlet Anayasasına bağlılık diye bir şey yok

ortalarda, Danıştay, Yargıtay kararları hiçe sayılmakta. TV gibi çok önemli yerlere, yasalar çiğnenerek, zorbalıktan yana kimselerin getirilmesinin, yasaları hiçe saymaktan başka bir anlamı var mı, olabilir mi? Halkı kandıranlardan ne beklenebilir başkaca? Demokrasi, özellikle, oy avcılığına dayanan demokrasi, dün olduğu gibi bugün de, uluslararası çaptan yoksun politikacılar çıkıyor ortaya.

Yunanistan Savunma Bakanının «felâket» dediği şey, kendi ülkesini de hesaba katarak, ulusal alandan uluslararası alana indirgenerek, ne olabilir? Türkiye'nin ve Yunanistan'ın bugünkü acıklı durumu değil mi?

Ne demektir, uluslararası çap? Aklın mantığın egemen olduğu, olabileceği bir ortam değil mi?

Bugün Türkiye'de yoksulluk, açlık, çaresizlik kol gezmektedir. Çin bilgini Konfüçyüs'e bakılırsa, «Akıl ile yönetilen bir devlette, yoksulluk yüzkarasıdır.» Bizdeki yoksulluk, sefillik besbelli seraplar peşinde koşan çirkin politikacıların işi! Daha bir ay kadar önce, radyoda konuşan bir büyük yetkili şöyle diyordu, aşağı yukarı: «Amacımız Türk halkını işsizlikten, çaresizlikten ve fukaralıktan kurtarmaktır.»

Buna göre, Türkiye bugün çaresizlik, işsizlik ve yoksulluk içindedir. 12 marttan önce ve sonra, işbaşında olan, işbaşında olmanın yolunu bulan bir iktidar, ilk kez, açık yürekle, dile getiriyor günahlarını. Türkiye bugün çaresizlik, işsizlik ve yoksulluk içindedir. Bunda kimsenin kuşkusu yok. Ve bunu, yetkili bir Başbakan söylüyor, söyleyebiliyor. Ötesi var mı?

Nedir çaresizlik? Geçim sıkıntısı, bir kilo et için sabahın köründe kuyruklara girmek, et pirinç uğrunda saatlerce sürünmek değil mi? Düşüncelerinden ötürü karakollarda, bilmem ne merkezlerinde işkencelere uğramak değil mi? Hakkı yenilip, hakkını arayamamak değil mi? Karakollara düşüp sıra dayağına çekilmek, eli kolu kırılıp yataklara düşmek değil mi?

İktidara sırtını dayamamış olmak, talihsizliklerin en büyüğüdür bugün.

Sartre şöyle demiş bir yerde: «İktidardaki bir adamın oğlu kızı olsun da, köşede bucakta kalsın, duyulmuş şey değildir.» Örnek mi istiyorsunuz? Alın size damatlar,

kayınbiraderler, yeğenler kardeşler vb. Sunaylar, Demireller, damatlar, yeğenler.

Bir Fransız aydını Gehenno: «Acı çekmekten çok, savaşmaktır yücelik» diyor. Türk halkı, acı çekerek değil, acıya karşı savaşarak yücelebilir ancak. Yücelecektir de.

(Cumhuriyet, 22. 3. 77)

★

İsmail CEM

DEMİREL'İN MSP'YE OYNADIĞI OYUN

Doğruyu, açıkça belirtmek gerekir: Süleyman Demirel, küçük politika hesaplarındaki ustalığını bir kez daha ortaya koymuştur. CHP'nin Türkiye'nin yararını herşeyden önce düşünmesinden ve CHP'deki sorumluluk duygusundan yararlanarak Demirel kendini en zor günlerden sıyırmıştır. Aynı zamanda, Sağ'daki güçlü rakibi olan Erbakan'a, büyük bir oyun oynamıştır. Demirel'in bu başarısında kaybeden taraf, öncelikle MSP'dir; oyuna getirilen Erbakan'dır. Demirel belki «...belden aşağı vurmuştur» ama, MSP'nin seçim şansını büyük ölçüde etkileyecek bir operasyonu da gerçekleştirmiştir.

MSP'nin tüm hesabı, Ekim ayına kadar geçecek sürede çok sayıda yeni temel atılmasına dayanmaktaydı. Atılmış temellerin üzerinde yapılar yükseltilecek, bütçenin yaklaşık dörtte birini kontrol eden MSP'li Sanayi Bakanlığı çeşitli yatırımları başlatacaktı. İtiraf etmek gerekir ki, televizyondaki son konuşmasında hayli etkileyici olabilen Erbakan, bunun gibi daha beş programa Ekime kadar çıksaydı MSP oyları önemli bir gelişme sağlayabilirdi.

Ne var ki, bunları görebilen sadece biz değiliz; bu hesapları yapabilen sadece Erbakan değildir: Demirel hem durumu dikkatle değerlendirmiştir hem de hesabını yapmıştır. Erken seçim sadece Demirel'in başlıca sorumlusu olarak görüldüğü bir bunalımın yoğunlaşmasından Demirel'i sakınmayacak, aynı zaman da MSP'nin yükselişini de durdurup tersine çevirecektir.

Erbakan, şimdi köşeye sıkıştırılmış durumdadır. MSP, Meclis engellemeleri yoluyla erken seçim önergelerini önleyemez. Bunu yapması durumunda, hem kamuoyundan ve basından ağır eleştiriler alır hem de seçmenin indinde «yarıştan kaçan» parti oluverir. Yani, bu engelleme olasılığı, ilk bakışta gözüktüğü kadar kolay gerçekleşmez.

Bu durumda. MSP, ya Demirel'in oyununa boyun eğip erken seçimin getireceği milletvekili azalmalarına katlanacaktır. Ya da, başka bir yol bulacaktır. Ancak, bu yolu çok ivedilikle bulması gerekir; önerge bir kez Meclis gündemine getirildi mi, bundan kimse geri dönemez.

MSP, eğer gerçekten erken seçimi önlemek, milletvekili sayısını korumak, Demirel'in oyununu bozmak istiyorsa, yapabileceği tek şey vardır :

Hiç vakit kaybetmeden hükümetten ayrılmak, Demirel'in yolsuzluklarının araştırılmasını ve suçlu görülürse Yüce Divana sevkini sağlamak, yeni bir hükümet formülüyle yeni bir koalisyona ortak olurken, böylece, seçimlerin erken tarihte yapılmasını önlemek, Zira cephe hükümeti düşerse, CHP'nin erken seçim önergesine katılmasındaki tek ve çok önemli neden ortadan kalkmış olacaktır. Güvensizliğin ve cinayetlerin, kargaşanın temelinde yatan Cephe anlayışı, Erbakan'ın bu anlayıştan ayrılmasıyla iktidarı kaybettiğinde, CHP'nin erken seçimi desteklemek eğilimi varoluş nedenini yitirecektir.

Ne var ki, MSP, artık AP'nin kıskacına alınmıştır. Acele, hem de çok acele bir karara varmaması durumunda, vakit çok geç olacaktır. Erken seçim önergesi yolunda artık geriye dönülemeyecek bir noktaya gelinirse, MSP'nin elinde kalan, AP'nin kendisine oynadığı oyunun ve kaybettirdiği MSP milletvekilliklerinin derdine yanmak olacaktır.

(Politika, 25. 3. 77)

★

Örsan ÖYMEN

DEMİREL'İN GEZİSİNDEN

Çukurova'nın 26 derecelik bahar sıcağı...

Adana'dan Tarsus'a kadar uzanan ve iki yakası Sabancı İmparatorluğunun «SA»larıyla çevrelenen yolu arşınlamaya çalışıyoruz. Demirel konvoyu 1973 seçim kampanyasına oranla daha canlı, daha kalabalık.

Tarsus mitingi de öyle...

Gerçi meydanı çevreleyen yol kavşaklarında boşluklar görünüyor ama, dört yıl öncesinin sönüklüğünden farklı bir görünüm içinde Tarsus alanındaki kelle tarlası...

Adana, Mersin, Tarsus birleşmiş. Ama gene 73 kampanyasının bindirilmiş kıtalarından çok, «gönüllü» bir kalabalık.

Çukurova'da Adalet Partisi toparlanır gibi. DP örgütünün yönetici kadrosunun Adana İl Başkanı Sepici ile birlikte yuvaya dönüşü etkisiz sayılmaz.

Selâmetçilerin zayıflamasına karşın Milliyetçi Hareket Partisi'nin de eskiye oranla palazlandığını da görebiliyoruz Çukurova'da. İşte cephe ortaklarının Tarsus'taki görüntüsünden ilk izlenimlerimiz...

★

Demirel, Tarsus'taki meydan konuşmasını barışçı bir çağrı ile kapatıyor:

— Seçim, kaba kuvvet gösterilerine değil, millî iradenin hür ve sağlıklı şekilde tezahürüne vesile olmalıdır. Hangi siyasî kanaatte olursa olsun, oyunu kime verirse versin, bütün vatandaşlarımızdan birbirini incitmemelerini, birbirlerine zarar vermemelerini diliyorum.»

Serik olaylarının tekrarının bu kampanyada Adalet Partisi'ne zarar vereceğinin bilincinde gibi görünüyor Demirel... Bu çağrısını kampanya boyunda tekrarlayacağa benzer.

Ama bu demek değil ki, cephenin başı, Batılıların deyimi ile «fair» bir propaganda sürdürecek.

Yani kurallara uygun, dürüst bir mücadele verecek.

İşte örneği...

Ecevit'in köy-kent projesinde gerçek dışı bir görüntü yakaladı ya... Antalya'daki silahı, Tarsus'ta da ateşliyor ve bile bile ateşliyor bu silahı...

Neymiş? Köy-kent projesi bir göç projesiymiş... Herkes evini barkını, yerini yurdunu bırakacakmış da Halk Partisi'nin gösterdiği yere gelecek ve orada oturacakmış...

Halk Partisi'nin kalkınmayı köyden başlatacağız demesindeki maksat, köyün kalkınması değil, kaldırılmasıymış... Acaba yürekten inanıyor da mı söylüyor bunları? Değil...

Ecevit bunu «yalancılıkla» damgalamıştı TV ekranlarında...

Bir gece önce de ilkokul çocuklarının bile anlayacağı bir biçimde, kara tahta üzerinde şekillerle, resimlerle açıklamaya çalıştığı ütopyasını...

İki bin yılında mı gerçekleşir, 12 bin yılında mı, orası ayrı tartışma konusu ama, TV'yi seyreden köylünün, bunun «göç»le «muhaceret»le, «mecburî iskân»la hiç bir ilintisi olmadığını anlamış olmalı...

Ama Demirel?

Acaba Ecevit'in TV'deki bu açıklamasını izlemedi mi de, bir gün sonra hâlâ eski plağı gramofona koyuyor?

Uçakta kendisine sordum...

— Beyefendi, gene köylüye toplatmışsınız pılıyı pırtıyı...

— Bunun altından galkamazlar, buyurdu...

Ama kasdettiği, projenin altından değil, köy-kent; konusunda Demirel'in attığı «gazık» olmalıydı...

— Yani...

— Bu gazığımın altından kalkamazlar...

— Pekiy ama, dedim, dünkü televizyon programında izlemediniz mi Ecevit'i...

İzlememiş... O sırada RV lokantasında yemekteymiş... Bana sordu ne yaptı, diye...

— Harita üzerinde, tablo üzerinde elinde cetvel açıkladı projesinin hatlarını...

«— Yapamaz onu», dedi, «Cetveli bile yanlış tutmuştur... Hele hele köy konusu... Tam da Ecevit'in konusu yani yani...»

Başbakan köylülüğü başkasına bırakmak istemiyor anlaşılan... Ecevit'in de Arnavutköy'den Anadolu köylerine gerçekçi bir biçimde ulaşamayacağı tezini savunuyor...

Olabilir, bu da bir görüştür... Ama bunu seçim meydanlarında böyle dile getirmek varken... Neden «Bu bir göçtür» diye sunuyor?

Eeeee, seçim silahı...

Yalan da olsa söyleyecek ki, izi kalsın...

DİSK ile, TİP ile, CHP'yi bütünleştirme yolunda göstermek de bu silahların bir başka türlüsü... Onu da tekrarladı Tarsus mitinginde...

Erken seçime gelince... Demirel, bu konuda CHP'nin tavrından hâlâ kuşku duyuyor...

«— Şayet birtakım samimiyetsiz davranışlar ve entrikalarla karşılaşmazsak, seçim yolu açılmıştır» diyor...

Ama bu samimiyetsiz davranışlarla entrikaların kaynak adresi olarak MSP'yi görmüyor... CHP'den kuşkulanıyor...

Başbakan, 24 Toros köyüne elektrik verecek olan işletmeyi de törenle hizmete açtı...

Enerji Bakanı Salahattin Kılıç'la birlikte ve de:

«Böylece karanlıklar, tarihin derinliklerinde kalmış olmaktadır... Türk Toros'un dağ köyleri ışıl ışıl olmaktadır.»

Gibi aydınlık nutuklarla...

Uçağımız Ankara'ya dönerken...

Başkent karanlığa gömülmüştü...

Dışişleri Bakanı da, Suudi Arabistan'da, Kuveyt'te, Basra Körfezinin petrol şeyhliklerinde, avuç açmış petrol sağlamaya çalışıyordu...

Ama, biz karanlığa da alıştık.

Nasılsa iki bin yılında aydınlanırız umuduyla...

(Milliyet, 27. 3. 77)

★

Emil Galip SANDALCI

«ADAMSIZ ARABA»

Elalem erken seçimi sağlayacak içtüzük oyunları ve oylamalarıyla genel seçim hesaplarıyla, milletvekili ve senatör olma düşleriyle, iktidara gelebilme olasılıklarıyla uğraşa dursun; İstanbul'un Kanlıca sırtlarına canhavliyle yapışmış bir kaç yüz aile de gecekondularını yıkımdan korumanın savaşında bir haftadan beri.

Padişahların gözde kullarına dağlar, tepeler binlerce -

onbinlerce dönüm topraklar «ihsan» ettiği Osmanlı döneminde bilmem hangi paşanın tapusuna geçen topraklar üzerinde on yıl, yirmi yıl hatta otuz yıl önce kurulmuş sözkonusu gecekondular.

Sakinleri köyden kopup büyük kente gelmişler. Büyük kentin yetersiz, düzensiz, amansız sosyalekonomik koşullarında kent çevresine taşmışlar ve orada sığınıp, tutunmaya çabalamışlar. Yirmi küsur yıldır maliyeye vergi, havagazı - elektrik - suya para verir olmuşlar. Bulundukları yeri ağaçlamışlar. Alın terleri ile yerleşmişler.

Ne var ki, o! Osmanlı paşasının, kuşaklar boyunca düzineleri bulan varisleri, dede topraklarını «doktorlar kooperatifi» ne satınca düzene ters düşmüşler. Kazmalı kürekli yıkıcılar, panzerli tüfekli polis ve jandarmalarla karşı karşıya kalmışlar.

Her zamanki hikaye.

Bir yanda yürürlükteki düzen ve yasaları... öte yanda kentin kustukları... Gecekondular.

Panzerleri taşlayan kadınlara polisler soruyor :

«— Kendi malınız bunlar. Niye taşlıyorsunuz?»

Kadınlar yanıtlıyor :

«— Kendi malımız ise niye üstümüze sürüyorsunuz?»

Bir çeşit sağırlar diyaloğu.

Arada uzlaştırıcılar, arabulucular :

«— Tazminat ödenecek de... yeni yerleşme yeri gösterilecek de... ev yapımına yardımcı olunacak da... Yıkmama garantisi verilecek de...» mış... mış'larla ölme eşeğim ölme!

Ölmesinler de... Gecekonduluk yerde çocuk dediğin sürüsüne bereket.

Her birinin kafasında kendilerine göre düşledikleri, yorumladıkları, biçimleyip adlandırdıkları şaşkınlıkları... korkuları... umutları... özlemleri... sevinçleriyle bir küçücük dünya.

Kanlıca'da anaların üzerine kendi kendine yürür görünen, ateş saçan, su sıkan, homur homur homurdanan Panzerlere bakmışlar... bakmışlar da... «adamsız araba» adını takmışlar.

Bebe yüzlerinde kocaman açılan gözleri korku dolu.

(Vatan, 8. 4. 77)

★

Prof. Dr. Cavit Orhan TÜTENGİL

MADALYA'NIN ÖTEKİ YÜZÜ

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın bir simgesi olarak «İstiklâl Madalyası» konusunun günümüze kadar uzanan ilginç görüntüleri var. Yıllarca bir onur belgesi olarak kutsanan madalyaların, haklı ve yerinde bir milletvekilinin sözlü sorusunu cevaplandıran zamanın Millî Savunma Bakanı Ferit Melen'in 1971 yılındaki açıklaması olmuştur. «Yeni Adana» gazetesinin 10 haziran 1971 tarihli sayısının 7. sayfasında karşılaştığım (a.a.) çıkışlı haberde Millî Savunma Bakanı üç önemli noktaya parmak basmaktadır :

- İstiklâl Madalyası almak için müracaat edenlerin sayısı, İstiklâl Harbine katılanlardan çok olmuştur.
- Bakan, başlangıçta hatalı tahminde bulunulduğunu ve İstiklâl Madalyasına hak kazananların sayısının birkaç yüzü aşmayacağının sanıldığını, ancak sonradan müracaatların bir çığ gibi büyüyerek yüzbinleri bulduğunu bildirmiştir.
- Bakan, «İstiklâl Harbinde firar etmiş olanlara madalya verilmediğini, ancak bu durumun kayıtlardan tesbitinin zor olduğunu» söylemiş, «ihbarlar vuku buldukça bu durumda olanların madalya ve şeref aylıklarının iptali cihetine gidildiğini» sözlerine eklemiştir.

Yetkili bir kişi tarafından yapılan bu açıklama çok düşündürücüdür. Bir takım resmî belgelere dayandığı için de bir «ahlâk sorunu»na dönüşmektedir. Gerçek hak sahiplerini çiğneyerek öne çıkanlar, «Vatan - Millet - Sakarya Edebiyatı» diye hafife alınan bir «hamaset yarışı»nın kişisel çıkar uğruna hangi raddelere ulaştığını sergilemektedir. Öte yandan, bir avukatın «Okuyucu Mektupları» sütununda karşılaştığımız «Pek çok gazi İstiklâl Madalyasını alamadı» başlıklı yazısı (Cumhuriyet, 18 ağustos 1975, s. 7) konunun bir başka yüzünü, gerçek «gazi»lerin

karşılaştıkları bir bürokrasi sorununu vurgulamaktadır:

«869 sayılı kanunda anılan süreler zarfında Millî Orduda görev yapanlara İstiklâl Madalyası verilir ve sağladığı haklardan hamili yararlanır, kaydı vardır. Ancak, Millî Orduda hizmet etmiş birçok kimse terhis ve duhûl tarihlerinin kütük kaydında bulunmaması nedeniyle madalyaya ve maaşa müstahak olmamışlar, 90 günlük süre zarfında da pek çoğu fakir ve yaşlı bulunmaları nedeniyle İdare Mahkemelerinde haklarını arayamamışlardır.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin gerçekten âdil, istikrarlı kararlarına göre, terhis ve duhûl tarihlerinin kütük kaydında bulunmayışı mükellefin değil, idarenin bir kusurudur. Haklarını süresinde aramadıklarından dolayı pek çok gazi İstiklâl Madalyasının manevî zevkini dahi tadamamanın üzüntüsü içerisindedirler.

Kanun koyucunun bu konuya eğilerek; anılan kanuna bir ek madde koyması ve mağduriyetleri önlemesi hakşinaslık olur kanaatindeyim.»

Bu istek çok haklı sebeplere dayanmış olmalı ki, 869 sayılı yasaya bir geçici ek madde konularak hak sahiplerinin müracaatı için yeniden altı aylık bir süre tanımasına ilişkin kanun tasarısı Hükümet tarafından Millet Mecisi Başkanlığına sunulmuştur. Yerel basının büyük bir ilgiyle izlediği madalya konusu gerçek «gazi»leri uyarmak bakımından herhalde yerinde olmuştur. Büyük gazeteler son gelişmelere yer vermezken, Tarsus gazetesi, 8 kasım 1976 tarihli sayısında, sözkonusu kanun tasarısının gerekçesini açıklamaktadır. Buna göre, İstiklâl Savaşına 340 bin kişinin katıldığı, bunlardan 40 bininin şehit düştüğünün tahmin edildiği kaydedilmiş, bugüne kadar 193 bin kişinin İstiklâl Madalyası almak için müracaatta bulunduğu belirtilmiştir. İstiklâl Madalyasının «şeref vesilesi olmaktan çıktığı ve bir menfaat unsuru şekline geldiği» ifade edilen gerekçede, şeref aylığının ise gerçek hak sahiplerinden çok kötü niyetli kişilerin lehine geliştiği ileri sürülmektedir.

Buraya kadar üzerinde durduklarımız «olay alanında» varolan görüntülerdir. Asıl gerçeklik ise, olay planında varolanın sanat planında, edebiyat planında varlık kazanmasiyle oluşur. Bunun içindir ki Oscar Wilde, çok haklı

olarak Thames nehri üzerindeki sisin varlığını, ressamların tablolarında sisin yer almasına bağlar. Çünkü sanat planında sise varlık kazandıran, bir doğa olayı olarak nehrin üzerindeki sis değil, ressamların tablolarında gerçekliği kanıtlanan sistir. O. Wilde olaya böyle bir mantıkla yaklaştığı içindir ki, ona göre, «Ressamlar Thames üzerinde sis yaptıkları günden beri Thames üzerinde sis vardır.»

Madalya konusunda da koşut bir durumun edebiyatımızda ortaya çıktığını görüyoruz. Adalet Ağaoğlu'nun «Yüksek Gerilim» adını taşıyan «öyküde İstiklâl Madalyası konusu işleniyor. Askerliğine karşılık iki katırından birini veren, sonunda yine de askere alınan, dizanteriye yakalandığı bir sırada, kaçak kovalarken baskın yaptığı evde yatıp kalarak bölüğünü yitiren, Mudurnu dolaylarında arkadaş olduğu bir kaçağı evinde bir süre sakladıktan sonra «kuşanıp» bölüğüne dönen bir tren yolcusudur öykünün baş kahramanı. Kendi köyüne yapılan baskında dokuz kaçak yakalandığını anlattıktan sonra, olayı şöyle değerlendirecektir: «Ulan kaçak olacağına kaçak kovalasaydın senin de bir madalyan olurdu şimdi..» Üç ayda bir maaş alan, bütün trenlere bedava binen ak saçlı tatlı geveze bir yandan gördüğü itibarı anlatırken, bir yandan da uygulamayı eleştirecektir. «...Katır verip, at verip, para verip, ne edip edip kendileri hiç giymeyenler de takındılar ya bunu şimdi... Çok kimse takındı. Kâadı olmayanlar, yarım yırtık olanlar... Bol bol dağıtıldı.»

Kapitalistleşme sürecine giren azgelişmiş toplumlarda «kişisel çıkar» baştacı edilince, en akla gelmedik yerlerde «madalya'nın öteki yüzü» sırıtmakta gecikmiyor.

(Cumhuriyet, 11. 4. 77)

★

Nadir NADİ

BİRİNCİ BASAMAK

Aday adayları açıklandı ve bir hukukçumuzun «mas-

karalık» diye nitelediği ön seçim mekanizmasının ilk basamağına adım atıldı. Genel Merkezce veto edilenler, liderlerin tutumundan yakılıp adaylıklarını geri alanlar, partilerinden katılmaya hazırlananlar, dahası birbirlerine kızıp yumruklaşanlar var. İlk basamak bu. Kuşkusuz bu kadarla kalmayacak. Ön seçim günü gelene dek her ilde, her ilçede aynı partinin üyeleri, yani aynı politikamn savunucuları, daha açık bir deyimle aynı yolun yolcuları arasında kıyasıya bir savaşım sürüp gidecek. Karşılıklı ağza alınmaz savlar ortaya atılacak, kıran kırana bir suçlama kampanyasına girişilecek, delegeleri etkilemek için türlü oyunlara başvurulacak. Sonra bunun adına «hizmet yarışı» denecek. Ön seçimlerin bitmesiyle «maskaralık» sona erecek mi? Hayır. Aday listelerini açıklamakla görevli Genel Merkezin kontenjan yetkisi var ya, uygun görülen yerlerde o da kullanılacak. Liste başına tepeden inme getirilen bir kontenjan adayı arkadakilerden hiç değilsc bir bölümünü Genel Merkeze karşı kızgınlığa ya da küskünlüğe iteleyecek.

Adaylar belli olunca da artık her şey bitmiş olacak. Liste başlarında yer alan sayın adaylar kendilerini seçimden önce seçilmiş sayabilirler. Liste sonuna kalanlar da, tek başına iktidara gelmesi umulan bir partiden de olsalar talihlerine küsmekte yetinmelidirler. Ülkemize ne denli yararlı, seçmenlerin ne denli sevdiği kişiler olsalar da onlar için yapılacak bir şey yoktur artık. Daha doğrusu onlar için yapılacak bir şey yoktur ama, onların yapacağı bir şey vardır: Parti disiplini ve parti ilkeleri uğruna «vatan, millet, sakarya» diyerek peşin peşin yitirdikleri seçimi kendi listelerinin kazanması için 5 hazirana değin mahalle mahalle, ev ev dolaşarak propaganda yapmak, seçmen yurttaşlardan oy toplamaya çalışmak.

Ülkemiz koşullarına hiç uymayan bu ön seçim mekanizmasının değiştirilmesi gereği üzerinde çok duruldu. Milyonlarca seçmeni bir kaç bin delegenin buyruğu doğrultusunda oy kullanmaya zorlamanın yanlışlığım hemen bütün partiler onaylamış bulunuyordu. Ayrıca Genel Merkezin veto hakkının sınırlanması, bu konuda yerel parti örgütlerine daha geniş yetkiler tanınması, ön seçimlerin tüm partilere açık olması, hiç değilse delege sayısının kişisel

oyunlara olanak bırakmayacak ölçüde arttırılması üstüne yıllardır çeşitli düşünceler ileri sürülmüştü. Ne var ki bugüne dek bu konu bir türlü parlamentoda ele alınıp incelenmek fırsatı bulunamamıştır. Seçimler sonuçlanıp da Meclisler çalışmaya başladı mı, partilerimiz birbirlerine düşmekten kendilerini kurtaramamakta, ön seçim döneminde sürdürdükleri yakışıksız savaşımı bir başka açıdan parlamento çatısı altına aktarmaktadırlar. Bakalım, 5 hazirandan sonra durum düzelecek mi?

(Cumhuriyet, 21. 4. 77)

★

Uğur MUMCU

«FAZİLET MÜCADELESİ»

Bugünlerde aday adayları köy köy, mahalle mahalle, kahve kahve dolaşarak seçim propagandaları yapıyorlar. Neyi merak ediyorum, biliyor musunuz? AP Genel Başkanı Süleyman Demirel için en ağza gelmedik sözler söyleyip de, sonradan, AP'ye giren milletvekilleri, seçmenlere neler söylüyorlar?

AP Sivas Milletvekili Vahit Bozatlı, CHP'den AP'ye «transfer» olmuştur. Bozatlı 1970 yılında, Süleyman Demirel'in adının karıştığı yolsuzluk iddiaları ile ilgili olarak şu konuşmayı yapmıştı. TBMM birinci birleşim, onuncu toplantı. Tarih 16. 12. 1970.. Tutanak dergisinin 77. sayfası. Bir bölümü aynen aktarıyorum :

— Bizim arzumuz ne olursa olsun, bir hükümet başkanının, bir başbakanının «şaibeden» uzak kalmasıdır. Her türlü şaibeden uzak kalmadığı takdirde bir başbakan, bunu bilesiniz, bunu bilesiniz, o memleket özlediği huzura hibçir zaman kavuşamaz. (CHP sıralarından bravo sesleri) bir hükümet başkanı şaibe altında kaldığı müddetçe, o memlekette özlenen huzur, özlenen aşayiş hiçbir zaman kurulamaz. Bunun ifadesi şudur: «Balık baştan kokar» sözü vardır. Bu halk için kötü bir örnek olur, bu o ülkede

hukukun hakimiyetinin henüz tesis edilmediği anlamına gelir..

Bozatlı bu konuşmasında Demirel'in yüce divan'da yargılanmasını istiyordu. Demirel yüce divana gitmedi ama Bozatlı tıpış tıpış gitti, AP'ye kaydını yaptırdı. Bu sözlerden sonra, Demirel ile şapur şupur öpüştü üstelik. Şimdi Sivas'ta, şu sözlerinin tam tersini söylüyor..

Bir de, Ali Elverdi var, biliyorsunuz. O da, Ankara Sıkıyönetim 1 nolu mahkeme başkanıyken, «Türk ulusu adına» imzaladığı kararda, Demirel'i şu sözlerle suçluyordu :

— Ekonomik sıkıntı, buhran, politik tutarsızlık, 26 milyonluk birader yolsuzluğu söylenti ve çalkantılarının ve bu şayfaların gün ışığına çıkması yolundaki çabaların baltalanması, engellenmesi yolundaki ayak oyunları...

Ali Elverdi, Vahit Bozatlı'nın, Meclis kürsüsünden değindiği «Birader yolsuzluğu» konusunu sadece mahkeme kararına geçirtmekle kalmıyor bir de üstelik, Demirel'i «ayak oyunları» yapmakla suçluyor.. Sonra, o da Demirel ile öpüşerek koklaşarak AP'ye giriyor.

Konya Milletvekili Necati Kalaycıoğlu, Demokratik Partiden AP'ye geçenlerden biridir. Demirel'i, Kalaycıoğlu gibi «karalayan» bir ikinci milletvekiline rastlanmamıştı. O da AP'ye girdi. Demirel ile öpüşüp koklaştı. Alınız size Konya «Yeni Meram» gazetesinin 26 haziran 1970 günlü sayısından Kalaycıoğlu'nun bir kaç cümlesi :

— İddia ve ısrar ediyoruz ki, milletin vatanın ve AP'nin tek kurtuluş yolu Süleyman Demirel'in şapkasını alıp gitmesine bağlıdır. AP Genel Merkezi 1963 yılında basılıp tahrip edildiği zaman şapkasını alıp giden bu zatın, bugün hakkındaki bu kadar ağır itham ve isnatlar karşısında asgarî manada aynı davranışı göstermesi beklenirdi.. Masonluk iddiasını uzun süre uydurma bir belge ile saklamasını beceren bu zatın hakkında yürütülen tahkikatın baştla kaldığı müddetçe verilen dolaplar karşısında ne derece müsbet ve salim bir sonuç verip vermeyeceğini aziz milletimizin yüksek takdirlerine bırakıyoruz...

Biz de, Necati Kalaycıoğlu'nu «Aziz milletimizin takdirlerine» bırakıp DP'den ayrılan AP'ye kapağı atan Kubilay İmer adlı Konya Milletvekilinin sözlerine göz ata-

lım. Aynı «Yeni Meram» gazetesinde aynı gün şöyle konuşmuş İmer :

— Yaptığımız fazilet mücadelesinde en büyük endişemiz, memleketimizin, milletimizin gelecekteki huzur ve refah ve saadetinin gölgelenmesidir. Bunun müsebbipleri Demirel aile ortaklığı ile, onların etrafında çevrelenen yeminli menfaat şirketidir. Şaibeden uzak bir idarenin teessüsü ve idamesi için bir fazilet mücadelesine girdik. Parti içinde başlayan ve parlamentoya da sirayet eden bu davranışın tatbikçişi ve takipçisi yine bizler olacağız...»

Şimdi Konyalı seçmenler, Kubilay İmer'i yakalayıp da:

— Sen de mi menfaat şirketine girdin? Derlerse, ne olacaktır, acaba?

«Millî ve manevî değerler» işte bu adamlarca savunuluyor. Siz hesap edin artık gerisini...

(Cumhuriyet, 25. 4. 77)

★

Vedat GÜNYOL

KASAP SÜNGERİ

Doğruluktan payını almamış, utanması sıkılması olmayan insanlara «Yüzü kasap süngeriyle silinmiş» deyimini yakıştırmış atalarımız, insanın gözünün içine baka baka yalan söyleyen, yalanı yüzüne vurulunca da başka yalanlarla durumunu kurtarmaya çalışan düzenci düzmeci, yılık yırtık, edepsiz havasız, rezilin rezili kimseleri düşünerek.

Toplum yaşamının kurulup yürüyebilmesi, hele yürütülebilmesi, yani yönetilebilmesi için doğruluk ve utanma gibi gereklinin gereklisi iki erdemin varlığına, korunup kökleştirilmesine bağlı görünüyor bana kalırsa. Ne yazık ki, bu iki erdem de, özellikle kapitalizme bağlanmış, bağlanmaya heves etmiş ve etmekte olan ülkelerde, yüzleri kasap süngeriyle silinmiş politikacıların elebaşlarında gün geçtikçe daha bir yokolup gitmekte.

Doğruluk ve utanmanın devlet yönetiminde başta ge-

len erdemler olduğunu, onlarsız toplum yaşamı düşünülemiyeceğini, bilgeler bilgesi Platon dile getirmiş ilk önce. Protagoras (*) adlı diyalogunda, erdemlerin öğretilir şeyler olduğu konusunda, Protagoras ağzından insan türünün doğuşu üstüne, mantığa dayanan bir açıklama yerine, yaşlıların gençlere anlattığı bir masal kanalıyla erdem sorununa ışık tutuyor. Masal şu: Tanrılar ölümlülerin, yani canlıların yaratılması için gerekli zaman gelince, toprak ateş ve bunlara karışabilen şeylerden oluşan bir hamurla onlara yeraltında biçim veriyorlar. Işığa kavuşacakları an gelince, Tanrılar (ölümsüz Tanrılar), her birine gerekli güçlerin dağıtılmasını Prometheus'la, kardeşi Epimetheus'a bırakıyorlar. Epimetheus, ölümlülere yetenek ve erdemleri dağıtma görevini yükleniyor. Kimilerine silâh, kimilerine korunma aracı olarak başka güçler veriyor. Küçük yapılara, kaçmak için kanat sağlıyor, kimilerine de yeraltında sığınma becerisi Her bir türü, birbirinden korumak için birtakım güçlerle donattıktan sonra, Zeus'tan gelecek hava değişikliklerini göz önünde tutarak kimliklerinin üstünü kalın deri ve tüylerle kaplıyor, kimilerinin ayaklarına tırnak takıyor. Daha sonra, her türe ayrı ayrı besinler sağlıyor, kimine otları, kimine yemişleri, kimine ağaç ve bitki köklerini, kimine de hayvan etini öngörüyor. Ama, yenip yutulanların türlerini tükenmekten kurtarmak için de, yiyenlerin az, yenilenlerinse çok olmasına dikkat ediyor.

Prometheus, kardeşinin başarısını kutlamaya geldiğinde,de, yazıklanarak görüyor ki, insan türü çırılçıplak kalmıştır. Kardeşinin bu dalgınlığını onarmak için kollarını sıvayıp ilk olarak, Hephaistos'la Athena'dan, sanat ve teknik yetenekle ateşi çalarak, onları çaresizlik içindeki insanlığa armağan ediyor. Böylece, insanlar hayatlarını korumaya yarayacak bilgileri ve becerileri elde ediyorlar. Ne var ki, birlikte yaşamayı sağlayan devlet sanatını bilmiyorlardı. Kendilerini korumak için bir araya geliyor ve şehirleri kurmaya yelteniyorlardı ama, birleştiler mi de, devlet sanatını bilmedikleri için, birbirleriyle didişip dağılmaya yüz tutuyor, vahşi hayvanlara yem oluyorlardı. Bunun üzerine Zeus, insan türünün tükenmesinden korkarak, şehirlere düzen sağlamak, insanlar arasın-

da dostluk kurmak için Hermes'le insanlara doğruluk ve utanma duygularını, yöneten yönetilen ayrımı yapmadan, herkese eşit olarak, dağıtıyor.

Doğruluk ve utanma, işte size, insan ilişkilerinde, insanla devlet, devletle toplum ilişkilerinde, ön sıraya alınması, baş tacı edilmesi gereken iki erdem.

Şimdi soralım kendi kendimize. Toplum hayatımızda, politika sahnemizde, adları ünlüye çıkmış, ama bütün becerileri yalanlar dolanlarla üstte, en üstte kalmayı başarmış, aslında beş para etmez, kafa yoksulu, ahlâk bakımından sıfıra sıfır elde var sıfır insanlarda bu iki erdeme raslayabildik mi, raslayabiliyor muyuz bunca, yıldır?

«Tutulmayan uğru (hırsız), beyden doğru» diye bir atasözü var karşımızda. Hırsızlıkları iyice bilinen ama —türlü engellerle— ispatlanamayan nice politikacı, toplum hayatında sözü geçen, geçmekte olan politikacı, senden benden daha doğru, daha dürüst geçinebiliyorlar, saygınlıklarından (kof, iğreti, yakıştırma, yakıştırılma saygınlıklarından) hiçbir şey yitirmeden!

Yüzleri kasap süngeriyle silinmiş bu erdem yoksulu insanlar, saygınlıklarını halkın cahilliğinden alıyorlar. Bu tür politikacıların başlıca becerisi, kendilerini bütün pisliklerine rağmen egemen kılma becerileri, «insanı insana takıcı» olmaktır. Louis XIV şöyle diyormuş: «İnsanları birbirinden ayırmayı, her yerde karışıklık çıkarmayı politika sanatının başlıca kuralı sayanların düşüncelerine katılmadım hiçbir zaman.»

Bugün, toplum yaşamında sözü geçen, devlet gücüne dayanarak sözünü geçirten polotikacıların tek hünerleri bu işte: İnsanları birbirinden ayırmak, alevî, sunnî, sağcı solcu ayrımına prim vererek.

Bugün, dünyanın dört bir yanında, devlet yönetimini ellerine geçirenler, yerlerinde, mevkilerinde kalabilmenin tek çaresini halkı aldatmakta buluyorlar. Bu daha çok, doğu ülkelerine özgü bir nitelik. Onurlu devlet adamı özel hayatıyla ilgili en küçük bir kuşku karşısında, pılısını pırtısını toplayıp, politika sahnesinden ayrılmakta buluyor onurunu korumanın yolunu. İşte size, İsrail başbakanının, bütün dünya başbakanlarına örnek olması

gereken davranışı: Amerikan bankalarında parası olduğu kamuoyuna duyurulunca, görevinden ayrılıveriyor. Türkiye'de hangi devlet adamı var ki, olabilir ki, böyle bir suçlama karşısında görevinden ayrılmış olsun. İnönü bile böyle söylentilere kulak asmıyacak kadar vurdum duymaz davranmadı mı?

İsrail devleti bir Doğu devleti sayılabilir, Doğuda yerleştiği için. Ama, onur bakımından Batılı olduğunu ispatladı, başbakanının, çalma çırpma ürünü olmayan varlığının Amerikan bankalarına yatırılmış olması karşısında.

Sunta rezaletleri, Lockheed felâketleri, halkın diline, bilincine dek uzanmış olmasına karşın, bu işlerle ilgili kimselerin, devlet gücüyle, devlet desteğiyle korunmasının uygunsuzluğu, haksızlığı, doğrusuzluğu gün ışığına çıksın çıkmasın, ortada dururken, bir takım suçlu ama güçlü politikacıların hâlâ gerdan kıvırıp, seçim nutukları atmaları, atabilmeleri insanı çıldırtabilir.

Türk politika hayatına, bugüne bugün, «yüzleri kasap süngeri ile silinmiş» politikacılar nasıl egemen oluyor, sorarım size.

Türk halkının, politik bilinç kazanıp kazanmadığını, haziran seçimlerinde göreceğiz, «yüzleri kasap süngeriyle silinmiş»lerin oy alıp almayacaklarına bakarak.

Diyeceğim bu kadar.

(Cumhuriyet, 16. 4. 77)

(*) Flaton: Protagoras, Çeviren: N. Ş. Kösemihal, M. Eğ. Yayınları 1943, s. 21 vd. ; Büyük Klasikler: Eflatun II. Çeviren: Tanju Gökçöl, Hürriyet Yayınları 1975, s. 205 vd.

★

Attilâ İLHAN

OLMAYACAK DUAYA AMİN

Peki Adalet Partisi'nin yıllardır içinde debelendiği «fiili» çelişki ne olacak?

'Milliyetçi, memleketçi, medeniyetçi' br iktidar oldu-

ğunu savunur durur, yurt içinde bırakın komünistliği sosyalistliğin s'sine bile nefes aldırmayacağını övünerek söyler, yönetimi öyle ayarlamıştır ki gerçekten emperyalist sistemin 'ideolojik savaşı'nın bütün biçimleri bütün kademelerde uygulanır durur, istihbarat servisleri emperyalizmin ajan devletleriyle flört ederler, silahlı kuvvetleri NATO'nun ve CENTO'nun kalesi olduğu belirtilerek övünülür.

Bunun olağan sonucu ne olmalı, Ortakpazarla aramız gülpembe, Amerika ile ilişkilerimiz şeker şerbet değilmi, hayır, yıllardır tekler durur bu ilişkiler, hep üvey evlat işlemi görürüz, hep itilir kakılırız, hep barbar aşağılanırız vs. Hal böyle olunca da yurt içinde o sosyalistliğe düşman, kömünistliğe soluk aldırmayan 'milliyetçi memleketçi, medeniyetçi' iktidar, uluslararası ilişkilerinde tutar Sovyetler Birliği ve uyduları ile inanılmayacak yakınlıkta dostluklar kurar.

Bilmem teker teker saymak gerekir mi? Adalet Partisi'nin geçen iktidarında gerçekleştirilme yoluna konulan yedi büyük sanayi projesi Sovyetler'in desteğiyle oluşur, bu iktidarında eski projelerin genişletilmesi tezgahlandığı gibi, yeni yeni, hayli büyük projeler ele alınır, Moskova'nın bir kerede bize vereceği kredinin Almanya'nın yirmi yılda verdiğinin yüz katı olduğu gazetelerde çıkar, ufak ufak bir saldırmazlık paktı ufukta belirmiştir vs vs...

Kısacası yurt içinde komünizmi bir umacı bir öcü gibi halkın karşısına diken Adalet Partisi, uluslararası düzeyde bu umacı ve ölcüyle içli dışlıdır, beraber çalışmakta, iş ve güçbirliği yapmaktadır. Bu da önemli hatta vahim bir çelişki sayılmalıdır.

SOSYALİZME KARŞI TUTUMUNU GÖZDEN GEÇİRMELİ

Sovyetler'in uyguladığı sosyalizmi eleştiririz o başka, ama devlet olarak, bağımsızlığımızı koruyabilmemiz için Amerikan baskısını ve nüfuzunu Sovyetlerle anlaşarak dengelememiz gerektiğini çok yazmışızdır. Bu bakımdan, Adalet Partisi niye böyle bir işe kalkışıyor diye eleştir-

miyoruz, Adalet Partisi birazda zorunlulukların itişiyle böyle bir denge politikasına girmiştir ama, bu politika yurt içinde uyguladığı politikayla çelişmektedir, oysa iç ve dış politikalar birbirinden ayrılmaz birer bütündür diyoruz. Yurt içinde CIA ile işbirliğine girişip en ılımlı solcu eğilimleri bile hainlikle damgalamaya kalkışıp yurt dışında KGB ile Filistin sorununda Araplara nasıl yardımcı olunabileceği düşünülemez, bu anlamsız ve tehlikeli bir tutarsızlıktır, zira her iki tarafın da samimiyetsizlikten kuşkulanmasına yol açar.

Peki ne yapılmalı? Basit! Dünyanın her ülkesinde sanayileşme ile demokratikleşme aynı siyasal sınıfın temsilcileri tarafından yapılmıştır, Türkiye klasik gelişme şemasına uygun ilerlediğine göre bizde de öyle olması gerekir, sanayileşmeye sahip çıkan, işçi sınıfının siyasal ağırlığını tarih sahnesine parti olarak koymasına da olanak hazırlayacak, başka yolu yok bunun, hem sanayileş, yani işçi sınıfını nicel ve nitel olarak geliştir, hem bu sınıfın tarihsel ve toplumsal özlemlerini siyasal olarak kamuoyuna sunmasını engelle, olmayacak duaya amin demek.

Adalet Partisi tutarlı bir parti olmak, bu alandaki çelişkisinin üstesinden gelmek istiyorsa, işçi sınıfına karşı tutumunu değiştirmek onun siyasal hak isteme platformu olan sosyalizme yeşil ışık yakmak zorundadır. Soğuk savaş yıllarının azılı sloganlarını ortaya atmakla, öğrencilerin birbirini vurmasına, işçilerin sokağa atılmasına gözyummakla zaten önleyemez bunu, önleyememektedir. Daha önce yazmıştım, eğer bunu emperyalist sisteme sadakatını belli etmek, ona yaranmak için yapıyor da, 'sen bakma Rusya ile flörtüme ben aslında senden yanayım, böyle olduğumu da bak nasıl gösteriyorum' demek istiyorsa, boşuna çabalıyor, zira emperpalist sistemin gelişmekte olan ülkelerde uyguladığı yeni politika işçi hareketlerine karşı çıkmak, sosyalistliği ihanet ilan etmek değildir, onu sulandırmak, yozlaştırmak, düpedüz solcu geçinmektir, bu bakımdan da çağdışı kalmış oluyor AP. Amerikancı solculuğu başkasına kaptırmaması lâzımdı. Geç kaldı.

ASTARI YÜZÜNDEN PAHALI BİR GÜVENCE

Yoooo, geç kalmadı belki, belki de bizde kafası bir türlü çağını idrak edemeyip Ecevit'i kızıl bolşevik sanan görgüsüz kapitalistlere güvence vermek için böyle davranıyor, bu da yabana atılmayacak bir görüş, ama, bir avuç idraki kısa sanayiciyi memnun edebilmek için girişilen işçi ve solcu düşmanlığının yüzbinlerce işçinin oyundan partiyi yoksun bırakması gibi başka bir çelişkiyi getirdiğini nasıl görmüyor, nasıl dışpolitikasıyla içpolitikası arasındaki çelişkiye bir de seçmenleri arasındaki böyle vahim bir çelişkiyi ilave ediyor.

Çünkü, tabanı CHP'ye kaydıysa, nedeni bu yanlış tutum, zira dünyanın her ülkesinde olduğu gibi, Türkiye'de de işçi sınıfı sola yatkındır.

(Dünya, 20. 4. 77)

★

İlhan SELÇUK

BİLE BİLE LÂDES Mİ?

«Of anam vuruldum! dedi bir ses. İki üç metre yakınımdaydı. Sendeledi, düştü. Arkadaşlarımızın kolları üstünde tedavi yerine götürüldü.

Bir sarsıntı duyuyorum. Sol ayağımda kasılma, acı. Elimi uzattım. Avucumda kan. Yeniden yokluyorum, avucum doluyor ...Bağırıyorum: Vuruldum!.

Bayılmışım...»

Niksar veya Şiran olaylarından bir yankı mı, yukarıdaki satırlar? Hayır. Dün 28 Nisandı. Bundan 17 yıl önce, yasaları çiğneyip baskı rejimi uygulayan siyasal iktidara karşı bir protesto mitingi yapmak istemişti üniversite gençliği. Güdümlü polis, gençlerin üstüne ateş açmıştı. Hüseyin Onur, dünkü Cumhuriyet'te o günü anımsıyor:

«Bayılmışım, kurşun kasığıma girmiş. En büyük atar-damar, doktorların deyimiyle arter femoralis parçalanmış. Bütün kanı üç beş dakikada akıtan bir damar-

mış bu. Kurtuluş nadirmiş. O arada Hukuk Fakültesinden bir arkadaşın bilmeyerek yaptığı, kanı durdurucu bir tampon ölümü engellemiş. Hastaneye yetiştirmişler. Anımsamıyorum. Kanımın üçte ikisi gitmiş, tansiyon 3-4, nabız 180'miş.»

Ve 28 nisan gazisi Hüseyin Onur, «nereden nereye?» diyerek sözlerini sürdürüyor:

«Yaşıyoruz işte bal gibi: Bir ayağım kesilmiş, takılmış da olsa. Ya bugün öldürülenler? Anaları, babaları, çocukları?.. Kendinden söz etmeye utanıyor insan. Ülkemiz adına, insanlık adına utanıyor. Faşizmin, yüreğinde vicden yerine cüzdan taşıyan, her insanı en azından tiksindiren kanlı elleri; gençerimize, işçilerimize, öğretmenlerimize kefen biçiyor.»

★

«Yaşıyoruz işte» diyor Hüseyin Onur. Aradan 17 yıl geçmiş. Ve dünkü 28 nisanda CHP Genel Başkanı Ecevit'in otobüsü, ikinci kez yaylım ateşine tutuldu. Niksar'da parçalanmıştı camları, kurşun delikleri vardı her yanında. Şiran'da silâhlı saldırı yinelendi. Araçtan hiçbir hayır kalmadı. Şimdi Ecevit otobüsün durumuna bakarak mırıldanabilir:

— Yaşıyoruz işte!

Yaşıyor elbet. Hem de adam gibi yaşıyor. Çünkü yaşamanın «türlü» biçimleri vardır. Solucan gibi yaşar kimisi; akrep gibi, sırtlan gibi yaşayanlar da vardır. Hırsız gibi, rüşvetçi gibi, kiralık katiller gibi yaşayanar da vardır. Vampir gibi, insan kanı, delikanlı kanı, genç kız kanı içerek yaşayanlar da vardır.

Yaşamak gerek kuşkusuz; ama adam gibi yaşamak. Ne yazık ki Türkiye'de adam gibi yaşamak gittikçe zorlaşıyor. Nerede namuslu, dürüst, bağımsız, aydınlık bir kişi varsa, katiller gölge gibi peşinde; ve cenaze marşı söyleniyor her yanda. Türkiye'mizin bağımsızlığına ve insanımızın özgürlüğüne diş bileyenler; artık silâhlanıp çeteleşmiş, her yanda gözükara saldırıya geçmişlerdir. Bu saldırganlığı durduracak bir devlet düzenini ara ki bulasın! Çünkü yeğenlerin amcası ve biraderlerin ağa-

beyi, ille de seçimlere Başbakan olarak girmek istemiştir.

Şimdi neden seçimlere Başbakan olarak girmek istediği apaçık ortaya çıkıyor.

Peki ya «tarafsız İçişleri Bakanı» Bay Sabahattin Özbek'e ne dersiniz? Niksar'da anamuhalefet liderine ve yanındakilere silâhlı saldırı düzenleniyor. Ağır yaralılar var. Altan Öymen'in dün yazdığı gibi, «bir kentin altüstüne gelmiş». Ama İçişleri Bakanı ortada yok. Nerede İçişleri Bakanı? Hava kararıyor Bakan yok. Gece oluyor yok. Sabah oluyor yok. Ertesi gün öğleye kadar Bakan Bey yok. Yahu insan Bakan değil, küçük bir memur olsa evinde, komşuda, ya da kahvede bulunur. Koskoca devletin İçişleri Bakanı olağanüstü durumlarda aranıp bulunması için nereye gittiğini bildirmez mi! Yoksa gizli işler mi yapıyor Bakan Bey? «Tarafsız İçişleri Bakanımız» bu yurdun insanları öldürülürken nerede?

★

Özetle devlet güçlerinden hayır yok bu durumda. Ama ille de 5 haziran seçimlerine ulaşmak gerek.

Az gelişmiş ülkelerde ortanın solu güçlenip iktidara yöneldiği zaman, çok partili rejime paydos demek CIA göreneğidir. Şimdi bile bile lâdes mi denecek Türkiye'de? Tüm ilerici güçler elele verip karanlık oyunları bozmak için seferber olmalı.

(Cumhuriyet, 29. 4. 77)

★

Prof. Dr. Faruk EREM

«HALK KİTİDARI» DEYİMİ

Bir siyasal partinin kongresinde şu kavram ortaya atıldı: «Halk iktidarı», henüz bu açıklanmış değildir. Her şeyden önce «Halk İktidar» deyiminin «egemenlik» ile ilişkisi olup olmadığı incelenmelidir. Kaldı ki egemenliğin tam bir tanımına Anayasamızda da rastlayamıyoruz.

Egemenlik kimdedir, nasıl kullanılır? Egemenliğin belli bir kişinin ,sınıfın vede zümrenin tekelinde bırakılamayacağı kuralının gerçek anlamı nedir? Egemenliğin ulusta olduğunun Anayasada açıklanması yeterli midir? Ulusal Egemenliğin, karşıtı ile anlamlandırılması mümkündür. «Egemenlik Hükümdarındır» dersek Ulusal Egemenliğin bir yanı yansır, fakat tam anlamı vede bugünkü anlamı ortaya çıkmaz.

Lozanda Egemenlik daha geniş anlamda ortaya atılmıştır. Lozanda Egemenlik, ekonomik bağımsızlığa çok yaklaşıyordu. Bir yabancı delege şunları söylemişti: «Çağdaş hukuk anlayışına göre, kapitülasyonlar rejimi, bağımsız bir Devletin egemen güçlerini kısıtlayıcı niteliktedir. Türkiyenin artık çağı geçmiş olan bu rejimin ortadan kalkmasını istemesi anlaşılır bir şeydi.»

Kavram, hatta deyim olarak «vatandaş», «Ulus», «Ulusal egemenlik» kuşkusuz Fransız Büyük İhtilâli ile doğdu. Eğer bu tarihi gelişime göre sonuca varmak istiyorsak «Halk Egemenliği» yaklaşık bir anlama bağlanabilir. Fakat bugün ortaya atılan «Halk İktidarı» bu anlamda düşünülemez.

Halk İktidarı çoğulcu, özgürlükçü, Demokrasi anlayışı içinde bir değişiklik iddiasıdır. Bir ara, İdare Hukukunun temel kavramı bilinen ünlü «idare eden — idare edilen» ayrımının güvence yeteneğinde olmadığı diktatörlüklerin türemesi ile anlaşılmıştır. Çağımızda İnsan olarak «vatandaş» kavramı öne geçmiş, bu kavram artık bir «Hak Sahibi» olarak önem kazanmıştır. O halde Yürütme karşısında vatandaş», «Yasama karşısında vatandaş», «Yargı karşısında vatandaş», sadece «İdare edilen» değildir. Bu nedenle Halk iktidarı terimini bu üç açıdan da ele almak gerekecektir.

«Millet Meclisi kanun yapar ve karar verirken selâhiyetlerinin bir vekâletten ibaret olduğunu daima hatırlamaya, tıpkı bir vekilin müvekkilini düşünmesi gibi düşünmeye ve kendini taşkınlığa kaptırmamağa, varlığının hikmeti ve mantığı icabı olarak, mecburdur» (Başgil, A.F. Esas Teşkilât Hukuku, İstanbul 1960, sh. 478). Parti menfaatının üstün tutulmasını yeğleyen bir yasama organından «Halk İktidarı» beklenemez. «Halk İktidarı», ba-

zı engelleri (örneğin ön seçimer) kaldırmağı da kapsamalıdır. Halk İktidarı belki de «vatandaşın kanun teklifi», «Halk vetosu», «referandum» gibi — memleketimiz için— yeniliklere de yol açabilecektir.

Çağımızda Devlet gittikçe daha müdahaleci olmak durumundadır. Mutlakiyet dönemlerinde insanlar özgür değildiler, fakat daha serbest idiler. Teknik çok ilerledi, devletin nufuz edemeyeceği hiç bir alan kalmadı. Günümüz demokrasilerinde özgürlük vardır. Fakat devletin düzenleyici yetkileri o kadar gelişmiştir ki, insanlar daha az «serbest»tirler. O halde bu gelişimle Halk İktidarının bağdaştırılması aydın yöneticilere ihtiyaç gösterecektir. Kısacası Halk iktidarının başarılabilmesi için İdarî Sistemimizde kökten bir değişikliğe ,tam bir idarî reforma ihtiyaç duyulacaktır. Sadece Milletvekillerinin bölgelerinin «iş takipçisi» olmasını sistemleştirmekle hiç bir sonuç alınamaz.

Eşitlik, aynı zamanda doğal bir duygudur. Devlet memuru olmakta eşitlik kuralının ihlali ile idarenin taraflı kişilerle doldurulmuş olması «vakıa»sı ve «Halk İktidarı» nasıl bağdaştırılacaktır?

Adalet önünde vatandaşın «hak Arama Özgürlüğü»nün gerçekleştirilebilmesi belli bir ortamın hazırlanması ile başarılabilir. «Hakkını arayamazsın» demekle «şu kadar masrafı yapabilirsen hakkını arayabilirsin» demek arasında büyük fark yoktur. Memleketimizdeki durum budur.

Olağan dışı yargılama tekniği ile «Halk İktidarı»nı birlikte yürütmek olanaksızdır. Esasen bu tür yargılamalar «Millet adına yargı» kavramına da aykırı düşer. Halk iktidarı Ceza Yargılaması usullerine değişiklikleri gerektirecektir. «Hiç kimse her şeyi ile sanık veya hükümlü değildir». Eğer buna inanıyorsak Türkiyemizde yapılacak çok şey vardır. Savcılık teminatı, Adlî zabıta, infaz hâkimliği bunların başında gelir.

Bugün Türk Devleti, kendi ekonomisinin egemeni değildir. Hatta bu karanlıkta gelişen ekonominin ne olduğu hakkında Devlet bilgi sahibi bile olamaz. Resmî Ekonominin dışında «Gizli Ekonomik Güçler» Türkiyemizi yürütmektedirler. Yürütme Organının denetimi düzey-

de kalmaktadır. Halk İktidarı isteniyorsa tam bir aleniyetin önce yasal yolla sağlanması başarılmalıdır. Bugün resmi organların kuşkusu şudur: «Ekonomik sistem bir yerine dokunmayın yıkılır». Bu kuşku sürdürülürse Halk İktidarı terim kalabalığına bir yenisini eklenmesinden uzağa gidemeyeceketir.

Şöyle bir sonuca varabiliriz: Halk İktidarı terimi açıklanmalıdır, gerçekleştirilmesi için gidilecek yollar, kullanılacak araçlar belli edimelidir. Ulusal Egemenlik, «Halk Egemenliği» ayrı kavramlardır. «Halk İktidarı» da bunlardan çok farklı bir deyimdir. «Yarı—doğrudan demokrasi» dönemini aşma çabaları içinde olan Türkiyemizde Halk iktidarı, gelişmeye yönelik itici—güç olabilir, Anayasanın emrettiği, fakat bizim çok uzakta kaldığımız «Sosyal Hukuk Devleti»ne yaklaşabilmekte «Halk İktidarı» büyük faydalar sağlayabilir, yeter ki içeriği açıklansın, anlamı somutlaştırılsın ve Türk ulusuna anlatılabilsin.

(Cumhuriyet, 3. 5. 77)

★

Vedat Nedim TÖR

ŞEVKET Süreyya Aydemir'in ölüm yıldönümünde Halil İbrahim Göktürk, «Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir» adlı bir araştırma yayınladı. Onu okuyunca, yazarın vefasına ve araştırıcı gücüne hayran kaldım.

Bu yapıtta Şevket, çeşitli yanlarıyle incelenmiş, ve bu üstün değerle Türk düşünürünün bütün yaşam trajedisi en ince ayrıntıları ile canlandırılmıştır.

Meşrutiyet Türkiye'sinde «Turancılık» ideali ile coşup tutuşan «Suyu Arıyan Adam»ı, bütün serüvenleriyle yaşıyoruz. Sonra Bolşevik Devrimi karşısında kurtuluş yolunu Moskova'da arayan ve bu yüzden ülkesine dönünce hapislerde yatan ve en sonunda, «Atatürk Fenomeni» karşısında yepyeni bir dünya görüşünün ön-

cüsü olan Şevket Süreyya, çeşitli ideolojiler içinde bunalan Türk aydınının tipik bir örneğidir.

Şevket Süreyya Aydemir aynı zamanda devlet dairelerinde önemli ödevler almış ve çok yararlı hizmetlerde bulunmuştu. Devlet hizmetinden çekildikten sonra da geniş bir yazarlık hayatına girişmiş ve «İnkılâp ve Kadro», «Suyu Arayan Adam», «Toprak Uyanırsa», «Tek Adam», «İkinci Adam», «Menderes'in Dramı», «Enver Paşa», «İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs», gibi birbirinden ilginç ve derin araştırmalara dayanan eserler yazmıştır.

Aydemir'in, en büyük ve aynı zamanda en talihsiz hizmeti, Türk devletini ve Türk milletini ideolojik ve politik uyduluktan kurtaracak «Kemâlist Kadro Hareketi» nin öncülüğünü yapmış olmasıdır.

Kemalizmin, ne faşist, ne komünist, ne liberal, fakat kendine özgü bir düşün sistemi olarak işlenmesi fikri, Mustafa Kemal'in bütün bir emperyalist dünyaya karşı bir yarı-koloni Osmanlı Türkiye'sinin özgür ve bağımsız bir devlet oluşunun ilk örneğini tarihe Lozan'da tescil ettirmiş olmasından doğmuştur.

Daha 1923'te söylediği şu sözler Atatürk'ün davasına ne kadar geniş görüşlü, âdeta peygamberâne bir imanla bağlı olduğunun en canlı belgeleridir:

«Bugün, ufukta güneşin doğduğunu nasıl görüyorsam, uzaktan bütün şark milletlerinin uyanışını da öyle görüyorum. İstiklâl ve hürriyetlerine kavuşacak olan daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki, terakkiye ve refaha müteveccih olacaktır. Bu milletler, bütün güçlüklere, bütün engellere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istiklâle ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünde yok olacak ve yerlerine milletlerin aralarında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeden yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.»

Görülüyor ki. Atatürk, bu sözleriyle gaipten haber veren bir kâhin gibi zamanından ancak 30 yıl sonra ve bir İkinci Dünya Savaşı ertesinde yer yer başlıyacak olan politik gelişmeleri, Asya ve Afrika'nın sömürgelerinde patlak veren Millî Kurtuluş Hareketlerini şaşıla-

cak bir aydınlıkla sezmişti. İşte, Türkiye'nin bu tarihî öncülüğünü bir fikir sistemi halinde değerlendirmek hareketi, Aydemir'in Türk Ocağı'nda verdiği bir konferanstan sonra beş arkadaşın işbirliği ile yayınlanan ve ancak üç yıl süren «Kadro» adlı aylık dergide işlenmeye çalışılmıştır. Bugünkü gençliğin büyük çoğunluğu ile içinde bocaladığı ideolojik anarşî, bir Kemâlist ideolojinin yokluğunun bir sonucudur.

Halil İbrahim Göktürk'ün yapıtında «Kadro» hareketi ile ilgili çok ilginç bir vesika da yeralmıştır.

Roma'daki Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün Başkanı Prof. Giacoma E. Carretto'nun, Şevket Süreyya Ben Roma'da İstituto per L'Oriente'de çalışıyorum. Enstitümüz Yakın Doğu Ülkeleri (Arap ülkeleri, Aydemir'e yazdığı mektup. Bu mektuptan şu satırları - ibreti âlem için - buraya alıyorum:

«Sayın Şevket Süreyya Aydemir, Enstitümüz Türkiye ve İran ile ilgilenmektedir. Enstitümüzde mevcut kitaplık, modern Yakın Doğu sahasında ihtisaslaşmış olup, kitaplar ve dergiler, özellikle «Oriente Moderno» dergisinde yayınlamaktadır. Enstitüde bir çok üniversite profesörleri ilmî araştırmalar yapıyorlar, şimdi Yakın Doğu ülkelerindeki siyasî partiler ve ideolojiler üzerinde bir araştırma yapmak istiyoruz. Gerçekte şimdi yapmakta olduğumuz araştırmaları daha genişletmek ve derinleştirmek istiyoruz. Ben şahsen Türkiye hakkında bir kaç makale yayınladım, diğer arkadaşlarım da Arap ülkeleri hakkında yazdılar. Daha evvel Türk edebiyatı hakkında etüdlerimi yaptığım sırada ve 1930 yıllarını incelerken, Kadro dergisi ile karşılaştım ve çok ilgilendim. Öyle zannediyorum ki Kadro-ya Türkiye dışında gerçekten hakettiği önem verilmemişti. Bu gerçek son senelerde yayınlanan Suna Kili'nin kitabında da açıkça görülüyor. 1932'de «Giornale di Politica e di Letteratura» dergisinde Ettora Rossi, yeni Türkiye'yi takdim eden makalesinin sonunda, Kemâlizmin faşizme benzediğini ve onu taklit ettiğini yazmıştı. Kadro'nun, 8 inci sayısında Burhan Âsaf, Ettere Rossi'nin Türkiye'nin samimi dostu olduğunu kabul etmekle beraber Kemâlizmin faşiszmi taklidinin bahis konusu olmadığını belirt-

mişti. Bundan sonra Ettere Rossi, Mussolini'nin müdürü bulunduğu «Gerarchia» dergisinde yeni bir makale yazarak, Burhan Âsaf'a hak vermiş ve Kemâlizmin ayrı bir doktrin olduğunu ve bir taklit olmadığını belirtmişti. Ben, yazacağım makalede bu polemiği ele almak istiyorum.»

Ne hazindir ki, aradan 40 yıl geçmiş olmasına rağmen, bir yabancı bilim enstitüsünde çalışan bir profesör, «Kadro Hareketi»ni orijinal bir düşün akımı olarak yeniden ele alıyor.

«Bilinmeyen Yönleriyle, Şevket Süreyya Aydemir» adlı eseri bütün aydın kişilere ve ille Mao'dan Ebussuud'a kadar çeşitli ideolojiler içinde yerini arıyan gençlere salık verir ve onu yazan Halil İbrahim Göktürk'ü sevgilerle kutlarım.

(Milliyet, 14. 5. 77)

★

Emil Galip SANDALCI

GERİSİ BOŞ LAF

«(...) Evkadınıyım. Beş aylık hamileyim. Ulus'ta gazete kulübesinin önünde asılı bulunan devrimci yayın organlarına göz gezdirdiğim sırada yanıma yaklaşan iki kişi ne okuduğumu sordular. Ben de bunun kendilerini ilgilendirmeyeceğini söyledim. Bunun üzerine orada dikilen birisi ne olacak onları okuyor diyerek gazeteleri gösterdi. Bunun üzerine bu kişilerden biri kafama vururken diğeri de belime tekme vurdu. İlk şaşkınlığım geçip kendimi savunmaya kalktımsa da biri bileğimi tuttu. Bu sırada çevrede olayı görenlerden birkaç kişi müdahale etmek istediler ve ne olduysa o zaman oldu. Bu aşağılık saldırganlar bu sefer namusuma dil uzatarak benim bir arkadaşlarını baştan çıkararak yuvasını yıktığımı söyleyerek bu kişilerin dağılmasını sağladılar. Sonra da karşıma geçerek sırıttılar (...)»

Utanmış. Adını yazamamış.

***

Geçenlerde İstanbul'un yeni Emniyet Müdürü telefonda Emniyet dayak olaylarının asgariye indirilmesi için çaba gösterdiğini, bu konuda şikâyetçi olanları kendisine getirmemi söylüyordu.

Salt o günden bugüne geçen dört-beş hafta içinde dayak yiye yiye anasından emdiği süt burnundan gelenleri bir araya getirebilsem ve Gayrettepe'deki Emniyet Müdürlüğünün önüne gelsem, bu gibilerin oluşturacağı kalabalıktan, müdürlük kapısında gösteri yaptığımızı sanacaklar.

1 Mayıs akşamı Beşiktaş'ta bir büfenin önünde sandviç yiyen bir kadına bir polisin salladığı yumruğu anlattılar. «Pes!» dedim.

Ama, bizimkisi de saflık.

Öldürülmenin olağanlaştığı bir ülkede dayak dediğiniz ne ki?

***

Gazetede okudum. Yurt dışında bulunan başbakana vekalet etmekte olan MSP lideri Erbakan yaptığı basın toplantısında AP'den sözederken «Ne gazoz olur ne de makarna» demiş. Sonra da, anlaşılan Anadolu Ajansı Genel Müdürünün (Aynı zamanda süper-muhabirinin) Demirel-Carter görüşmesini «Demirel yumruğunu masaya bir vurdu» biçiminde anlatmasını «gayriciddi» bulduğundan «Sen yumruk değil, kırk takla atarsın» demiş. Ciddi ciddi.

Bir ülkede işler böylesine bir ciddiyet düzeyine eriştikten sonra... Gerisi boş laf!

(Vatan, 14. 5. 77)

★

Mümtaz SOYSAL

ÜÇ KITANIN DIŞINDA

Binanın ön cephesi Nil'e bakıyor ama giriş arka sokaktan. Kahire kaldırımlarının çoğu gibi unutulmuş kum

yığınlarıyla, güneşte ısınan kedilerle ve bağırarak koşuşan çocuklarla kaplı kaldırımlardan geçiş daracık bir kapıdan giriyorsunuz.

Bizdeki partilerin taşra merkezlerini andıran bir hali var binanın: Üniformasız emektar odacılar, bazen bomboş, bazen broşür yığınlarıyla kaplı eski masalar.

Toplantılarında alınan ateşli kararlar dolayısıyla adını sık sık duyduğumuz «Afrika-Asya Halkları Dayanışma Örgütü»nkn genel merkezindeyiz. Bu kuruluş bir zamanlar Sovyetler Birliği ile Nasır'ın birlikte yürüttükleri Afrika politikasının başarılı araçlarından biriydi. Şimdi, Zaire'siyle, Angola'sıyla, Eritre'siyle birbirine girmiş bir Afrika'da artık eski etkinliği kalmamış. Başındaki Genel Sekreter Gizgisin'i değiştirip şimdiki Sedat rejiminin en güvenilir kişilerinden biri olmuş. Ama yine de, bu haliyle bile, üçüncü dünyadaki kamuoyunu oluşturmakta önemli bir rol oynuyor.

Elimize tutuşturulan broşürlerden birine bakıyorum: «Kıbrıs halkıyla dayanışma konusunda olağanüstü uluslararası konferans - Atina, 10-11 Aralık 1976...»

«Atina'nın Asya'yla ya da Afrika'yla ne ilgisi var?» diye düşünmeye başlıyorsunuz. Belli ki, Yunanistan Kıbrıs politikası için bu kuruluştan da yararlanmak istemiş, bir toplantı düzenleyip evsahipliği etmiş. Broşürler arasında bir tanesi de 1967 şubatında Lefkoşa'da toplanan genel kurulla ilgili. Sayfalarını karıştırıyoruz. Genel Sekreterin açılış konuşması: «Bütün toplantılarımızda olduğu gibi bu toplantımızda da adanın yiğit halkını ve onların kahraman militan liderleri Başpiskopos Makarios'u mücadelelerinde yürekten desteklediğimizi belirtmek isteriz...»

Son konferansta tema olarak ele alınan konular çok daha açık:

«Federatif olmayan bağımsız ve egemen bir Kıbrıs devletinin kurulması için destek sağlanması...»

«Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'tan çekilmesi...»

«Mültecilerin yurtlarına dönmesi ve kayıp kişiler konusunda kesin bilgi toplanması...»

«İşgal altındaki bölgede kalan kişilerin zorla sınır dışı edilmesine engel olunması...»

«Kıbrıs'ın nüfus yapısını değiştirecek tek yanlı girişimlerin durdurulması...»

Kısacası, Rumlar ne istiyor ve Türkler ne istemiyorsa bunların hepsini sağlamak için Afrika'daki, Asya'daki halkların omuz omuza vermesi...

İçinizden, ister istemez, «Bir yandan Avrupa Konseyi gibi çeşitli kuruluşlarda Avrupalılık oynarken, bir yandan da kolaylıkla Afrikalı ve Asyalı kılığına girebilen Rumlara helâl olsun» diyorsunuz.

Oysa, aynı kılıklara çok daha kolaylıkla girebilecek bir başka ülke var, Türkiye. Yeri geldikçe, «Üç kıtaya kol salmış eski devletlerimiz»den söz etmiyor muyuz?

Herhalde «Afrika-Asya Halklarının Dayanışması» için kurulan örgütü, buna benzer birçok örgüt konusunda olduğu gibi, «beynelmilel komünizm»in paravanalarından biri sayıp dışında kalmışız. Ya da buna katılmaya kalkışan kuruluşlara iyi gözle bakılmamış.

Unuttuğumuz nokta şu: Bugünün dünyası artık yalnız uluslararası resmî kuruluşlardan değil, devletler dışında inanılmaz bir ustalıkla örgütlendirilen «devlet-dışı» kuruluşlardan da oluşuyor. Milyarlarca insanın kafalarını biçimlendiren bunlar. Çeşitli ülkelerdeki kamuoyu bunlarla besleniyor. Kamuoyuna ters düşmekten kaçınan devletlerin politikası da böylece dolaylı bir biçimde bu kuruluşların etkisi altında .Dünyaya «satılması» gereken «dava»larınız varsa bu kuruluşlar kanalıyla da çalışmak zorundasınız.

Oysa biz, dünyaya karşı tuhaf bir tutum içindeyiz: Kendimizi göstermeden onlar bizi görmeye gelsinler, biz kendi davalarımızı uluslararası forumlarda savunmadan onlar kendilerini bizim yerimize koyup davalarımıza sahip çıksınlar istiyoruz.

Sonra da tersi olunca şaşırıyoruz. Tembelliğimizin adı «Dünyadaki Türk düşmanlığı» oluyor.

(Milliyet, 17. 5. 77)

★

Muhittin TAYLAN

SEÇİMLE GELEN SORUNLAR

AP, ülkeyi bir iç savaşın ,ekonomiyi de iflâsın eşiğine getirdikten sonra kapağı bir erken seçime attı. CHP'nin cephe iktidarını kendi yazgısı ile başbaşa bırakmak, daha çok yıpranmasını beklemek yerine öne sürülen erken seçim önerisini desteklemiş olmasını eleştirenler bulunabilir. CHP'yi bu öneriyi benimsemeye zorlayan nedenlerin tümünü belki de pek az kimse biliyor. Bir zorbalığın ülkede sürüp gitmesi, genç, yaşlı denmeden öldürülen ya da yararlananların yüzleri ve binleri bulması, öğretim kurumlarının sağcı öğrencilere açık, solcu öğrencilere kapalı tutulması, kimi üniversitelerin büsbütün kapatılmış bulunması bir erken seçimi benimsemek için yeter da artar bile...

Yazının başında AP'den söz etmemiz iktidarın öteki ortaklarının sorumsuzluğu anlamında yorumlanmamalıdır. Genel Başkanını sonucu önceden belli olan bir dramı sahneye koymaktan alıkoymadığı için AP baş sorumludur diyoruz. Bir siyasal partinin Yasama Meclisindeki üç temsilcisinden birinin Başbakan Yardımcısı, ötekinin Bakan olarak atanması onun yandaşı olan bir örgütün vurucu gücünden yararlanma dışında bir nedene bağlanabilir mi? Cephe iktidarının gerçekleşmesinden sonra başlayan olaylar dizisi bu yargının doğruluğunu kanıtlamıyor mu?

CHP'nin, atama işlemi Danıştayca iptal edildikten sonra da yerinde tutulan, iktidara yakınlığını gizlemekten çekinmeyen bir Genel Müdürün yönetimindeki TRT ile seçimlere katılmayı göze almış ve başka önlemler üzerinde durmamış bulunması o günlerdeki koşulların ne denli ağır olduğunu belirlemektedir.

Erken seçim kararı Meclisten çıkmıştı ama, seçimlerin yapılıp yapılmayacağı, yapılsa da güvenlik içinde yapılacağı konusunda duraksamalar ve kaygılar vardı kamuoyunda.

CHP'nin Yasama Meclislerinde başvurduğu denetim yollarının işlerlik kazanmasına gücü yetmemişti. Sayın Ecevit genel seçimler sonucunda CHP tek başına iktidar olursa yasa dışı tüm eylemlerin hesabını soracaklarını ve sorumluları hâkim önüne çıkaracaklarını söylüyordu. MC iktidarının bir kesiminin ne yapıp yapıp olay çıkararak seçimlerin ertelenmesini sağlamaya ve böylece hesap vermekten de kurtulmaya çalışacağı söyleniyordu.

CHP sağlıklı bir seçim ortamı kazanmak, dürüst ve inandırıcı bir seçimle iktidara gelmek istediği için üyelerine ve yandaşlarına kışkırtmalara kapılmamalarını, yasal sınırlar dışına çıkmamalarını öneriyordu zaman zaman. Tek yanlı önlemlerle önceden planlanmış olan olayların önlenemeyeceği bilinmeyen bir şey değildi. Ne var ki CHP kendisine düşen görevi yerine getirdiği için sorumlu tutulamayacaktı. Kışkırtma girişimleri sonuçsuz kalınca, seçim gezilerine çıkan Sayın Ecevit'i Kelkit vadisinden sağ çıkarmamak planları uygulandı. Rahmetli İnönü'yü Topkapı'da öldürülmekten bir binbaşı kurtarmıştı. Bu kez de Sayın Ecevit'i gözü dönmüş katillerin saldırısından yine bir binbaşı kurtarıyordu. Niksar'da, Şiran'da, Erzincan'da devletin varlığından kuşkuya düşmüştük bir aralık... Sonra 1 mayıs olayları... Otuzbeş masum yurttaşın birden kurşunlanarak yerlere serilmesinin sorumluluğu DİSK'in ve CHP'nin üstüne atılmak isteniyordu. Bunun bir tertip, bir tuzak olduğu kanısı sadece iç çevrelerde değil dış ülkelerde de yaygınlaşıyordu. Bunun acısı unutulmadan Yeşilköy ve Sirkeci olayları meydana geliyor. Başbakan, İstanbul açıkhava toplantısı öncesinde CHP Genel Başkanına yolladığı mektup açıklanıyordu. Bu tertibin açıklanmasını kendi geleceğini de tehlikede görmesinden doğan bir korkuya mı, yoksa gerçekten bir iyiniyete mi bağlamak gerektiğini kestirmek bugün için olanaksızdır. Yalnız şu kadarını belirtmeden geçemiyorum. Yerini ve zamanını bildiği bir hareketi önlemek yerine karşısındakinin konuşmasını engelleme yolunu yeğ tutan bir Başbakanın yerini koruması akıl alır bir tutum değildir. Önlemler alınmış, tertipler uygulanamamış, Sayın Ecevit de yüzbinlerce yurttaşa düşüncelerini söylemiştir.

Tekbirli «Kuran-ı Kerim» hediyeli törenlerle süslenen din sömürüsü yarışmasında iki sağcı parti, ortakları MSP'yi bile geride bıraktı seçim meydanlarında... Üzerinde durmak istemediğim daha nice suçlar işlendi seçim konuşmalarında, 5 hazirana bu yollardan geçerek ulartık. Türk toplumunun kışkırtılmazsa haklara ve özgürlüklere saygılı olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır 5 haziran seçimleri. Şimdi bu sonucu kendisinin başarısı olarak ilân ediyor Sayın Demirel. Tümü ile haksız ve yersiz bir övünme. Önce siyasal olgunluğunu kanıtlayan Türk halkını, sonra da görevlerini gerçekten öğünülecek bir yansızlıkla yerine getiren Adalet Bakanı Sayın Baykara, İçişleri Bakanı Sayın Özbek ile başta Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere tüm seçim kurulları üyelerini, idare amirleri ile güvenlik kurumları mensuplarını kutlamak gerekir.

Seçim sonuçlarını her siyasal parti kendi görüş açısına göre yorumlamaktadır. Gerçek şudur: CHP dört siyasal partinin sürekli saldırılarına karşın seçimlerden büyük başarı sağlayarak ve en güçlü siyasal parti adını koruyarak çıkmış bulunuyor. Tek başına iktidar olamamıştır ama onun çok yakınına kadar gelmiştir. Toplumu üzen bu sonuç değil içinde bulunduğumuz koşulların ağırlığıdır.

★

Orhan İYİLER

VERGİ SİSTEMİ

Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu 29 mayıs 1945 tarihinde kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana geçen 32 yıllık süre içinde 582 hesap uzmanı yetiştirmiştir. Şu andaki fiili kadrosu 320'dir. Ülke boyutlarına oranla kıyaslandığı zaman sayı yönünden yetersiz kalabileceği kanısını uyandıran Hesap Uzmanları Kurulu gerçekte vergi uygulamasına getirdiği yeni yöntemlerle etkinliğini ve büyüklüğünü ispatlamıştır. Esasında vergi denetiminin sadece üst düzeydeki bölümünü üstlenen kurul çeşitli ya-

sal ve bilimsel çalışmalara da olanakları ölçüsünde yer vermektedir.

Kurulun Türk vergi uygulamasına olan katkısı ona malî ve ekonomik çevrelerde gerçek bir saygınlık kazandırmıştır. Kazandığı bu saygınlığın ana nedenlerinden biri değişmeyen tarafsız ve politik etkilerden uzak tutumudur. 32 yıllık devrede toplumumuzun geçirdiği büyük ekonomik ve politik değişiklikler kurulun bu niteliğini etkileyememiştir.

Toplumumuzda kamu görevlilerinin sendikal özgürlükleri yoktur. Görevini, tamamiyle tarafsız ve politik etkilerden uzak yapması gereken vergi denetim elemanlarının sendikal özgürlükleri ve anayasal güvenceleri olmadan ilkelerini ne ölçüde koruyabilecekleri tartışmaya değer bir sorundur. Devlet idaresinde tarafsızlık anlayışından uzak, kendi politik çıkarları için devletin her kademesini kullanmaya gayret eden iktidarların zaman zaman vergi denetim mekanizmasını da politik amaçları doğrultusunda çalıştırmaya uğraştıkları açıktır. Bu amaca yönelmek için her türlü baskı yöntemini kullanmışlardır. Baskı yöntemleri yanında kendi amaçlarına uygun davrananları ayrıcalıklı bir tutumla ödüllendirme yoluna da girmişlerdir. Bütün bu yöntemlerin uygulandığı herkes tarafından bilinen gerçeklerdendir.

Belirtilen sakıncaları önlemenin, mutlak tarafsız ve politik etkilerden uzak malî denetim yapılmasını sağlamanın tek yolu artık somut bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu yol malî denetim ve onun devamı olan malî yargının anayasal bir kuruluş eliyle ve yasal güvence altında yapılmasıdır.

Gerçekte malî denetim ve yargı, bağlı oldukları ana kurumdan ayrı olarak eleştirilmemelidir. Gerek denetim ve gereks ayrgı işlemi Türk vergi sisteminin birer parçasıdır. Vergi sistemimiz ilk getirilişinden bu yana geçen 25 yıl içinde toplumun büyük kesimi için işlerliğini yitirmiştir. Hesap uzmanları kurulnun uygulamaya getirdiği yenilikler, yasal değişiklikler yapılmadan fazla etkili olamamaktadır.

Vergi sistemimizin sorunlarını iki ana bölüme ayırmak gerekir.

Birincisi yapısal sorundur. Vergi kanunları egemen sınıf yararları korunacak biçimde konmuştur. Şöyle ki; vergi yasaları ile ödevlilere yüklenen malî sorumluluk uzun yıllardan beri süregelen yüksek oranlı enflasyon nedeniyle gerçek değerler üzerinden çok artmıştır. Örneğin gelir vergisi kanunî deyimiyle «müterakki» olma niteliğini yitirmiş ve hemen hemen insanca yaşam sağlayabilecek ilk gelir dilimlerinde % 50'nin üstüne çıkmıştır. 1952 yılında aynı yaşam düzeyini sağlayan safi gelirlerden alınan vergi oranı % 10 civarında idi. Gerçek değerler üzerindeki gelir vergisi yükü 25 yılda % 500 oranında artmıştır. Bu oran dünyanın hiçbir ülkesinre rastlanamayacak yüksekliktedir. Doğal sonucu da vergiye karşı toplumsal dirençtir. Bu direnç vergisini kaynakta kesinti yoluyla ödemeyen ödevliler tarafından yaygın bir biçimde vergi kaçırma eylemine dönüştürülmüştür.

Vergi kanunları bu eyleme karşı alınacak tedbirler açısından özellikle boş bırakılmıştır. Böylece uzun vadede istenen amacı ulaşılmış ve vergi yükü gelir dağılımı ile ters orantılı olacak biçimde gelişmiştir.

Bunun en basit delili ise millî gelirden alınan payların oranı ve bu paylar üzerindeki vergi yüküdür. Son istatistiklere göre yaklaşık paylaşım yüzdeleri şöyledir.

	Millî gelir payı	**Toplam gelir vergisi hasılatındaki payı**
Ücretliler	% 15	% 72
Diğerleri	% 85	% 28

Bu oranlar yıllar itibariyle dengesizliği arttırıcı yönde gelişmektedir. Tamamı ücret geliri üzerinde kalan vergi yükünü en kısa zamanda millî gelirden alınan paylar esas alınarak dağıtmak, gelir dağılımı ve sosyal adalet tezini savunanların ilk ödevi olmalıdır.

Aynı sorun ana vergi kurumlarından sağlanamayan hasılatın başka kaynaklardan tamamlanması amacıyla ko-

nulan aynı vergiler ve vasıtalı vergiler için de geçerlidir. Bu tür vergilerin adet olarak çokluğu gülünç olma düzeyine ulaşmıştır.

Hiç bir tasnife girmeyen ve lehine haklı gerekçe bulunamıyan Mali Denge Vergisi gibi vergilerle adı vergi kanunu olmadığı halde kamu görevlilerinden alınan bir vergi haline dönüşen MEYAK kesintileri ,sonunda Türk Maliyesini bir vergiler kargaşası haline sokmuştur. Bütün bunların üstüne bir de yeteneksiz memur hataları eklenince iş tamamen çığrından çıkmıştır.

Bu nedenlerle tüm kurumun yani vergi sisteminin çok ivedi olarak yenilenmesi daha açık bir deyişle günümüz koşullarına uydurulması zorunludur. Bir toplumun sağlıklı temeller üzerine oturması ekonomik yapısının tutarlılığına bağlıdır. Ekenomik yapıyı etkileyen yasaların başında da vergi yasaları gelir.

KURUMLARIN SORUNLARI

Vergi sistemine ilişkin ikinci ana sorun sistemin işlerliğini sağlayan kurumların sorunlarıdır.

Vergi sisteminin işlerliğini sağlıyan kurumlar ise vergi dairelerinden başlayıp vergi yargısının en üst basamağına kadar çıkan bir zincirin halkalarıdır. Verginin halk ile ilişkisini sağlıyan ilk nokta olan vergi dairelerinin reorganizasyonu yeni sistem ile birlikte mecburen gelecektir. Daha sonraki kurumların yenileştirilmesi de sistemin işlerliği için zorunlu olacaktır. Malî denetim ,ve mali yargı bu noktada önem kazanır.

Toplumda bireylere yükümlülük getiren yasalar herkese eşit olarak uygulanır. Bu kural anayasa hükmüdür. Ne var ki bu kuralı yasa uygulayıcısı kurumları anayasal kuruluşlar haline getirmeden yürütmek tatbikatta çok güç olmaktadır. Mali denetim ve mali yargının ilk iki safhası bu güvenceden yoksundur. Halbuki bu güvence kişi özgürlüğüne ve varlığına getirdiği yükümlülüğün çok daha az olduğu kamu harcamalarının denetimi için vardır. Sayıştay tam bağımsız, güvence altında anayasal bir kuruluştur.

Bir zamanlar bu gerçeğin farkedilmemiş olması bu-

gün çare aranmasına engel değildir. Toplum düzeninde pek çok aksaklık uygulama ile saptanabilmiştir. Önemli olan edinilen tecrübenin süratle değerlendirilmesidir.

Yapılacak yeni düzenlemede tam bağımsız bir vergi denetimi kurumuna ve vergi yargı kurumuna mutlaka yer verilmelidir. Devlet harcamalarının anayasal güvence altında denetimine özen gösterildiği halde gelir denetimi için aynı özeni göstermemiş olmak zaten yapılan hatayı açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Yapısı itibariyle son derece karmaşık bir görünüm sergileyen vergi sisteminin düzeltilmesi bu güne kadar ürküntü yaratmıştır. Soruna; daha da kötü olur, tamamiyle yıkılır korkusuyla eğilmekten kaçınılmıştır. Bundan böyle aynı tutum içinde bulunmak korkudan sona süratle ulaşmaktan başka yarar sağlamıyacaktır.

Vergi sistemimizde önerdiğimiz düzenlemelerin yapılacağı ortama gelindiğinde bu düzenlemeyi en iyi biçimde yapmak ve uygulamak için yeterli tecrübe ve yetenekli kadrosu ile Hesap Uzmanları Kurulu hazır olacaktır.

(Cumhuriyet, 27. 6. 77)

★

Uğur MUMCU

KENDİ DÜŞEN...

«İzzet-i nefis sahibi» AP milletvekillerinin red oyları, Parlamento çatışı atlında yankı yaparken, Maliye Bakanı Besim Üntünel'in evinde bir çete yolsuzluklar dosyalarını karıştırıyordu.. Üstünel geçtiğimiz cuma günü düzenlediği basın toplantısında, Demirel ailesi ile ilgili bazı yolsuzluk dosyaları konusunda bilgi vermiş ve sorumlular hakkında soruşturma açılacağını söylemişti..

Ne büyük rastlantıdır ki, bu açıklamadan hemen sonra Maliye Bakanının evi basılmış ve evindeki yolsuzluk dosyaları çalınmıştır...

Birinin kardeşi «dolandırıcılık» suçundan tutukludur,

ötekinin yeğeni hakkında «kaçakçılık» suçundan kovuşturma sürmektedir. Şimdi her ikisi birden ülkeyi komünizm tehlikesinden kurtaracaklar. Tabiî yanlarına Cephe hükümetinin destek kıtaları komutanı Türkeş'i de alarak...

Kardeşlerden ne haber?...

Kardeşlerden bir haber yok... Vergi iadesi, teşvik belgesi, dolandırıcılık, komisyonculuk.. Bütün bunlar ülkemizi komünizm tehlikesinden kurtarmak için başvurulan yollardır. Ne ayıptır ne de suç...

Demirel, AP Grubunda Ecevit hükümeti için şunları söylüyor:

— Çankaya'dan geldiler, Çankaya'ya gidiyorlar...

Bir hükümet başkanı ancak Çankaya'dan yetki alır, bu nedenle istifasını da ancak Çankaka'ya verir. Ülkemizde Çankaya'dan aldığı yetkiyi, dört generalin yolladığı mektuba bakıp, Başbakanlık merdivenine bırakıp kaçan Başbakana da rastlanmıştır. Bu Başbakanın adı Süleyman Demirel'dir, Ecevit değil...

Demirel, 12 Mart günlerini ne çabuk unutuyor. «İktidar gasbı» o gün gerçekleşmişti.. Neden o gün iktidar gasbından söz edemedi? Neden o gün Cumhurbaşkanına gidip, «emaneti» geri vermedi?. Şimdi bütün bunlar unutulmuş gibi, kahramanlık gösterilerinde bulunuyor:

— İktidar gasbını önledik...

İyi ki önlediler.. Bundan sonraki gelişmeleri izleyeceğiz hep beraber.. Birbirlerine etmedik küfür bırakmayanların, nasıl şapur şupur öpüştüklerini gördük, bundan sonra da nasıl sarmaş dolaş olacaklarını göreceğiz...

«İzzet-i nefis» anlayışları böyle.. Daha düna kadar, Demirel'e en ağır sözleri söyleyen Dr. Saadettin Bilgiç nerede? Demirel'in yardımcısı.. Mahkeme kararında Demirel ailesinin yolsuzluklarından söz eden general Ali Elverdi nerede? Demirel'in Bursa milletvekili.. Ve daha niceleri.. Hepsi birer Demirel'ci ve hepsi de «izzet-i nefislerine »sımsıkı bağlı. Onun için Ecevit hükümetine karşı, kanlarının son damlasına kadar savaştılar..

Son günlerde olayları yakından izleyenler için, bu sonuç bir «sürpriz» sayılmazdı. Demirel, bundan sonraki aşamada, yeniden Cephe hükümetini diriltebilir. Bekle-

nen de budur..

Ecevit, kendi partisinin zararına da olsa, bir «uzlaşma dönemi açıyordu. Bu dönemi elleriyle kapatanlar, yarının, kendilerine neler getireceğini pek yakında göreceklerdir.

Maliye Bakanı Besim Üstünel'in evinden çalınan yolsuzluk dosyaları bir telâşın belirtisidir. Demirel şimdi Yüce Divana kadar uzayan bir yolu kendi eliyle açmıştır.

Kendi düşen ağlamaz. CHP, hem Millet Meclisinde, hem Cumhuriyet Senatosunda, hem de birleşik toplantıda çoğunluğu sağlayacak güçtedir.

Buyurun kurun hükümetinizi, hoş geldiniz, sefa geldiniz.

(Cumhuriyet, 5. 7. 77)

★

Şinasi ÖZDENOĞLU

BUNALIMDAN KURTULMAK, DEMOKRASİYİ YAŞATMAK İÇİN...

FRANSIZ devlet adamı Jules Simon'un şu sözü kolay unutulacak cinsten değildir:

«Köle olmak istemeyen ve şeref arayan kimse, partilerin ve liderlerin gözünde bir bozguncudan başka bir şey değildir».

Jules Simon, bu sözüyle, liderler diktatoryasıyla birlikte, partiler içi oligarşinin de acı ve gerçekçi bir tablosunu çizmektedir:

Lider her şeydir. Gerçekleri apaçık konuşan bir parti üyesi ise, genellikle lider ve çevresinin «Persona non grata = İstenmeyen adam» ilân ettikleri kişidir.

Partilerin iç yapılarında «özgür eleştiri», «özeleştiri» yoktur. Liderlerin dokunulmazlığı vardır. Susmak ve liderin çevresine sokulmak, başlıca hünerdir.

Türkiye'de sürüp giden siyasal bunalımın asıl nedenini işte burada, partilerin demokratik kuralları ken-

di iç yapılarında uygulamamalarında aramalıyız.

Bugünkü manzaraya, bugünün yaygın deyimiyle: «Liderler Demokrasisi» de diyebiliriz.

Hiç bir ileri toplum, bir siyaset adamını «Tanrı'nın oğlu» haline getirmemiştir.

Ancak geri bırakılmış toplumlardır ki, normal bir insanı, mistik bir heyecan fırtınasına odak noktası yaparak, ona «insan üstü» bir yaratık niteliği kazandırırlar.

Lidere tutulan görkemli alkış fırtınasına, onun yöresindeki halk temsilcileri de katılırsa, işte o zaman asıl felâket başlar ve alkış tufanı bir lider için en tehlikeli silah halini alır.

Türkiye'deki deneyler göstermiştir ki, liderin emrine giren ve gelecek seçimlerin hesabından başka bir şey düşünmeyen kadrolarla demokrasi güçlenemez ve Türkiye bugünkü bunalımdan kurtulamaz.

Ve yine seçim sonrası olaylar göstermiştir ki, demokrasi, yalnızca «siyasal partiler» değil, o partileri oluşturan «güçlü kişiler» rejimidir.

Ne yazık ki, siyasal partiler kendi kadrolarına «Devlet adamı»ndan çok «Partizan» aramakta, devlet adamı niteliğindeki kişilerin meclislere girmemesi için gereken tedbirleri almaktadırlar.

Demokrasinin geleceği için en tehlikeli şey, lider doğrultusunda şartlanmaktır.

Koro halinde şarkı söylemekle, liderin söylediklerini tekrarlamak arasındaki fark, birincisinin bazan güzel bir müzik, ikincisinin mutlaka totaliter bir yönetimle sonuçlanmasıdır.

Siyaset ve toplum kesimleri şartlanmış olursa, elbette «ulusal birlik»ten ve «sosyal barış»tan söz etmek mümkün olamayacaktır. Aksine, bölünmeler, zıt kutuplar arasında çatışmalar olacaktır.

Böylesine bir ortamda, siyaset adamlarının hem şartlandırmaya devam etmeleri, hem de bölücülükten yakınmaları gülünç bir tutarsızlıktır.

Şartlandırılmış, parti içi totalitarizmin egemen olduğu ülkelerde, kişiliği ezilmiş, gururu kırılmış parlâmento gruplarının hiç bir cesur ve erdemli davranış ortaya

koyamadıklarını yakın siyasal tarih yazmaktadır.

Liderler demokrasisinde, liderler ve partiler birinci plana yükselmiş, devlet ikinci plana itilmiştir. Devletin ikinci plâna itilmesi; Türkiye'nin ulusal sorunlarının, halkın bir türlü çözülemeyen problemlerinin askıya alınması demektir.

Üstelik TRT, devletin tarafsız ve resmî organ olduğu halde, her Tanrı'nın günü, bültenlerini parti yöneticilerinin demeçleriyle doldurarak, liderler demokrasisinin parasız reklamcılığını yapmaktadır.

Hem de, 359 sayılı kendi yasasındaki yetkilerini aşarak ve sürekli biçimde suç işleyerek...

TRT'nin bu partizan tutumu yüzünden, Türkiye'de her şey günlük siyasete boğulmuş, okuldan fabrikaya, hastahaneden devlet dairesine kadar, her yerde mal ve hizmet değil, küçük politika üretilir olmuştur.

Yalnız siyaset değil, edebiyat bile şartlanmış grupların düşman kamplar halini aldığı ibret verici bir arena olmuştur. Türkiye'de...

Bu partizan ve şartlanmış uçlar, kendileri gibi düşünmeyenleri «faşist» ya da «komünist» diye damgaladıkça, çağdaş, hümanist, akılcı ve yapıcı fikirlere kulak vermedikçe, bu ülkenin çocukları, düşman kampları terkedip bir dostluk çizgisinde birleşemeyeceklerdir.

Liderler arasında gerçekleşemeyen diyalog, parlâmenterler arasında gerçekleşmelidir.

Parlamento, yüksek düzeyde bir siyaset arenasıdır.

Seçilip oraya gelen kişi; katılaşmış bir partizan felsefeyi bırakıp gerçek anlamda parlamenter olmaya bakmalıdır. Bir milletvekili, başka partilerden seçilip gelmiş kişileri de, kendisi gibi bir «sayın milletvekili» kabul ederek, Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda onlarla ciddî bir diyalog kurmadıkça, parlamento, verimsiz çekişmelerle zamanın israf edildiği bir kuruluş olmaktan öteye gidemeyecektir.

Liderin ve partinin çıkarlarının çok üstünde «Türkiye'nin çıkarları»nı düşünmek, milletvekilinin tartışılmaz görevidir. Çünkü bir milletvekili ya da senatör, bir parti listesinden seçilip gelmiş olsa bile, Anayasa'nın 76.

maddesi hükmüne göre, tüm Türk ulusunu temsil etmektedir.

Milletvekili göreve başlarken, millet kürsüsünden içtiği andı, her gün bir kez hatırlamış olsa, Türkiye'de pek çok şeyin olumlu yönde değişeceği kuşkusuzdur.

Özellikle ulusal güvenlik sorunlarının, çok sayıda iç ve dış problemin hızla göğüslenmek ve çözümlenmek gerektiği bir çetin dönemde, parlamentere düşen görev, liderler demokrasisinin koşullarına uyarak susmak değil, Türkiye'yi bu yoğun siyasal bunalımdan kurtarmanın mücadelesini göze almaktır. Her geçen gün, şartları daha da ağırlaştırmaktadır.

Aynı gemi içinde olduğumuzu bir an bile unutmamalıyız.

(Milliyet, 25. 7. 1977)

★

İsmail CEM

VATAN KURTARAN ZAMLAR?

İkinci MC'nin sözcüleri ülkede öyle bir hava yaratmanın çabasındadır ki, neredeyse vatandaş olarak MC liderlerinin ayaklarına kapanıp ... «hadi ne olur, bir an önce şu zamları yapmak fedakârlığını üstlenin de bizleri kurtarın» diye yalvaracağız... MC'nin sayın liderleri de çok vatansever ve milliyetperver olduklarından biz vatandaşın haline acıyacaklar ve lütfedip zamları sıralayıvereceklerdir.

Bakanları, ekonominin yüksek menfaatleri ve ülkenin geleceği diye söze başlayıp zam yapmanın ne kadar bilimsel ve vatansever bir görev olduğunu anlatıyor. Sanayicileri, devletin o zavallı kuruluşlarının bir an önce zam yapmasını önerip ardından benzini ve bir çok maddeyi zam listesine ekliyor. Gazeteleri ve yazarları ise zam yapmanın erdemi üzerine neredeyse romanlar yazacak ve her gün yeni inciler dökerek kemerleri sıkmanın aslında zenginliğe işaret olduğunu anlatacaklar.

Bu durumda biz vatandaşlara düşen de, eti saatlerce kuyrukta bekleyip almaktayız diye sevincimizden zil takıp oynamak, her gün artan fiyatlar ve zorlaşan yaşam karşısında MC'ye dua etmek, ilaç bulamayınca, kira artınca ,yokluklar çoğalınca da kendi vatanseverliğimiz gereği bütün bunları büyüklerimiz vatanı kurtarıyor diye şükranla kabullenmek...

Aslında, mesele çok açıktır: Türkiye'nin kaynakları mevcut düzenin sahiplerince, sonradan görmüşlüklerinin doymak bilmez iştahıyla öylesine har vurulup harman savurulmuştur ki, Türkiye'nin halkı iktidardaki sınıfsal güçler tarafından öylesine acımasızca sömürülmüştür ki, bir noktada, deniz tükenmiştir. Talanın ve sömürünün devamı için, bu talan ve sömürüyü çok daha açık, çok daha acımasız yeni bir çerçeveye aktarmanın zorunluğu doğmuştur.

Başka bir deyişle, soyulma ve sömürülme sürecinin yeni bir aşamasıdır, başlamakta olan. Halk kitlelerinin ve Türkiye'nin büyük birikimi, talan edilmiştir. Bu birikimin gücü, talanın genişliğine rağmen, talan olgusunun halka olabildiğince az az yansıtılmasına imkan tanımıştır. Ne var ki talan ve hırs öylesine dehşetlidir ki, artık birikim falan kalmamıştır ortada. Oysa talancı güçler de, talan özlemleri de yerinde durmaktadır. Şimdi çok daha somut biçimde kendini duyuracak olsa bile, kitleleri çok daha fazla ezecekse bile, talan devam edecektir. Oyunun kuralı budur. Dolayısıyla, sömürü ve soygunun bu yeni ve daha acılı aşamasına zorunlu geçiş gerçekleşmektedir.

Şimdi sömürü ve talanın devamı uğruna halk kitleleri biraz daha ezilecektir. Yoklar ve kuyruklar biraz daha çoğalacaktır. İnsanlar, yaşamlarından ve ekmeklerinden, ailelerinden ve çocuklarından biraz daha eksilecektir. Bütün bunların temeldeki nedeni olanlar ise, «ekonominin ve bilimin gereğini yapıyoruz» diyerek kendi sömürülerine kılıfları uydurmaya çalışacaktır. Sömürü ve talanın hem sonucu hem de gereği olan bu yeni durum için, iktisatçıları «ekonomik gerçekler böyle buyurmakta» diye fetva verecek, gazeteleri «milliyetçiliğin kuralı kemerleri sıkmaktır» diyerek, politikacıları»... halk,

ülkenin kaldıramayacağı bir lükse alıştırıldı, oysa Amerika bile tüketimini frenliyor» benzeri vecizeler uyduracaktır. Sonuçta ise talan ve sömürü, halka daha ağır bir bedel ödettirilerek sürecektir.

Bütün bu ekonomi bilgilerini kemer-sıkma tavsiyecilerini ve o pek milliyetçi MC politikacılarını akılane bir biçimde rakam ve istatistik sıralarken ve kendi talanlarının devamı için halkı kandırmaya çabalarken izleyip de İsmet Paşa'nın bir ünlü sözünü hatırlamamak elden gelmiyor:

Hadi canım sen de...

(Politika, 27. 8. 1977)

★

Azra ERHAT

NERDE AHLÂK?

9 şubat 1974 günü «Ahlâk» başlıklı bir yazım çıkmıştı bu sütunlarda. Aradan epey zaman geçti, üç yıl dört ay kadar uzun bir süre. O sıralarda ahlâk sözü çok geçiyordu, okullara ahlâk dersi konmak isteniyordu yeni kurulmuş CHP — MSP koalisyonu çevrelerinde. Ben de bir az mürekkep yalamış bir vatandaşınız olarak ahlâk kavramı üstünde durayım, çağdaş dünyamızda bu kavramdan ne anlaşıldığını gözden geçireyim demiştim. Çok eski çağlardan bu yana insan toplulukları görenek ve geleneklerine dayanarak iyiye ve doğruya değgin bir takım ilkeler çıkarmaya girişmişler, bireye ve kamuya yararlı olacak, toplum yaşamını kolaylaştıracak kimi yol ve yöntemleri saptayarak, bunları birer kural olarak benimsemiştir. Bu işi başta din kitapları yapmış, sonra çeşitli toplum yönetimleri yazıya dökerek yasalar haline toplamışlar, yaymışlar bu kuralları. Yasaların dayandığı ana ilkelere bakılırsa bunların özünde çağlar ve toplumlararası büyük ayrımlar olmadığı görülür. Adam öldürmemek, hırsızlık yapmamak, zina işlememek, zorbalığa ve kabakuvvete baş vurmamak, hak ve haksızlığı ayır-

detmek, toplumca yaşamı düzenlemek üzere insanlar arasında sevgi ve hoşgörüye önem vermek, insanlığın her dönem ve katında özümsenip benimsenen ana ilkeler olmuştur. Ahlâk da bu ilkelerin toplamına denir.

Ne var ki gelenek ve göreneklerden oluşturulan ahlâk kuralları beslendikleri kaynaklara göre ulusal bir renk, değişik bir nitelik taşıyabilir. İnsanlığın ana ilkelerine uymakla birlikte, bizim ulusal kaynaklarımız, dilimiz, dinimiz, törelerimiz kendimize özgü bir değerler toplamı yaratmamıza olanak vermiştir. Yani bu kaynaklara giderek, bulduğumuz değer ölçülerini, erdem görüşlerini inceler, özenle betimler, yorumlar ve çağdaş bir görüşle dile getirirsek, kendi ahlâk anlayışımızı ulusal bir düzeyde saptamak, böylece kendi öz varlığımızın bilincine varmak olasılığı doğar. Bu türden bir değerlendirme yapılacak diye sevinirken, Türk - İslâm düşüncesinin erdem ilkelerini parlak biçimde dile getirmiş olan Mevlâna, Yunus Emre gibi büyük şair ve düşünürlerimizin varlığına, halkımızın çok renkli, ölümsüz insan değerlerini yansıttığından uluslararası düzeyde bugün de geçerli sağduyusunu simgeleyen Köroğlu, Pir Sultan Abdal, Nasrettin Hoca gibi ululanımızın varlığına da değinmiştim.

Vurgulamak istediğim bir nokta da şuydu: Batıda ahlâk ilk çağ uygarlıklarının kurduğu temel üzerine Hıristiyanlığın katkıları ile oluşmuştu. Oysa katı, kurumsal bir din anlayışının, bir kilise baskısının izleri görülmekteydi bu ahlâkın her belirtisinde. Nitekim ortaçağ dönemi aşılıp uyanış çağlarına gelindiğinde, dinsel kalıplardan sıyrılarak daha evrensel bir kültüre ulaşabilmek için Hıristiyanlık öncesi layik insancılık görüşlerine doğru bir dönüşüm yapmak gerekmişti. Humanizma burdan doğmuştu. Bu aşamalara sapmadan, doğrudan kendi kaynaklarımıza uzanarak, biz bu gelişimi daha kısa yoldan, daha evrenselce geçerli görüşler ortaya sererek yapamaz mıydık? Üstelik böyle bir hümanizmaya yol açabilecek bir örnek yetiştirmemiş miydik Atatürk'ün kişiliğinde. Trük - İslâm kültürü ile çağdaş Batı değerlerinin bileşimini gerçekleştirmek uyanmakta, gelişmekte olan mazlum milletlere yeni bir insancılık yolu açmak

anlamına gelebilirdi. Bu çaba özlemi duyulan bir ulusal felsefeye de götürebilirdi bizi.

İşte bunu bekliyoıduk o yazımın yazıldığı 1974 yılının başlarında. Ne umuyorduk, ne oldu!. Kısa bir süre özgün erdem ilkelerimizin uygulanması yoluna gidildi. Toplumlararası barış, eşitlik ve güvenlik inancına dayalı bir silâhlı eylem gerçekleştirildi. Ne var ki Kıbrıs çıkarmasının gerçek etkenini anlamak, anlatmak şöyle dursun, tam ters bir sonuçla zararımıza dönüştü. Kültür alanında girişilen çok kısa soluklu çabalar daha doğacak ken boğduruldu. Tam bir bilinçsizlik, bir bilisizlik keşmekeşi içinde değer olabilecek kavramlar en aşağılık, en anlamsız demagojinin elinde boş birer slogan gibi fırlatıldı düşünceden arınmış bozkır alanlarına. Ahlâk, maneviyat, milliyetçilik, bu değerlerin şampiyonları kesilen kimseler bir kez olsun bu kavramların tanımını yapmak gereksinmesini duymadılar. Biz milliyetçiyiz, maneviyatçı. Peki kanıtı nerde? Beşyüz yıl önce fethedilmiş bir kentin kalesine tiyatro kılığında askerlere bayrak diktirmekle mi olur akıncılık, geçmişin manevî ve millî değerlerine saygı, yoksa devletin müze diye kamuya açtığı bir yabancı din anıtında namaz kılmakla mı? Din değerlerimizin önem ve geçerliliğini dünyaya kanıtlamak propaganda mitinglerinde Kur'anı öpmekle mi olur? Maddiyatçılığı kınamak, maneviyatçılığı yüceltmek eş dost akrabaya bol keseden dünyalık dağıtıp devlet kesesini sıfıra tüketmekle mi? Okullarda ahlâk dersine yarayacak kitapları da gördük, çocuklarımızda erdem değil, bölücülük duygularını körüklemekten başka bir amaca yönelik değildi. Uygulamaya gelince, durum ortada, yıllardır tüyler ürpertici bir gerçeklikle serili gözlerimizin önüne: Adam öldürme, kan, kin ve düşmanlık. Bir gençlik ki okumak, okuyabilmek, kendini ve ulusunu çağdaş uygarlk düzeyine çıkarmak, çıkarabilmek şöyle dursun, ortalıkta egemen olan her daldaki anarşi yüzünden okulu, üniversiteyi bırakıp sokaklarda kaçak sigara satmayı yeğleyecek nerdeyse. Saymayayım, saymakla bitmez, günümüzde ahlâkın ne denli bir ahlâksızlığa dönüştüğüne örnekler günlük gazetelerden taşmaktadır. Her gün bir ölü sayısı ki vatandaş bakmaktansa gözlerini yum-

mağı yeğlemektedir. Duymamak, bilmemek, umursamamak daha iyi, çünkü çaresi yok. Çare arıyacak, belki de bulacak olguyu «olgu» diye görmüyorlar; kim, nasıl, neden diye hukuksal bir soruşturma yönüne bile gitmiyorlar. Olmuşsa olmuş, ölmüşse ölmüş... Kışkırtan şudur ya da budur. Sandıktan kim çıkarsa, hükümeti kim kurarsa çaresine o baksın. Sandıktan nasıl çıkılır? Şöyle çıkılır, böyle çıkılmaz... Güldürünün bu denli acısına dünyanın hiç bir yerinde rastlanmamıştır. Hangi nedenden olursa olsun ulusun umudu olan gençlik kırılıp giderken, yetkililer birbirine safsata, gazoz, makarna diye tekerleme düzmekle uğraşırlar.

Nerde ahlâk sorarım size? Hoş sormamda yarar da yok ya! Bir toplumun bu denli yüksek bir umut düzeyinden bu denli aşağılık bir keşmekeşin içine düştüğünü gören, duyan varsa bildirsin, bir avuntu olur hiç olmasa.

(Milliyet, 2. 8. 1977)

★

İsmail CEM

SİYASET VE ORDU

Geçtiğimiz MC döneminde, silahlı kuvvetlere ilişkin fakat sivillerin de katıldığı kimi kararın siyasal düşünceler etkisinde verilebildiği bir ciddi varsayım olarak ortaya konmuştu. Özellikle Orgeneral İrfan Özaydınlı'dan gelenekler ve rütbesi gereğince hakkı olan Hava Kuvvetleri Komutanlığının esirgenmesi, önemli yankılara yolaçmıştı.

İkinci MC kurulurken, CHP Genel Başkanı, benzer doğrultudaki bir endişesini dile getirmiştir. Endişe, Kara Kuvvetleri Komutanlığına yapılacak atamaya ilişkindir. Ordunun gelenekleri ve rütbe öncelikleri nedeniyle bu göreve gelmesi gereken Orgenral Adnan Ersöz'ün cephe partilerince ve siyasal nedenlerle istenmediği iddialarına Ecevit değinmiş ve bu konunun bir «gizli proto-

kol» olarak cepheciler tarafından karara bağlandığı haberlerine Ecevit dikkatleri çekmişti.

Cephenin lideri tarafından bu haberlere ilişkin yalanlamanın ne ölçüde samimi olduğu, önümüzdeki günlerde açığa çıkacaktır. Zira, aynı gizli protokole ilişkin haberler devam etmiştir; MC liderlerinin kendi siyasal damgalarını her konuya basmak özlemleri ise, herkesin malumudur.

Türkiye'de orduya bir takım siyasal hesapları bulaştırmak özlemi hem tehlikelidir hem de yasalara aykırıdır. Ne var ki, günün gerçekleri karşısında, bu tür olasılıklara her zaman dikkat göstermek ve uyarıda bulunmak da bir görevedir.

İkinci cephe hükümetinin Milli Savunma Bakanı, aşırı, sağın öncü bir militanı olarak tanınan bir kişidir. Kendisi, mantığıyla AP'ye, gönlüyle MHP'ye bağlı olarak bilinir. Oysa, Savunma Bakanlığı gibi kritik bir görev, yarı-militer anlayışlara ve tezlere yatkın kişilerle bağdaşamaz.

Kaldı ki, Cephe iktidarına can veren ideolojinin orduyu etkilemek özlemlerine açık bulunduğu girişimler de yaratabileceği, bir kuşku olarak ortaya konmuştur.

Ankara'da toplanmakta olan Yüksek Askeri Şura, silahlı kuvvetlerin geleneklerine sahip çıkmak; silahlı kuvvetleri etkilemek özleminde olanların varlığına ilişkin kuşkuların yanlışlığını göstermek durumundadır.

Silahlı Kuvvetlerin iç sorun ve kararlarında siyasetçilerin etki kazandığı görünümü bir kez doğarsa, bundan, başta Silahlı Kuvvetler olmak üzere bütün Türkiye kaybeder.

Yüksek Askerî Şura'nın görevi bu kez her zamankinden daha çetindir; Türkiye'de demokrasiye inanmış ve siyasetin orduya bulaştırılmasına karşı olan tüm gözler, Ankara'da başlayan toplantının üzerindedir.

(Politika, 4. 8. 77)

★

Attilâ İLHAN

HANİ «HÜR TEŞEBBÜS»LE KALKINIYORDUK?

Demirel'in United Press İntiernational ajansına söylediklerini okudunuz mu? Okumalıydınız, bir zamanlar Amerika'nın, (Para Fonu ve Dünya Bankası'nın sistemin uygun gördüğü kalkınma modelini Türkiye'ye uygulasın diye seçtiği politikacının nereden nereye gelmiş olduğunu görecektiniz. Demirel Amerikan ajansına Türkiye'nin 'bağımsız' politika güdeceğini söylüyor, Kıbrıs sorununa Amerika'nın burnunu sokmasını anlayamadığını, hele askeri yardım işi ve Amerika/Türkiye ilişkilerini bu sorun çerçevesi içinde ele almasına şaştığını tekrarlıyor, sonunda Sovyetler'le ilişkilere sözü getirip Türkiye'nin 'hangi kaynaktan olursa olsun kredi almaktan çekinmeyeceğini' sözlerine ekliyor.

Tamam mı?

PEKİ, KİM HAKLIYMIŞ?

Sağcı iktidarlar, (Bu arada Demirel iktidarları,) hep sanmışlardır ki NATO Türkiye'nin bedava silah deposudur, Amerika'da sanayileşmemiz için istedikçe para alabileceğimiz safdil Sam Amca; son otuz yılda, en az üç kere bunun böyle olmadığını gördük; o zaman 'nazikâne' hatırlatması bize düşüyor, acaba Amerikalılarla büyük angajmanlara girdikleri, Türkiye'yi bu sayede 'küçük Amerika' yapacaklarını söyledikleri sırada, 'hain' suçlamalarıyla hapse attıkları sosyalistlerin dedikleri akıllarında mıdır?

Diyorduk ki, kapitalizmin emperyalizm aşamasında, uluslararası dev tekellerin yeryüzünde cirit attığı bir ortamda az gelişmişlikten kapitalist yolla kurtulmak, kapitalist liberal görüşle kalkınmak olmayacak şeydir, kim ki bu işe kalkışır, sonunda tırnaklarını kırar, Türkiye gibi ülkeler sorunsuz dertsiz ve belâsız bir kalkınma istiyorlarsa kapitalist olmayan bir yol seçmeli, akıllıca bir

plan hazırlayıp onu uygulamalıdırlar. Sosyalistlerin adı haine çıktı, çoğu dediklerinin bedelini cezaevlerinde yıllarca yatarak ödedi. Sağcı iktidarlar, (bu arada Demirel iktidarları) ise Amerikan telkinleri ve akıllarıyla sözüm ona kalkınmaya başladılar.

Sonuç ortadadır: vırt zırt Amerika'nın ve denetimindeki uluslararası kuruluşların baskısı, memlekete dışardan zorla benimsetilmek istenen bir kalkınma modeli, tüketim sanayiine öncelik, bunda da dışa bağımlılık, daha çok kırsal kalkınma, turizm, ormancılık vs ayakları... O ki Demirel Türkiye'nin bununla yetinemeyeceğini anlayıp dümeni ağır sanayileşmeye doğru kırmıştır, yandı, güvendiği dağlara kar yağıyor, birden onu paraşütle başbakanlığa indirenlerin gözünde işe yaramaz bir adam haline geliyor, kafasındaki kalkınma planını uygulamak için de gidip baş düşman bellediği sosyalist ülkelere, bu arada Sovyetler'e avuç açıyor.

Peki kim haklıymış? Demirel mi, sosyalistler mi?

İŞ KAMU SEKTÖRÜNE KALMIŞTIR...

Türkiye'de ağır sanayileşme projeleri, farkında mısınız, hep kamu sektörü projeleridir. Neden, Amerikancı kalkınma modelinde ağırlık özel söktöre verilir, özel sektörün de hafif sanayiyle, tüketim sanayiiyle ilgilenmesi istenir. Bizde de öyle olmadı mı, adı büyük sanayiciye çıkmış nice işadamımız aslında sütçülük, şerbetçilik, gazozculuk vs yapmaktadırlar. İş yeni demir çelik fabrikaları kurmaya, petro - kimya tesisleri örgütlemeye, savaş sanayii ya da elektronik sanayii' yatırımları yapmaya geldi mi, özel sektörden hayır yok, gelsin bizim baba kamu söktörü, gelsin Atatürk dönemi yadigârı Etibank'lar, Sümerbanklar', Amerikalıların yıllar yılı özel sektöre devredilmesi için tepindikleri onurumuzu yücelten ulusal kuruluşlar, gelsin sanayide devlet!

Türkiye'nin, dahil olduğu emperyalist sistemin gerçekleri odur ki, özgür girişimle ülkeyi kalkındıracağını iddia eden kapitalist liberal partilerin liderleri, sonunda çareyi kamu sektörüyle, devletten devlete kredilerle kalkınmada bulmuşlardır. Bunu anlamaları için otuz yılın

geçmesi iki hükümet darbesinin, birkaç darbe provasının yaşanması, nice nice kargaşalıkta nice nice canın feda edilmesi gerekmiştir. Oysa Türk sosyalistleri (ama sahilcileri, -CHP'den bozma olanlar, ya da CHP'ye kuyrukçuluk eden 27 mayıs ilericileri değil) daha o zaman bu işin olmayacağını, kalkınma için kapitalist olmayan bir yol seçilmesi gerektiğini söylemişlerdi.

Endüstrileşme, bir kere kaynak sorundur ya, onun kadar önemli bir de teknoloji sorunudur, bizim hızlı sanayicilerin lisansla aldıkları teknoloji modası geçmiş teknoloji, Ruslar bile bizi sanayileştiriyorlar ama, acaba en son teknolojiden yararlandırıyorlar mı, kuşkuluyum. Asıl olan sanayileşmenin ulusal kaynaklara dayalı, ulusal teknolojiyle gerçekleştirilmesi, bunun için de Mustafa Kemal'in taa İzmir İktisat Kongresi'ni açarken lüzumundan sözettiği bir sây Misak-ı Millî'sinin, yani ulusal emek andının ilânı. Kemal Paşa diyordu ki, nasıl bir siyasal Misak-ı Millî ile bütün bir millet birleşerek kurtuluş savaşını kazanıp tam bağımsızlığımızı siyasal alanda elde ettiysek, şimdi ulusal bir emek andı içerek bütün millet birleşip o bağımsızlığı ekonomi alanında da pekiştirelim.

Yapmadık. Yapamadık. Önüne gelen bir tarafa çekti. Şu gün bile aslında memleketin bağımsızlığı, geleceği, yükselmesi söz konusu iken, baksanıza Erbab-ı Kalem ve Erbab-ı Siyaset nelerle uğraşıyor.

(Dünya, 5. 8. 77)

★

Örsan ÖYMEN

DEVLETİN MALI DENİZ...LERİMİZ...

İlk insanlar —ki ders kitaplarında ilkel insanlar diye tanımlanır— göllerde yaşarlarmış... Su üzerinde direklere oturturlarmış konutlarını, yırtıcı hayvanlardan korunmak için...

Şimdilik insanlarımız —ki modern insan olarak tanımlanır— sahillere doğru akıyorlar...

Akdeniz'de kıyıda köşede yer kalmamış... Maşallah

orman dememişiz, kumluk dememişiz, kayalık dememişiz köylünün elinde ne varsa, Hazine'nin mülkünde ne yazılıysa kapış kapış parsellemişiz kıyılarımızı...

Fethiye'de Şövalye Adası'na gidiyorduk, eskiden suyu olmayan bu adada tek-tük evler vardı, şimdi tarihi surları temel yapıp üzerine çıkanların sayısı sayılamayacak kadar çok... Adanın önünde plaja yakın bir kayalık çarpıyor göze... Abartmıyorum, denizin üstünde kalan kısmı benim boyum kadar. Sular kabarınca belki de denizin altında kalır... Üstelik ne yeşil, ne de bir şey... Basbayağı sipsivri bir kayalık... Bu kaya parçasını bile satın almışlar... Herhalde bir bildikleri vardır...

Marmaris'te, Bodrum'da Ankara'dan tanıdık eşi-dostu soruyorsunuz:

— Oğlum baban nerede?

— Motorla gittiler, yakında bir köyden arsa bakacaklarmış.

Toprak tutkusu köylüden kentliye geçmiş...

Sorarsanız :

— Canım işte, emekliliğimizde üstüne bir kulübecik dikelim diyoruz da.

Böyle derler, ama aslında Akdeniz koylarındaki değer artışıdır, anormal gayrimenkûl sıçramasıdır asıl tutku...

Kıyılardaki Hazine malları zilyedlik yoluyla köylünün üstüne çevirtip sonra büyük paralar karşılığı satışa çıkartan simsarlar türemiş, hemen her kıyı kasabasında... Arsa ağaları olarak tanınıyorlar...

— Yahu burası orman değil mi?

— Ormansa orman, bir kibrit çaktın mı tarla olur beyciğim. Kaç dönümlük yakalım abicim?

Nedense temmuz-ağustos geldi mi, güneyde orman yangınları salgın hastalık gibi başlar..

Marmaris'te İçmeler köyüne yaklaşınca bir öykü anlatılır...

Öykü gibi gelir adama, ama gerçektir. Kıyıda bir tesisin bulunduğu bir toprak parçasını, bir dikiş makinesiyle üç arşın basma karşılığında alıvermişler vaktiyle, köylünün elinden...

Köylü, «ayaklı olsun dikiş makinem» demiş...

— Olur, demişler, üç arşın basma da bizden hediyesi...

Bu işin simsarlığını yapanlar aynı toprağı seksen-yüz bin lira arasında devrediverince... Ve de bunu duyuverince köylü, fıttırıvermiş...

Yıllar boyu, İçmelere giden yolun ağzında «ayaklı» makineye taktığı basmayı dikip durmuş... Tır tır da tır tır. Tır tır da tırrr.

İçmeler köyünden bir «tarzan» var, o da tırlatanlardan ama öyküsü başka... Kıçında yırtık bir don, cıbılçıplak dolanır durur yaz-kış... Canlı akrep yer, zehirli kuyruğundan iğnesini çıkartarak.... Çıyan yer, yılan yer, yabancılara gösteri olsun diye... Tarzanın da mülkünde dörtbeş dönüm toprak var, tâ kıyıda... Yanı başında lüks otel Martı... İkide bir yakasına yapışırlarmış, arsa alıcıları:

— Yahu Tarzan ver şu arsayı bir milyona...

— Vermem.

Ertesi yıl gene gelirlermiş:

— Tarzan gel şuna iki milyon verelim.

— Dünyada vermem...

— Oğlum Tarzan iki milyon ikiiiii...

Kıçında don olmayan Tarzan da tırlatmaya başlamış böylece...

Giderek sıfırları bollaşan rakamları, milyonları duydukça...

— Trilyon verseniz gene vermem.

— Höst, onu Erbakan bile veremez...

Tarzan toprağını neden satmazmış?

Sorarsanız şöyle dermiş:

— Yaaaa satayım da ondan sonra ben de bir ayaklı dikiş makinesiyle yol ağzında çaput dikeyim di mi?

Coğrafya kitaplarında okuturlar ilkokullarda:

— Yurdumuzun dört bir yanı denizlerle çevrili olup...

Kanun kitaplarında belletirler:

— Denizler ve kıyılar, kamuya aittir, halka açık olup...

Bırakın İstanbul'u... Derya ortasında deryaya hasret yaşayanların koca kentini... Hele şöyle bir Ege'nin, Akdeniz'in kıyı kentlerini dolaşın... Mantar gibi türeyen çevresi çitle çevrili tatil sitelerini, sevimsizlik örneği müteahhit bloklarını hele bir görün... Görün ve inanın kitaplar-

la yasalarda yazılan boş laflara... Tanrı'mn denizini bile parselleyip mülk edinmişiz... Ormanı yakıp üzerine kurulmuşuz, ilk insanlardan, ilkel toplumlardan saygısız bir biçimde... Irzına geçmişiz ulusça, güzelim doğanın...

Irzına geçmişiz ve öbek öbek piç bırakmışız, tatil siteleri adı altında... Sevimsiz birer ucube halinde...

Bir zamanlar, sanırım Erol Yılmaz Akçal'ın bakanlığı sırasındaydı, Turizm Bakanlığı'nca bir «kıyı Yasası» hazırlanmıştı... Denizler kamu yararına kullanılsın, doğaya yeniden güzellük, estetik ameliyatı yapılabilsin diye... Yasanın gerekçesine de bir Akdeniz haritası eklenmişti, detaylı kıyı şeridiyle birlikte... Bu şeridin, özel kişilerce nasıl parsellendiğini belgeleyen bir harita...

Hadi kıyı yasası hasıraltı edildi... İki nüshadan ibaret olan bu haritanın iki nüshası da her nasılsa kayboluverdi, bakanlık arşivlerinden...

Acaba neden?

Neden olacak, denizlerimiz yüzünden...

Ne demişler:

Devletin malı deniz...

Hadi canım siz dee...

Deniz, devletin değil, modern domuzun malı olmuş çoktaaan...

(Milliyet, 21. 8. 77)

★

Abdi İPEKÇİ

İ N T İ H A R

Gençlerimiz birbirlerini öldürüyor,

Okullarda ders yapılamıyor, üniversiteler kapanıyor, eğitim felce uğruyor,

Altın yumurtlamasını beklediğimiz turistleri kaçırmak için elimizden geleni yapıyoruz,

Binaları kurşunluyoruz, otomobillere bomba, köprülere dinamit koyuyoruz,

Trafiğe çıkan araçlar ya insan çiğniyor, ya da birbirleri ile çarpışıp duruyor,

Şimdi de yurdun dört köşesinde ormanlarımızı yakmaya başladık.

Ulusca intihar mı ediyoruz?

(Milliyet, 25. 8. 77)

★

Oktay AKBAL

YÜZ KARASI...

Madde 419 — Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır.

TC Anayasası böyle der.

Yoksul ve dar gelirli aileler bugün oturacak ev bulamıyor. Bu, bir gerçek... Anadolu insanları büyük kentlere akıyor, bu da bir gerçek... Bunların nedeni var, üstünde kimse durmuyor, çözümlemeye girişmiyor, görmezlikten geliyor. İnsanlar bir yere yerleşmeye kalkınca başını sokacak bir yuva isteyecektir. Bir odalık yerler. Nerden bulacak bunu? Kiralar en az bin liradan başlıyor. Her gün artıyor kiralar. Yoksul, dar gelirli insanlar başlarının çaresine bakıyorlar o zaman. Kendi konutlarını kendi elleri ile yapıyorlar.

«Gecekondu» diye bir gerçek var uzun yıllardan beri. Türkçe Sözlük şöyle tanımlıyor bu sözcüğü: Belediyeden izinsiz olarak hemen bir gecede yapılıveren yapı. Eksiği var bu tanımın, Belediyeden izin alınmadan ve başkasının arsasına yapılmış bir yapı... Çünkü gecekondu mahalleleri, daha doğrusu kentleri, ya kişilerin, çoğunlukla da devletin, belediyelerin sahibi bulunduğu topraklar üstünde kurulur. Gecekondular 'parasız' mı elde ederler bu yerleri? Hayır, para öderler. Gecekonduların üstünde kurulduğu toprakları satanlar vardır. Bunlar kimler midir? Kabadayılar, çeteler, bir takım örgütler, mafialar...

Adam çoluk çocuğuyle kalkmış gelmiş Anadolu'nun bir yerinden. Gecekondu ağaları çevirirler onu. Bir yer gösterirler, şu kadar yüz ya da bin lira ver bu yer senin

olsun, üstüne bir kondu oturt, derler. Tapu mapu hak getire, ama 'çete' orada bir yapının kurulmasına izin vermiştir, göz yummuştur. Ayrıca 'resmî' makamların da bu kondu yapımım görmezlikten gelmesini sağlayacaktır. Para verilir, kondu bir gecede tamamlanır, zamanla güzelleştirilir, ekler yapılır, bahçe duvarı, helâ şu bu... İnsanlar başlarını sokarlar, yağmurdan, kardan, rüzgârdan kurtulurlar. Büyür gider gecekondu mahalleleri, yayılır, dört yandan sarar kentleri, bir kente on kent daha eklenir zamanla...

Bütün bunlar herkesin bildiği gerçekler. İktidarlara gelenler geçenler seçim kampanyalarında atıp tutarlar, hepinize 'tapu' vereceğiz derler. Zaman zaman verirler de.. Ama başa çıkılmaz hale gelir gecekondu sorunu. Heryer kondularla kaplanır. Hele bir takım zengin, etkili kimselerin toprakları da kondularla dolunca kıyamet kopar. O zaman hatırlanır 'mülkiyet denen bir şey' olduğu... Polis, jandarma, yıkım araçları herşey gelir, yüklenir kondulara, yerle bir eder hepsini, karşı koyanları da atar içeri... Nasıl olsa seçimler geçmiş, yenisine daha bir kaç yıl var, niye çekinsin politikacılar?

Ümraniye'de bir savaş oldu. Herkesin gözü önünde Ölenler, yaralananlar var, binlerce insan ortalığa döküldü kaldı. Sanıklar Emniyet'te hesap veriyor. Yetkililer «bu bir zabıta olayıdır, yok anarşidir, başkaldırmadır, işin içinde şunlar bunlar vardır.» diye konuşuyor. İşin özüne kimse eğilmek istemiyor. Önemli olan, yurdumuzda artan işsizliktir, yoksulluktur. Sorumsuz politikacılar işbaşında. Zam diyorsunuz, 'nerde, haydi göster' diye tutturuyorlar. Yoklar ülkesi olduk diyorsunuz, «ne yok, kim yok, ne zaman yok, evinize bir kamyon göndereyim» diyor MC Başbakanı... Şimdi de devlet güçleriyle halkı karşı karşıya getirdiniz desek, kim, nerde, ne zaman, onlar halk mı diye bağırıp çağırmaya başlayacaklar!..

Anayasa bir bir yazmış hepsini: Devlet yoksul ve dar gelirli ailelerin konut gereksinimini karşılamakla görevlidir... Buna benzer daha ne güzel öneriler, daha doğruşu buyruklar var Anayasa'da... Bunlar yöneticilere ,iktidarlara verilmiş görevler. Hayır öyle denmemiş, kendi evini kendi yapanın yuvasını başına geçir, bir çatı altında ya-

şamaktan da yoksun kalsın, denmiş! Greyderlerle ez, tabanca kurşunlarıyla vur, karşı koyanları da al götür tutukla, denmiş...

Hem, hazine arazisine, belediye arazisine konut yapan, koskoca apartımanlar, fabrikalar kuran kişileri, varlıklı kişileri niye görmezlikten geliyorsunuz? Yıkma kararları çıkarılır, ama hiç biri yıkılmaz bunların. Varlıklılar, nüfuzlular işlerini uydururlar. Büyük paralar kazanırlar bu vurgunlarla... Ama gecekondu tüccarlarından arsa satın alıp bir göz evcik yapan yoksul kişilerin tepesinde istenildiği an boza pişiriyor! Bu mu adalet, bu mu halkçılık, bu mu Anayasa uygulayıcılığı?

Yüz karası bir olaydır Ümraniye savaşı... Hepimiz için Sorunları bilip, çözümlerini de bilip, gerçekleri görüp, durmadan yazıp söyleyip hiç bir çare aramadığımız, bulmadığımız, üstelik de zorbalığa başvurduğumuz için... Bu, yalnız iktidardaki politikacılar için değil, muhalefettekiler için de yüz karasıdır...

(Cumhuriyet, 8. 9. 77)

★

Mümtaz SOYSAL

KALDIRIMSIZ ARİFE

Yarın bayram. Zamları falan birkaç gün için bir yana itip çoluk-çocuğunuzla el öpmeye, ahbap görmeye gideceksiniz.

Belki de, daha bugünden, yine çoluk çocuğunuzu alıp bayram hazırlığı için çarşı-pazar dolaşmaya çıktınız. Arifenin de, bayramın da nasıl burnunuzdan geldiğini farkettiniz mi?

Fiyatlardan filan değil. Onlar malûm.

Kaldırımsızlıktan. Evet, düpedüz kaldırımsızlıktan.

Bizim kentlerimizin sokaklarında metre kareye sekiz - on tehlike düşer. Açık bırakılmış çukurlar, yıllardır bekleyen tümsekler, ayakkabınızın takılacağı çıkıntılar, sanki bir mayın tarlasında ilerliyormuşcasına tetikte yürüme-

nizi gerektirir. Hele çocukluysanız.

Üstelik, her an sizi sıyırarak geçen arabalardan sığınacağınız bir kaldırım da yoktur. Zaten, eski yaşama düzeninin koşulları, kasabalarımızın çoğunda, hatta İstanbul gibi eski kentlerimizde, «kaldırım» denen bir kavram yaratmamıştır: Geçmiş zamanın rahatlığında yayaların, atların, arabaların hep birlikte yol ortasından yürüdükleri bir Türkiye motor çağına da kaldırımsız olarak girmiştir. Çok yerde, arabalar ve insanlar aynı metre kareleri paylaşır.

Ama, artık, kaldırım olan yerlerde bu paylaşma da ortadan kalktı: Kaldırımlar bile arabalarındır. Yaya iseniz, kaldırımlara konmuş arabaların size bıraktığı geçitlerden süzülerek ilerlemek zorundasınız.

Kaldırımsızlık, bir anlama, bugünkü düzenin en belirgin aynasıdır. İçinde yaşadığımız toplumun bundan daha kolay anlaşılır bir simgesini bulamazsınız. Böyle bir toplumda «yaya kalanlar»ın neler çektiğini anlamak için kaldırımsızlığı yaşamak gerekir.

Kaldırımsızlığı yaşamak, hayatın her anında «güvensizlik» içinde olmak demektir. Sokaktaki yayanın tedirginliği, toplumda yaya kalmış insanın tedirginliğinden farklı mıdır? Her gün, önüne çıkan yeni bir engeli aşmak, yolu üzerine kurulmuş tuzaklardan sakınmak, bir kurt düzeninin kolayca yiyiverdiği bir kuzu olmaktan kendini korumak zorundadır. Sonunda o da kurtlaşır. Ya da, kurtlaştığını sanır. Kuyrukta yerini kaptırmamak, dolmuşa bir an önce binmek, otobüsün kapısından içeri girebilmek için bir takım dirsek numaraları, vücut çalımları öğrenir. Onun kurtlaşması da kendi çapındadır. Büyük kurtların dünyasındaki oyunlara karşı ne derece zavallı olduğunu unutur.

Öte yandan, kaldırımsızlıkla boğuşan insanın yanında, kaldırımsızlıktan hiç rahatsız olmayan insanların dünyası türemektedir. Gerçi Türkiye henüz arabasızlığın ayakkabısızlık sayıldığı bir Amerika düzeyine gelmedi ama, ne kadar çok şeyin yavaş yavaş arabalı bir düzene göre ayarlanmaya başladığını farkettiniz mi? Yaya, bu yeni düzende, unutulmaya mahkûm bir ayrıntı gibidir.

Amerika ve Türkiye gibi «büyük» ülkeler bir yana,

sorunlarını çözümleyen dengeli ülkeler çoktan «arabasız sokak» dönemine girdiler. İskandinav ülkelerinde, Hollanda'da, Belçika'da, Orta Avrupa'da, hatta Balkanların Sofya gibi kentlerinde trafiğe kapatılmış, yayaların serbestçe dolaşmalarına açılmış çiçekli, temiz sokaklara ve caddelere rastlarsınız. Gerçi işin içinde turist çekmek ve alışverişi canlı tutmak gibi etkenler de vardır ama, buraları bir bakıma insan kişiliğinin «kurtarılmış bölge»leri de sayabilirsiniz. Motor uygarlığının silip süpürücü teneke selinе karşı insan ancak bu sokaklarda yeniden kişilik bulur gibidir.

Ama, bizim sokaklarımızın insanları ve caddelerimizin esnafı, arabalara kendi elleriyle teslim olmuş durumdadırlar. Kimsenin bu durumdan fazla yakındığını duymazsınız. Sokaklarına ve caddelerine sahip çıkamayanlar, hatta «daha çok araba geçse de daha çok satış olsa» diye düşünenler, yavaş yavaş kaldırımlarına da sahip çıkamaz duruma gelirler.

Kaldırımlardan sonra sıra ev içlerindedir.

En sonra da kendimizde.

Motorlu «uygarlık» ve onunla birlikte gelen «gemisini kurtaran kaptandır», ya da «yaya kalan çiğnenir» sistemi, sokaklardan, kaldırımlardan, ev içlerinden sonra kendi benliğimizi de teslim alabilir.

Tek kurtuluş, benlikleri tehlike altında bulunanların direnmelerinde yatar. Bunun için de, aynı tehlikeyle karşı karşıya olanların birlikte davranmaları gerekir. Arkasından, ister istemez, ayrı çıkarları savunanların örgütlenmeleri, başka çıkarlara karşı kendi çıkarlarını savunmaları, mücadele etmeleri gelecektir. Bunda çekinilecek, korkulacak bir yön yok. Tam tersine, çağdaş toplum bu demektir ve «sosyal barış» lafıyla yaratılmak istenen suskunluk bunun için çağdışıdır.

Siz bakmayın, bayramlarda herkesle barışık olmanız öğütlenir ama, herkesle barışık olmak kendine düşman olmanın bir başka türlüsüdür. Rahatça yürüyebilmek için kaldırımsızlığa karşı savaşmak zorundasınız.

(Milliyet, 14. 9. 77)

★

Uğur MUMCU

GENELGEYLE

İçişleri Bakam ile Sanayi ve Teknoloji Bakanı, birer genelge yayınlayarak, Valilerden pahalılığın önlenmesi için gerekli önlemlerin alınmasını ve haksız kazanç sağlamak isteyenlerin de cezalandırılmasını istediler.

Bunun adına «yurttaşlarla alay etmek» denir işte. Pahalılığı yaratan etkenler ve ekonomik koşulları bir yana itip, bir iki «zabıta önlemi» ile pahalılığın önlenemeyeceğini, bu iki sayın bakan da bilir, bilir amma, ne yapsınlar, kamuoyu önünde biraz «şirin» görünmek istiyorlar... Yurttaş bu genelgeleri duyunca sanki.

— Bak hükümet pahalılığı önlemek için önlem alıyor Diye düşünecek ve zamları bir anda unutuverecek.

Demir ve çimento stokları yapanlar denetlenebildi mi? Bu konuda denetim yapacak kaç kişi vardır? Kaç kişi bu iş için görevlendirildi? Kaç istifçi yakalandı?

Zam paketleri açılıp, halkın önüne serilince, atı alan Üsküdarı çoktan geçer. Çıkarcı çevreler, çoktandır böyle fırsatı beklemekteydiler. Sen, toprak ağasının kazancına dokunma, sanayiciden, işadamından, tüccardan gerekli vergiyi alma, işçiye memura, köylüye, emekliye, dula yetime yüklen, sonra da Valilere genelge gönder:

— Pahalılığı önleyin..

Nasıl önleyecek Valiler pahalılığı?

Bunlar hep, gözboyama, aldatma, kandırma üzerine kurulmuş siyasal gösterilerdir. İçişleri Bakanı, «halka ipek gibi davranacak» ya ipek gibi davranmak için böyle gösteriler gerekiyor. Adam da bulmuş fırsatını, kullanıyor:

— Pahalılığı önleyin...

Anımsayacaksınız, 12 Mart döneminde sıkıyönetimin ilan gerekçelerinden biri, «anarşik olaylar» ikincisi de «çıkarcı çevrelerin öteden beri izlenen tutumu»ydu. Peki şu Nihat Erim'ler, Ferit Melen'ler, Naim Talû'lar, Sıkıyönetim Komutanları, Faik Türün'ler Cemal Süer'ler, çı-

kar çevrelerinin bir tek temsilcisini, Sıkıyönetim Savcılarına teslim ettiler mi? Yok canım, ne gezer...

Fakat iş gösteriye, edebiyata gelince, hiç kaçırmazlar.

— Çıkar çevrelerinin öteden beri izlenen tutumu...

Bütün bunlar, hep aldatmaca üzerinedir... Yurttaşın zamlar karşısında ateş püskürdüğünü biliyorlar ya, işte bu öfkeyi birkaç anlamsız genelgeyle hafifletmeye çalışacaklar...

Bugün gayram... Bir genelge daha yayınlasalar da zamdan pahalılıktan beli bükülen halkı, Valiler aracılığıyla, zorla güldürseler, bir bu eksikti çünkü...

(Cumhuriyet, 15. 9. 77)

★

Dursun AKÇAM

MC'Lİ EĞİTİM

Çankaya Halk Birliği Başkam Hasan Basri Özbay'ın bir açıklaması yayınlandı dünkü Vatan'da, Gecekondularda oturan emekçi halk çocukları, varlıklı ve sosyetik aile çocuklarının okullarına alınmıyorlarmış. Kayıt işlemi için başvuran kapıcı-işçi veliler, kovulmuşlar bu okullardan...

ABD'deki «siyah-beyaz» ırk ayırımı bizde varsa - yoksul, işçi - patron çocukları ayırımına dönüşü. Doğal olanı da budur. İnsanlar arasındaki toplumsal ilişkileri, o ülkenin egemen üretim biçimi, üretim ilişkileri düzenler. MC'nin geçen yıl hazırladığı ders kitaplarında da buayırım açıkça yapılmış, bir doktorun şerefi bir işçinin şerefinden yüksektir, denmişti. Ayrıca etnik gruplar arasında aleviler aşağılanmıştı.

Milliyetçi Cephe aslında sermaye sınıfının cephesidir. İşçilere, köylülere, emeği ile geçinen halk kitlelerine karşı kurulmuştur. «Milliyetçi» sözcüğü CIA'dan icazetli bir «kamuflaj», bir maske amacı ile kullanılmıştır. Sosyal pratikteki örnekler bu gerçeği her gün, her saat kanıtlamaktadır. Gerçekte bir kapıcı çocuğunun efendisinin çocuğu

ile aynı okula gitmesi eşyanın doğasına ters düşen bir olaydır. Efendi ile uşağın eşit koşullarla bir arada bulunması dünyanın neresinde görülmüştür?..

Bu okullara giden kapıcı-işçi çocuklarının durumları gözler önünde, başarılı olamıyorlar. Özel dadılardan, anaokullarından gelen efendi çocukları içinde her yönden eziliyorlar. Kılığı kıyafeti, ders kitabı, defteri, kalemi ile eziliyorlar. Konuşamaz, dersini yeterli düzeyde bilemez, ezilir, ondan da öte aşağılanan bakışlar altında ezilir. Problem öğrenci olur, belgelenerek kurtulur ancak...

Patronların, ünlü bürotratların, varsıl aile çocuklarının okulları ayrıdır. Özel okullar, kolejler, yabancı uyruklu okullar onlar içindir. Devlet okullarına da küçük memurun, esnafın, işçinin, köylünün çocukları gidebilmektedir. Bu okulların niteliği de değişik olur büyük kentlerde. Gecekondu çevresindeki okullar ayrı, merkez yerlerdeki apartman okulları ayrı. Gecekondu okulları derme çatmadır. İkili, üçlü öğretim yapılır. Sınıf mevcutları 70'den aşağı düşmez. Öğretmen kadrosu tam değildir. Açık dersler meslekten olmayan kişilerce kapatılır. Merkezlerdeki okullar oldukça düzenlidir. Sınav kazanamamış varsıl çocukları, kimi subay, tüccar, orta dereceli bürokrat çocukları da bu okullara devam etmek zorunda kalırlar. Çankaya Lisesi, Halide Edip İlkokulu bunlardan iki ayrı örnektir.

Bu okullarda da ayrıcalık vardır. Varsılların, memurların çocukları bir sınıfa, işçilerin, yoksul kesim insanların çocukları ayrı sınıflara yerleştirilir. Birinde sınıf mevcudu azdır, öbüründe çok. Birine mesleğinde başarılı olan öğretmenler gider, öbürüne beğenilmeyen öğretmenler, ya da vekiller

Deveye demişler boynun eğri, «nerem düz ki?..» diye yanıtlamış. Boşuna bağırıp çağırmayalım. Toplumdaki sınıf gerçeğini mekanik zorlamalarla değiştiremeyiz. Okul müdürleri siyasal iktidarların piyonlarıdır. Suç onlarda değildir.

Kapıcının, işçinin, tüm emekçilerin horlanması bu bozuk düzenin, sömürü düzeninin yapısından gelmektedir. Bu yapı halkın yararına değiştirilmedikçe, halkın demok-

ratik gerçek iktidarı kurulmadıkça bu ayrıcalıklar sürecektir.

Çankaya Lisesinde, Halide Edip İlkokulunda görülen olay MC'li eğitimin pratikteki görüntüsüdür.

(Vatan, 19. 9. 77)

★

Hasan PULUR

«DEVLET» DEMEK CİDDİYET DEMEKTİR...

Anlı şanlı ve de pek firaklı MC'ciler dillerinden düşürmezler:

«Devletin ülkesiyle, milletiyle bütünlüğünü korumak için...» Ne yaparlarsa, ne derlerse kılıfları hazırdır:

«Devletin ülkesiyle, milletiyle bütünlüğünü korumak için...» Sanırsınız ki, Cenab-ı Allah tarafından bu işe sadece onlar memur edilmiştir.

Onlar olmasa devlet batacak, onlar olmasa devlet bölünecek, onlar olmasa, «son bağımsız Türk devleti» zincirlere bağlanacaktır.

Her şeyi bu devlet için yapmaktadırlar.

Sanki onlardan olmayan herkes devlet enkazcısıdır...

Bırakın şu derneği, bu kuruluşu, falanı filanı, seçimlerde, bu milletin anasının ak sütü oylarla 213 milletvekili çıkarmış bir parti bile eline kazmayı küreği almış «Devlet»i yıkmak için çalışmaktadır.

Bâri bu dediklerini yapabilseler...

Devletin, ülkesiyle, milletiyle bütünlüğünü koruyabilseler.

Ne gezer!

Devleti korumak için toptan da, tüfekten de, polisten de, jandarmadan da önce gerekli olan şey nedir bilir misiniz?

Ciddiyet!

Ciddiyet ne demektir?

Ciddiyet, devlet demektir.

Ama bu ciddiyet astığı astık, kestiği kestik demek değildir.

Ceberrut devlet demokrasilerde yoktur.

Ama, «ciddi devlet» demokrasinin ana koşuludur.

Ciddi bir devlet yönetiminde son uçak olayının yeri yoktur, benzeri yoktur.

Bir uçak yapmaya kalkmışsın...

Gerekli mi gereksiz mi tartışmışsın, sonunda kendine göre bir tercih yapıp İtalyanlarla anlaşmışsın...

Adamları, Roma'dan kaldırıp Ankara'ya getirmişsin, cümle aleme haber salıp tören salonunu hazırlatmışsın, sağa sola davetiyeler bastırıp göndermişsin, anlaşılmanın imzalanmasına ramak kalmış...

Birden Genelkurmay Başkanlığı, «Olmaz böyle şey!» deyivermiş.

Kalmışsın soğanın cücüğü gibi ortada...

Herkes ne yapacağını şaşırmış...

Sanayi Bakanı Asiltürk, Başbakan Yardımcısı Erbakan'a koşmuş, o da soluğu Başbakanın yanında almış...

İtalyanlar, «Her şey hazır bir imzaya kaldı iş!» diye törene hazırlanırlarken ortalık karışmış. Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak için Çankaya'ya giden İtalyan Elçisi törene 20 dakika kala durumu öğrenmiş. Tören salonunu dolduran davetlilere, «Anlaşma ertelendi» denmiş ve uçak maketleri acele toplatılmış.

Bu mudur ciddiyet!

Bu mudur ciddi devlet yönetimi?

Böyle mi korunacaktır, devletin, ülkesiyle milletiyle bütünlüğü?

Devlet böyle yıpratılır işte!

Devlet ele güne karşı böyle harcanır işte!

Devlet işleri, «Ben yaptım oldu!» demekle yürütülmez.

Devlet adamlığı Selamet-i Milliyenin muhterem kardeşlerine benzemez.

Bir uçak yapmaya kalkacaksın, koskoca Millî Savunma'nın, Genelkurmay Başkanlığı'nın, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın, «mutabakatı»nı almaya bile gerek görmeyeceksin.

Adamı böyle benzetirler işte!

Uçak yapmayı, ot biten çukurlara temel atmakla bir sayarsan, işte böyle kös kös geri dönersin...

***

Devlet, eli silâhlı üç beş maceracı ile yıkılmaz ama, böylesine gayrî ciddilik devleti temelinden sarsar.

Devletin koruyucularıymış...

Güçlü devletin koruyucularıymış...

Güçlü devleti yaratacaklarmış...

Bari siz söyleyin Sayın Türkeş:

— Devlet ebed-i müddeti! bu mudur?

— Bağımsız son Türk devletine böyle mi sahip olacağız?

(Milliyet, 1. 10. 77)

★

Örsan ÖYMEN

İKTİDARDA İKTİDARSIZLIK

Günlük gazetelerimizden birinde okudum. Yabancı kaynaklı bir ajans haberi:

«Ağır hayat şartları iktidarsızlığa yol açıyor»muş... Hangi anlamda mı?

Her geçen gün daha da ağırlaşan hayat koşullarına rağmen, nüfus artışımızdaki tempoya bakılırsa, olsa olsa politik anlamdaki iktidarsızlıktır... Yani cinsel değil, siyasal... Üstelik bu sanımızın kanıtları da ortada. Baksanıza, 27 yıldır iktidar hasretiyle yaşayan ana muhalefet partisi ıkınıyor sıkınıyor ama, ucu ucuna getirip bir türlü iktidar olamıyor. Neden? Herhalde «ağır hayat koşullarındandır». Ana muhalefet partisi iktidar olamıyor da, ana iktidar partisi sıfatını taşıyan Adalet Partisi olabiliyor mu? Yooooo... İktidarlığı sadece kâğıt üzerinde... Kâğıt üzerinde olmasa, AP Grubu'nda fırtına kopartılmazdı... Hükümetin en büyük ortağı olmalarına karşın iktidar nimetlerinin MHP ve MSP'ye kaptırılışı karşısında bu denli yakınılmazdı.

Bırakalım ana iktidar partisini, iktidar partilerinin tümünü birden ele alalım. Yani ikinci MC ortaklığını... Gerçekten iktidar sahibi midir MC hükümetimiz? İktidar sahibi, yani «muktedir» midir?

«Evet» diyorsanız neye muktedirdir? Asayişsizliği önlemeye mi? Sokaktaki anarşiyi susturmaya mı? Yoksa fiyat anarşisine, dörtnala giden pahalılığa dur demeye mi? Hadi ilk ikisinden vazgeçtik, iktidarsızlığa yol açtığı tıp otoritelerince ileri sürülen ağır hayat koşullarını, yani hayat pahalılığını ele alalım... Halka yansımayacağı, dar gelirlilerin sırtına yük olmayacağı söylenen zamlardan söz etmeyeceğim... İlkokul birinci sınıfa giden çocukları için 55 lira defter parası ödeyenlerin, kahveye 280 lira sayanların öfkelerini de depreştirmeyeceğim...

Ama ,iktidardaki MC ortaklığının giderek ağırlaşan hayat koşulları karşısındaki «iktidarsızlığına» bir örnek vereceğim. Hadi, bir kısım maddelere —pek bir kısım değil ya hemen hemen tüm temel maddelere— belirli oranlarda —pek belirli değil ya anormal oranlarda— zamlar yapıldı diyelim. Bu zamların, zam yapılan maddelerle sınırlı kalması piyasadaki önüne gelenin önüne gelen maddeye zam yapmaması, fiyat etiketlerini istediği biçimde değiştirmemesi için de lâzım? Denetim... Hem de sıkı bir denetim... Kim yapacak bu denetimi? Ticaret Bakanı Ağâh Oktay Güner, radyo ve TV'den açıklıyor...

Hükümet, valiliklere birer genelge gönderiyor. Ve hem denetimin, hem de temel maddelere yapılan zammın öteki maddelere yansımasıyla ilgili fiyat ayarlamalarını yerel yönetimlerin, yani belediyelerin sırtına yüklüyor... Bu ne demektir?

Ben zamları yaptım ama, bu zamların çığ gibi büyümesi ve halkın çığ altında ezilmesi karşısında sorumlu değilim, demektir... Daha doğrusu bu çığın önüne geçmeye muktedir değilim demektir... Eeee? Bundan sonra sorumluluk belediyelere aittir...

Şu inceliğe bakın şu inceliğe... Şu uyanıklığa bakın şu uyanıklığa. Ve şu okus-pokusçuluğa bakın hele. Bir kez fiyat ayarlamaları konusunda yasalara göre «yetki», hükümete aittir, belediyelere değil. Eskiden, bakanlık temsilcilikleriyle Devlet Planlama temsilcilerinden oluşan «fiyat kontrol komisyonları»nın yetkisindeydi. Şimdi, örneğin sanayi ürünleri konusundaki fiyatları ayarlama ve kontrol yetkisi Sanayi Bakanlığı'nda... Petrol ürünleri konusu Enerji Bakanlığı'nda. Adam buzdolabını istediği fi-

yatla satmış, yasal olarak belediyenin hiç bir yetkisi yok. Çünkü yürürlükteki yasalar belediyelere ancak etiket kontrolü yetkisi veriyor. Yani, satıcı, malını üstündeki etikete göre mi satıyor, yoksa kopartabildiğine mi? Bugün bir binek otomobilini, traktörü, kamyonu gerçek fiyatına göre kim satın alabiliyorsa beri gelsin.

Ama o da ayrı bir konu. Biz, kamyonu, traktörü bir kalem geçelim ve halkın temel gereksinmelerine gelelim. Diyeceksiniz ki, et fiyatları ya da dolmuş, taksi ücretleri. Bu konudaki ayarlamalar belediye meclislerinden geçmiyor mu?

Evet, ama yasalara bu uygulamalara göre, ilgili meslek kuruluşlarının yani, örneğin Şoförler Derneği'nin ya da Kasaplar Derneği'nin okeyine göre... Bunu da geçelim ve diyelim ki, belediyeler et fiyatını saptadı.

«Arkadaş» dedi, «Sen bu kentte eti 50 liradan satacaksın.»

Kasap da «eyvallah» demesine rağmen 70 liradan satmaya başladı. Üstüne üstlük, koyun eti yerine eşek eti sattı. Gene diyelim ki, koca İstanbul'da sayıları 96 adet denetçiden birisi de bu durumu saptadı... Belediyenin yapabileceği nedir biliyor musunuz? Yasalara göre yetkisi çerçevesinde olan, 50 lira para cezası yazmak.

— Kasabı kapatamaz mı?

— Kapatamaz.

İstanbul Belediyesi birkaç kez bu yola başvurup at ve eşek eti satan kasap dükkânını mühürlemiş. Kasap mahkemeye başvurmuş, uyanık bir avukat cezanın kişiselliğinden falan dem vurup, belediye yasalarının bir işletmeyi kapatamayacağını ortaya atmış. Mahkeme de bu konuda belediyeyi haksız bulmuş. Hukuk dilinde bir «içtihat» olmuş. Şimdi, bu mahkeme kararını örnek gösteren her kasap, mühürlenen dükkânını açtırabiliyor... Karara göre eşek eti satan esnaf, ancak meslekten menediliyor. Yani dükkânı işletme hakkında oluyor... Dükkân çalışıyor, kâğıt üstünde de bir başkası sahibi görünüyor... Örneğin kardeşi.

İşte böylesine yetkilerle donatılmış olan belediyeler, şimdi piyasadaki anarşiyi denetlemek için sorumlu kılınıyor.

Kimin tarafından?

Artan hayat şartları karşısında iktidarsız kalan iktidar tarafından

Hem de ne zaman?

Yerel seçimlerin yaklaştığı zaman.

İktidarsızlık nedeniyle bir şeyleri uyanmıyor ama, kendilerinin uyanıklığına diyecek yok beyefendilerin.

(Milliyet, 11. 10. 77)

★

Abdi İPEKÇİ

«VEBAL»

Hükümetin, Adalet Partisi kanadından istifalar, beklenmeyen bir şey değildir ve AP tüzüğünün gerektirdiği bir durumla ilgilidir. Çünkü bu tüzüğe göre AP Genel İdare Kurulu Başkanlık Divanı'nda, Genel Başkan dışında sadece bir üyenin hükümette görev alması mümkündür. Oysa Demirel, hükümet kurulurken, bakanlarının dördüncü Başkanlık Divanı üyelerinden seçmişti.

Bu durumda doğal olanı o üyelerden üçünün, Başkanlık Divanı'ndaki görevlerini bırakmaları idi. Genel Başkan onları bakanlığa getirdiğine, onlar da bunu kabullendiklerine göre tercihin bu yönde kullanıldığı kendiliğinden ortaya çıkan bir sonuçtu.

Ama, artık alışılan garipliklerden biri ile karşılaşıldı. Bakanlığa seçilenlerden üçü, iki ay bu görevde kaldıktan sonra, Başkanlık Divanı'ndaki görevlerine devam edebilmek üzere hükümetten ayrıldılar. Sonradan bunlardan birinin bakanlığı, Başbakanlık Divanı üyeliğine tercih edildi.

Böylece, hükümetin AP kanadında, iki ay sonra iki yeni bakan için yer açılmış oldu.

Bu, bir bakıma Demirel'e, AP Grubu'nda belirtilen hoşnutsuzlukları karşılama fırsatı verecektir. Zira bilindiği gibi Grup, seçilen bakanların kişiliğinden duyduğu memnuniyetsizliği her fırsatta belli etmiştir. Ancak iki ye-

ni ismin, duyulan hoşnutsuzluğu gidermeye yeteceği şüphelidir. Ayrıca Demirel'in yapacağı tercih ile, yeni tepkiler yaratması olasılığı da vardır.

Aslında AP Grubu'nda tedirginlik uyandıran gerçek sorun, bakanların kişiliğinden çok, koalisyonun niteliğinden doğmaktadır. Tahminimize göre, olaylar geliştikçe o tedirginliği paylaşacakların sayısı çoğalacaktır.

Demirel bu olasılığı karşılık eski yapıştırıcısını kullanmaktan başka bir şey düşünmez gözüküyor. AP Ortak Grubu'nda ve Genel İdare Kurulu'nda yaptığı konuşmalardan sonra dünkü Temsilciler Meclini toplantısında tekrarladığı sözler bunu göstermektedir.

«Milletin sola teslim etmediği iktidarı kim sola teslim ederse, iki cihanda vebal altındadır» demagojisi ve tehdidinin AP'li parlamenterleri daha ne kadar baskı altında tutabileceğini bilmiyoruz. Ama üzüntü ile izlediğimiz gelişmeler bize, asıl vebal altına girmekte bulunanın Demirel olduğunu düşündürüyor.

(Milliyet, 16. 10. 77)

★

Uğur MUMCU

HARAM DÜZENİ...

Yüksek Plânlama Kurulu toplantısında «birlik ve bütünlüğümüzün sağlanmasında güçlü ve tükenmez bir kaynak olan dinimizin ulvi prensiplerinden yararlanacağı» belirtilmiş..

Günlük dilde duygulara hoş gelen sözcükler ve kavramların üstünü biraz kazırsanız, altından, çok ilginç nesneler çıkar. Cephe partilerinin ipotek kurduğu milliyetçilik kavramının altını biraz kurcalarsanız, «ulufe bahşisi» gibi dağıtılmış vergi iadelerine, teşvik belgelerine, benzin bayilerine rastlarsınız..

Ama ne çıkar, adı milliyetçiliktir...

Milliyetçilik gibi, dinsel duygular da politikacı pazarında geçer akçedir. Din sömürüsünde birbiriyle yarış eden

Cephe partileri, şimdi de «dinimizin ulvî prensiplerinden» yararlanarak, plân hazırladıklarını açıklamışlardır.

İyi ama, ekonomik belge ve bulgulara dayanan bir kalkınma planında, dinin «ulvi prensiplerinden» nasıl yararlanılır?..

Evet, yararlanabilirler. Fakat bu yararlanmanın bazı koşulları vardır. Devletin hukuksal, siyasal ve ekonomik temel düzenleri, dinsel «esaslara göre» değiştirilirse, yani, «layik, sosyal, hukuk devleti» ortadan kaldırılır, yerine din kurallarının egemen olduğu bir devlet biçimi yaratılırsa, «dinimizin ulvi prensiplerinden» yararlanma olanağı doğar..

Öyleyse, buyurun yapın...

Bunu açıktan açığa yapamazlar. Devletin temel düzenini, «dinsel esaslara göre» değiştrmek suçtur. MSP yöneticileri örneğin genel başkan Necmettin Erbakan, bu suçun eski sabıkalılarındandır. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Erbakan'ın sabıka kaydına rastlanmaktadır. Bilindiği gibi, Yüce Mahkeme, Genel Başkanlığını Necmettin Erbakan'ın yaptığı Millî Nizam Partisini, Anayasada yer alan temel düzeni «dinsel esaslara göre değiştirme» suçundan temelli kapatmıştır

Milli Nizam Partisi kapatılmış, yerine kurulan Milli Selâmet Partisi, aynı genel başkanla, aynı yönetici kadroyla gelip, ülkenin yazgısına egemen olmuştur...

«Dinimizin ulvî prensiplerinden yararlanacağız» demekle iş bitmez. Nasıl yararlanacaklarını da ortaya koymalıdırlar. Kur'an kurslarını mı çoğaltacaklar?.. Cami yapımına hız mı verecekler?.. Yeniden İmam - Hatip Okulları mı açacaklar?.. İlâhiyat Fakültesini mi genişletecekler?.. Orta öğrenimde «Ahlâk derslerine» ağırlık mı verecekler?.. Ne yapacaklar Allahaşkına?..

Yok, hiç şüphesiz anlatmak istedikleri bunlar değildir. Toplum yapısıyla ilgili değişikliklerden söz etmek istiyorlar. Fakat bir türlü baklayı ağızlarından çıkarmıyorlar.

— Biz faize karşıyız...

Güzel, karşıysanız, banka ve kredi düzenini değiştirin bakalım... Bankaları devletleştirmeden söz edin, bunu koalisyon protokoluna yazın.. İslâmda faiz haram..

Öyleyse peki, niçin şu haram düzenin tepesinde tesbih çekip, bağdaş kurup oturuyorsunuz?..

Milliyetçilikleri gibi, din duyguları da kandırmaca üzerinedir. Yapıp, yapacakları iş bu sömürü düzenine, bu kokuşmuş düzene gül yağı sürüp, günlerini gün etmektir.

«Ağır sanayi hamlesini» anladık, yüksek himmetleriyle ağır ağır kalkınıyoruz. Bir de Kalkınma Plânında «dinimizin ulvî prensiplerinden» nasıl yararlanacaklarını öğrensek?..

Cami sayısını arttırarak mı, vergi iadelerini çoğaltarak mı?..

(Cumhuriyet, 15. 11. 77)

★

Abdi İPEKÇİ.

ŞİDDET EYLEMLERİ: ARA REJİME ÇAĞRI

Anarşi, İçişleri Bakanı Özal'ın verdiği vaatlere ve yarattığı umutlara rağmen eski boyutlarını da aşarak yoğunlaşmaktadır. Bombasız, soygunsuz, cinayetsiz bir tek gün geçmiyor. Kimi hedef aldıkları, neyi amaçladıkları belli olmayanlar, saldırılarını artırarak sürdürüyor. Ve MC'nin birincisi gibi ikincisi de bu olaylar karşısında tam bir acze düşüyor.

★

Anarşistlerin sol kanadının CHP dışındaki solun birtakım fraksiyonlarından oluştuğu bellidir. Bunların CHP ile herhangi bir ilişkileri bulunmak şöyle dursun. CHP'nin karşısında oldukları hiç bir şüpheye meydan bırakmayacak biçimde ortaya çıkmıştır. Ve CHP'nin onları koruduğu, hoşgördüğü iddiaları da havada kalmıştır.

Anarşistlerin sağ kanadında durum farklıdır. Bu grupların MHP dışında oluşan sağcıları temsil ettikleri belli değildir. Kurdukları örgütlerin MHP ile hiç bir ilişkisi bulunmadığı, MHP'den hiç bir destek ve himaye görmediği söylenemez.

MHP yöneticilerinin aksi yönde verdikleri demeçler,

şiddetin her türlüsünün karşısında olduklarını ileri süren sözler bu gerçeği değiştirmeye, ya da o yönde uyanmış şüpheleri gidermeye yetmeyecektir. Hatta yasallaşmak konusunda gösterilen çabalar ve yasal düzeni, parlamenter rejimi koruma iddiasıyla yapılan girişimler, barış ve uzlaşma propagandaları da etkisiz ve yetersiz kalacaktır.

Görünen odur ki MHP, sol uçta örgütlenmiş grupların eylemlerine karşı, sağda örgütlenen grupların eylemlerinde yarar bulmakta ve bu amaçla onları desteklemekte, kullanmaktadır.

MHP, parti olarak gelişmesini demokratik rejimde tamamlayabileceğine ve iktidara demokratik yoldan gelebileceğine içtenlikle inanmaya başlamışsa, bunun için rejime sahip çıkmaya yönelmişse, yöntemlerini ve stratejisini değiştirmelidir. Çünkü soldan gelen eylemlere karşı başlatılan ve sürdürülen sağ eylemler, ne solun eylemlerini etkisiz hale getirmekte, ne de Demirel'in düşündüğü dengeyi sağlamaktadır. Bu, anarşide tırmanmadan başka bir şeye yaramamaktadır. Ve işi, demokratik rejim içinde önlenemez hale getirmektedir.

Bugünkü niteliği ile soldan ve sağdan gelen anarşik eylemler, yeni bir ara rejimine çağrıdan başka bir şey değildir. CHP bunu gördüğü, bildiği için sağdan olduğu gibi soldan gelen şiddet eylemlerine de karşı çıkmakta, onlarla yakından-uzaktan herhangi bir ilişkiyi reddetmektedir. MHP, şansını yasal düzende ve parlamenter rejimde arayacaksa aynı şeyi yapmalıdır. Eğer geç kalmamışsa...

Bunu yapabilirse parlamenter demokrasinin işleyebilmesi yolundaki girişimleri, barışçı çağrıları şüphe ve tereddütle karşılanmaktan kurtulacak, inandırıcılık kazanacaktır.

(Milliyet, 17. 11. 77)

★

İlhan SELÇUK

DEVLET NASIL KURTULACAK

Ülkemizin son iki yüzyıllık geçmişi, bir bakıma küçük burjuva tarihidir. Çoğu mazlum ülkedeki gibi asker - sivil

aydınlar toplumu etkileyen eylemlerin başını çekmişlerdir. Genç Osmanlılar, Jön Türkler. Kemalistler, 27 Mayısçılar, çoğunlukla küçük burjuva kökenli aydınlardır.

Küçük burjuva ne demektir?

Genellikle burjuva, üretim araçlarına sahip ve ücretli emeği sömürerek yaşayan sınıftır. Ama burjuva var; burjuva var. Büyük burjuvaya kapitalist de diyebiliriz. Bunlar üretim araçlarının sahipleridir. Fabrikaların, bankaların, kumpanyaların kapitalist tarım işletmelerinin sahipleri, ortakları, aileleri büyük burjuva sayılır. Küçük esnaf ve zanaatkârlar, kendi hesabına çalışan avukat ve hekimler, öğretmen ve memurlar da küçük burjuva kesimini oluştururlar.

Batı'da burjuva sınıfının gelişmesi; bir yandan feodaliteye karşı özgürlük savaşımını gündeme getirmiş, bir yandan sanayi devriminin gerçekleşmesine yol açmıştır. Özgürlük savaşımı anayasa hareketlerini oluşturmuş, burjuva devrimleri bütün dünyayı etkilemiştir. Genç Osmanlılar ve Jön Türklerin özgürlük savaşımları Batı'dan esinlenmiştir. İşin ilginç yanı şudur: Osmanlı devletindeki anayasa hareketleri, gerek burjuvazinin ve sanayi devriminin bir ürünü değildir; asker - sivil küçük burjuvanın Batı'ya öykünmesiyle gelişmiştir. Nice kanlı serüven ve savaştan sonra, Cumhuriyet devleti de asker - sivil küçük burjuva önderliğinde kurulmuştur.

★

Cumhuriyet devleti çağına göre ilerici bir devletti. O günlerin dünyasında Türkiye, Milletler Cemiyetinin 40 üyesinden biriydi. Güney sınırlarımızdan aşağıya doğru karanlık sömürgeler okyanusu dalgalanırdı. Bugün dünya siyasasında söz sahibi yaklaşık 100 devlet, o gün yoktu. Layik bir cumhuriyeti kolayca bulmak olası değildi dünya haritasında...

Asker - sivil aydınların önderliğinde kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti, dünya politikasında ağırlığı bulunan, bağımsız ve onurlu bir devletti. O çağdaki devletin niteliği ne olursa olsun, içerde ve dışarda çizdiği simge böyleydi; ve ciddiyeti konusunda tartışmaya girişilemezdi. Sözgelimi İsmet Paşa'yı çeşitli yönlerde eleştirmek olasıdır ve gereklidir. Ne var ki İnönü, devlet sorumunu taşıyan

bir insandı. Cumhuriyeti kurmuş olan asker - sivil kadroların tümünde bu karakter görülür.

Bir süre önce MC Başbakanı Demirel, Londra'da ABD Başkanı Carter ile konuşmaya gitmişti. Devletin Ajansı, Süleyman Beyin Carter'la konuşurken yumruğunu masaya vurduğunu haber verdi. Bunun üzerine Başbakan Yardımcı Erbakan demeç verdi:

«— Carter'ın masasına yumruğunu vuramaz Demirel; olsa olsa takla atar.»

Başbakan Süleyman Bey, Londra'dan döndü. Başbakan yardımcısıyla Bakanlar kurulunda (hiçbir şey olmamış gibi) masaya oturdu.

Acaba İsmet Paşa ne yapardı?

Bugün devletin hiçbir işinde ciddiyet kalmamıştır. Bakanlıklar parsellenmiştir. Hükümet üç başlıdır. Planlama Teşkilâtı dururken Plan Stratejisi sorumsuz kişilere hazırlatılmaktadır. Millî Eğitimin okullarında öğrenci kayıtları sorumsuz derneklerin gözetim ve denetiminde yapılmaktadır. Devlet örgütleri baştan sona anarşi içindedir. IMF kurulu, karşısında sözüne güvenilir ve ciddî hükümet bulamadığı için başkentten ayrılmıştır. «Devleti yıkıyorlar, devleti kurtarmalı» diye ortaya atılanlar, devleti yıkmışlardır. Tam bir anarşi ve yozlaşmanın sürecini yaşıyoruz.

★

Asker - sivil aydınların önderliğinde kurulan Cumhuriyet devleti; bugün tekelci kapitalizmin denetimine geçmiştir .Ama bizimki azgelişmiş soyundan öyle bir burjuva ki, ne sanayi devrimini gerçekleştirebiliyor, ne devletini işletebiliyor, ne de tam anlamında faşizmi uygulayabilir. Türkiye kapitalistinin gücü bir bakıma tükenmiştir. AP'nin yanına CHP'yi çağırmasının bir anlamı da bu gerçekte belirginleşir.

(Cumhuriyet, 18. 11. 77)

★

Hasan PULUR

ANARŞİ NASIL İNİŞE GEÇTİ?

Ne diyor Sayın İçişleri Bakanımız Korkut Özal?

— Anarşi tırmanma noktasından aşağı inmiştir?
Aman ne iyi?
Nasıl bir iniş bu acep?
Yumuşak iniş mi, sert iniş mi, yoksa paldır küldür yuvarlana yuvarlana bir iniş mi?

Bu yazımız yayınlandığı zaman Sayın İçişleri Bakanı'mız muhterem zevcesi ile valdesiyle birlikte hac farizesini eda etmek için Mekke-i Mükerreme'de bulunacakları için, herhalde döndükleri zaman yukarıdaki soruları —bermutad— cevaplandırmak zahmetini ihtiyar ederler.

Biz şimdi bu «iniş»in ne biçim bir iniş olduğunu, on günlük gazeteleri karıştırarak görmeye çalışalım:

8 KASIM :

★ Adıyaman Lisesi'nde veliler polisle çatıştı, iki polis, üç kişi yaralandı.

★ Ankara'da otobüs durağında bekleyenlere ateş açıldı, yaralanan dört kişiden biri öldü.

★ İzmit'te iki grup çatıştı, arada kalan bir çocuk öldü.

★ Diyarbakır'da Drama Köprüsü türküsünü söyleyen bir genç öldürüldü.

9 KASIM :

★ Çatışma yüzünden Cerrahpaşa Tıp bir hafta kapatıldı.

★ Malatya'da AP gençlik kolu eski başkanını yaralayan otogar müdürü cezaevine götürülürken öldürüldü.

★ Kadıköy'de bir banka ikinci defa soyuldu.

10 KASIM :

★ Ankara'da öğrenciler belediye otobüsünü kaçırdılar.

★ İstanbul'da bir öğrencinin üzerinde bomba bulundu.

★ Ankara Hukuk'ta çatışma çıktı.

11 KASIM :

★ Vefa Lisesi'nde Atatürk anılırken, akıncılar öğrencilere saldırdı.

★ Fatih'te bir kadın berberine «avratların kafasıyla uğraşma» denilerek ateş edildi.

12 KASIM :

★ Polis, Vefa Lisesi'ne demir kapıyı kırarak girdi. İçeride iki tabanca, üç bıçak bulundu.

★ İDMMA'da dersler yapılamadı.

★ Konya'da bir lise öğrencisi bıçaklandı.

★ İstanbul'da iki banka soyuldu.

13 KASIM :
★ Bir ülkücü genç öldürüldü.
★ Sakarya'da bir öğretmen pusuya düşürülerek öldürüldü.
★ Sakarya İDMMA'da çıkan çatışmada 4 genç yaralandı.
14 KASIM :
★ 2 ODTÜ görevlisinin evine ve otomobiline patlayıcı madde atıldı.
★ İstanbul'da DMMA'ya gece patlayıcı madde atıldı, çevrede panik oldu.
15 KASIM :
★ Şişli'de bir polis tabanca ile yaralandı.
★ Ülkücü gencin cenaze töreninde bir gazeteci dövüldü.
★ Diyarbakır Tekel satış deposu soyuldu.
★ İstanbul'da iki banka birden soyuldu.
16 KASIM :
★ Uşak Ülkücü Köylüler Başkanı tabanca ile öldürüldü.
★ İstanbul'da bir işçinin elinde patlayan dinamit 2 parmağını kopardı.
★ İstanbul'da bir banka soyuldu, bozuk parayı gören soyguncular «biz hamal değiliz» diye bağırdılar.
★ Ülkü Ocakları Başkanı basın toplantısı yaptı ve «İstanbul'da öldürülen 16 ülkücünün katilleri bulunamadı» dedi.
17 KASIM :
★ Antalya'da AP'li ve MHP'li işçiler çatıştı, 22 kişi yaralandı.
★ Küçükyalı'da ev ve dükkânlara patlayıcı maddeler atıldı.
★ İstanbul'da iki banka daha soyuldu.
★ Vefa Lisesi'nde çıkan olaylar nedeniyle müdür ve 6 öğretmen görevlerinden alındı.

★

Ne diyor Sayın Korkut Özal..

— Anarşi tırmanma noktasından aşağı doğru inmiştir, diyor.

Hadi hep birlikte televizyona çıkıp bira reklamı yapalım :

— Neymişşşş!

— Anarşi tırmanma noktasından aşağı inmişmiş...
Aman ne iyi etmişmiş...

(Milliyet, 19. 11. 77)

★

TÜRKÇE DÜNYADA ÜÇÜNCÜ DİL...

Türkçe en büyük dillerden biri olarak bilinmekte, ilk 5 sırayı işgal edenlerden birini teşkil etmektedir. Gerçekten konuşulanların sayısına göre Türkçe, Çince ve İngilizce'den sonra gelmektedir. Rusça ve İspanyolca ile yarışmaktadır.

Dünyada konuşulan diller, üç bini bulmaktadır. Bu sayıya, her dilde bulunan çeşitli diyalektler, farklı lehçeler dahil değildir. Ne var ki, bu dillerin büyük bir kısmını ancak çok az sayıda insan konuşmakta, mahalli anlaşma aracı olmaktan öteye geçmemektedirler. Buna mukabil çok kalabalık insan topluluklarının, yüz milyonların konuştuğu diller vardır. Bunlar evrensel dillerdir. Bu dilleri konuşanların bir coğrafya bölgesinde bulunması, bir arada yaşaması gerekmez. Böyle olanları (Çince) olduğu gibi, değişik coğrafyalara yayılanları (İngilizce) da vardır.

İSPANYOLCA ve RUSÇA İLE YARIŞIYORUZ

Türkçe en büyük dillerden biri olarak bilinmekte, ilk beş sırayı işgal edenlerden birini teşkil etmektedir. Gerçekten, konuşanların sayısına göre, Türkçe, Çince ve İngilizce'den sonra gelmekte, Rusça ve İspanyolca ile yarışmaktadır. Türkçe'de çeşitli lehçelerin mevcut olması bu gerçeği değiştirmez. Lehçe farkı diğer dillerde de vardır. Mesela, hepsinin Arapça konuştuğu kabul edilen ülkeler halklarının-söz gelişi Suriye ile Cezayir'in-birbirini anlaması, Türkiye Türkçesi'ni konuşanlarla Azerbaycan Türkçesi konuşanların anlaşmasından daha güçtür. Böylesine güçlükler Batı dillerinin aynı kökenli diyalektleri arasında da mevcuttur. Buna rağmen kimse Suriye ile Cezayir'de Arapça'dan, Berlin ile Zürih'te Almanca'dan başka dil kullanıldığını söyleyemez.

MACARİSTAN'DAN ÇİN'E KADAR

Türkçe'nin konuşulduğu yerler dünyada çok büyük

alanlar kaplamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun haşmet devrinde yaşamış büyük gezginler, Macaristan'dan Çin'e kadar yalnız Türkçe konuşarak dolaştıklarını, başka bir dil kullanma gereğini duymadıklarını yazarlar. Türk alemini yakından tanıyan günümüzün bazı aydınları da eserlerinde Avusturya, Yugoslavya sınırından ve Adriyatik sahillerinden başlayıp, bütün Ortadoğu ve Güney Rusya'yı aşarak Vladivostok'a yani Sibirya'nın doğu sahillerine kadar sadece Türkçe konuşarak gidilebileceğini belirtmektedirler. Türkçe'nin konuşulduğu, dolayısı ile Türkler'in çoğunluk ya da azınlık olarak yaşadığı belli başlı yerleri saymak bu gerçeği daha somut biçimde ortaya koyar. Türkiye ve Kıbrıs dışında' Avrupa'da Romanya, Yugoslavya,-Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan, Akdeniz ve Yakın Doğu'da Kuzey Afrika, Mısır, Filistin, Suriye ve Irak, kuzeyinde Kırım, Kafkasya, Dağıstan ve Sovyet Rusyanın çok büyük bir saha teşkil eden daha birçok cumhuriyetleri, doğumuzda İran, Afganistan, Batı ve Doğu Türkistan, Sibirya'nın birçok yerleri, Türkçe'nin konuşulduğu coğrafyayı tanımlar. Büyük kısmı ana dil, bir kısmı ikinci dil olarak Türkçe konuşan insanların sayısı 150 milyonu geçmektedir. Bunlardan sadece, halen Çin'in egemenliği altında yaşayan, Doğu Türkistan'da 50 milyona yakın insanın bulunduğunu söylemek, bu gerçeği ispatlamaya yeter sanırız.

DİL : BİR SİYASİ GÜÇ POTANSİYELİ

Türkiye ve Kıbrıs Federe Devleti sınırları içinde yaşayanlar dışında kalan Türkçe konuşan-ki çok büyük kısmı aynı zamanda Türktür-kitlelerin siyasi bağımsızlıktan mahrum olmaları tarihin acı bir tecellisidir. Ama bu acı gerçek, büyük dil birliğinin ifade ettiği kudreti ne ortadan kaldırabilmekte ne de hatta, gizleyebilmektedir. Dünyada yaşayan Türkler'in büyük bir kısmı gerçi ana dillerini gerçek kültür dili ve hele devlet dili olarak kullanamamakta müşterek bir yazıya sahip olmaktan da mahrum bulunmaktadır.

Nitekim yüzyıllar süren baskıya rağmen unutulmamıştır. Dünyanın dört bir yanında yaşayan Türkler arasında kültür, inanç ve kader bağları bu dil sayesinde bu-

gün de süregelmektedir. Bunu o toplulukları baskı altında tutan siyasal güçler de bilmektedir. Belki yakın geleceğin değil, fakat uzak geleceğin siyasal ve sosyal gelişmelerini şimdiden sezebilenler, bunlar arasında birçok Batılı ilim adamı, Türk diline bağlılıklarını sürdürenlerin ilerde daha da yakınlaşabileceklerini mümkün görmekte ve bunu çağımızın tek bağımsız devletini teşkil eden Türkiye için büyük bir siyasi güç potansiyeli olarak değerlendirmektedirler. (Günaydın)

★

Abdi İPEKÇİ

BU CİNAYET DE AYDINLATILMAZSA...

İkinci MC hükümeti iktidar olduğundan bu yana öldürülenlerin sayısı 100'ü aştı. Hemen hemen hiç birinin katili bulunamadı. Gerçi cinayetlerin işleniş biçimi, faillerin kolaylıkla yakalanmasına, hatta saptanmasına izin verecek nitelikte değildi. Öldürülenlerin önemli bir bölümü, sokak ortasında rastgele açılan ateş sonucu kurban gitmişlerdi. Ama buna rağmen, etkili bir örgüt bu olayları önleyemezse bile, faillerini ortaya çıkarmakta herhalde bu denli âciz kalamazdı, kalmamalıydı.

Son korkunç cinayet, ortaya yeni bir durum çıkarmıştır. Güzel Sanatlar Akademisi öğrencilerinden ikisinin kaçırılması, özel bir mahkemede (!) yargılanmaları, işkenceden geçirilip kurşuna dizilmeleri, işin ne boyutlara eriştiğini göstermektedir. Bu tüyler ürperten olayın önemli ve ilginç bir yanı var:

Kurşuna dizilen öğrencilerden biri, rastlantı sonucu kurtulmuştur. Onun vereceği bilgiler, sadece bir cinayet çetesinin değil, onun arkasındaki örgütlerin de ortaya kolaylıkla çıkarılabilmesini sağlayabilir. Bu yapılamazsa, sadece bir acz değil, aynı zamanda maksatlı bir gizleme ve koruma söz konusu olacaktır.

Kimseyi böyle korkunç bir amaçla suçlamak istemeyiz. Sabırsızlık göstermekten de yana değiliz. Ama olaydan bu yana geçen süre içinde hiç bir şeyin aydınlığa çıkarılmaması haklı şüpheleri oluşturmaya başlamıştır.

(Milliyet, 11. 12. 77)

YILIN OLAYLARI

Hazırlayan : Naci GİRGİNSOY

TÜRKİYE'DE YILIN OLAYLARI

Kasım - Aralık 1976

Kasım:

1. TBMM, bugün yeni çalışma dönemine başlıyor
   Bazı üniversiteler yeni öğretim yılına bugün giriyor
2. Şişli'deki çatışmada 4 üniversiteli yaralandı
   Urfa'da toprak kamulaştırma süresi sona erdi, 1,5 milyon dönüm arazi sahiplerinde kaldı
3. Komandolar İTÜ'ye yaylım ateşi açtı: 1 ölü, 2 ağır yaralı var Çanakkale Mahkemesi: «Derneklerin özgürlükler için direnmesi doğaldır.»
4. İstanbul Tıp Fakültesinde komando saldırısı: 1 öğrenci ağır yaralandı
   Ege Kıta Sahanlığına ilişkin Türk - Yunan ilişkileri kesildi, Paris'teki Hava Sahası görüşmeleri iyimser bir ortamda
   Batı Alman Sanayicileri: «Yatırım ortamı düzeltilmeli.»
5. İstanbul Üniveristesi Rektörü Alp: «Sağ grubun olay çıkarmasının polisce önlenemediğini anlatacağım»
   Ecevit: «CHP'de demokratik olmayan kurultay yapılmaz»
6. CHP: «Kapitalizmle kalkınma olanağı yok»
   Demirel: «Büyük Türkiye Ecevit'in kafasına sığmaz»
   Erbakan: «Taahhütlere sadakat şarttır»
   Komando saldırıları gazete bürolarına kadar yayıldı
7. Öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği forumu yapıldı
   4 yıla mahkum iki gözü kör kadın ozan Şah Turna, Korutürk'ten affını istedi
8. Üniversite Rektörleri, Hükümetin önlemlerde yetersiz kalmasını eleştirdi
   MSP'nin Bildirisi: «MSP, ithalci - montajcı gidişe alet edilemez»
9. Komando saldırıları üç büyük kentte sürdü, Ankara'da 1 i ağır, 5 kişi yaralandı
10. Atatürk'ü sevgilerle anıyoruz

Korutürk, Eğitim Enstitüleri ile ilgili sınav uygulanmasına el koydu

11. Bakanlık, Eğitim Enstitüsü sınavlarını iptal etti
Kilis'te komandolar, yolunu kestikleri iki öğrenciden birini bıçaklayarak öldürdü
Aliağa Rafinerisinde çalışan 252 işçi için soruşturma açıldı

12. Çeşitli kentlerde öğrenciler çatıştı, Erzincan'da 1 kişi öldü
TÖB - DER, Orta Öğretimdeki komando saldırıları için önlem alınmasını istedi

13. Korutürk: «Yabancı bilim adamı kullanmak pahalıya mal oldu.»
DİSK, işsiz üyeleri için fon kurdu

14. Uluslararası Af Örgütü Türkiye'de işkence ile ilgili araştırma isteğinde bulundu
Sabancı: «Tüketim mallarının üretimi kısıtlanmalı»

15. TÖB - DER : «Can güvensizliği nedeniyle öğretmenler görevlerini bırakabilir»
Ecevit: «MHP, AP'nin başını yiyecektir»
Demirel : «Komünizm ve anarşi ile mücadeleyi baş mesele olarak ele aldık»
Fiyat artışları hızlandı

16. Ankara'da Ziraat ve Veteriner Fakülteleri komandolar tarafından işgal edildi, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde çatışma çıktı
Türkiye'de trafik güveninin kalmadığı, kazalar için her olanağın hazır olduğu açıklandı
Yabancı büyük bankalar Türkiye'ye krediyi durdurdu

17. Eğitim Enstitüleri iptal kararına Enstitüler de uymuyor
Ecevit : «MC, aradan çekilince Türkiye'ye barışı getirmek hiç de zor olmayacak»
Yeşilköy'de 4 yolcuyu öldüren gerillalar yaşamboyu hapse mahkum edildi

18. Öğrenci çatışmalarında dün 40 kişi yaralandı
Ankara'ya girmeleri önlenen Şili'li halk ozanları sınırdışı edildi

19. 658 öğretim üyesi bütün anayasal kuruluşları de-

mokrasiyi savunmaya çağırdı

20. Korutürk'ün safra kesesi başarılı bir ameliyatla alındı

21. CHP Gençlik Kurultayı öncesi üyeler çatıştı, 3 yaralı var

22. Soprano Remziye Alper Tanrıkulu, Plevne Festivali'nde altın madalya aldı

23. «CHP, demokrasiye yöneltilecek tertipleri kaynağında boğmaya kesinlikle kararlı»
Romancı Sevgi Soysal öldü

24. DGM'lere karşı çıkan savcılar hakkında Bakanlık soruşturma açtı
Eğitim Enstitüsü sınavları yapıldı, yine çağdışı sorular yöneltildi mülakatta.
Diyarbakır, Ankara ve İstanbul'daki olaylarda 3 öğrenci yaralandı
TGS Genel Kurulu: «Türk - İş Yöneticileri bugünkü yoz dönemle işbirliği içindedir»

25. Van'da şiddetli deprem oldu, ölü sayısı çok yüksek

26. Van yöresinde sarsıntılar sürüyor, ölü sayısı 7 bin dolayında, yurt içi, yurt dışı yardımlar başladı, başsağlığı telleri yağıyor

27. Yargıtay, Şah Turna hakkındaki mahkumiyet kararını bozdu
CHP 23. Kurultayı 1535 delege ile bugün açılıyor

28. Enkaz kalktıkça ölü sayısı artıyor, yüzlerce yardım aracı kar nedeniyle Tahir geçidinde kaldı
Ecevit, «halk, CHP iktidarı istiyor, gelemezsek kabahat bizimdir»

29. Deprem bölgesinde olağanüstü durum ilan edildi, 18 - 65 yaş arasındaki yurttaşlar kurtarma çalışmalarında görev alacak, ölü sayısı 8 bine yakın.
Sayıştay, parlamenter ödeneklerine zam yapılmasına ilişkin Senato Başkanlığı başvurusunu reddetti

30. DPT, 1977 için büyük güçlüklere dikkat çekiyor
Yardımlar deprem bölgesine ulaşamıyor, çarpışan otobüsle taksi Van gölüne uçtu, 34 yolcu öldü
(Kartal Maltepe'de 3 milyon liralık kaçak Amerikan sigarası ele geçirildi-TÖB - DER tüm memur örgütlerinin tek bir federasyon altında toplanmasını is-

tiyor- Kara Çarşaflı Gelin filminin gösterilmesini komandolar engelliyor-Demirel: «Felaketzedeler kışı çadırda geçiremez, Van'da gerekli önlemleri alacağız»)

Aralık:

1. Bütçe 220 milyar lira olarak bağlandı.
CHP'de seçimi az farkla Genel Merkezciler kazandı
Demirel, CHP'nin Sosyalist Enternasyonale girme kararını Türkiye'nin hükümdarlığına aykırı bulduğunu söyledi
2. Bütçenin yüzde 20 si savunmaya ayrıldı, memur katsayısının 9 dan 10 a çıkması öngörüldü
Gönderilen yardımların Van DSİ depolarında beklediği bildirildi
Liderler Kurban Bayramı nedeniyle mesaj yayınladı
3. Memur katsayısının 14 e çıkması isteniyor
5. Deprem bölgesinde incelemeler yapan Ecevit, «Gelen yardımlar istenilen şekilde dağıtılmıyor»
6. İstanbul'da suların klorlanmadan ve kaynatılmadan içilmemesi istendi.
Türk kadınının siyasal haklarına kavuşmasının 42. yılı kutlanıyor
7. İran'a 200 bin baş hayvan kaçırıldı
Havran CHP İlçe Başkanını komandolar ağır yaraladı
Yurt dışındaki işçilerin gönderdiği dövizler geçen yıla göre 318 milyon dolar daha az
8. Çağlayangil, «NATO'ya katkımız sınırlı kalabilir»
9. Enerji Bakanı Kılıç, 4 milyarlık bir yatırım önerisiyle Moskova'ya gitti, Çağlayangil Kıbrıs konusunda Kissinger'le görüşüyor
10. Renault'da üretim durunca Sanayi Bakanlığı yüzde 33 zam kararı aldı
11. Ankara'da bir kız öğrenci öldürüldü
12 Dış ticaret açığı en yüksek düzeye ulaştı
13 Pasinler'de CHP'lilere saldırıldı, Eyüboğlu yaralandı
Polis Derneği: «Bazı siyasi güçler polisi kendi

amaçları için kullanma çabasında»

14. Aynur Sertbudak'ın katilleri aranıyor, çatışmada yeniden 3 öğrenci yaralandı
Trakya ve Doğu'da yollar kardan kapandı

15. Ankara Teknik Öğretmen Okulunda çatışma: 8 öğrenci yaralandı
Ecevit, «Türkiye'de bugün hükümet denebilecek bir kurul yoktur»

16. Demirel, «İç güvenlik için yeni yasalar gerek»
Olaylarda 13 öğrenci yaralandı, 56 kişi gözaltına alındı

17. Memur maaşları kiraların altında kaldı , konutlar maliyet fiyatlarına göre yüzde 850 kârla satılıyor, kiralar 6 ayda yüzde 150 arttı

18. Danıştay, Karataş'ın Kararnamesini iptal etti
Torbalı'da CHP'li gençlerden biri öldürüldü, öbürü ağır yaralı
İstanbul, temizlik işçileri grevi nedeniyle çöplüğe döndü

19. İhraç edilemeyecek 3 milyon ton buğday depolarda bozuluyor

20. Kissinger'in Ankara'ya gelme isteği reddedildi

21. Maliye Bakanı Ergenekon, «Petrol zammından en çok Türkiye etkilenecektir»
İstanbul'da 3 öğrenci yaralandı

22. Komandolar İzmir'de bir öğrenciyi bıçaklayarak öldürdü
ODTÜ Rektörü, Mütevelli Heyeti'nin çekilmesini, yada kendisinin görevden alınmasını istedi

2° AET'ye uygulanan gümrük indirimleri yılda 250 milyon lira vergi kaybına yol açıyor
İzmir'deki çatışmada başından yaralanan öğrenci de öldü

24. Rektör Ilgaz Alyanak ODTÜ Rektörlüğünden alındı
İzmir'de 8 kız öğrenci yaralandı

25. Demirel, «Hükümet de olaylardan tedirgin»
Danıştay, yinelenen Eğitim Enstitü sınavları için yürütmeyi durdurma kararı aldı

26. İnönü, ölümünün 3. yılında anıldı
AP: «Genel ve mahalli seçimler Haziran'da yapılsın»

27. Arsenikten 10 bin kat daha zehirli selenyumun Ankara'nın havasında arttığı açıklandı
Van'da yardım alamayan halk, polisle çatıştı
28 Türkiye, savunma gideri en yüksek NATO Üyesi: 1977 de 42,5 milyar lira.
29. İstanbul Boğazında Hint gemisinin batmasına yol açan Sovyet Şilebi alakonuldu
30. İç İşleri Bakanı: «3 yılda 60 olayda 53 genç öldü, 1958 genç yaralandı»
Ecevit: «Çağ dışı ders kitaplarıyla hükümet sorumluluğu altında sınıf çatışması kışkırtılıyor»
31. Aralık ayında trafik kazalarında 392 ölü, 627 yaralı var
Tepkilere yol açan ders kitapları toplatılıyor
(1. İstanbul Pop Müziği Yarışmasında Neco ile Tanju Okan ödül aldılar-Kör Ozan Şah Turna tahliye edildi-BM Raporunda yabancı ülkeler yardımlarının deprem bölgesine ulaşmadığı belirtildi-48 avukat bir bildiri ile işkenceleri kınayıp «vahşet» olarak niteleddiler-İsveç TV si Yılmaz Güney'in Umut, Ağıt ve Arkadaş filmlerini satın aldı-Kişi başına düşen milli gelir 887 dolardan 995 e, dış borç ise 125 dolardan 171 e yükseldi)

TÜRKİYE'DE YILIN OLAYLARI

Ocak - Ekim 1977

Ocak:

1. Korutürk: «Yeni yılda barışı sağlamak en baş görevimizdir»
Ecevit : «1977 silâhlara karşı oy, zorbalığa karşı halk yılıdır»
Demirel: «Seçim yılında yatırımlar devam edecektir»
Komando saldırısında yaralanan öğrenci dün öldü
2. Bakanlık da okul kitapları için soruşturma açtı
3. Komandolar Muradiye'de iki kişiyi yaraladı, Manisa'da bir kitabevini tahrip etti

Enerji Bakanı Kılıç: «Türkiye - Irak Petrol Boru Hattı yılda 10 milyon dolar gelir sağlayacak»

4. TÖB-DER, okul kitapları için Danıştay'da dava açtı
Demirel, Türk - Irak Petrol Hattını açtı
Komando saldırıları sürüyor, 15 kişi yaralandı. Malatya'da saldırıya uğrayan Hekimhan Savcısının bu kez de evi kurşunlandı

5. MSP'ye göre TRT, AP Genel Merkezinden telefonla yönetiliyor
THY'da grev kararı alındı

6. Üç Bakanlık Yahya Demirel'in mobilya yolsuzluğunu belgelerle saptadı
Komando saldırıları nedeniyle İstanbul Fen Fakültesi tatil edildi

7. Isı Ağrı'da -30 dereceye kadar düştü, kardan çok sayıda araç yollarda kaldı

8. Parlamento üyelerinin net maaşı 25911 TL oldu
Gaziantep'te komandoların öldürdüğü işçinin cenazesinde halk polisle çatıştı

9. Ecevit, Bulgaristan'da en çok tarım kooperatifleriyle ilgilendi

10. Demirel, 1 milyara çıkacak Adıgüzeller Barajının temelini attı

11. TÜMÖD: «Siyasi iktidar üniversiteden elini çekmelidir»

12. Çağlayangil: «Sosyalist ülkelerle ilişkileri geliştireceğiz»

13. Marmara adası açığında bir Liberya şilebiyle çarpışan Sovyet şilebi battı, 2 kişi öldü; Çanakkale'de Yunakkale'de Yugoslav şilebiyle çarpışarak batan Romen şilebinin 15 mürettebatı bulunamadı
Lockheed Temsilcisi Nezih Dural tutuklandı
Mahkemeye göre Karataş, TRT Genel Müdürü değil, Üniversite Öğrentim Üyesi

14. Atatürk Eğitim Enstitüsündeki çatışmada 1 öğrenci, Tunceli'nde 1 kişi öldü
Türkiye'de sosyal güvenlik programlarının nüfusun üçte birini kapsadığı açıklandı

15. Maliye Bakanı KİT'de dağıtılan ikramiyelerin geri alınacağını, Erbakan ise tüm işçi ve memura ikra-

miye dağıtılması gerektiğini söyledi
Adalet Bakanı ile Müsteşarı yumruklaştı

16. Vehbi Koç: «Kazandığımız her 100 liranın 73 lirasını vergi olarak ödüyoruz»

17. Cumhuriyet gazetesi İzmir Bürosu Şefinin evi kurşun yağmuruna tutuldu, bir grup komando Milliyet gazetesi önünde gösteri yaptı. TGS Başkanı: «Kaba kuvvet ve silâhla gazeteci susmaz»

18. İTÜ Öğrencisi Aytekin Taşçı öldürüldü, komandolar taşıtlara el koyup gösteri yaptı
Renault'un direnmesiyle arabalara yapılan zam 19 - 25 bin liraya yükseltildi

19. Maliye, ikramiye ödeyen KİT'lerde haciz kararı aldı. 641 bin memurun maaşı besin giderinin altında

20. Karakış tüm yurdu etkisi altına aldı, Çanakkale'de 5 kişi donarak öldü
Felsefeye Giriş kitabında suç unsuru bulundu
Hora'nın araştırma sonuçlarına göre Ege, petrol yönünden «hayati önem» taşıyor

21. Antalya'da bir öğrenci öldürüldü, Ankara Üniversitesi: «Polis tarafsız olmalı»
TYS'nın düzenlediği Nazım Hikmet Haftası başladı

22. Komandolar İTÜ Öğrencisi Mustafa Levent Ersoy'u öldürdü, 5 öğrenciyi yaraladı

23. KTÜ öğrencisi üç gençten biri bombadan öldü, ikisi yaralandı
Aliağa'da patlama oldu, yağ üretimi durdu

24. Manisa'da komandoların bıçakla yaraladığı öğrenci öldü

25. Ankara ve İzmir'de bombalar patladı, biri öğretmen üç kişi öldü
Amerika'dan kredi ile 40 Fantom uçağı alınması için anlaşma imzalandı, Işık: «Carter yönetimi Yunanistan'ı Türkiye'ye tercih ettiği izlenimini veriyor»

26. İTÜ'de öğretim üyeleri de coplandı, Türk Basını şiddet eylemlerini kınadığını kamu oyuna duyurdu

27. İstanbul Üniversitesi kapatıldı, Korutürk'e çağrı yaptı

28. Öldürülen iki tıp öğrencisi için büyük tören yapıldı, CHP Aydın İl Merkezine dinamit atıldı

29. Ankara Hukuk Fakültesi: «Başbakan güvence verdi, olaylar arttı. «MKE Kırıkkale Fabrikasındaki patlamada 2 ölü, 22 yaralı var
30. Korutürk, Asiltürk'ten can güvenliğini sağlamasını istedi, Ankara'da bir lise öğrencisi öldürüldü. Çeşitli kuruluşlar faşist tırmanışı kınadılar.
31. Faşizme karşı birlik çağrıları dün de sürdü, Ankara Üniversitesi koşullu olarak bugün yeniden öğretime açılıyor
(Yargıtay, Yılmaz Güney'in 19 yıllık mahkûmiyetini onayladı. Memur yan ödemelerinin adaletsizliği arttırdığı belirtildi-İzmir'de bulaşıcı sarılık salgın halinde-Ankara'da kirli hava nedeniyle ölü doğum ve düşük olayları artıyor-Beylerbeyi'nde yanan 3 yalının yüzyıllık geçmişi var-Ecevit: «Düşünce özgürlüğü önündeki sınırları kaldıracağız»-Paydos oyunu oynatılmadı-Parlamento üyelerine zam geniş tepki yarattı-İYÖD Başkanı Paşa Güven, ruhsatsız tabanca taşıdığı iddiasıyla tutuklandı-Perşembe (Ordu) Öğretmen Lisesinde ahlâk öğretmeni bir kız öğrenciye saldırıldı. Körler: «Biz de işe yararız»-İzmir Baro Başkanı: «İcra Dairelerine bahşiş ve hediyesiz iş görülmüyor-İstanbul'da günde 400 hırsızlık oluyor-Türkiye'de işsizler ordusuna her yıl 300 bin kişi daha katılıyor-Denizyolları biletlere yüzde 50 zam yaptı)

Şubat:

1. Ankara Üniversitesi sıkı önlemlerle açıldı
TIR kamyonuyla otobüs çarpıştı, 12 kişi öldü, 14 kişi yaralandı
2. İstanbul'da bir öğrenci vurularak öldürüldü, Ocak ayında öldürülen öğrenci sayısı : 22
CHP, iç barış için işbirliği önerisini yineledi
3. Ege Üniversitesi rektörlük binasına bomba atıldı
Çeşitli kuruluşlar «erken seçim hükümeti» istedi
4. Teknik Güç Gazetesi Yazı İşleri Müdürü İTÜ Öğrencisi öldürüldü
5. THY de grev: Uçaklar kalkmadı

Türk Hukuk Kurumu, Danıştay ile Barolar Birliği'ni Yılın Hukukçuları seçti

6 Korutürk, rektörlerle görüştü

TÖB-DER Mitinginde çatışma: 20 yaralı var

Demirel, Boğazaltı su geçişinin temelini attı

7. Rektörler, daha güçlü ve tarafsız hükümet istiyor

8. TÖD-DER, TÜM-DER ve TÜTED, Ankara Valiliğince süresiz kapatıldı

9. 9 derneğin 79 yöneticisi için açılan dava düştü

10. Orgeneral Özaydınlı, Başbakan ve Askeri Şura üyelerine yazılı uyarıda bulundu

11. Korutürk, Danıştay'dan yetkileri için görüş istedi

12. Korutürk, yargı organları temsilcileriyle görüştü

13. Memur kat sayısı 12 oldu

Feyzioğlu, Başbakana 15 sayfalık muhtıra verdi

14 THY Trakya uçağı kaçırılmak istendi

15. ODTÜ Yeni Rektörüne karşı direnme başladı, İstanbul'da vurulan öğrencinin durumu ağır

16. Org. Sancar'ın görev süresi 1 yıl uzatılıyor

17. Ankara'da komandoların açtığı ateşte bir kız öğrenci kalpten öldü

20. Demirel: «Erken seçimi CHP önermeli», Erbakan: «Haziran'da seçim olursa ne plân ne de program kalır»

Cumhuriyet okudukları için komandolar, bir Fen Fakültesi öğretim üyesi ile bir avukata saldırdılar

21. Öldürülen CHP'li genç toprağa verildi

22. DİSK, seçimlerde CHP'yi destekleyecek

23. Gaziantep'te biri öğrenci iki kişi tabancayla öldürüldü

Clifford, «ABD, kendisini Türk - Yunan uyuşmazlığında arabulucu görmek istemiyor»

25. ODTÜ'de 636 öğretim üyesi, Üniversiteyi ve yurtları kapatan rektörü kınadı

27. İstanbul'daki «Evlât acısına son» yürüyüşüne binlerce kadın katıldı

(IPI, Zekeriya Sertel'in Türkiye'ye dönmesi için Korutürk'e başvurdu-Prof Faruk Erem: «Korutürk, AP ve CHP'yi uyarmalıdır»-Feyzioğlu, «Koalisyon protokoluna uyulmazsa hükümetten çekilebiliriz»-

Sertel, yurda dönebilecek-TDK, Prof. Gökberk ile Aksoy'a armağanlar verdi-İstanbul'da 1,5 ayda 530 oto çalındı-Murat 131 in satışı 110 bin lira oldu-Clifford: «Atina ile Ankara Kıbrıs konusunda anlaşmadan Amerikan yardımı beklemesinler-CHP'li gencin cenaze töreninde 1 kişi daha öldürüldü)

Mart:

1 Demirel, Malatya'da İnönü Üniversitesini açtı
Balıkesir'de bir genci komandolar sokak ortasında öldürdüler
Muhtaç, güçsüz ve kimsesizler 2160 TL lık ilk üç aylıklarını bugün alıyorlar

2. Liranın değeri dolara göre yine düşürüldü, İstanbul Sanayi Odası Başkanı: «Devalüasyon, fiyatlara abartılarak yansıyor»
Adana Öğrenci yurduna baskın yapan silâhlı bir grup 1 kişiyi öldürdü, 1 kişi de ağır yaralandı

3. Buca'da kahvehaneye ateş açanlar 1 kişiyi öldürdü, Gaziantep Lisesindeki olaylarda 2 polis yaralandı

4 Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Ankara'daki yetkilisi gözaltına alındı
Barolar Birliği: «Uygulanmayan yargı kararları devleti manevî iflâsa sürükler. Yargıtay da Şaban Karataş'ın TRT Genel Müdürü olmadığına karar verdi

5. Maliye, MSP'ye bağlı bakanlıkların yatırım harcamalarını şartlara bağladı. Ekonomik durum 5 milyonluk memurlar kitlesini her geçen yıl yoksullaştırıyor
Şiddetli deprem Türkiye ve Avrupa'yı sarstı, Romanya'da can kaybı var

6. Ecevit: «Her gün gençlerin öldürülmesine seyirci kalmak insanlık değildir»

7. Denizli'deki çatışmada 1 öğrenci, Gaziantep'te bir öğrenci, Trabzon'da bir öğrenci öldürüldü.

8. Savcı Kemal Şimşek, Beyoğlu'nda tabancayla öldürüldü

9. Vehbi Koç, kişilerin ve kurumların kazanç ve ver-

gilerini kamu oyuna açıklaması gerektiğini söyledi

12. Öğrenci olaylarında 3 kişi öldürüldü
Onbeş Devrimci Kuruluş: «Egemen güçler yeni 12 Martlar, açık faşist diktatörlük peşinde»

13. Irak ve Libya, peşin ödemesiz petrolü kesti
Lüleburgaz'daki trafik kazasında 22 kişi yanarak öldü

14. İstanbul'da otomobilden açılan ateşte 1 polis öldü, 1 kişi ağır yaralandı
Ankara Cezaevi'nden 6 siyasi hükümlü kaçtı

16. Komandolar, Ankara'da Dil-Tarih öğrencilerini kurşun yağmuruna tuttu

17. Gaziantep'te kurşun yağmuruna tutulan CHP li gençten biri öldü, öbürü ağır yaralandı

18. Uşak'ta 1 öğrenci öldürüldü, 4 öğrenci yaralandı. İstanbul'da polis başmüfettişi ile Eşi silâhlı saldırıya uğrayıp soyuldu
Kırşehir'de otobüsle kamyon çarpıştı: 14 ölü, 9 yaralı var

19. Uşak'ta dün de bir kız öğrenci öldürüldü. Polisi öldüren 6 kişilik çete yakalandı

20. Diyarbakır uçağı Beyrut'a kaçırıldı

21. Bilecik'teki tren kazasında 6 kişi öldü, yol kapandı

22. Gaziantep'te seçmen listelerinin denetimi sırasında çıkan olayda iki kişi öldürüldü
Denizkurdu 77 Tatbikatı sürüyor, Güvenlik Kurulu Ege için toplandı

23. Çorum Lisesine ateş açan komandolar bir kız öğrenciyi öldürdüler
Ayasofya'nın ibadete açılmasını isteyen bir genç, 7 bankacıyı bir süre rehin aldı

24. Çorum'da öldürülen liseli kız toprağa verildi, Malatya'da veliler polisle çatıştı, Denizcilik Bankası Genel Müdürü dövüldü

25. Elâzığ'ın Polu ilçesindeki depremde can ve mal kaybı oldu, 20 ceset bulundu

28. Adana'da kitap satarak yaşamını kazanan öğrenci, saldırı sonucu yaralanarak öldü

29. İTÜ'de silâhlı çatışma oldu, Adana ve Turgutlu'da çeşitli yerlere dinamit atıldı

İnşaat Mühendislerine göre yapıların yüzde 33 ü hatalı

31. Komandolar, İstanbul Fen'de 7 öğrenciyi yaraladı (Dünya Bankası seçime kadar kredi vermeyecek-MSP, erken seçim istemiyor-Yapı Kredi ve Akbank Şubeleri soyuldu-Bucak İlçesi Sorgu Yargıcı saldırıya uğradı, yaralandı-Buca Cezaevinden 4 hükümlü kaçtı, firarlar nedeniyle Bayrampaşa Cezaevi Savcısı görevden alındı-Emniyet Sandığı soyuldu)

Nisan:

1. Mobilya Komisyonu Demirel ile İki Bakanını sorumlu buldu
2. Locheed Komisyonu Demirel ile Melen'i suçlu buldu
   Komandolar İzmir'de bir işçiyi öldürdü
   Van gölü ekspresini soyan silâhlı beş kişi 2 milyon 518 bin lira alarak kaçtı
4. Gaziantep'teki çatışmada bir CHP'li öldürüldü
5. İstanbul'da komandoların kurşun yağmuruna tuttukları öğrencilerden biri öldü, Akbank Selimiye şubesi soyuldu
6. Millet Mecisi erken seçim kararı aldı
7. İskenderun'da bir lise öğrencisi öldürüldü
   Gelir üzerinden alınan vergilerin yüzde 82 sini işçi ve memurlar ödedi
8. Komandolar Trabzon'da KTÜ'ye giren bir otobüsü kurşun yağmuruna tuttu, İstanbul'da bir banka daha soyuldu, Buldan Sorgu Yargıcının evi saldırıya uğradı
9. 40 milyona çıkan İzmir Kültür Merkezi yandı
   Orman Fakültesinde bir öğrenci öldürüldü
10. Trafik kazalarında dün 27 kişi öldü, 29 kişi yaralandı
11. Özbek İçişleri, Baykara Adalet, Aysoy Ulaştırma Bakanı oldular, Tokoğlu istifa etti, yerine Menteşe atandı
12. Korutürk, Finlândiya'da

Prof. Özbek: «Tarafsızlığım sözde değildir», AYÖD Başkanı tabancayla ağır yaralandı

13. Korutürk, «vatandaşlar seçim heyecanına kapılmasınlar»
Komandoların yaraladığı Hacettepe öğrencisi Akdağ öldü

15. Karataş hakkında «memuriyeti işgal»den dava açan Ankara Savcısı 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezası istedi
Gazeteci-Karikatürist Yalçın Çetin öldü

16. Köy Enstitülerinin 37. kuruluş yıldönümü kutlanıyor

17. Ecevit: «Türk-İş, CPH ile AP'yi aynı kefeye koyamaz» DİSK: «CHP'yi demokrasiden yana olduğu için destekliyoruz»
Halkevleri Genel Başkanı Yıldız: «Emniyet Müdürlüğünde işkence yapılıyor»

18. Çine'deki komando baskınında 1 öğrenci öldü, 3 kişi yaralandı

20. İstanbul'da bir İTİA öğrencisi afiş asarken tabancayla öldürüldü, Gaziantep'te lise müdürünün evine atılan elbombası, müdürün babasının ölümüne yol açtı
CHP'de 92 aday adayı Genel Merkezce veto edildi

22. Komandoların Bahçelievler Lisesine düzenledikleri silâhlı saldırıda 1 ölü, 3 yaralı var

23. Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını kutluyoruz
İstanbul'da otobüse binenlere ateş edildi, 5 öğrenci yaralandı

24 Korutürk: «Birbirini vuranlar parçalanmaya mahkûmdur»
Gültepe'de afiş asan gençler polisi vurdu, K. Maraş'ta iki öğrenci bıçaklandı, Sağmacılar'dan 13 tutuklu kaçtı

25. TÜRK-İŞ: «Partilerin cevapları tatminkâr değil, teşkilât oyunu kullanmakta serbest bırakıldı»

26. Dörtyol'da komandolar olay çıkarttı, 3 genç ağır yaralandı
Trabzon'un bir köyünde kumarda çıkan çatışmada 4 kişi öldü

27. Ecevit, Niksar'da silâhlı saldırıya uğradı, 4 kişi yaralandı
Kayseri'de vurulan öğrenci öldü. Dün trafik kazalarında 28 kişi öldü, 18 kişi yaralandı
28. Şiran'da da Ecevit'e saldırıldı, çok sayıda yaralı var. Konya'daki çatışmada 14 genç yaralandı
29. Ecevit, Erzincan.da silâhlı saldırıya uğradı, 4 kişi yaralandı. İzmir'de afiş asan bir genç öldürüldü
30 Çorum'da bir sendikacı öldürüldü, Üsküdar'da 3 öğrenci yaralandı. İstanbul'da öldürülen kız öğrencinin cenazesi kaldırıldı
(Kaçakçıları koruyan 6 polis memuru birer yıl ağır hepse mahkûm oldu-Demirel, Van'da yeni konutların temelini attı-Org. Özaydınlı, CHP'den aday olmak üzere istifa etti-TYS, 141, 142 ve 163 ün kalkmasını istedi-Erbakan'ın İtalya'da imzaladığı 1milyar dolarlık anlaşmayı hükümet onaylamadı-Nezih Dural, 100 bin TL kefaletle serbest bırakıldı-Ecevit: «Madeni ve petrolü devlet işletip değerlendirecek.»-MSP'li 14 milletvekili adaylığını koymnuyor-Çay-Kur'un bu yıl 50 bin ton kadar yaş çay imha edeceği sanılıyor-TÖB-DER: «Öğretmenler, kıyımcılara oylarıyla cevap verecek-İşçi emekli tavanı 6000 liradan 8100 liraya çıkarıldı)

Mayıs:

1. İşçi-Bahar Bayramı kutlanıyor
TBP Genel Merkezine bomba atıldı, 3 yaralı var. Komando saldırısında yaralanan Atatürk Eğitim Enstitüsü mezunu Mehmet Yapıcı öldü. Ecevit: «Eşkiyadan kaçacak değilim»
2. 1 Mayıs İst. Taksim'de kanlı geçti: 34 ölü, birçok yaralı var. Ankara'da komandolar CHP'li delegelere ateş etti
3-6 Polis, 399 kişiyi gözaltına aldı. Gizli raporlar hazırlandı. Gözaltındakilerin sayısı 453 e çıktı. CHP: «Bir tertip bulunduğu yolundaki kuşkular artıyor.» Gözaltındakilerden 389 u serbest bırakıldı. DİSK: «Kanlı saldırı tümüyle komplo.» Millî Birlik Gru-

bu: «Olayları önceden bildiren MİT Raporu açıklansın.» Kadıköy'deki aramada 3 polis vuruldu
Gözaltında 20 kişi kaldı. Komandolar Niğde'de bir lise öğrencisini vurarak öldürdüler. Hakkâri'de iki köy halkı çatıştı: 2 kişi öldü

7. Dün İstanbul'da okullarda öğretim yapılamadı. Bursa Cezaevi'nde 900 mahkûm ayaklandı. Silvan-Diyarbakır karayolunda 334 tabanca ile 390 bin tabanca mermisi ele geçirildi

8. Ecevit: «Yurttaşlar kuşkuya kapılmadan sandık başında oy kullanmalı, CHP - AP Koalisyonu bir hayaldir»
Erbakan: «Ordumuzun gömlek, pabuç, mendil, bel kemeri ihtiyacını dahi Amerika karşılıyor»

10. Başbakan Demirel Londra'da Başkan Carter ile görüşüyor
Ecevit'i İsparta'da 80 bin kişi karşıladı

11 Erbakan: «Bugüne kadar izlenmiş olan dış politika uydu karakterde bir politikadır»
Bir ayda TÖB-DER'li 8 öğretmen öldürüldü
Yazar Semih Tuğrul öldü

12. Gaziantep ve Konya'da 9 öğrenci yaralandı. AP afişleri asan bir genç vuruldu. İzmir'de vurulan polis felç oldu. Ankara Eski Emniyet Müdürü Ural: «Türkiye'deki olaylar dünyanın hiçbir ülkesinde yok»
Ecevit: «Hükümeti karşımıza alırız ama devleti almayız»
Demirel, Londra'da Carter'den sonra Callaghan ve Bitsios ile görüştü
Carter : «İkili anlaşmanın onayı zaman alabilecek»

14. Ankara'da ülkücü olduğu ileri sürülen bir polis öldürüldü
Demirel: «AP seçimi kazanacaktır»
Prof. Dr. Bedii Şehsuvaroğlu öldü

15. Ecevit: «AP, 3,5 siyasi eşkiyası olan bir partiye yalvarıyor»
Demirel: «MSP'ye verilen her oy CHP'ye yarar»
Akgün Erbakan'ın evi ve işyeri arandı, belgelere el kondu
Sağmalcılar Cezaevinde 2 bin şiş ve kaynak makina-

sı bulundu

16. Dıblan: «Döviz darboğazı ve kredi darlığı var»
Para Fonu Türkiye'ye borç vermek için yüzde 20 devalüasyon önerdi

17. Tokyo Büyükelçimiz: «Maaşlar bloke, ödeme yapma imkânı yok»
Adana'da komandolar 16 öğrenciyi yaraladı
TYS, Nurullah Ataç'ı Anma Toplantısı düzenledi

18. Merkez Bankası: «Döviz bolluğu içinde değiliz»
Maliye Bakanı: «Türkiye, içeriden dışarıya jurnal ediliyor»
Ordu Valisi, Erbakan'ın gelişi nedeniyle 3 günlük içki yasağı koydu

19. İstanbul, Ankara ve Aydın'da 3 öğrenci öldürüldü
Gençlik ve Spor Bayramı Kutlanıyor

20. Korutürk, seçmenleri 5 Haziranda «sandık Başına» çağırdı
Org. Sancar: «Ambargonun devamı endişelerimizi artırıyor»
Komandolar 3 polisi yaraladı
Banknot emisyonu 1 haftada 1,5 milyar genişledi

24. Merkez Bankası Başkanı: «Bir askeri karşılaşma ihtimali dış kaynakları bir anda kurutabilir»

25. Sivaslı ilçesinde AP'lilerle CHP'liler çatıştı: 6 kişi yaralandı
İzmir'de banka soyuldu: 460 bin TL çalındı

26. Selçuk ve Antep'teki olaylarda 2 kişi öldürüldü, İstanbul'da bir öğrencinin cesedi yol ortasında bulundu

27. Anayasa ve Özgürlük Bayramı kutlanıyor

28. Korutürk: «Kardeş kanına girenler eriyecek»
Mardin'de Türk ve Necimoğlu Aileleri çatıştı: 4 kişi öldürüldü, 8 yaralı var
Ecevit: «İlk işimiz huzur ortamı yaratmak olacak»

30. Yeşilköy Hava Alanı ile Sirkeci'de bombalar patladı: 3 ölü, 43 yaralı var

31. Erzincan'da afiş asanlar polisi öldürdü
(Aday yoklamalarında birçok milletvekili liste dışı
İşleri Eski Bakanı: «Millî Güvenlik ve haber al-

ma teşkilatları yıpratıldı.»-Adalet Bakanı Baykara: «Vatandaşlarımız hiç çekinmeden sandık başına gitmelidir.»-Paris Elçiliğimizin gider çeklerine ödeme yapılamıyor-Ecevit: «Halka değil, halkı sömürenlere kemer sıktıracağız.»-Ecevit'in Kars Mitingi olaylı geçti-Şaban Karataş.ın TRT Genel Müdürlüğünü işgalden sanık olarak yargılanmasına başlandı-AP'liler ilgi görmedikleri köyde yaylım ateşi açtılar-MSP'liler Esenboğa Hava Alanında Demirel'i taşladılar)

Haziran:

1. CHP İzmir Mitinginde Mehmet İsvan yaralandı
   Ecevit: «Mermi polise ait»
   Demirel'in gezisinde İskenderun'da 6, Erbakan'ın gezisinde Mardin'de 5 kişi tutuklandı
2. AP'nin Taksim Mitinginde Bayar da bulundu
3. Ecevit: «Demirel bana Taksim'de suikast yapılacağını söyledi»
4. Ecevit, Taksim Mitinginde: «Türk halkı bu düzeni değiştirmeye karar vermiştir, ben duralasam beni de aşarak amacına ulaşır»
   Demirel: «Ecevit, onu uyaran mektubumu açıklamakla güvenilir olmadığını gösterdi»
5. 21 milyon 223 bin seçmen bugün 80 bin 514 sandıkta oyunu kullanıyor
7. Seçime katılma oranı yüzde 70 dolayında, En çok milletvekili çıkaran CHP: «Hükümeti kurmaya hazırız»
   Demirel: «İktidar yine ortada kaldı»
8. CHP 213, AP 189, MSP 24, MHP 16, CGP 3, DP 1, Bağımsızlar 4 Milletvekili çıkardı. CHP 28, AP 21, MSP 2 Senatörlük kazandı
9. Ecevit: «AP ve MHP dışında her türlü koalisyona hazırız»
   Demirel: «Milliyetçi partiler topluluğu iktidarı sola teslim etmemeli»
10. Şeriat düzenini öngören Siret Konferansı İstanbul'da başlıyor

Vatikan Büyükelçimiz Taha Carım, bir suikast girişiminde yaralandı, Roma'da hastanede öldü

11. Sorumluluğun bilincinde 13 insan çıkacağına inanıyorum»
Korutürk'e mesaj yollayan Papa VI. Paul, Carım'ın katlini kınadı

14. Meclis açıldı, Demirel istifa etti, Korutürk yeni Hükümeti kurma görevini Ecevit'e verdi

15. Erzurum Atatürk Üniversitesinde Doçent Dr. Orhan Yavuz, Ankara'da bir öğrenci öldürüldü
Taha Carım, Ankara'da törenle toprağa verildi

17. Senato Başkanlığına Sırrı Atalay (CHP) seçildi

18. Silvan'da 2 kişi, Fatsa'da Halkevi Başkanı öldürüldü
Erbakan, Ecevit'in koalisyon önerisini reddederek CHP - AP Hükümeti önerdi

19. Vehbi Koç: «Türkiye'de kaçakçılık, karaborsa, herşey alıp yürümüştür»

20. Demirel, güvenoyu alamıyacağını belirterek Ecevit'in görevi iade etmesini istedi
İstanbul Festivali başladı

21. Çatışmalar sürüyor: 3 kişi öldü
Ecevit, Korutürk'le yeniden görüştü ve «Hükümeti kurma çalışmalarımı tamamladım» dedi

22. Korutürk, Hükümeti onayladı; Ecevit Hükümeti açıkladı.
MC: «Çankaya Hükümetinin yerini Meclis Hükümeti alacaktır»
Başbakan Ecevit: «Eksiğimizi gönüllü destekle kapatacağız»
3 ayrı kentte 3 kişi daha öldürüldü

23. Ecevit: «Kim olay çıkarırsa gözaltına alınacak, sağcı - solcu ayırımı yapılmayacak»
Karataş, görevden alındı; olay çıkan okulun yöneticisinin görevine son verileceği açıklandı. ODTÜ Rektörü Tan istifa etti
Demirel: «Bu Hükümetin yapacakları gayri meşrudur»

25. Gençlik Kampı adı altında çalışan Komando Kampları kapatıldı
Başbakan Yardımcısı Eyüboğlu: «Yurtta tam gü-

venlik sağlanacak»

26. İstanbul'da bildiri taşıyan genç, polisi vurdu; 5 yaşındaki bir kızı yaralayarak ölümüne neden oldu İzmir'de CHP'li bir genç öldürüldü

27. Ecevit: «Kıbrıs ve Türk - Yunan sorunları öncelikle ele alınacak»
Maliye Bakanı Prof. Üstünel: «MC, her ay 1,5 milyar basıp piyasaya sürdü»

28. CHP Grubu, Hükümet Programını onayladı. Halil Tunç: «Rejim için her girişimde bulunacağım»
Trafik kazalarında dün 35 ölü, 42 yaralı var

29. Başbakan Ecevit Hükümet programını okudu: «Bir partinin değil, tümüyle milletin hükümeti olacağız» AP ve MHP'liler Millet Meclisi Genel Kurulunu terk etti, MSP'liler birleşime katılmadı. Demirel: «3 - 4 gün sonra işgale son verilecek» Çeşitli kuruluş ve kişiler ile 9 Rektörden 8 i Ecevit'e güvenoyu verilmesini istiyor
Trafik kazalarında dün 26 ölü, 83 yaralı var

30. Ecevit: «Programda, izlediğimiz doğrultudan sapma olmamıştır»
Demirel: «Türkiye, batmıyor, gelişiyor»
Halil Tunç: «Ben görevimi yaptım»
Trafik kazalarında dün 22 ölü, 20 yaralı var
(Kanlı 1 Mayıs için 98 kişi hakkında savcılık dava açtı - AP: «Bu seçmen kütükleriyle yapılan seçim iptal edilir.»-Tarlabaşı'nda çöken evde 7 ölü, 5 yaralı var; Gönen'de çıkan yangında 100 dükkân yandı-Ecevit: «CHP Hükümeti Doğu'ya öncelik tanıyacak»)

Temmuz:

1. Ecevit: «Bazı parti liderleri demokrasi yerine Liderler Diktası kurmak istiyor»
   - MC'nin üç lideri: «Çoğunluğa dayalı hükümet kurulabilir»
   - Akgün Erbakan dün tutuklandı.
   - Trafik kazalarında dün 21 ölü, 14 yaralı var; Haziran ayı toplamı: 339 ölü, 549 yaralı

2. Hükümet programı Meclis'te görüşüldü
   - Erbakan: «Kardeşimiz dahi olsa suçlu cezasını çeker»
   - Gazeteci Can Pulak, Meclis'te yumruklandı
3. Malazgrit'te bir köyde çatışma çıktı: 19 kişi öldü
4. Ecevit, güven oyu alamadı, istifasını Korutürk'e sundu
   Demirel: «Geldikleri gibi gittiler»
5. Hükümeti kurma görevi Demirel'e verildi
   - Maliye Bakanı Üstünel'in evi soyuldu
   - Siyasal nedenlerle çıkan olaylarda Gaziantep'te 2, Muğla'da 1 kişi tabancayla öldürüldü
6. Bakanlar Kurulu kararı uyarınca tüm devlet dairelerinde Danıştay kararları uygulanmaya konuyor
7. Demirel: «Önümüzdeki günlerde işimiz zor»
   Manisa'da 13 yaşında bir çocuk CHP sloganları yazarken öldürüldü, İstanbul'da MHP binasına bomba atıldı
8. Cepheci liderler koalisyon için prensipte anlaştı
   - Antalya Film Festivali'nde Kara Çarşaflı Gelin 1. oldu
9. Ecevit, Demirel'e AP - CHP Koalisyonu önerdi
   - 6. Yarımca Kültür - Sanat Şenlikleri Başbakan Yard. Prof. Güneş ve Belediye Başkam Şirin'in konuşmalarıyla başladı
10. Türkeş, gençlere «silâh bırak» çağrısı yaptı
11. Danıştay kararlarını uygulamayan MC Bakanlar Kurulu Üyeleri para cezasına çarptırıldı
    - Ticaret Bakanlığı Basın Müşavirinin evi dinamitlendi
    - İsparta'da 100, Datça - Fethiye'de 1300 hektarlık orman yandı
12. Ankara'da yaylım ateşine tutulan kahvede 1 TRT görevlisi öldü
13. MC güvenoyu alırsa Türk - İş genel greve gidecek
16 İlâç yokluğu giderek yoğunlaşıyor
    - Esat Mahmut Karakurt öldü
17. İstanbul'da TÖB - DER Aksaray şubesi bombalandı
19. Açığa alınan Öğretmen Okulları Genel Müdürü Ayvaz Gökdemir, Müsteşar Vekilini tokatladı

20. Demirel: «Hükümet çatısı çatılmıştır»
● Ankara'da bir işçi öldürüldü, İzmir'de dövülen işçinin hastanede dalağı alındı, Boğazlayan'da öğrenciler 2 lise öğretmenini dövdüler
21. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 3. yılı kutlandı
22. İkinci MC Hükümeti açıklandı, Enerji Bakanı İnan istifa etti
23. Korutürk, Bakanlara «Başarısızlıkları en çok siz biliyorsunuz, bundan yararlanın» dedi
● AP'li Alp: «Bu Hükümete güvenoyu vermeye vicdanım elvermiyor»
● İstanbul'da otobüs grevi bir haftayı doldurdu
25. İstanbul'da trafo patladı, 1 işçi öldü, kent elektriksiz kaldı
● İstanbul'da bir işçi öldürüldü
27. Demirel: «İktidarı MSP ve MHP ile sola teslim etmemeyi başardık»
28. Hükümet programı Meclislerde okundu, İnan istifasını geri aldı
● Ankara'da bir işçi öldürüldü
● Trafik kazalarında dün 21 kişi öldü, 34 kişi yaralandı
29. DİSK, «Ulusal Demokratik Cephe» önerdi
31. Hükümet Programı Senatoda görüşüldü, Meclis'te okundu
● Doğu'da sel ölümlere yol açtı
(Ecevit: «Elimizi geri çevirdiler, onları artık kurtaramayız» ● İşçi emekliliği tavanı yükseltildi ● Org. Sancar: «Türk Silâhlı Kuvvetleri macera peşinde koşanlara asla iltifat etmeyecek» ● Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine Halûk Bayülken atandı ● Buca Eğitim Enstitüsünde 1972 den bu yana 500 öğrenciye sınava girmeden sınıf geçirildiği saptandı ● Bir Gün Mutlaka filmi gösterilirken Urfa'da çatışma çıktı ● Merkez Bankası tüm ulusal bankaların ithalât transferi işlemlerini durdurdu ● Uşak'ta komandolar 5 genci yaraladı ● Bağkur'da emeklilik yaşı erkekler için 55, kadınlar için 50 olacak ● AET, 200 milyon dolarlık pamuk ipliği bağlantısının iptalini istedi ●

Türkiye'de Bilim Ödülü'nü 1952 de ölen Prof. Erim kazandı; Fikret Otyam Altın Kalem aldı ● Maliye Bakanlığı yurt dışına özel çıkışların yılda bire, yada üç yılda bire indirilmesini öneriyor ● Ecevit: «Gizli protokol, güven oyundan önce açıklanmalı.» Demirel: «CHP ile koalisyon yapmamız eşyanın tabiatına aykırıdır»

Ağustos:

1. Sel, Trabzon - Hopa arasında 7 kişinin ölümüne, geniş zarara yol açtı
2. Hükümet, 229 oyla güvenoyu aldı; 219 red oyu verildi
   ● Arnavutköy'de öldürülen lise öğrencisinin cenaze töreninde olaylar çıktı
3. İstanbul'da iki ülkücü öldürüldü, Ankara'da yaralanan devrimci genç öldü
   ● Boğucu sıcaklar tehlike yaratıyor; dün trafik kazalarında 33 kişi öldü, 34 kişi yaralandı
4. 12 Mart'ın Başbakanı Prof. Erim, 12 Mart'ın Anayasa'yı çiğnediğini söyledi
   ● Komandolar Bursa'da üç öğretmeni zincirle dövdü
5. Besim Üstünel: «Önümüzdeki dönemde fiyat artışları yüzde 30 a ulaşacak»
   ● TRT Başteknisyeni Ataseven öldürüldü
   ● TYS, Kitabevlerine saldırıları kınadı
   ● Emisyon 67 milyar lirayı aştı
   ● Trafik kazalarında dün 14 kişi öldü, 20 kişi yaralandı
6. Ankara'daki olaylarda 6 kişi öldü
   ● KİT Kuruluşlarının zararları 81 milyara yükseldi, zamlar bekleniyor
7. Dz. Kuv. Komutanı Oramiral Hilmi Fıratlı görevinden istifa etti
8. Yaylım ateşinde bir öğrenci ağır yaralandı
9. Trafik kazalarında dün 31 kişi öldü
10. Elektrik sıkıntısı doruğuna vardı
    ● Halil Tunç: «Ülke, 5 Haziran öncesi günlere döndü, özgürlükçü demokrasi buhranda»

● 8 milyonluk mermi kaçakçılığı sanığı 4 kişi yakalandı

11. Ecevit'le Özal asayiş konusunu konuştular

● Esenler'de bir öğrenci belediye önünde kurşunlanarak öldürüldü

12. İstanbul'da dün 2 banka soyuldu

13. Mazot yok, benzin dağıtımı yetersiz; piyasada bulunmayan ilâçlar arasında kalp ve damar hastalıkları ilâçları başta geliyor

● Adana Ziraat Odası silâhlı saldırıya uğradı

14. Turgutlu MHP Başkanı otomobiline konulan bombayla öldürüldü

15. Turgutlu'da CHP binası saldırıya uğradı

16. Tekel ürünlerine yüzde 25 ile 100 arası zam yapıldı

● Birecik'te bir eve patlayıcı madde atıldı, 2 kişi ağır yaralandı

● Trafik kazalarında dün 23 kişi öldü

17. Ecevit: «İçişleri Bakanı Özal'ın asayişi sağlamak için elinden geleni yapacağına inanıyorum»

● Zeytinburnu Halkevi'ne patlayıcı madde atıldı

● Trafik kazalarında dün 17 kişi öldü

18. Özel uçak Şirketi Bursa Havayolları uçuş izni aldı

19. Ecevit: «Cephe, orduyu etkilememeli»

20. İstanbul'a dün elektrik verilemedi. Enerji Bakanı İnan: «Çok büyük enerji sıkıntısı vardır ve bunun mazereti yoktur»

● Turgutlu'da bir işçi öldürüldü, İstanbul ve Ankara'da iki banka soyuldu

22. Gediz'in bir köyündeki yangında bir aileden 6 sı çocuk 9 kişi yandı

23. Korkut Özal: «İdare sistemimiz büyük bunalım içinde»

24. Ecevit: «Sözde istikrar tedbirleriyle varlıklılar ve kolay kazanç sağlayanlar kayrılırken halk eziliyor»

● Gökpınar kömür ocaklarında 6 kişi zehirlenerek öldü

● Bağırsak hastalığı yaygınlaşıyor

25. Banka soyguncuları bir polisi öldürdü, 3 polisi yaraladı

● Yurtta 122 orman yanıyor
● Sivas'ta bağırsak enfeksiyonundan 15 kişi öldü

26. Silâhlı 4 kişi Konya'da Tekel deposunu soydu
● Dalokay: «10 günde 35 çocuk mide ve bağırsak hastalığından öldü»
● Fatih ormanında 3 milyon 250 bin ağaç yandı

27. Demirel: «Bir ay, içinde elektrik kesintisi kalmayacak»
● Sağlık Bakanı: «İstanbul'da tifo ve bağırsak, dizanteri salgını vardır»

28. Cidde Büyükelçiliği Hacca gidişin sınırlı hale getirilmesi için rapor düzenledi

29. Nusaybin'de silâhlı çatışma: 1 işçi öldü, 15 kişi ağır yaralandı

30. Zafer Bayramı kutlanıyor; Org. Esener istifa etti; Ecevit: «Ordudaki atama aksamaları kaygı vericidir»
● Özal: «Trafik Yasasını çıkartamadık, suçluyuz» Dün bir trafik kazasında 29 kişi öldü, 30 yaralı var

31. Korutürk: «Atatürk, orduyu politikadan uzak tutmaya özen gösterirdi» Org. Evren, K.K.K. oldu
● Edirne'de bir liseli genç çatışmada öldü
● Gıda ve temizlik maddelerine yüzde 50 zam yapıldı

(Türk lirası Alman markına göre yüzde 4,5 düşürüldü-MC, Almanya'dan işçi dövizlerini isteyecek -Economist dergisi, Türkiye'nin borç isteğinin geri çevrildiğini yazıyor-İnan: «Tv yayınları enerji israfına yol açıyor.»-Millî Güvenlik Kurulu beş aydır toplanamıyor-Polis, 4 ü kız 21 «Acilci»yi yakaladığını açıkladı-13 Vali ile TARİŞ Genel Müdürü görevden alındı-Çalışma Bakanı: «Ücret ve fiyatların dondurulması alınacak tedbirler paketi içindedir.»-Banka soydukları sanılan bir grupla polis arasında çıkan çatışmada 1 kişi öldürüldü-Ecevit: «MHP ile bir ortaklık düşünmüyoruz.»-1 milyon liralık kaçak viski yakalandı-Ağustos ayında trafik kazalarında 634 kişi öldü, 1070 kişi yaralandı)

Eylül:

1. Tüpgaz sıkıntısı doruk noktasına ulaştı
2. Göztepe'de bir banka ile Kumkapı'da bir okul soyuldu
3. İstanbul'da gecekonduları yıkılanlar polisle çatıştı, 3 kişi öldü, 44 yaralı var
   - Mersin'de 120 milyon liralık gümrük yolsuzluğuna karışan 5 gümrükçü tutuklandı
5. Devalüasyon öneren IMF Heyeti ile görüşmeler bugün başladı
   - Ecevit: «Cephe, halkı ezici tedbirler getiriyor»
   - Manisa'da 1 işçi, Gaziantep'te 3 kişi vuruldu; Erzurum - Muş yolunda silâhlı 4 kişi önceki gece birçok aracı soydu
6. Serbest piyasada dolar 21 lirayı, mark 890 kuruşa çıktı, 24 ayar altın 100 liraya yükseldi
7. Adlî Yıl açılışında Yargıtay Başkanı Menteş: «Hiçbir yöntem ve çabalarla geriye dönüş düşünülemez»
   - Üniversite giriş sınavlarında 36 bin genç kazandı, 309 bin aday açıkta kaldı
8. Korkut Özal, Ecevit'le 3 saat süreyle görüştü
9. Çimento, demir, kâğıt satışları durduruldu; Para Fonu Heyeti, yüzde 20 - 30 luk bir devalüasyonun yararlı olacağı kanısında
10. Zamlar iğneden ipliğe tüm fiyatları yükseltiyor
    - Demirel: «Zamlar gerekliydi» Ecevit: «Zamlar taşınmaz bir yüktür»
11. Zamlar geniş tepkiyle karşılandı. Ecevit: «Asgari ücretlerin büyük ölçüde yükseltilmesi zorunludur»
12. Esnaf ve sanatkârlar en az yüzde 50 zam istiyorlar; Boğaz Köprüsü geçiş ücretlerine yüzde 30 - 100 oranında zam yapıldı. Ecevit: «Pahalılık büyük bir hızla büsbütün artacak»
    - Ecevit: «Özal'dan öğrenim yılı için önlem almasını istedim»
13. Türk Tabipler Birliği Başkanı: «Emeği ile geçinenler yarım yaşamaya mahkûm edildi»
    - Ecevit: «Demirel, en az 85 milyarlık yalan söyledi»

● Prof. Seha L. Meray öldü

14. Halil Tunç: «Zamlar halkı ve işçiyi ezecek» 370 bin işçi emeklisi malûl, dul ve yetimin sefaletin kucağına itildiği belirtildi

15. Ecevit: «Çağdışı düzen uğruna halkı eziyorlar»
● Tatil yaptığı Türkiye'den dönen İngiliz kadınında kolera saptandı; Çaldıran'da koleradan bir günde beş kişinin öldüğü öne sürüldü

16. Uşak'ta bir öğretmen, Bergama'da bir öğrenci öldürüldü

19. Dünya Sağlık Örgütü Türkiye'yi kolera sahası içinde gösterdi; Karamürsel'de koleradan ölenler var. Sağlık Bakanı: «İlâç ham maddesi için gerekli döviz transferleri yapılmazsa önümüzdeki aylarda büyük sıkıntı çekilecek»

20. Vergiler arttırılıyor, PTT zamları yürürlüğe girdi

21. Bingöl'de bir ilkokul öğretmeni öldürüldü; silâh kaçakçıları ile çatışan polislerin 3 ü öldü

22. Türk parası yeniden ayarlandı: dolar 17,50 den 19,25 e, mark 763 kuruştan 827 kuruşa, sterlin 30 lira 30 kuruştan 33 lira 55 kuruşa çıktı
● Karamürsel'de koleradan ölenlerin sayısı 8 e yükseldi; Sağlık Bakanlığı kolera nedeniyle Hacca izin verilmemesini istiyor

23. İstanbul'dan Bükreş'e giden Macar Hava Yollarının bir uçağı düştü, 5 i Türk, 29 kişi öldü
● Orhan Eyüboğlu: «Devalüasyon halk için taşınılmaz bir yüktür» MHP'li Devlet Bakanı Somuncuoğlu: «Devalüasyon bir takım sorumsuz kişilerin işi»

24. Korutürk: «Zamlar dar gelirlilerin üzerinde çok ağır etkiler yaptı» TÜRK - İŞ: «Enflasyonist gidiş Hükümetin sonu olur» Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu: «Ücret ve gelirler konseyi kurulsun»
● Manisa'da bağırsak enfeksiyonundan 5 kişi öldü

25. Ankara Dikmen Halkevinden çıkanlar yaylım ateşine tutuldu, 1 kişi öldü; Ülkü Ocakları 2. Başkanı için tutuklama kararı verildi.
● Bir İtalyan şirketi 150 milyon lira vergi kaçırdı,

durumu ihbar edene ateş açıldı, 1 kişi öldürüldü
● Sazak, kaçak silâhların TIR'larla girdiğini açıkladı
● Enerji Konferansı kapandı

26. Elektrik kısıtlaması tüm yurtta sürecek
● TÜM - DER: «Asgarî ücret 5 bin liraya çıkarılsın, memurların bekleyecek sabrı kalmadı» İstanbul Bürosu, «Zamlara karşı Anayasal direniş» çağrısı yaptı

27. Enerji almak için Bulgaristan'a heyet gidiyor
● Ankara Tabip Odası: «Halkımızın çoğunluğu zamlardan sonra açlığa terk edilmiştir»

29. Sağlık Şurası: «Hacca gidiş yasaklanmalı»

30. Ecevit: «Çağdışı düzen kendi olanağının sınırına vardı»
● Suriye'den gelen 5 koleralı karantinaya alındı
(Başbakan Millî Mesken Plânı hazırlandığını, kira artışının istırap haline geldiğini söyledi. ● Türkeş: «Gençler silâhı atarak ellerine kitap almalı» ● Elektrik tarifelerine zam yapıldı ● Bir Yunan muhribinin Türk gemisine ateş açması nedeniyle Atina'yı protesto ettik ● 2700 Sümerbank işçisi direnişe geçti ● Gürsel, anıldı ● Yargıç kararı olmadan polis ev arayabilecek ● Site Yurdu boşaltıldı ● Özal: «Öğrenci olayları için geniş önlemler alındı ● Okul defteri fiyatlarına yüzde 100 zam yapıldı ● 2. Boğaz köprüsü Arnavutköy ile Vaniköy arasına kurulacak ● Sağlık Bakanlığı yalnız Hacca değil, kolera görülen diğer ülkelere de gidilmemesini istiyor ● Site Yurdu için gösteri yapan öğrenciler gözaltına alındı)

Ekim:

1. Hac için Avrupa yolu kullanılıyor
● Ankara'daki öğrenci çatışmasında 1 öğrenci öldü, 3 öğrenci yaralandı

2. Para Fonu, Türkiye'nin aldığı ekonomik tedbirleri benimsediğini açıkladı

3. Sağlık Bakanı: «Kolerayı siyasal bir sürtüşme ko-

nusu- yapmak devlet adamlığına yakışmaz.» İzmir'-de iki koleralı hasta tedavi altına alındı

5. AP İzmir İl Başkanı: «MHP, faşizmi savunuyor»
6. DİSK'te iki ayrı genel sekreter ve yönetim yanyana çalışıyor
   - TÜRK-İŞ'in muhtırası Korutürk ile Senato ve Meclis Başkanlarına verildi
7. TÜRK-İŞ: «Genel grev, ulusal çıkarların gereğidir»
   - Ecevit Hükümetinin ODTÜ Mütevelli heyetine atadığı iki üyenin evleri bombalandı

   Demirel: «Biz dağılırsak sol gelir, komünizm gelir»
8. Gıda maddelerinde fiyat artışları bir ayda yüzde 50 ye ulaştı
   - Eczacılar Birliği «Kolera tehlikesine karşı yeterli ilâç yok»
9. Kahve 280 liraya çıktı; odun, kömür, linyit fiyatları artı
10. Yüze yakın firma zam için Sanayi Bakanlığına başvurdu
11. İstanbul Gültepe'de iki grup çarpıştı, kaza kurşunu ile 3 yaşındaki bir kız öldü
12. OECD: «Türkiye, istikrar tedbirlerinde geç kaldı»
13. Çaya yüzde 25 zam yapıldı, bitkisel yağ karaborsada
    - Özal: «Öğrenim özgürlüğü şiddet kullanmadan sağlanacak»
14. AP'liler Demirel'e başvurdu: «Ortaklar arasında ahenk bulunmuyor»
    - Elâzığ'da halkla polis çatıştı, 7 si ağır 30 kişi yaralandı
15. Bilginç, Savunma Bakanlığından çekildi
    - İzmir'de dersaneyi basanlar 1 öğrenciyi öldürdüler
    - İstanbul'da soyulan bankadan 980 bin lira çalındı
16. Çayırova'da bir kadın öğretmen öldürüldü
17. Hekimhan'da iki tren çarpıştı, 2 ölü 20 yaralı var
18. MESS, 12 fabrikayı işçilere kapattı, 4552 işçiye lokavt uygulandı
19. İzmir'de 3 kişi bir jandarma erini öldürüp siyasi tutukluyu kaçırdı
20. AP ve MHP yerel seçimlerde işbirliği yapacak

21. Memurlara, emekli, dul ve yetimlere 750-1000 lira ek ödeme yapılacak
● Gaziantep'te bir Lise Müdür Yardımcısı ile Ankara'da bir genç öldürüldü
23. Kontenjan senatörlüklerine Cantürk, Kubalı, Reisoğlu, Şentürk ve Toker seçildi
24. İstanbul'da zamları ve pahalılığı protesto mitingi yapıldı
● Besteci Ferit Tüzün Ankara'da öldü
25. Koalisyonda anlaşmazlık belirdi
26. Ankara'da bir profesör bombalı saldırıya uğradı
● 80 milyonluk kaçak floş ipliği ile ilgili olarak 3 ü iş adamı 4 kişi tutuklandı
● Emekli memurlara hazinede para olmadığı gerekçesiyle Meyak kesintileri ödenemiyor
27. Ecevit: «Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet ilk kez ciddi tehlikelerle karşı karşıyadır»
● Diyarbakır'da bir öğretmen öldürüldü
28. Memurlara yapılacak para yardımından tüm emekliler de yararlanacak
● Işık Mühendislik Okulu Öğrencisi okulda bıçaklanarak öldürüldü
29. Cumhuriyet Bayramını kutluyoruz
● Demirel: «Yetkili kurullarımız istemezse Hükümette durmayız»
● Ecevit: «Türkiye, 1960 öncesinden daha kaygı verici durumda»
● Elâzığ'da bir profesöre saldırıldı, 16 öğretim üyesi istifa ederek Ankara'ya döndü
30. Korutürk: «Din, siyasete âlet ediliyor»
● Dünya Bankası, «Ağır Sanayi Projelerini» ciddi bulmayarak kredi vermedi
31. TÖB-DER: «Zamlar, emekçiler ve memurlar için, öğretmenler için dayanılmaz oldu, maaşımız ev kirasına bile yetmiyor»

(Bombalı saldırı olayları yoğunluk kazanıyor ● Avrupa'dan gelen trenleri Konya'da soyan bir şebeke yakalandı ● Yerel seçim konusu CHP'de huzursuzluk yarattı ● Frengi artıyor)

DÜNYADA YILIN OLAYLARI

Kasım - Aralık 1976

Kasım:

1. Amerika'da Başkan Seçimleri bugün yapılıyor
4. ABD'nin Yeni Başkanı CARTER
5. Kıbrıs'ta rumlar, «Carter, sözünü tut, Kissinger öldü» diye gösteri yaptılar. Carter, «Dış politikada Kongre'nin görüşlerine daha çok ağırlık verilecek»
7. Çin Milli Kongresi Başkan Yardımcısı: «Sovyetlerle mücadelemiz en az 1000 yıl sürecek»
14. BM, Kıbrıs konusunu görüştü, Rum görüşüne yakın tasarısı 1 e karşı 94 oyla kabul edildi
16. Jean Gabin öldü
18. Ankara'ya girmeleri önlenen Şili'li halk ozanları sınırdışı edildi
20. Kissinger: «Amerika, artık ezici üstünlüğe sahip değil»
24. André Malraux öldü
30. ABD, Türkiye ile Sovyetler arasında siyasi belge imzalanmasını şu sırada sakıncalı görüyor

(İdi Amin'in 313 bin kişiyi kurşuna dizdirdiği ileri sürüldü ● Amerikalı zencilerin yüzde 94 ü Carter'e oy verdi ● İtalya'da iş çevreleri komünistlerin hükümette etkin olmasını istiyor ● Türk - Sovyet dostluk belgesinin NATO Anlaşmasına ters düşeceği öne sürüldü ● NATO Genel Sekreteri Luns, arabuluculuk isteğinin Türkiye ile Yunanistan tarafından reddedilmesinden yakındı ● Lübnan'daki 18 aylık savaşta 60 bin kişinin öldüğü, 200 bin kişinin yaralandığı bildirildi ● CİA Günlüğü'nün yazarı İngiltere'den sınırdışı edildi ● Londra'da 10 bin kişi ırk ayırımını protesto etti ● 35 ülke arasında nükleer silah yasağı önerildi ● Time Dergisi, «Ambargo yüzünden Yunan Hava Kuvvetleri Türk Hava Kuvvetlerinden daha güçlü duruma geçti)

Aralık:

3. Türk - Yunan ilişkilerinde tarafsızım»
13. Sovyetlerin balıkçılık sınırını 200 mile çıkarması Japonya'ya ağır darbe indirdi
14. Türkiye ile Sovyetler arasında 10 yıllık ekonomik işbirliği anlaşması imza edildi
21. Makarios: «Carter'in göreve başlamasıyla çözüm için Türkiye'ye önemli baskı yapılabilir»
26. Mısır uçağı Bangkok'ta düştü, 81 kişi öldü

(İngiltere Hükümeti, parlamentodan İskoçya ve Galler'e sınırlı özerklik verilmesini istedi ● Fransa'da 25 sayfalık ilk tele gazetenin yayına gireceği bildiriliyor ● Nobel Ödüllerinin tümünün Amerikalılara verilmesi kınandı ● İspanya'da seçmenlerin yüzde 97 si parlamenter sisteme «evet» dedi ● Carter, bir zenciyi BM Temsilciliğine atadı ● İsrail Başbakanı İsak Rabin istifa etti ● Pinochet, «Şili demokrasiye geri dönmeyecek» ● Pakistan'ın kurucusu Ali Cinnah, doğumunun 100. yılında anıldı ● Şiddetli kış ABD ve Avrupa'da ulaşımı etkiliyor)

DÜNYADA YILIN OLAYLARI

Ocak - Ekim 1977

Ocak:

2. Hindistan'da Komünist Parti Üyeleri toplu halde halde tutuklanıyor
4. Çin'de ayaklanan grupların yüzlerce kişinin ölümüne yol açtığı bildiriliyor
6. Çin'de 6 ay önceki depremde 650 bin kişinin öldüğü bildiriliyor
10. Amerika'daki Oregon Üniversitesinde Halikarnas Balıkçısı adına bir Vakıf kuruluyor
11. Dış borçları 28 milyar dolara ulaşan Brezilya'da kemerleri sıkma politikası uygulanıyor

12. 8 batılı ülke İngiltere'ye 3 milyar dolarlık kredi açıyor
17. Japonya'da üretilen 2 otomobilden 1 i ihraç ediliyor
19. 1960 - 72 yılları arasında gelişmemiş ülkelerden zengin ülkelere 300 bin «beyin gücü» göç etti.
Carter, ABD'nin 39. Başkanı olarak yarın and içiyor
20. Yugoslavya Başbakanı Cemal Bijediç, uçak kazasında öldü
21. Carter, göreve başladı, Türkiye ile askeri anlaşmanın bekletilmesini istedi
28. Denktaş ile Makarios, 14 yıl sonra ilk kez bir araya geldiler.
Denktaş: «Sınır ayarlaması Türklerin yüzde 32,8 oranında toprak mülkiyetine göre yapılacak»
(Lübnan Hükümeti bütün yayın organlarına sansür uyguluyor ● İngiliz balıkçıları avlama bölgesinin 50 mile çıkmasını istiyor ● Başkanın Adamları filmi Amerika'da yılın en iyi filmi seçildi ● Amerika, Portekiz'e 300 milyon dolar yardım ediyor ● Peru'da Askeri yönetim sağa kayıyor ● Çu En Lay, ölüm yıldönümünde törenlerle anıldı ● İngiliz Muhafazakâr Parti Lideri: «Ortak Pazara katılmak bize çok pahalıya mal oldu» ● Luns, Türk - Yunan görüşmelerinin devamını istiyor ● İsrail, 1976 da dış ülkelere 320 milyon dolarlık silâh sattı ● Yunan Deniz Ticaret Filosu 3500 gemiye yükseldi ● Vance, ilişkiler konusunda Esenbel'e güvence verdi ● Carter'in ilk girişimleri Atina'da memnunluk yarattı ● İspanya'da Askeri Yargıtay Başkanı kaçırıldı, polis, geniş çapta tutuklamalar yaptı ● Görülmemiş kışa karşı Amerika'da önlemler alınıyor)

Şubat:

3. Sınırlı bir kaynak olduğu öne sürülen uzay'ın rasgele kullanılmaması istendi
5. Irak Heyetiyle geniş kapsamlı görüşmeler yapıldı
11. Hindistan Devlet Başkanı Ali Ahmet öldü

13. Waldheim, Denktaş ve Makarios, gece Lefkoşe'de buluştu
16. Denktaş ile Makarios görüşmesinin Kissinger Planı çerçevesinde gerçekleştiği belirtiliyor
20. CİA'nın, aralarında Makarios'un da bulunduğu 7 devlet adamına daha para verdiği, Carter'in CİA faaliyetlerinin incelenmesi için emir verdiği bildiriliyor
25. Carter: «ABD, Kıbrıs için baskı yapmayacak»
26. Paris ve Viyana Büyükelçilerinin öldürülmesiyle ilgili 4 ermeni için uluslararası tutuklama emri verildi. Ermeni Kurtuluş Örgütü: «10 Nisandan itibaren Türk diplomatları ile uçaklarına sabotajlar düzenlenecek»

(Petrol zengini ülkelerde kalp krizi, kanser ve akıl hastalıklarının hızla arttığı bildiriliyor ● BM Genel Sekreteri: «Ortadoğu'da barış, Filistin sorununun çözümüne bağlı» ● İran, 2000 yılına kadar 20 nükleer reaktör satın almayı plânlıyor ● Kissinger, anılarını 36 milyon liraya sattı ● Akdeniz Konferansında lâğım suları ile kimyevi artıkların denize dökülmesinin yasaklanması kararlaştırıldı ● CİA'nın İsrail'e de milyonlarca dolar ödediği bildirildi ● Moskova'da bir trafik kazasında ölen gencin böbreği, New - York'ta bir işçiye takıldı ● Ürdün Kralı Hüseyin: «CİA'dan para aldım ama istihbarat örgütleri için kullandım»

Mart:

3. NATO Kuvvetleri Komutanı: «Türkiye'ye uygulanan silâh ambargosu kaldırılmalı»
4. ABD, Türkiye'ye 250 milyon dolar yardım yapacak
7. Brezilya, ABD yardımını reddetti
   Romanya'daki depremde ölü sayısı birkaç bine çıktı
11. Washington'da üç ayrı yere baskın yapan silâhlı kişiler, 100 kişiyi rehin aldı, 3 kişi öldü; 13 kişiyi rehin tutan Amerikalı Müslüman zenciler teslim oldular ve salıverildiler
15. Gromiko: «Türk - Sovyet ilişkilerinin geliştirilmesi

tüm Avrupa için de olumlu olur»

17. Lübnan'da solcu lider Canbulat öldürüldü

22. Hindistan'da Gandi ve oğlu seçimlerde yenilgiye uğradı, milletvekili olamadı

24. Brejnev: «ABD ile ilişkiler bu koşullarda gelişemez» Carter: «Brejnev'in tepkisine rağmen insan haklarına ilişkin tutumu sürdüreceğim»

25. Sovyetler Birliği ile 200 milyon dolarlık ticaret anlaşması yaptık

26. Kongo'da eski Devlet Başkanı Debat idam edildi

29. Kanarya adalarındaki tarihin en büyük uçak kazasında 559 kişi öldü

30. Oscar Ödülünü Faye Dunavay ile 3 ay önce ölen Peter Finch kazandı

(İngiltere ile komşuları arasında çevre denizlerde petrol arama konusundaki anlaşmazlık büyüyor ● Kanser yapıyor gerekçesiyle sakarin'in satışı ABD'de yasaklandı ● Federal Almanya Cumhurbaşkanı, Hess'in serbest bırakılması için girişimde bulunacak ● Tayland'daki darbe girişimi bastırıldı)

Nisan:

1. Kennedy'nin öldürülmesi olayında tanıklık yapacak Amerikalı Profesör, evinde ölü bulundu

2. Viyana görüşmelerinde Rum tarafı, Kıbrıs'taki Anayasal Kuruluşa ilişkin Türk Plânını reddetti; öğleden sonraki oturum, «taraflar arasındaki derin görüş ayrılıkları» nedeniyle iptal edildi

San Remo Film Festivali'nde Erkan Yücel, Endişe'deki rolüyle En iyi Erkek Oyuncu seçildi

3. Denktaş: «Viyana'ya oyun oynamaya değil, hakkımızı aramaya gittik»

5. Suudi Arabistan ile Kuveyt, ucuz petrol vermiyorlar

8. İran'da şiddetli bir deprem daha oldu, 80 kişi öldü

11. İspanyol Komünist Partisi 40 yıl sonra yasallaştırıldı

14. Finlandiya'da Korutürk ile Keekkonen arasında resmi görüşmeler başladı

19. Uluslararası Af Örgütü'ne göre, 141, 142 ve 163. maddeler insan haklarına aykırı

30. Bulgaristan, Türkiye ile ortak sanayi kurmak istiyor

(Filipinler'de bir uçağın kaptan pilotu, yolculardan 5 i ile 1 hostesi öldürdü ● Çin'de yeni bir ekonomik kalkınma hamlesinin başlatıldığı açıklandı ● Sovyetler, Ege'de Türk tezine daha çok yakınlık duyuyor ● ABD, Türkiye ile Yunanistan'a geçici yardım yapacak ● Makarios'un diplomatik yollardan Kıbrıs'ı ele geçireceği belirtiliyor)

Mayıs

1. Demirel - Carter görüşmesinde silâh ambargosu ele alınacak
8. Batılı 7 lider arasındaki ekonomik zirve başladı. Nükleer enerji ihracına ilişkin anlaşma olmadı
12. Sinema Oyuncusu Joan Cramford öldü
14. Times gazetesi: «ABD, Türkiye üzerinde örtülü baskı yapıyor»
21. Geçen yıl 850 milyar lira kâr eden Mafia, ABD'de en çok kazanan «kurum» durumunda
29. Bulgaristan, enerji borcunu ödemeyen Türkiye'ye enerji vermeyecek

(İslâm ülkeleri Kıbrıs'ta iki topluma siyasal eşitlik tanınmasını istiyor ● Hollanda'da, Moluka'lılar 230 rehin aldı ● Fransa'da genel grev: yaşam 24 saat durdu ● Denktaş: «Rumların alacağı her tedbire koruyucu tedbiri cesaretle alacağız; Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânı gerekmez»

Haziran:

1. New - York Times: «Seçimler, Türkiye'de demokrasinin «tek yol» olup olmadığını belirliyecek»
13. Belgrat Konferansı'nda Yunan Adalarının silâhtan arınmasını isteyeceğiz
17. Brejnev, Sovyetler Birliği Devlet Başkanlığına getirildi
29. ABD, İsrail'in işgal altındaki Arap topraklarından çekilmesini istedi

30. İspanya'da azınlık Hükümetine gidiliyor
9 OPEK Ülkesi petrole yapacakları yüzde 5 zamdan vazgeçti
(Yunanistan 24 fantom uçağı alıyor ● 14. suikasttten de kurtulan İdi Amin'in yanındaki 70 kişi öldü)

Temmuz:

1. SEATO, dağıldı
5. İdi Amin'in en az 100 bin kişiyi öldürttüğü öne sürüldü
6. Pakistan'da ordu yönetime el koydu
8. Pakistan'da tutuklanan muhalefet partisi liderleri serbest bırakıldı
10. Papandreau: «Türkiye'ye ölümcül bir darbe indirmek için Yunanistan seferber edilmeli»
23. ABD, bu yıl da Türkiye'ye askeri hibe yardımı yapmıyor
24. Mısır - Libya çatışması tehlikeli boyutlara ulaştı
26. Mısır - Libya çarpışması durduruldu
27. Kıbrıs Rum yönetimi Maraş için BM'lere protesto verdi. Denktaş: «Maraş, ayrılmaz bir parçadır» dedi
30. Maraş'a ilişkin karar için Kıbrıs rumları miting düzenliyor
(Petrol zenginleri «Avrupa'yı satın almak»la suçlanıyor; petrolcü ülkelerin dolar fazlası 90 milyar dolar.» ● Pravda: «Bazı ABD'li politikacılar savaş baltası yerine yeni füzeleri sallamaya başladı ● Atina, Kıta Sahanlığı konusundaki belgeleri Adalet Divanı'na verdi ● Sovyetler Birliği ile Sosyalist Ülkeler, nötren bombasına karşı geniş kampanya açtı)

Ağustos:

2. Nixon'un bir sendikadan 1 milyon dolar rüşvet aldığı açıklandı
4. Makarios, öldü
6. ABD, Yunanistan'a 45 milyon dolarlık silâh satıyor
18. Amerika'lı şarkıcı Elvis Presley öldü

21. Denktaş: «Rumlar, 1960 Anayasası'na göre Kıbrıs'a Devlet Başkanı seçemezler»
30. Yabancı basın: «Türkiye, hızla iflâsın eşiğine yaklaşıyor»

(Londra'daki çatışmada yaralı sayısı 100'ü aştı ● Cyrus Vance, Ortadoğu bunalımına yine çözüm bulamadı ● Karamanlis: «Kıbrıs halkının birliği, Atina ile Lefkoşe işbirliğini kolaylaştıracak» ● İspanya Kralı Carlos ile Başbakan Suarez'e yönelik bir suikast girişimi önlendi ● Carter: «Kıbrıs'ta gelişme olmadı ● Hayalet şehir Maraş'ta fareler cirit atıyor)

Eylül:

1. Kıbrıs Rum Başkanlığına Kipriyanu resmen getirildi
2. Kıbrıs'ta Maraş'ın yerleşime açılması Güvenlik Konseyi'nde tartışılıyor
7. Batı Alman İşverenler Sendikası Başkanı kaçırıldı, 4 koruma polisi de öldürüldü
8. Kolera, Suriye'de doruk noktasına ulaştı
10. Butto'nun tutuklanması Pakistan'ı karıştırdı
11. Ürdün'de son 24 saatte 38 kolera olayı daha görüldü
23. Denktaş: «Türk ordusunun Kıbrıs'taki sınır bekçiliği en azından birkaç nesil sürer
24 BM'lerde Kıbrıs Türk Federe Devleti Temsilcisine söz hakkı tanınmadı
26. Para Fonu toplantısı bugün Vashington'da başlıyor

(Ruslar da Türk ekonomisinin kötüye gittiği inancında ● Denktaş'a göre Türkiye'deki Kıbrıs'a ilişkin «farklı sesler» Rumlara cesaret veriyor ● Kolera, Ortadoğu'da hızla yayılıyor ● Fransa'da senato seçimlerinde sol partiler ilerleme kaydetti)

Ekim:

1. Pakistan'da Butto'nun kızı gözaltına alındı
2. İran'da koleradan 47 kişinin öldüğü açıklandı
3. Amerika, Türkiye'de üretilen haşhaştan yılda 300

milyar liralık gelir sağlıyor

4. Hindistan'da İndira Gandi tutuklandı

5. Çağlayangil, New - York'ta Carter'in özel temsilcisiyle Kıbrıs sorununu görüştü

10. Çağlayangil: «İkili Anlaşma onaylanmazsa ABD ile savunma işbirliği biter»

13. Washington, Kıbrıs'ta toprak ödünü için direniyor

15. Tıp tarihinde ilk kez bir şenpazenin kalbi bir insana takıldı

16. 78 kişiyi rehine tutan 4 hava korsanı, gerillaların serbest bırakılmasını ve 15 milyon dolar istiyor

17. Kaçırılan uçak 91 rehine ile Dubai'den Aden'e geldi

18. Kaptan pilot, korsanlarca öldürüldü

19 Uçağın kapıları 3 saniyede havaya uçuruldu, rehineler kurtarıldı Cezaevindeki 11 gerilladan 3 ünün intihar ettiği bildirildi, 1 i komada

21. İşverenler Sendikası Başkanı Schleyer'i öldürmekle suçlananlar için Almanya'da «insan avı» başladı

25. Tayland'da ordu yönetime egemen oldu

(Concorde uçaklarının New - York'a inişi yeniden yasaklandı ● Batı Berlin'de Zafer Anıtı'na nazi bayrağı çekildi ● Sıtma, dünyada yeniden yaygınlaşıyor ● Hindistan'ın tekstil ürünleri, Türk malı gibi AET'yi ihraç ediliyor ● Le Mond: «İsveç'in tüm borçlarını affettiği sekiz yoksul ülke arasında Türkiye de var ● Dünyada her on kişiden biri açlıktan ölüyor ● Schleyer'i öldürenleri bildirenlere Batı Almanya'da 6,5 milyon ödül verilecek; 20000 ihbar yapıldı, protesto gösterilerinde 1 ölü, 10 yaralı var ● Kıbrıs'ta çözüm için Mart'a dek süre istedik ● Birleşik Arap Emirliklerinde öldürülen Devlet Bakanı için bir haftalık yas ilân edildi ● Rodezya'da polis, siyah göstericilere ateş açtı, 47 kişi öldü)

ÖLENLER
(Nekroloji)

A. Türkiye'de Geçen Yıl Ölen Tanınmış Kişiler

Derleyen : Sami ÖZERDİM

Kasım - Aralık 1976

19 Ekim Yazar M. Raif Ogan (1887 - 1976)
5 Kasım Ressam Halit Doral (- 1976)
8 Kasım Alfabe yazarı Ahmet Hilmi Güçlü (- 1976. 76 yaşında)
12 Kasım Gazeteci Doğan Talay (1927 - 1976)
13 Kasım İstanbul Teknik Üniversitesinden Prof. Hamit Dilgan (1902 - 1976)
16 Kasım Güzel Sanatlar Akademisinden Prof. Tayyar Tayar (1913 - 1976)
20 Kasım **Kütüphaneci** Abdullah Savaşçı (1920 - 1976)
22 Kasım Romancı Sevgi Soysal (1936 - 1976)
12 Aralık Birinci T. B. M. M. üyelerinden Hüseyin Aksu (1893 - 1976)
16 Aralık (günlü Milliyet'te, çocuk kitapları yazarı Lemia Balı'nın ölümüne ilişkin bir teşekkür duyurusu çıktı. - 1976)
27 Aralık (günlü Milliyet'te, okul kitaplarında şiirleri çıkmış olan Dr. Ali Rıdvan Unar'ın ölüm duyurusu. - 1976)
30 Aralık (günlü Cumhuriyet'te, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'ndan, obuaçalar Ali Kemal Kaya'nın ölümü duyuruldu. 1926 - 1976)

Ocak - Ekim 1977

4 Ocak (günlü Hürriyet'te, Ticanî tarikati şeyhi, yazar

Kemal Pilâvoğlu'nun ölümünü duyuran bir haber çıktı. - 197?)

4 Ocak (günlü Cumhuriyet'te, oyuncu ve yazar S. Nahit Bilge'nin ölümü üzerine, Özgür Dicleli'nin bir yazısı çıktı. 1911 - 197?)

15 Ocak Eski Zafer gazetesi idare müdürü eski milletvekili Nusret Kuruoğlu (1920 - 1977)

21 Ocak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden Prof. Dr. Kâzım Köylü (- 1977)

24 Ocak Yazar Tarık Mümtaz Göztepe (1891 - 1977)

● Yazar İbrahim Aşki Tanık (- 1977)

26 Ocak (günlü gazeteler Gazeteci Feridun Kandemir'in öldüğünü duyurdu. 1896 - 1977)

27 Ocak İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Muhlis Özen (- 1977)

30 Ocak Halk türküleri sanatçısı Osman Türen (1932 - 1977)

31 Ocak Ankara ve İstanbul Üniversiteleri hukuk fakülteleri eski öğretim üyelerinden Ord. Prof. Mazhar Nedim Göknil (1898 - 1977)

4 Şubat (günlü gazeteler, öğrenci ve gazeteci Zeki Erginbay'ın ölümünü duyurdu).

11 Şubat (Sanat Dergisi'nin dublaj sanatçısı Hayri Esen'in öldüğü duyuruldu. 1919 - 1977)

14 Şubat Hukukçu yazar Abdurrahman Şeref Hocaoğlu. (1905 - 1977)

18 Şubat Hekim Prof. Dr. Muhittin Ülker (1905 - 1977)

19 Şubat Gazeteci, ozan Ahmet Nadir Caner (1925 - 1977)

24 Şubat Türk müziği bestecisi Yorgo Bacanos (1902 - 1977)

27 Şubat Eski bakanlardan, yüksek okulda öğretim üyeliği yapmış Abdullah Aker (1905 - 1977)

5 Mart Hekim Doç. Dr. Şeref Kömürcüoğlu (- 1977)

7 Mart Ressam Fethi Karakaş (1918 - 1977)

8 Mart Gazeteci, öykücü Mustafa Niyazi Ispartalı (1912 - 1977)

● **Gazeteci,** çevirmen Âkil Koyuncu (1886 - 1977)

9 Mart (günlü gazetelerde Öykücü Dr. Fikret Ürgüp'ün ölümü duyuruldu. 1914 - 1977)

11 Mart (günü, İlâhiyat Fakültesi eski Profesörlerinden M. Tayyib Okiç'in cenaze töreni yapıldı. 1902 - 1977)

13 Mart Ressam Hikmet Onat. (1885 - 1977)

● Siyasal Bilgiler Fakültesi eski öğretim görevlilerinden Galip Balkar. (- 1977)

20 Mart Gazeteci Orhan Özkırım (1920 - 1977)

26 Mart (günü Radyo, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Prof. Besim Yükşel'in ölümünü duyurdu. 1977)

29 Mart İstanbul'un en yaşlı hekimi Prof. Dr. Talât Canlı (117 yaşında öldü. - 1977)

31 Mart Gülhane Askerî Tıp Akademisi eski öğretim görevlisi, eski milletvekili Dr. Fazıl Erim (1908 - 1977)

5 Nisan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Hikmet Yalgın (- 1977)

9 Nisan Yönetimci ve yazar Şerif Onay (1892 - 1977)

12 Nisan İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Ord. Prof. Nurettin Çuhaderoğlu (- 1977)

14 Nisan Karikatürcü Yalçın Çetin (1934 - 1977)

● Ticaret ve Turizm dergisi sahibi Özcan Yüzbaşıoğlu (- 1977)

14 Nisan (günlü gazetelerde, yazar ve kütüphaneci Kemal Edip (Ünsel) Kürkçüoğlu'nun ölümü duyuruldu. - 1977)

17 Nisan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden Prof. Hicri Sezgin (- 1977)

23 Nisan (günlü Hürriyet, snema sanatçısı Atıf Kaptan Terzioğlu'nun ölümünü duyurdu. 1908 - 1977)

27 Nisan Tiyatro sanatçısı, yazar Güner Sümer (1936 - 1977)

28 Nisan Gazeteci, yazar Naşit Hakkı Uluğ (1902 - 1977)

30 Nisan Öğretmen, yazar Lûtfullah Erdem (- 1977)

10 Mayıs Gazeteci, çevirmen, öğretmen görevlisi Semih Tuğrul (1918 - 1977)

13 Mayıs İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Bedi Nuri Şehsuvaroğlu (1914 - 1977)

● Ressam Kemal Sönmez'in ölümü bugünkü gazetelerde duyuruldu. (- 1977)

16 Mayıs Ozan Rifat Ahmet Moralı (- 1977)

27 Mayıs (günlü gazeteler, gazeteci M. Ali Yörük'ün ölümünü duyurdu. - 1977

29 Mayıs Spor yazarı Server Şengün (- 1977)

30 Mayıs Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nden Prof. Dr. Mecit Çağatay (1918 - 1977)

12 Haziran Türk Standartları Enstitüsü kurucusu, yazar Ömer Faruk A. Sünter (- 1977)

15 Haziran Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi'nden Doç. Dr. Orhan Yavuz (- 1977)

24 Haziran Gazeteci M. Zeyyat Gören (1916 - 1977)

29 Haziran (günlü Cumhuriyet, Ege Üniversitesi İktisadî ve Ticarî İlimler Fakültesi'nden Prof. Dr. Selçuk Trak'ın ölümünü duyurdu. 1915 - 1977)

6 Temmuz Ozan Nevzat Uçkan (1937 - 1977)

10 Temmuz Spor yazarı Şükrü Gülesin (1922 - 1977)

15 Temmuz Romancı Esat Mahmut Karakurt (1902 - 1977)

25 Temmuz Gazeteci, çevirmen Ahmet Angın (1919 - 1977)

27 Temmuz Vakit basımevi ve gazetesi sahibi Hasan Ragıp Us (- 1977)

6 Ağustos İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden emekli Prof. Dr. Cemal İzzet Tukin (1977)

- Gazeteci Selime Seden (- 1977)

7 Ağustos Müzik öğretmeni, yazar ve besteci Veysel Arseven (1919 - 1977)

- İstanbul Tatbikî Güzel Sanatlar Yüksek Okulu öğretim görevlisi Orhan Kocacan (1918 - 1977)

12 Ağustos Kerim Sadi, A. Cerrahoğlu imzaları ile yazan Ahmet Nevzat Cerrahlar (- 1977)

15 Ağustos Mesleğinde çevirileri olan Yusuf Önertoy (1977)

18 Ağustos Ressam Mazhar Nazım Resmor (1901 - 1977)

19 Ağustos Ziraat Yüksek Mühendisi Doç. Dr. Bahattin Keskin (- 1977)

- (Fotoğrafçı ve gazeteci Naim Goren'in öldüğü 19 Ağustos günlü Milliyet'te duyuldu. - 1977)
- A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Prof.

Dr. Reşat Aktan (1917 - 1977)

24 Ağustos İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Esat Ahmet Kılıçhan (1924 - 1977)

26 Ağustos TRT'nin ilk haber Merkezi başkanı, Anadolu Ajansı eski genel müdürlerinden Dr. Cemal Aygen (1924 - 1977)

2 Eylül Yüksek Mühendis Prof. Hasan Halet Işıkpınar. (- 1977)

3 Eylül Emekli General, Ord. Prof. Dr. Abdülkadir Noyan (1886 - 1977)

7 Eylül İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tarık Özker (1919 - 1977)

12 Eylül A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Prof. Seha L. Meray (1921 - 1977)

19 Eylül Köyün Çocuğu Yayınları yöneticisi Ozan Dadaloğlu (1956 - 1977)

1 Ekim Ozan Basri İmece (1924 - 1977)

2 Ekim Gazeteci, İzmir Gazeteciler Cemiyeti başkanı Sabri Süphandağlı (1925 - 1977)

● Atom fizikçisi, Yrd. Prof. Dr. Erol Akın (- 1977. 43 yaşında)

3 Ekim Gazeteci Faruk Bekiroğlu (- 1977)

4 Ekim Ozan A. Yılmaz Dokuzoğuz (- 1977)

6 Ekim Eğitimci, çevirmen Hayrullah Örs (- 1977)

11 Ekim İ. Ü. Edebiyat Fakültesi eski Ordinaryüslerinden Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888 - 1977)

● (Bugünkü Cumhuriyet'te gazeteci Reşat Topaloğlu'nun ölümünü duyuran ilân yayımlandı. - 1977)

17 Ekim A. Ü. Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Demir Ali Uğur (- 1977)

21 Ekim Ankara Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü, besteci Ferit Tüzün (1929 - 1977)

23 Ekim İ. Ü. Veteriner Fakültesi eski Profesörlerinden Dr. İsmail Hakkı Akyüz (1903 - 1977)

28 Ekim Karikatür sanatçısı Ratip Tahir Burak (1904 - 1977)

29 Ekim Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri bölümünden Doç. Dr. Sadi Er (1929 - 1977)

Ek :

Yaşar Faruk İnal'ın Yeni Adam'daki yazısı (Temmuz 1977), ozan Rıza Ümit'in ölümünü duyuruyor.

M. Şakir Ülkütaşır'ın Sivas Folkloru'ndaki yazısı (Ekim 1977), Bartın gazetesi sahibi Cemal Aliş'in ölümü üzerine yazılmıştır.

Barış'taki bir yazıda (20 Ekim), folklorcu Elbruz Gaytaoğlu'nun 2. 9. 1977'de öldüğü bildiriliyor (1926 - 1977)

Hürriyet'teki bir haber (6. Eylül) son Mevlevi Dedesi Osman Tezkan'ın 82 yaşında öldüğünü duyuruyor.

Bir kanun kitabı yazmış olan Nazif Güloğlu (1917 1 Eylül 1977)

Yönetimle ilgili kitaplar yazmış olan İsmail Güzeliş (1930 - 5 Eylül 1977)

B. Dünyada Geçen Yıl Ölen Tanınmış Kişiler

Kasım - Aralık 1976

15 Kasım (günü radyo, Fransız sinema oyuncusu Jean Gabin'in öldüğünü duyurdu. 1904 - 1976)

22 Kasım Fransız yazarı André Malraux (1901 - 1976)

29 Kasım (Radyo, Amerikalı sinema oyuncusu Rosalind Russell'ın öldüğünü duyurdu (1912 - 1976)

4 Aralık (günü Radyo, İngiliz bestecisi Benjamin Bretten'in öldüğünü duyurdu (1913 - 1976)

14 Aralık Macar Türkologu Gyula Németh (1890 - 1976)

Ocak - Ekim 1977

14 Ocak Eski İngiliz başbakanlarından Anthony Eden (1897 - 1977)

18 Ocak Yugoslavya Başbakanı Cemal Bijediç (1917 - 1977)

10 Şubat Hindistan Cumhurbaşkanı Fahrüddin Ali Ahmed (- 1977)

12 Nisan Fransız ozanı Jacques Prévert (1900 - 1977)

24 Nisan (günü Radyo, sinema sanatçısı Marx kardeşlerden Gumo Marx'ın öldüğünü bildirdi - 1977)

5 Mayıs (günü Televizyon, Almanya'nın eski başbakanlarından, iktisatçı Ludwig Erhard'ın ölümünü duyurdu 1897 - 1977)

10 Mayıs Amerikalı romancı James Jones (1921 - 1977)

11 Mayıs Amerikalı sinema sanatçısı Joan Crawford (1908 - 1977)

4 Haziran (günlü Günaydın gazetesi, Amerikalı sinema oyuncusu Stephan Boyd'un öldüğünü duyurdu 48 yaşında - 1977)

11 Haziran (günlü Cumhuriyet'te çıkan bir yazıda, İtalyan film yönetmeni Rossellini'nin öldüğü yazıldı 1906 - 1977)

16 Haziran Uzay bilgini Werner von. Braun (1912 - 1977)

4 Temmuz (günü Radyo, Rus asıllı Amerikan yazarı Vladimir Nabokov'un ölümünü duyurdu 1899 1977)

19 Temmuz Yugoslavyalı Türkolog Süreyya Yusuf (1977 Ören)

4 Ağustos Alman filozof Ernest Bloch (1886 - 1977)

13 Ağustos Kıbrıs Rum kesimi Cumhurbaşkanı, Başpiskopos Makarios (1913 - 1977)

16 Ağustos Amerikalı şarkıcı Elvis Presley (1935 - 1977)

18 Ağustos Macar yazarı Tibor Déry (1894 - 1977)

● Sinema sanatçısı Groucho (Julius) Marx (1895 - 1977)

17 Eylül Opera sanatçısı Maria Callas (1923 - 1977)

14 Ekim Şarkıcı Bing Crosby (1904 - 1977)

1977'NİN KİTAPLARI

Derleyen : Öksel GÖKMEN

I. EDEBİYAT — GÜZEL SANATLAR

A. YERLİ

Tahir Abacı : **Odaları Utandıran Dağlar.** Şiirler. İst. 1976 Yar Y. 112. s. 10 TL.

Sait Faik (Abasıyanık) : Bütün Eserleri IX : **Balıkçının Ölümü, Yaşasın Edebiyat.** Baskıya hazırlayan : Muzaffer Uyguner. Ankara 1977 Bilgi Y. 299 s. 25 TL.

Adalet Ağaoğlu : **Kendini Yazan Şarkı - Evcilik Oyunu.** 2 oyun. İst. 1977 Remzi Kitabevi. 166 s. 20 TL.

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan **Düşünceler, Görüşler, Özdeyişler.** Derleyen : Şerif Oktürk. İst. 1977 (Kendi Yayını) 143 s. 15 TL.

Ahmet Rasim : **İki Hatırat, Üç Şahsiyet.** İst. 1976 Çağdaş Y. 198 s. 20 TL.

Oktay Akbal : **İlkyaz Devrimi.** Öyküler. İst. 1977 Milliyet Y. 149 s. 15 TL.

Oktay Akbal **Şair Dostlarım.** İst. 1977 Varlık Y. 143 s. 10 TL.

Oktay Akbal **Yaşasın Edebiyat.** Denemeler. İst. 1977 Sander Y. 235 s. 20 TL.

Oktay Akbal : **Zaman Sensin.** Denemeler. İst. 1977 Çağdaş Y. 272 s. 20 TL.

Sevim Akbaydoğan : **Bir Başka Bahar.** Şiirler. Ankara, (Kendi Y.) 1976 72 s. 10 TL.

Dursun Akçam : **Kan Çiçekleri.** Roman. İst. 1977 May Y. 224 s. 20 TL.

Sabahattin Kudret Aksal : **Çizgi.** Şiirler. İst. 1976 Cem Y. 158 s. 15 TL.

Mete Akyol : **Düzenzedeler.** (Gözlemler - Röportajlar) Ankara 1977 (Kendi Y.) 335 s. resimli 30 TL.

Seyit Alp : **Welât,** İskâncının Türküsü. Ankara, 1977 Komal Y. 203 s. 20 TL.

Selçuk Alsan : **Mavi Sevda Tapınağı.** Şiirler. Ankara 1976 (Kendi Y.) 100 s. 15 TL.

Melih Cevdet Anday : **Aylaklar.** (Roman) İst. 1977 Milliyet Y.) 367 s. 35 TL.

Burhan Arpad : **Hesaplaşma.** Roman. İst. 1977 May Y. 131 s. 15 TL.

Türkkaya Ataöv : **Nazım Hikmet'in Hasreti.** İst. 1976 May Y. 69 s. 48 planş. 60 TL.

Yusuf Ziya Bahadınlı **Gemileri yakmak.**. Roman. İst. 1977 Yeni Dünya Y. 244 s. 20 TL.

Samime Baltacıoğlu : **Güney Rüzgârı.** Hikâyeler. Ankara 1977 (Kendi Y.) 83 s. 10 TL.

Özgür Barış : **Ölmedim.** Öyküler. İzmir 1977 Dost Kitabevi. 10 TL.

Başaran : **Ahlat Ağacı.** Şiir. İst. 1976 Koza Y. 103 s. 15 TL.

Fakir Baykurt : **Kara Ahmet Destanı.** Roman. İst. 1977 Remzi Kitabevi, 427 s. 30 TL.

Fakir Baykurt : **Yayla.** Roman. İst. 1977 Remzi Kitabevi 291 s. 25 TL.

Kemal Bayram : **Erken Öten Horoz.** Şiirler. Ankara 1976 Yenigün Y. 128 s. 10 TL.

Ataol Behramoğlu : **Ne Yağmur... Ne Şiirler...** İst. 1976 Cem Y. 79 s. 12.50 TL.

Cengiz Bektaş : **Bedri Rahmi Nakışlı Bir Deneme.** İst. 1976 Cem Y. 84 s. 10 TL.

Bektaşi Dedikleri. Fıkraları şiirleştirenler : Metin Eloğlu - Oğuz Tansel. İst. 1977 Sander Y. 155 s. 15 TL.

Vüs'at O. Bener : **Dost.** İst. 1977 Milliyet Y. 318 s. 30 TL.

Egemen Berköz : **Yalnızlıklar...** Yalnızlıklar... Şiirler. İst. 1977 Cem Y. 103 s. 10 TL.

Yahya Kemal (Beyatlı) **Mektuplar ve Makaleler.** İst. 1977 Baha Matbaası. 341 s. 50 TL.

Asım Bezirci : **Orhan Veli ve Seçme Şiirleri.** İnceleme - Antoloji. İst. 1977 Cem Y. 221 s. 20 TL.

Salâh Birsel **Kuşları Örtünmek.** Günlük 1972 - 75. İst. 1976 Ada Y. 222 s. 40 TL.

Salâh Birsel : **Şiirin İlkeleri.** İst. 1976 Koza Y. 126 s. 15 TL.

Ferruh Bozbeyli : **Birinci Cemre.** Siyasî Hikâyeler. İst. 1977 (Kendi Yayını) 130 s. 20 TL.

Gülten Akın (Cankoçak) **Ağıtlar ve Türküler.** Şiirler. İst. 1976 Cem Y. 64 s. 10 TL.

Edip Sansever : **Sevda ile Sevgi.** Şiirler. İst. 1977 Koza Y. 122 s. 15 TL.

Peride Celâl : **Üç YirmidörtSaat.** Roman. İst. 1977 Milliyet Y. 399 s. 35 TL.

Demirtaş Ceyhun : **Yağmur Sıcağı.** Roman. İst. 1976 Cem

Y. 408 s. 30 TL.

Necati Cumalı: **Kente İnen Kaplanlar.** Öyküler. İst. 1976 Sander Y. 195 s. 15 TL.

Necati Cumalı: **Mine - Yürüyen Geceyi Dinle - İş Karar Vermekte.** Oyunlar. İst. 1977 İmbat Y. 196 s. 20 TL.

Fazıl Hüsnü Dağlarca: **Horoz.** (Şiirler) İst. 1977 Cem Y. 30 TL.

Güney Dal: **İş Sürgünleri.** Roman. İst. 1976 Milliyet Y. 168 s. 15 TL.

Devrimci Ankara Sanat Tiyatrosu: **Halkın Gücü.** Oyun. İst. 1977 Bora Y. 103 s. 10 TL.

Hasan İzzettin Dinamo: **Karacaahmet Senfonisi.** Şiir. İst. 1976 May Y. 96 s. 10 TL.

Hasan İzzettin Dinamo: **Kavga Şiirleri.** İst. 1977 May Y. 107 s. 10 TL.

Haldun Dormen: **Sürç-ü Lisan Ettikse.** Anılar. İst. 1977 Gelişim Y. 431 s. 17 plânş. 50 TL.

Orhan Duru: **Kıyı Kıyı, Kent Kent.** Denemeler. İst. 1977 Koza Y. 126 s. 15 TL.

Dünkü ve Bugünkü Edebiyatçılarımız Konuşuyor. İst. 1976 Varlık Y. 285 s. 20 TL.

Ferit Edgü: **O. Roman.** İst. 1977 Ada Y. 235 s. 40 TL.

Leylâ Erbil: **Eski Sevgili.** Öyküler. İst. 1977 Cem Y. 206 s. 20 TL.

Fahri Erdinç: **Acı Lokma.** Roman. İst. 1977 Güney Filmçilik Y. 249 s. 20 TL.

Fahri Erdinç: **Nazım Hikmet ve Bulgaristan Anıları.** Ankara 1977 Evrensel Dostluk Y. 164 s. 20 TL.

Azra Erhat: **Homeros.** (Gül ile Söyleşi). İst. 1976 Cem Y. 173 s. 15 TL.

Ali Rıza Ertan: **Gülle Büyüyecek Adı.** Şiir. İst. 1976 Dönemeç Y. 15.50 TL.

Sabahattin Eyüboğlu: **Mavi ve Kara.** Denemeler, 1940 - 1973. (14 yazı ekli 3. bs.) İst. 1977 Çağdaş Y. 338 s. 25 TL.

Sabahattin Eyüboğlu: **Pir Sultan Abdal.** İst. 1977 Cem Y. 220 s. 20 TL.

Füruzan: **Yeni Konuklar.** Ankara 1977 Bilgi Y. 475 s. 40 TL.

Müjdat Gezen: **Eşeğin Karnındaki Elmas.** İst. 1977 Mil-

liyet Y. 106 s. 20 TL.

Yılmaz Gruda: **Şu Bizim Tiyatromuz.** (Deneme) İst. 1976 Koza Y. 134 s. 15 TL.

Mehmet Güler: **Ak Badanalı Ev.** Öyküler. İst. 1977 Koza Y. 157 s. 15 TL.

Yılmaz Güney: **Acı.** Senaryo. İst. Güney Filmcilik Y. 115 s. 12.50 TL.

Yılmaz Güney: **Baba.** Senaryo. İst. 1977 Güney Filmcilik Y. 135 s. 12.50 TL.

Günümüz Türk Hikâyeleri. Bir Varlık Antolojisi. Hazırlayan: Yaşar Nabi. İst. 1977 Varlık Y. 208 s. 15 TL.

Vedat Günyol: **Çalakalem.** İst. 1977 Çan Y. 342 s. 30 TL.

Hasan Hüseyin: **Haziranda Ölmek Zor.** Şiirler. Ankara 1977 Bilgi Y. 291 s. 25 TL.

Afet Ilgaz: **Aşamalar** (Roman) İst. 1977 Okar Y. 604 s. 40 TL.

Selim İleri: **Her Gece Bodrum.** Roman. Ankara 1976 Bilgi Y. 335 s. 25 TL.

Attila İlhan: **Böyle Bir Sevmek.** Şiirler. Ankara 1977 Bilgi Y. 134 s. 15 TL.

Yıldız İncesu: **Süt Güğümündeki Kurbağalar.** (Roman) İst. 1977 Yeni Ankara Y. 195 s. 25 TL.

Muzaffer İzgü: **Donumdaki Para.** Ankara 1977 Bilgi Y. 232 s. 25 TL.

İsmet Kemal Karadayı: **Denemeler ve Denemelerden Seçmeler.** (Resimli - Tanıtmalı Antoloji) İst. 1977 (Kendi Y.) 523 s. 50 TL.

Karadeniz Aşk Türküleri. Derleyen: İ. Zeki Eyüboğlu. İst. 1976 Ada Y. 135 s. 30 TL.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: **Bütün Eserleri 2: Nur Baba.** Baskıya Hazırlayan: Atilla Özkırımlı. İst. 1977 Birikim Y. 288 s. 25 TL.

Feyyaz Kayavan: **Kaşık Havası.** Şiirler. İst. 1976 Yeditepe Y. 60 s. 10 TL.

Mehmet Kemal: **Pulsuz Tavla.** Roman. İst. 1976 Koza Y. 169 s. 15 TL.

Yaşar Kemal: **Al Gözüm Seyreyle Salih.** Roman. İst. 1976 Cem Y. 478 s. 40 TL.

Haydar Koyunoğlu: **Dilşo ile Dilşe.** Öyküler. İst. 1977 Okar Y. 158 s. 15 TL.

Şükran Kurdakul **Acılar Dönemi.** Şiirler. 1977 Cem Y. 79 s. 10 TL.

Şükran Kurdakul : **Namık Kemal.** İst. 1977 Cem Y. 176 s. 15 TL.

Onat Kutlar : **İshak.** Öyküler. İst. 1977 Milliyet Y. 102 s. 15 TL.

Cahit Külebi : **Sıkıntı ve Umut.** (Şiirler) İst. 1977 Cem Y. 269 s. 25 TL.

Pınar Kür : **Küçük Oyuncu.** Roman. Ankara 1977 Bilgi Y. 295 s. 25 TL.

Tahir Kutsi Makal : **Meydan Dayağı** Roman. İst. 1977 Ötüken Y. 180 s. 12.50 TL.

Memet Fuat : **Karacaoğlan :** Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları. İst. 1977 De Y. 153 s. 10 TL.

Memet Fuat : **Pir Sultan Abdal.** İst. 1977 De Y. 159 s. 10 TL.

Memet Fuat : **Şinasi;** Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları. İst. 1977 De Y. 142 s. 10 TL.

Memet Fuat : **Yunus Emre;** Yaşamı - Sanatçı Kişiliği - Yapıtları. İst. 1976 De Y. 143 s. 10 TL.

Seha L. Meray : **Su Başlarını Devlet Tutmuş.** Denemeler - Söyleşiler. İst. 1977 Çağdaş Y. 271 s. 20 TL.

Uğur Mumcu : **Bir Pulsuz Dilekçe.** İst. 1977 Tekin Y. 469 s. 35 TL.

Uğur Mumcu **Sakıncalı Piyade.** İst. 1977 Tekin Y. 145 s. 15 TL.

Rauf Mutluay : **Bende Yaşayanlar.** Söyleşiler - Denemeler. İst. 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 423 s. 40 TL.

Nazım Hikmet : **Kan Konuşmaz.** Roman. İst. 1977 Yol Y. 289 s. 25 TL.

Nazım Hikmet : Şiirler 6 : **Herkeş Kendi Payına Ölür.** Ankara 1977 Bilgi Y. 185 s. 15 TL.

Nazım Hikmet : **Yayınlanmamış Eserler.** Hazırlayan : Oğuz Akkan. İst. 1977 Cem Y. 381 s. 35 TL.

Ahmet Necdet : **Uzun Eşek.** Şiirler. İst. 1977 Yeditepe Y. 30 s. 10 TL.

Abidin Nesimi : **Yılların İçinden.** Anılar. İst. 1977 Gözlem Y. 340 s. 30 TL.

Aziz Nesin : **Duyduk Duymadık Demeyin.** İst. 1976 Tekin Y. 143 s. 12.50 TL.

Aziz Nesin : **Dünya Kazan Ben Kepçe.** Gezi Kitapları. İst.

1977 Tekin Y. 223 s. 20 TL.

Aziz Nesin: **Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz.** Roman. İst. 1977 Tekin Y. 439 s. 35 TL.

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977. İst. 1977 Tekin Y. 959 s. 70 TL.

M. Zeki Niksarlı: **Türkoğlu Cıbır Salih ile Acemoğlu Gaffar.** Roman. İst. 1977 Milliyet Y. 216 s. 15 TL.

Emrullah Nutku **Denizlere Özlem.** İst. 1977 Su Y. 213 s. 25 TL.

Özdemir Nutku: **Türkiye'de Brecht.** Eleştriler - Brecht Oyunlarından Ezgiler. İst. 1976 Tiyatro/76 Y. 159 s. 15 TL.

Özdemir Nutku: **Yaşayan Tiyatro.** Tiyatro Yazıları. İst. 1976 Çağdaş Y. 318 s. 20 TL.

Ümit Yaşar Oğuzcan: **Acılar Denizi.** Bütün Şiirlerinden Seçmeler. İst. 1977 Hürriyet Y. 494. s. 40 TL.

Ünver Oral: **Karagöznâme** - Antoloji - İst. 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 183 s. 30 TL.

Fikret Otyam **Mayınlı Topraklar Üzerinde.** Gide Gide 15. İst. 1977 Çağdaş Y. 249 s. 20 TL.

selâhattin Önerli: **Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ce Hikâyeleri.** Ankara 1976 (Kendi Yayını) 141 s. 15 TL.

Erdal Öz: Allı Turnam. **Gezi İzlenimleri.** İst. 1977 Cem Y. 101 s. 10 TL.

Aysel Özakın **Sessiz Bir Dayanışma.** Öyküler. İst. 1976 (e) Y. 127 s. 15 TL.

Cahit Öztelli **Belgelerle Yunus Emre.** Ankara 1977 Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Y. 96 s. 15 TL.

Nuri Pakdil: **Biat II.** Deneme. Ankara 1977 Edebiyat Dergisi Y. 237 s. 20 TL.

Yüksel Pazarkaya: **Oturma İzni.** (Öyküler) İst. 1977 Derinlik Y. 142 s. 25 TL.

Ahmet Rasim: **İki Hatırat Üç Şahsiyet.** Hazırlayan: İbrahim Olgun. İst. 1976 Çağdaş Y. 198 s. 20 TL.

Oktay Rıfat: **Bir Kadının Penceresinden.** Roman. Ankara 1977 Bilgi Y. 279 s. 25 TL.

Oktay Rıfat: **Çobanıl Şiirler.** İst. 1976 Koza Y. 119 s. 15 TL.

Özgür Savaşçı: **Yalınayak Yürüdüler.** Şiirler. İst. 1976 Yeditepe Y. 59 s. 10 TL.

Abbas Sayar: **Dik Bayır.** Roman. İst. 1977 Cem Y. 306 s. 25 TL.

Abbas Sayar: **Yorganımı Sıkı Sar.** Öyküler. İst. 1977 Cem Y. 95 s. 10 TL.

Mehmet Selâhattin: **Şehirde İnsan Yoktu.** Roman. İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 304 s. 25 TL.

Zekeriya Sertel: **Hatırladıklarım.** İst. 1977 Gözlem Y. 316 s. 30 TL.

Zekeriya Sertel: **Mavi Gözlü Dev; Nazım Hikmet ve Sanatı.** İst. 1977 Cem Y. 293 s. 25 TL.

Mehmet Seyda: **Gerçek Dışı.** Roman. İst. 1976 Sander Y. 230 s. 15 TL.

Sabri Seyidanlı: **Beş Gen'den Yankılar.** Şiirler. Ankara 1976 (Kendi Yayını 43 s. 10 TL.

Sennur Sezer: **Direnç.** Şiirler. İst. 1977 Cem Y. 86 s. 10 TL.

Sevgi Soysal: **Bakmak.** Gazete Yazıları. Ankara 1977 Bilgi Y. 196 s. 20 TL.

Tekin Sönmez: **Şili'nin ve Jara'nın Destanı.** İst. 1976 May Y. 77 s. 10 TL.

Kemal Sülker: **Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı.** 2. kitap. İst. 1977 May Y. 301 s. 30 TL.

Dinçer Sümer: **Bozuk Bir Şey.** Roman. İst. 1976 Koza Y. 151 s. 15 TL.

Remzi Şahin: **Umut Taciri.** Roman. Ankara 1977 Kıvılcım Y. 288 s. 25 TL.

Ulufer Şahin: **Çığlık Çığlığa.** Şiirler. İst. 1977 Sevi Y. 80 s. 15 TL.

Kemal Tahir: **Damağası.** Roman. Ankara 1977 Bilgi Y. 354 s. 30 TL.

Haldun Taner: **Devekuşuna Mektuplar.** İst. 1977 Milliyet Y. 206 s. 20 TL.

Ahmet Hamdi Tanpınar: **Mahur Beste.** Roman. İst. 1977 Dergâh Y. 202 s. 15 TL.

Mehmet Taşdiken: **Bir Sevdadır Çobanlık.** Roman. İst. 1976 Otağ Y. 203 s. 15 TL.

Mehmet Taşdiken: **Itrî.** İst. 1977 Otağ Y. 254 s. 15 TL.

İ. Hakkı Tonguç: **Mektuplarıyla Köy Enstitüsü Yılları.** İst. 1976 Çağdaş Y. 244 s. 20 TL.

Erol Toy: Iğrıp. **Uzun Hikâye.** İst. 1977 May Y. 144 s. 20 TL.

Vedat Nedim Tör: **Sahte Kahramanlar.** Tiyatro. İst. 1977 Koza Y. 110 s. 15 TL.

Sıddık Tümerkan: **Kaymakam Sami'den Öyküler.** İst. 1976 (Kendi Yayını) 15 TL.

Türk ve Dünya Mizahından Fıkralar. Derleyen: Orhan Serengil. İst. 1977 Penguen Y .352 s. 25 TL.

Halit Ziya Uşaklıgil: **Hepsinden Acı.** Öyküler. Günümüz Türkçesiyle Sadeleştiren: Nevzat Kızıltan. İst. 1976 İnkılâp ve Aka Kitabevi. 139 s. 15 TL.

Tomris Uyar: **Gündökümü 75. Günlük.** İst. 1976 Koza Y. 114 s. 15 TL.

Hüseyin Üzmez: **Çilenin Böylesi.** Ankara 1977 Nevzat Y. 367. 30 TL.

Varlık Yıllığı 1977. İst. 1977 Varlık Y. 620 s. 30 TL.

Halim Yağcıoğlu: **Altın Günlerin Eşiğinde. Şiirler.** İst. 1976 Yeditepe Y. 75 s. 10 TL.

Suut Kemal Yetkin: **Büyük Tedirginler.** Denemeler. Ankara 1976 Gül Y. 160 s. 20 TL.

75. Doğum Yılında Nazım Hikmet'e Armağan. İst. 1977 Türkiye Yazarlar Sendikası Y. 307 s. 30 TL.

Perihan Yıldırım: **Mutluluğun Peşinde.** (Roman) İst. 1977 Seç Y. 767 s. 50 TL.

Bekir Yıldız: **Demir Bebek.** Öyküler. İst. 1977 Cem Y. 89 s. 10 TL.

B. ÇEVİRİ

Jerzy Andrzejewski: **Küller ve Elmas.** Roman. Çev. Ülkü Tamer. İst. 1977 Milliyet Y. 302 s. 30 TL.

Arrabal: **Babil'in Cezası.** (Roman) Çev. Abidin Emre. İst. 1977 Yeni Ankara Y. 182 s. 25 TL.

Trudy Baker - Rachel Jones: **Ah Şu Sekreterler.** Çev. Aziz Üstel. Ankara 1976 Bilgi Y. 265 s. 20 TL.

Hervé Bazin: **Evlendirme Bürosu - Şapkalar Aşağı.** (İki öykü kitabı birarada) Çev. Zuhal Avcı. İst. 1976 Yeni Ankara Y. 172 s. 20 TL.

Saul Bellow: **Boşlukta Sallanan Adam.** Çev. Neşe Olcay. İst. 1976 Cem Y. 188 s. 15 TL.

Saul Bellow: **Endişe.** Roman. Çev. Azize Bergin. İst. 1977

Altın Kitaplar Y. 310 s. 30 TL.

Saul Bellow: **Günü Yaşamak.** Roman. Çev. Bilge Moltay. İst. 1976 Cem Y. 128 s. 12.50 TL.

Saul Bellow: **Nefret** (Herzog). Çev. Canset Işık. İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 320 s. 30 TL.

John Berker - Jean Mohr: **Yedinci Adam.** Çev. Cevat Çapan. İst. 1977 Çem Y. 237 s. resimli. 25 TL.

Paul Bonnecarrère: **Ultimatom.** Roman. Çev. Semih Tuğrul. İst. 1977 Milliyet Y. 373 s. 30 TL.

Michel Clerc: **Bahşiş.** Roman. Çev. Adli Moran. İst. 1977 Milliyet Y. 526 s. 50 TL.

Jeanne Cordelier: **Hayat Kadını.** Roman. Çev. Hüseyin Boysan. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 510 s. 50 TL.

Daniel Costelle: **Tutsaklar. Roman.** Çev. Semih Tuğrul. İst. 1977 Milliyet Y. 294 s. 30 TL.

Robert Cricchton: **Ocok.** (Roman) Çev. F. Arıt. İst. 1977 (E) Y. 30 TL.

Cilve Cussler: **Lanetli Gemi:** Roman. Çev. Azize Bergin. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 447 s. 40 TL.

Tsena Çonos: **Korkak Titrer, Cesur Savaşır.** (Roman) Çev. Melih Seren. İst. 1977 Habora Kitabevi. 303 s. 30 TL.

Andre Dahl: **Gittim, Gezdim, Gördüm.** Roman. Çev. Osman Canberk. İst. 1976 Milliyet Y. 181 s. 20 TL.

John Gordon Davis: **Aç Kaplan Yılları.** Roman. Çev. Tomris Uyar. İst. 1977 Hürriyet Y. 410 s. 45 TL.

Charles Dickens: **Büyük Umutlar.** Roman. Çev. Nihal Yeğinobalı. İst. 1977 Cem Y. 639 s. 50 TL.

E. L. Doctorov: **Zorlu Günler.** Roman. Çev. Armağan İlkin. İst. 1976 Değer Y. 280 s. 25 TL.

Gerald Durrel: **Adada Şenlik.** Çev. Hasan Aslan. İst. 1976 Hürriyet Y. 222 s. 25 TL.

Paul Eluard: **Şiirler.** Çev. Said Maden. İst. 1976 Yeni An-Kara Y. 290 s. 25 TL.

Howard Fast: **Özgürlük Savaşçısı Yurttaş Tom Paine.** Roman. Çev. Gülen Fındıklı. İst. 1977 Oda Y. 300 s. 25 TL.

Nedelço Gançovski: **Demir Parmaklıklar.** Roman. Çev. Arif Aygün. İst. 1976 Habora Kitabevi. 510 s. 35 TL.

Ginsberg - Ferlinghetti: **Amerika. Şiirler.** Çev. Orhan

Duru - Ferit Edgü. İst. 1976 Ada Y. 45 s. 25 TL.

Maksim Gorki : **Artamonovlar.** (Roman) Çev. Şemsa İlkin. İst. 1977 Oda Y. 394 s. 35 TL.

Maksim Gorki : **Hapisde.** Çev. Y. Erişen. İst. 1976 Yücel Y. 165 s. 15 TL.

Maksim Gorki : **Özgürlük.** Roman. Çev. Tezer Kral. İst. 1977 ABC Y. 149 s. 15 TL.

Maksim Gorki : **Üçler.** Roman. Çev. Soner İlkin. İst. 1976 Sosyal Klâsikler Y. 290 s. 20 TL.

Lois Gould : **Yakın Dostlar.** Roman. Çev. Halit Kaynak. İst. 1977 (E) Y. 368 s. 25 TL.

Gerald Green : **Ölüm Noktası.** Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 367 s. 30 TL.

Martin Gregor - Dellin : **Barış ve Kurtlar.** Alman Dili Edebiyatından Seçmeler. Çev. Burhan Arpad - Ahmet Arpad. İst. 1977 May Y. 472 s. 40 TL.

Judith Guest : **Ailede Ölmek.** Çev. Armağan İlkin. İst. 1977 Değer Y. 331 s. 30 TL.

Maurice Guierre : **Dunkerque Cehennemi.** (Roman) Çev. Samih Tiryakioğlu. İst. 1977 Baskan Y. 200 s. 25 TL.

Osman Necmi Gürmen : **Ebemkuşağı.** Fransızcadan Çev. Ali Şan. İst. 1977 Hürriyet Y. 159 s. 20 TL.

Hayyam : **Bütün Dörtlükler.** Çev. Sabahattin Eyüboğlu. İst. 1977 Cem Y. 208 s. 15 TL.

Frédérique Hébrard : **Koca Kocadır.** Çev. Müntekim Ökmen. İst. 1977 Milliyet Y. 235 s .25 TL.

Jack Higgins : **Parola.** Roman. Çev. Zeynep Avcı Karabey. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 364 s. 30 TL.

Roger Ikor : **Suçsuzlar Kapısı.** Çev. Semih Tuğrul. İst. 1976 Milliyet Y. 424 s. 40 TL.

Joseph Joffa : **Bir Avuç Bilya.** Roman. Çev. Müntekim Ökmen. İst. 1977 Milliyet Y. 294 s. 30 TL.

İsmail Kadere : **Düğün.** Çev. Celâl Üstel. İst. 1976 ABC Y. 208 s. 20 TL.

Kamen Kalchev : **Devrim Sancısı.** (Roman) Çev. Hasan Kıyafet. İst. 1977 Yücel Y. 237 s. 30 TL.

Elizabeth Kata : **O Sabah Başkaydı.** Roman. Çev. Armağan İlkin. İst. 1977 Değer Y. 252 s. 20 TL.

Shelley Katz : **Timsah.** Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 350 s. 30 TL.

Joseph Kessel : **Atlılar.** (Roman) Çev. Elif Olova. **İst.** 1977 Cem Y. 534 s. 50 TL.

Ephraim Kishon : **Başbakanı Kim Öptü?** Çev. Moşe Baraze. Ankara 1976 Bilgi Y. 208 s. 20 TL.

Ephraim Kishon : **Savunmayı Bırak Saldırmaya Bak.** Çev. Sadun Altuna. İst. 1977 Milliyet Y. 175 s. 20 TL.

Ephraim Kishon : **Tavuk Kümesinde Tilki.** Mizah Çev. Moshe Beraze. Ankara 1977 Bilgi Y. 337 s. 30 TL.

Hans Koning : **Petersburg Ekspresi.** Roman. Çev. Tomris Uyar. İst. 1977 Milliyet Y. 291 s. 30 TL.

Dobrika Kosiç : **Güneşe Doğru.** Çev. Alp Sevindek. İst. 1977 Okar Y. 413 s. 35 TL.

Jerzy Kosinski : **Boşluk.** Roman. Çev. Mine Üner. İst. 1977 (E) Y. 355 s. 30 TL.

Jerzy Kosinski : **Şeytan Ağacı.** (Roman) Çev. Hasan Aslan. İst. 1977 (E) Y. 259 s. 25 TL.

Luo Kuang - Pin, Yang Yi - Yen : **Kızıl Kayalar.** Roman. Çev. Mustafa Tutkun. İst. 1977 Bora Y. 463 s. xıı plânş, 30 TL.

D. H. Lawrence : **Çingene ve Bakire.** Roman. Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1976 Koza Y. 143 s. 15 TL.

Jack - Alain Leger : **Şarlatan.** Çev. Nihal Önol. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 510 s. 40 TL.

Jack London : **Açlar Ordusu.** Çev. Süleyman Nebioğlu. İst. 1976 May Y. 192 s. 15 TL.

Jack London : **Ay Vadisi.** Çev. Zaven Biberyan. İst. 1977 Oda Y. 483 s. 40 TL.

Jack London : **Halk Avcısı.** Çev. Dilek Gagga. İst. 1976 Oda Y. 160 s. 15 TL.

Jack London : **Tek Özgürlüğüm.** Çev. Zaven Biberyan. İst. 1977 Öz Y. 277 s. 20 TL.

Robert Ludlum : **İhanet.** Çev. Gülten Suveren. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 423 s. 40 TL.

Pierre Mac Orlon : **Sisler Rıhtımı.** Roman. Çev. Afşar Timuçin. İst. 1976 Kavram Y. 128 s. 15 TL.

André Malraux : **Fatihler.** Çev. Babür Kuzucu. İst. 1977 Cem Y. 189 s. 15 TL.

Robert Merle : **Yunusların Günü.** Çev. Betül Saru. İst. 1977 Milliyet Y. 488 s. 30 TL.

Elsa Morante : **Tarih Devam Ediyor.** Roman. 1. cilt. Çev.

Nihal Önol. İst. 1977 Yaygın Kültür Ortaklığı Y. 365 s. 30 TL.

Desmond Morris: **Sevmek Dokunmaktır.** Çev. Engin Darıca. İst. 1977 Sander Y. 303 s. 25 TL.

Ira Morris: **İspanya Yolu.** Roman. Çev. Armağan İlkin. İst. 1977 Milliyet Y. 406 s. 35 TL.

Tadeusz Novakovski: **Azizler Kampı.** Roman. Çev. Zeyyat Selimoğlu. İst. 1977 Hürriyet Y. 328 s. 30 TL.

Edouard Ollivro: **Babasının Oğlu.** Roman. Çev. Faik Baysal. İst. 1977 Kervan Y. 314 s. 20 TL.

Kyle Onstott: **Mandingo;** Zincirli Köle. Roman. Çev. Armağan İlkin. İst. 1977 (E) Y. 501 s. 40 TL.

Shohei Doka: **Ovadaki Ateşler.** Çev. Ahmet Altan. İst. 1977 Hürriyet Y. 160 s. 20 TL.

Glen Petrie: **Herşey Yeniden Başladı.** Çev. Günseli Arran. İst. 1977 Hürriyet Y. 237 s. 25 TL.

Ivaylo Petrov: **Nonka'nın Aşkı.** Roman. Çev. Erdal Güneş. İst. 1977 Habora Kitabevi 311 s. 30 TL.

Jules Romains: **Dirilen Şehir.** Çev. Sabahattin Eyüboğlu. İst. 1977 Cem Y. 64 s. 7.50 TL.

Anna Seghers: **Yedinci Şafak.** Çev. Ahmet Cemal - Hale Kuntay. İst. 1976 Değer Y. 382 s. 30 TL.

Anne Seghers: **Yoldaşlar.** Roman. Çev. Arif Çağlar. İst. 1977 ABC Y. 234 s. 20 TL.

David Seltzer: **İfrit.** Roman. Çev. Zeynep Avcı. İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 302 s. 25 TL.

Victor Serge: **Barselona Petrograd 1917.** Roman. Çev. Gülen Fındıklı. İst. 1977 Habora Kitabevi. 303 s. 25 TL.

Sidney Sheldon: **Gece Yarısının Ötesi.** Çev. Ayşe Akın. İst. 1976 Milliyet Y. 447 s. 35 TL.

George E. Simpson - Neal R. Burger: **Hayalet Gemi.** Çev. Muzaffer Esen. İst. 1976 Milliyet Y. 424 s. 30 TL.

Maj Sjöwall - Per Wahlöö: **Kanaldaki Ölü.** Çev. Aydın Arıt. İst. 1977 Milliyet Y. 322 s. 35 TL.

Alain Spiraux: **Hitler, Annen Seni Çağırıyor.** Çev. Müntekim Ökmen. İst. 1977 Milliyet Y. 264 s. 25 TL.

Alexander Spoerl: **Ortaçağdan GelenAdam.** Çev. Çiğdem Bozdoğan. İst. 1977 Milliyet Y. 342 s. 40 TL.

John Steinbeck: **Ay Battı.** (Roman) Çev. Hüseyin Portakal. İst. 1977 Öz Y. 180 s. 15 TL.

Gordon Thomas - Max Morgan - Witts : **Lanetliler Gemisi.** Çev. Armağan İlkin. İst. 1977 Milliyet Y. 424 s. 40 TL.

B. Traven : **Hükümet,** Roman. Çev. Şemsa İlkin. İst. 1977 Yücel Y. 266 s. 20 TL.

Henri Troyat : **Yaslı Karlar.** Çev. Ahmet Öylek. Ankara 1977. 158 s. 15 TL.

Leon Uris : **Trinity.** Roman. Çev. Gönül Suveren. İst. 1977 İnkılâp ve Aka Kitabevi. 590 s. 40 TL.

Jose Mauro ve Vasconcelos : **Kayık.** Çev. Aydın Emeç. İst. 1976 Hürriyet Y. 201 s. 20 TL.

Luandino Vieira : **Domingos'un Gerçek Hayatı.** Roman. Çev. Özdemir İnce. İst. 1976 May Y. 135 s. 15 TL.

Max Vonder Grünn : **Kaygan Toprak.** (Roman) Çev. H. Kuntay. İst. 1977 (E) Y. 20 TL.

Leslie Waller : **Kıskıvrak.** Roman. Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 496 s. 40 TL.

Bari Wood - Jack Geasland : **İkizler.** Roman. Çev. Özay Süsoy. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 411 s. 40 TL.

Mao Zedung : **Şiirler.** Çev. Eray Canberk. İst. 1976 Cem Y. 48 s. 10 TL.

Emile Zola : **Oyun Bitti.** (Roman Çev. Rasin Tınaz. İst. 1976 Altın Kalem Y. 308 s. 35 TL.

II. BİLİM - KÜLTÜR

A. YERLİ

Ahmet Refik : **Türk Mimarları.** (Hazine-i Evrak Vesikalarına Göre) Baskıya Hazırlayan: Zeki Sönmez. İst. 1977 Sander Y. 159 s. 40 TL.

Sırrı Akıncı : **İnançtan Bilime.** İst. 1977 Çağdaş Y. 260 s. 20 TL.

Muammer Aksoy : **Sosyalist Enternasyonal ve CHP.** İst. 1977 Tekin Y. 216 s. 20 TL.

Hikmet Altınkaynak : **Edebiyatımızda 1940 Kuşağı.** İst. 1977 Türkiye Yazarlar Sendikası Y.

Yılmaz Altuğ : **Çin Sorunu.** İst. 1977 Otağ Y. 341 s. 30 TL.

Metin And : **Dünyada ve BizdeGölge Oynu.** Ankara 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 446, xxxii s. 125 TL.

Melih Cevdet Anday : **Anadolu'da ve Sosyalist Ülkelerde.** Gezi Yazıları. İst. 1977 Çağdaş Y. 271 s. 20 TL.

Melih Cevdet Anday : **Maddecilik ve Ülkücülük.** İst. 1977 Sander Y. 214 s. 20 TL.

Sadun Aren : **Ekonomi Dersleri.** İst. 1976 Gerçek Y. 207 s. 30 TL.

İlhan Arsel **Arap Milliyeetçiliği ve Türkler.** İst. 1977 Remzi Kitabevi. 574 s. 75 TL.

İlhan Arsel : **Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları.** Birinci Kitap : **Din Adamlar.** Ankara 1977 (Kendi Yayını) 272 s. 35 TL.

Sebati Ataman : **Milliyetçilik ve Türkiye.** İst. 1977 Kervan Y. 142 s. 15 TL.

Faik Ahmet Barutçu : **Siyasi Anılar; 1939 - 1954.** İst. 1977 Milliyet Y. 607 s. 60 TL.

Niyazi Berkes **Asya Mektupları.** İst. 1976 Çağdaş Y. 293 s. 25 TL.

Boğazlar Meselesi, Lozan ve Montrö. İst. 1977 Aydınlık Y. 123 s. 10 TL.

Rıfkı Salim Burçak : **Yassıada ve Öncesi.** Ankara 1976 (Kendi Yayını) 310 s. 45 TL.

Nurettin Rüştü Büngül : **Eski Eserler Ansiklopedisi.** 2 cilt. İst. 1977 Tercüman Kitapçılık. 179, 135 s. 10, 10 TL. «1001 Temel Eser : 94, 95.»

İsmail Cem : **Tarih Açısından 12 Mart.** 2. cilt: Tarihteki Yeri ve Sonuçları. İst. 1977 Cem Y. 285 s. 30 TL.

Cemal Paşa : **Hatıralar. İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı Anıları.** İst. 1977 Çağdaş Y. 468 s. 30 TL.

Cengiz Çandar : **Direnen Filistin.** İst. 1976 May Y. 512 s. 40 TL.

A. Muhibbe Darga : **Eski Anadolu'da Kadın.** İnceleme. İst. 1976 İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Y. xvii, 118 s. 35 TL.

M. Emin Değer : **Çin, Kontr Gerilla ve Türkiye.** Ankara 1977 (Kendi Yayını) 245 s. 22.50 TL.

Hüseyin Demirel : **12 Mart'ın İçyüzü; Nasıl Geldi, Nasıl Geçti? İst. 1977** Yeni Asya Y. 270 s. 25 TL.

Mahmut Dikerdem : **Ortadoğu'da Devrim Yılları.** İst. 1977 Tekin Y. 20 TL.

Şükrü Galib Erker : **Türk Kültür Devrimi ve Karşı Devrim.**

Ankara 1976 (Kendi Yayını) 280 s. 30 TL.

Turgut Etingü : **Kömür Havzasında İlk Grev.** (İnceleme) İst. 1976 Koza Y. 155 s. resimli. 15 TL.

Bedri Rahmi Eyüboğlu : **Resme Başlarken.** Hazırlayan : Mehmet Eyüboğlu. İst. 1977 Cem Y. 333 s. 30 TL.

Gizli Oturumlarda Atatürk'ün Konuşmaları. Hazırlayan : Sadi Borak. İst. 1977 Çağdaş Y. 415 s. 50 T L.

Birsen Gökçe : **Gecekondu Gençliği;** Ankara 1971. Ankara 1976 Hacettepe Üniversitesi Y. xv, 230 s. 60 TL.

Halil İbrahim Göktürk : **Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir.** Ankara 1977 (Kendi Yayını) 279 s. 25 TL.

Abdülbaki Gölpınarlı : **Tasavvuftan Dilimize** Geçen Deyimler ve Atasözleri. İst. 1976 İnkılâp ve Aka Kitabevi. 420 s. 75 TL.

Orhan Hançerlioğlu : **Felsefe Ansiklopedisi; Kavramlar ve Akımlar.** Cilt 1 : A - D, Cilt 2 : E - 1. İst. 1976 Remzi Kitabevi. 458, 436 s. 60, 60 TL.

Hürriyet 1977 Ansiklopedik Yıllığı. İst. 1977 Hürriyet Y. 644 s. 60 TL.

Rasih Nuri İleri : **Mihri Belli Olayı.** 3 cilt. İst. 1976 Anadolu Y. 1176 s. 40, 35, 25 TL.

Nadir Lâtif İslâm : **Hürriyetin Alfabesi.** İst. 1977 Yeni Asya Y. 237 s. 15 TL.

Mustafa Kara : **Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler.** İst. 1977 Dergâh Y. 287 s. 25 TL.

Karacan Armağanı Yarışması, 1976. Önder Senyapılı : **TV'nin Türk Toplumuna Etkileri.** Aysel Aziz : **Televizyonun Türk Toplumuna Ekonomik Etkileri.** İnci Gürel **Televizyonun İlkokul Çağındaki Çocuklar Üstündeki Etkileri.** İst. 1977 Milliyet Y. 270 s. 25 TL.

Çağlar Keyder : **Emperyalizm, Azgelişmişlik ve Türkiye.** İst. 1976 Birikim Y. 139 s. 15 TL.

Sadi Koçaş : **Atatürk'ten 12 Mart'a Anılar.** 1. Cilt : **27 Mayıs.** 3. Cilt : **27 Mayıs'tan 2. Cumhuriyete.** İst. 1977 (Kendi Y.) 1518 s. 40, 40, 40, TL.

Emre Kongar : **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı.** İst. 1977 Cem Y. 605 s. 50 TL.

Şükran Kurdakul : **Türk Edebiyatı Tarihi.** İst. 1976 May Y. 574, xxiii s. 125 TL.

Baskın Oran : **Azgelişmiş Ülke Milliyetçiliği; Kara Afrika Modeli.** Doktora Tezi. Ankara 1977 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Y. xıı, 253 s. ekler, 32 TL.

Sedat Veyis Örnek : **Türk Halkbilimi.** Ankara 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 262 s. 150 TL.

Agâh Özgüç : **Türk Sineması Sansür Dosyası.** (İnceleme) İst. 1976 Koza Y. 125 s. resimli. 15 TL.

Seçim; Cumhuriyet 77. İst. 1977 Cumhuriyet Gazetesi Yayım. 320 s. 40 TL.

Sabri Şatır : **Operada Gerçekçilik ve Beş Gerçekçi Opera.** İst. 1977 Sander Y. 222 s. 30 TL.

Şefik Hüsnü : **Komintern Organlarındaki Yazı ve Konuşmalar.** İst. 1977 Aydınlık Y. 240 s. 20 TL.

Ahmet Şerif : **Anadolu'da Tanin.** Baskıya Hazırlayan Çetin Börekçi. İst. 1977 Kavram Y. 344 s. 35 TL.

Tasavvufun Mahiyeti; **Şifâu's-şâil İbn Haldun.** Hazırlayan : Süleyman Uludağ. İst. 1977 Dergâh Y. 362 s. 35 TL.

İlhan Tekeli Bağımlı **Kentleşme; Kırda ve Kentte Dönüşüm Süreci.** Ankara 1977 Mimarlık Odası Y. 96 s. 25 TL.

İlhan Tekeli - Yiğit Gülöksüz - Tarık Okyay : **Gecekondulu, Dolmuşlu, İşportalı Şehir.** İst. 1976 Cem Y. 494 s. 50 TL.

Hıfzı Topuz : **Televizyon, Radyo, Basın ve Afişle Seçim Savaşları.** İst. 1977 Milliyet Y. 134 s. 20 TL.

İsmail Tunalı **Marksist Estetik.** İst. 1976 Altın Kitaplar Y. 267 s. 25 TL.

Baran Tuncer : **Ekonomik Gelişme ve Nüfus.** Ankara 1976 Hacettepe Üniversitesi Y. 149 s. 35 TL.

Berke Vardar : **Dil Devrimi Üstüne.** İst. 1977 Yankı Y. 119 s. 12.50 TL.

Hilmi Yavuz : **Felsefe ve Ulusal Kültür.** Ankara 1977 Bilgi Y. 194 s. 20 TL.

Hilmi Yavuz : **Roman Kavramı ve Türk Romanı.** Ankara 1977 Bilgi Y. 172 s. 20 TL.

Dursun Yıldırım : **Türk Edebiyatında Bektaşi Tipine Bağlı Fıkralar** (İnceleme - Metin) Doktora Tezi. İst. 1976

Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Y. 248 s. 25 TL.

B. ÇEVİRİ

Bakruşin - Efimov - Mintz - Kosminski : **Uluslararası İlişkiler Tarihi.** Başlangıçtan Bugüne Diplomasi Tarihi. 1. Cilt. Çev. Attila Tokatlı. İst. 1977 May Y. 627 + XI s. 200 TL.

Bertold Brecht **Hurda Alımı ; Sosyalist Açıdan Bir Sanat Kuramı.** Çev. Yaşar İlksavaş. İst. 1977 Günebakan Y. 215 s. 25 TL.

Bertold Brecht : **Sinema Yazıları** ve **Brecht, Sinema, Sanat İlişkileri Üstüne Yazılar.** Çev. Bertan Onaran - Yurdanur Salman. İst. 1977 Görsel Yayınları, 291 s. 25 TL.

Bertold Brecht : Sosyalizm İçin Yazılar. Çev. Mehmet Tim. İst .1977 Günebakan Y. 241 s. 20 TL.

Milovan Djilas : **Stalin'le Konuşmalar.** Çev. Cevdet Sun. Ankara 1977 Ekonomik ve Sosyal Y. 216 s. 20 TL.

Ariel Dorfman - Armand Mattelart : **Emperyalist Kültür Sanayii ve W. Disney.** Çev. Atilla Aksoy. İst. 1977 Gözlem Y. 156 s. 20 TL.

Maurice Duverger : **Batı'nın İki Yüzü :** Çev. Cem Eroğlu - Fazıl Sağlam. İst. 1977 Doğan Y. 227 s. 40 TL.

Sigmund Freud **Psikanaliz ve Uygulama.** Çev. Muammer Sencer. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 298 s. 30 TL.

Lucien Goldman : **Diyalektik Araştırmalar.** Çev. Afsar Timuçin - Mehmet Sert. İst. 1977 Kavram Y. 148 s. 20 TL.

Ernesto Che Guevara **Sosyalizm ve İnsan.** Çev. Nadiye R. Çobanoğlu. İst. 1977 Yar Y. 103 s. 10 TL.

Helsinki ve Sonrası. Çev. Tufan Karaca. İst. 1977 Konuk Y. 94 s. 15 TL.

İhsan Nuri Paşa **Kürtlerin Kökeni.** Çev. M. Tayfun. İst. 1977 Yöntem Y. 205 s. 20 TL.

Arthur Koestler : **Onüçüncü Kabile.** (Hazar İmparatorluğu ve Mirası) Çev. Belkıs Çorakçı. İst. 1977 Ada Y. 284 s. 50 TL.

V. I. Lenin **Eğitim Politikası ve Pedagoji Üzerine.** Çev.

Zülfü Dicleli. İst. 1977 Konuk Y. 330 s. 35 TL.

V. I. Lenin : **Örgütlenme.** Çev. Gürol İlban. İst. 1977 Aydınlık Y. 246 s. 20 TL.

Lenin - Stalin - Mao - Dimitrov : **Türkiye Üzerine.** Çev. Cafer. Topçu. İst. 1977 Aydınlık Y. 185 s. 15 TL.

A. Z. Manfred : **Yakın Çağlar Tarihi;** Cilt 2, 3. Çev. Ergün Tuncalı. İst. 1976, 1977 Konuk Y. 296, 336 s. 25, 30 TL.

Karl Marx - Friedrich Engels : **Doğu Sorunu** (Türkiye). Çev. Yurdakul Fincancı. İst. 1977 Sol Y. 809 s. 80 TL.

Karl Marx - Friedrich Engels : **Seçme Yapıtlar.** 2 cilt. Çev. Muzaffer Ardos - Sevim Belli - Ahmet Kardam - Kenan Somer. Ankara 1977 Sol Y. 711, 590 s. 80, 80 TL.

Jan Myrdal : **Çi Raporu. Çev.** Alpaslan Berktay. İst. 1977 ABC Y. 288 s. 25 TL.

Osmanlı İmparatorluğunda Sosyalist Hareketler. Hazırlayanlar : George Haupt - Paul Dumont - Çev. Tuğrul Artunkal. İst. 1977 Gözlem Y. 311 s. 30 TL.

Andreas Papandreu : **Namlunun Ucundaki Demokrasi. Çev.** Mehmet Emin Yıldırım - Semih Koray. İst. 1977 Üçüncü Dünya Y. 496 s. 40 TL.

C. Northcote Parkinson : **Siyasal Düşüncenin Evrimi.** Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1976 Remzi Kitabevi. 287 s. 35 TL.

M. Philips Price : **Türkiye Tarihi.** - İmparatorluktan Cumhuriyete kadar - İst. 1977 Ararat Y. 297 s. 30 TL.

William Shirer : **Günü Gününe Nazi İmparatorluğu.** Çev. Müzehher Va - Nû. İst. 1977 Cem Y. 494 s. 50 TL.

Stalin : **Leninizmin Sorunları.** Çev. Muzaffer Ardos. Ankara 1977 Sol Y. 736 s. 75 TL.

J. V. Stalin : **Millî Demokratik Devrim.** İst. 1977 Aydınlık Y. 192 s. 15 TL.

Madeleine Vincent : **Toplum ve Kadının Kurtuluşu.** Çev. Bülent Arıbaş. İst. 1977 Konut Y. 170 s. 15 TL.

Stefanos Yerasimos **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye.** 3. cilt : I. Dünya Savaşından 1971'e. Çev. Babür Kuzucu. İst. 1976 Gözlem Y. 1167 - 1775 s. 50 TL.

Mao Zedung : **Yayınlanmamış Yazılar : 1956 - 1971.** Çev. Fatmagül Berktay. İst. 1976 May Y. 307 s. 25 TL.

ŞİİRLER

İÇERDE

Biri kuş olsun
Biri engerek yılanı
İçeri girseler
İçerde barış olsun

Biri su olsun
Biri yellerdeki özlem
İçeri girseler
İçerde orman olsun

Biri gemi olsun
Biri karşı kıyıdaki kayalar yığını
İçeri girseler
İçerde sevgi olsun

Biri ses olsun
Biri düşünce
İçeri girseler
İçerde aydınlık olsun

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

TOULOUSE LAUTREC

Kötürüm bacaklarına derman aramaktan
zavallı tuluz lotrek
janavrili bile sevemedi
Oysa her kadına razıydı yeter ki sevilsin
hatta bıçkın bertil'in dostu maria'ya bile
Madam lubet ne kadar yakınırdı anne kontese
mösyö hanri monmartr'da sabahladığı haftalar...

Mulenruj'un yıldızı sönmüştü eldorado'daydı sıra
dega ölmeseydi mutlaka düşerdi arada bir
hele vangogh tahta piposundan tütenler akıtarak
Çünkü sara yine kasada para alıyordu
özenle lotrek'e bakardı her sefer-sarhoş mu diye
absentini elleriyle hazırlardı.

O çirkin surat düzelmiş miydi ne
geceyle yatağa serildiğinde
hiç değilse patlak dudakları incelmişti
Ve sıska bacakları gözükmüyordu yorganın altında
İşte değirmen sokağında bitmiyordu yaşantısı-monmartr'da.

İyi şeydi anasının kollarında ölüvermesi adamın
gerçek bir hanri dö tuluz lotrek olarak
hele kont dö tuluz yetişmişse son anda
yani babası
yani gözleri kapanırken
otuzyedisinde...

M.Alâeddin ASNA

BİÇİMLER

Sımsıkı avuçlarda yazgılara sığmayan
Tek sözdü başkaldırı o geceli çağrıda
Sen varsan anılarda güçlenir direncim
Umut bekler gibi en uzak yıldızlardan
Korkusuz yürüdük dağlara karşıt

Ertelenir yarına yüreğimde sen varsan
Her yalnızlık ağrısında ulaşılan doruğa
Sabırsız bir bölümdü o uzak yenilgimiz
Biçimler çizdik bembeyaz duvarlara
Gönenir bilincin belleğimde sen varsan

Engin AŞKIN

★

KUŞKU

Penceresi açık yazdan
Kalmış saçında elim
Sahi öyle miydi
Göğerip sularda nice
Ay üşüttü güz gelince

Ve bir yalın güzelliği
Göçmen gözlerinde hüznün
Sahi öyle miydi
Arayıp içkilerde bunca
Gün yitti sevi susmayınca

Cevdet ATMACA

ALSANCAK GÜLLERİ

Samantepe'den Gültepe'den Boğaziçi'nden
Gelirler Alsancak gülleri
Çamaşıra cam silmeye
Börtülmüş iri iri elleri
Fiskoslar beyler hanımlar üstüne
Sabah sabah yollarda şalvarları dallı güllü
Göğüsleri fırlayacak düğmelerinden

Gecekondularda akşam duvarda gölgeleri
Büyür büyür de düşleriyle geç vakte dek
Ya bir boyacıya kaçarlar ya bir ipsize
En güzelini yaşarlar sevilerin
Samantepe'den Gültepe'den Boğaziçi'nden
Gelirler Alsancak gülleri
Gözerinin altı çürük gölgeli

Nahit Ulvi AKGÜN

★

D E V A M

kapılar açılır
kapılar kapanır
günler öyle

yıllar gelir
yıllar gider
insanlar öyle

aç ile tok
sözü olanla olmayan
memnunla küskün
biryerde herşey tamam

ayak yere bastıkça yaşama devam

Nazmi AKIMAN

DEMEÇ

1.
Sallanıyor ulusum
Bir o yana bir bu yana
Ulusum beşik

Ne varsa güzel olan
İyi olan ne varsa
Gördüm ki delik - deşik

2.
Bölünmüş, yara almış
Ardımda bıraktığım
Ülküm binbir yerinden

Neye yarar uçurumda açan gül
Benim gençliğim bu mu?
Emen karanlığı memelerinden

Abdülkadir BUDAK

★

ATOMA BAĞLANMIŞ NİCELERİ

Ankara'da Paris'de
Toz yağmurları - göğün yarısı kömür
İncecik bacakları yaşamaya karşı
Acı bir türkü ağlaması
Biri
Saçları yeni kesilmiş
Bir tutam ağrı

Atoma bağlanmış niceleri
Görmez gözleri aç
Bir pembe dudak bir tutam saç
Biri evinde yalnız
Saksıda lâle
Uzar
İnce sarı

A. Rıza ERGÜVEN

K A N

Güneşi eğerlemiş, ağzında mavi bulut,
Al atın o cehennem nallarını sis basar.
Hangi büyük acıdır, pınarı var altından
Gümüş ağaç dalına bir kuş kendini asar.

Yaşamanın incecik çizgileri karışır
Ölüm tunç mahmuzunu vurur şakaklarına.
Gözlerinde çılgınlık paramparça bir taydır,
Dağılır çığlık gibi göğün sokaklarına.

Ölüm dokur düşünce uçlarıyla sesinde
Sessizliği kullanıp akrep tırnaklı kadın
Şeytanı mor sütüyle emzirir memesinde...

İntihar uçurumu sallanır gölgesinde
Bakar o kan damlıyan ellerine celladın
Boşlukta bakış gibi asılı kalır adın...

Oben GÜNEY

★

İKİ'LER

Gecenin gözleri sonsuzluğa kör kalmazdı
Kamaşmadan görebilseydi aşk ışıltısını.

Zorbalık var: geri gitmekte saatler, ya da durmuş -
Ama bir tanesi hep müjdeliyor, hep ileri...

Aşk özleyip de aşka kavuşmaksızın ölen,
Mezarda her ölüden fazla irkilir ve üşür.

Ağızlarında vaad çiğneyenler iğrençtir
Halkı çizmeyle çiğneyenler kadar.

Öyle sonsuz ki aşkımın ufku
Tanrılar görmeğe çırpınsa da asla göremez.

Talât Sait HALMAN

İZMİR'DE

Bir gök maviydi akardı bir su
Gün batımları gelince uykusu
Bastıran bir ormandı sesin

Bir ağaç altında belki gül kıyısında
Çok eski bir günün canlanan anısında
Nice türkülerle uyandı sesin

Getir ılık denizleri önüme
Çocukluğun yaz güneşlerini getir
Gelecekte bir andı sesin

Rüyalarımız kış ağaçlarıyla yüklü
Yalnızlığın çölünde büyülü
Karlarla kaplı tavşandı sesin

Ürkek ve tenha gecemize gel
Yeni sözcüklerle çok daha güzel
İzmir'de eski bir meydandı sesin

Attilâ BÜYÜKTUNÇAY

★

ACILAR

Acılar duyulur kaygılarda
yaralı bir kuş gibi çaresiz
kuşkusuz yaklaşmalarla hasret
yalnız giden yollarda sessiz.

Her yönden aranan dostluk
sabırlı bekleyişlere karşın
seni kucaklamada isteksiz
karanlık yüzlerde ölür barışın.

Değme sözlerdir sana kalan
doğduğun yaşadığın öldüğün yerden
bir yığın olayı acıyla anımsayan
başkası değildir bildiğin benden.

Mücap OFLUOĞLU

İÇİNDEKİLER

1977 ye toplu bir bakış (Yaşar Nabi 7

1977 DE SANAT VE KÜLTÜR OLAYLARI

1977 de roman ve hikâyemiz (Rauf Mutluay) 23
1977 de deneme eleştiri, inceleme - araştırma (Adnan Binyazar) 50
1977 de şiirimize bakış (Muzaffer Uyguner) 69
1977 de tiyatromuz (Selmi Andak) 91
1977 nin müzik bilançosu (Faruk Güvenç) 109
1977 yılında Türk sinemasına genel bakış (Atillâ Dorsay) 115
Plastik Sanatlar (Adnan Turani) 125
Yolunu arayan Türkiye ve 1978 dönemeci (Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil) 137
1977 de toplumsal sorunlarımız (Emin Özdemir) 148
1977 de televizyonumuza kısa bir bakış (Sami Bulak) 169

TOPLU SORUŞTURMAMIZ

Sorularımız 174
Asna, Alâeddin 175
Başaran, M. 178
Binyazar, Adnan 181
Apaydın, Talip 183
Dağlarca, Fazıl Hüsnü 186
Efe, Suat 186
Girginsoy, Naci 189
Hacıhaşanoğlu, Muzaffer 193
Kaftancıoğlu, Ümit 194
Kansu, Ceyhun Atuf 198
Kandaş, Kemal 202
Kuruca, Zeki 204
Özdemir, Emin 206
Özdenoğlu, Şinasi 208
Özerdim, Sami 211
Salioğlu, Mehmet 213
Selimoğlu, Zeyyat 214
Tör, Vedat Nedim 215
Uysal, Sermet Sami 217

YILIN DÜŞÜNCELERİ

Bülent **Ecevit** 220
Bülent **Ecevit** 222
İsmail **Cem** 225
Behzat **Ay** 227
Muhittin **Taylan** 229
Selçuk **C. Bengü**-Sahir **Yörük** 233
Fakir **Baykurt** 236
Abdi **İpekçi** 239
Zeki **Kuruca** 240
Şinasi **Özdenoğlu** 244
Abbas **Gökçe** 246
Dursun **Akçam** 249
Vedat Nedim **Tör** 251
Emin Galip **Sandalcı** ... 253
Hıfzı Veldet **Velidedeoğlu** 256
Vedat **Günyol** 259
İsmail **Cem** 262
Örsan **Öymen** 263
Emil Galip **Sandalcı** 266
Prof. Dr. Cavit Orhan

Tütengil 268
Nadir **Nadi** 270
Uğur **Mumcu** 272
Vedat **Günyol** 274
Attilâ **İlhan** 277
İlhan **Selçuk** 280
Prof. Dr. **Faruk Erem**... 282
Vedat Nedim **Tör** 285
Emil Galip Sandalcı 288
Mümtaz **Soysal** 289
Muhittin **Taylan** 292
Orhan **İyiler** 294
Uğur **Mumcu** 298
Şinasi **Özdenoğlu** 300
İsmail **Cem** 303
Azra **Erhad** 305
İsmail **Cem** 308
Attilâ **İlhan** 310
Örsan **Öymen** 312
Abdi **İpekçi** 315
Oktay **Akbal** 316
Mumtaz **Soysal** 318
Uğur **Mumcu** 321
Dursun **Akçam** 322
Hasan **Pulur** 324
Örsan **Öymen** 326
Abdi **İpekçi** 329
Uğur **Mumcu** 330
Abdi **İpekçi** 332
İlhan **Selçuk** 333
Hasan **Pulur** 335
Abdi **İpekçi** 340

YILIN OLAYLARI
(Hazırlayan : Naci Girginsoy)

Türkiye'de Yılın Olayları

A) Kasım-Aralık 1976 342
B) Ocak-Ekim 1977 347

Dünyada Yılın Olayları
A) Kasım-Aralık 1976 372
B) Ocak-Ekim 1977 373

Nekroloji
(Derleyen: Sami N. Özerdim)

A) Türkiye'de Geçen Yıl Ölen Tanınmış Kişiler
Kasım-Aralık 1976 381
Ocak-Ekim 1977 ... 381
B) Dünyada Geçen Yıl Ölen Tanınmış Kişiler
Kasım-Aralık 1976 386
Ocak-Ekim 1977 386

1977'NİN KİTAPLARI

(Derleyen : Öksel Gökmen)
I : Edebiyat-Güzel Sanatlar 390
II : Bilim-Kültür 402

ŞİİRLER 408

Her yılbaşında yayınlanan Varlık Yıllıklarının on dokuzuncu sayısı elinizdedir. Her yeni sayısıyla çektiği ilgi, gördüğü hizmet biraz daha artan ve aksamadan görevini sürdüren bu yayınımızı, gösterilen ilgiye lâyık hale getirmek için elimizden geleni yapıyoruz.

Geçen yılın politika, toplum, düşünce, sanat ve edebiyat olaylarını ana çizgileriyle belirten incelemeler, hiç bir yerde çıkmamış şiirlerden başka günümüzün önemli iki konusu üzerine ilginç toplu soruşturmalar, yılın iç ve dış olaylarının kronolojisi, Türk basınında geçen yıl çıkan düşünü yazılarından seçmeler, yılın kitapları üstüne toplu bir bibliyografya, her zamanki titizlikle hazırlanan bu yıllığımızın özellikleri arasında yer almaktadır.